411

IVLII CAESARIS
Scaligeri, viri clariſſimi,

IN

LIBROS DE PLANTIS ARI-
STOTELI INSCRIPTOS,
COMMENTARII:

¶ *Abſtruſiore tum Græcorum, tum Latinorum ſcriptorum doctrina, quod & Index ad calcem additus, commōſtrat, referti.*



[redacted]

APVD IO. CRISPINVM.

M. D. LXVI.

Digitized by Google

DE SCALIGERI LIBRIS, E' TYPOGRAPHIA CRISPINIANA.

Muſa, Virum heroo cecinisti carmine quondam
Qui multas vidit poſt diruta Pergama gentes,
Ingenium quarum, prudens, moréſque notauit:
Sed qui nil Nato, nihil Vxorique, Patríque
Rettulerit, poſt tot terráque maríque labores.
Is quid enim referat, ſua quem penè naufraga puppis
Incolumem patriæ tandem vix reddit arenæ?
Quo nunc Scaligerum celebrabis carmine, qui tot
Ingenti ſtudio Veterum monumenta reuoluit?
Abſtruſas quorum mentes ſenſúſque recludit?
Nam fato meliore ſibi multíſque, labore
Profuit ac prodeſt, tot reſtituendo nitori
Obſita tam fœdis tam docta volumina mendis:
Quo ſine, manſiſſent denſa ſub nocte ſepulta.

IVLII CAESARIS
SCALIGERI IN DVOS LIBROS
de Plantis falſò Ariſtoteli attributos,

PRÆFATIO:
AD GABRIELEM MINVTIVM PRAE-
fectum Præturæ Rutenorum.

MVLTA verſantur in opinione hominum, Gabriel Minuti, quorũ partim obſcura ſunt propter excellentiam nobilitatis, cuius fulgori comparatus intellectus penè tenebroſus eſt: alia cõtrà, latent nos propter exiguitatẽ naturæ ſuæ, quæ nullam pene ſui ſpeciem creare poßũt in animis noſtris. Illorum exemplum capiendum eſt ab iis ſubſtantiis, quæ nullis commiſtæ materiis longinquæ ſunt à ſenſibus humanis. Idea verò materiæ primæ nullis æquè pictæ accidentibus à mortalium cognitione tam longè ſita eſt, vix vt olim cognita, vnius Ariſtotelis cultu ſera ceperit incremẽta: quæ haud ſcio, an etiã nunc adepta ſint vltimã perfectionem. Atque horum quidem natura talis fuit. Ea vero philoſophiæ pars, quæ plantarum atque animalium complectitur explicationem, cùm per ſe eſſet difficilis, quòd variis diſſitas res terrarum ſpatiis, ſimul cum populorum mutatione, quæ quotidie penè contingit, neceſſe fuit etiã nomina cõmutare: tum eſt facta moroſior, ne dicã odioſa, vel priſcorum ignauia, vel poſteriorũ negligentia ſimul & temeritate. Illi enim, quæ ſua tempeſtate pro cognitis habebant, deſcribere aggreſſi, tanquam de æternis, atque incorruptibilibus agerent, pauca ſæpè, non rarò nulla ſigna appoſuere, quibus à ſucceſſoribus recognoſcerentur. Hi ad primam quanque vel leuiſſimam interdum notam certas digeſſerunt ignotarum formarum claſſes, alienis ſuppoſitis, atque etiam contrariis aliquando; adeò vt nocentiſſi-

ma venena quoque, vice ſalubrium medicamentorum inuexerint impudenter. Nonnulli dum nihil non ſciſſe videri volunt, aggeſtis in vnum verè chaos, atque indecorè coagmentatis omnibus, eam tentarũt molitionem, quæ importuna opulentia ſua facilè oſtentaret inopiam. Contrà, horum odio exacerbati ii, quos vel metus culpæ vel imbecillitatis conſcientia, vel prouinciæ perplexitas abſterrebat, vniuerſum cõſilium, quod ad id negotii ſpectabat, ita putarunt abiiciendũ, vt ſummam ſcientiam in ea ſtatuerent ſecuritate, quæ per alieni regni contẽptum ſuæ magnitudinis faceret opinionem. Neque horum longè à primis ſeculis exempla ſunt petenda. etiamnum hodie viget vtraque factio: & ea, quæ tribus herbulis, ac potius trib⁹ verbulis populariter, atque etiam ſeditioſe iubet, vt à ſe nobis ſatisfieri poſſe cenſeamus: & ea, quæ niſi Germanicas herbas quoque pro Syris, atque Africanis ſubdat, vniuerſam operam noſtram perditam ducat in re medicamentaria. Quorum, Minuti, velitationes haud tam ex mea recenſione cognoſcens, quàm ex tuo iudicio perpẽdens (quãuis iuſſu regio & armis te oportet tueri præturam tuã, & iudiciis publicis eius omnes ordines in officio cõtinere) mecum tamen mirari ſæpè ſolitus es. Neque verò extrema hæc abs te probari, ſcilicet vel ambitionẽ ſatagendi, vel ignauos, faſtuoſóſque contemptus, ſed vtroſque decere temperari: horum deſidiã viuidioribus diſquiſitionibus, illorũ præcipites cupiditates metis iis, quibus humanorum cõmodorum ratio præſcriberetur. Ad cuius tam prudẽtis ſententiæ confirmationem addebas ea, quæ nullis obiectionibus labefactari poſſe viderentur. Nam tametſi vnam quampiam ad egritudinem profligandam vnius plãtæ ſpeciem poſſe facere ſcriptum eſt: tamẽ cùm in Natura nihil eſſe fruſtra fateamur, & ſub eodem genere, proxima facie, ac viribus, plures certis factis periculis exploratæ ſint: tum ſæpenumero, quæ ita conueniunt in illo ambitu ſimilitudinis, inter ſe priuatis facultatibus diſsimiles reperiantur: non ab re factum videtur, ſi ab iis, qui & ſcientiæ nomen, & ſapientiæ opinionẽ ſunt conſequuti, receptæ, atque adiunctæ ſint ad illã primò cognitam, hæ quoque aliæ, quæ poſtea ſeſe vel obtulerunt caſu, vel ab aliis iudicatæ dicerentur. Quocirca ſæpè contigit, vt quas priorũ vicarias putabamus, inuentæ multis, variis, exquiſitis experimentis vtiliores illis reponi mererentur in prima commendatione. Ne nunc depugnemus illud, omnino id penè in omnibus euenire: vt ſecundaria ope hac ad-

datur

datur protagoniſtis (vt ita dicam) illis aliquid ſupplementi, quod ſine controuerſia deſideretur. Ita è contrario. Quia nequaquam congiariũ damus, ſed vt veteres Latini loquebãtur, præbia modicis hauſtibus: efficaciſſima quæque ſeligenda ſunt ab ignauioribus, atque ad noſtram operam tam feliciter, quàm prudenter transferẽda. Qua moderatione fiet, vt etiã neſciſſe quædam, non ſit flagitio aſcribendũ. Plerunque enim à Natura id elaboratũ eſt, vt quandò non ſit ad manus, quod in vltima Aethiopia ſuis illa indigenis apparauit: non negarit communis vtriuſque loci parens in tua regione quædam, vt leniſſimè dicam, minimè negligenda. Quanquam hæc pro aliis potius, quã mea cauſa dixiſſe videri poſſum: qui iã tot annos ita verſatus in cognitione ſtirpium, vt meipſum euerterim, nõdum etiam vel in aliorum inuẽtis, vel in meis iudiciis acquieſcam. Cæterùm quemadmodum in theoria cupidi ſumus, atque etiam haud parum iniqui nobis ipſis: ita in officiis quotidianis tale ſequimur temperamentum: vt ſi modeſtia, prudentiáque ſola curatio perfici queat, nemo videatur in prouinciis capeſſendis cautior, nemo in abſoluendis felicior. Atque ipſas quidem hiſtorias noſtras nondum audemus publicè profiteri, propter eas cauſas, quas aliàs dixi tibi. In Theophraſti verò libros omnes à nobis & verſos, & ſectos alio modo, quàm quo perperam digeſti circunferebãtur, commentarios iam pridem abſolutos propediem edituri ſumus. Interea verò hoſce, qui Ariſtotelis nomine proſcripti ſunt hactenus, cùm iam operariorũ manus poſcant, tibi mitto muneri. Vt de quibus per huius anni (quod meminiſſe potes) initia inter vos à Baiulio diſputatum ſit, cognoſcas: an integra, ſerenáque maneat in mutila nebuloſáque ætate memoria, cuius in ætate meliore fueras admirator. Quòd ſiquid exciderit (vereor enim) fortaſſe mihi: te illa tua, quã à Natura larga, vt aiunt, vt ego ſoleo, etiam vtraque manu datam, iuriſprudentiæ exercitiis, humanioris literaturæ cultu, philoſophicæ ac medicæ theoriæ cognitione, diuinæ ſcientiæ præceptis cumulatiſſimã feciſti, caſtigare, demere, addere quantum deſit, atque mihi innumeris occupato negotiis, familiaribus, ciuilibus, literariis, ignoſcere non pigebit.

IVLII CAESARIS
SCALIGERI IN LIBROS DVOS,
QVI INSCRIBVNTVR DE PLANTIS,
Ariſtotele autore, libri duo.

COntinebamur domi diffi-
cillimis hybernis tẽpeſta-
tibus, ego & Gabriel Mi-
nutius, qui me vt viſeret,
vnà cum Ioanne Baiulio,
& Augerio Ferrerio , na-
talitiis feriis venerat in A-
quitaniam,Huius ergo tam importunæ quaſi
ſolitudinis moleſtiam, tum literatis, iucũdiſ-
que colloquiis, tum affinium frequentiá, qui
ad nos officii gratia quotidie confluebant , fa-
cilè delebamus. Ea præſertim dies, quæ Ca-
lendas Ianuarias anteceſſerat , tantis hilarita-
tibus cõſumpta eſt , vt non prius earum ſatie-
tas obrepſerit , quã intelligeremus, haud par-
uam tertiæ vigiliæ partẽ exactam eſſe.Tum in
eo cuiuſque diſceſſu ego , quem pridianarum
diſputationum reliquiæ non mediocriter ex-
ercebant , ad meipſum haud ſecus atque lon-
gĩqua ex peregrinatione quapiam redeũdum
ratus, eas tanta animi contentione, quod no-
ctis ſupererat , elucubraui: vt imminens ſom-
nus labenti penè corpori , neque tũ ſatis ſpa-
tii daret ad ſeſe colligendũ,atque ad quietem
capeſſendã:neque pòſt vllo matutino ſtrepitu
ſolueretur.Quod ſuauiſsimis tandem ſuſurris
experrectus,ſenſi hoſpites eſſe in cubiculo,at-
que inter ſe confabulari. Baiulius, opinor, de
auſpiciis ineũtis anni dixerat aliquid. Nã tum
primũ viſus ſum excepiſſe verba hæc: Nolite,
inquit,exiſtimare,quicquã eſſe peſtilẽtius hu-
mano generi , quàm populares perſuaſiones:
quippe quæ & conſtantes animos interdũ la-
befactant, & ſimpliciores, aut irretitos occu-
pant vana ſpe temerariæ credulitatis , aut per
ſe in deteriorem partẽ pronos impellũt ſæpe-
numero ad mala facinora perpetranda. Quid
exultat vulgus, quaſi noua momenta vitæ hac
ipſa die ſuppeditentur ſibi? Nã verò quídnam
huiuſce temporariæ poſſit accedere, quod nõ
de illa futura perpetua dematur nobis? Neq;
potius hodiernũ diem de præſenti facie com-
mẽdare deceat, quàm metiri animo craſtinũ,
vel heſternis incõmodis,vel hoc ipſo, quòd il-
A le non amplius,iſte nõdum, hic vt abſit, adeſt
nobis. Quibus ex verbis, vt mirificam animo
capiebam voluptatẽ,ita,quòd priora non au-
diſſem,ſomno grauiter ſuccenſebam.Dum ta
men aliquid additurum preterea ſperarẽ:non
equidem audebam me cõmouere. Cæterùm
cùm ſecutum eſſet ſilentium(credo, quòd ille
ſatis à ſe factum exiſtimaret:illi,quia grauiſsi-
mis ſententiis animo repetitis fortaſſe fruerẽ-
tur)diducto conopeo,Imò verò,inquã,ſalue-
te viri optimi.Tum progreſſus ad lectulũ Mi-
B nutius, Quid ita, inquit, Scaliger? ſatin ſalue?
cùm adeò lentus es. Quid te hoc dici detinet
in ſtragulis, tam alto meridie? An ceras iſthic
tecũ habes,vt veteres illi poëtæ Græci ad ſpõ-
das,& parietes grabatorum , in quas repenti-
nas effunderent commẽtationes?an potius ab
iſtis niuibus metuiſti ? quãquam puto neſcire
te, quantæ ſunt nocte hac heſternos Aquilo-
nes,ſubſequutæ. Mihi quidem,inquã,è ſentẽ-
tia ſic ſatis. Animo tamen malè eſt,quòd non
ſum maturius excitatus. Nam quãtum hîc ce-
C perim quietis,me quidẽ pœnitet: præut vellẽ
niuibus iſtis interfuiſſe,quas de Baiulii Cælo,
quantũ licuit ex pauculis quibuſdã poſtremis
verbis,demiſſas intellexi. Quem ſi Homerus
orantem ſemel audiuiſſet , ab illo ſuo Heroe
in hunc illam transmouere gloriam minimè
dubitaſſet. Ad hæc Baiulius , Iam tu, inquit,
more tuo immodic⁹ in amicis dilaudãdis.Sed
ſurge:nam rectà hinc ego in bibliothecam,ne
tuis hîc niuibus obrigeſcã.Vos verò aut præi-
te-dũ,aut me ſequimini. Interea iſte curabit
corpus. Et iã prandiũ corrũpitur. Illi ita fece-
D runt, vti dixerat Baiulius. Ego me expediui.
Menſa diſpoſita eſt. Igitur euocatis è biblio-
theca: tũ iubẽte Minutio,vt arceſſerẽtur muli-
eres familiares:negauit puer,ex toto grege il-
lo quicquã comparere. Nos aſſedim⁹. Cúmq;
haud multũ obſonii afferretur,quòd monue-
rat Minutius partẽ ſuã mulieribus aſſeruandã:
Dubia,inquã,heri cœna fuit appoſita:an verò
vobis hodie prãdiũ hoc incertũ dicere liceat?
Habemus tamẽ,vt video, Cantabricã pernam
in i-

in iſtis aſſulis, quæ apud vos in prouĩcia rarior eſt: è Magnutia & Creta, nulla: à Rutenorum prætura tua, Minuti, frequentior. Verùm vt iocemur inter patinas, hiſpidior Rutenicæ ſapor eſt, & ſimilior ſuis popularibus. Tum Ferrerius, Rectè tu quidem: ſed ſemiſſe tantùm, haud iure, potes totum perſoluere. De Rutenis id ſanè quod eſt, & ſcitè admodũ: de Baſcis tuis quid verò tãdem? Inſulſam tuis ergo legibus oportet eſſe hanc, & alio modo, niſi fallor, acrem. De Cretenſi verò nõnihil habem⁹ politioris literaturæ. Vt viciſſim aliquid exhibeamus iis, qui nimis ineptè turgent Galenica illa toties decantata porcinæ carnis cõmẽdatione. Ad cuius rhythmũ atque harmoniam non obſcuros medicos, omiſsis etiã (tantùm potuit vecordia) perdicibus, ſaltaſſe nõ ignoro. Quid ad hoc noui! Minuti⁹ inquit. Nõ equidẽ tibi, ait Ferrerius: cui nihil librorũ intentatũ eſt. Mihi ergo nihil dicetur iſtius, inquit ille: & audiẽs non audiam. Nihil ſanè tãquam nouum, reſpondit Ferrerius: ſatis eſt, modò ne rancidum ſit. Ne in tam recentẽ, ac planè muſteam pernam teter ſapor vllus meis hiſce nugis impingatur: néve contrà, ſibi adeò placeant iſti Moſaici in ſuilli cibi vituperatione. Iouem Cretenſis in Idæ vallibus, putarũt Præſii, pro nutrice ſuem habuiſſe. Quã ob cauſam illi Porculenæ rẽ diuinã facerent eo nomine. Mihi verò non fit veriſimile. Nanque lupã & canem Romulo donemus licet, ac Cyro. conueniunt mores, qui cũ lacte ſimul hauriũtur. Iouem è ſalaciſſima quapiam beſtia, non de guloſæ vllius mãma ſuxiſſe par eſt. Igitur eſto vel lepus, cuius fœcunditas verſatur in opinione hominũ: vel canis. Nihil enim cane fertur amentius in venerem. Quanquã nec equũ minus calere puto: ſemper enim furit mas: fœmina verò ſola ex iis quæ non ſuperfœtant, prægnãs admittit marem. Et aliquando mihi oblatum eſt in quodam mercatu Pyrenaico ternũ aſinorum fœdiſſimũ ſpectaculum. Quare magis placeat, Maſticheum (vt ait poeta) numen illud interea dum cauetur, ne ſit cibus patri, habuiſſe tũ pro cibo aſininũ lac ætate primæ: poſtea cum barbara ſimul, non tam pilũ aſini, quàm ſpurciſsimos induiſſe mores. Nobis leniter arridẽtibus: Quod, inquit Minuti⁹, hiſce diebus ſpiſſius, ac quaſi furtiuis horis vix captare licuit, ſecurius, ac prolixius aliquid elegantioris eruditionis afferetur epulis hodie pro condimẽto. Rectè ſanè, Ferrerius inquit, ſi iſthæc pro embãmate. Nam Dipnoſophiſtæ illi, aliíque Græculi conuiuæ mihi cœnare videntur verba, non attagenem, aut acipenſerẽ. Vſque adeò ſunt immodici, raróque tẽporis, ac loci ſolent habere rationem. Id quod eis à Cicerone quoque ſatis obiectum eſt, cùm aiebat ineptos eſſe. Hæc cùm dixiſſet, conuertit nos ad iucundiſſimas fabellas. Allatæ interea ſunt anaticulæ, quarum vna, quæ crus alterum, nullis extantibus veſtigiis, certò nunquam videretur habuiſſe. Quare Minutius: Hoc quidem præter naturæ morem, tametſi contingit in natura. Hanc enim eſſe duplicem noſtra intellectione capiendum iubet Ariſtoteles. Tum addit: monſtrà, quæ vocat ibi φύσεως παραβάσεις, quanquam præter naturæ ordinem, haud tamen extra naturæ cenſum, atque œconomiam iudicanda. Factum, quia potuit: Fieri potuit, quia potuit illa facere. Cui Ferrerius: Multas more tuo gemmas illi adiungis auro, quod ex opulentiſſimis apothecis accepiſti. Ego verò canem quoque vidi bipedem: & eius è catellis vnum modò talem, cùm multos alioquin edidiſſet quadrupedes. De cane, inquit Minutius, nunc primùm: idque preter ius illud ordinarium. De auibus, quæ verè ſunt ἄποδες, non vt apud Philoſophũ Cypſelli, quia κακόποδες, etiam genera duo legimus ex Hiſpalicis nauigationibus. Quæ abs te, Cæſar, puto non eſſe in hiſtoriarum Commentariis omiſſa: quos expectant magnopere ſtudioſi. Profectò nihil aliud quàm expectant, inquit Ferrerius. Nam quando per te fiet, vt ne amplius expectẽt? Hæc me reſpiciẽs, ea vultus modeſtia, dicebat ille: vt in ſuauitate, facilè intelligerem, conſiſtere tempeſtiuam reprehenſionem. Propterea quando, inquam, mihi me nõ amplius expectare licuerit. Sedeo nanque, ſto, abeo, inſto, fugio, vrgeo meipſũ. Vos verò, vt video, nihil aliud, quã geſtare cupitis: & mihi vix ipſum ambulãdi ius reliqui factũ eſt. Ego verò tuã erubeſcerẽ, Ferreri, caſtigationẽ, niſi ſenes prohiberet magnus ille dictator noſter: quãdo tibi tãto viro meũ conſiliũ minus probari ſentio. Verùm iſtis inſtigatoribus duo prius à me tollenda eſſe dico, quàm meas ineptias extorquere poſſe ſperent. Quænam? inquit ille. Primum, inquam, dedecoris metum: cuius nimis ſecuros animaduerti complures extitiſſe: qui ſeſe præcipites dediderunt, non in piſtrinum (in eo nãque tandiu ſumus, dum perſtamus in ſentẽtia ſupprimẽdi) ſed extra piſtrinum in gurgitem exprobrationum. Alterum eſt, mearum editionũ pœnitentia. At iſti vendibiliores ſuos faciũt libros, ſecundæ, tertiæ, atque etiam, vt ſcitis, ſeptimæ editionis aſcriptione. Neque verò tantũ mihi ſumo, vt exiſtimem, vlla mea cũctatione à me præſtari poſſe, ne quid in meis monumentis deſideretur. Quin hoc in nullius eſſe hominis arbitror poteſtate: vt exhauriat imminẽtium iudiciorũ expectationem. Sed danda mihi, cæteriſque omnib⁹ cordatis viris opera eſt: vt & verecundia mea, & diligentia, & amor tã veritatis, quàm poſteritatis, cuius commodis ſtudemus, veniam meruiſſe videatur. Hęc me dicente aliud ſuper aliud aggerebatur. At ea cuncta, poſt aliquantum ſilentii ſeriis iocis nonnunquam interruptum, iuſsit auferri Minutius. Et ſtructori, Huc, inquit, aliquid bel-

lariorum. Haud ita multò pòſt ſatagentibus, A famulis; Ecce, inquã, vobis λύσιν fabulæ. Imò verò δέσιν. Minutius ait. Nam quorſum tanta lancium multitudo, varietas, ἐπιπλοκαί? Iam hoc de te quæro. Quoniam hæc τρίμματα priſci perhiberent, ecquid te moueri deceat, ſi iis comparaueris ἀπεψίαν? Quid hoc? An deintegro alterum prandium inchoandum? Nam qui iſta diſcutiat, noſtrûm hîc nactus es neminem. Non enim Lituani ſumus. Et hinc ſurgẽdum eſt, vt quantum prẹteritis nõ potuit diebus, præ turba multa, id adeò, hodie faciamus: atque aliqua in re frugi, hoc tam pingui otio, quòd Cauri niuiúmque beneficio paratum eſt, perfruamur. Neminem enim arbitror tam vel negotioſum, vel animo ſoluto, vt domo velit efferre pedem. Et mulieribu edicemus, nobis ẹſſe negotium bene magnum ac ſerium: cuius cauſa me huc contulerim. Poſtquam conſiliorum inierimus rationem: tum facti cuius eas haud quaquam pigeat, participes facturos. Atque heus tu (vnum è ſuis vocans) hæc illis ita relata curato, vt à nobis dicta ſunt. Ille tum abiit. Alter, cuius hoc ſemper officium fuerat, dum placentam ſecat: Quid, inquam, Minuti, ſtomacharis? quod hîc caſeoli, cruſtula, cremones, coloſtra, fructus, condimenta tot adſunt? An excidit tibi, Saturnalibus hæc olim, miſſilia quæ dicerent, fuiſſe? Hodie ſunto nobis Saturnalia, ſed literata. Eſt enim Saturnus ſidus ſecretioris illius ſapiẽtiæ: quæ ſempiterna conſtantia ſui ſimilis, quoniã nihil extra ſe habet, infinita ſcilicet, recurrit in ſeipſam. Quapropter ille ſuos voraſſe liberos creditus eſt: vt vnde illi principium ducerẹnt, eodem quoque, videlicet ad ſuum finem, reducerentur. Rhea perennis ille fluxus eſt (quod & nomen indicat) ſuiipſius contemplationis: ex qua gignit id ille, quod, vti dicebamus, reciprocat in eundem. Nulla nanque in Deo rectæ lineæ fit deſignatio, quia caret extremis. Ne verò circulari ſola illa intima cognitione ſemper oblectaret ſeſe: quin eam proferret, atque produceret ad ſui participationem: infinita bonitas oblata eſt ei, ab ipſa contemplatione, id eſt à Rhea, Bætylon. ſic enim lapidem vocant illum ſuppoſititiũ. Quocirca ſeruati ſunt liberi tres, alius poſt alium. Primùm igitur eſt rebus communicata vita. Hoc ſanè Iuppiter agnoſcitur, vitalis autor ſpiritus (omnib⁹ origo eadem, ζῶν, ζῆν, ζεῖν) ac forma ipſa. Deinde Neptunus, qui eſſet materia. Nam quæ ὕλη Græcis dicitur, ſapientibus Chaldæis priſcis aquam ſignificauit, cuius autor ille peculiari numine nuncupatur. Ab illis nanque totius arcanæ ſapientiæ myſteria dimanarunt. Sic ex eorum I O V A noſtrum quoque I O VIS propagatum fuit. Nam recto caſu hoc appellatum ſono, manifeſtò cognoſcitur ex augurum libris, in quibus illi duo verſus.

Iuno, Veſta, Minerua, Ceres, Diana, Venus Mars,

Mercurius, Iouis, Neptunus, Volcanus, Apollo.

Sibilum verò, qui vocem claudit, nequaquã vacare exiſtimetis. Nempe ab intelligentia cæleſti τῷ ὀνοματοθέτῃ, cùm ſermonem conderet, cælitus infuſum lumen reor, quod aperire deberet id. Aliquãdo elementum illud in admirabilis nominis medio futurũ: vt nouæ gratiæ, veteriſque legis nexus vnicus, vniuerſi cõpleret æui myſticam præſcriptionem in ſeruatore noſtro IESVA. Secunda nanque vocalis B vtrique vna eſt indifferẽs prolationi: quæque auditur in I O V A, & quæ percipitur in IEſua. At media conſonans, quæ principio finẽ copulauit, ineffabili nomini, haud ſine magnis, atque admirabilibus legibus interpoſita fuit. Ea ſiquidẽ ſimplex interdũ, aliàs duplex cùm ſit, priſtina ſubſtantia nõ mutata: Ita Dei fili⁹ ante omnia ſecula ſimplex erat Deus: poſtquam Patri placitum eſt, ex Deo vero ſimplici, vero puro Homine factus eſt vnus IESVA. Miſſus quidem mittenti par, maior autem illis, qui ab eodem mittente ad minora mittuntur miniſteria. Ad hæc triuertex illa vna inter omnes litera ſignum eſt immenſæ Trinitatis in vnitate, pro eiuſmodi nomine, quod in cælis natum, ab illis per humanæ ſalutis nũcium delatum, ei eſt impoſitum, per quem C vnum Trinitatis myſteriis initiati, ad immortalitatem capeſſendam euecti ſumus. Dis autem Saturni tertia proles fuit: qui deſignat corruptibilium rerum conſumptionem. Igitur neque Iouem deuorauit: id eſt vitam conceſſit rebus, ita extra ſe, vt ab illis non excludatur: in eas ita ſe inſpirans, vt in illis non ſit incluſus. Neque Neptunum. Propterea quòd fluxis rebus opus erat reparatione, quæ humore ſubinde repoſito ſuccos inſtauraret. Vt & ad conſiſtendum eſſet materia ſub forma: id eſt, Neptunus ſub Iouis imperio, & ad rerũ iam conſtitutarũ conſeruationem, deficiẽti priori materiæ ſupplementum. Quanquã eſt, præter hæc, nobis aliquid ex hoc profũdiſ D ſimo ſimul, atq; dulciſſimo pelago hauriendũ. Quis enim non videt parentis ſui ſobolẽ hãc motionem illam in ſeipſam ſeſe colligentem imitari? Cùm enim triplex aquarũ motus ſit, eos omnes aliquo modo circulares eſſe deprehendemus. vnum certò talem, alterius verò ſe miſſem. Eſt motus is, quo litus alliditur: vnde falſò nominis rationem ex alluſione ſoni veteres deducebant. At res ſe aliter habet. Eſt enĩ litus λιτός. Sic enim tenuẽ terrã vocarunt Græci. Is maris appulſus ad terram ita cietur, vt in ſe recurrat. Hoc æſtum Latini dixere, vt apud Horatiũ videre eſt: propterea quòd quemadmodũ quæ feruet aqua, calore ſublata in ampullas, reſidit rurſum: ita in ſe recipitur vnda denuò, quæ ſeſe litori applicuerit. Altera maris agita-

A agitatio eſt, quæ de Lunæ curſu pendet. Eam nãque ſub certas vſque metas ſequitur, quoad relegat peractum iter. Hic eſt ille motus, cuius ſemiſſem, non imitatione, vt iï, ſed reuera cæli more ſeſe vrgẽs, atque idem fugiens perpetuò rotetur. In Occidentem enim ruit ſemper impetus Oceani Maidegaſcaritæ. Tertia verò gyratio adeò mirabilis eſt, vt à paucis cognita, multorũ inſcitia ſit exploſa. Cùm tamẽ nihil verius ſit, quàm fluuiorum agmina, quæ ſeſe in alueum euoluũt maris, ſubterraneis recepta cauernis eò ſubire, vnde rurſus dimittãtur. Huius tam difficilis ſententiæ demonſtrationem extraordinaria opera explicauimus in exotericis. Nam proprius locus eſt in quinto noſtrarũ Nobilium exercitationum. Nónne videtur vobis meritò Neptunus Iouis frater B aliqua ex parte conſors imperii, referre parẽtis illius diuinitatẽ? Vita enim hæc in motu, & à motu primo. Et meminiſtis, haſce aquas ab illis ſeparatas. Quid? de aquis quod dicam⁹, nihil eſt præterea? Imò maximè. Nã quod de vitæ hîc tũ conſtitutione, tũ redintegratione dictũ eſt, ad ea quoq; ſpectat corpora quorũ forma nullius capax eſt beatitudinis. At enimuero ipſi homini, cuius gratia cuncta hæc molitus eſt Primus Opifex, ab eodẽ vita eſt duplex deſtinata. Vna hoc in communi templo rebus omnibus altera in æterno illo domicilio: cuius ipſemet Sol ſempiternæ lucis autor, abſque ortu, abſque occaſu diem facit. Cuius opu- C lentia, in tanta, ac tam varia ciuium inæqualitate, vnus, vniuſmodi, vnius imméſitatis Spiritus illius æqualis eſt. Sic inexplicabilis illa Sapiẽtia, poſteaquã vitæ radiis cõſuluit huic primæ conſtitutioni, comparauit deinde perpetuitatẽ: quæ vt nullius egebat inſtaurationis, ita voluit illa, vt opus haberet aquis, humanæ quidem caligini haudquaquam notis: quarũ ſigna eſſent eæ, quibus præeſt Neptunus ille: vnde nomen ei quoque fuit à lotione attributum. Id enim facit in ipſo νίπτειν, quod in Acheloo (hoc omnes aquas Græci nominabãt) λύζειν. Ne vos fallat illorum authoritas, atque abducat à veritate, qui à nãdo Neptunum ſanequã D populariter deducebãt. Sed vt à verto Vertunus, à portu Portunus: ſic à νίζω Neptunus: à quo etiã, nitor. Neque Iouẽ igitur, vti dicebamus, in ſe reſumpſit, neque Neptunum: neque verò Ditem, quòd is rerum eſt earum meta vltima, quæ termino finiuntur. At ille quo, quãdo, quoto finiatur? Hæc me ita veſtigãtem attentè Minutius obſeruabat. Inde cæteris tacẽtibus, ô Scaliger, inquit, quanto ſunt ſuauiores aquæ iſtæ tuę, quàm precioſiſsima vina illa quæ dudum è Vaſconia, Prouincia, Cantabria, in tuum allatis, atque depactis vitibus, ſuburbanum, propinabas. Iã verè latices ſunt hi, qui adeò latuerunt hactenus, vt ne guttam quidem ex tot ſapientum fontibus guſtare licuerit. Bone Deus, quantum iacturæ fit

A ab iis, qui te non audiunt. Imò verò ab iis, qui me audiunt, inquam. Audit verò peruerſæ turbæ colluuies hæc quotidie, quícum mihi nunquam potuit conuenire: nempe quando ſuus cuique regioni (ſicut elegantiſsimè canit hic Augerius) genius eſt: quomodo aut ab iſtis ego, aut iſti meis dictis beatiores fiãt: ſi cuius terræ ſeſe ridiculè iactant indigenas, ea mihi fatorum aſpera, immiti, inexorabili, inuicta illa neceſsitate pro exilio, atque, vt veriùs dicam, pro ſupplicio data eſt? Quare non, vt ille ſolebat, Nunquam minùs ſolus, quàm cùm ſolus: ſed vt nos, nunquam magis ſolus, quàm cum iſtis. Verùm haſce rugas è frontibus explicemus. Guſtate modò placentam: rem vobis quidem nouam, vel quòd antehac nullam fortaſſe videritis, vel quòd B eius nouum nomen à nobis excogitatum inter Ariſtophanea non importunè referri poteſt. Quid id, inquit ille, nominis eſt? Ariſtoteles, inquam, γλῶτταν vocat: vbi vox quæpiam certæ nationi, aut oppido peculiaris eſt. Γλῶτταν hanc ego texui maritimis Liguribus iis, qui à Niceę tractu ad Thuſcum vſque littus pertinent. ἁλόλεπτον, & ἁλόδερμον, vocari iuſsi. Hoc nanque ſolo cibo prandium integrum, opiparam cœnam conficiunt ſæpè. Bene, inquit Ferrerius, ſit latronibus illis: ſunt enim piratæ omnes, atque graſſatores. Neque mare, neque terra ab illorum maleficiis tuta ſunt C perfidiis commercia produnt: exceptos viatores morte afficiunt, aut in Africam venum tranſuehunt: excurſionibus vicina, lõginqua, hoſtilia, fœderata æquè, omnia infeſta faciũt. Quid, inquit, ergo Minutius illis bene vis? Quia, inquit ille, ſuis moribus facetas efficiũt orationes. χαρίεσσαι nanque ἀστεῖοι ſunt. Et ſuauiſsimi cibi, mihi quidem videntur autores: ſi modò tales πλάκας cõficere norũt illi. Imò, inquã, multò elegantiores. Et clementius apud eos cælũ, quàm bonitatẽ hominib⁹ abiurauit, in herbas maluit transfundere. Et verſatili, atróque ingenio, in quod intendunt, id præclarè præſtant. At tu, inquit ille, quibus præ- D ſidiis nunc herbulas tuas ab iniquiſſimi Septentrionis feritate vindicaſti? An quia tuus ille popularis: tu ſub eo natus, atque educatus aliquid cum ipſo habeas conſtitutum? At tu ſemper, inquam, delitias facis. Artis tamen nonnihil hîc. Et eſt operæ precium vobis eam non neſcire: ſaltem, vt ad acetaria etiam alieniſsimo tempore paratas herbas habeatis. Qui fit? inquit. Res, inquam perfacilis. Quas tibi velis immunes pruinæ, gelu, niuium, in areolam tempeſtiuè coniicito. Eis tentoriola ex arundinibus & phalis excitamus. Stramine ſuperiniecto conteguntur. Neque verò ſatis: Filiceis ramis bene foliatis herbæ ipſæ ſunt inſternendæ. Certum eſt hoc munimentum aduerſus quaſlibet iniurias hyberni cæli. In aſparagorum verò pul-

uillos, ne eorum capita, quę illico ſub terræ cuti ſubſunt, vrantur frigore, columbinum fimũ corbe incernunt. Ita etiam curatur, vt & commodius habeant, & celerius enaſcantur. Bene eſt, inquit Minutius. At tu audebiſne hodie nos accipere merenda luculenta, ex tuis herbis illis, quas tandiu dolemus latitare, neque terra potius tegi, quàm pertinacis animi diſsimulatione? Nam quando nobis eas videre licebit ſaltem, ſi guſtare non licet? Non, inquam, hodie. Vides enim, quæ, quanta cæli facta ſit in earum perniciem coniuratio. At hìc, inquit, ad ignem, ſi prodeant ex ore tuo, nihil eis ab externis incommodis periculi. Age modò, aperi hortos iſtos tuos. Quin ſaltẽ, ſubdit Ferrerius, quando tu nõ vis flecti poſſe: adiuta nos, amabò, ad cogendũ hũc Baiuliũ, vt ex hac materia promat aliquid ſeipſo dignũ. Attulit enim ſecum, ſi neſcis, Ariſt. duos libros de Plãtis: non antehac vulgò viſos, vt ſolet, pro commeatu: non ſine accuratiſſimis, quos ego & apud eum pridem, & in bibliotheca modò, cũ Minutio vidi, commentariis. Et puto te non aſpernaturum tam bellam occaſionem audiendi ſuper hac re philoſophorum Principẽ diſputantem, ex ore præſertim maximi Philoſophi. Ad quem ego: An mihi quicquam gratius eſſe queat, quàm & onus tráſferre diſputationis in humeros validiſsimi Herculis? Et haurire de præceptoris fontibus mihi hactenus ignota dogmata, per mundiſsimos alueos deriuata? Et experiri, quàm gratioſus apud Baiulium, ſi vobis id negauit, eſſe queã? Poſtremò, hæc de illius iudicio metiri, atque perpẽdere, quæ me diſtinent in ancipiti, quominus Hiſtorias meas de plantarum natura diuulgãdas eſſe ducam? Neque profectò tãti fecerim ſalutationem veſtram: quippe cuius frequentia creberrimis literis veſtris vbertim frui licet: neque præſentem conſpectum: eius enim abſentiam, quandocũque lubet, abeſſe cogo, atque etiam iubeo perpetuis imaginibus & virtutis, & amoris erga me veſtri: quantùm audire libet, doctiſsimum atque ſapientiſsimũ virum, de iis Naturæ partibus, ex admirabilis oraculi ſententia diſſerentem: quæ & per ſe graues ſint, propter inexplicabilem penè ſeriem, atque connexionem, πολυχείαν ea de cauſa Theophraſto appellatam: & ab autoribus effectæ difficiliores, ob ignauiam veterum, recentiorum temeritatem, nominum confuſiones, aut mutationes, ſeculorum interuallis, regionum diſtantia, regnorum euerſionibus. Inde conuerſus ad Baiulium, orare eum, ſeſe nobis tãtillum daret: neque committeret, vt plus potuiſſe preces viderentur, quàm ius & amicitiæ, quæ habet omnia communia, & literarum neceſſitudo, quæ viris ſapientibus à Deo videntur impertitæ: vt quòd ab eo gratis acceperint, optimo cuique reponant non inuiti. Hìc ille, vt eſt omnium bona-

A rum artium tum feliciſsimus alumnus, tum facillimus adminiſtrator: Mitte me, inquit, orare, vt faciam, quod vltrò facturus eram, modò id ita vobis cordi eſſe intelligerem. Quamobrem neutiquam poſtulo, hoc ab vllo veſtrũ gratiæ apponi mihi: pręſertim cui neque conducibilius ad ſcientiam quam enixè quęro, neque honorificentius ad gloriam, ſi ambitioſè quæram, euenire poſſe reor, quàm te in tuo regno habere mearum actionum ſpectatorẽ. Quanquam vt libens tua maximè cauſa facio, ita inuitus vt facerem, tuo exemplo moueri poteram. Qui enim amplius viginti annos, niſi illi dilapſi eſſent, oſtentare potes in huiuſmodi perplexiſſimis diſquiſitionibus explica-
B tos, comminutos, exactos: qualem animum re adimis nobis, quem verbis addere videris? Dicam tamen cum hoc meo libello, quid ſentiam atque in eum, ſiquid à vobis euaſerit mihi aliorſum, atque ſperabam, id incõmodi reſundã. Tum ſic cœpit: Ego hanc philoſophię partem Muſarum tripodi ſępenumero ſolitus ſum comparare. De quo Plato in quinto de Legibus ita ſcribit, Super illo poeta cùm ſederit, minus eſſe ſui compotem. Sic nobis de plãtarum formis, differentiis, figuris, facultatibus, cauſis, generatione, verba facturis, quid aſſeuerandum ſit, plerunque me neſcire fateor. Sequimur enim venatores ſæpenumero veſtigia canum, aut negligentium, aut iner-
C tium, aut malignorum. Veſtra tamen modeſtia fretus, atque taciturnitate (neque enim, ſiquid errauero, foras elaturos) audebo quàm accuratiſſima, quámque potero ſimpliciſſima oratione, ſuſtinere veritatem. Sola enim hęc vtriuſque fortunę regina eſt. De qua idem in libro, quem ipſe inſcripſit quintum, Diuinum ego vocare conſueui. Quippe in eo non tam de ſuo dare leges, quàm de cęlo deducere videtur. Sic igitur ait ibi: ἀλήθεια δὴ πάντων ἀγαθῶν ἡγεῖται θεοῖς. Itaque veluti Solis lumen, ſic Dei veritas aſſecla eſt: imò ipſemet veritas. Quòd ſi quando vel attentior, vel etiam paulò moroſior vobis viſus fuero: ne
D quæſo me ad id animi vitio potius inclinari, quàm propter rerum ſubtilitatem cogi credere velitis. Nihil enim viro ſtudioſo prętermittendum cenſeo, quod ad pleniorem ſeſe offerat contemplationem. In memoria nanque, atque etiam in promptu ſemper habenda ſunt illa verba, ex eadem officina: φιλόσοφον ἐθυμητὴν σοφίας, οὐ τῆς μὲν τῆς δ' οὔ, ἀλλὰ πάσης: At quę verba ſubdit? τὸν δὲ δὴ εὐχερῶς ἐθέλοντα παντὸς μαθήματος γεύεσθαι, καὶ ἀσμένως ἐπὶ τὸ μανθάνειν ἰόντα, καὶ ἀπλήστως ἔχοντα, τοῦτον δ' ἐν δίκῃ φήσομεν φιλόσοφον ἦ. Glaucon verò, qui ſuſcipit orationem, non ſolùm euaſit philoſophus, ſed etiam repentè diuinus factus eſt. Ad hũc enim modum de obtrectatoribus otioſis, ac ſaturis noſtris vaticinatus fuit, πολλοὶ ἄρα, καὶ ἄτοποι ἔσονται τοιοῦτοι Hęc iccirco dixi vobis omnibus: vt me-

vt me tuerentur ab huius Cæſaris iudicio, ſiquid acrius perſequerer extra vulgatas opiniones. Et huic ipſi priuatim: vt ad ſuam dignitatem ſatis eſſe putaret obſequia bonorũ. Quin liuoris faſtidia ſuis virtutibus intelligeret eſſe multò minora. Nam quid tibi vis? Aut quid quæris amplius? Plus enim es apud ſapientum iudicia conſequutus, quàm apud factioſorum inuidentiã amiſiſti. Habes, quod paucis bonis viris contigit, clarum nomen: paſſus es, quod ſæpe fortiſsimi ciues, obtrectationem: ablatum eſt, quod ignauiſsimi complures obtinuere, ſordidorum fauor. Ergo apud vos ita ſunt mihi deponendæ ſententiæ meæ, quaſi quiſquiliæ illæ audiant: ita ſentiendum, quaſi tu leges illis dare videaris. Sic & calumniatoris nomen effugiemus, neque veritati labes afferetur vlla. Cùm adeò rotundam, ſcitam, circunſpectam orationem, omnium noſtrûm aſſenſione videret exceptam, ſic deintegro auſpicatus eſt: Ego, inquit, libros illos (duo nanque ſunt) non ſine maximis ærumnis excuſſi. Cùm enim, vt poſtea intellexi, ex Arabico in Latinum verſi primùm fuerint: inde Latini facti à Græculo neſcio quo, veluti poſtliminio priſtinæ patriæ reſtituti: me verò nihilo ſecius idipſum ignorantem, auguſti, ac pene diuini nominis veneratio illico perculiſſet: mox quaſi Ariſtotelis legẽti phraſin arriderent omnia: haud ita multò pòſt quibuſdam offendiculis lectionis curſus retardatus eſt. Verùm vobis ingenuè fatebor: interea deuoraui nonnulla, ſatis acida quidem illa, atque aſpera, quæ priſtinæ opinionis meritis, audebant ſeſe pro genuinis ac probis, & gerere, & profiteri. Ita quæ antea barbara exiſtimaſſem, cùm ſeſe offerrent nobis in iis ambulacris, in quibus ego iampridem aram ſtatui elegantiæ, ac veritati, non perinde atque κίβδηλα, vt ille ſolet, ſed vt ἀπηκότατα in Commentarios meos redigebam. Tum porrò monſtroſa quædam, hoc ipſo nimirum, quòd eſſent teterrima, nec boni cuiuſpiam autoris nomen referre poſſent, tuebar vltrò, reiiciens omne crimen in ſcriptorũ incuriam, ſeculorum barbariem, temporum iniuriam: quid non? Donec eò tandem ventũ eſt, vt non iam de ludicris, vt ille ait, ac voculis ambigendum eſſet, ſed de rebus ipſis certo iudicio pronunciandum. Hunc habuit exitum cæcus ille, ac factioſus amor, dum ſeſe mihi detegit ſupinitas mea. Ibi quaſi Philoſophi meam vicem miſerantis vocibus reuocatus, intellexi data eſſe verba mihi: ita vt impenſè iubere videretur, ne ſuam eſſe dictionem arbitrarer, ſed barbari cuiuſpiam, atque etiam infantis: & animaduerterem diſsidium ſentẽtiarum: quando prioribus non ſubſcriberent poſteriores. Illæ enim cùm viderẽtur ex illius officina prodiiſſe, has alius autoris eſſe prodidere. Quid? inquit Minutius. Ain tu? Libri

A illi non ſunt Ariſtotelis? Non iſthuc, inquit ille. Quin potius hoc ago nunc, & curo, vt voſmetipſi iudicetis. Eſt apud Laertiũ, duos hoc ab illo conſcriptos argumento. Memineram ex quinto hiſtoriarum, ſuos de Plãtis agnoſcẽtem libros. In primo de generatione animalium, neque ſcripſiſſe, neque non ſcripſiſſe, ſcribit his verbis: περὶ μὲν φυτῶν, αὐτὰ καθ' αὐτὰ χωρὶς σκεπτέον. At in extremo eiuſdem, iam à ſe peractum dicit: ἐσκέπται, inquit. Auerrois quoque in primo Phyſicorũ, vbi ait Philoſophus, poſt vniuerſalium cognitionem deſcendendum à principiis ad compoſita naturalia: ibi Arabs particularia docet intelligenda, cuiuſmodi ſũt metalla, plantæ, animalia. Verùm de metal- B lis, inquit, nullus extat liber: de plantis verò habemus duos. Huic igitur anchoræ commẽdabitis interea phaſellum veſtrum, dum ego curſum teneo meæ diſceptationis. Tum videbitis, in éne ſtatione vobis eſſe tutius liceat, an conducibilius cenſeatis, me hac, qua intendo, ſequi. Ego quoad rudentes apto, Ferreri, niſi piget, affer huc libellum è bibliotheca, vbi me depoſuiſſe meminiſti. Atque etiam maiorem illum alterum: ſcin? qui ſub eo iacet patens, vnde ego Latinæ verſionis, quã antehac nullam videram, certo loco iudicium expiſcabar. Illo abeunte ſurgens Baiulius obdidit oſtio peſſulum: deinde cum libris reuerſo, ſede hîc propter me, inquit, Ferreri, tanquam triarius in ſubſidiis. Crebra enim, ac fortaſſe C perpetua opera tua mihi opus eſt. Scito ſanè, tuis auribus ex ore meo ſententias, oculis in tuo codice lectionem, aliquando etiam interpretationẽ, certè ſemper trepidationem aſſequendã eſſe tibi. Vbi ſeſſum eſt, ſic incipit ille:

¶ Ariſtoteles cùm ſcienti arũ orbem vniuerſũ vel ſolus, vel cum paucis intellectione cõplexus eſſet: eáque omnia in animo haberet, tanquam altera natura, ſuo quæque ordine digerere: tum ipſam propterea naturam certa librorum ſerie diſpoſitam ordinare: coactus eſt aduerſus Philoſophos quoſdam extra ordinem diſputare. Cuiuſmodi commentationes à diſcipulis exceptas eius nomine circunferri videtis. Etenim qui commentarii contra D Zenonem, & Xenophanem, tanquam ab illo conſcripti leguntur, illius quidem inexhauſti fontis perennes aquas ſapiunt, alueos tamen aliorum eſſe, manifeſtum eſt. Ergo cum inter Philoſophi veras ac legitimas lucubrationes referat idem Laertius, facilè conuincitur, quos recenſet, non omnes perlegiſſe. Nã & pleroſque alios ab eodem enumeratos, à diſcipulis ex ceptos ex dictantis ore, atque confectos eſſe puto. Quemadmodum contrà, ex nobiliſsimis aliquot ſunt in ea recenſione præteriti. Præterea videmus eadem argumenta tum ab illo tractata primùm, tum ab aliis poſtea repetita, aut acta commentariis. Nedum vt vererentur, quæ iniuria temporum

interiiſſent, quibuſcunque ſcirent modis, inſtaurare. Quo in numero, plantarum item libros arbitror reponendos. Id quod vt propius, accuratiúſque videamus, Ariſtotelis inſtituta cognoſcenda ſunt. Principiò illud eius diuino iudicio factum eſt: vt nihil vſquam, niſi vnum agat. Nihil enim deformius Philoſopho, qui ab ſignis diſcedens, à veritate imperatrice noſtra notatur ignominia. Quas ergo leges ipſe præſcripſit ſibi, eas aliis quoque fixit. Docet hos nos ſimplici præceptione in libro Poetices, vnde ſuum illud accepit Horatius: *Sit ſimplex duntaxat, & vnum.* Ita verò eſſe faciendum probat inuictis argumentis, in Poſteriorum primo. Interpres Naturæ Philoſophus eſt, atque imitator. At illa nihil niſi vnum agit. Quippe vnum eſt, quodcunque eſt. Præterea conſtanter illud quoque, vt ſeriem diſponat, & ab vniuerſalibus, aut notioribus incipiens nihil immiſceat alieni. Quibus legibus, tantum abeſt, vt iſte noſter vſus ſit, vt vix prudentis modò viri nomen retinere poſſit. Quatuor ex naturæ decretis propoſita nobis ſunt. Primum, hiſtoria plantarũ: quæ veluti aurium pictura quædam eſt. Alterum, earum differentiæ, quibus ſpecies conſtituuntur. Tertium, cauſæ, non quidem ſpecierum: nihil enim medium eſt inter definitũ & definitionem: ſed cauſas accipimus, aut partes, vt materiam & formam: aut partium, atque earum accidentium fines. exempli gratia, quæ forma? Anima, non ſimplex natura. Quæ materia? Elementa paſſa corruptionem, vt excellentiùs eſſent in eſſentia nobiliori, quod lignum appellatur. Quare brachia, & ab iis rami? Vt diductus humor opportuna menſura diſtribueretur ad frondes, flores, fructus: ideóque commodius accipere vim cæli poſſet ad perficiendum. Quare ſapor pungit, aut ſecat? Quia calidus. Quarto loco de generatione quærendum eſt. Quem modum, atque ordinem in naturis animalium & diligenter obſeruauit, & exactè eſt exequutus. At iſte noſter exorditur à ſubſtantia, continuò dilabitur ad differentias. Neque eas cùm explicat, apponit aut conſilium, aut cauſam: neque adiungit exempla, præter pauxilla ea quidem, atque, vt ita dicam, febriculoſa. Sed & quod peſſimum eſt, neque plenè rem exhaurit ipſam, & à propoſitis argumentis abhorrentia quàm plurima commiſcet. Veluti de aquarum generatione, de arenarum ſubſtantia, atque etiam, ſi per vos licet, de terræ motu. Quæ quis neſcit, in Meteorωn libris iampridem excuſſa eſſe? Hæc igitur hîc, vt ille, Plato, Theophraſtus, Galenus dicere ſoliti ſunt, ὡς τύπῳ, vobis obieci, ſuo quæque diligentiùs examinaturus. Nam, vt quã modeſtiſſimè loquar, indigna videbitis interdũ vel primis Philoſophiæ rudimẽtis. Hîc Minuti⁹ humana iudicia vehementer admiratus, Deus, inquit, bone, quàm mira narras, Baiuli. Verùm vt liberaſti me ea ſolicitudine, ita inieciſti ſcrupulum, cuius offenſione animus nequit conquieſcere. Quid iſthuc? inquit Baiulius. Quia enim, inquit ille, non penitus nihil fuiſſe reor illúd, quod viros hoſce doctiſsimos excitarit, vel ad inſcribendum, vel ad inſcribentium conſilium approbandum. Ad hæc Baiulius paulò hilarior, Ergo, inquit, etiam vis me diuinare tu. Dicam tamen quod mihi videtur. Multorum ingenia me fuiſſe admiratum, iudicium in paucis inueniſſe: motos tamen ſuſpicor non peſsimis rationibus. Nam cùm Philoſophi libri de Plantis intercidiſſent, & de numero conueniret: filum ipſum diſputationis aduerſus antiquos aliquam faceret opinionem: breuitas morẽ, modúmque diuinæ orationis adumbraret: boni viri verba ſibi dari facilè paſſi ſunt. Quarum rationum illa, quæ declarabat quemadmodum Priſcorum placita diruit, tantum potuit, vt ad eam quoties reſpexiſſem, vix pro me facerem. Conſueuit enim ille, poſitis veterum ſententiis, atque diiudicatis tãquam ignem è colliſis lapidibus, ſic elicere veritatem. Hoc quoque libro tam diligenter, atque acutè diſputatur contra Pythagoram, Empedoclem, Anaxagoram: vt Ariſtotelem loqui putes ipſum, non dictare diſcipulum. Fuit & aliud indicium ſatis, vt putarunt, validum. Quodam enim loco refert ſeſe ad libros ſuos Meteorωn. Verùm alii quoque Meteora ſcripſerunt. Sic enim Albertus etiã loqui potuit in ſuis lucubrationibus de natura plantarum. Habetis, opinor, argumẽta, quibus & illi ſunt decepti, & alios fefellere. Cui Minutius, Et tu quid ad hæc? Ego, inquit ille, ſi ſapientior huius eſſet oratio, ſi ſententiæ firmiores, admiſerim haud inuitus rationes. Verùm pleriſque locis adeò puerilis, putida, inanis illa eſt, vt ab inimicis Ariſtotelis ſuppoſita videri poſſit: quo de iure illius diuinitatis, cuius incomparabili ſapientia cæteris in libris ſeſe principem oſtendit, aliquid hac calumnia, detraheretur. Nam quòd veri libri de Plãtis periere, communem cum aliis fortunam in eo nacti ſunt. Breuitas verò huius adeò breuis eſt: vt etiam manca ac mutila, ſententiam, vt ita dicam, ſuffocet ipſam. At diuina breuitas Præceptoris cum ipſo naturæ opere contendit, ita vt fucus addi, non res vlla queat: deponi verbum ſine rerum detrimẽto, ſine veritatis pernicie nequeat. Ita nihil aufert otioſi, vt nihil omittat neceſſarii. Iſte verò digitum vix intendit: abítque prius penè, quàm adeat. Ita arceſſit ſuperuacanea, vt præterfugiat neceſſaria. Illud verò, quod aduerſus Philoſophos diſputat, more toti⁹ Lycei fit. Quod ex Academia mollius, atque laxius acceptũ neruoſius exercuere. Sic, inquit Minutius, exiſtimandum eſt. Nam ita affectus iam ſum, vt propemodũ putem, iacta eſſe ſemina

quædam

quædam aſſenſionis meæ. Cæterùm vt enatis cultus aliquid adhibeatur, cedo, cuius eſſe cenſebas tu? Ad quæ Baiulius, Dudum equidem conquerebar, quòd me augurem agere iuberes: nunc verò etiam, vti video, Apollinem vis efficere. Neque enim ſine magnarum abſtruſarúmque artium cognitione diuinare poſſum.

Diuina igitur, inquit Minutius: Nam te nihil latet artium, quæ & bonum, & ſapiẽtem, & diuinum efficere potuerunt: Quas non iſte Græculus Apollo, ſed ineffabilis ille ſpiritus, largiſſima, munificẽtiſſimáque ſua collocauit manu. Age vt vis, inquit Baiulius. Reor è textrina Theophraſti detracta fila quędam: iſſque clauos additos, tametſi neque aureos, neque purpureos. Quòd ſi protinus authorem tibi dari vis, ad Arabum diligentiam propius accedit. At enimuero, inquit Minutius, à Græco ſaltem ſcriptos ſuſpicabar: quanquam tibi aſſẽtiebar, quod de Ariſtotele negabas. A Græculo balbutiente verſi ſunt, reſpondit Baiulius. Id quod ipſemet, quaſi Q. Mumium profligarit, in fœdiſſima præfatione ſua, quam poſtea legi, gloriatur. At ſcin quo modo? Quo adducor, vt ſuſpicer interdum, quempiam ſemilatinum ineptire vltro voluiſſe. Quippe vt omittam, quàm infeliciter græciſſet, tanta eius in præfatione illa putidula infantia eſt, vt fatear ingenuè multis in locis me nihil intelligere potuiſſe. Eiuſmodi profectò, quam κακοζηλίαν veteres appellabant: ego verò ματαιολογίαν, vt quandoque faſtidium diluere cogar miſeratione. Attribuêre viri docti, alius alii: at quidem qui aliorum viderim nihil, Planudem authorẽ facienti malim aſſentiri. Extant enim illius aliis in libris ſimilis veſtigia ſemilatinitatis: in quibus ſi quis pedem ponat, haud ita longè ab huiuſce locutionis idea perducetur. Vel hęc videritis, quæ de ſcholaſticis, quæ de Ouidianis verſiculis deprauauit. Ergo aliter ęi cecidit atque aliis euenire conſueuit. Quippe è Græcis haud ita bonis (ne quid priuatim de Herodiano dicam) nitidiora faciunt Latina, quo cõſulant ignaris exoticæ literaturæ. Iſte verò ex Latino fortaſſe non malo (non enim mihi videre contigit) adeò Græca interpolauit, vt ne à popularibus quidem ſuis percipi queant ſatis commodè. Quæ vt exactius cognoſcatur, vnde priſtinam deponamus opinionem, particulatim omnia ſunt inſpiciẽda. Et in animalibus,
« inquit, & in plantis vitæ ratio comperta eſt.
« Verùm in animalibus manifeſta, in plãtis non
« item.

Optimum quidem à forma principium. Eſt enim plantę forma, vitæ actus, quam vegetatricem vocant animam. At quare in animalibus apparet vita, in plantis non apparet? Nam vita percipitur aut ex motu, aut per incrementum, aut ab aliis officiis: non à motu ſimpliciter, Elementa nanque mouentur, nec tamen viuunt. Tantò minus præſeribitur motu voluntario. Præterea (dicamus aliquid non vulgare) motus animalis ab elementorum motu non differt, quà motus eſt. Cùm enim ſint à Platone, & Ariſtotele tria genera poſita, à medio, ad medium, circa medium: non aliis, quàm iis mouetur animal motibus. Sed primò, & per ſe, & neceſſariò inſunt alicui corpori: ſecundaria ratione, (ſic eſt nobis loquendum cum Philoſophis de Philoſophia) deinde inſunt aliis per illa. Eo tamen differunt, quòd leue mouetur in animali voluntario motu deorſum quoque. Verùm hoc ita illi accidit, ſicut aquæ, ſiquando ſurſum mouetur à non voluntario. Adhæc, voluntarius tametſi eſt in animali, primò & per ſe: non tamen ineſt omni. Quamobrem ne in animali quidem per eum fieri queat de vita demonſtratio: ſiquidem animalia nonnulla nunquam mutãt locum. Quale eſt Muricum genus adhærens ſaxis, nobile diuini carmine Maronis. Et ea quæ Tethya Philoſophus, Theodorus Tubera, mihi placet Papillas appellare.

Oportuit igitur diſcernere vitæ rationem per eas differentias, quæ viuentibus omnibus competerent. An igitur fuerit incrementum? Accipio nunc τὸ πεφυκὸς creſcere. Neque enim conuertuntur inter ſe: omne viuens creſcit: omne creſcens viuit. Prior nanque falſa eſt. Sed ſic: aptum natum creſcere. Quare ne hæc quidem via eſt, quam inſiſtamus: quandoquidem ętatis certæ parti attributum eſt crementum à natura. Alioqui adulta quæ ſunt, mortua dicerentur. Nam tametſi viuens omne nunc augetur, nunc diminuitur: (is enim eſt ῥοῦς Anaxagoræ) nequaquam tamen icirco dicatur creſcere. Augetur id, cui reponitur ex alimento ſupplementum in defectæ partis loco. Id quod etiam ſenibus vſu venit, quoties oppletur cauum intus non auctis parietibus. At illud creſcere iudicandum eſt, cum apponitur omnibus dimenſionibus quantitas. Intelligamus etiam ſubtilius hoc. Vbi omnes dico dimenſiones, tot accipio quot à natura debentur, per id temporis negocium peragente: ne quis obiiciat fortaſſe iuncos aut iumenta, quæ dicuntur ſtatis temporibus ſolius altitudinis explere menſuram. Lapides enim non creſcunt, ſed augeſcunt. Hanc loquendi legem, quæſo, condonetis mihi ex Philoſophicæ militiæ prærogatiua. Sic obtinebit augmentum generis proportionem ad incrementum. Vt illud ſit appoſita cuiuſcunque modi quantitate: incrementum fiat per occupationem quoquouerſum capacioris loci, ex promotione ambitus extimi, admiſsis intrò partibus mutatis, atque vnitis. Non enim compreſſa ſpongia, ſi dimiſſa dilatetur, creſcet. Maiorem illa quidem occupat locum diffuſo ambitu exteriore: et id quod recipitur intrò, neque pars eius eſt, puta aër, aut aqua: neque cum partes

Digitized by Google

non ſint eæ, queunt vniri. Vnum fortaſſe mathematicum eſt: vnum naturale non eſt. Arbitror autem verbi huius vim multo eſſe validiorem, quàm eius poſtulent principia. Videntur nanque de carne primùm dicta vox hæc ex eo, quod erat κρεάζειν, vnde fuerit Æolenſibus, (quos Latini ſequuti ſunt) κρεάσκειν. Nõ defuere tamen, qui lapides quoque creſcere arbitrati ſint: quos etiam, ſi Lucinæ placet, parere nugarentur. Quemadmodum de Clearcho recitat Themiſtius. Quam ſtultitiam emollit ipſe ibi, ſed ſatis molliter. Ait enim lapides æquiuocè parere. Hoc ea de cauſa, vt diceret, adductus eſt: quòd lapidem quendam Aetitem appellãt. Ex iis vnum, tametſi magno emptum cùm fregiſſem, animaduerti maſſam ex humore concretam. Caui ſuperficies partim æqualis, ac læuis, partim puſtulata videbatur. Illarum guttarum aliquam à cętero corpore delapſam, in eo ſinu non tam partum lapidis, quàm fœtum eſſe. Qui niſi manu noſtra, tanquam Bacchus alter eductus fuiſſet, etiamnum intus manens Elephanti prouerbium in ſe facilè transferre poſſet. Cæterùm in hac vulgatiſsima re non vulgaris eſt difficultas. Auditur intus lapillı mo us à ſono. Auditionis igitur facultas afficitur ſpecie non materiali. Non enim exire poteſt aër inde, qui ſeſe in aurem inſinuet. Et illa maxima ſubtilitas. Sonus ab auditu percipitur, neque propterea tamen quid rei ſonus ſit, ab eo cognoſcitur. Verùm ad propoſitum. Animæ primariæ ac principis officium cùm ſit intelligere, neque ab eiuſcemodi functione poſſit attribui plantæ vita: proximè verò animę vis ſit, ſentiendi, ac manifeſtò comprehendere nemo queat, an plantæ ſentiant, tum autem alias quoque poteſtates, ſiue harum duarum, ſiue tertiæ: Themiſtius agnoſcat ex Ariſtotele tres, alendi, augendi, gignendi: illis prioribus addat Iamblicus etiam quartam, mouẽdi: & neque à motu, neque ab incremento vitæ poſſimus inire rationem: reliquum omnino eſt, vt perſpiciamus an facultas alendi præbere nobis velit huius indicii ſpeciem, vt in plantis vita per eam deprehendatur. Profectò ſola eius conſideratione, in cognitionem vitę deduci poſſe videamur.

Veteres autem, quorum ingenia multis difficultatibus ob rerum nouitatem circunueniebantur, à ſenſu ſolo iudicium mutuabãtur. Qua ratione qui in plantis non eſſe ſenſum intelligerent, vitam quoque negarent. Qui vitam attribuerent, etiam ſenſum aſſignarent. Nam neque ab officiis vitam ipſam colligebant illi, & non facilè adducebantur, vt crederent, à fructibus aut foliis argumentum vitæ debere comparari: propterea quòd exiſterent plantæ que carerent iis. Qui verò vitam ipſis à natura datam intelligerent, quia ſenſu quoque præditas arbitrarẽtur, ii ſomnum quoque capere profitebãtur. Quaſi cùm eſſent vacuę, atque otioſæ à muneribus ſuis, ad quietem diuerterentur. Aduerſus quos in pręſentia diſputatur. Verùm quibus modis Author primùm, quibus verbis Interpres deinde, videamus. Ac primùm quidem ait, in animalibus apertè cognoſci vitam: in plantis non conſtare. At equidem, vt iam patet, vitam, quatenus vita eſt, in vtriſque æquè difficilè cognoſci poſſe docui: ſi quis ea, quæ propria natura, ſola, ſolam, ſemper, vitam comitantur, adducat ad faciendam fidem. Nam quæ de vi generandi, mouendi, ſentiendi, intelligendi, creſcendi, ſuprà dicebamus, ea omnia nobis afferunt difficultates. Multæ nanque plantæ nunquam, nullum animal ſemper, aliqua nunquam generant. Sola poteſtas alendi, κατὰ τὴν εἰσποδοχὴν, ad id fuit idonea. Idque apud ſapientes tantum, atque in rerum natura exercitatos. Eius tum materiam, tum effectionem vocat Galenus τροφὴν, vſus communi voce Ariſtotelis, è ſecundo de generatione, &, opinor, ex libro quem fecit idem Philoſophus, huic argumento priuatim dicato. Opinor, inquam, propterea quòd cùm ad eum nos alleget, nondum Græcè legimus: ex Arabico autem verſum habemus vnum, vnde Galenus optimas quaſque ſentẽtias trãſtulit in ſuos. Plato in octauo de Republica, & in ſeptimo de legibus, etiam pro educatione, atque inſtitutione vſurpat.

Hæc cùm dixit Author, porrò pergit ad concludendum, quod è re cenſeatur. Ait ergo, proponendam quæſtionem, optimo quidem conſilio. Præcedit enim quæſtio concluſionẽ, concluſio ſcientiam. Verùm ipſa in quæſtione paulominus accuratè loquutus eſt.

Πότερον ἔχουσι τὰ φυτὰ ψυχὴν· καὶ δύναμιν ἐπιθυμίας ὀδύνης τε καὶ ἡδονῆς καὶ διακρίσεως. Neque enim cuiuſuis animæ eſt, habere haſce omnes poteſtates: ſed aut ſentientis ſolius, aut eius quę ipſam continet ſentientem, quemadmodum in tertio de anima declaratum eſt. Ariſtoteles ita conſueuit alibi. ita dixiſſet hic: Vtrum habeant plantæ animàm Deinde ſi habent, alendíne augendíque ſolis poteſtatibus ea prędita ſint: an etiam moueãtur appetitu: ſentiántque dolorem ac voluptatem, & an habeant dignoſcendi facultatem. Cæterùm excuſandus eſt, quoniam Pythagoras eiúſque ſucceſſores, de quibus mox, vires haſce à nulla anima ſegregauit. Quid enim disiungeret ille poteſtates, qui diuerſas ſubſtantias animarum vno in corpore, quaſi in ergaſtulo, aut cataſta concludebat? Experiamur autem, Græcéne poſsimus eam, quam dicebamus, ſententiam ἀριστοτελίζειν Audebo? ἔχει ἢ οὐκ ἔχει τὰ φυτὰ ψυχήν. καὶ εἰ μὲν ἔχει, τίνα δέ; τὴν κατέχουσαν τῆς ἐπιθυμίας καὶ λύπης καὶ ἡδονῆς, ἢ τὴν αὐξητικὴν καὶ τὴν ἀλλοιωτικὴν τοῦ θρεπτικοῦ εἰς τὸ θρεπτὸν μόνην. Plato verò τὸ ἐπιθυμητικὸν, tametſi facit ἀλόγιστον. non tamen aufert ab eo dignotionem. Ideò dictum eſt hic, καὶ διακρίσεως.

Verum

Verumenimuero ſi cognoſcit, licet non dirigatur ratione, nihilo ſecius potentia cognoſcit animali. Quam appetētiam cùm in iecore poſuere, minus bene naturalem nominarunt, vt animalis detraherent appellationem. Vnico namque fine mouentur naturalia, veluti ad aſcendēdum, & deſcendēdum. At aiunt, τὸ ἐπιθυμητικὸν, dolorem fugere, appetere voluptatem: propterea quòd hoc diiudicat conducibile, illud non. A rationali propterea non ſuppeditari cognitionem: ſed ei frenum imponi, tāquam equo, ibidem Plato ſentit. Quo in libro ſcribit, τὸ ἐπιθυμητικὸν ὑπὸ τῶν εἰδώλων καὶ φαντασμάτων moueri. At enimuero hoc eſt cognoſcere. Quare iecori diuinationem attribuit, propter imaginationes, quas etiam φαντάσματα vocat. Quod ſi ita eſt, alia quoque in parte quàm in cerebro ſita erit cognitio. Ac propterea ſequitur, vel ex ipſo Platone, tum ſpiritus, tum functiones animales alibi quoque exiſtere quā in cerebro. Quorum principium in corde eſſe nemo niſi pertinax negare tentauerit: præſertī cùm hoc ipſum dicat Hippocrates, & in quarto de Republica τὸ θυμικὸν, in corde ſtatuatur. Quod in Timæo vocat ἀνδρείαν ψυχήν. Sanè iraſcimur nunquā niſi re cognita. Iraſcuntur etiam ſapientes, in quibus habitus nequit conſequi principia fortitudinis abſque ratiocinatione. Didicit hæc à ſapiētibus Ægypti Plato, à Chaldæis Aegyptii: quorū è decretis ſanctiores omnes literæ dimanarunt. Chaldæi nāque in corde omnium noſtrorum motuum principia, tanquam in principio poſuere. Galenus autem à Platone accepta hæc laxius intellexit, oculorum ſenſum ſecutus, non aciem rationis. Verùm de his non eſt hic diſputandi locus. Deſciuit enim ille in hoc ab Hippocrate. neque verò fidelius à Platone. Ille nanque propter cerebrum caput factum cenſet: Galenus maluit, propter oculos. τὸ θεῖον, inquit ille, κατίχει: ac propterea dicit erectum πρὸς τὸ πᾶν, cuius eſſet ſimile diuinum illud quod contineret. Sic ille, qui prætulit alibi ridiculè cordi teſticulos, dum ineptè ex Ariſtotelis calumnia, famam apud Philoſophiæ ignaros captat: potuit eodem periculo, eiuſdem dialectices ſubtilitate anteferre oculos cerebro, ſtipatorem Regi.

Hæc narrabat ille animo maximè ſedato, ſed intento tamen in dicendo. Verùm vbi me ſubridentem animaduertiſſet: vt acutiſſimi, promptiſſimíque ingenii eſt. Quid agas, inquit, non me clam eſt. Dum vides me perſequi ius veſtri Lycei cōtra inſtituta noſtra, vel meā miraris inconſtantiam, vel ad te reſpectum habuiſſe me, id lætus es. Erat enim tibi gratificandum, vt cōmodiore vterer ad hanc rem quam paro. Nam vbi meus ero, faciam & me alium, & tibi aliter ſentiendum eſſe ſenties.

Tum ego, fruar tamen interea vſura hac tuæ facilitatis: ſempérque te habebo, quem obiiciam tibi. Noui ego te Baiuli, acerrimo iudicio Philoſophum, oratorem eloquentiſſimum. Quocirca nos olim deambulatores, nunc Romani non ſpontè facti, quibus ſedendo vincendum eſt, perlibenter patiemur abs te ſic pote deludi: téque contra teipſum tam vera, tam ſubtiliter diſputantem æquo animo feremus. Neque enim audeamus ἄσφνον illud veſtrum oppugnare, αὐτὸς ἔφα. Et ille, Quàm toties abs te audiui, minus, liberali ac nobili viro dignam diſſimulationem, tam te exercere nunc arbitror intempeſtiuè, quàm eſt à me, præter rationem, pro Ariſtotelicis diſputatum. Sed ad rem. Habeo nanque de plantarum appetentia, quæ nolim obliuiſci. Perſuaſio ſanè feſtiua admodum ab ipſis vitibus, quibus datæ manus videri poſsint. Niſi piget vos metaphoræ, ac potius cum vulgo malitis ἕλικας, & capreolos, & clauiculas: captant nanque his fulturas, ac pedamenta, quorum ope ſurrigantur.

Eas, inquam, manuſculas animaduertere eſt, diu nimis protentas nutare, quoad quippiam apprehendant. Haud ſecus ac vermiculus proles roris, atque hoſpes Ocymi facit, dum poſterioribus forcipiculis innixus, ſublime tollit caput, captátque locum in quem ſeſe demittat. Ita primulum illæ tentantibus ſimiles videntur: deinde vbi aliquid attigerunt, inuadunt, atque aduoluuntur illico. Illud à me prætereaurioſè obſeruatum eſt: ſi quid adſit alieni, rarò ſuis vel pampinis, vel ſarmentis obuolutas. Quaſi nobis inſtituant perſuadere, nolle ſe naturæ conſilia peruertere. ne, quod vtilitatis ac præſidii cauſa datum eſt, noxium faciant: néve quo iuuari debeant, ſtrangulentur. Ad hæc igitur, atque alia talia cùm reſpiceret Anaxagoras, aſſerebat plantas eſſe animalia. Quin etiam dolore caſu foliorum: quibus deinde reſtitutis vicissim caperent voluptatem. Sic enim hic
ſcribit Author: Empedoclem quoque putaſ- “
ſe, in ipſis eſſe confuſum ſexum, ſiue, vt ipſe di- “
cit, commiſtum. Eius nanque verba ſunt, “
γένος κεκερασμένον. Platonem verò exiſtimaſſe, “
iccirco præditas appetentia: quia indigerent “
alimento, quod ſibi vis altrix & appetat & “
interpolet. Deinde hanc Platonis ſenten- “
tiam eandem efficere vult cum ſuperioribus. “
Nam, inquit, ſi hoc ita conſtitutum ſit, ne- “
ceſſe id erit quoque, vt & voluptate, & mœ- “
rore afficiantur. Tum illud conſentaneum “
eſt vt & ſomno opus habeant, & vigi- “
lia. “

Eſt Platonis opinio hæc ad hunc modum.
Humanæ naturæ naturam congenerem aliis “
formis, & ſenſibus miſcentes, ita vt alterum eſ- “
ſet animal. Quibus verbis non ſolùm & “
ζῶον vocat, & attribuit αἴσθησιν: verumetiam

ἀνθρωπίνης φύσεως φύσιν ξυγγενῆ agnoſcit. Reddit etiam rationem, quare ζῷον vocet. πᾶν, inquit, ὅτι περ μετάσχῃ τοῦ ζῆν, ζῷον μὲν ἂν ἐν δίκῃ λέγοιτο. μετέχει γε μὴν τοῦτο, ὃ νῦν λέγομεν τοῦ τρίτου ψυχῆς εἴδους. ᾧ δόξης μὲν. καὶ λογισμοῦ, καὶ νοῦ μέτεστι τὸ μηδέν. αἰσθήσεως δὲ ἡδείας, καὶ ἀλγεινῆς μετ᾽ ἐπιθυμιῶν. Et paulò pòſt: ζῇ μὲν, ἔστι δ᾽ οὐχ ἕτερον ζῴου. Vbi diuinus ille vir aliter & faciendum cenſere, & ipſe facere debuiſſet. De hominis enim partibus dicere cùm inſtituiſſet, medio in ſermone plantarum naturam admiſcere aggreſſus eſt: qua abſoluta, ad relicta membra redire cogeretur.

Hic Minutius: Quid ages hodie Baiuli? Quem neque Galeni ſacramẽtum, neque Platonis reuerentia queat in officio continere? Nam equidem propemodum mihi habere videor, quid pro illo tibi reſpondeam. Hominem cùm ita exædificaſſet, vt eum intelligeres, & ſolubilem & inanibilem: oportuit eius opera exemptos catos illos δημιουργοὺς, qui tam perfectum architectum primum eſſent imitati. Iccirco illorum oſtendit apparatum ad inſtaurandũ, recreãdúmque opus illud ſuum, vt diuinis declararet verbis, τηκόμενον καὶ κενούμενον. Duo nanque modi ſunt, quibus vſu venit, vt cibo nobis opus ſit. Aut quia reſoluta, aut quia expulſa pars aliqua noſtri ſit: cuius loco in adultis tantundem, in adoleſcẽtibus etiam cum fœnore ſit reponenda. Itaque vir ille nunquam ſatis laudatus, qui præceptoris Pythagoræ conſtanter inſiſteret veſtigiis, è penu terræ parentis victum, non ex animantibus immanes epulas voluit ſuppeditari. Quo conſilio fecit, vt eo in loco in quo declararetur corporis indigentia, ſubſidiarias nihilo ſecius opes oſtentaret: non ex barbara conſuetudine iugulantium tum mite pecus, tum benemeritos veteranos boues, ſed ex eloquentiſſimis ſilentiis innocentiſſimi ſenis. Hæc cùm dixiſſet Minutius, ille ſeſe pauliſper colligens, vbi leniſſimè arriſiſſet: Nullus, inquit, vnquam transfuga tantos cepit fructus perfidiæ ſuæ. Tua profectò efficaciſſima opera factũ eſt, vt cuius me decebat pœnitere, id me maximè cõmiſiſſe iuuet. Sed nequaquam mutari poteſt, quod ab illorũ ſcholis pro certo aſſeueratur. Amicorum Genios inter ſe conſpirare: communitérque transferri ad eadem conſilia, operas, fortunas communicandas. Quocirca quod meum ſemper fuit, vt Platonicos ab accuſationibus tuis defenderem: ſi quando illorum tu picturas (hoc enim nomine moroſius appellare ſoles) aut deleas, aut inducas: id tibi nunc aduerſus me ſumpſiſti faciundum. Vel quo colore vſus es, cùm etiam intereſſe putaſti ad defenſionem: ſi explicares hominis diligentiam, qui non temerè, ſed ſummo, maximéque opportuno conſilio inter humana membra plantarum naturam perinde relatam, atque rem neceſſariam componeret. Sed ad rem. De Anaxagora, déque Empedocle quid ſtatuendum ſit, mox videbimus.

Plato autem non magno negotio ſuo potuit animam quoque noſtram dare plantis: qui in Timæo, primùm corpus ipſum, deinde animam vino caleſieri ſcripſit. Quare appetitum haud penitus ſtolidum attribuat illis: ſi etiam vinum meditentur, vt poëtriæ valeant euadere. Et videor meminiſſe neſcio quem affundere ſolitum platanis ſuis vinum, & apud Athenęum quidam etiam lactucis. Sed videamus, quid appetitus iſte ſit. Sic igitur definiamus: Affectio, eius quo caremus, potiundi. Hoc autem ſine aliquo motus genere fieri non poteſt. Nam quæ appetunt τὸ ποῦ, motus iis ſecundum locum datus eſt: Quæ quantitatem, accretionis: Quæ qualitatem, alterationis: Quæ ſubſtãtiam, tranſmutationis. Id quod attribuunt materiæ primæ, propter imperfectionem. Eius equidem eſſentiam puto, appetitum perfectionis, quo parata eſt, ac præſtolatur omnibus formis. Vnde Plato vocat ipſam, χώραν, ὑποδοχὴν, πανδεχές. Quo etiam modo ignis, differentiam, quam impræſentia leuitatem dicimus, appetitum loci ſuperioris. Hunc autem appetitum in materia illa non eſſe accidens: ſed ambiguè dici vocem hanc, in eſſentia materiæ, & in affectibus animalis. Hæc igitur natura perficit ipſam materiam duobus momentis. Primo, vt ſit materia, & hoc quod ipſa eſt ſibi: Altero, vt ſit hoc quod eſt, nunquam ſeparatum nec tempore, nec natura ab eo quod eſt eſſe alterius, non tanquam termini, ad quem referatur, ſed tanquam pars totius. Quare natura illa cùm ſit prior, quàm eſſe, quo eſt alterius: erit etiam prior, quàm illa potentia, qua poteſt alterius eſſe. Igitur hęc potentia non erit τὸ τί ἦν εἶναι materię: ſed τὸ ἴδιον, manans ab illa natura, quæ differentia eſt illius eſſentialis. Non enim verum eſt, formarũ carentiam, eſſe eſſentiã materiæ primæ. Priuatio cùm ſit nihil, entis cauſa nullo modo eſſe poteſt. Ac tametſi priuatio introducitur à Philoſopho in naturę ſcenã ad generationẽ, pro vno ex tribus principiis: tamen haud ita ſtatuitur, vt pars, ſed vt quędã notio neceſſaria extra totum futurum: non quæ ſtatuat, ſed quæ non ſtatuat, vt ſtatuatur. Si enim fit quod non eſt, ergo neceſſe eſt non eſſe quod fit. At inanes quidam cùm inter ſe Philoſophorũ placita compararent, recitaréntque Priſcorum principia item tria Materiam, Formam, Mentem: auſi ſunt Ariſtotelem irridere, qui repudiata mente ſuppoſuerit priuationem. Hi ſunt, qui propter inſcitiam, atque inſcitiæ ſobolem temeritatẽ, poculis oppugnare contendunt eas notiones, quarum præſcriptionibus idem ſubiectum ſecatur varias ad ſcientias.

Quis enĩ paulò prouectior in Philoſophiæ ſtudiis audeat profiteri, datorem formarum pertinere ad naturalis philoſophi contemplationem, quãdo ille careat omnino motu, huic à motu

motu nunquam liceat diſcedere? Satis igitur fuit Motorem primum indicare in extremo Phyſicorum, atque interea dicere illud: Sol & homo generat hominem. Verùm mures iſtos in piſtrino relinquamus, atque ad appetitum redeamus.

Hi motus omnes, de quibus ſuprà dicebamus, vnum tantùm reſpiciunt finem: alteram ſcilicet contradictionis partem. Quippe nequit ignis appetere deſceſionem. Sic auctabile ſuapte natura non poteſt affici, quin augeatur. denique alterabile, quin alteretur: materia prima, quin per formam ſuſceptibilem perficiatur. Ab his aliud motionis genus eſt, de quo ſuprà, non quidem forma diuerſum, ſed efficiente. Nanque manus meæ motus deorſum non differt, vt indicabamus, à terræ motu, quà motus eſt: ſed eo quòd in terra motus à forma fit ad vnum: in manu ab anima ita ad id, vt etiam poſſit ad contrarium. Ratio eſt: Quia terrę forma vna, ſimplex, ſimpliciter eſt. Anima ſimplex, multiplex, multipliciter. Simplex ſubſtantia, multiplex poteſtate, multipliciter obiectorum cógnitione, à quibus eliciũtur actiones. Iccirco hic appellatur motus διακρίσεως, quaſi dicas diiudicationis, & electionis. Quanquam nos melius, quàm Græci. Illi enim ἰδίαν κατὰ προαίρεσιν κίνησιν vocant: nos liberius voluntarium. Voluntatis ſpecies προαίρεσις eſt, ac perfecta quidem. Is ſanè ordo. Velle in communi. Deinde liberare, eſt actus intellectus per cognitionem, promouens ſe in voluntatem. Tum eligere. Itaque ſic ſeſe conſequuntur, βούλησις, βούλευσις, αἵρεσις, πρᾶξις. Sic enim à diuino Philoſopho. Differunt apud Platonem quoque, ἐθέλειν, & βούλεσθαι. Igitur electio cum ſit actus voluntatis ſequens intellectionem concluſionis, non omnis voluntas erit cum electione. Non ergo motus omnis ἐθελοντὴς, προαιρετικός. Hinc in Augerium intuitus, Ecquid habet iſte tuus hoſpes ad hanc διάκρισιν? Hoc, inquit ille, curabam. Lego hìc, diſcretionis. haud ineptum nomen, etiam apud Ciceronem verbum frequentiſſimum. Gręcum eſt, κρίνω. Quod ad ſenſuum operam tranſtulit Philoſophus in ſecundo de Anima. Latini commodiorem atque expeditiorem fecerunt pronunciationem, tranſpoſitis elementis, ſicut ἁρπάζω, rapio. Compoſitum autem hoc, ſi me ludere permittitis, acutius deducam παρὰ τὸ κρῖνειν. Qui enim diſcernit, diſsipat τὰ κεκραμένα. Sed hoc ſic dictum putatote, velut lenæum à leniendo, & thus à tundendo. Cæterùm per me, ſequare, licet. In plantis, inquit, igitur appetitus eſt, alendi & creſcendi: quippe niſi vim illam attractionis, tranſmiſsionis, diſtributionis, mutationis, vnionis non haberet planta: neque attraheret, neque attracta conficeret ad vitæ munera. Nempe ab Sole ſolo non fit attractio, vt putarunt quidam: qui non animaduerterent, quàm maximas radices excreſcere deorſum verſus in profundum ad contrarium punctum lineę dimetientis radios ſolares. Neque multo melius ſentit Theophraſtus: non poſſe radices prolixius demitti, quàm quãtum Solis vis ſubire terram valeat. Nam neque lumen eò delabitur, quod alioqui vehiculum Peripatetici ſtatuunt cęleſtium effectionum: neque in telluris parte intima ſentitur calor vllus: quam in partem vel ad duodecim pedes pertingere vidimus radices. Et formæ, non Solis eſt, quantitates terminare. Vtitur enim, vt Philoſophus ait, calore natura, tanquam miniſtro, aut inſtrumento, non tanquam legiſlatore, aut opifice. Alioqui radicibus omnibus eadem quantitas produceretur, atque prolataretur. Omnibus enim Sol idem: à terrę parentis penu demenſum idem. Et contrà euenire conſtat. Aquilonijs enim regionibus arbores grandiores, radices vaſtiores. Præterea in metallis omnia ſine Solis admiſſu generantur. Intelligo nunc & lumen & calorem, quorum vtrunque Philoſophus ille cum cæteris Peripateticis ſiderum inſtrumentum, vti dicebamus, appellarunt. Cùm tamen aliter ab acutioribus diſputetur: nihil enim rerum in intimis terræ ſinubus gereretur. Verùm quemadmodum vltra pellucida corpora tranſmittitur lux, vnde nomen eſt eis comparatum: ita per non tranſlucida vis illa ſeſe inſinuat ac penetrat, quæ luce ipſa multo eſt efficacior. Tollit ſimul cum dubitatione probandi curam quotidianum magnetis exemplum, ad cuius motum ſub menſa, mouetur ferrum penſile ſuper ea.

Nec propterea (quanquam hoc in diſputationibus de ſemine genitali diſcuſſum eſt à nobis aliter) delentur eorum placita, quum ſine ſubiecta materia formam negant poſſe agere. Virtus enim cæleſtis illa, per lumen delata huc, afficit terræ ſuperficiem. Ea affecta, proximam ſibi partem immutat æquè, dum ad certa loca deſtinetur. Sicut ab eodem lapide ferrum etiam non attactum agitatur. Ad hæc ſi Solis attractione creſcerent plantæ, nequaquam demitterent radices vllas, ſed totæ in altum ſurgerent. Sed attractio, ac diſpenſatio fit à vitalis caloris facultate ſub imperiis animæ, cuius ſpiritus illi ſunt apparitores: diuina quædam res, ſincera, ſecretáque, atque alia prorſus ab elementis. Frigidiſſima nanque Mandragora multum in foliis, plurimum in radicibus capit incremẽti: quantum profectò nullum aut Lepidium, aut Chærefolium, aut Smyrnium, aut Pyrethrum: quæ ab iſto calore elementari calida ſunt.

In hac autem appetentia ſtirpes intellectionem habent nullam: nihilo ſanè maiorem, quàm lapis ille cũm trahit ferrum: aut ferrum ei lapidi affricatũ, vt ad Mundi verticem conuertatur. Sed eſt proportio quædã actionis & paſſionis, qualis inter ignem & ſtipulam, quæ

non eſt inter ignem & lapidem: ſuo tamen quæque modo. Stipulæ paſsio pertinet ad corruptionem, ferri ad perfectionem. Hæc enim affectionum genera duo ſunt apud Philoſophum in libris de anima. Non continuò conſequens erit igitur, debere ſentire plantas, ac tanto minus vel lætari, vel contriſtari: niſi ſiquid habes ad hæc Minuti. Ille verò, Nihil, inquit, præter aſſenſionem, atque etiam plauſum: ita ſubtiliter atque acutè rerum naturas, ac rationes excuſſiſti. Quamobrem non in hortis inter plantas verſari, ſæpe etiam vexari, ſed in philoſophiæ ſinu conquieſcere mihi viſus ſum. Cæterùm de ſomno dudum quid dicebas, quod aut exciderit, aut differendum videatur? Neſcio ſanè, inquit Baiulius. Corruptum enim puto codicem: niſi ſubuenit Augerius. Sic enim ſcriptum eſt: αἱ δὲ ἐν ὑπνώσει τῶν, τῷ ἐπιθυμεῖν, εἰ καὶ ἀεὶ τῷ ὕπνῳ ἀνακτῶνται καὶ ἐγείρονται, τοῖς ἐγρηγορέναι σύμφωνον ἐστί. Nonequidem quid illud ſit, ſomno ſemper opprimi, ac nihilo ſecius euigilare, planè percipio. Verùm fortaſſe hunc ad modum admittere poſſimus. Si appetitus attribuatur, in eis ſomnum quoque, ac vigiliam agnoſci debere: ídque adeò ita ſequi, ſi appetitum animalem, non autem purum naturalem intelligamus. Nam (vt nunc aſſentiamur Auerroi qui in Apala dapala ſentit ita) res materiatas in ſuis functionibus fatigari: Et ſomni finis eſt inſtrumentorum quies, atque etiam inſtauratio reductis ac retractis ſpiritibus ad fontem ſuum: laſsitudo verò ſubuehit triſtem ſenſionem: quies à plantis appetetur neceſſariò. is autem eſt ſomnus. Sed quid diuinat Augerii Actius Nauius? Contémne ſecabimus nouacula? Aues, inquit Augerius, hic nobis felicius addixere. Nam & ademit: ἀεὶ: & ἀνακτῶνται, reficiuntur, interpretatus eſt. Vt non ſit iterata poſſeſsio, atque captiuitas: vnde Heri. κεκτημένοι, ſed recreatio. Dixerim: ὕπνῳ ποτὲ τῷ ὕπνῳ καταφερόμενα πάλιν ἀναφέρονται πρὸς τὸ ἐγρηγορέναι. σύμφωνον ergo conſentaneum dicit eſſe, in eis appetitum inueniri, ſi ſomno foueantur per vices, & vigilię reſtituantur. Eo conticeſcente, ſecutus Baiulius. Proponit, inquit, alias quæſtiones, numero duas. Prior eſt: an ſpirent plantæ. Altera: an ſexum in ſe habeant confuſum. Quàm ſententiam ſuprà dixerat Empedoclis eſſe. Si ergo Peripatetico more diſponamus quæſtiones: An viuant: Si viuunt, an appetant: Si appetunt, an ſentiant: Si ſentiunt, an dormiant. Item ſi viuunt, an ſpirent: &, an habeant ſexum. Quas ſanè quæſtiones tractaturus, affert rationem conſilii ſui. Negat enim in horum ſingulis minutatim ponendam eſſe operam, hiſce verbis: τὸ δὲ ταῦτα παραλιμπάνειν, καὶ μὴ διαναλώνεις περὶ τὰ καθ᾽ ἕκαστον ἐρεύναις ἐνδιατρίβειν, ἀσινὲς ἐστί. Facturum enim importunè: neque è re producturum ſermonem in quęſtionibus. Quam tamen propoſitam ſententiam neque eum ſeruare video: nempe de omnibus hiſce diſputat: neque ſeruandam cenſeo viris doctis. Nihil enim ſuperfluò quæritur, aut non neceſſariũ. Quare niſi verba ſequerētur idem edicentia: putarem, quod aſſeueranter ſtatuit, addita negatione vetare debuiſſe. ſcilicet non eſſe hęc indiſcuſſa relinquenda. Conſulendus ergo tuus, Augeri, codex. Idem ſonat, inquit ille. Et τὸ διαναλώτοις, interpretatur, in quibus nullum ſit operæ precium, citiſsimè. Vilium nanque rerum preciũ nullum. Friuola ſanè ſunt τὰ διανάλωτα: quanquã διαναλώτους potius dixerim diſquiſitiones, quæ parui ſunt roboris ac momenti. De ſpiratione verò qui negarit etiam moroſius diſceptandum, parum habuerit compertum, quot inuoluatur difficultatibus is, qui libros de ſpiritu, & de ſpiratione legerit, vel Ariſtotelis, vel Galeni. Ac quanquam haud tota fuit hic illa ſupellex explicanda, referre tamen ſuo more debuit ad illa loca Philoſophus ſummam rei. Veriſsima hæc omnia, Baiulius ait. Tractat enim mox hæc ipſa, quæ tractanda negat. Explicat interea quæſtiones de anima plantarum. Animatas eſſe, generari, ali, augēri, adoleſcere, ſeneſcere, interire. Quarum affectionum nihil inanimi cum ſit particeps, animatæ erunt illæ. Molliuſcula tamen oratio eſt, ac minus efficax, ἔχειν ψυχὰ, ὅτι φύονται. Languidior paulò copulatiua illa. Acutius ἔχειν ψυχὰς ὅτι φύονται. Quippe hoc vult, tametſi ratio debilis, atque manca eſt, niſi probet generationem, & cætera illa, eſſe animæ opera. Eadem argumenti forma vti potes à contrario ſic. Cortice prædītæ ſunt, & foliis, quæ in nullo inſunt animali: ergo non ſunt animatæ. Quia poſſunt generatio & crementum competere naturæ ſuperiori: ſub qua ſint lapides, & metalla: quæ viuere mordicus quidam tenent etiam nunc. Tunc ego, caue, inquam, Baiuli. Quid enim agas non vides. Nimis tu ſubtilis diſputator es: neque te reſpicis. In eiuſmodi nanque diſcrimen adducentur iſtæ tuæ veſtigationes: vt à Galenicis veſtris, & ſophiſta & deſertor appellari poſsis. O Ceſar, reſpondit ille, tu me apricationibus tuis inſolaſti. Contraxi nanque animum ex ſimpliciore contemplatione, ſpinoſioribúſque his obieci. Quibus in locis nactus ſum colorem hunc ex calore iſto tuo, qui rimatur omnia: etiam quæ nuſquam extant aliquando. Malè enim audis hoc genere ſcholaſticarum literarum. At non audio, inquam, ab Ariſtotele: qui in ſecundo librorum de cælo præcipit hũc ad modum: Δεῖ δὲ μέλλοντα καλῶς ζητήσειν, ἀπορητικὸν εἶ. Sed potius te iam audiam. Ergo, inquit, philoſophi ordinem animaduertiſti? Animam poſuit primùm, deinde facultates eius. Atque earum generationem primam, mediam nutritionem, poſtremum incremētum. Non admodũ leuis res eſt, ſi dicamus generari, ergo animatum eſſe. Non eſt ergo abſurdũ, ſi iam conſtet, vti dicebatur,

opus

opus eſſe animę generationē. Siquidē haud cō uertitur (ſic enim loquuntur) id eſt, non reciprocat ſenſus rationis. Falſum eſt, animatum, ergo generans. Non omni competit ætati: nēpe ſeni, vel infanti. Non omni generi: quippe Mulo, Anguillæ, Adianto, Ephemero. Non omni regioni: vt Palmæ in Liguribus. Haud imbecillum tamen argumētum compares: ſdque penè omnibus commune. Nam tametſi non omnes generant ſibi ſimile totum, at ſaltē partes: puta ramos, frondes. Dixi, penè omnibus: propterea quòd neque tuberibus neque fungis, horum quicquam vſu venit. Quod enim dubitat Theophraſtus: partésne ſint plantarum rami, quoniam ſine iis vel cultu, vel alio euentu queunt viuerę, eius rei ſolutio facillima eſt. Non ſunt partes ad vitam neceſſariæ: vt quibuſdam radix, aliis cacumen, nonnullis cortex, maximæ parti medulla. Abies præciſo vertice moritur: ablato cortice, præter ſuberem, viuit nulla. Salicem ſine vllo medullæ momento vidimus: aliæ non ferant. Abſque radice non paucæ, vel exemptæ, vt Semperuiuum, & Aloe: aut ſua natura, vt aquatica Lenticula. Sic Homo viuit mancus, & Lacertæ amiſſa cauda. An verò arbor integra dicetur, quæ putata eſt? Integra quidem, ſi vitam ſpectes: at non integra μαθηματικῶς: quando quæ aderant, abſunt. Quoniam verò non ſolùm mathematicum corpus eſt, ſed etiam naturale: quódque natura dixerit ad finem generationis, ea dicetur integra, quæ partibus ad germinandum apparatis prædita fuerit. Quam ob cauſam & ablatis brachiis alia ſuccedunt lætiora, & quæ remanent, ſunt vegetiora. Sicuti mancis quoque cōtingit hominibus, vt ſæpe cæteris membris ſint valentiores. Præterea plantæ redduntur viuaciores. Eſt enim quæſitum hoc in propoſitis diſputationibus apud Ariſtotelem. Sunt autem partes quædam, quæ non propter indiuiduum factæ ſunt, ſed ſpeciei cauſa propagandæ, cuiuſmodi teſticuli. Iis animal vbi carebit, ſui vnius tantùm gratia vitam aget, non propter ſpeciem. Sunt item partes aliæ neceſſariæ, quædam vtiles tantùm, aliquæ non niſi ad decorem, vt quibuſdam locis caro, quæ non niſi ad explendum vacua comparata eſt ibi. Intelligitis diuiſionem, & deductionem. Tum Minutius. Nō vos ſolos hæc exercuit ſcabies. Noſtri nanque Iuriſconſulti nihilominus de naui, cuius priſtinis ablatis partibus aliæ ſubſtitutæ ſint, quærunt an ſit eadem nauis. In qua tamen materia, porrò alia quæſtio longè difficilior accidit nobis, quæ accuratiùs excoquenda, apud nos nulla eſt. Nunquam enim fiet vt tota planta, mutatis omnibus partibus, toti ſubſtituatur. At in corpore arte compacto id euenire poteſt. Satis enim manifeſtum eſt hoc in nauicula, aut arcubaliſta. Veſter autē Theophraſtus ibi perplexus admodum videtur. Eſt, inquit ille, vt ais, Minuti. Quare huic Scaligero locum illum multis cum aliis relinquamus. Et ad rem. Illorum quoque hinc patet error, qui vim informatricem aliam ab anima, etiam ab anima rationali putant. Siquidem folia, & brachia, & ſurculi, in ſtirpe iam perfecta conformātur. In homine caro noua ſubſtituitur nō ſine figurę præſcriptione. Opus hoc attractricis, retētricis, alteratricis, mutatricis, vnitricis: quæ poteſtates cuius ſunt? nónne animæ intelligētis, quæ vna eſt forma in homine? adeò, vt eā Plato ἐκ τριῶν συγκραθεῖσαν dixerit. Complectitur verò haſce illa, tanquam circulus tres ſpecies trianguli, quibus præterea lunulas addit in ambitu, quaſi cæleſtem rem: quæ triangula quidem illa capiant ipſæ, at ab illis nulla queant capi ratione. Imò verò quarum proportio vllis quadratis, aliíſve rectilineis figuris incomprehenſibilis ſit. Quæ Minutius admiratus: Vt, inquit, Baiuli, planè ac verè vir diuinus es. Feliciſſima verò Platonis illa ſemina quæ in te talem frugem extulere. At hæc verba tua, vt profiteor ab alio nullo me antehac audiſſe: ita magnopere vereor ne non à multis intelligantur. Sed porrò. Non multa, inquit, ſuperſunt ex hac parte. Verba modò quædam ſunt animaduertenda. ἀκμάζειν, adoleſcere intellexit, quo vegetam denotaret ætatem. Videndum etiam, χλοάζειν ne acceperit pro eo quod eſt, fructum ferre. Habemus apud Nicandrum vocem, pro virenti. Hic Augerius, licet ne? Habeo nanque ſplendida quidem illa. Vireſcere? quæ earum quædam iuuentus ſit, ſenióque diſſolui. Nitida hæc, & concinna: ſi ſibi ſcripſerit interpres. At hæc eſt verſionis ſeruitus, imò boiæ, miſerrima conditione: vt autoris quem ſequimur, arbitratu diſtineamur. Non etenim eſt vireſcentia ſtirpibus iuuentus vlla: ſed in iuuentute viror. Neque id autor ille dicit. Sed χλοάζειν καὶ ἀκμάζειν quando ne id quidem verùm eſt, viriditatem eſſe ſolius iuuentutis. Nam & vetulæ virent arbores, & quibus poſt vnum alterúmve menſem imminet interitus. χλοάζειν ergo ſonat, non tam fructum fundere, quàm frondeſcere, eas quidem, quæ frondibus veſtiuntur: omnino verò coloris herbacei nota eſt: vnde χλωρὸν Galenus oſtendit, non ſolùm eſſe luteum, ſed etiam ſubuiride apud Priſcos Aſiaticos, ex Hippocrate. Viror autem ille omni competit ætati, primori, ſtatæ, deteriori. Et laxius fortaſſe, atque ex vulgi vitio loquutus eſt Philoſophus iſte, cùm dixit, ſenecta diſſolui. Senecta nanque mors eſſet. De interprete, accipio, Baiulius inquit. Nihil enim eis periculoſius, quàm audacia fidem temerare. Pro autore quæ dicam, habeo. Parabilis illa, & è foro defenſio. Dicam, poſuiſſe λύσιν pro fine. Sed tibi acuto, non ſatis. Igitur nos quoque acriuſculè. Non eſt, dicet ille, mors quæ diſſoluit, ſed aut pugna contrariorum, aut naturalis humidi defectus. Hoc poſteriore ſenectus fit. Mors autem priuatio eſt, quæ ſequitur tractum illum

diſſolutionis. Infert ergo deinde ex illorum placitis, cùm hæc habeant, habere etiam appetitũ. Quare voluptatem quoque capient ex ſatietate, mœrorem ex inedia. quod ſi ita ſit: ſenſu quoque eſſe prædita. Hoc vbi recitauit, etſi admirabilem adducit ſententiam: tamen pro falſa refutat, neque id immeritò. Non enim ex eo quod appetunt, eliciatur illud neceſſariò, voluptatem capere. Quanquam huc nobis ſunt afferenda verba, potius vt quid ſentiatis intelligam, quàm elicienda è verbis ſententia, quaſi ego me profitear intelligere. Sic igitur ait: Λέγομεν τοίνυν, ὡς ἐὰν, εἴ τι τρέφεται, ἤδη καὶ ἐπιθυμεῖ, καὶ ἡδύνεται μὲν τῷ κόρῳ, λυπεῖται δὲ, ὅτε πεινᾷ καὶ οὐκ ἐμπιπλῶσιν αὗται αἱ διαθέσεις, εἰ μὴ μετὰ αἰσθήσεως. τούτων ἄρα θαυμαστὸς μὲν, οὐ μὴν φαῦλος πλανᾶται σκοπὸς, ὃς καὶ τὰ φυτὰ αἰσθάνεσθαι καὶ ἐπιθυμεῖν ἐδόξασεν. Ergo cum iſta admirabilitate non coniungit abſurditatem, ſed laudationem, quandoquidem negat prauè eos intendere. Hæc verba ſtatim dixit Augerius, vbi ille Græca recitare deſiiſſet. Et ſubdidit: Non igitur id ſonant hæc, quaſi repudiet. Quis enim non admittat, quod neque prauum eſt, & eſt admirabile? At ego contrà potius, neque admirabile, neque verum eſſe, neque verè dici. Poſita nanque videtur deductio argumentationis ἐξ ὑποθέσεως vulgi. Itaque non faciet admirationem, quod vulgò fertur. Quòd autem non ſequatur, patet ei qui diſtinguet ambiguam verbi naturam. Appetitus enim ὁμωνύμως dicitur, in igne ad occupanda loca ſuperiora, in ferro ad ſui coniunctionem cum magnete, in planta ad humorem ſuggendum, in equo ad venerem, in homine ad beatudinem Quarum rerum quales, quot, quanti gradus in ipſis ſunt formis, talem eſſe decet ordinem accidentium, quæ formas illas conſequuntur. Illud verò fortaſſe impetret apud vos veniam interpellationis meæ, quòd interpres noſter etiam de ſuo poſuit, quod efficeret ſententiam deprauatiorem. Sic enim inuertit: „ Dicimus itaque, ſi quid alatur, idem quoque appetitu duci. Et voluptate afficitur per ſaturitatem dolore autem per ſaturitatem. Et abſque ſenſu affectiones illæ non fiunt. Paradoxus igitur eſt, quamuis non adeò temerè erret eius intentio, qui plantis ſenſum appetitúmque eſſe attribuendum, ita exiſtimarunt. Videris enim non quaſi recitet opinionem, ſed perinde atque ipſe ſuam dicat ſententiam, ita loqui. At Græcè, vt animaduerti, aliter: „ Si, inquit, ita eſt, vt quod alitur, continuò item appetat, éxque ſatietate voluptatem, ex fame dolorem capiat, nec abſque ſenſu tales eueniunt affectiones: admirabilis eſt illorum perſpicientia, non abſurda tamen, quibus placet plantas & ſenſu eſſe præditas, & appetitu affici. Neque vitare poteſt ambitionis ſuſpicionem, vbi θαυμάσιον Græca voce maluit expreſſum, quàm Latina. Neque negatio illa ius ſuum exercere poteſt in vtranque vocem illam, φαῦλος, πλανᾶται. Si enim dixero, Nõ malus mentitur Itiobrix, neceſſe eſt altero ſublato alterum ſtare incolume. Vt ſit, aut bonus mentitur, aut malus vera dicit. Ille ſic diſſeruit, ſic Baiulius eſt ſequutus. Ex iſtis, Augeri, tenebris clarum emicuit nobis lumen è luce iudicii tui. Aſſentior enim, & perplacet. quare ad piſtrinum. Poſt hæc Anaxagoræ diſponit « opinionem ſimul, & Democriti, atque Empedoclis in quæſtione de ſenſu. Neque enim ſolùm ſentire plantas, verumetiam tum cognoſcere tum intelligere. Quo in loco notãdę ſunt voces duæ, νοῦς ſcilicet, & γνῶσις. illa eſt vis, hæc actio. Ea cùm diceret, atque Minutium audiſſet ingemiſcentem: Quid hoc, inquit? Vnde hæc tam repentina mollities animi Præfecto armatæ nobilitatis? præſertim inter lignorum duritiam & aſperitatem. Pietatem, inquit Minutius, ô philoſophi Chriſtiani. Quam ſi armis vel oppugnatam tueri, vel oppreſſam vindicare liceret, non tam gemitus nunc hauriretis, quàm telorum flictus atque crepitus, iandiu eſt, audiuiſſetis. Nam quantum vero præſtat lux illius ſeculi, noſtræ tenebris tempeſtatis? Quam enim brutis, in quibus nulla eſſet mentem aſcribebant, noſtra iſta monſtra Epicureorum nobis in quibus eſſet, amouere. Ea nanque de anima noſtra blaterant, quibus referẽdis in me ipſa exhorreſcit. Bono, inquit, animo es, reſpondit Baiulius. Omnia, ſpero, in melius vertet Prĩceps æternus veritatis. Ego verò non penitus inops præſidii videor: quo & me muniam, & te conſoler conſtantiorem, & labefactatos conſtituam, modò ne faſtidium monitis ſaluberrimis anteuertant. Hoc enim inſtantibus reſpondent: Curioſus es. Nugæ Ariſtotelis. Deliria ſcholaſticorũ. Tum effutitis ineptiolis, abeũt potius ſub cultro, quàm relinquant bene monentes. Principio retineamus illam cęlitus demiſſam veritatem. Tum aggrediamur hoſce ſemiphiloſophos porcos in ſuis hortis, Alexandreos verò in Lyceo: neque aliis, quàm quibus ipſi vincere conſueuerunt, armis conuinçantur. Extremæ duæ hinc atquæ hinc contrariæ directæ acies conſtitere: Epicureorum cum euocatis Aphrodiſienſibus, qui animam interficiũt: & Pythagoreorum, qui in canes eam, atque etiam fabas tanquam in colonias, vt deducant, transferibunt. Cùm errent vtrique, horum tamen alterum ſi mihi proponatur admittendum, malim equidem cum Mnaſarchi quàm cum Neoclis filio. Quod verò ſuperabit & expectationem fortaſſe veſtram de Galeni ſectatore, & doctiorum fidem in recepta perſuaſione, & improborum pertinaciã propter iudicii peruerſitatem, nũc iam dicam. Exiſtimare animã & creditam fuiſſe Ariſtoteli mortalem, & argumentis deſcriptam, quidam ſeſe cogi certis illius verbis profeſſi ſunt. Aduerſus quos multi boni doctíque viri quæ dixerint, non eſt hic locus recenſere. Quæ nobis dicenda reliquerint, partim diximus alibi:

pauca

pauca hæc hîc dicere neque me pigebit, neque vos audiſſe fortè pœnitebit. Noua enim ſunt, vtinam etiam bona. Firma verò adeò, vt nullo contentioſorum impetu labefactari poſſe videantur. Principio, ſi, vt volunt, è nihilo nihil fit, igitur id quod aliquid eſt, in nihilum reuerti nequit. Par enim ratio creationis & corruptionis. Nam ſi è punctis nullum confieri poteſt corpus, corpus item nullum in puncta reſolui poterit. Præterea cùm triplex ſubſtantia ſit, Materia, Forma, Compoſitum ex vtraque: hoc quidem compoſitum dicitur generari, materiã ſcilicet ineunte forma, eadem verò abeunte corrumpi: ſanè materia ipſa neutiquam per ſe corrumpitur. Nempe ſuum ſemper obtinet τὸ τί. Sed per accidens corrumpitur, cùm aliam ſubit formam. At forma cùm longè ſit nobilior quàm materia, tanto minus eam corrumpi decet. Si enim quod fit, vt ſit hoc, id eſt, materia ipſa, non abolетur: tanto minus abolebitur id quod facit vt illa ſit hoc. Ea verò forma eſt. Ad id confugient, in materię potentiam reuerti: de qua etiam formæ omnes educantur. Hoc neque reſpondet viribus argumenti, neque verum eſt. Non reſpondet profectò, propterea quòd materia, quæ eſt ignobilior, exiſtit aliquid actu ſemper: igitur extare quoque ſemper actu formam, quæ ſit nobilior neceſſe eſt. Eſt autem nobilior vndecunque, ſcilicet præſtantia virium, functionibus, titulo cauſæ, atque (vt loquuntur) entitate. Quod verò ſit etiam falſum, patebit ex his. Si enim formæ eſſent õnes iſtæ in materiæ poteſtate, quẽadmodum in oui poteſtate pullus eſt, quippe qui ex eo fieri poteſt: & veluti figuræ artificiales in ligno: ſic materia prima comprehendens vniuerſas formas ens eſſet nobiliſſimum, Deóque ſimillimum. Verùm ſicuti dicebamus, materiæ potentia, ſuſceptibilitas tantùm eſt. Formæ verò dantur ab intelligentiis, acceptæ ab Opifice primo. Anima noſtra à Deo ſtatim ipſo, nullo interea vel medio vel ſequeſtro. Neque propterea corruptibilis, quia generata: neque finem habitura, quia principium habuit. Quippe alio modo generatur, quàm quomodo aliquid fit ex aliquo. ipſa enim ex nihilo fit. Quid mirum? Mundum totum ex nihilo creatum eſſe, neceſſe eſt. Nam quis inſanus dixerit Deum ex ſuiipſius materia confeciſſe Mundũ? Deum verò eſſe cauſam Mundi efficientem, etiam Ariſtoteles dixit. Nulla nanque ratione fieri poteſt vt quod à primo pendet, non pendeat vniuerſo genere cauſarum. Neque verò finem habebit, quia principium habuerit anima: niſi quomodo mentes illæ cœleſtes. Nutu creatæ, nutu diſſoluentur, ſi libuerit. At libuit, vt ne liberet. Voluit, vt nollet. Tantum verò abeſt, vt animam deleri morte putauerit, vt etiam per interrogationẽ ſubdubitarit: an omnia eſſent animarum plena? His de cauſis Plato materiam primam non πανδεχὴς, ſed vti dicebamus, πανδεχὴς appellauit ſapientiſſimè: qua voce vtitur etiam Ariſt. quoniã ſuſciperet extrinſecus aduenĩtes formas: nihil ex ſeipſa promeret, quia haberet nihil. Ac quemadmodũ à ſeipſa differt τῷ εἴδει, vt ait idẽ: neque ad nihilũ redigitur vnquam, neque reponitur in potentiã alicuius, ſed actu ſub aliqua forma perpetuis ſucceſſionibus exiſtit: ita forma, quæ multo eſt excellentior, quippe cui da (vti dicebamus) vt ſit hoc aliquid: non differet à ſeipſa τῷ παντὶ εἴδει illam: ſemper enim eadem erit, neque vnquam ad nihilum euaneſcet, neque in materię potentiam reponetur: quandoquidem ipſa illam, vt actu ſit, facit. Eſſet enim materia omne ens actu. Siquidem nequit ineſſe forma quin informet. Et eſſet vnum mul a. Ma eriam nunc accipio materiæ quamlibet portionem. Nam in tota materia vniuerſa, formæ ſanè ſunt omnes. Verùm in materia prima ſimi nego eſſe formam vel Muſcæ vel Muris, vel actu vel poteſtate. Sed in materiam formis primoribus corporatam imponi qualitates ab aſtris, quibus affecta illa poſſit recipere eis conueniens ſibi cõuenientem formam à ſideribus iiſdem. Quæ omnia bonam in partem, quippe vt illorum deſperatam pertinaciam quatefaceremus, quæſo accipiatis. Neque ſanè ſic ſentio. Sed quæ pro veris & recepta ſunt, & conſtituta à ſacroſanctis viris, vobiſcum æquè & agnoſco, & recipio libens. Alioquin eſſent formæ certo numero circunſcriptæ: quare etiam animæ. id quod à veritate prorſus penitúſque eſt alienum. Hęc erant impræſentia, quæ modicis anguſtiis coarctatus dicerem: paulò quidem acrius, non abre tamen: ſiue rei ſpectemus nobilitatem, ſiue quod de anima plantarum agebatur: haud abſurdum fuit de anima noſtra dicere: quoniam vox illa, νοῦς, hanc ipſam apud Ariſtotelem, Anaxagoræ verò etiam præſtantiorem ſignificans, ad hoc nos vocabat. Cùm peroraſſet, ait Minutius rem veterem tanta nouitate, controuerſam tanta claritate nunquam ſatis admirari ſeſe debere. Proinde pergeret aduerſus hoſce terræ filios pro diis ſtare. Ille cętera ſic eſt proſequutus: Videamus, inquit, huius Philoſophi cenſuram. Reiicienda hæc, tanquam praua, at- “
que inania: In plantis nanque vel appetitum, “
vel ſenſum ineſſe nullum. Appetitum nuſquam “
eſſe ſine ſenſu. In plantis neque ſenſum, neque “
ſenſus extare veſtigia. Nempe nullam partem “
ſenſu præditam, neque eo quod ſenſus obti- “
neat proportionem. Nihil quod ſub ſenſus ge- “
nere contineatur. Nihil quod ſenſus naturam “
conſequatur. Nullum ſiquidem in illis eſſe lo- “
calem motum. Nullam iccirco viam ad aliquid “
aſſequẽdum, quo ſenſu percipiatur, inſtitutam. “
Nullum indicium offerre ſeſe, quo in illis ſen- “
ſum intelligere debeamus. Quemadmodum “
alia comperta ſunt argumenta nobis, quibus “
eas & ali, & creſcere ſciamus. Non ergo col- “
ligi poſſe, in illis appetendi vim ineſſe vllam. Il- “

lico Minutius, Magna, præclaráque argumẽta, Baiuli, quæ mihi aduerſus tuam ſententiam renouarunt dubitationem: nam ſi animalem appetitum plantis adimas, naturalem attribuas, non appetet planta, quatenus animata: ſed quatenus (audebimus dicere?) naturata. Hîc ille paululum cunctatus, Mirificus es tu quidem mortalis, Minuti: qui res iudicatas, de integro trahas in iudiciũ, præſertim tantus iuriſconſultus. Verùm ſic habeto. Omnia poſt Deum ad materiam vſque primam ita diſtincta, vt ſeſe aliquo pacto cõtingant tamen. Nam ſi per mentes æternas illas, earúmque cognationes atque ordines, teipſum ad formam vſque vltimam demittas, vt nihil inuenias vnum, ita nihil item diſparatum. Vel cùm inter animalium, plantarúmque naturam communem quendam nexũ videris: qui quaſi ſit vel tranſitus, vel portoriũ, vel apparatus: cuiuſmodi in iis, quæ ζωόφυτα nominantur, patet. Age verò cùm lapides immobiles ipſos habere nihilo ſecius motionis facultates: qualem obſeruamus in Herculeo. Ad eundem modum cęteręque quoque ſeſe res habẽt. Perfecta intellectio exiſtit in homine manifeſto. Eius veſtigia clariuſcula in quibuſdam, in aliis obſcuriora ſunt animantibus. Appetitus in nobis eſt, ex quo & ratione, ſoboles oritur Electio. Electio cum conſilio ac deliberatione: in pecude appetitus abſque electione conſulta. Neque enim propoſitis vino & aqua cani, malit ille, quàm vinum, aquam, vlla facta rerum vltrò citróque comparatione. In plantis autem, in quibus cognitio nulla, nullus ſenſus, deprehenditur appetitus vllus humidum trahẽdi, quia ſint eo ex humore concretæ. Verùm ſimilitudo cauſa coitionis eſt: id quod ab Hippocrate, Platone, Ariſtotele refertur ad prouerbium in Homeri vulgato verſu. Iccirco nõ quemuis humorem trahit, quoniã non ex quiuis eſt conſtituta. Quare igitur, inquit Minutius, dudũ naturalem dicebas, non animalẽ? Propterea quòd, inquit, ex Platonis atque Galeni tyrãnide hæc euenit ſeruitus mihi, qui cognoſcẽdi facultatem animalẽ vocãt: alia verò officia attrahendi, expellendi, atque eiuſmodi, nominant naturalia. Quæ prolixioribus diſputationibus alibi ſunt explicata. Bene habet, inquit Minutius. Imprudenter enim ſubtrahemus ab animalis appellatione, ſi animæ ea quoque ſunt. Nam planta eſt animata, & hoc ipſo quà animata eſt viuit: viuit autem quia nutritur: nutritio eius erit opus, cuius & vita. At vita ab anima. In nobis longè adhuc manifeſtius. Si homo ſvnum eſt: vnum per formam: forma vna: ab vna forma cunctæ poteſtates: forma anima: ab anima erũt poteſtates: ergo & denominationes. Neque verò natura illa, quæ aliis in rebus extra animam eſt, hoc agit, quod vis illa cibum appetens ad ſuccum, retinens opportunum, exigens noxium, murans proprium, aptans atque vniens comparatum. Eſt, vt ais, inquit Baiulius. Cæterùm de nominibus, vt toties à Galeno moniti ſumus, nihil eſt cauſæ, cur tantopere ſoliciti ſimus. Sed ad interpretationem. Imò verò ad me prius, inquit Augerius. Nam mihi quoque dicendi cupido eſt: an liceat poſt multarum artium cultum, humanis ingeniis, multo labore, excogitatum, compoſitum, cõſtitutum, ſoluto atque inepto animo in iis ipſis agere, præſertim viro ſapienti? Tanto minus, opinor, ea in parte, quæ ratione recta gubernatos animos inter ſe coniungit ad communis ſocietatis neceſſitudines: quæ eſt hîc apud nos ciuilis beatitudo: finis quidem temporariæ felicitatis, via verò certa ad illam vltimam ſempiternitatis fruitionem? Quídnam eſt hoc, dices, vinculi? Oratio, Baiuli, oratio: de cuius viu atque efficacia iam dixi: de nobilitate verò tanta habeo, vt tertia rerum pars, quibus rebus completur orbis, planè iudicari debeat. Quicquid enim eſt, aut extra nos eſt, aut in nobis, aut à nobis. Res extrà, rerum ſpecies in mente, ſpecierum notæ à mente in oratione. Quæ notiones niſi æquales ſint ſpeciebus cõpoſitis, falſum creant. Separatæ verò, ac ſingulæ ſi ſint deformes, aut licentius aliorſum accipiantur, atque par eſt: falſitatis habent quandam proportionem. Leonis enim nomen, quod eſt huic impoſitum animali quadrupedi, ſi ad bipedem beſtiam transferatur, quanquam neque verum, neque falſum dicet: tamen falſa notio eſt ipſa, & illius compoſitæ falſitatis principium manifeſtum. Niſi enim ſic eſſet, vti dico, non eſſet illa falſa: Leo bipes eſt. Neque dicendum hæc eſſe friuola, & ad dialecticos aut ſophiſtas pertinere: quin contrà potius ſophiſtarum illa licentia eſt: noſtra verò ſedulitas vel ab illis tuetur nos ſimpliciores animas, vel etiam illorum diruit machinas. Galeno equidẽ faueo tanquam præceptori: non ipſe meo eget patrocinio: per ſe ſatis magnus eſt. Sed quemadmodum ille repetebat, vincat vilitas ita nos, vincat veritas. Cùm aduerſus Cleãthem Chryſippus diſputare cogeretur: verſiculos illos duos identidem pronunciabat: quos mutato nomine vidi ſcriptos in codice Diogenis nudiuſtertius ex huius Scaligeri bibliotheca, etiam addito tertio, quos recitabo: quia ſunt animo temperato, atque imprimis pio, nec ingrato, pleniſſimi, digni profectò qui memoria teneantur.

Ἐγὼ μὲν τἄλλα μακάριος πέφυκ᾽ ἀνήρ,
Πλὴν εἰς Γαληνόν. τοῦτο δ᾽ οὐκ εὐδαιμονῶ.
Τ᾽ πῆς δ᾽ ἀληθῶς, κ᾽ τοῦτο δ᾽ ὑπερευδαιμονῶ.

Galenus verò, & Plato, vel ſi quis alius, vt etiam perſtringit in Topicis Ariſtoteles, verborũ curam putat indignam viro ſapiẽte. Mirũ verò qui nos doceat fieri ſapientes, cùm homines eſſe dedocet. Quî fiet, vt intelligas, ſi quiſpiã pro libidine loquatur aliter, aliter pro re ſẽtias tu? Eſt primum Sapientis officium, benè ſentire, vt ſibi viuat: proximum, benè loqui, vt patriæ

patriæ viuat. Quippe quòd animal ſit iure ſociabile, neutiquam ſuos aget conuentus impulſu naturæ ſimplici, formicarum, apúmve, aut etiam locuſtarum more. Sed ratione adductus, induet ſeſe in commune ius: patietúrque ipſe, patíque alterum iubebit ſimul. Et Galenus ipſe, quot locis quantum producit moræ, vnam modò vt explicet voculam? Quot miris modis Archigenis dictionem vellicat, eius quoque minutiſſimas quaſque rimãs portiunculas, in ſecundo de locis malè affectis? Cuius libri titulum, ſi, vt cordatos decet viros, cordi fuiſſet puræ atque inculpatæ ratio loquutionis, ita feciſſent, ſicut à me nunc factus eſt. Nemo enim neſcit, quemadmodum etiam bene valẽtes partes affectæ dicuntur. vt omittam, ita potius inſcribendum fuiſſe, περὶ τόπων παθόντων, quàm πεπονθότων. Quod πέπονθε, non amplius patitur. non igitur eget opere medici. Quin præſenti potius vtendum participio. Quin aio: non rectè factum ab Hippocrate, περὶ παθῶν. Subiectũ enim eſt homo, aut partes hominis. Ratio verò conſiderationis, id eſt præſcriptio animi noſtri circa materiam contemplandam, quam Barbari vocant rationem formalem, eſt affectus ille, quem paſſionem dicere veritus eſt M. Tullius. Non eſt igitur materia libri πάθος, ſed πάθους αἰτίαι. Nec mirum, hæc admitti vulgò flagitia impunè. Illoris enim & pedibus & manibus, ad ipſam ſtatim operam accedimus, ſecuri de Galeni commentario, in quo negat vllum eſſe poſſe bonum medicum, quin idem bonus quoque ſit Philoſophus. Hęc illo cenſorio iudicio dicente, cùm me ita ſubridere vidiſſet Baiulius, vt ei magnopere viderer aſſentiri: Mirabar, inquit, ſi hic Theſeus ſine Hercule magni quidquam auderet. His tu omnibus ſeminaria ζώπυρα, aruum, vliginem, ſolem ſuppeditaſti. Neque enim æquo animo te audire queũt viri doctiſſimi, cùm toties à Galeno deſciſcis, cui hoc ipſum, quo ei, videris tibi, faceſſere negotium, debes totum. Bona verba, inquam, vir omnium quos equidem nouerim, modeſtiſſime. Nam ſi negem, me etiam multo plura debere viro illi nunquam ſatis laudato, non illi quauis obtrectatione maiori, ſed mihi ipſe iniurius ſim. Quòd ſi quid ei obtigit à nobis incommodi, propter libertatis noſtræ tuitionem: quódque ſibi item ille aduerſus tum alios, tum Ariſtotelem ambitioſè, interdum etiam ridiculè, voluit licere: ne id mihi fraudi ſit, & illi maximæ laudi, ſi tales habet diſcipulos, quorum opera ipſe ſibi nunc ſit magiſter. Punctim ſemper, inquit, Scaliger. Non tamen illa dicta velim putes, tanquam à caſtigatore. Sed erat mihi religio, te ſacramento ſolui. Nemo enim neſcit quàm ſis illius ſtudioſus. Id ideò vt penè totum manu tua deſcriptum Græcè primus attuleris in Aquitaniam: vbi ante aduentum tuum, præterquam ex libris de interioribus (ſic enim loquebantur) & articellari, atque commentarios in Aphoriſmos, vix eius nomen audiretur. Cui ego: Magis te moueat, ſi quæ me res impulerit ad ſcribẽdum, intelligas. Nam qui tum Aldi opera vulgatos haberem, haud ſatis habebam cauſæ ad eas ærumnas exequendas. Verùm apud Ariſtotelem diu multúmque verſato tam grauis illa viſa eſt multiloquentia, vt ſępius à propoſito deſtiterim. Nihil mihi magis vnquam mutilum antea compertum fuerat, quàm prolixitas iſta ipſa explicationum. Tandem verò quoniam neceſſario malo mihi fruẽdum erat, coegi genium meum vel inuitum ac reluctantem, plura pati, quò pauciorum faſtidium dilueretur. Ita igitur animum ad ſcribendum appuli, vt ne liceret, quod antea faciebam, ſaltuatim tranſmittere verboſas περιβολάς, & ſublegere carptim, quibus rem facere, atque opes parare poſſe viderer è commerciis medicorum. Nunc verò, quia deſcripta eſſent de Nicolai Leoniceni præceptoris, quæ mihi commodauerat, exemplaribus: ex eis id capio emolumenti, quòd licet cum Germanicis conferre. Quæ commoda nuper aucta ſunt huius Minutii munificentia, qui tum vetuſtos, tum ornamentis viſendos mihi muneri miſit codices. Quod verò pertinet ad factiones, nihil equidem de hac ſuſpicione me purgabo tibi. Scio nãque me tibi notiorem, quàm egomet mihi ſim propior. Imò verò eò tendere ſtudia mea, vt factiones ac ſectæ penitus extinguantur. Nos in omnibus occaſionibus, quæ ſeſe offerent ad officia literaria præſtanda, nullum periculum recuſamus: laudem nullam quęrimus: culpa volumus vacare. Quin enixè petimus, atque etiam oramus, vt vicisſim abſque contentione, ſed humanè atque liberaliter vnuſquiſque conferat in medium, quod habet, ad literariæ reipublicæ incrementum. Nihil mihi poteſt eſſe beatius, quàm ſcire. Diſcendum verò, vt ſciamus. Ego quidem ſapientiæ ambitum, tanquam animi noſtri ærariũ quoddam ſemper iudicaui: in quod communia commentationum noſtrarum vectigalia inferenda cenſeo: ſed proba. vnde ſibi ſuum quiſque in vſum ſumat, ſine inuidia atque ſimultate. Vnum enim corpus ſumus, vnúſque ſpiritus huius corporis, qui à Deo profectus pro communi excubet vtilitate. Sed nimis diu in hac vmbra ſumus otiati: proinde in viam redire tempus eſt. Non antè, inquit Augerius, quàm hanc apud vos ſarcinam deponam. De magnetis vi, atque appetitu ferri dicebas modò, Baiuli: qui appetitus ſit gradus, quaſi imago cuiuſdam tranſitus naturæ, ab appetitu elementorum, quo locorum ſuorum deſiderio moueri videntur, ad plantarum appetitum; de quo agitur. Sarcina verò mea eſt, quorundam inſania, qui propterea magnetem viuere dicebant. Quòd ſi in eo facit vita multo ea eſt, quàm vita hominis, nobilior. Non enim niſi tacta, atque etiam prehenſa trahimus. Ille

Digitized by Google

verò ad nutum, vt Pontifex viuētium dici mereatur. Hoc in Philoſophia: illud in literis mitioribus. Heſychius Sideritin lapidem facit alium ab Herculeo. Alteri colorem ferreum attribuit, quòd & ferrum trahat: alteri argenteum. Credo illius ſeculum fuiſſe admodum βαρβαρικόν. Multis enim deprehendere licet, eum congeſsiſſe in illud horreum ſimul cum frugibus etiam ſcarabeos cum ſuis tabernaculis: dum omnibus ex areis omnia conuertit, ſine vanno aut cribro. Hæc ſūt quæ volebam. Nunc ſi pergere libet, per me licet. Quæ propoſita ſunt, ſigillatim expendamus. Primùm, ait, in plantis neque appetitum, neque ſenſum eſſe. Melius ſic: Appetitus non eſt, quia neque ſenſus. Quia nō eſſe poſſit hic abſque illo. Curioſius ab origine verbi: ἐπιθυμία nanque παρὰ τὸν θυμόν. Hunc ſi non habent plantæ: ne illam quidem obtinebunt. Ita illud quoque dixit, per definitionem, eſſe finem voluntatis, & ad ſenſum conuerti. Definitio quidem illa haud mala eſt. Verùm quod addit, appetitum conuerti ad ſenſum, minus bene eſt. Imò verò permouetur is à ſenſu. Præcedit ſiquidem ſenſus. Quanquam ne illud quidem placet, appetitum eſſe finem voluntatis. Sunt enim hæc ſic, ὄρεξις, primus impetus, qui cietur ab obiecto. ὁρμὴ, motus ſequens, nondum illuſtratus ratione. βούλευσις, continuatio illius motus, ab obiecti ſpecie, id eſt à cognitione, ad rem vſque ſcilicet potiundam aut agendam. βούλησις, voluntas hæc poſtremo loco poſita ſed iam formata rationibus. αἵρεσις autem eſt iudicium. Quippe recurſus conſiliorum, & comparatio cum aliis extremis. Verùm hæc à paucis ita ventilata. Antecedit verò cuncta hæc πάθος, id eſt receptio ſpeciei: ſubſequitur autem omnia πρᾶξις. Nam & actio eſt cùm agimus, & cùm facimus, & cū patimur, quod admirabilius eſt: & quod maximè mirum, etiam cùm agere nolumus. Ac duo quidem priora manifeſta ſunt. Quorum alterum ad quaſdam virtutes pertinet, verbi gratia, cùm damus alterum ad artes. Duorum verò poſteriorum natura lexque ita eſt, vt alterum conſtituat fortitudinem: alterum, temperantiam. Nam qui fortiter tolerat incommoda pro patria, patitur. Ea paſſio πρᾶξις quędam eſt: alioqui non eſſet virtus, aut virtutis. Cùm verò abſtinem* ab actione, iuſſu rectę rationis, tūc eſt ea actio, qua cōſtituitur tēperantia. Hoc enim agimus. Quī poteſt? dica* quod non agimus aliquis. Quid mirū Sapiētibus? Conſtituitur enim animus in ea ſtatione ſtudioſa, cùm à flagitioſo curſu inhibetur. Ita in fortitudine, firmatur ad patiendum. Hæc ante nos à nullo Philoſophorum. Sequitur πρᾶξιν σχέσις, quæ eſt παραγωγὴ quædam ad ἕξιν: quod & Galenus docet, ſed alio fine: quoniam ex aliis principiis. Probat autem ſenſu carere plantarum genus obſcuris quidem, ſed non ignobilibus argumentis. Primo à partibus: ὅτι μέλος αἰσθανόμενον. Quanquā minus accuratè: μέλος enim eſt pars, ex Ariſtotele, quæ non diuiditur in conſimiles partes, vt caput. At ſenſus non eſt in talibus, vt talia ſunt: ſed in conſimilibus primo, & per ſe, ſiue ſit illud, caro, ſiue neruus. Videtur ὅτι, quaſi διότι. Poſt hæc addit tria: ὁμοιότητα, εἶδος διωρισμένον, ἀκόλουθον: quibus adumbratur methodus Ariſtotelis. Senſus enim in Cæſare & Catone, idem ſpecie. Quibus autem diuerſus eſt animalibus, in illis ea differentia tribus euenire ſolet modis: aut intentione, aut ſpecie, aut proportione. Nam in Lynce viſus à meo differt intētione. Quam hic interpretationis huius autor in Ariſtotelis ſchola minus exercitatus, ὁμοιότητα nominauit. Secundo modo diuerſa erit oculi ſpecies in homine ab oculo cancri. Et alio modo, ſed occulto plebeiis ingeniis, oculus hominis ab oculo leonis. Is poſterior propter totam ſpeciem à ſpecie differentem: alter verò prior etiam propter oculi priuatim ſpeciem. quoniam cancer σκληρόφθαλμος. Hoc ſatis ſignatè dixit, διωρισμένον. Eſt enim ὅρος finis eſſentiæ cuiuſque. Tertium modum peſſimè, ἀκόλουθον. Ariſtoteles, ἀνάλογον. Neque enim in cochlea oculi ſunt. Non eſt ergo viſus, ſed pro viſu tentamenta proportione quadam puncti atrioris in ſummo cornicularum. Idem nobis déque guſtu, déque tactu eſt intelligendum. Aliud à motu præterea ducit argumentum. In tertio de anima declaratū eſt: Animali datam motionem, propter ſenſum, vt id quod appeteret adipiſceretur: quod nollet, declinaret. Poſuit autem duo, motum, & locū, vbi dixit, ὅθεν. Quoniam motus omnis in loco fit, etiam cæli. Tametſi vulgò aliter. Sed non permittit tempus. Item finem: cum dixit πρός τι αἰσθητόν. Si igitur finis eſt, τὸ αἰσθητὸν, in natura, & ὅθεν & κίνησις horum autem neutrum plantis datum eſt ab illa: igitur ne id quidem, propter quod dātur hęc datum fuerit. Plantarum quoque animæ quomodo queat animæ Platonicæ competere definitio, conſiderandum eſt. In decimo de legibus ita definit: τὴν δυναμένην αὐτὴν αὑτὴν κινεῖν κίνησιν. Oportet ergo de motu, alio, quàm locali dictum ibi: aut huic animæ non conueniet. At cæteros motus ſi quis negare velit motus eſſe, poſſit. Mutationes potius ſunt ſola loci variatio, motus eſt. Græca origo μάω, μῶ. vnde μῶσαι, non autem quaſi μαίω, ſicut Plato: ſed ab incitatione, à qua & furor. Hęc autem quę dixit, cùm egerent probationis, accepit demonſtrationem, quam vocat Ariſtoteles τὸ ὅτι, à ſignis. Nam ſi ea quæ in plantis exiſtunt, per exteriora ſigna percipiuntur (explicat autem hoc per illa, τρέφεσθαι, αὐξάνεσθαι) ita ſenſus quoque, ſi in plantis eſſet, ſignis aliquibus perciperetur. Ergo cognoſcimus in ipſis animam nutritiuam, quia nutriuntur: quare ſenſitiuam non æquè cognoſcimus, quia ſentiunt? Illud quoque poteſt quæri: Quæ ſit argumenti vis, à ſenſu ad vitam. Sic enim balbutit: ἡ γὰρ αἴσθησις

αἰτία

αἰτία. Eeſtatici, Carotici, Matrices ſuffocatæ. A Quod verò dicit: τὸ δὲ θρεπτικὸν αἰτιά ἐστιν αὐξήσεως πρὸς γμάτι τινὸς ζῶντος, quanquã paſsim iactatũ eſt: nondum tamen ſic defunctum arbitrantur multi. Opus enim altricis perpetuum, ad finem vſque: auctricis officium certo ſpatio terminatur. Qui tuentur eam opinionem, dicent: vires eaſdem eſſe, materiam ineptam eſſe ad eam quantitatem: quæ addita facit, vt quod alitur, etiam creſcere dicatur. Parum refert hoc: & alibi diſcutiendum. πρᾶγμα poſuit pro re naturali: quod aliis quoque Philoſophis eſt in vſu. χρῆμα tamen ad hanc ſignificationem commodius eſt. πρᾶγμα verò, ſi rem pro cauſarum portione ſeces, potius B ad aliud prædicamentum referatur: cuius explicatio πράξις ſit. Paulò etiam ſuperius, quæ verba præterii, vrebant animum. αἰσθητικὸν αὐτὸ μὴ εἶναι μὴ ἔχειν οὔτε δ.... Ambitioſè quantum? Sanè ſimplicius, οὐκ αἰσθητικόν εἶναι. Quónam modo concinnauit Augerius tuus? Non ineptè admodum, inquit Augerius, ſed abuſus eſt flexu denominationis. Sic enim ſcribit: non eſſe ſenſilem, nequaquam. non eſſe admittendum. Vbi vides vitium maximum in ſententia. Nemo negat, plantam ſenſilem eſſe. Corpus enim eſt, & ſolidum, & coloratum: eſt igitur αἰσθητόν. At an ſit αἰσθητικὸν dubitatur. Sed ad cætera. Tum Baiulius. Deſcendit C hinc ad dubitationem diluendam. Ergo planta, dicet aliquis, ſi non ſentit, non eſt animal. Tum autẽ ſi non eſt ζῷον, non eſt ζῶν. Hæc, vt potui, explicaui, huius enim oratio ſanè quàm inepta eſt. Negat autem rectè ſic ſtatui: atque in hanc ſententiam apponit oppugnationis rationem. Difficilem prouinciam capeſſere illum, qui velit attribuere plantæ functionem, functioni animæ animalis. Sic enim interpretor δίωξιν, id eſt gubernationem. Sed hæc probatio friuola eſt: Planta non eſt animal, quia non elucent in ea functiones animales. Dicam enim: ergo non eſt animata. Et verò, omne animatum animal eſt, ſua quidem natura: ſed vſus intercepit rationem. Eſt autem modeſtè loquutus, δυνατὸν, nõ autem ἀδύνατον. Διοίκησις autem apud Galenum D vbique, rectio eſt: De facultatibus, & principiis in animali: De præturis Cicero, Iſocrates in re familiari. Demoſthenes in oratione de pace, laxiore ſignificato. Ad quæſtionis ſolutionem affert diſtinctionem, ζῶν accipi dupliciter: Aliquando cum ſenſu, velut in animalibus: ſic plantæ οὐ ζῶα. Interdum ſine ſenſu, quẽadmodum plantæ dicuntur ζῶν. Erant igitur τὰ φυτὰ ζῶντα, non ζῶα. Iocemur verò veſtra venia pauliſper, ſicuti diebus hiſce ſuper Homerica dictione. Sic enim dicebamus: μύρια, cùm dena tantùm millia ſignificet: tranſlatum à veteribus accentum fuiſſe de tertia à fine in penultimam, vt infinita per μυρία deberent intelligi: perinde quaſi propter onus amplioris numeri, ſarcina ſit ex humeris in crura delapſa. Ita hoc loco leniamus conſuetudinis tyrannidem luſu quopiam. Vt ζῶν ſit τὸ φυτὸν, natura ſua curtum. Cui ſi acceſſio fiat poteſtatis atque ſubſtantiæ ſenſitiuæ: addamus etiam vocalem, & ſit ζῶον. Quamobrem, ſicut & Ariſtotéles, & ζῶν dicit τὸ φυτὸν, & ζῶον negat.

Verum imprudenter addit, καὶ ἀνάπαλιν. Neque enim τὸ κατὰ δύναμιν τυγχάνον τινός ὄν, contrà diſtinguitur per differentias ſub eodem genere, πρὸς τὸ ἐντελεχείᾳ ὄν. Hæc quidem rectè. Non tamen accipimus ſatiſfactionem. Non enim planta, atque animal alia atque alia vita viuũt, qua vita eſt. Neque ſi deficitur planta quibuſdã perfectionibus, quibus animal prædi ũ, cõtinuò in planta quę vita eſt, minus eſt vita, quàm quæ eſt in animali vita, qua vita eſt. Nam eadem ratione diceremus, animal non eſſe animal: ſi homo eſt animal. Plus enim diſtat equus ab homine, quàm ab equo ficus. Ego igitur planè fateor, me pro ratione quid afferam, nihil habere: ſed arbitrari, dictum potius κατὰ συνήθειαν, vt verbis vtar Philoſophi. quàm κατὰ λόγον: imò verò potius κατὰ λόγου. Iſte verò dictis ſuis, quibus illorum placita diluebat, peiorem appendit caudam toto Scorpione. At enim: καὶ γάρ εἰσί τινα ζῶα γνώσεως ἐστερημένα. Hoc quid ad rem? Imò tanto commodius attribuit poſſe contendas τὸ ζῶον etiam plantis: cùm detracta quibuſdam intellectus natura, non continuò tamen adimetur, vti dicebamus, animalis nomen. Tuendus tamen autor eſt, qua id fieri queat ratione. Ab eo poni vitæ gradus. Nam quemadmodum vita ſtet cum intellectu, & ſine intellectu: ſic etiam cum ſenſu, & ſine ſenſu. Cæterùm quæ ſequuntur, vehementer conuellunt animum meum, abducúntque ab huius ſententiæ aſſenſione. Exemplo nanque vtitur conchyliorum. Quem ad finem id faciat, haud equidem ſcio. Quippe oſtendit, ab animali plantam certis in rebus nihilo differre. Quare concludet aliquis: Si ζῶον animal eſt: & animal à planta non differt: planta erit ζῶον. Demonſtratio perfectiſsima ab eadem definitione ad commune prædicatum definitorum. Afferamus tamen opem huic quoque parti. Credamus hæc dici, quibus oſtendatur: nihil eſſe medium inter animatum, & inanimum: ne ab anima excludatur planta. Sic enim ſcribit: εἰσὶ φυτὰ ἐν ταυτῷ, καὶ ζῶα. Quoniam intellectione quædam careant animalia. Verùm ipſe haud ita multò pòſt, medium agnoſcit quoddam inter viuere & non viuere. Quid me mirabundus aſpectas, Minuti? Hæccine illius ex officina prodiiſſe, penes quem nihil aliud inuenias, quàm conſtantiæ incudem, malleum diligentiæ, ignem veritatis? Ariſtotelem dico. Et argumentum per ſe nimis languidum eſt, aut nimis temerarium. Neque

c.i.

Digitized by Google

enim citius ea probes non eſſe ζῶα, quæ hoc appellas nomine, quia carent intellectu, quàm ea quæ ἐν παντὶ cum ipſis ſunt, id eſt plantas, eſſe ζῶα concedere cogaris. Ita eſt hoc præſentiſſimum maximúmque periculum, plantas quoque ζῶα dici poſſe, ſi quibuſdam in ſpeciebus nihilo differre planta cognoſcitur ab animali. Præterea quid aufert intellectum, propter quod planta fiat idem cum animali? Neque enim intellectu differt animal à planta. Siue ſit intellectus in animali, ſiue non ſit: nihilo ſecius ab animali plantæ natura diuerſa eſt. Nempe intellectus animalis, eſſentia non eſt quatenus animal eſt, ſed quatenus eſt τοιῶντι. Neutiquam deciſſet igitur propter hoc ab animali Concha: neque propter hoc planta fiet. Interpres verò minus accuratè poſuit γνώσεις pro eo quod eſt γνώμη. At nos facultatem, non actionem quærimus impræſentia. B Nam tametſi hęc ab illa fluit, atque icicirco poſita ponit illam, tamen à Philoſopho ſic eſt loquendum, vt vis exprimatur ἐντελεχείας, non autem accidens. Verùm ne iſtuc quidem rectè diſpoſuit: non dari medium inter animatum, & inanimum: propterea quòd animal morte vitam amittat, quam vitam conſeruet per generationem. Quid attinet icicirco medium tollere, quia per generationem in indiuiduis vita propagetur? Adhæc, ſi morte vita finiatur, non continuò per hæc quidem verba, vita & mors contraria ſunt ex eorum genere quæ medio carent. Tollitur albedo per nigredinem, at viride, cœruleum, alia media ſunt. Aufertur per auaritiam prodigalitas, inter quæ C liberalitas intercedit. Voluptatem ſtatuunt aduerſariam dolori, & quòd neque doleat, neque iuuet. Proinde ἡδονὴ per ἀλυπίαν minus ſapienter definita eſt. Eſt enim iucundi ſiue conuenientis perceptio, ſiue mauis frui io: non autem priuatio doloris. Simpliciſſimè Ariſtoteles: inter habitum & priuationem, nihil. Nam hoc tum à Dialectico declaratum eſt, tum à Tranſnaturali diſputatum. At quàm inepta illa, φύσις τὴν τοῦ ζῶν ζωὴν ἐν τῷ θανάτῳ φθείρουσα. Venit in mentem illius, cuius figuratas ineptias irridet Seneca. Qui, quod vulgò dicitur, ſalue, vt magnum quiddam ſonaret, ad hanc formulam maluit: Volo tibi dicere, vt ſaluus ſis. Perſpicia:is, quęſo, diuini præceptoris more, argumenti formam · caudam inuenietis. Eadē ſub forma ponatur hæc materia, D Mors tollit in homine calorem: ergo frigus & calorem inter non eſt medium. Aliud efficacius: Ab homine mors aufert intellectum, qui in planta nullus eſt: igitur inter hominis naturam, & naturam plantæ nullum medium. Barbariſsimam verò loquutionem præteriiſſem libens, niſi vos mihi ſuccenſere, ſi non omnia diligentius excuterem, ſubuererer. Videaris hic cuiuſmodi Demoſthenem nacti ſimus. πάντη ἀσύμφωνόν ἐστιν, ἵνα μόνον τὸ ζῶον ᾖ. Latinum ſequutus filum Græculus bellè nos inter ſenticeta ſpatiatum duxit. Infinitiuo verus Græcus explicaſſet. Sequuntur verba, quibus probet, ſolum ſenſum eſſe id propter quod & dicantur & ſint animalia. Genera, inquit, ſuis ſpeciebus dant & nomen, & definitionem. Hoc, ſi introſpectes, haud ſanè verum eſt. Animal quidem genus non tamen homini dat nomē. Verùm eſto, vt homo animal dicatur, propterea quòd eius ſit ſpecies: at animal neutiquam dat homini definitionem. daret enim Leoni quoque. Igitur hominis definitio cum definitione Leonis eſſet eadem. Dimidio ſanè, vel etiam minore conſtruit animal hominis definitionem. Eſt enim genus materiæ loco. At materia neque tota eſt eſſentia, neque maior pars: neque potior: ſed forma, quæ per differentiam deſignatur. Subtilius agamus. Si animal dat homini definitionem: Quid tum poſtea? An propterea ſenſu circunſcribitur animalis cognitio, quo à planta ſeparetur? Minimè. Quod verò attinet ad generis poteſtatem pro ſpecie conſtituenda, videamus etiam veterum errorem illum, qui dicerent in generis communitate differentias contineri: quippe quæ ſint in eius potentiæ ambitu. Neque enim bonus Metaphyſicus profiteatur, in poteſtate animalitatis eſſe rationalitatem. Si verum eſſet hoc: verum illud eſſet item, in materię poteſtate rationalem quoque ineſſe animam, atque ex ea prorſus educi. Nos in ipſo genere, poteſtate dicimus eſſe differentiam paſſiuè, non actiuè: non quòd ſpeciei differentiam genus exhibeat, ſed quia recipere poteſt eam, eúmque terminum ac præſcriptionem ſui, vt ex vtroque ſimul iuncto vna fiat ſpecies in mente, quæ repręſentet ſpeciem (vt loquuntur) realem: id eſt extimam rem, quæ ex materia & materiæ ipſi aduentante forma compoſita eſt. Tum porrò longè imbecilliore fultura munit hūc vitioſum parietem: Oportere genus, & vna, & communi cauſa in multis eſſe. Quibus verbis, Genus haberet cauſam, propter quam in multis eſſet, ac de multis diceretur. At hoc quónam fieri modo poſſit? Quippe animal in equo & boue non eſt, quia ſunt ſenſilia: ſed è contrario, bos & equus ſentiunt: quoniam animal ſenſile eſt. Peius verò adhuc loquitur, cùm apponit verba illa: καὶ ἐκ ἐν πολλῶν. Non enim, inquit, multis euenit de cauſis, vt genus in multis ſit ſpeciebus, ſed ex vna. Quod eſt maximè abhorrens à veritate. Cauſa nanque ſi vna eſſet, vna eſſet tantùm differentia, & vna ſpecies: At multæ ſunt ſpecies: ergo totidem differentiæ, quibus ſcinditur in partes genus. vt genus quod conſtituitur per irrationalitatem, ſub ſe habet multa, quia in multa ſecari poteſt. Verba, quibus tandem claudit hanc ſententiam, minus mihi perſpicua ſunt: ὁ λόγος, inquit, τοσαύτας, δι' ἣν βεβαιοῦται τὸ γένος, ἢ τῷ τυχόντι

ἐστὶ γνώριμος. Cauſæ ratio haud cuiuis nota eſt. Ergo cauſa haberet cauſam. Ambitio loquutionis ſententiam deprauauit. Simplex fuiſſet oratio: διὰ τί βεβαιοῦται. Et quid verbi hoc ſit, ſcio: quid hic agat, neſcio. βεβαιοῦσθαι dicitur, quoties quod à filio familias actum eſt, ratum habet pater. Quod populus ſciuit, ſi fuiſſent autores patres. Hic ſuſpicor ab hoc Battaro, συνίσταται περὶ τὸ ζῷον πολλάκις. Quanquam non vulgum ſolùm latere cauſam illam ſuſpicor, quare animal ſit in homine: ſed certus ſum, nemini quamlibet ſapienti compertam eſſe. Atque hæc vbi dixiſſet, conticuit. Quod paulò pòſt cur faceret, roganti Minutio ſic reſpondit: Me quidem cœpti piget. Nam ſi aduerſus duos ne Hercules quidem: nunc quid me fiet, cui tot ſunt debellanda monſtra? Animus mihi primũ tuus auertendus ab opinione illa priſtina, cùm putabas eſſe hoſce libros Ariſtotelis. Deinde iſtorum impetus ſuſtinendus, qui ſementem fecerant huius ſuperſtitionis. Tum ab interprete barbaria ſimul atque inſcitia animaduertenda. Præterea mendoſi codicis peruerſitas corrigenda. Poſtremò deformia confidentis autoris abolenda deliria. Quibus tantis congreſſibus an ſatis futurus ſim, haud ſatis ſcio. At ego, Minutius inquit, ſanè ſcio: idque etiam certò ſcio, te à me adiutum iri: vnum enim ex his Procuſtis nihil iam magnopere poſſe, (Interpretis ignauiam dico) vnum haud multùm valere. Quid enim? Si tu in corruptum exemplar incidiſti, in ea fouea damnandúſne es? Fortunæ munus eſt, libros nanciſci bonos, non ingenii: felicitatis, emendare: induſtriæ verò, ex deprauatis, efficere vt aliquid fructus capiatur. Nuſquam enim felicius mihi deſipere viſus ſum, atque vbi cogor in mendoſis libris ineptire. In nitida atque opulenta fortuna, haud ita magna res eſt, aliquid ſplendidum moliri: at in re nihili, atque etiam nequam, inopia conſiliorum vel tantillum erigere ac conſtituere: illud verò Herculeum puto. Non id vt probent eruditi, (nihil enim à quoquam exigimus) ſed vt cognoſcant, probo in negotio quantum à me, ſine arrogantia, præſtari potuerit. Tertium verò monſtrum, ô bone, iam morte affectum oſtentabo tibi. Et cùm ille ſe peruelle indicaſſet: Me, inquit, vide: aſſentior iampridem: nullam hoc in libro ab Ariſtotele poſitam operam. Quamobrem ea, quæ ſequuntur, ne me de ſtatione deiiciant, quam tu tantus imperator ſeruare iuſſiſti, perge porrò palàm facere, non multo eſſe meliora. Haud quidem illa, inquit: iam enim nulla in mora autor eſt, quin talem ſeſe vobis offerat, qualem hactenus præbuit ſpectãdum. Nam præter propoſitum hic de animalibus dicere aggreditur, cùm tamen ex inſtituto plantariæ rei faceret expectationem. Quem excurſum faciliori animo exciperemus, niſi & alieno loco, & ineptè; & falſa diceret. Sic enim ſcribit: Animalia quædam ſunt, quæ fœmineo carent ſexu: alia quæ non generant: alia diuerſorum colorum: alia, quæ fœtum edunt diſſimilem ſibi: alia, quæ terra creſcunt atque arboribus. Hæc profectò ſpecioſa: ſed ita, ſi verè, ſi probè, ſi inter ſe reſpondentia, ſi ſuo loco dicta. Quid enim faciunt hic colores? An ſexum faciunt? Quomodo reſpondet hæc pars huic partitioni? Hoc ex negligentia, illud ex inſcitia. Nullum animal fœmineo caret ſexu, quin alterius quoque ſit expers. Ratio præſto eſt. Animalia vel generant, vel non: veluti quæ in mulorum genere ſterilia cenſentur. Hoc ita dico, propterea quòd apud Ariſtotelem, Muli videntur aliquibus in terris gignere. Id apud nos pro monſtro habetur: quemadmodum & in Aſſyria. Meminiſtis quæ narrat Herodotus in prodigio futuræ captiuitatis Babyloniæ.

Quæ generant, generant in ſeipſis, aut in alio. Si in alio, maſcula ſunt. Neceſſe igitur eſt, habere fœminam. Si in ſeipſis, fœminæ ſũt: cuiuſmodi legimus ex Ariſtotele Channam, & Erythinum. Altera claſſis non gignentium, iucundiſſimã habet intellectionem. Adhũc enim modum digeremus: Quædam neque gignere neque gigni: vt Ricinos. Quinetiam differentiam hanc quibuſdam in ſpeciebus indifferentem eſſe, vt in Soricibus. Repentè nanque natos, æquè citò aboleri: felici voce Ariſtotelica. Vocat enim ταχυτοκίαν. Id autem per accidens (vt dicere conſueuimus) euenire. Etenim ſi viuant, tametſi non genitos, gignere tamen. Tum diuertemus ad eorum hiſtoriam, quæ neque generant, neque non generant. Purpuræ nanque, etſi non coeunt, edunt nihilo ſecius ex ſe fœtum ſimilem ſibi: quippe ſaliuam certa in loca demittunt, vnde oriantur Purpurillæ. Apponemus & illa. Quædam gigni, neque tamen gignere. Hoc & patet in mulis, vti dicebamus, in quibus vterque ſexus eſt: & in inſectis quibuſdam, apud Ariſtotelem, in quibus agnoſcitur ſexus nullus. De Apibus verum ſi arbitremur quod à Virgilio atque aliis proditum eſt, referantur ad eam partem quæ de Purpuris ſtatuebat. Illud verò partitionis membrum nimis ſupinè à ſuperioribus diſtinctum eſt: Quædam non moueri. Nam ſuprà dicebat, appetitu carere plantam, quia ſenſum haberet nullum ideóque nec motum. Hac lege, ſi ſunt animalia quæ non mouentur: ea ſenſum quoque nullum habent. Non ergo per ſenſum à plantis diſtinguentur. Hem, inquit Minutius: Tum tu non magis hunc impugnas, quàm omnes nos. Hoc inquit ille, mihimet ipſe gratum feci, cùm te commoui, qui ad vitandos inferendóſque ictus tam ſemper paratus es.

At ſi in memoria habes, quæ de naturæ gradibus narrabamus, lenius feras hoc: Conſilii motum in homine: Brutæ voluntatis in pe-

core: Vtrunque perfectè localem: Simplicem in elementis, compoſitum in proximis ex graui & leui miſtis: vt in lapide. In plantis motum eſſe additum, incrementi ſcilicet. Inter hæc eſſe oſtreacea quædam, quæ partim mouerentur, partim manerent immota. Atque in his gradus. Moueri totos pectines, vibratione, ac ſaltu; ex quibus maximos ex iſto veſtro Oceano menſis appoſitos heſternis mirabamur: ab Aremoricis, vt audio, Barenas appellatos. Oſtreas, non totas. Vrticas hærentes, dilatatione ſola. Nihil Tethya. In hiſce quoque ſpeciebus modum quem omiſeramus, intelligendum cenſeo. Hærentes ſaxis quædam ſunt ſemper, quorum tamen pars fluitans mouetur. Earum quædam à cautibus abſoluunt ſeſe, atque in paſtum abeunt. Duæ harum ſpecies: eſculentæ, & viroſæ. Quibus de cauſis hoc quaſi confinium quoddam, ac tranſitum naturarum appellabamus. Sic enim a lapide, qui non viuit, ad hominem, qui verè viuit, per bruta, quæ imperfectius viuunt, commeamus. Haud tamen intelligo, vitam intendi ac remitti: ſed vitæ officia tum plura, tum meliora. Quapropter pro modo ſenſuũ inſtrumenta data ſunt: pro modo cognitionis, ſenſus. Idcirco à planta ad hominem egrediare per ſenſum tactus. Quem obſcurum in Tethyis ſuſpiceris potius quàm deprehendas: quoniam proximè plantarum naturam ſunt. At quibus digreſſus in Vrticam hærentem, inde in Liberam, tum abeas per alia ammantium genera, duce motu, atque auſpice huiuſcemodi contemplationis. Tum Minutius, Omnia tu quidem rectè & exactè, Non enim os iſtud, alioqui diuinum, ſed Natura ipſa loquuta videtur eſſe mihi. Sed ad reliqua. Quæ dicit, ſibi diſsimilem fœtum ferre, non vno modo ſunt à natura condita. Nã aut perſtat diſſimilis, velut Apuæ: aut nõ, ſicut oua, & vermiculi. Sed vermiculi quidẽ in parentũ formã reſtituũtur, vt Apes: quidã non itẽ. Ab iiſdem nãque Apib⁹ tradũt, & Apes, & Fucos, & Reges oriri. Alia mutationis exẽpla petenda ex hiſtoriis: in quib⁹ meminerimus, Bõbycum, Erucę, Papilionũ, Chryſalidos. Alterum verò membrum inconſultius. non enim fuit is in Ariſtotelis perfectione exercitatus. ἀλλα, inquit, αὐξάνονται ἐκ τῆς γῆς, καὶ δένδρων. Intelligit, Coſſos, Lumbricos, Aſellos, Porricidas. Verùm aliud eſt αὐξάνεσθαι, aliud γίνεσθαι. Hæ ſanè differentiæ & ab Ariſtotele & apud Galenum ex Platone ſeiunctæ ſunt. Quædam enim ex lignis non gignuntur, quæ tamen ἐκ τῶν δένδρων αὐξάνονται. Quemadmodum auicularum genera ab eodẽ recenſita Philoſopho. Quin et à Buffo ex Buffone ortus, terra veſcitur. Vtar vulgato nomine, quod ne Latinum quidem putant quidam. Neque Græcis μυοξὸν, vt alii ſcripſere: Is enim Glis eſt Oppiano. Quibuſdam aqua ſola pro victu eſt: cuiuſmodi Apuarum genus: quas Aquarellas ideò nonnulli vocant. Alia ſolo aëre, non exemplo Chamæleonis: inſectis enim veſcitur: ſed quadrupedis Indici, quem Canem leuem nominant: & auis, quam dicunt Manucodiatam. Nonnulla vorant ſabulum, vt Anſeres. Qua in natura vobis mirum narrare poſſum. Perdices in ea parte Vaſconiæ, cuius ager ſabuloſus eſt, eſitaui. Offenſi ſunt dentes inter mandendum, lapillorum duritia. Primùm ibi cum miſero coquo putata eſt ratio eius operæ, non ſine iurgio. Ille negare. Atque vt innocentiam ſecuriorem fecerat ſui conſcia ſedulitas, popoſcit alam, ac momordit. Illico tantundem cauſatus, ſectam intus oſtendit lucidiſſimis arenæ grumulis differtam. Poſtridie narraui ordine, quaſi miraculum amicis. Quos inter Regulus quidam aucupii ſtudioſus: Quid mirum, inquit, ſi in ſabuletis victitans auis, ſui ſibi refert primordia? Vbi factæ ſementes ſunt, inops papuli aliò ſe confert perdix. Proinde ſues ſecuta ſub ſuberibus, aut ilicibus glandis, aut Acyli micas, quæ ex illorum cadunt ore, ſabulo obductas vorat. Hæc vt vera ſunt, ac propterea diluunt quæſtionem illam, non continuò tollunt alteram. Quis enim non quærat, quibus meatibus milio grandiores lapilli ſubire poſſint, atque à iecore in membrorum anguſtias penetrare? præſertim cùm tam compacta carne ſit auis illa. Elephantes verò etiam lapides vorare ſcriptum eſt in hiſtoriis. Sunt quæ aluntur limo: quo in cenſu Mugiles ponuntur. Stercora ſues, anatescanes appetunt. Ferrum concoquit Struthius Arabs: cui Græci ineptè Cameli cognomen addidere. Licuit illis hoc tam bellè quàm ex naturæ legibus Vrſis, quas in cælo eſſent collocaturi, caudas adhibere. Aliquibus ſemina pro cibo ſunt: vt auicularum compluribus. Aliis fructus, vt Gliribus, & Sciuris: Frondes, vt Capris: Herbis paſcuntur pecudes. Radices erodunt Talpæ, Sues eruunt: vnde & cognomen Panis-porcini. Ligna abſumunt Tineæ; Carne aluntur Leones: Piſcibus Ardolæ: Salſamentis Polypi: Scarus Thymo: Phycis Alga. Non deſunt, quæ ſui generis hoſtes inuentæ ſint animantes: contrà quàm obſeruatum fuerat ab Ariſtotele. Eſu mutuo victitare Lucios à nobis deprehenſum eſt: qui minuſculos in maiorum ventre vidimus. Quarè neque rectè, neque exactè, neque ſuo loco, vt Philoſophum decuit, docuit nos. Tum æquè ſiniſtris auibus ductus eſt ad quærendum, in media plantarum hiſtoria, Quid eſſet animalis animæ principium. At hoc pertinet ad illam primæ Philoſophiæ partem, quæ cognoſcit de omnibus omnium rerum principiis. Sanè animæ eſſentia in anima eſt. Quorſum igitur illa verba? ἡ ἀρχὴ ἐν ψυχῇ. Eſt ne principii principiũ? An hîc quærit, τί ἐστι, καὶ ἀπογεννητικὸν τί ἐν αὐτῇ. Ergo ψυχῆς, debuit: non autẽ ἐν ψυχῇ. Verùm quid tibi dari vis, βοτανικὸς narrator?

Cum

Cum tamen ne inter primos quidem Philoſophos ſatis conſtet: quis ſit formarũ dator, aut vnde proficiſcantur: ἐκ τίνος ἐκμαγείου depromantur illæ. Non enim facilis patere videtur ingeniis humanis aditus ad huiuſce ſacrarii penetralia. Adeò verò exagitati ſunt ſapientes, vt Deum quendam (loquar illorum more) ſub alterum crearit Auicena tuus ille Scaliger: cuius Dei tum beneficio factæ, tum officio datæ formæ reciperentur in materiam. Quam opinionem cùm rideant docti: quomodo præceptoris illius tui, ac potius numinis tuebere dignitatem? Ecce verò, inquam, constantem animum. Autorem modò improbabas, qui hic ineptiat alieno, & loco, & tempore: te non reſpicis, eandem in arenam qui me voces. Reuiſerim Timæum tamen: vno te vt abſoluam verbo: & ſimul æquè Platonem proponam irridendum. Ibi Dii quidam è minoribus ordinibus, acceptam primo ab opifice animam, detornato ab ſeſe amiciunt corpore. Verùm hæc hic deponamus, deintegro, vbi voles, reſumpturi. Nunc iam reuertor, inquit ille, poſtquam te perterrefeci. Ait hic noſter, Animæ principium eſſe Animal nobile, quod ambit cælos, Solem, ſidera, & planetas. Quaſi verò non omnium rerum principium illud ſit. Sunt ea, quæ ſunt, quia ipſum eſt. Proinde ſapienter Trimegiſtus: Vnum omnia eſſe, & omnia vnum. A quo Parmenides acceptum cùm reliquiſſet indiſcuſſum, præbuit occaſionem vobis Peripateticis deambulandi. Eſt autem principium eiuſmodi: vt, tametſi eius aliquid ſumus, ex eo tamen nihil ſit ſumptum. Mira ſanè res. Nanque de nihilo cuncta qui crearit, propter infinitam potentiam, à ſeipſo attribuit, quod foret noſtrum, propter infinitam bonitatem: nihil ſibi dempſit, ob infinitam ſapientiam. Neque enim potuit ſibi deeſſe: qui & nobis adeſſe voluit, & nõ quiuit non ſupereſſe. Quippe immortalis ipſe cùm ſit, nulla capitur materia. Si non capitur: in partes non ſecatur. Verùm, vt ſolemus dicere, mirum hoc mare eſt: cuius æſtu, vel nolentes rapimur. Et Iamblichi auram illam proſperam habebamus, qua hunc ſecundiorem curſum teneremus. Is de animæ noſtræ loquens principiis: Intellectus, inquit, diuinus dat eſſe animæ noſtræ illa ipſa intellectione, quàm ſibi habet eſſentialem. Quare animæ ipſius eſſe quoddam, ſit propenſio naturæ eius ad intelligendum Deum. Si enim Deus, Deíque à Deo intellecti eſſentia vnum eſt, & nihil aliud quàm Deus: atque ea quidem reflectio fiat ſine motu, loco, tempore: noſtrúmque eſſe ſit per eam intellectionem: tandiu actu erimus, quandiu Deum intelligemus. Anima verò plantæ, quia inferior eſt, non habet hoc eſſe per intellectionem ſuam ab intellectione Dei, ſed per eſſentiam ab eſſentia. Non ſolam verò eſſentiam vegetabilem. Quo in loco videtis, ſecundariæ operæ precium excedere totius primarii propoſiti æſtimationem. Iſte verò Deum animal appellauit: tametſi neque ſolus, neque primus. Mundi quidem dicit animam & Proclus & Plotinus Deum, ex Platone. Animal ergo Mundus, non Deus: vt eſt apud Iãblichum & Ariſtotelem ſecundum placita Pythagoreorum. Zeno quoque definiuit Deũ, animal immortale, beatum: ſic & Epicurus. quanquam alia ratione ſtatuunt animal. Is enim ordo: Deus ſummus: Dii ſecundarii: vt tu Ferreri ſolitus es iocoſè dicere. quaſi panes aut lora. Tum Dæmones, Heroes, intellectus humanus, anima humana. Quamobrem nomen animalis à ſuperioribus ſegregant. In ſeptimo, & octauo Phyſicorum, & in duodecimo primæ Philoſophiç hoc eſt diſputatũ: Sítne prima intelligentia Deus, in alia ſupra illam, cuius è nutu, & hæc & aliæ pendeant. Quæ ſint in opere iuſſu eius: cuius operis illa expers atque immunis. Vnde non eſt verum quod ait Auerrois aduerſus Aboali: primum Philoſophum accipere à naturali, Deum eſſe. Si enim Deus aliud eſt, à primi orbis motore, neutiquam per motum cognouit naturalis, Deum, ſed motorem primum primi orbis. Nam poſtea velle Dei ſubſtantiam atque vim perſcrutari, nequaquam intereſt eius cuius intellectio motus finibus præſcripta eſt. Ad ipſum verò Deum nullo gradu naturali poteſt aſcendere quiſpiam. Tanto minus erit animal, ſiquidem ambit, atque capit vniuerſa, tum animata, tum animantia, tum hac vtraque natura carentia. Sic enim accipio vocem hanc, animans, actiuè nunc, longè prudentius, quàm Romanum forum totius ignarum Philoſophiæ. Qui verò Deum dicat animal, ei cælum attribuat pro corpore: ſine quo non poſſit eſſe principium. At ipſius quoque cæli principium eſt. Omnino verò ſi primum mouens in primo mobili ſit Deus, ſtultè nimis vnum illi officium attribuere. Seneca verò nihilo maiore ſapientia loquutus eſt. Animum, inquit, conſtat animal eſſe. Audite verò improbam probationem. Addit enim hæc: Cum ipſe efficiat, vt ſimus animalia. Scriptum eſt hoc, ſi rectè memini, in libri viceſimi epiſtolarum veſtibulo. Id quod cum cæteris quibuſdam, vellem reticuiſſet. Cùm verò vnius rei naturalis principia multa ſint: qui dixit, vnum principium eſſe Deum, debuit apponere, primum. Hac prudentia Galenus vſus eſt in tertio de locis, Neruorum principium cùm diceret cerebrum, addidit, primum. Propter eos ſcilicet neruos, quorum principium videtur eſſe ſpinalis medulla. Et Ariſtotelici principium ipſum dicũt: ſed non primũ, quippe cor. Ita Proclus ille diuinus, ac verè magniloquus, Principium quidem primum omnium rerum ſtatuit Deum, ídque ex Timæo. Deinde ex eodem, principia alia

media. In Alcibiade primo dæmonas ipſos: quorum opera atque rectione mortalia noſtra hæc eas affectiones nanciſcantur, vt inde & plantę & animalia conſequantur eſſentias ſuas. Plato verò, & Platonici omnes à principe Deo intellectualem animam conditam volunt. A recentioribus verò Diis, quos equidem ludens aliquando vocabam Deunculos, creatam irrationalem. Quibus legibus eorum opus arbitremur eſſe plantas ipſas. Nam Deos cæleſtes, igneos, aëreos, aqueos, terreſtres fingebant. Hos poſtremos etiam nunc agnoſcit Germania, & peculiari deſignat nomine: Ego verò in Platonicorum fabulis etiam, quos nolo dicere, aliquot inuenio. Atque vt vos hilarius accipiam tot è ſalebris egredientes, valde metuo, ne plus Deorum ab hiſce Platonicis pictoribus effictum ſit, quàm hominum ipſi vnquam Dii fecerint. Noſtri nanque generis, ſi verus homo quæratur, infrequentiam, ne dicam vaſtitatem, videtis. Illud verò interpretíſne ſit, an authoris, equidem ambigo: ait enim, [illegible]. Quid enim eſt, animal quod ſtellas circumit. An Ariſtoteles præter ſtelliferum cælum, aliud agnouit ſuperius? Nullum ille ſanè. An verò ſi Deum intelligit, Deo motum circuitionis attribuere auſus eſt? An author verus, [illegible] ſcripſit: monachus iſte, [illegible]? An Deus ſupra cælos eſt: ſubter eos non eſt? At illud cęlum ſi creauit animam, corruptibilis ea fuerit neceſſariò. Neque enim motu quicquam fit, quin idem ſit corruptibile. Solus ille opifex immaterialis incorruptibilia fecit, ſimilia ſui, quæ voluit voluntate ſola ſua mouens, non motus: non motu vſus, qui motionis momentũ eſſet ipſe: non qui motus ipſius aſſeſſor quaſi quidam exiſteret. Rectius Pythagoras, animam eſſe ab ætheris ſubſtantia auulſam. Facit enim ſic authorem Deum: non rectè tamen à finito aufert portionem ſine illius detrimento. Et profectò qui cælum fecit, neceſſe eſt, ex nihilo feciſſe: proinde animam quoque indidem, non è cæli parte feciſſe decuit. In Timæo, Mundum gignit Deus, & animam Mundi. Vt iam ne Deus quidem, id quod aliqui ex ea familia dictitabant, mundi ſit anima. Tum anima illa Deos ex igne generat: & Deos quaſi aſcriptitios. Dii verò Ideas animarum, quibus conſtant animalia: quas animas ab anima Mundi acceptas, quemadmodum dicebamus, obſepiunt corporis amictu. Omnia verò ex ſe gignere dixit idem in decimo de Repub. miris profectò verbis, ὁ θεὸς, inquit, ἑαυτὸν ἐργάζεται. Ac ſi dicam: ſeipſum quaſi diducit in opera ſua. Itaque inter hæc verba tam diuina horror me occupat. Inueni enim in Epinomide eas leges veritatis: vt is qui ſcripſerit, potius à nobis intelligi, quàm ea ipſe ſine nobis intelligere potuiſſe videatur. Neque enim ducem animi ſui habuit, quẽ nos habemus Dominum IESVM CHRISTVM. Quæ verba, viri pii, rogo atque obſecro, pro veſtra pietate, attentiore animo audiatis. Ea nanque ſunt, quæ inexplebiles iſtas mentes veſtras affatim ſaturare queant. Audite verò. ξυναποτελῶν κόσμον, ὃν ἔταξε λόγος ὁ πάντων θειότατος ὁρατόν. Quis non Ioannem loqui putet? Nónne indidem, vnde & ille illa ἐν ἀρχῇ ἦν ὁ λόγος, è cælo videtur rapuiſſe? Ad hæc Minutius: Diuinũ equidem vtrunque ſemper exiſtimaui, & Platonem & Ariſtotelem. Illum tamen quæ inueniſſet, autoritate ſola, tanquam bonum virum: hunc nihil ſine ratione, quaſi acerrimum iudicẽ ſtatuiſſe. Cùm igitur eorum libros lego, vtriuſque ab vtroque ſcriptos arbitrari libet: vnus enim ſpiritus & ſapientiæ, & veritatis: alter pictor, alter compoſitor: ille ad apparatum, hic ad pugnam: incitat ille animum, hic explet. Vtriuſque ſum equidem, ſed ita, vt in opinione hominum, ſi qua eſt ſuper illorum oraculis controuerſia, ſi ſit alter deſerendus, ſciam quid facturus ſim. Alter enim eſt naturæ lingua: alter altera natura, ſed eloquentiſſima. Ad quæ Baiulius. Haud miror iſtæc ego verba tua. Iampridem exploratum mihi fuit, non ſolùm veterum authoritate, ſed etiam exemplo tui, transformatum τὸ φιλοῦν εἰς τὸ φιλούμενον. Id quod & ab eorum altero ſcriptum eſt, & acceptum ab eo, quem admirabatur ille, præceptore. Sapientiæ iſtius initium fuit contemplatio, non ſine admiratione. Deinde cognitionis firmitas ex recepta perſuaſione. A quibus amor ipſe creatus eſt: qui te & ad illorum induxit laudes, & continet officio imitationis. Sic eſt in Epinomide: ὑπὸ μὲν ἀδελφῶν πρῶτον ἐθαύμασεν, ἐπιστασθὲ ἔρωτα ἴσχειν τοῦ καταμαθεῖν. Et addidit illa magnifica verba, quorum equidem ſuccum Perſarum regum delitiis vniuerſis antepono: εὐγνώμονος ἀεὶ δ' ὄντος, εὐτυχέστατά τε διάξειν τὸν βίον, Sed ad inceptum: tametſi piget ad ineptias. Mirum verò, ſi liber hic ſit Ariſtotelis, cuius autor inter olera venatur animæ principium: cùm in libris de anima, ne verbum quidem. Iſte verò veſter (ſic enim iam vos affectos video) vellicator appellat, ἀγεννῆ: vocabulo quidem vulgi auribus apto, verùm apud ſapientes impio. non enim vnquam natum fuit illud animal. In hiſtoriis & rhetoricis à Philoſopho declaratum eſt, γενναῖον eſſe quod ſui generis naturam ſeruat. Quo pacto dicatur etiam Aſinus generoſus: vt ex Aruernis, Arcadibus, Aegyptiis, Reatinis: ἀγεννὴς autem, quod bono ſit genere prog
natum.

Quale ſit igitur hoc aliarum rerum principium, quod ipſum habuerit pricipiũ ante ſe ſui? quippe vnde ortũ ſit. Planetas ab aſtrorũ ſecreuit appellatione, vt illa fixa intelligeret. Sic placuit antiquis eos nuncupare, non ab errore, vt Plato calumniatur, & obtrectat Cicero ſequutus illum: ſed ab illo vario digreſſu, quo abcedunt

cedunt à linea media ſigniferi. Quo in ſpatio cùm ſol nunquam viſus ſit, ab huius conſtantia palantes illi obſeruati nomen hinc inuenerunt: Luna, quæ frequentius ab ea linea diſcurreret, quare non inuenit? An quia lux prius, quàm motus ſeſe oſtendit paſtoribus: vnde in vrbes, ac poſtea in ſcholas nominũ viſus inuectus eſt? At tametſi lux ea mutuatitia eſt: adeò vt etiam à priſcis Philoſophis dicta fuerit φαινόμενα: gratiam tamen eius nominis ab iis illi factam puto, quorum opera etiam in tenebris vteretur. Cuiuſmodi paſtores, & nautæ ſunt, atque viatores. Gratus profectò animus, atque officioſus eorum, qui corpus ſuapte natura parũ, aut nihil, alieno beneficio nunquã totum: prouidentiæ legibus aliquando etiam totum non luceret, luminis effectu, ac deſignatione dignati ſunt: meritis alterius temporis penſantes naturale detrimentum. Videamus verò præterea, quibus verbis βραδύνει noſter hic Philoſophus. τὰ ἀπὸ τῆς ἐσφιγμένης ἔξω πέρας ἀμφιβολίας. Quid hoc ad nos, quærẽtes animæ principium? Nam etiam ſi Sol aptus natus eſſet ad excipiẽdas impreſsiones: ſi Deus eſt animæ principium, non idcirco animæ principium mutabitur. Quid verò ſibi quærat ex illa voce, ἀμφιβολίας, haud ſanè queo percipere. An id appoſuit, quaſi de Sole, ac cælo nihil dubitetur? De motibúsne? an de numero? an de materia? Quod ad numerũ attinet, vnum addidit Ariſtotelicis Ptolemæus. Huic inſuper vnum Thebith. Nunc contrà inuenti ſunt, qui ſublatis epicyclis motum ſeruari contendunt. De motu verò quid dicam? Fabricati ſunt in Germania nuper cõpedes Soli. Quin ei addita ſarcina, qua in citeriorem regionem ſui cæli eius corpus detraxerunt. Nec deſunt qui minentur, extra totum ſigniferum Planetarum omnium futuram diuagationem illam. Proinde minoris Vrſæ poſtremum ſidus applicaturum ſeſe verticis puncto, à quo nunc abeſt aliquot partibus. Ergo nihiloſecius πλανῆται erunt illæ quoque ſtellę, quas fixas & ἐνδεδεμένας vocat Ariſtoteles. Prętertim cùm ſit nullum ſidus, quod non alicui cæleſti globo non ſit infixum. De materia verò tum vetus, tum ſublimis quæſtio eſt. Quidam negarant omnino materiam vllam ineſſe cælo: eſſe enim illam ſubiectum corruptionis. Cælum eſſe incorruptibile. Hoc Peripatetici. Theologi quidam noſtri, materiam propterea ſubiecerunt: quia cælum aliquando corrumpetur. maximo hi errore. Non ſanè corrumpetur ſuperinducta forma alia naturali: non enim habet contrarium: ſed ab opifice Opt. Max. ſupra extráque naturæ leges omnes ita ſoluetur, vt nihil eius quod nũc eſt, futurũ ſit reliquum. Nam cuiuſmodi flammam illam? Vnde? Nónne illius nutu omnia? Taceant igitur iſtorum mortales argutiæ. Peripatetici verò illi, præceptori faciunt iniuriam. Materiam enim ponit in cælo Philoſophus propter quantitatem, figuram, loci mutationem. Non enim materia ſubiectum eſt corruptionis, niſi cùm eſt ſub corruptibilibus formis naturalibus: à quibus fluunt accidentia quæ habent contrarium, vel contraria, poſita ſub differẽtiis item contraria. Cælũ verò eſt extra omne prædicamẽtum, & à noſtratibus ſubſtantiis diſtat pluſquam genere. Quid? ſi noſtra hæc, & cæleſtia non ſunt ſub eodem genere: quomodo igitur vna erit materia prima communis his & illis? Idcirco Auerrois in libro de ſubſtantia orbis, pinxit ſuam ſententiam nominibus, quibus nulla ratione res ipſæ reſpondere poſſunt. Ait, non eſſe materiam, ſed corpus. Quaſi dicat, vt ioco ponam rem ante oculos, panis eſt ſine farina. Quare longè tutius alii materiam ſtatuunt, ſed ab hac inferiore diuerſam. Sic Iamblichus admirabili potius quàm veriſimili vtitur oratione: In cælo materiam, aut nullam, aut, ſi ex hac noſtrati conſtat, adeò illam immutatam, vt effecta ſit forma. Cælum enim, quod videmus, materiam formalem eſſe: ſicuti cõtrà, formam quæ in rebus ſit inferioribus, factam materialem. Ita ſi libeat, ei Latinè gratum facere, duo finges verba: Formaſcere materiam ibi: apud nos formam materiaſcere. Cæterùm qui formidant materiæ vilitate futurum vt ſordeſcat forma cæli, in pauca intuentur. Longè nanque nobilior eſt hominis intellectus quàm cęleſtis corporis forma: ſi (quod & verum eſt) neque informatur cælum ab intelligentia, & humanũ corpus informatur ab intellectu. Non igitur oportet materias abſque neceſſitate multiplicari. & quod argumentum, ex Ariſtotelis ſententia, reliquum eſt: quæcunque communem habent materiam, communem quoque habẽt naturam ad mutuam actionem ac paſſionem: ac propterea cęlum, ſi eandem cum igni contiguo materiam poſſidet, ab eo conſumptum iri: hoc, inquam, argumentũ iam deletum eſt. Non enim habet ignis qualitates cæleſtibus qualitatibus vel contrarias vel nobiliores. Huc abduxit ab agris barbari huius ambiguitas, ſiue ἀμφιβολία. Quam ſi quis veſtrûm quærat, cur ἐσφιγμένην ſiue coercitam, dixerit: reſpondebo me neſcire. Sequuntur verò illa, ἃ καὶ ἀπαθῆ εἶναι. Nimis ſanè laxè loquitur Herbarius: non pati illa corpora. Nam ſanè in natura non quiduis quoduis patitur. Non patitur ignis putrefactionem. Non patiuntur formæ diuiſionem, non intenſionẽ, non motum localem. Omnino verò nihil eſt quod pati poſſit (auribus honor ſit) annihilationem. Non igitur illa corpora, nihil horum quicquam patiuntur? Nónne mouentur ipſa: atque ab alio quidem? Aiunt enim omnes rotatrices mentes illas ſola ſui intellectione gyro agitare orbes ſuos. Plus igitur patiuntur, quàm gleba cùm deſcendit. Habet enim gleba in ſe ſuiipſius imperium. Quippe ſi mouetur, etiam mouet hoc quod mouetur. Et illud eſt controuerſum. Quandoquidem ple-

niluniis noctes ſub Canicula ſunt æſtuoſiores: quæritur, an Luna ſic à Sole calefiat, quemadmodum illuſtratur. Nam quòd calorem exceptum reflectat terris, videtur eo prius affici ipſa, quàm nos afficere. Hoc alibi diſcuſſum eſt. De obſcuratione verò quis dubitat? Quis id non dicat pati, quod recipit illud quo carebat: à quo tollitur illud quod habebat? Icirco Proclus cum additamento loquutus eſt: Ait enim ἀπαθῆ ἀπὸ τῶν μετινῶν: id eſt eorum affectuum expertia, à quibus elementa, atque imprimis aër patitur. Quin cæleſtes animi cùm Deum intelligũt, perficiuntur. Ac tametſi non mutantur, quia perpetuant æqualiter intellectionem, propterea tamen quòd aliunde accipiunt vnde dependent, dicuntur ab eo ſic affici. Sed videte quæſo confirmationem: ἡ γὰρ αἴσθησις τῶν αἰσθανομένων πάθος ἐστί. Sunt igitur ἀπαθῆ, quia ſenſus eſt rerum ſentientium paſſio. At enimuero παθεῖν, non eſt ſolius ſenſus. Quare probatio inanis eſt: non ſentit: ergo non patitur. non eſt homo: igitur non eſt animal. Sed poſt tam prolixam errationem ad ſigna reuertamur. Antequam iſthuc procedis, inquit Ferrerius, tantò minus aſſentiaris interpreti meo, qui αἰσθανομένων, cognoſcentium, vertit: neque ex fide, neque ex re. Non enim fecit rem meliorẽ: & corrupit fidem. Neque id ſonat Græca vox: & anguſtiore loco verſatur, quàm ſi à ſenſu argumẽtetur. Affectio nanque cognitionis in paucioribus eſt, quàm ſenſus. Quanquã ſi Cælum animal eſt: imperiti aut inconſulti hominis eſſe dicam opinionem, quæ ab ipſo auferat intellectum. Bene, inquit, habet, Baiulius. Rectè tu caſtigas hominis temeritatem. « ſed promoueamus. Sciendũ, inquit, quòd plan- « tæ ex ſeipſis non habent motum. Quippe ter- « ræ impactæ ſunt: At terra immobilis. Nunc à motu repetit argumentum, quo diſtinguat eas ab animalibus. Verùm modeſtius accipiendũ quod dicit κίνησιν. Ponit enim pro mutatione totius loci. Nam ſanè aliquot animalia, terræ aut ſaxis adhæreſcunt. De Pinna aliquid eſt in hiſtoriis: de Vrtica ſatis patet. Qua de re ita modum ſtatuemus, τὴν ὅλην κίνησιν. Hæc tametſi μόνιμα καὶ καθεδρὰ dicuntur ab Academicis, atque Peripateticis, motum tamen habent partium. Diffundit Vrtica crines, quos item cõtrahit in cirros. Aperit Oſtrea tuguriolum ad capſæ modũ. Quæ verò ſubdit, piget iam & refellere, & referre. Etenĩ corrupta ſũt, barbara ſũt, repetita ſunt. Suprã nãque de vita & ſẽſu, item dixerat. Verùm quod mox ponit, Animalium vitæ cauſam ſenſum eſſe, non eſt omittendum. Nemo enim vel mediocriter ſapiens dicere audeat: id quod eſt conſequẽs, eſſe cauſam antecedentis. Sanè vita eſt, actus animæ in corpore inſtrumentato, naturali. Si monſtroſum verbum videatur: ne armamentarium quidem, neque corporarum admittatur. Inſtructum, dixiſſem, vt apud Iurecõſultos: ſed ambigua vox erat. Is igitur actus, quanquam eſt eadem in anima cum actu ſentiendi coniunctus, prior tamen eſt: quippe vis viuificandi. At hanc omnẽ ſenſum antecedere, patet ex ipſa ſubſtantiarum ſeiunctione. Datur enim vita ſine ſenſu. quare & citra ſenſum. Illud quoque ſapientis auribus indignum puto, Senſum facere διάκρισιν μόνην ζωῆς καὶ θανάτου. Omitto barbarum, qui μόνον pro μεταξὺ, non ſemel. Omitto defectum articulorum: quæ res adducit ipſum in ſuſpicionem, vt dicebam, ſemilatinum quempiam fuiſſe, non natione, quam irridet, ſed infantia qua ridẽdus eſt. Rem putemus ipſam, non ſolùm prauam, ſed etiam ſibiipſi aduerſantem. Nanque ſi ſenſus facit, vt diſcernamus à morte vitam: nullum viuens erit, quin idem ſit ſentiens. Hoc iam & per ſe falſum eſt, & contrà quàm profitetur. Sic enim bis aduerſatur ſibi. Plantis aſſignabat: ergo etiam nunc vitam. Senſum plantis afferebat: ergo nunc etiam vitam. Cælum viuens eſt: igitur & auditum tribuat, & cæteros ſenſus. Vt non temerè ridiculus ille Diis ſuis coquinariis, atque proſtibulariis ſacrificiorum nidorem exprobrarit. Si ergo ſentit cælum: patietur etiam. At hoc negabat. Hîc cum Minutius ſurrexiſſet, Pupugiſti nos, inquit, Baiuli. Aut doce nos, aut dedoce. Quid iſthuc? inquit ſubridens ille. Senſus, inquit Minutius, non eſt cum animali (vt loquuntur) conuertibile? Miſſa faciamus, reſpondit Baiulius, quæ Pythagoras, & ab eo Plato, in Atlantico: Etiam in brutis ineſſe animam rationalem, qua non vtantur, propter corporis ineptitudinem. Sed hoc, quod quæris, eſt & non eſt. Animal enim haud vniuocè dicitur: ſi cælum animal eſt. Nempe non eodem modo, quo tu. Sicuti dicebatur, extra omne prædicamentum. At quare ſenſu non eget animal cæleſte? Propterea quòd intelligit ſine phantaſmatibus, quæ, ſi per vos licet, Latinè dicemus imaginacula. Et mens illa, quæ globum ſuum perpetuis rotat gyris, alia ipſum informat ratione, quàm te tuus intellectus. Neque enim ad eius motũ mouetur ipſa, vel per ſe, vel per accidens. Proinde tu vel ſede, vel quære amplius. Sedebo, inquit ille, iam. Nullo nanque modo efficacius iubere potes quam ſic: cùm à me cauſam, propter quam ſurrexerim, ſuſtuliſti. Sed perge obſecro. Facerem perlibenter, inquit ille. Verùm magnopere vereor, ne nunc mihi ſurgendum ſit. Ea nanque obiiciuntur impedimenta nobis: quibus velociſsimus quiſque curſus inhiberi queat. Cælum, inquit, cùm habeat meliorem conſti- « tutionem, & digniorem, quàm hæc noſtra ſit « habitatio, ab his longè diſſitum fuit. Oportet « igitur & perfectum, & diminutum animal ali- « quid habere commune. Hoc autem eſt vitæ fi- « nis. Huius ergo priuatione, à vocibus his ab- « ſtineamus, neceſſe eſt: Scilicet non dari me- « dium. nam vita medium eſt. Etenim inanima- « tum neque habet animã, neque ipſius partem « vllam

vllam. At planta non eſt ex iis quę carent anima: propterea quòd animæ pars ineſt quędam. Non tamen animal eſt, quippe nullus in ea ſenſus. Sed abſcedit à vita in non vitam pauliſper: quemadmodũ & ſingularia. Hæc iſte ſic. Quę quoniam, vt potui, Latina feci, vehementer aueo ſcire, quantum diſtet ab interpretis tui, vel diligentia, vel dexteritate, vel felicitate. Tum Augerius ad ſe conuerſo reſpondit ita, Quod tu conſtitutionem, hic functionem. puto Gręcè ſcriptum, διοίκησιν, ſicut & ſuprà. Vtrunque tolerabile. Tuum plus explet veritatem: hoc magis exprimit Authoris ſidem. Eſt enim διοίκησις, quod οἰκονομία. Ab officii tamen nobilitate nõ aſſignatur à natura locus rebus vel inferior, vel ſuperior. Tametſi aliter alicubi Philoſopho videatur. Exempla ſunt inter diſſimilia genera non pauca: Aurum, ac gemmæ non niſi ſubter terram. Videamus quot minus pretioſa ſuperficiem teneant. Sic in diuerſis ſubſtãtiis homo nobilior, quàm ignis in ſua ſphęra. Ex iiſdem quoque naturis ſpecies ad noſtrã ſententiam confirmandam, multæ ſeſe exhibent. Saturno longè præſtantior eſt Sol: cuius nobilitati cedunt non pauca ſidera primi cæli. Quapropter Leucippus fortaſſe ſtatuebat ei globũ in loco vltimo: ſicuti Lunã citimam agnoſcebat. Peius cõſuluit, cùm ita ſcripſit: quia mediũ nõ eſt. Nónne eſt Græcè ſcriptũ ſic, ὅτι μέσον οὐκ ἔστι. Quod cùm Baiulius annuiſſet: peſſimè, inquit. Nam Latinè cõiunctio illa cauſam reddit: Gręcum verò ὅτι, hic adiunctiuũ eſt: φημὶ ὅτι οὐ καλῶς ἐσφαλμένως ἔχει. Hoc etiam pueri non neſciunt. Itaque per infinitum rectè tu. Idem verò eſt, ὅτι, hic, quod τί. Illud ſcilicet totum μέσον οὐκ ἔστι? non eſt admittendum. Quod verò pauliſper dixiſti tu, ſi apud Græcum eſt κατὰ βραχὺ, parumper dicerem potius, aut modicè: nam hîc malè, paulatim. Non enim cuiuſquam eſſentia in motu eſt: At paulatim motum denotat. Pauliſper verò fortaſſe extra tempus nõ inuenerim. Arridet admodum mihi tua diligẽtia, Baiulius inquit. Neque tu abſcedis à tuo ingenio, neque ego ab iſto iudicio. Arabicã verò pigmenta verbis illis olet, τῇ ταύτῃ στάσει δεῖ· ἵνα μή τις ἀποχωρῇ τῶν τοιούτων ὀνομάτων, ὅτι οὐκ ἔστι μέσον. Et profectò ab his vocibus haudquaquam diſcedẽdum: probæ nanque ſunt, & Atticæ: ſed à complexu vocabulorum, ſi damnat ſententiam. Rem tamen ipſam expendamus. Supra cùm è re negaſſet, inter viuens, & non viuens medium conſtitui: nunc ſibi viſus ſubtilius atque acutius ſapere, ſi ſeipſe de priori ſententia deturbaret. Ait ergo, dari medium: atque ita proponit, Cælo, nobíſque eſſe commune quiddam: propterea quòd vtrunque, tum Cęlum, tum Homo, dicatur animal: & vtrique ſit idẽ finis, vita ſcilicet. Quare cum ſtatus hominis cęli perfectione ſit inferior: ita erit plãtę conſtitutio minor perfectione noſtra. Iccirco ex eorũ natura & ratione egredietur quibus attribuitur vita. Ad quem modũ, niſi fallor, concludit: inueniri mediũ inter viuens, & non viuens. Verùm nemo vnquam tam plenis verbis ſententiam dixit inaniorem. Examinemus ergo, præceptoris illius noſtri more, verba ipſa. Nam quid eſt medium: aut quó: nam dicitur modis? Eſt, quod inter extrema duo ſitum intelligimus.

Accipio nunc extrema, reſpectum habens ad illum. Siquidem ipſa quoque ne extrema ſint, euenire poteſt. Hæc definitio: modi hi. Medium mathematicum, quod nihil extremorum eſt. Quale punctum æquè diſtans à circularis ambitu lineæ. Proximæ ac ſimilis naturæ medium morale: cuius neque partem capiunt extrema, neque partibus extrema capiuntur. Medium naturale mobilium: aut à quo, vt leuis: aut ad quod, vt grauis: aut circa quod, vt eius ſubſtãtiæ, quæ quatuor elementorum ratione, quinta olim dicebatur: à nobis hîc, duorum mobilium ordine, tertia ſi per vos licet, appellabitur. Medium aliud, quod eſt eiuſdem generis cum extremis, velut tepidum. Perſpiciamus ergo, qua natura duce, ſit hîc medium inter habitum & priuationem conſtitutum. Ac ſunto, more veterum, in numeris poſitæ rationes. Decem, in quibus Cælum. Quinque, in quibus Homo. Quatuor, in quibus pecus. Tria, in quibus plantã. Nullo modo poſſit accipi pro medio ternarius inter denarium, & quinarium. Quòd ſi reſpicias ad perfectionem: qui etiam medii modus quidam à gradibus deſignatur, ne ſic quidem dici queat, vt inter vitam cæleſtem incorruptibilem, & animalis vitam ſenſitiuam, medium ſtatuatur. Potius nanque inter cælum & plantam, medium ſit animal. Prudentiùs profectò dici ab eo potuiſſet: inter animal & lapidem, mediam dari plantam. De cælo verò mentionem faceret nullam. Hæc in ſumma ſic ſe habent: nunc particulatim ſenſa ipſa capiamus. Ait cælum abeſſe ab imperfectione noſtra, propter locum: ſi ſic διοίκησιν interpretemur. At è contrario dicam verius, datum ei locum potius, vt abeſſet. Locus enim locati finis eſt: & eius cauſa comparatur & natura. Quid? Ne ſic quidem. Non tam vt abeſſet, quàm vt ibi eſſet. Alioquin & locus, & ſitus illius eſſet cum hoc noſtro, vt vſitatè loquar, correlatiuus. Quod quare non liceat Lyceo: ſi licere ſibi voluit Romanum forum, Conreũ, & Contutorem. At enim verò inter illius loci nobilitatem, & imæ noſtrę regionis humilitatem nulla eſt proportio, niſi, vt loquuntur, æquiuoca. Quòd ſi Augerii ſententię, fidelior enim eſt, hæreamus, vt διοίκησις ſit gubernatio: ne ea quidẽ cauſa fuerit illius collocationis. Nam pręter tuas, Augeri, ſubtiliſſimas rationes, illa quoque diſſuadet. Non enim à ſuperioribus cælis gubernantur inferiores. Et iocoſè dicam. Tenuis illius naturæ cæleſtis futurus fuiſſe videtur magis pe-

Digitized by Google

culiaris aſcenſus, quàm deſcenſus. Congener enim, cogna úique illis aliqua ex parte Æther fauet huic opinioni: ſed illud haud parum acutè per quali ates. Nam ſi qualitas eadem eſt, & in ſummo & in imo elemento, nihil ad locum differentia hæc: nihil locus ad hanc differentiam. At eſt in terra & in igne ſiccitas. Et in orbe nono ac decimo ſi non ſunt ſidera, maior vis ineſſe videtur in octauo ad multiplices œconomias, atque diſpenſationes: in quo & motus, vt in illis, & præterea lumen eſt. Tum ſi verum eſt quod aiunt: Terræ firmitatem comparatam, vt eſſe, circa quod cæleſtium verſionũ motus haberent legitimas proportiones æqualitatum: terra eſſet aliquid illarum vertiginum, vt modeſtè loquar: ne ob. undam, ſi cauſam dixero. Quanquã equidem hoc admodũ puerile cẽſeo. Nihilo enim magis egent terrę ſtabilitatis illæ rotationes, vt moueantur: quàm terra ipſa indiget pũcti illius medii, vt nõ moueatur. Nã etiã tellure amota, nihilo ſecius agitaretur gyris illis ſempiternis cęlũ. Cuius motionis, vt etiã ſub illius dictã, non eſt cauſa pũcti immobilitas, ſed huiuſmodi in loco motionis. Si enim eſſet alibi punctum aliubi quoque moueretur Cælum. Quin ne hic quidem obtorpeamus. Punctum illud nihil eſt: quomodo erit ergo cauſa exiſtentis rei? Motus res eſt. Dico etiam plus: non eſſe punctum id principium vllo modo cæleſtis circinationis, quemadmodum noſtrorum circulorum: ſed è contrario, effectam puncti ſpeciem in noſtris intellectibus ex illa circuitione. Neutrum igitur illorũ verum eſt. Nam neque opus habet corpore ſtabili, neque ſuper puncto, tanquam ſuper immobili re, vertitur cælum. Sed de his ſatis. Deinde dicit, Oportere imperfectum, ac diminutum animal habere aliquid commune. Ego aliter ſentio. Nihil eſſe rei æquiuocis commune. Alia ratione perfectum cælum eſt, quàm quo modo nos perfici poſſumus. Neque ſic videtur inter nos conuenire, quemadmodum inter animal, & plantam: quando, ſicuti iam dictum eſt, pluſquam genere diſtamus. Poſt hæc declarat cõmune illud, σκοπὸν τῆς ζωῆς i. vitæ finem: quaſi vita propter aliquid aliud ſit. At contrà, vita finis eſt generationis animatæ rei. Verborum ambitionem omittendam cenſeo, vt res ipſas colligamus. Nihil hæc illam impediet diligẽtiam, inquit Augerius. Et ſub verbis res ſubſunt, vt dicebat Epicurus. Velim ſcire, quid hîc ſibi velit vox illa, σκοπός: quam tu finem, meus hic tutor, ſcopum. An habet Natura ſcopum? Videamus ergo quid ſignificet. Grę cum verbum σκέπειν, primo ſuo ſignificatu, nihil aliud quàm tegere denotauit. Periti ſagittarii poſtquam intenderunt, haud prius amittunt, quàm teli mucrone punctum obtexerint: cuius mucronis obiectu ſcilicet inobſcurauerint puncti viſionem. Iccirco ad eam primùm exercitationem deducta vox: atque inde ad mẽtis agitationem: vnde & ſceptici dicti Pyrrhonii, qui & ζητητικοί, & ἐφεκτικοί, eâdem ob cauſam: quia ſemper eſſent in diſquiſitione, ſtatuerent verò nihil. Poteſt ne igitur ad naturæ functiones accommodari? O bone Deus, quàm iniquè comparatum eſt vt diuinitatem noſtris decempedis metiamur! Quaſi natura ſit aliud, quàm Dei poteſtas ipſa. Quaſi Deus ſedeat ad telonium, putétque cùm inſtitore ſuo rationes. Nec nos huius pudet ἐμπειρίας? Sed ne quippiam κατηγορηματικῶς proſequamur ex vſu. Naturam opificem appellamus: quare, vt artifici, ita ei ſcopum attribuamus. Eſt autẽ ſcopus, opera ſiue officium: finis autem eſt, quod mouet artificem ad operam, & eſt operæ perfectio. Mouet quidem etiam opera opificem (quanquam potius ipſamet motus eſt): ſed nõ primò, quia finis primò: non ſimpliciter, quia mouet propterea quòd mouetur. Iccirco finis etiam nomine donatus eſt ſcopus ab Ariſtotele. Duplicem nanque finem dicit, ᾧ, καὶ οὗ. Opera & ſcopus, eſt finis quo. Opus autem ipſum factũ, eſt finis, propter quem omnia ſunt quę ante ipſum ſunt. Iccirco Medici ſcopus & finis medius, eſt medicari: finis verus & vltimus, primùm mouens, eſt ſanitas. Quod eſt naturæ quidem opus aliquando, ſed non abſque nobis: quandoque totum nobis acceptum fertur, vt luxati membri reſtitutio. Hæc ita dixi, quia multi ἐκ τῶν τεχνῶν γεγονότων, putant non eſſe finem medici ſanitatem: quia non ſemper ſuum finem indipiſceretur: ergo non eſſet ars. Quamobrem neſcio quos σχολαστικούς etiam è Platonis placitis inuexere. Ego verò ita cenſeo: Qui morbi ſunt incurabiles, extra artẽ eſſe. Quid mirum? Sunt etiam extra naturam. Qui medicas poſcunt manus, noſtrique capaces ſunt beneficii, ſi non tolluntur ii Theſſali opera, tum non eſt artis vitium aut fruſtratio, ſed hominis. Nam ipſam quoque Naturam idem poſſe conqueri, ſatis patet, ſi mancos homines intueamur. Incidunt enim multa impedimenta, quibus opera deprauantur. Atque hæc quidem in rebus, atque operibus quæ dicerem, viſa ſunt mihi: in libris verò quid dicemus? Paſſim legitur: huius aut illius, hic aut ille ſcopus. Eſtne Reſpublica Platonis ſcopus in libris illis: & anima in Phędone? Nõ: ſed finis. Nam quis dicat, motum eſſe ſcopum librorum περὶ φυσικῆς ἀκροάσεως? Sed ſcopus in Politicis eſt, Reipublicæ conſtitutio per præceptiones. In Phædone, diſputatio aduerſus animæ interfectores: illius naturæ declaratio. In Phyſicis natura finis eſt, & motus: eius conſideratio, ſcopus: vnde & diſceptationes dictæ. Denique tam in libris, quàm in aliis operibus, verſatio ipſa ſcopus eſt. finis autem id quod formalem rationem vulgus barbarorum vocat: exempli gratia, Motus, quo circunſcribitur ambitus conſiderationis corporis naturalis: Quantitas, qua præſcribuntur limites corporis mathematici: Tranſmutatio, qua finiuntur

Chy-

428

Chymiſtarum ſomnia circa naturale corpus. Hæc ſic in præſentia. Qui meliora inueniet, in medium ponat. Tu ad rem Baiuli. Ille: Etiam loquutionem illam animaduertamus: Vitę huius priuatione medium neceſſariò ſtatuēdum. ſic enim loquitur, quanquam non his verbis. Libuit verò periculum facere, an orationis nobilitate ſententiæ labes detergi poſſet. δεῖ ἀποχωρίζειν ἀπὸ γνώμης ταύτης, ἢ ἀφ᾽ ἐξαιρεῖν δεῖ τὸ μέσον. Hic Minutius, Hem Baiuli. Iam huic tu perſonam impones Ariſtotelicam peſſimæ ſententiæ. Si ſic ſcriberet, ſaltem delirum eloquentem haberemus. At quónam tandem modo vitæ illius priuatione ponit medium? Quia, inquit, recedit à cæli perfectione animal: & ab animalis, planta: erit planta media inter illorum vitám, & non vitam, puta lapidis. Verum contaminauit omnia, cum addidit, ἡ ζωὴ δ᾽ ἐστὶ μέσον. At ſuprà erat commune quiddam cælo & animali. κοινότης autem à Galeno definitur, ταυτότης ἐν πλείοσι. Quomodo erit idem cum viuentibus, ſi eſt medium inter viuens & non viuens. Et flagitioſa licentia illa, ἐξῆ χωρεῖν ἐκ τῆς ζωῆς εἰς μὴ ζωήν. Digna verò flagro vox. Nam ſi ζωὴ eſt primò & per ſe, actus vegetatiuus: non eſt vita primò & per ſe propter ſenſum, ſed ſecundariò. Haud molliore ſcutica eſt caſtigandus, qui ſubſtantiam dixit intendi & remitti. Omittamus in præſentia formas elementorum: ſi inter ἔμψυχον & ἄψυχον eſt τὸ μὴ ζῆν πως, vt ipſe dicit, erit animalis vita: plantæ minus. At omnis ἐντελέχεια eſt indiuiſibilis. Grauius etiam fecit negotium ſarcina fœdiſſimæ ſententię: Recedere à vita in non vitam plantas, quemadmodum indiuidua. Quæ vox contra Ariſtotelem, ſtat à Platone potius ac Parmenide. Tot locis id ſcriptum eſt, ſpecies nuſquam extare pręter indiuidua. Quin Ariſtoteles indiuidua primas eſſe ſubſtantias, genera, ſpeciéſque ſecundas. Quin ambiguo, ne dicam odioſo, verbo Philoſophus vtitur: vbi dicit, μᾶλλον οὐσίας, in prædicamētis. Plato verò res ait hic eſſe, quia ſpecies earum præſint. Indiuidua redegit hic in ordinem τῶν μὴ ζώντων, hac de cauſa noſter hic, quia non verè ſint. Viuere, quia ſunt: non viuere, quia corrumpuntur. Ad quem modum accipit, ſolas ſpecies verè eſſe, quoniam nullo modo corrumpuntur. Vis autem ſententiæ Peripateticorum longè alia eſt. Ab æterno conſtitutas ſpecies in indiuiduorum ſucceſſione perpetuari. Eſt igitur exiſtentiæ in hoc, aut in illo corruptio: eſſentię nunquam. Duæ ſunt ergo diuerſæ quæſtiones quas ſubiiciam. Vna eſt: An ſublatis omnibus hominis indiuiduis, hominis remaneat ſpecies. negandum eſt. Altera: An ſublatis omnibus animalibus, vera ſit hæc: Homo eſt animal. vera. Non enim exiſtentia facit definitionem, ſed eſſentia. Non poteſt autem fieri, vt Homo non ſit animal. Humanitas enim eſt ex animalitate & rationalitate id quod eſt. Eſſentiam verò aliud eſſe, &

A aliud exiſtentiam, ſolis claris ac diuinis ingeniis compertum eſt, qui abducto à factionibus animo ſoli ſtudent veritati: quam tot locis Plato commendauit, Ariſtoteles celebrauit, pollicitus eſt Galenus ſe, quoad fieri poſſet, ſequuturum: & integro commentario brutos dicit eſſe medicos, qui non ſint iidem præſtantes philoſophi. In memoria quoque ſemper habui Platonis verbum illud, quod in Epimonide legeram. Nam ille plebeios Deos ibi quoſdam cùm receſeret, ἀπεργιάστους appellabat. Quo nomine medicellis iſtis nullum conueniētius adaptari potuit. At Plutarchus in libro, quem inſcripſit ὑγιεινῶν παραγγελμάτων, ſemimedicum irridet quendā, qui tanquam Myſorū & Phrygum, ita Philoſophorum & Medicorū diſſitas

B putaret regiones: vt etiam prouerbio aduerſus hominis inſolentiam ibi vſus ſit. Hæc tametſi vulgò non profiteor palàm, tamen in pectore veritas ipſa turget. Eſt enim diuinum fermentum, quod neque ab alio capi, neque ſeipſum queat capere. Proinde quod in decimo de Republica dicitur ἀρετὴ ἀδέσποτον, hoc ad ἀλήθειαν, nos. Quod Regi Phocion olim, nos id ad ſtudia literarum: non poſſe me vti & amico, & adulatore. Nunc ad rem. Quā appoſiturus eſt ſententiam, tametſi ſuprà poſuit, tamen hic turpiter repetit, & quaſi recentem affert obliuioſus. Aliter etiam, inquit, dicere poſſumus. Tum refert eadem, quæ iam commemorauerat, de ſenſu ſcilicet, quo carent plantæ. Verùm peſſimam adiungit caudam.

C Planta, inquit, res imperfecta eſt. At, ô bone, imperfectus etiam tu: etiam cælum, ſi Deo cōparetur. Contrà verò, ſecluſa rerum collatione, ſpecies quæ ſit imperfecta, nulla inuenietur. Quicquid eſt, per ſuam eſſentiam eſt. Eſſentia verò efficit, vt & ens, & vnum, & bonum, & totum ſit. Si enim non eſt totum, ne eſt quidem. Totum verò, & perfectum idem. Eſt enim vnum quodque totum ſibi & perfectum: cùm eorum quæ habere debet, nihil deſit ei. Itaque vt nihil eſt ſimpliciter perfectum, niſi Deus: ita nihil eſt, quin ſuo in genere ſit perfectū. Nam quid illud tandē eſt, quod eſt ſibiipſi alienum? hoc autem eſſet, ſi id non eſſet quod eſt. Imperfectum, ſanè nondum eſt. Et aliud à ſeipſo, quando eſt. Plantæ nihil abeſt, quo planta eſſe

D debeat. Si eſſet imperfecta, nunquam Natura quieſceret, quo ad extremum finem imponeret generationis: & τῇ ἐντελεχείᾳ imponeret ἐντελέχειαν. Ita mihi loquendum intelligo apud viros raræ atque ſpectatæ eruditionis. Alterationes enim aliæ ſuper alias antegrediūtur illam perfectionem, quæ à forma præſtatur illi continuatę promotioni. Trāſferamus argumentū ad aliam materiā: atque illico eius agnoſcetur inſolentia. Dicam ſic: Senſu pręditā planta eſſe nequit, propterea quòd ſi cum Leone comparetur, imperfecta eſt. Ergo Leo carebit ſenſu: quoniam collatus homini, non accedit ad eius

perfectionem. Verùm interea me piget mei, dum quippiam vos hinc expectatis noui. Cogor tamen obtundere: idque & peſſimo errore,& extra cauſam. Rurſus,inquit,Animal habet diſcreta membra: planta verò & indiſereta,& indefinita. Hic & error eſt,& ad ſtatuendum differentiam inter animal & plantam, nihil attinet. Naturalia corpora tribus conſtare modis aiunt ſapientes: ἐκ διεστώτων,vt tritici cumulum: ἐκ συναπτομένων,vt nauem: ἐξ ἡνωμένων, vt animal ex anima & corpore. Addunt alii τὸ κατὰ μίξιν,vt mulſum. Verùm eadem ratio,aut ἀνάλογον. vel πρὸς τὸ ἑνῶσθαι,vel πρὸς τὸ συνῆφθαι: ſicut & τὸ κατὰ σύνθεσιν. Noſtrum corpus, καὶ καθ' ἕνωσιν καὶ κατὰ συναφήν. Eſt enim naturale duobus hiſce modis vnum. At non eſt ὁμοιομερὲς ἕν. Diuerſæ nanque partes ſunt. Nec minus in planta:cortex,caro,medulla, liber. Quin harum partes aliquæ adeò diſcretæ, vt etiam abſiſtant. Quin animalia quædam longè ſunt ignobiliora, quibus partes diſſitæ ſunt certis ſegmẽtis. Quare hac in natura propior eſt plãta homini quàm veſpa. Sed quis ignorat,vnguium ſubſtãtiam in roſariis eſſe penitus à virgultis ſuis ſeparatam? Primus error is:alter ab hoc ſtatim. Habet,inquit,materiam propriam motus,quam obtinet in ſeipſo. Omitto,quòd male cohæreat oratio. Neque enim magis ad animal,quàm ad plantam referri queat:imò ad hanc facilius,quando propior eſt. At quam dicat materiam motus? Materia ſemper accipitur paſſiuè. nihil agit illa: ſed hoc ipſum eſt, quod fit ſecundum quid. Omnis autem materia ab aliqua forma ſolet moueri. Voluit,opinor,dicere principium motus. Verùm materia neutiquam motus principium eſt, ſed elementum,ſicut & forma:quorum vtrunque compoſiti pars eſt. Proſequitur deinde argumenta repetita: Anima præditas eſſe plantas, propterea quòd author anima ſit eorum motuum, qui deprehenſi ſunt in illis. Quanquam interpretis lapſum exiſtimabam, qui κινήσεις poſuiſſet, ἀντὶ τῆς μεταβολῆς. Et minus commodè, γίνεσθαι κινήσεις. Neque enim γίνονται, ſed γίνεται: ſi Ariſtotelicè loqui didiciſſet balbutitor iſte. Repetit & id: Appetitum,& localem motum non eſſe, niſi cum ſenſu. Tandem verò ab animæ parte recolit argumentum, Suprà dicebat,ineſſe plãtis, τὸ θρεπτικόν: nunc ait animali plãtæque communem τὴν ἕλκυσιν. Verùm ad eam attractionem ſenſu nihil opus eſſe. Atque hoc quidem verum eſt. Attrahens nanque non dignoſcit: non enim attraheret venenum. Quin apud Peripateticos ne anima quidem ipſa tota noxia dignoſcit omnia ſuapte naturam, ſed arte atque experimento edocta. Eatenus expultricem cognoſcere Galenus profitetur, qua premitur onere,aut vrgetur diſtentione, aut vellicatur acrimonia,ſalſugine,acore. Scio tibi Scaliger, ſecus viſum eſſe, Secretricem omnino cognoſcere:expultricẽ non minus. Nam quid

A ſeiungat à malo bonum, cuius illa ſit neſciens? Aut quamobrem non hoc potius, quod propius eſt,propellat, atque exigat moroſa illa expulſiua: ſed aſſentiatur potius, ac cedat officio retentricis,quæ ſibi vindicat probum illud atque conducibile. Haud parum tamen faceſſit negotii ſegregatio illa auri ab argento,quæ fit nullo calore animali, ſed à brutiſſimi liquoris facultate. Verùm hæc alterius inſtituti. Nunc videamus,quid attulerit pro cauſa. Propterea quòd,inquit,quodcunque alitur,hoc ipſo vt alatur, duarum certarum qualitatum opus habet:caloris,dico atque frigoris. Idcircòque alimento indiget humido & ſicco. Sanè verò calor ac frigus,in cibis humidis ac ſiccis inueB niuntur. Ideóne ſine ſenſu fieri attractionem: quia quod alitur duarum egeat qualitatũ? Bellam verò cauſam. At profectò contrà fiat, vt credam:non id abſque ſenſu fieri, cùm ſenſiles nominat qualitates. Deinde vult neceſſarium illis eſſe frigus & calorem:ac propterea humidum & ſiccum. Vereor ne maior ſiccitas in ipſa ſententia ſit. Non enim eadem effectio,non modus,non eſſentia,non finis. Alimentum humido & ſicco,tanquam materia conſtat. Hæc in cibo ſunt. Atqui calor in cibo eſt, non agit in cibum:ſed calor,qui eſt in corpore nutriendo. Frigus verò quod in cibo eſt, etiam reſiſtit:obtundit nanque calorem naturalem. Neque propter ſe quæritur, ſed ad tẽperationem C caloris illius qui excederet in alimento, vnde periret naturalis, aut exuberaret in animantibus: quo vtrunque humidum abſumeretur, & quod antea in ipſis exiſtebat,& quod eis reponendum eſt à nutrimento. Oportet enim inter ea certis æqualitatum proportionibus conuenire. Itaque & defectibus nomina data ſunt, famis ac ſitis: & ad inſtaurandã ſubſtantiam totidem, quot in eam impreſſerat Natura qualitates, extrinſecus in aduẽtitia maſſa comparatæ. Ait deinde: Harum naturarum nullam ab ſua participe ſeparari. Atque ob eam cauſam factum ab initio fuiſſe nutrimentum nutrito continuatum:quoad fiat,vt corrumpatur. A principiis ſcilicet generationis, ad tempus vſD que corruptionis, cibum corpori ſtatuit vnitum: vt oſtendat etiam finem attractionis, alterationem & vnionẽ tranſmutati, donec corruptione diſſoluatur. Nunc ad cæteras quæſtiones,quas proponit deinceps, partim repetitas, partim recentes tranſeamus. De appetitu, De motu, De anima plantæ propria. Præterea an ſpiret:Ad hæc, an dormiat,& vigilet. Anaxagoram itaque arbitratum,ſpirare plantas. Hãc opinionem diruit ſic: Verùm hoc eſſe non poſſe, quando ne animalia quidem ſpirent omnia. Cæterùm apud multos hæc obiectio controuerſa eſt. Nam qui cenſebit arborem ſpirare, ſpirandi vſum iis itẽ attribuet animalibus, quibus eum dicitur Ariſtoteles adimere. Piſces nãque non ſine aere aquam trahere. Plinius ex antiquo-

antiquorum ſententia, atque ex ſenſu quem illi pro iudice ducunt, oſtēdit in aquis aerem, bullarum argumento, quæ ex natantium erumpant ore piſcium. Ad hæc piſces in aëre diu viuere: diutius victuros, ſi ad aquæ illis conuenientem æqualitatem vis aeris remittatur. Et Auſonius Barbo piſci attribuit, in Moſella, ſpirationem. Gryllos quoque nocturni cantus gratia pueruli cùm in pyxidem incluſos haberemus, tertio pòſt die mortui ſunt inuenti: non quidem fame: arroſæ nanque lactuc̨ ſupererāt etiamnum, quas in cibum pridem appoſueramus. Quamobrem alii poſtea pertuſis pyxidibus, aut fiſcellis, totam æſtatem ſeruati ſunt. Hunc poſtremæ orationis impetum vultus ſignificatione eùm Minutius excepiſſet, oſtendit ſibi eſſe quod haberet dicere, ſi liceret. Illo igitur conticeſcente ſic cœpit. Ex inferiore Volcarum prouincia viros doctos memini, Toloſſam litiū cauſa cùm veniſſent, multa ſuper hac re diſputantes, impuliſſe me ad repetēdas Ariſtotelicorum librorum lectiones. Vnus enim, qui rectè dixiſſet, duas eſſe ſpirandi rationes, alteram pulmonibus, aut eo quòd proportione reſpōderet: alterā per arteriarum oſcula, quod διαπνοὴν vocaretur: non rectè dixit, hanc Ariſtoteli nō fuiſſe notam. Commouerat hominem Philoſophus aduerſus antiquos diſputās: quorum ille ſententiā fouere in animū induxerat. Trahere nanque piſces & aquā, & aërem cum aqua. Sed aquam per brāchias aut fiſtulas exigere: aërem ad vſum refrigerationis retinere ſibi. Mihi verò ita videbatur. In pertinacia potius, quàm in inſcitia tātum hærere culpę. Non enim reſpondebat ad illud: Quónam quallo, quo fiſco, aut cribro ab illa recepta aqua ſepararetur aër. Tum verò ſi aer ſub aqua eſt, cur non euadit ad locum ſuum ſuperiorem? Itaque vtrinque vrgentur. Nam ſi non vnū corpus eſt aer & aqua, exiuerit aer: ſin eſt vnum mixtum, non erūpet aer ex aqua: ſed ne ſeparabitur quidē in ore piſcis. Quin per brāchias ſi alterutri egrediēdū eſt: facilius trāſmittet quòd tenuius. Tenuior autē aer. aqua remanebit igitur: abierit aer. Quid ergo dicendum? Cùm ſit animantibus à Natura parata reſpiratio, vt refrigerētur, vt humectētur, vt inſtauretur ſpiritus: quis dubitet, aquatilibus aquam eiuſmodi vſum pręſtare ſolam poſſe, non tam qualitatibus, aut ſubſtantia, quàm certa qualitatum temperatione, quæ in aqua ſit: certa craſſitia eſſentiæ proportione coniuncta, quæ in aere non ſit. Nam quod aeri ſoli conſtituant priuilegium ad illud officium, ita vt amoueant ab aqua in aquatilibus, nullum habent à ratione. Hoc igitur in humore. At quæ in aere degunt animantes, ſpirántne, an totius huius operæ ſunt immunes? An verò & illud verum eſt, ablatum iis ab Ariſtotele ſpirationis omnem modum. Neque eum ſciſſe, aut prodidiſſe quid eſſet illa trāſpiratio, quam è ſolo Galeno ſe hauſiſſe iactant διαπνοήν? Otio veſtro non incommoda bo iudicii mei interuentu. Loca Philoſophi proferam. Ex ea narratione vobis pernoſcere licebit, quantum adierint periculi negligentiæ atque reprehenſionis ii qui ſecuri de aliis libris, in vulgationibus modò verſati ſunt. Verba ſunt illius de inſectis in libro de ſomno & vigilia. Proportionem pulmonicæ ſpirationis reſpondentem ait in palpitatione: καὶ τοῖς μὴ ἐνδεχομένοις πνεῦμα, τὸ ἀνάλογον. τὸ γὰρ σύμφυτον πνεῦμα ἀναφυσώμενον, καὶ ἔξωθεν φαίνεται. Nam in hiſtoriis, vbi negat ſpirare quæ pulmone carent, intelligit de perfecta ac primaria ſpiratione. Quocirca ſecundariam hanc ἀνάλογον agnouit. In eodem libro exaudiri in apibus ſonum, quem bombum dicit, eadem cauſa. Quanquam alarum agitatione id euenire ſentiat, qui ligneam ligulam tenuem funiculo alligatam circum caput, fundæ more, agitauerit. Huius & commeationis, & ſoni per ſpiritum illum innatum, aſsignat inſtrumentum, & inſtrumenti locum in ſecundo de partibus. τὰ ἔντομα ὑπὸ τοῦ ὑποζώματος αἰσθάνεται τὴν ὁρμήν, καὶ πάντα τῷ συμφύτῳ πνεύματι ὥσπερ κινεῖται. τοῦτο δ᾽ ἐνυπάρχει φύσει πᾶσι, καὶ οὐ θύραθεν ἐπείσακτόν ἐστι: Quòd autem ſit idem finis, & huius palpitationis à ſpiritu, & ſpirationis per aerem, paàm eſt ex illis verbis in quinto de generatione animalium: τῆς ἀκοῆς τὸ αἰσθητήριόν ἐστιν ἀέρος, ᾗ τὸ πνεῦμα τὸ σύμφυτον ἐνίοις μὲν ποιεῖται τὴν σφύξιν τοῖς δὲ τὴν ἀναπνοήν, καὶ εἰσπνοήν. Eſt igitur idem, τὸ συνιζάνειν, καὶ τὸ ποιεῖσθαι τὴν σφύξιν. An non eſt hæc διαπνοή? ſed & aſsignat inſtrumenta in libro de ſpiritu: λοιπὸν δὲ διελθεῖν διὰ τῆς τῆς ἀρτηρίας πνοῆς: ſed & rem ipſam. ἀνάγκη δὲ καὶ τῆς ἀναπνοῆς εἰς πάντα διαδίδοσθαι κατὰ συνέχειαν: Quid eſt aliud dduci ac diſtribui per omnes corporis partes, quàm partes omnes corporis ſpiratione refrigerari? At ea demum tranſpiratio eſt. Negabunt ceruicoſi vocem cognitam Philoſopho. Audiant igitur expreſſo verbo defunctum: εἰ δὲ διαπνεῖ πρὸς πᾶν, οὐκ ἔτι καταψύξεως χάριν. Ecce διαπνοήν, quam haud negat fieri cauſa refrigerationis: ſed more ſuo deducit aduerſarios ad hoc abſurdum. Et eùm dixit, formam, finem, materiam, inſtrumentum, locum: declarat etiam principium, τὸ ὅθεν: à corde ſcilicet, vbi commeatum illum τῆς διαπνοῆς, παλιρροίαν vocat. Ait ergo: πολλῶν εἰ ἄλλων λεγόντων ἀπὸ τῆς ἐσχάτων. τὸ δὲ ἀρχῆς, καὶ κυρίως ἀπὸ τῆς περὶ τὴν καρδίαν. Ab arteriis & ſuprà & hîc: hîc etiam & à corde primùm, & quæ deſinat in extremis oſculis arteriarum. Et in libro de ſomno: de corde loquens, manifeſtiſſimè declarat tranſpirationis beneficio refrigerationem, ὅτι καὶ ἡ τοῦ πνεύματος ἀρχή, καὶ ὅλως ἡ τῆς καταψύξεως ἐνταῦθά ἐστι. Hæc tum loca certo commentariolo τ᾽ ἐκλέκτων hunc ad modum excepta oſtendi noſtris diſputationibus: quorum alter acquieuit, alter (indignum credo ratus, ſi præſes literariæ laudis, à Iureconſulto

d.

leges acciperet in conſiliis naturæ) maluit ſibi placere. Ego vt in memoria habui, ita iudicanda propoſui vobis. Nam memini veſtrum Hippocratem in libro de flatibus, in ceniſum ſpirantium piſces tranſcribere. πάντας ἰχθύας ἀναπνεῖν, καὶ τὸ πνεύματος μηδὲν εἶναι κενόν. Quid mirum? In ſecundo nanque de victus ratione, plus etiam dicit: vt præter plantas, alia quoque includat omnia. Quod & Thaleti cuncta æquè viuificãti placuiſſe ſcribũt. Hippocratis verba ſũt: ὥσπερ ἐν τοῖσι πνεῦμα ἔνεστι, ὅπου καὶ τοῖς ἄλλοισι πᾶσι. Quod illis reſpõdet, πνεύματος μηδὲν εἶναι κενόν. Quaſi videatur vnum comminiſci ſpiritum, omnibus communem, in omnia ſeſe inſinuantem: quod & Virgilius dixit, & Anaxagoras nõ reticuit: & Ariſtoteles innuere videtur, in coniunctione corporis & animæ, tanquam medium quoddam. Cæterùm in homine ſolo, is. Alii verò ſi miniſtrum formæ lapidis arbitrantur: rem quidem non admodum diuinam faciunt. Si, vt Anaxagoras, rerum primum autorem cenſent, τὸν νοῦν: variabitur ille materiis ipſis, à quibus certa naturæ præſcribantur iura. Nam ſi eadem forma eſt in lapide, & in leone: plus potuerit lapidis materia quàm vis formæ: cuius poteſtas ab illa obtuſa ſit, quo minus leonem ſibi fabricari quiuerit. Nugæ. In quibus æquum eſt me finem facere quò iam Baiulium audiamus. importunè enim interturbaui. Tum nos omnes vno ore, Vinam verò ſic crebró. Baiulius autem ſequutus eſt. Cùm multa multis in viris admiratus ſum eximia: tum in te id, Minuti, qui artem nullam intactam reliquiſti: ſi vſu veniat vt de quapiam verba facias, quaſi ſolam illam edidiceris, tam exactè loqueris: vt etiam quæ ſcire opinabamur, nunc primùm audiſſe, atque nobis eſſe noua cuncta videantur. Nam de ſpiratione, & trãſpiratione quæ? qualia? quãta? Ex Ariſtotele & Galeno accipimus, ob refrigerationem, humectationem, ſpirituum inſtaurationem, fuliginum expulſionem: quintum addidit Theophraſtus in ſecundo de cauſis: etiam ad alendum, animantibus natura compara ã. Id quod à prioribus non abſcedit. Nam ſi ſpiritus noſtri partes ſunt: quod reſtituitur, ſpiritus eſt: partes ipſæ reſtituentur. At reſtitutio eſt corpulentiæ ſuffectio in defecti locum. His ego, niſi quippiam addis, eſt quod adiũgamus nos. Credo te pudore ſubticuiſſe calumniam Galeni, qui Ariſtotelis obſeruat hac in materia ſententiam, quaſi propriis decretis contrariam. Alibi dixit, Aerem calidum: hîc frigidum: ſiquidem captatur ad refrigerationem. Puerilis profectò inſolentia: ne dicam, futilis. Calidum, & frigidum ſimpliciter intelligimus aliquando: eſt & vbi refertur aliqua collatione. Calidus eſt aer natura ſua ſibi: frigidus igni: frigidus viuenti. Viuimus enim per ignis proportionem. Sic eſt medium extremis contrarium in prima Philoſophia: cuius limen

A ne ſalutaſſe quidem videtur ille Timon veſter. Ad hæc oculos attollens Baiulius, dilutiſſimo rubore nobilis, atque erga preceptorem grati animi ſigna cum edidiſſet: Mirabar, inquit, ſi mihi ſic abiret. Citius emorereris, quàm gratiam non referres. Vt cùm ego aerem inſectis dederim contra vulgatas tabulas diſpenſatorum veſtrorum: tu viciſſim à Galeno ſpiritum auferre tentares. Aëris verò qualitates hîc miſſas faciamus. non enim leuis controuerſia eſt. Quin audiui teipſum dubitantem, an aër & aqua cenſeri poſſet vnum elemẽtum. Nam qui aër calidus, hærens balnei frigidis parietibus, denſatur in guttas, non poſſe habere ſui mutatorem lapidis frigus: apud quod priſtina depoſita forma, tam citò aquæ formam
B induat: Quin potius ſola denſitate differre videatur. Tantus Peripateticus tam nouè contra præceptorem: vt te potius reſpicere, quàm Galeni reprehenſionem caſtigare debueris. Præſtat tamen pergere. Hæc cùm dixiſſet, denuò deiectis in librum oculis, ita proſequutus eſt. Rurſus, ait hic, à nobis obſeruatum eſt: plantas neque dormire, neque vigilare. Vigilia nanque nihil aliud eſt, quàm affectus ſenſus: ſomnus autem eius imbecillitas. Suprà diſputando negabat in plantis ſenſum. Igitur qui ſomnum per ſenſum definit, amouet à plantis ſomnum. Hæc ille ſic. At Anaxagoras neutiquam ſomnum definiet ad hunc modum, ſed animalis ſomnum tantùm. Somnum autem in communi genere ſic: Quies ab exterioribus
C animi functionibus. Eius hæc ego verba eùm audirem, admirabar hominis ingenium, qui tam acutè tantum errorem tueretur. Verùm idem quoque iudicare Augerium ſenſimus. Ait enim: O Baiuli, inquit, tu planè, ac reuera noſter es: qui neque captus capi poſſis, neque victus debellari. Authoris tamen operæpretium eſt, prudentiam ſpectare. Sic ille diſponit ordinem argumentorum: vti ſolent Mathematicæ concluſiones, ex probatis ſemper. atque Ariſtotelicè quidem. Vbi id euicit in planta non eſſe ſenſum, ſubdit: ergo neque ſomnum. ſi quidem ſomnus ſit vacatio ab officiis ſenſuũ exteriorum. Nam quod fingis de plantarum otio hybernantium, & appellas ſomnum: hoc illud eſt, quod in nobis ceſſatio: veluti cùm vigi-
D lantes nihil agimus rerum. Quòd verò dixiſti, vigiliam eſſe affectum ſenſuum: puto hîc mendoſè potius ſcriptum, quàm falſò verſum ab interprete noſtro. Hîc enim legitur ab effectu ſenſuum cognoſci vigiliam. At aliud eſt ἐνέργεια, aliud διάθεσις. ἐγρηγορέναι, ſubdit Baiulius, ὑπολείπει, εἰ μὴ ἀπὸ διαθέσεως τῆς αἰσθήσεως. Sic eſt Græcè. Ergo, inquit Augerius, non putauit affectum eſſe ſenſuum ſomnum ipſum? ἢ λέγεις ἐκείνην τῆς αἰσθήσεως, nónne affectus eſt? Imò maximus. Præterea nihil addidit, quod internos ab externis ſenſibus ſepararet. Et definitio competet, ſeceſſui mentis, quam vocat

vocat Philoſophus ἔκστασιν: conueniet Cataleptico, Epileptico, Apoplectico, Carotico, matrici ſuffocatæ. Sic ſuprà, quod tu ſpirationem dicebas in animalibus, hic ita vertit animalia quædam ſpiritu carere. Tam impos fuit rationis, vt non diſtingueret inter πνοὴ (ſic enim ſcriptum puto) & πνεῦμα. Cùm tamen & Ariſtotelès, & omnes alii cunctis in animantibus ſpiritum ineſſe dixerit: ſpirationem non dixerit, ſed eius vice, tranſpirationem. Bellus verò Philoſophus Eraſmus in manipulis ſuis, ſenſum quoque attribuit ipſis plantis, mirifico ſanè argumento. E lignatoribus accepiſſe, quod ipſi obſeruarunt. Primum quenque ictum arbores, quaſi incautas, mollius excipere: atque inde recuperari facilius ſecurim. Poſtea verò ſaucias, cogere ſeſe, atque conſtringere: neque facilè vulnus admittere, neque leuiter amittere adactum ferrũ. Ita vt videtis, ſine iudicio plaudimus nobis ipſi, rudes Philoſophiæ quam malignè irridemus, temerè profitemur. Titillat verò gloria ex vulgi commendatione, cuius mater eſt nouitas inuerecunda. Quando ille plus habuerit fidei carbonario quàm rationi. Nam vt ita verum ſit: Arbores in corticem, atque id quod ſaltuarii vocant albumen, ictus excipiunt primos. Id quod, vt mihi quidem videtur, quaſi pinguitudinis, quæ in animali conſpicitur, obtinet proportionem. Deinde ſubeſt lignum firmius: ad quod vbi deuentum eſt, æquè facilè recipere nequeunt dolabram. Sed miſſum faciamus hoc ſenium verarum literarum. Perplacent omnia mihi, Baiulius inquit. Oppidò verò grata fuit reprehenſio definitionis vigiliæ. Nam ſi ſacramentum dixiſſet peruertendæ orationis, non potuiſſet fidelius religionis ſuæ præcepta exhaurire. Quam enim habeamus ex hiſce verbis notionem? Vigilare, nihil aliud quàm ab affectione ſenſuum. Neque declarat quid eſt, vt ego mollire tentabam, ſed vnde eſt. Et falſò ſtatuit, ab affectione ſenſuum vigiliam fieri. Multa obſtant: tum quæ dicebas, Augeri, tum quæ dici queũt. Non enim ſenſuum affectio vigilationis effectrix eſt, ſed ſenſio illam ſequitur. Sentimus, quia vigilamus: non vigilamus, quia ſentimus. Sed neque vigilia ex actu percipitur ſentiendi. Silente nocte nihil videmus: interdum nihil audimus. De tactu poſſit obiici. Id quoque non ſemper neceſſariò. Eſt quando tactus nihil prorſus immutatur. Acutius. Libertas ſenſuum ad officia ſua in exterioribus corporis inſtrumentis peragenda. Vt per poteſtatem, non per actum eius intelligatur eſſentia. Somnum verò nihilo felicius, per ſenſuũ imbecillitatem. Primùm fallit nos: cùm docet, dormiẽtium ſenſus imbecilliores eſſe. Eadem nanque vis: nempe & anima eadem. Nam tametſi non exercetur actus ſecundus, non propterea tamen, actus illius amotione, tollitur actus primus, qui eſt integer, quantus quãtus in animæ

A eſſentia fuit vnquam. Deinde verba inania ſunt. Cæcus enim & ſurdus (ſi ſenſuum debilitas ſomnus ſit) dicet ille oculis, hic auribus ſe dormire. Sed ſomnus eſt occupatio naturalis ſenſionum exteriorum, retractis intrò animæ inſtrumentis ad principia ſua: vnde etiam fiunt ſomnia. In quibus, tu Cæſar, noſtro cum Hippocrate maximis operibus vigilaſti. Omitte iſthæc, inquam, laudare: quorum ſimplicitatem vides ab Artemidoro, mirum quantum, ſuperatam. Verùm profectò librum illum poſtea editum nunc primulùm videre mihi contingit. Quem ſi maturius conſulere licuiſſet, illis noſtris commentatiunculis ex horum ornamentis, alicuius nobilioris apparatus acceſſionem factum iri magnoperę ſperaſ-
B ſem. Acceſſionem? inquit ille. Ex iſtorum Græcorum curioſa ſuperſtitione ſcilicet, à qua tu ſemper abhorruiſti. Vix enim dici poteſt quàm ridiculus plerunque, ac planè ſomnians ſit. Non ille, quæ contigerint aliquando, quæque eum ad modum fortè obſeruata ſint, potius deducere videtur ad præceptiones, quàm præſcribere vel Deo vel Naturæ, quibus artibus ſomniorum lex ſit mortalibus edicenda. Tum ſparſim atque confuſè omnia: quæ ſolus ac primus Augerius noſter hic ad artem redegit, ſubtiliſſimis inuentis. Sed vigilemus iam. ſententias author haſce diluit ſic pore: Non reperiri ſomnum, aut vigiliam in
C iis quæ omnibus aluntur horis, tenore vno: quæque ſuapte natura nihil ſentiunt. Profectò à ſenſu rectè ſuis à fundamentis exædificat. At illa verba quorſum? Non eſſe in iis ſomnum quæ ſemper aluntur. Hoc enim eſt, opinor, ἐν πάσαις ὥραις. Et, vno tenore, κατὰ διηνεκῆ μίαν. Falſum enim eſt: alitur, ergo non dormit. Non ſolùm dormientes nutriri, verumetiam reor, adoleſcentes facere progreſſus in ipſo incremento. Illa quæſtio vt non nimis difficilis, ita non penitus plebeia. Quæ hyberno ſomno pingueſcunt animalia, an tum aluntur? In maiore nãque mole plus ineſſe materię videtur. Quæ pinguia fiunt, ea corpulẽtiæ ambitum, quaſi pomeria promouẽt: tametſi haud auſpicato ſemper, ſurrepentibus interdum
D propterea morbis non minimæ parti Pôparum. At vrſo, & Gliri ſomno captis, nulla ſuppeditatur extrinſecus materia. Non dicẽtur igitur aliquando nihil apponitur noui. Non dicentur hæc nutriri verè: ſed attenuatis partibus craſſioribus ab illo tum calore naturali, qui per id tempus eſt modicus, atque etiam intra modum, nec propterea reſoluere, ſed potius diſſoluere poteſt: vt illarum mutatio in aqueum aëreum: atque illa dilatatione turgent. Illud quoque nihilo verius: Plantas omnes hyeme ſuſcipere nutrimentum. Silet nanque vis illius caloris, quæ carpit humidum: qua de cauſa non eſt opus ſupplemento: ac propterea ſuſtinet ſeſe à

Digitized by Google

ſuis functionibus attractoria. Poſt hæc ſomni declarat cauſas in Animalibus. Animalia, inquit, ſic dormiunt. Cùm aluntur, occupatur caput exhalatione. Ita nullo negotio cognoſcetis hominis vecordiam. Nam modò qui dicebat, ſomnum capere nullum quæ ſemper aluntur: nunc ait, ſomnum capere animalia quæ aluntur. Sic, τὸ ὅτι hîc illud refert, quod ſuprà ponebat, ἐν παντὶ ὕδατι: vt aut illud deſtruat, aut ab illo deſtruatur. At quis negarit ali nos inter dormiendum? Niſi fortè cùm ieiuni ſumus. Graſſatur enim tunc in humidum naturalis calor: quo tempore nihil ad manus habet, in quo poſſit operam ponere. Illa ergo ſic ſunt diruta. Siquidem ſatis conſtat, nos neque ſemper ſomnum capere dum alimur: neque ſemper ali, dum ſomnum capimus. Verùm ſi dixerit Anaxagoras: Defatigatis plantis ab opere faciundo per æſtatem, animæ vim operatricis ad radicem retrahere ſeſe, atque ad medullam hyberno tempore, tanquam in arcem: ſpiritus ipſos dico, non ipſam facultatem quæ nũquam poteſt ab ipſa abſiſtere ſubſtantia. Tum id earum ſit ſomnus: qualis & in animalibus. At hic argumentatur, negátque fieri ſomnum, niſi exhalatione. Quæ verò ſequuntur, corrupta puto. Sicuti malè, ἀναβαίνουσα, pro ἀναβᾶσα. Porrò autem ſcriptum eſt: ἔνιοτε δὲ ζώων ἐστὶν αὐτῇ ἡ ἀναθυμίασις πολλὴ, καὶ τινὲς ὀλίγον ὑπνώττουσι. At in animo meo duo hæc ſimul nequeunt bona fide gerere ſocietatem: Ab exhalatione fit ſomnus: Ab exhalatione maiore minor ſomnus proficiſcitur. Niſi fortaſſe Ferrerius ſubueniat nobis. Ego verò, inquit ille, atque attemperatè quidem. Alioqui perierat Græcus iſte tuus. Nam illius τινὲς, nulla hîc habita ratio eſt. Meus enim hoſpes ſic, In quibuſdam animalibus multa eiuſmodi exhalatio: quæ tamen parum dormiant: vt in Camelo contingit & Ceruo, & conſimilibus: præ cerebri ſiccitate ſcilicet, & meatuum anguſtia. Sanè tollitur his verbis dubitatio tua, & affertur ratio diſſidii illarum enuntiationum. Tum exemplis hiſtoriæ confirmat apoteleſma. Eſto, Cameli ſomnum animaduerterit: eiúſque in Ceruo modum. At in iis multam exhalationem? At cerebri ſiccitatem? At meatuum obſeſſa itinera, aut anguſtiis effecta incommodiora? Non quiuit vlla coniectura componere ſimul hæc. Vnde plurimum agnoſcemus exhalationis? Ex gibbo Cameli? At non eſt in caput. At venter villoſiſſimus. At nulla cornua. At dentibus caret in ſuperiore mandibula. At minimè omnium animalium, aut maximè ſerò bibit. Hæccine ſunt ſigna ſicci cerebri? Hæccine exuberantis exhalationis? In Ceruo verò, vt aſſentior multos vapores ſurſum rapi: ita nego, ei meatus anguſtos eſſe ſed ſi parcè ſomno vtitur, id ea fieri de cauſa quòd nubes illa in cerebro non reſidet: ſed vlterior fit ad exeundum, vnde cornua conformentur. Ita

A erit eius cerebrum, quaſi portorium quoddam: quò delatæ merces, per id aliò transferantur: non tanquam apotheca in qua debeant reponi. Quòd ſi per naturæ ſtationes decurramus, aduerſum hæc inueniemus integras animalium claſſes. Sicciſſimum Felibus cerebrum: iis diutius aut frequentius, pauca ſopiuntur animalia. Canibus haud multò humidius: ſomnus æqualis aut maior. Quid ſiccius Lacertis & Serpentibus? Quaterni menſes ad ſomnum vix ſatis ſunt. Sed ſit modus. Sequitur autem ſomni definitio alia à priuatione, vnde nos deducat in genus. Ait enim: Somnus eſt motus ſtatio. Hæc autem quies motæ rei. Hem, inquit Baiulius, nihil hîc B dormitationis. Nam equidem ſic legebam hîc, te audiens: ὁ δὲ νυσταγμὸς συνοχὴ κινήσεως. αὕτη δὲ ἠρεμία πράγματος κινουμένου. Ergo nihil noſter inuentum habuit, quo differret ὕπνος & νυσταγμός. At ego didiceram νυσταγμὸν eſſe ſomnum interruptum: quem ſic nominaſſent Græci propter mutationem. Proinde Latinos à ſomniculorum illorum frequẽtia dixiſſe dormitationem. ſed & συνοχὴ coniunctionem ſignificat non ſtationem. Neque ſtatio Latinis idem, quod ἠρεμία, aut ἠρέμισις, aut ἀτρέμας ἔχειν, ſiue ἀτρεμίζειν: ſed locum, in quo milites ſeruarent ordines, etiam ſi mouerẽtur. Denique ſtare, priuationem tantùm dicit progreſſionis & ſeſſionis, & τοῦ κεῖσθαι non autem motus. Et ſtatio motus erit, C vbi motus non abierit.

Dum ego mouebor, ſtare dicetur in me motus, ſi vſu abuti velis: Si non licet, ne id quidem, dicere ſcilicet motus ſtationem. Non vos clam eſt, quid συνεχὲς ſit, & συνεχὲς, & συνέχεια. Idcirco quod eſt corporis συνεχὲς, erit motus ἐνδελεχές. Ἐποχὴ potius quietem denotauerit, aut inhibitionem. Præterea nihil abſurdius illis verbis, in atrio Philoſophiæ: ἠρεμία πράγματος κινουμένου. Latinæ orationi per participium non licet afferre tale vitium. Nam verum erit, quietem eſſe rei motæ: quippe ſi non amplius mouetur. At dum mouetur, nulla poteſt eſſe quies. Hoc verò dicit τὸ κινούμενον. hæc ita. Mihi verò haud obſcura ſpes eſt, iis D quæ ſequuntur, præteritorum incommodorũ tædia obliteraturum. Ad normam ſanè atque amuſſim Ariſtotelicam, directa vt eſſent, accuraſſe videtur. Inquit: Potiſſimùm ac maximè proprio inſtituto quærendum eſt de eo quod dixit Empedocles: An in plãtis inueniatur ſenſus: Et an ſit ſpecies cõcreta quædã ex duobus ſexibus. Sic igitur dicamus: Mas cùm generat in alio generat. Atque ea duo ſunt ab ſe inuicem ſeparata. Si ergo mas & fœmina in plantis inueniantur, & mas aſperior, durior, horridior: fœmina debilior & fœcundior, qua ratione duo hæc in vno concreta queant eſſe, videamus. Primùm ergo dubitat, vt ſtatui poſſit, an vterque ſexus in eodem ſit. Argumẽti vis in eo verſatur: quòd certis diſtinguũtur

tur differentiis, iiſque contrariis mas & fœmina. Sed ridicula eſt oratio. Sic enim ſcribit: ἀπὸ γονῶν διείσκεται ἐν τοῖς φυτοῖς, ὅτι ἔχει τὰ φυτὰ γένη ἄῤῥεν καὶ θῆλυ. Et ſubdit, ὀφείλομεν ζητεῖν, πότερον ἀνευρίσκονται ταῦτα τὰ δύο γένη κεκραμένα ἐν τοῖς φυτοῖς. Nam ſi apertum atque confeſſum eſt: ſexum eſſe in plãtis, ita cognitum, vt & à ſubſtantię modo, puta mollitie, læuore, rigiditate: & ab officiis, quale eſt fructificatio, deſignentur. Quid nos moueat ad quærendum, an miſta ſint hæc in vno? Quæremus igitur etiam in animalibus, Quamobrem ſic eſt intelligendum: Si mas minus, fœmina plus fructus fert: ſic enim dicit πλέον καρποφόρον: non hoc ipſo differunt, quod eſt ferre fructum. Sed quia generatio in animalibus videtur fieri per marem & fœminam: & in vna planta fit generatio ſine alterius plantæ coniunctione: concludetur à ſimili natura, in illa vna planta duos eſſe coniunctos ſexus ſimul. Galenus in libro de hiſtoria Philoſophica ſententiam recitat Empedoclis: prius emerſiſſe plãtas animalibus. Verùm propterea quòd temperamẽto modus aberat: hoc enim eſt διὰ τὴν τῆς κράσεως ἀμετρίαν, vtriuſque tum maris tum fœminæ ſimul obtinuiſſe rationem. Declarat autem quamobrem defuerit cõmenſus ille miſtionis: Quia, inquit, terrę pars planta eſt: quemadmodum matricis fœtus. Non ergo peſſimè nugatus ille fuerit, Vinum eſſe terræ ſanguinem: præſertim cùm terræ fel itẽ habeamus, Centaurium. Superiorem ſententiam de terræ fœtu Stoicis aſcribit Plutarchus. De ſexu verò ſic agamus: Non poſſe ſimul vtrunque conuenire, atque in vnum coaleſcere: tum quia concretione diuerſa, tum propter officia contraria. Siquidem reſpondẽt inter ſe mutuis affectibus agentis & patientis. Priores perſuaſiones admodum imbecillæ ſũt. Eſto mas robuſtior, durior, horridior natura ſua in animalibus, fœmina mollior. In planta hæc miſceri poſſe profitetur Empedocles, quemadmodũ in Androgyno. Firmius argumentũ fuit illud ab officio generationis. Quãquam mox exactius perpendemus hæc. Nam ſi Erythinus in ſe gignit ſine maris opera exterioris: maris interioris in ſe habere proportionẽ videatur. Et quemadmodum innuebamus, laxior eſt ſententia, καὶ καρποφόρον πλέον. Non poteſt hoc accipi pro differentia, quæ alterum admittat ac ſtatuat, alterum amoueat: quandoquidem plus & minus non incommodat eſſentiæ. Et pueri non ignorant illius orationis neceſſariam conſequutionem. Si plus eſt fœcunda fœmina quàm mas: mas quoque fœcundus. Habent igitur eadem in ſe principia: ergo miſta: Ait verò, ſeparatum ſexum plantis attribui decere: nõ officio ſexus atque functione. neque enim à mari fœminam iniri: ſed ab imitatione qualitatum quæ inſunt animalibus. Tametſi antequam ab hiſce diſcedamus, nonnihil horum quoque veſtigiorum in plantis ipſis diligentius explorata demonſtrabimus. Iucundam verò excurſionẽ, ſi deducare per ſexuum differentias in plantis. Aliis nanque alia de cauſa ſunt attributa. Perſica, quorum carnes ab oſſibus abſiſtunt, arboris fœminæ fructum dicunt: quibus hęrent, maſculæ. In Cydoniis oblonga maribus, orbiculatiora fœminis aſſignant. Franci iudicant aliter: aſſignant mari pulpam pallidam, fœminæ candidiorem. In Cannabi à fructu. ſemen quòd ferat, fœminã: marem, ſterilem. Idem in Spinachiis. Aqualitatibus autem ſic, molliorem fœminam. Itaque ſcriptum eſt in triceſima ſecunda quęſtione propoſitarum quæſtionum: Graias mulieres appellare conſueuiſſe aurem dextram, marem: ſiniſtram, fœminam: propterea quòd ſiniſtra omnia molliora. Enodes quoque magis fœminas arbores, itẽmque rectiores. Mares tortuoſiores idcirco quia materia conſtent craſſiore. Criſpitudo nanque ex ſucci craſſitudine, aut viarum anfractu, aut peruſtione: ideo non ſecus à calore, ſicut in ſequenti ſectione diſputatur. Qua ratione videtur ſimitas in Æthiope. nam in noſtratibus infantibus modus alius: ſcilicet humiditas nondum percocta. Subſidens igitur, & planè humiditas abſque calore, quantus ad id rei requiratur: quaſi opus affectum modo, necdum perfectum. Theophraſtus in primo de cauſis, mares ait in plantis denſiores, atque ſicciores. Sic & Philoſophus in decima ſectione: Animalium genus animoſiorum item durius. At animoſiores mares. De Tigride & Vrſa aliter alii ſenſere. Verùm equidem arbitror fœtuum charitatem illis animos addere. Quòd ſi pręter id quoque tales etiam ſunt, ferociam dixerim potius quàm fortitudinem. Sunt enim beſtiæ quædam quæ propter amentiam præbent ſpeciem generoſitatis, vt Elephanti fœminæ. Aliis in periculorum momentis, metus peioris conditionis audaciam creat. Tales Pantheræ ſunt: ſæuæ potius, quàm liberali confidentia fortes. Itaque illis etiam τὸ δειλὸν aſſignat Ariſtoteles. Sic partim fides, partim inuidentia parit in Cane feritatem. Quanquam etiam citra rabiem, tum fames, tum atra bilis eos acuit in dominorum perniciem aliquando. Hoc & Actæoni contigit olim, & noſtrorum patrum tempeſtate, Corſis quibuſdam. In eodem libro Theophraſtus, rariore concretione ac ſolutiore fœminam quàm marem. Sexum verò miſtum, confuſũmque vno in ſubiecto inter hæc naturalia potuit exiſtimare Triſmegiſtus: qui etiam in Deo principia poſuerit vtriuſque ſexus, apud ſuum Aſclepium. Id quod prudenti eſt intellectione temperandum. Eſt enim Deus idem in ſe, & ab ſe, & per ſe, & propter ſe intellectus, & voluntas vna, & vnum. Vnde ex intellectu fœcundo volũtas gignitur: vtriuſque conſenſu, quia vnus eſt in vno, vnus procedit ſpiritus. Spirit⁹ ille ineffabilis, omnia

complens,omnia ens,omnia eſſe faciẽs. Vnum verò ſunt, propterea quòd principium habent nullum. Eſſet enim principiũ illud,hoc ipſum, quod Deum eſſe dicimus. In aliquo tandem igitur acquieſcamus,quod ſit hoc,quod ab alio non prodeat, quod in aliud ſibi ſimile non exeat. Quippe nihil extra id quod totum eſt:qui eſt omnia,extra quem nihil. Ibi cùm pauliſper ſubſtitiſſet: Vix,ait Minutius, queo me continere quin exclamẽ.Iam tu ex vulgaribus plantariis in vera illa priſca, ac tot illuſtribus viris decantata viridaria duxiſti nos. Nam equidem meminerã verba illa Triſmegiſti, ac ſanè corticem ſubſtomachabar. At tua opera diuinam medullã, quouis encephalo Siculo ſuauiorem, guſtare iam nobis licet. Sed herbas vbi relinquemus? Nam ego ſtatim ſupra cælos omnes ſum. Et ille:ad herbas igitur. Profectò diuinarum rerum contemplatio ventus eſt: atque, vt loquitur optimus præceptor, ἰδαγενής. Is vti me ſuſtulit, ſi volet item demittere, apud Plutarchum iam ſim. In quinto de placitis Philoſophorum, τὸ πυκνὸν aſcribi maſculis à Parmenide, ſcriptum reliquit: fœminis autem ἀραιότητα. At in mulieribus noſtris aliter ſentiat aliquis:denſiore nanque videntur carne. Quocirca minus affici frigore,minus ſudare,minus piloſas eſſe. Cæterùm carne quidem carne. Nam ſanè propemodum nihil aliud quàm caro ſunt. At oſſa & nerui & membranæ viri longè ſunt compactiora omnia. Hîc autem de mari tria dixit: τραχὺ, σκληρὸν, φρίσσον. Adeò tamen cohærent inter ſe φρίσσον & τραχὺ, vt facilius dicãtur vocabula, quàm res diducantur. Aſperum nãque affectus eſt partium in ſuperficie diſſitarũ: φρίσσον eſt eius quidam modus, quem per horrorem libenter explicauerim. In nobis horripilationem vulgares medici, minus ineptè quàm barbarè. Græcam vocem retinent etiamnum Galli. Eam cutis inæqualitatem, quæ tactui leuem afferat offenſionem, in ſerpentum coriis φολιδωτὴν Philoſophus appellauit. Empedoclem verò etiam, in quibus non licuit ſequi, libuit admirari ſaltem. E re igitur cenſeo tanti viri animum interpretari. Puto itaque eum ſic ſenſiſſe: Generationem eſſe actionem in ſubſtantia, à ſubſtantia ad ſubſtantiam. Quamobrem habere & efficientem,& effectionem,& effectũ,& ex quo fit, & in quo fit. Quæ omnia cùm ſeparatim nequeant in plantis poni, propterea quòd eæ locum mutare nunquam viſæ ſint: opinatus eſt in ipſis ille horum principia confuſa. non admodum, vt ego quidem reor, ineptè. Quemadmodum in lapide, ſi quis intelligat agens & patiens, cùm mouetur (iccirco nanque deſcendit) eundem ad modum plantis ineſſe ſimul actionis primordia & paſſionis: ea proportione, vt in ſe & concipiant, & fœtent. non enim aſſignare poſſumus cauſam fructificationis, aut propagationis, quæ è ſemine & per ſemen fit, niſi ſic intelligamus.

A Sterilibus autem plantis, quia horum altero deſtituantur, alterum tantùm aſcribent ſexum. Vtrum verò deſit? ſanè maſculi. In ſe nanque fœmina cõcipit:mas nunquam. Porrò ad alterum argumentum accedamus:quod eſt profectò nobile,nec diſplicebit vobis. Accedit enim ad eum diſputandi modum, qui valde eſt commendabilis in prima Philoſophia: « A ſimplicitate, à primitate, ab eo quod eſt eſſe in alio, aut in ſeipſo. Quæ, inquit, concreta ſunt: ea neceſſe eſt prius ſimplicia fuiſſe in ſeipſis, & ſeorſum eſſe marem, ſeorſum fœminam: atque inde miſceri. Concretio autem erit non niſi ſecundum propriam generationem. Igitur inuenta fuerit in plantis concretio ante concretionem: Quæ etiam debet eſſe agens cauſa in eodem tempore. B Non ergo maris & fœminæ ſexus erit vlla in planta ſimul in vnum coniunctorum. quia enim talis vtique planta fuerit perfectior animali. At quãnam ratione fieri queat id? Quippe animal nullius indiget externæ opis ad propriam generationem. Sed planta opus habet anni tempeſtatibus, & ſole, & aliis talibus, potiſſimùm in tempore ortus ſui. Eius nanque principia duo ſunt: vnum alimenti à terra, alterum generationis à Sole. Quinetiam dixit Anaxagoras, plantarum humidum à terra euenire. Quocirca ad Lechineon ſcribens, ait: terram eſſe plantarum matrem, ſolem verò patrem. At nos in plantis concretionem alio delineare modo inſtituamus. Plantæ ſemen exiſtere ſimile fœturæ animalis: quæ maris ac fœminæ C miſtio eſt: & ſicut in ouis cùm generatur pullus. Indidem enim eſt eius alimentum quoque, quoad perfectionis atque excluſionis tempus appetat: tunc enim excludit pullum fœmina vna hora. ſic de plantæ ſemine dicendum eſt.

Hæc ille, quæ doctè atque acutè dicta videntur mihi. Quę hîc ergo concreta, ille κεκραμένα, & καιρῶν, tẽpeſtatibus. Eſt enim tempeſtas idem quòd temporis opportunitas, à paucis obſeruato vſu hoc ſignificandi. Sic noctem intempeſtam dixere veteres ineptam operi faciundo. Ea verò pinguiuſculè excurrimus: ſic enim ſcriptum eſt: τὸ δὲ φυτὸν τύπου δεῖται ἐν τοῖς καιροῖς τοῦ ἔτους. Declarat quid ſit illud. τύπου: ſcilicet ſolis eget. Ait itaque, δεῖται χρ. ἡλίου. ad- D dit deinde & tempus, & temporis qualitates, vt ſit opportunũ ſc. τῆς ἀκρασίας, καὶ τοῦ ἰσεαν ωλδι. id eſt, accommoda temperatione. Et διατυπῶσαι, delineare. Eſt enim τύπος, figura impreſſa ab aliqua vi: ἀπὸ τοῦ τύπτειν. Itaque formulæ, quas ante legitimum opus ſibi faciunt ad manus pictores, in quibus ſeſe poſtea imitentur, hoc nomine dictæ fuerunt. τύπος eſt in cera per impreſſionem Sphingis aut Palladis in gemma excauatæ. Signatius in nummo. Et κυημάτων, in fœtura. κύημα nanque fœtus Hippocrati. ἔξοδον verò dixit, i. excluſionem, apto ad materiam verbo.

Hæc

A Hæc rectène an ſecus expreſſerim, cōſulendus eſt Ferrerii theſaurus. Haud malè, inquit Ferrerius, coniectaris. Nam ipſe tempus ſatis habuit dicere τὸν καιρόν. At aliter Hippocrates: non ſolùm vbi monet τὸν καιρὸν ὀξὺν εἶναι, atque elabi, nam tempus nunquam deſit nobis: temporis articulis ἀνειλέομαι. verumetiam cùm dicebat, ὁ καιρὸς ἐν χρόνῳ. & ἀκρασίαν ſimplici communíque generis voce temperamentum. Quæ iniuria facta politioribus inſtitutis emendatæ medicinæ iam eſt ab illo animaduertenda. κρᾶσις enim temperamentum quodcunque, qualecunque, quantumcunque. nec caret ratione. Ex confundendo enim ac miſcendo, refriguntur mutuò qualitates. Iccirco Galenus ex viſu præcepiſque ſapientum ſemper μετὰ συνθήκης ἀκρασίαν aut δυσκρασίαν. Sanè B temperamentum ipſum attemperat adhibita lege. Proinde tuo more feciſti, vt ſignatiſſima voce diceres cōmodam temperationem. Tuā verò delineationem illuſit hic deterrimo verbo: imaginari inquit. Quin τύπος, tametſi figura eſt aliunde, ſicuti dicebamus, exprompta: at & hic & alibi pro exemplari ſumitur quod imitemur: non quòd alius rei ſit imitamentum. Tanquam lex igitur proponitur atque edicitur, quæ ſpectet ad ſeminis plantarum rationem. Deformare videtur hunc ad ſenſum vti Quintilianus. Et puto maximo poëtarum carmen deductū, nihil aliud ſignificare, quàm quod ἰχνογραφίαν repreſentaret, à filiorū ſimplicitate metaphora ſumpta. Quin ita interpretor è Rethoricis τὸ εἰρόμενον Philoſophi, C quod nequicquam, pendens, vertit Trapezuntius. Verùm de his alibi. κυμόεσσαν verùm vox eſt cucullaria, nec meliore nota ſignata nobis hic. dixit enim prægnationem. Fœtura, bellè: ſicut ſcriptura, curatura, ſepultura, coniectura. Excludit autem optimè, ἐκλύει, iſte exponit: credo eſt ἐκτίθεσθαι, apud te. At illa nihil minus quàm exponit: Imò verò tollit & educat. Eſſe nanque contraria ἐκτρέφεσθαι καὶ ἐκτίθεσθαι, non ignorauit Oedipus, Cyrus, Romulus. Eſt verò hic, quod te vereor veritum eſſe: maſculinitas & fœminitas: vbi tu maris & fœminæ ſexus dicebas non vniri poſſe. Quòd ſi ille auſus eſt ita ἀῤῥενότης καὶ θηλύτης, iam habemus metaphyſicum: qui vix ſemiphyſici ſuſtinet dignitatem. Sexum verò lōgè melius tu ſemper, quod & Grece γένος, & hic Genus. Non enim Latinis Philoſophis hoc id vnquam ſignificat: D ſed commune illud, quod de pluribus differentibus ſpecie prædicatur. Qua in re certior fuit ſupellex nobis, & opulentior etiam in media Philoſophia, quam adeò ſerò profiteri cœpimus. Tametſi Graiis ipſis originē debemus: ſicuti penè vniuerſæ linguæ noſtræ. A diſiunctione tractum nomen, quæ per aduerbiū χωρίς. denotata eſt. His dictis ille conticuit. At ſuſcepit ex tēplo Minutius oratione. Multa vtrinque admodū accuratè. Sed quare nō rogabas Ferreri, quid ita κρᾶσιν dixerit cōcretionē. Quod igitur non feciſti, vt rogares, facio vt non neſciam. Dicam ergo quaſi cauſam, inquit Baiulus: cùm poſtulor quaſi καινοτομίας, inuectis nouis docendi legibus. Si Græcam vocem Latina vobis æquauiſſem: laudi id fuiſſet mihi; ſi Græcolatina dedi ſedulò expreſſam, quis inſimulabit flagitii? Creo ſuprà ducebatur παρὰ τὸ κρᾶσις: hoc παρὰ τὸ κέκραμαι deriuari placet. Vnde cum Cicerone κρᾶσιν cretionem dicam, & concretionem. Tametſi fuſius patet κρᾶσις. Nam cōcretione tantùm vtar, vbi ſolidi quippiam ſit: κρᾶσις aptatur etiam liquidis. Vnde κέκραμαι, vinum aqua dilutum, & apud Plutarchum in commentario ad Pollianum, & apud Dioſcoridem in capite de iunco: quod Hermolaus aquam tranſtulit. Vitruuius autem κρᾶσιν in primo miſtionem appellauit. Et verbum temperare in ea poſuit ſignificatione, quæ non vt Ciceroni latitudinem, ſed punctū ipſum medium ſtatueret mediocritatis. Sic enim ſcribit: Aliam miſtionem habet genus auium, aliam piſcium, longè aliter terreſtrium natura. Volucres minus habent terreni, minus humoris, caloris temperati, & aëris multum. Ecce temperatum, ſtatuit ſub medii modo. At multum aëris, & parum illud terreni eſt nihilominus temperatū in auibus. Non enim ſimplex & ſummum, ſicut in elementis. Meminerimus etiam Senecam, in ſecundo de ira, miſturam appellaſſe. Satis, inquit Minutius, habeo. Sed explica quæſo, quomodo concreta prius diſcreta fuiſſe neceſſarium ſit. Nam inter elementa fac ignem ſimplicem, ac ſeorſum ſitum: at terram & aquam puras viſquam inueniri, neque animum induxerunt multi boni ac docti viri, vt crederent: & à me, quid ita ſit, multum dubitatur. Quamobrem hic idem cùm dicit, ſemen eſſe fœturæ animalis ſimile: non ſecum facit. Quæram, eo in ſemine iſta ipſa principia, quæ ſunt coniuncta extra ſemen vbínam diſiuncta fuerint in ſeipſis. Nempe arboris aut pars, aut opus, ſemen eſt. Si pars: ergo in arbore concretus ſexus. Si opus: igitur accepit ab arbore, quod habet. Sunt itaque in arbore maris ac fœminæ confuſa principia: idque optimo naturæ conſilio. Cùm etenim generatio ſit ab agente in patiente: natura operi ſuo, cui ſimul & motum negaſſet, & generationem tribuiſſet, generandi facultates proportionales indidit coniunctim. id quod inde quoque poteſt colligi. Siquidem quarundam ſtirpium è ſemine alio mas, alio fœmina proueniat. idem fiet ergo quod quærit: licet alio modo. Quærit an principia fuerint antea diſiuncta. Oſtendo poſt illam coniunctionem quemadmodum diſiungantur, id conſtat in Cannabe. Ex eodem ſtipite funditur ſemen, quod partim euadat mas, partim fœmina. Igitur & ſeparātur in plantis, quę in ipſis erant comparata: & comparantur in animali-

bus quibuſdam (vt in Erythinis) quæ erant in aliis ſeparata. Hæc habebam quæ ſentirem. Probè (meo quidem iudicio) ſentit, inquit Baiulius: & acutè explicas. quare prorſus aſſentior. Hæc eadem dicturus ego quoque fueram, niſi anteuertiſſes. Nunc verò rem operoſiſſimam, ac maximè iactatam videamus. Ait animalis fœturam, maris ac fœminæ continere miſtionem: ergo ita ſtatuere videtur, vtriuſque ſemen cõcurrere. Ac quanqeam in decimo hiſtoriarum ita ſcriptum eſt, tamen aduerſus omnes veteres in ſecundo de generatione animaliũ certo inſtituto Philoſophus aliter profitetur. Ergo inquit Minutius, Decimũ illum librum cuius cenſes? Ariſtoteli nanque attribuere videris. At multis indiciis non eſſe deprehenditur. Principiò nouem tantùm libri recenſentur à Laertio. Deinde non potuit ab eo proferri pro ſua talis opinio, quam tantis conatibus eſſet euerſurus. Et ſemina tanquã aliqua iacit in hiſtoriis eorum omnium quæ cæteris in libris eſt poſtea perſpicacius explicaturus, neque ſanè cohæret argumentum. Vt poſt mores ac vitam animalium, narret hominis generationem, de qua iam antea dixerat in ſeptimo. Denique mos eius non eſt (viri maximè conſtantis ſibi, atque in commentationibus ſuis parciſsimi verborum) fruſtra materias retractare. Tum ille, Decepit me dictionis puritas, atque elegantia incomparabilis, tum ſtylus perquam ſimilis ſui: vt etiam ſi non Ariſtotelis nomine circunferantur, vltrò aſcripſerim. Arabes quoque ii quibus tantum tribuit hic Scaliger (Auicennam dico, & Albertum, & alios) illius eſſe exiſtimarunt. Tu verò Cæſar, cui detuliſti, cùm es illum omnium primus auſus excutere? Videbis, inquam, vbi edẽtur. Edentur verò non antè, quàm firmitatem nacti ſint, quam equidem nondum in eis video: atque haud ſcio an illis vnquam affuturam ſperem. Sed quid altius videris, Baiuli, cogitare? Quærebam, inquit, quod ait hic: Si in planta vterque ſexus inſit, plantáne ſit quàm animal, perfectior. At non ſine cauſa moderatus eſt aduerbio fortaſſe. argumentum enim videtur eſſe nullum: Facilius aut commodius fit: ergo perfectius. Contrà ſic: Solo attritu ex occurſu, atque in tranſcurſu coeunt piſces: horũ tamen coitus imperfectus eſt. Nam quod addit plantam opus habere, anni tempore, Solis opera ad generationem: hoc item de animalibus multis dicas. Locuſtarum hiſtoriam, Bõbycum, Cicadarum, aliorum complurium recenſe: atque cum illis item apponas locum, cuius ratio par. Nõ enim in Germania, Nortvvegia, Schondania Pſittaei gignuntur, quia regiones propitio cælo non vtuntur. Tum piſces aut aues, aut feræ aliæ, non niſi certis atque ſtatis anni temporibus. Neque Sol ſolis ſeruit plantis, præſertim in Lyceo, vbi Sol & homo gignit hominem. Quod verò facit, vt

A ouo ſemen comparet, rectè fit. Idem ſentit, præceptoris inſiſtens veſtigiis, Theophraſtus in primo de cauſis: Seminum, inquit, natura ouo proxima eſt. Illud autem, τὸ θῆλυ ἐκτίθησι τὴν νεοσσὸν ἐν μιᾷ ὥρᾳ, ex Arabia prodiit in hãc ſcenam. Sic enim loquuntur, vbi tempus nominant. De ouo maximè vrgeas, ſi ſic dicas: Oui principia coniuncta eſſe quę foris erãt in mari & fœmina ſeparata. Ergo ſi ſemen ouo ſimile ſit, habeat coniuncta principia. Ea cùm ab vna tantùm arbore ſint profecta, neceſſariò in arbore concreta fuiſſe dicantur. In his paulò diutius ſum immoratus ob difficultates: potiſſimùm confragoſa loca proſpiciens quædàm ne in ea impingerem, magnoperè pertimeſcebam. Sunt enim adeò obſcura vt neque ad ingrediendum animis ſatis ſit, & valde metuam ne ingreſſo mihi non liceat inde ſine maximo

B periculo referre pedem. Igitur Græcè recitabo, quò vos omnes partem ſarcinę feratis. Ferrerius verò etiã euocet ſubſidia. ἔτι πάλιν Ἐμπεδοκλῆς, ὅτι τὰ φυτά, εἰ καὶ νεοττόν, οὐ γεννῶσι. διότι τὸ γεννώμενον οὐ γεννᾶται, εἰ μὴ ἐκ φύσεως τοῦ σπέρματος. Neque ſatis mirari hanc verborem turbã. An dixit Empedocles plantã non gignere, qui in planta cõiunxit principia generationis? An ſic, Non gigni à planta plantam, neque à gallina pullum: ſed ex plantæ ſemine plantam, ex gallinæ ouo pullum? Quæ hæc argutatio? Non interficiet viatorem latro ſed enſis quem latro tenet. Et νεοττόν quid hîc rerum gerat neſcio: neque verò quid antecedentes particulæ. Sed verba potius tegunt ſenſum quàm oſten-

C dát. Quare Ferreri, ne deſis nobis. Adſum, inquit ille, nec fortaſſe vacuus. Legit enim νεοττὸν, non autẽ νεοσσόν. Atque ita fit. Quanquam plãtæ non gignunt pullos, quia quod gignitur, gignitur ſecundum ſeminis naturam. At natura in ſemine lactucæ, lactuca eſt: non autem pulli. exibit igitur lactuca, non pullus. Scitè, inquit Baiulius, méque téque expediſti. Senſus enim iam ex verbis elucet: At authoris conſilium adhuc in obſcuro eſt. Huic enim, εἰ καὶ τὰ φυτὰ τοὺς νεοττοὺς οὐ γεννῶσι: quomodo reſpondebunt illa? ὅμως οὕτως δεῖ ὑπολαμβάνειν, καὶ ἐν τῇ μίξει τῶν ἀρρένων καὶ τῶν θηλειῶν φυτῶν, ὡς ἐπὶ τῶν ζώων. ὅτι καὶ ἡ μίξις τῶν φυτῶν ἐστὶν ἐν διαστάσει τινί. Quanquam lactuca non gignit pullum, tamẽ debemus intelligere de miſtione plantarum,

D ſicut & animaliũ. Nam eodem modo dicam, Tametſi equus non gignit capram. Tamen ea quæ ſubdit poſtea, tum quod ad hanc attinet partem, quis vidit vſquam plantas animalium coire modo? De proportione quadam huiuſmodi coitus poſtea videbimus. Et quid hoc eſt conſtantię, nunc ponere ἐν μιᾷ διαχύσει concretos ſexus, quos ita eſſe negabat ſuprà? Sed omiſimus, quæ extra ordinem de initiis vitæ plantarum dicebat ſuprà. De ſemine loquens addit hęc: καὶ ὃ περιμένει ἐξ αὐτοῦ ἐν τῇ ἀρχῇ, τρέφει γίνεται τῆς ῥίζης, καὶ τὸ γεννώμενον κινεῖ αὐτὸ ἑαυτὸ παραυτίκα.

ἐρυπικῶ. Exiſtimat ex ſeminis portione radicem confieri, ex altera quæ reliqua fit, illi alimentum ſuppeditari. Quippe radix ilico hauſto à terra viuit humore, quo nutritur. In generatione verò patiens alterationis motu mouetur ab agente in formatrice, quoad organa verum ad motũ comparentur atque conſtituantur. Nunc ad reliqua. Animalia, inquit, cùm coeunt, miſcentur ſecus atque eorum poteſtates, quæ prius erant ſeiunctæ. Inde ab his duobus res vna prouenit. id quod in plantis non eſt. Non enim poſteaquam earum vel ſexus vel poteſtates miſtæ ſunt, rurſus fit vt ſegregentur. Mirifica profectò verba, quibus ſupponit (ſic enim Mathematici loquuntur) miſceri plãtarum ſexus inter ſe. Dicit enim ſic, ὅτι μίγνυνται τὰ γένη καὶ δυνάμεις τῶν φυτῶν. Ergo ſunt ſeparatæ alicubi, ſi aliquando miſcentur. Eſt enim miſtio motus rerum ſeparatarum vnibilium per contactum minimorũ naturalium inter ſe. at ſuprà negabat ſeparata illa extare vſquam. Præterea ne in animali quidem ſemouentur, propterea quòd generatum ſemel animal neutiquam poſtea mutatur. Quippe ex ſemine maris & femellæ, item ſemine coniunctis fit fœtus: quo in fœtu nihil apparet diſiunctionis quæ demonſtret iterum ſexus illos ſegregatos. Et ſuprà cannabis exemplo ſimilem naturam declarabamus. Quòd verò de ſeparatione dicebamus, de coniunctione quoque videndum eſt. Quoniam ſicut oſtendebamus ſemen in fœtu non diſtingui, ita etiam indicatur, ex eo ſemine non confici fœtum qui mas & femella ſit. imò verò quod eiuſmodi fuerit, monſtri nomine & cenſu comprehendi. Quare alterum è ſeminibus, quod ad ſexum attinet, nihil conferre videtur. Ergo cùm ſexus ipſi non ſint principia ſubſtantialia, poterunt in plantis miſceri: quo modo vis vtraque, maris ſcilicet ac fœminæ, miſcetur in alterutro ſexu tantùm. Neque illa commodiora. Si natura, inquit, marem cum fœmina miſcuiſſet, rectè res procederet. quippe in plantis actionem videmus nullam præter fructuũ generationem. Nihil hiſce verbis perplexius: nihil hiantius hac ſententia. ſic tamen emolliamus duriſſima hęc. In plantis cum fœmina ſi concretus eſſet mas, à natura factum rectè fuiſſet. quòd inuenirentur in plantis actiones, eſſent itaque perfectiores. At nullę ſunt actiones. Primùm quęremus an putarit quicquam melius à natura fieri potuiſſe quàm factum ſit. nemo ſanus hoc dixerit. Deus cùm omnia conderet atque ordinaret, nihil plus ex ſe quæſiuit quàm quantum voluit. Voluit autem optimum. Claſſes igitur ac gradus, & conſtituit & attribuit ſuum cuique. quod verò præter hæc eſt, monſtrum eſt. Quid enim eſſet arbor ſi loqueretur? Nã eiuſmodi vanitates deteſtantur ſapientes in mẽdaciſſima natione, apud Argonautas. Haud profectò eſſet perfectior: eſt enim id præter illius genus. non eſſet igitur id quod eſſet. Itaque actio tametſi perfectionem arguit animalis: at lapidi nulla fuerit perfectio. Quanquam quid hinc actum eſt? Cùm generationem attribuit, actionem tollit? Nónne eſt actio, generatio? Tãto inconſultius: cùm ſit actio ſexuum propria, prima, per ſe, immediata, & quoad ſexus ipſi ſunt. Imò verò tanto præſtat actio generationis actioni motus animalis, quanto eſt nobilior perpetuatio ſpeciei, quæ eſt imago quædam æternitatis: quàm huius aut illius animalis miniſter.ũ quod motu cõparatur. Quare contrà ſic concludẽ: Habent à ſe plantę generationem: ergo habent in ſe plantæ principia generationis. ſexũ igitur. Non ſeparatum: motu nanque carent: mixtum igitur. Quæ ſequũtur, moroſa ſũt οὐ γὰρ δεῖ ζῶον κεχωρισμένον τῶ θήλεος, εἰ μὴ ἐν ὥρᾳ. ἐν ᾗ συνάπτεται. Hoc eſt, quia datus illis fuit motus, iccirco plantis immobilibus ſimul inditus vterque ſexus. Verbũ verò, κεχωρισμένον ambitioſius, poſitum. Nam etiam vbi coeũt, ſunt κεχωρισμένα, nõ enim locus vnus communis ambobus eſt. Sed aër vtrique ſuus: mari verò fœmina ipſa aliqua ex parte qua illum ambit. proinde non fiunt vnũ vt planta. Vbi verò paulo attentius rem conſideraui, eandem ſententiam contrario dixiſſem modo. Nã quid referebat, ponere animalium diſiunctionem ad id probandum? Imò verò potius ſic per affirmationem, non per negationem, ἀεὶ δέ τὰ ἄῤῥενα κεχωρισμένα ἐστὶ τῶν θηλέων, ἔξω τῆς συνουσίας. Quod verò addit, tanquam finem, audiamus: τῶ τὸ δέ ἐστι διά τι πολλὰς ἐνεργείας αὐτῶ, καὶ πολλὰς ἐπιστήμας. At enim verò numquam ratus ſum fore vt putaret quiſpiam, marem à fœmina ſeparatum vel propter officiorum frequentiam, vel copiam ſcientiarum. Contrà equidem ſentiam. Quemadmodum in conſiliis plura capita ſententiam dicunt compoſitiorem: ita Deus mari fœminam ſi miſcuiſſet, pro vno duos, pro ſimplici duplicem hominem ageremus. nolim tamen. Careremus enim tot elegiis, tot cantiunculis, tot cõqueſtiunculis, tot exprobratiunculis, & tuis illis, Cæſar, nouis epigrammatibus: quod tibi, opinor, plus doleret quàm tuæ Lucinæ proteruitas. Hic cùm riſiſſemus, rurſum ſe ille recipit ad narrationem. Huiuſce, inquit, naturæ dicuntur Heroes olim fuiſſe, quorum humanitas diuinæ perfectionis coniunctione fieret auguſtior. Neque alia de cauſa mulus equum patrem tolerantia, pernicitate matrem ſuperat aſinam, atque elegantia. Neque alia ratione Cyprium, quod vocant, æs arte factum, æri natiuo & cattitero firmitate antecellit. Ergo & Antiſthenes cùm in prælio quod ad Tanagrã factum fuit, præter cæteros fortiter pugnaſſet, fecit vt Socrates diceret, ex duobus Athenienſibus ortum, ad eam virtutem accedere potuiſſe. obiiciebatur enim illi quod non eſſet αὐτόχθων. Verùm hæc animi gratia, ne de meis ver

bis ſpurii, peſſimum lolium, tollant animos. Mi-
nus verò ſententiam noſtram probetis vos, v-
bi in mentem veniet, in Platonis picturis v-
tranque naturam ſimul fuiſſe, poſtea meliore
opificis conſilio diſiunctam. Inter hæc Minu-
tius, quaſi aquulam feſſo de via facetus aſper-
geret, Potaſti tu, inquit, merum aliquando?
Quid tum poſtea? reſpondit ille. Et aquam?
Nimirum. Et vtrunque miſtum ſimul? inquit
Minutius. Equidem, ait ille. Ergo longè dete-
rius eſt meraco dilutum? Virum tu confœmi-
natum (monſtroſo enim apparatu monſtrum
adornādum eſt) ita diluiſti, vt iam ſit neutrum,
quia ſit vtrunque. Deteriorum nanque affini-
tate atque ſocietate deteriores ſimus. Subri-
ſit Baiulius, & ait: Sapientior eſſes fortaſſe tu,
ſi minor exiſteres iſto tuo animo igneo. Id
quod lectiſsimæ ac modeſtiſsimæ vxoris tem-
peratione contingere potuiſſet. Nam & tibi
cum ſubſelliis facilius conueniſſet, & rem ha-
beres vel faceres lautiorem, & affinium vo-
luntatibus commodioribus vterere. Cui faci-
liore atque apertiore vultu Minutius: Accipio,
inquit: ſed ita ſanè, ſi etiam leonem admiſceas
ob fortitudinem: tigrim ad pernicitatem, aut
bubalin, ſi modò eſt Lant Africana. Tum ad-
das alas, ſed ſine filo & cera. ad cælum enim
malim quàm Cumas. Hic verò magis arride-
re nos: Baiulius etiam plauſu approbare vr-
banitatem. At ego, inquit, hoc agebam. Sepa-
randorum ſexuum non fuiſſe cauſam vel intel-
lectum vel voluntatem: quorum perfectione
conficitur Sapientia. Cuius vmbram modò ſi
plantarius hic noſter attigiſſet, non nos one-
raſſet nugis. Quamobrem ne de huius vecor-
diæ poſſeſsione deturbetur, pergit etiamnum
eſſe ſui ſimilis. Sunt inquit, qui completas ar-
bitrentur plantas. Sed malo Græcè. nam vos tā
ſacris myſteriis defraudare, mihi iam religio
» eſt, εἰσὶ δὲ οἵτινες τὰ φυτὰ πεπληρωμένα ὑπολαμ-
» βάνουσι, καὶ τὴν χάριν τῆς ζωῆς αὐτῶν εἶναι διὰ τὰς δύο
» δυνάμεις ἃς ἔχει, ἤγουν διὰ τὴν τροφὴν τὴν ἐπιτηδείαν
» εἰς τὸ τρέφειν αὐτά. καὶ διὰ τὴν μακρότητα τῆς ἰδίας ὑ-
» πάρξεως, ἢ τοῦ καιροῦ τούτου ταῖς βλαστάνει καὶ καρποφορεῖ ἡ
» ζωὴ αὐτῶν. καὶ στρέφεται πρὸς αὐτὰ ἡ νεότης αὐτῶν.
» καὶ οὐ γίνεται ἐν αὐτοῖς τι περιττόν. Quis intelligat τὸ
» χάριν & τὸ διὰ, vtrū vtrius cauſa fiat? Niſi res i-
pſa per ſe clara eſſet, verborum beneficio non
fieret. Videtis qualem (vt aiunt) vrſam in ca-
ueam ſuſceperim abducendam. Iam illa ſen-
tentia cuiuſmodi? Gratia vitæ plantarum eſt à
duabus poteſtatibus: tum quia ei ſatis ſuppedi
tatur alimenti, tum quia viuunt diu. Ita rem il-
lam arcanam, atque antea nunquam auditam
dicit, Plantam viuere, quia diu viuat. Et ait vi-
tam fructum ferre: vt etiā in hiſce agris Pinda-
rum ampullari miremini. Et quomodo reuer-
titur ad eam iuuentus quæ nondum aduenerit
cùm accedit? Quòd ſi tantum audeat facinus
vt reuerſionē fructificationis appellauerit iu-
uentutem, fecerit iam iſte quidem ætatum vi-

A ciſsitudines. Vt poſtridie quàm deſierit germi
nare aut fructum edere, vetula ſit. Tum ætas
hæc mala, ac vieta pòſt abeat, ſubeunte de in-
tegro vegeta illa. Neque verum illud eſſe, Ni-
hil in plantis redundare ſuperflui ſciat is qui e-
tiam ex iuuenculis amygdalis ac ceſaris, puta
trimis aut quadrimis, gummi viderit redunda-
re. Concinnari tamen poſsit hæc ſententia ve-
ſtra æquanimitate, ſic: Completas eſſe plantas
cùm ſatis ſuſceperint alimenti: atque adeò pro
mouerint à primordiis ortus ſui, vt iuuentam
adeptæ ſint, neque quicquam habeant excre-
menti, & fructum ferant. Cęterùm quotus quiſ
que dicat: adulta ſtatáque ætate plantas carere
ſuperfluis? Nam ſanè id ætatis Allobrogum
B Centronúmque arbores nobis agaricum fun-
dunt. Et ipſe ſuam facit cauſam deteriorem
cùm ait μακρότητα. Multæ nanque plantæ anno
altero perfectæ ſunt: eodem, non paucæ: ali-
quot trimeſtri ſpatio: quædam paucis diebus
ferunt fructum, vt lactucæ & braſsicæ, ſi ter-
ræ mandetur ſemen eo tempore quo ſemen ef
formatur in ſemētiferis eiuſdē ſpeciei. Eſt enī
ſemen tota planta: neque ab ea differt niſi par-
tium expreſsione. Et χάριν τῆς ζωῆς quid eſſe di-
cam? niſi quis nugetur, vitæ venuſtatem. Lo-
quuntur enim Syri & Arabes valde picta ora
tione, multáſque delitias affectant in dicendo.
quemadmodum illud quod monebamus, plan
C tæ vitam fructum ferre. Quod verò dicit ἐπάρ-
ξεως, iam quid illi cum Leuiticis? Etiámne de-
cumatum huc venit? Primitias ſic vocant: vi-
debitis apud Pollucem ἔπαρχα. Fortaſſe fuit ὑ-
πάρξεως. Si eſt: eſto. Planum hoc faciet Ferre-
rius. Ita ſanè, inquit ille, niſi corrigenda afferā,
corrector adero. Addit enim de ſuo integras
plantas, completas & integras. Quin integras
eſſe eas, minus eſt quàm completas. Integrum
enim ſolas partes denotat materiales. Com-
pletum idem quod perfectum, etiam poteſta-
tes poteſtatúmque tempeſtiua momenta: &
quaſi dixerim cum antiquis, tempeſtiuitatem.
Paucis diebus planta integra eſt. Vbi folia cō-
ſtiterint primùm, ſi ſtipes ei nullus debetur, id
vbi conſtiterit ſtipes? Nam flores ac fructus
D tam eius partes ſunt quàm fetus, mulieris. Sed
longè negligentius dixit ſic: Ipſarum vitam
duarum facultatum gratia eſſe. peſſimè. Nam
verbum hoc gratia, finē dicit. idem quod pro-
pter. Quis putet datam vitam vt alamur? At il
le verſus plebeius eſt, quòd primæ ætatati ad di
ſcendum apponatur: plenus tamen ſapientiæ.
Eſſe decet, viuas: viuere, non vt edas. concinnio-
rem fecimus nos: melior fieri non poteſt. ἔ-
παρξιν verò aut ὕπαρξιν, non ineptè durationē:
fortaſſe meliore fortuna quàm ſcientia. Pauci
nanque non ignorant à lignis ductam dictām-
que durationem. Quo merito plantis eam hic
aſcripſerit? Fermēti ſimilem aut etiam fermē-
tatam tuam eruditionem vocare ſolitus ſum,
Ferreri. quoquò enim te infers, turget. Vel
hoc

hoc poſtremum quis hic inter plantas expe-
ctaſſet? Sed illæ me reuocant. Ad ſomni re-
uertitur narrationes, quas nō puduit inter hæc
„ commiſcere. Non habet, inquit, opus planta
„ ſomno, multis de cauſis. quippe in terra ſita eſt,
„ & ab ea vincta. Neque in ſeſe motum habet,
„ neque diſcretis terminis in partibus propriis.
„ neque ſenſum, neque motum voluntarium, ne-
„ que animam perfectam, ſed potius animæ par-
„ tis partem tantùm. Perpendamus ſingulas
propoſitiones. Non egere ſomni plātam, pro-
pterea quòd non laboret. iccirco dixit affixá
terræ. Sed quid hoc? Nónne etiam animalia
quædam, licet immobilia, ſomnum tamen
capere creduntur? Quot enim ex oſtrea-
ceo genere ſaxis hærent? Quanquam enim
ſomnus quies eſt: non tamen eſt quies pro-
pter ſpiritus motiuos ſolos: ſed ad aliorum
quoque recreationem comparatur. Nihil er-
go concludit inde, niſi addat quod dicebat, ne-
que ſenſum habere. Hoc iam tum toto nego-
tium demum abſoluitur. Pertinaciores pro
Anaxagora dicant ſic, Non delaſſari motu ſed
opere fructificandi. Falsò tamen illa videtur
appoſuiſſe, οὐκ ἔχειν ὅρον διωρισμένον ἐν μέρεσι. Sa-
nè ſuprà declaratum eſt, corticem, pulpam,
medullam, definita eſſe: vt omittam villos, ner-
uos, venas, quæ continua ſunt mathematica.
contigua naturalia. Quod enim corpus nerui
eſt, venæ non eſt. Loquutio quoque animaduer
tenda, ὅρον διωρισμένον. imò verò, μᾶλλον ὅρον διω-
ρισμένα. Terminus enim præter & extra in-
tellectiorem nihil eſt: neque tam ſeparatur
quàm ſeparat. Si enim ſepararetur, fieret id per
alium terminum: deinde ille per alium. Tum
porrò in infinitum, ridiculé. Non enim forma
à forma, neque differentia à differentia, per for
mam differt, aut per differentiam, ſed ſeipſa.
Sed & in quibuſdam animalibus partium diſ-
iunctiones obſcuræ admodum ſunt, vt in lima-
cibus. Alia ratio. Nō habet animam perfectā:
non dormit igitur. Non habet equus animam
perfectam: & dormit equus. Illud verò quo-
modo accipiamus? μέρος μέρους ψυχῆς. Nā ſi viuit
plāta, neutiquam partis partē, ſed partem obti-
net totius. Neque enim vegetatrix pars, eſt po-
tius ſentientis quàm intelligentis. Quanquam
tum acutius tum commodius intelligamus a-
nimæ partes treis, id eſt poteſtates, vigorem,
ſenſum, intellectum. Partem craſſè dicimus: nō
enim partitur anima. Et meminiſtis M. Tulliū
partitiones illas dicere quæ in toto fierēt, cùm
in eas ipſum ſcindimus, quas philoſophorum
vulgus haud ineptè vocat integrantes: diuiſio-
nes autem, cùm ſecamus atque diducimus in
ſpecies genera. Quanquam ille ſecus atque
ſtatuit, vſus eſt. Partitiones enim cùm inſcri-
pſit dialogum, plus in eo fecit diuiſionum. Sed
„ ad rem. Vnum reſtat difficillimum: Καὶ τὸ φυτὸν
„ οὐκ ἐνδημιουργήθη διὰ τὸ φυτόν. Principio ad rē nihil
faciūt. quid enim cum ſomno his? Dicebamus

A finē formam eſſe generationis. Ad hunc mo-
dum quodcunque gignitur, propter ſe gigni-
tur. Eſt alter finis extrà. Hominis enim finis,
eſt vnio intellectus cum Deo: Deus vnionis fi-
nis. Vtrum ergo plantæ finis homo eſt, an non?
Pendet hæc ab illa. An omnia propter homi-
nem facta ſunt. Hoc Philoſophus ipſe aſſeue-
rauit: & verum eſſe, aliàs oſtenſum eſt. neque
hic eſt locus. At plantæ ſi capiunt, vt hic exiſti-
mat, iccirco ſomnum, quia alterius rei ergò
fabricatæ ſunt: ne nobis quidem dormiendum
eſſe video. Nec, ſi hominis cauſa creatæ plantæ
propterea negatus eſt à natura ſomnus, eadem
ratione, pecori quoque negabitur: Itaque vt
vobiſcum Atticiſſem, ὁ λόγος οὐκ εὐπορεῖ. Græca
enim hæc in margine codicis huius aſcripſe-
ram. Nam Latinè quibus modeſtiùs ſimul ac
pleniùs dicerem, in memoria non habebam.
B Venio ad reliqua. Si quis, ait, iam dicat: Plan- “
tam etſi egentem parabilis ac vilis alimenti, ta- “
men & diuturni & continui, quódque haud fa- “
cilè corrumpatur: atque ex his eam ſtatuat ali- “
qua in re præſtantiorem animalibus: ac pro- “
pterea res inanimas eſſe animatis excellentio- “
res: huic ita reſpondendum eſt: Animalis offi- “
cium anteire omnibus plantæ operibus. Quia “
etiam in animali omnes plantæ facultates in- “
ueniuntur. At non contrariò. Ordinemus pro
poſitionem, argumentum, reſponſionē. Quin-
que proponit. ἁπλὴς, μοχθηρὸν, σταθηρὸν, συνεχὲς,
μὴ ῥᾳδίως φθαρτόν. Duo priora ſub prima parte
aduerſatiuæ: duo poſteriora aduerſantia: quin-
tum ſuperfluò. pertinet enim ſolùm ad prædi-
C ctorum expoſitionem, neque iure aut officio
partis fungitur ſub toto. Εὐτελὲς, rectè poſuit:
eſt enim id cuius ſine facilè potimur, tractum à
portoriis & a veſtigalibus quę mediocria par-
uo negotio penduntur. Ea voce frequenter in
hiſtoriarum libris vtitur Ariſtoteles. At illi μο-
χθηρὸν eſt contrarium, τὰ γὰρ ἄξιωτα τῷ ἀπλῶ
βίῳ contenta ſunt. quippe non multum operæ
ponunt in parando victu. Sed quæ ſors obtulit
ea ſatis habent à natura, vt ita dicam, fortuita.
Aquilæ βίος μοχθηρὸς eſt: laborioſè nanque vi-
ctum ſibi quærit. Interpres ſic abutitur, qui
dicere poterat commodius, φαῦλον. Plato in
Epinomide ſtatuit inter ſe contraria τὸ μοχθη-
ρὸν, καὶ τὸ μέτριον. Σταθηρὸν, quod duret interpre-
D tor: à lignis ſcilicet, vt monebat Ferreri. Vn-
de equus Durateus apud Lucretiū ex Home-
ro. Verum in plantis reſolui partes ab Auſtri,
Solis, Sirii æſtibus: deinde roris, pluuiæ, nebu-
læ, rigationis humore denuò reponi atque in-
ſtaurari manifeſtū eſt. Iccirco temperauit au-
daciam vocis illius, cùm dixit μὴ ῥᾳδίως διὰ-
φθειρομένης. Quam etiam melius expreſsiſſet
per formulam δυνατικὴν, vt eſſet φθαρτὸς. Nam
quòd dicit συνεχὲς, ſeipſum imitatur. Perſtat
enim ea in ſententia, quam ſuprà refellebamus.
Siquidem non perpetua opera trahit alimen-
tum planta, ſed per interualla. Hæc eſt propo-

ſitio. Argumentum autem hoc, His de cauſis præſtare videri animalibus. id verò non ſequitur: quapropter impugnat ipſemet. Quanquam non ſoluit argumentum, ſed aliud obiicit: Nobilius eſſe animal quàm plantam, propter naturam perfectiorem atque pleniorem. Concedit ergo tacitus, illis prærogatiuis animal à planta ſuperari: ſuperari autem ab ipſo plantam aliis. tamen prudentiùs intueamur. Non enim, ſicuti dicebamus, factum eſt animal vt alatur: ſed alitur, quia factum eſt, ne deficiat. Hic autem finis, eſt alimenti, non animalis, finis enim operæ perfectio eſt. Animal dum alitur, non agit ſed patitur. Alimentum verò patiendo facit. inſtaurat enim. Inſtauratio eſt, B quaſi iterata generatio. Facit ſanè quo diximus modo, non vera affectione. quippe eſt animæ vis quæ facit. Proinde ſi egent alimento plantę diuturniore, non id efficit concretionis atque conſtitutionis nobilitatem, ſed potius ignobilitatem. Lapidi nanque affinior ea natura eſt, qui etiam multo minore opus habet interpolatione. Corporea profectò cõcreto propter formam facta eſt. At nobiliori formæ neutiquam vtilis ea materia, ſed inepta nempe bruto propior elemento, terræ ipſi: atque idcirco minus reſolubilis. Vbi verò appoſuit συνεχὲς, debilitauit argumentum ſuum. Quando id non eſt perfectionis indicium, perpetuo C indigere alimento. Incorruptibilem naturam decet ea vis quæ nullam requirat inſtaurationem. Ergo quàm longiſſimè abeſt ab ea, id, quod eſt perpetuò deſiderare ſupplementum. Sibi quoque videtur aduerſari. Nam cui neceſſaria inſtauratio eſt, eget: propterea quòd abſumitur. Ergo quod ſemper alitur, ſemper reſoluitur: aut alioqui ſemper creſcet. hoc autem contingit nulli. Puto enim fabuloſa quæ de Crocodilo quibuſdam perſuaſum eſt. Hinc ad Empedoclem redit. Dixit etiam Empedocles, Plantas generari, quia mundus diminutus. Non enim perfectum eſſe completúmve eſſe. Vbi ergo mundus complementum fuerit adeptus, non generatum iri animal. Verùm hanc ſententiam ineptam eſſe. Quippe D Mundum & perfectum eſſe & perpetuum: neque vnquam ceſſaſſe ab animalium generatione: item plantarum aliarúmque omnium ſpecierum. Tota vis argumenti verſatur in hoc, Si fit quod non erat: ergo deerat. Non ergo perfectus erat mundus. eſt enim perfectum, cui nihil addi poteſt. Galenus quoque in hiſtoria Philoſophorum, recitat Empedoclis ſententiam huic haud abſimilem: quæ cenſeret generationem haberi pro imperfectione. Itaque plantas eas quæ folia non amitterent, perfectas ſolas exiſtimari debere. Cæterùm illi tam parum procedit quod intendit, quàm verum eſt quod proponit. Veriſſimum eſt dupliciter illud. Primum, Generationem eſſe imperfectionem. ſiquidem eſt ἐν τῷ γίνεσθαι. Alte-

A rum: Inſtituta eſt à natura generatio propter imperfectionem: id eſt impulſa à defectu ad ſupplementum, ne deficerent ſpecies. Verum igitur eſt. At ex hoc vero non oritur illud vt verum, Idcirco mundum eſſe imperfectum: nihil enim fit in ſpecie noui. Empedocles hunc ad modum cõſtitutione partium ducebat perfectionem. Cæterùm aliter euenit. Nam & à numero partium & vſu contingit. Perfectius buxo triticum: quod tamen numero, concretione, firmitate, vitæ tactu, minoris eſt. A foliis verò trahere perfectionem deterioris eſt iudicii. Non quæuis planta propter frondes: ſed eius officiorũ atque vtilitatis, & radix, & fructus, & cortex, & lignum, & ſuccus ſibi partem B vindicat. Nemo abſolutius adiantum, quàm vitem vnquam ratus eſt: niſi fortè in Thracia aut Anglia, vbi vinum non bibunt ſi non habent. Haud negarim: ſeipſa eſſe perfectiorem plantam, cum gerit folium quàm ſi nullum habeat. At ea perfectio nihil eſt, niſi δυνάμεως ἐνεργουμένης: non enim Latinè poſſim, ſed barbarè ſic, potentia actuata. Hic ergo τὸ τί ἦν εἶναι haud mutatur. At id ſolùm perfectio eſt, & eſt indiuiſile: quódque neque intenſionem admittat, neque remiſſionem. Nullo vnquam accidente deſinit Idea eſſe id quod eſt. Materialis autem perfectio huius heræ ſerua eſt. Sic Ariſtoteles ait, C Mundum eſſe completum, eíque deeſſe nihil. Alioqui primum efficiens eſſet in opere perpetuò imperfecto, quod neſciuerit aut nequiuerit abſoluere: quod eſt & ridiculum & impium. Eſſet enim iſtis Lucretianis imperfectus ipſe: neque poſſet efficere opus ſibi diſſimile, quod ſemper intra penſum eſſet. Habeo tamen aliquid tam perplexum ac tam acutum, vt curioſa opulentia poſſit vobis parere faſtidium. Verum aliò nos vocat res. Quan tu, inquit, Minutius, rem narras, quæ plus quam res ſit? Nam hęc eſto vera res quã & profiteris, & abduci ais te quominus profitearis. Sed dic ſodes. Mira, inquit ille. Nam cùm Empedocles agnoſcat in mundo generationem, vt interea ſeruetur perpetuitas: ſi enim perfectus exiſteret, nihil in eo fieret noui: hoc autem eſt gene- D ratio: ex me dicã hoc, Eiuſmodi imperfectionem imperfectam eſſe. Intelligamus perpetuitatem aliud ab æternitate. Æternitas finem tollit: perpetuitas interruptionem. igitur illa curat extrema: hæc deſignat medium. Augurum vox: vbi volatus non intermitteretur à certa linea deſignata ad certam vſque. Qui loquuntur aliter, eos neque pro Latinis habeã, neque recenſebo in numero Philoſophorũ. Hæc ergo perpetuitas eſt, quia mundus imperfectus. At perpetuitas eſt perfectio conſtans ratione vnitatis, quippe continuitas, & continuum vnum. Generatio verò eſt imperfectio: cõſtat enim ratione motus. Motus tametſi eſt perfectio mobilis, non tamen ſimpliciter, ſed duntaxat vt mobile eſt. quare motus perficitur per quie-

tem. Non enim quies priuatio motus eſt, niſi ſicut motus eſt priuatio quietis, prout alterum alteri ſuccedet. Non igitur quies eſt priuatio motus ſed perfectio. Eadem nanque vis naturalis, quæ mouet ad locum ſuum, continet in loco ſuo. Eſt, inquam, motus δυνάμεις, quies ἐνέργεια: vnum opus numero (quod maximè monſtroſum videbitur monſtris, hoc eſt ἀφιλοσόφοις) & à motrice forma vna numero. tantum abeſt vt hæc illius ſit priuatio. Itaque finis generationis, quies. Eum adepta natura finem, haud amplius generat. Omnia verò ante finem, imperfectio: propter aliud enim ſunt. Ergo mundus erit perfectus Empedocli propter imperfectionem: eſt nanque perpetuus per generationem. Perpetuitas autem, ſicuti dicebamus, perfectio: generatio autem, imperfectio. Cùm igitur ceſſabit generatio, ceſſabit item perfectio illa perpetuitatis. Altera verò perfectio complemẽti ſuccedet. at hæc erit imperfectio: ſiquidẽ ceſſante generatione deſtruetur. Mũdum ſanè haud ſemel gignit ac deſtruit Empedocles. Quid hæc ad vos? Ego verò, inquit Minutius, vix apprehendere queui dilabentia: nedum vt contradicam. Mirer tamen potius quàm laudem: adeò perplexa ſunt. & putem paucos amaſios habitura. Curioſa vocant hæc atque alia cuncta quæcunque videntur abducere animos noſtros à beatitudine. Quanquam equidem reor intereſſe candoris Chriſtiani, ſummum Opificem, etiam in culicis aculeo contemplari. Et ſophiſta vafer, horridus, atque etiam horribilis hiſpido ſupercilio, fallaciis inuictis, capit animum meum, atque ducit ad optimi maximi Dei cognitionem: ſi illius ego ſpiritum acrem, verſatilem, igneum, non niſi ſub primi numinis potentia intelligã operari. Deprauatæ mentis vtrunque eſt: aut in peiorem partem rapere, quæ ſimplici affectu vel fiunt vel dicuntur: aut effugere munus oblatum, cælitus ſapiendi. Hæc tamen aſpera, quantum mihi licuit comprehendere, lenitate condita memini apud Timæum Platonis. Mundum ille ibi, non ſolùm perfectum, ſed etiam perfectiſſimũ vocat: & quod plus eſt αὐταρκῆ. hoc enim excedit terminos rei finitæ. Nullum finitum ſibi ſufficit quod à ſe non eſt. quare Deum quoque non eſt veritus appellare. Eſt igitur operæpretium, cæleſtis illius oraculi ſonum audire: ὁ θεὸς ἐπιστάμενος ἅμα καὶ δυνατὸς αὐταρκῆ καὶ τελεώτατον θεὸν ἐγέννα. Nos omnes diuinum viri animum, excellentem memoriam admirati conticeſcebamus. Sed maiorem Baiulius effecit admirationem, inexpectata quadam atque inaudita explicatione. Quid, inquit, ſi ita cenſeam? Quæ rectè ille ſenſerit, ſuauiter expreſſerit, parum pro rei dignitate intellexiſſe? Tum obſtupefactis nobis, ſic ſequutus eſt: Quot legiſtis impuros diuino correptos afflatu, multa memoraſſe præterita, aperuiſſe præſentia, prædixiſſe futura? Quæ nobis excidiſſent, quæ tegerentur, quæ nondũ extarent. Quot veterum Philoſophorum à Sibyllis atque Prophetis prodita, pro mirificis adduxiſſe? Ipſos ſemiplenè intellexiſſe? Ægyptios ego vates, vt ſeipſi vocabãt, appello prophetas nunc, non noſtros. Quos inter & Bitin nominant Platonici, & nos recipimus Triſmegiſtum. A quibus Plato cum ſublegeret ea quę à vulgi more eſſent maximè abducta, literas quidem expingebat: ſenſum exteriorẽ hauriebat: interiorem, in quem ſeſe nunquam abdidiſſet, nobis relinquebat. Quis enim mentis compos mundum, quod & tu Minuti monebas, dicat αὐταρκῆ? Quis τελεώτατον? Quæ eum mouit cauſa, vt ſuperlatiuo vteretur: cùm tamen nihil videas, quod aut corruptibile per ſe non ſit, aut non habeat in ſe principia corruptionis. Quin eodem in libro Deos ipſos affirmat ſuapte natura corruptibiles eſſe, Conditoris autem benignitate ſempiternos. Vel ipſi cælo cuiuſmodi attribuamus perfectionem? quippe qui ſemper mouetur vt perficiatur. Perficitur autem Dei multiplici ſanè imitatione. Mouetur vt agat omnia quæ agi apta ſunt. ita Deus opifex omnium. Non mutat locum cælum ita vt ab eo exeat: ſic Deus non mouetur neque ex ſe exire poteſt. In ſeipſum recurrit cælum: eodem modo totus in ſeipſo Deus. Cæli ſuperficies extima nullo corpore terminatur, atq; ita rationem habet infiniti: ſimiliter nec Deus vlla re. Imo verò vt effodiamus coruis iſtis oculos, neque vlla re neque nulla re. Nam ens finitum, per imaginationem terminatur à non ente. Verum enim eſt dicere, extra illud ens finitum, non eſſe aliquid ipſius entis: vt extra cælum primum. Terminatur enim per intellectus noſtri vim, à non corpore. At Deus neque ab ente neque à non ente vllo modo præſcribitur. quia noſtra eſt finita comprehenſio. Eſt igitur intra ipſum, qui eſt infinitus. Si ſemper intra, nunquam quicquam quod ſit extra illum, capere poterit. Ergo verè Deus infinitus: mundus non verè, non ſimpliciter, non à ſe, ſed quadam quaſi (vt alia in re vtitur Plato) adulatione. Non eſt ergo perfectus, tantum abeſt vt ſit perfectiſsimus. non eſt item αὐταρκής. Pendet ille ab omnium rerum principio primo, propter quem, à quo, in quo, vnũ ſunt omnia: & cuius vnius egent, vt ſint vnum. Cùm igitur non ſit ἀφ᾽ ἑαυτοῦ, neque ἐν ἑαυτῷ, neque καθ᾽ ἑαυτὸν, nõ erit αὐταρκὴς, ſed, ἀπ᾽ ἄλλου ἀρκούμενος. Præterea quare dixit ἐγέννα, non autem ἐποίει? Nam creauit Deus mundum, non genuit. quod enim gignitur, eiuſdẽ vel ſpeciei vel generis vel eſſentiæ eſt. Deus ergo gignit quod ex ſe: creat autẽ, quod è nihilo. Hîc cùm ſubſtitiſſet, atque eum attẽtiùs obſeruaremus: Siles tu, inquit Minutius, poſtquam Platonem euertiſti nobis. Sed oro, medere animo meo: iã

A ægrè enim mihi eſt. Quin,inquit ille,intelligis, veriſsimè à Platone ſcripta hæc, ſi vnde acceperis,reſpicias. De Domino Ieſu vates illi primi cùm ſcripſiſſent hæc, neque ipſe perſonas in vnitate valeret comprehendere: ea tranſtulit ad ſenſu perceptam rem, mundum ipſum ſcilicet. eſt enim filius Dei à Deo genitus. Intelligens enim ſeipſum Deus generat ex ſe ſibi ęqualem Filium: propterea quòd intellectio eſt æqualis intelligenti. ergo etiam res intellecta. Præterea eum vnum eundémque ſibi Deum Deus: quia generans eſt immaterialis & infinitus: indiuiſibilis igitur: vnum igitur. non enim ex ſe poteſt exire, ſicuti dicebamus. Ideò dixit μονογενής. Hinc filius IESVS ſapientia Dei eſt. Hinc inter intelligentem, & rem intellectam, cùm nullum ſit interuallum: & illi ſunt æquales inter ſe: vna voluntas, vnus Spiritus procedit ab vtroque, qui B vtriuſque eſt, & cum illis vnum. qui in me nunc, hæc vobis vt aperirem, efferueſcit. Hic eſt ille De' perfectiſſimus, quia genitus à perfectiſſimo, & vna cũ illo perfectio, prima, media, vltima. Per ſe ſufficiens, quia vnũ cum eo, qui ſufficit omnia: in ſe manẽs, quia Pater in ſe manet. Vnus Deus, vnus Dominus, per omnia, ſuper omnia, in omnibus, ante omnia, poſt omnia, excelſus, glorioſus, immenſus, incomparabilis, incomprehenſibilis. Hic cùm feciſſet finem, exclamauimus. Tum ille: Quid hoc? Iã hic equidem ſum: ne me putetis ſupra cælos volitantem, vos niſi clamantes exaudire poſſe. Ariſtoteles autem, in ſecundo de generatione, C perfectum dixit his verbis, quæ & alibi recitata ſunt, συνεπλήρωσε τὸ ὅλον ὁ θεὸς ἐνδελεχῆ ποιήσας τὴν γένεσιν. Etiã in primo de Cælo multa præclara digerit ad hanc eandem ſententiã. Quanquã verò generationis cauſam dicit primũ cæli motum, & motũ ſtatuit generatione priorem: tamẽ, vt videtis, ad Deũ omnia, non ſolùm vt motorem, ſed etiam tanquam effectorem refert. Dicit enim, συνεπλήρωσεν, & ποιήσας: Interpres autem peſsimis vocibus vſus eſt ἐν κόσμῳ ἐλαττουμένῳ. Diminutum eſt, quod prius fuit maius, ademptione partis aut partium. At Empedocles contrà, à minimis initiis ſemper ait incrementum capere. Voluit, opinor, dicere ἐνδεῖ. Empedocles verò id errat, quòd per generationem ſubeuntium D indiuiduorum putat mundum perfici poſſe. Per eorundem igitur corruptionem, neceſſariò dicet eundem diminui. Si ſpeciem produci nouam arbitratur, probandi prouinciam capeſſat fruſtra. Sin nouam retur nullam, perfectum agnoſcat. Illud etiam aduerſatur ei. Si quo minus compleatur, indiuiduorum viciſsitudine impeditur, nunquam perficietur. nunquam ergo deſtruetur. Intelligit τέλειον, κατὰ τὴν συμπλήρωσιν αὐτοῦ, in fine, forma, efficiente. Secundum verò materiam non videbatur imperfectus illi. At falſus erat ſibi. Quandoquidem materia nulla noua fit. Sed hoc vt ſub hoc tali. Non enim eſt materia, ſed aliud per aliud, id eſt per formam & alio modo. Dixit, πάντας συμπληρουμένης. Videndum quomodo ſit completum complementum. Dixit: ἐγγενᾶται ζῷον, pro eo quod eſt, γεννηθῆναι. Et poſuit, animal: vt per id acciperemus quamlibet generationem. Actiuo verbi flexu ſic vtebatur ſuprà: ἐκ ἔχουσαν γένεσιν, neque actiuam ſcilicet neque paſsiuam. ἐντελὴς autem vox eſt ex duabus vocibus mirificis. Vtraque verò ſtatuit perfectionem, & τὸ ὅλον & τὸ τέλος. διατελὴς autem accipitur in motu generationis. Hinc illum ad cætera tranſire volentem ſic Minutius appellauit. Baiuli, cùm dicebat Empedoclis inceptam ſententiam, quánam voce vſus eſt? Qua? inquit ille. Quam inepti verò quidam putabant ſatis ad exemplum noſtrum: ἀτάραχος ſcilicet. At ego aſſentior huic Cæſari, pro M. Tullio id atque alia ſubtiliſsimè diſputanti, Multas Græcas noſtram vnam æmulari: eius ambitum à nulla capi. Pecora verò ſunt, non homines, qui verba omnia, omnium linguarum verbis exprimi poſſe putant. Nihil audacius inſcitia & inexperientia. Redeo nunc vnde diſceſſeram. Explicatis quæſtionibus atque, vt potuit, ſolutis, concludit caput hoc à materia conſtitutionis. Nam hactenus à forma proceſsit: cùm dicebat ζῷα. Hic verò calidum & humidum naturale ponit: cuius conſumptione plantas ægrotare, ſeneſcere, tabeſcere, areſcere. Id quod aliqui vocant conſumptionem, alii non. Expreſſit autem C conſumptiones duas: naturalem per γηράσκειν, fortuitam per ἀδυνατεῖ. Tũ verò vtriuſque finẽ per ξηραίνεται. Præter hæc, μάδησιν ad finẽ per φθίνουσι. Quinetiam nomen appoſuit quo definitio de principiorũ libris eliciatur, cùm dixit φθορὰν. Eſt enim corruptio viuentis, vitæ ablatio: plantę verò vita in calido & humido. Exiccatis igitur, humidum deſit. item abit calidum, humido, quo alitur, abeunte. Intelligit humidum naturale. propterea quòd in planta mortua ineſt etiamnum humidũ aliud, quo corpus eſt naturale: cui ſubit aliud quod putreſcit. Melius ergo dixiſſet, humidum animale. Qui verò noluerint appellare φθορὰν, ii ſunt qui corrũpi D negarẽt formas: atque alia in corpora dimigrare cõtenderent. Aliud item genus hominũ negabat arborẽ corrumpi: quippe nautæ & carpentarii, quibus perſuaderẽt ſenſus priſtinę materiæ conſtare vſum. corrumpi nanque rebantur id quod in nihilum redigeretur. Sic in Parmenide τὸ ὂν vnum: ergo incorruptibile. Si corrumperetur, in aliud abiret: non igitur eſſet vnũ. Hanc autẽ ſententiã & in primo Phyſicorũ, & in primo de generatione videmus exploſam. Quippe eſt & vnũ, & non vnũ. Hæc cũ dixiſſet, conticuit. Me verò atque Minutiũ cùm ſilentes videret Ferrerius: video te, inquit, ex meo codice ad finẽ capitis perueniſſe. Neque

verò

verò tam feſſum quàm lętum, cùm es hoc odio A
liberatus. Sanè maxima ſunt abs te confecta
prælia. Mihi verò hactenus hæc obſeruanti
non peſsimum ſeſe aperit argumentum, quò
librũ hunc ab Ariſtotelis officina ſubmoueamus.
Ille nanque à notioribus cùm præcipit
incipiendum, tum ſuis ipſe legibus obſequens
eſt. Omnibus igitur in commentationibus auſpicatur
à materia. Sic in libris de principiis, in
prima Philoſophia, in hiſtoriis, ſui ſimilis ſemper
adeò, vt etiam eandem rationem in ordine
librorum religiosè ſeruarit. libros nanque
de anima libris de partibus poſtpoſuit. Quare
ſi hìc ita inſtituiſſet, vt radicem, medullam,
corticem narraret primùm: deinde temperationem
adiungeret humoris & caloris, quo- B
rum defectu deficiant illa: iam tum ex iis vitæ
quam plantæ viuunt, rationem cōmodiſsimè
deduxiſſet. animæ poteſtatibus limites præſcripſiſſet.
tum propoſitis quæſtionibus ad
rerum ſumma cognouiſſet. Atque ibi plantæ
ſubſtantia conſtituta, ad earum differentias deſcendiſſet.
Cùm finem feciſſet ille: Satis, inquit
Minutius, operæ conſumptum eſt hodierna
die. Potes in craſtinum ampliare iudicium. Imò
verò, inquit, haud parum etiã ſuperat diei:
quod, vt ait Horatius, frangendum cenſeo
tã luculẽta diſputatione. Tum ſi nõ ſufficit, noctem
etiam ei aſſuendam. Noctes enim hoc
tempore vel ſterili anno longiores ſunt. Poſt C
hæc cum ſeſe collegiſſet, ita cœpit rurſum: Explorata
plantarum ſubſtantia iam ſpecies erãt
ipſæ diuidendæ: ſiue à loco, ſiue à partibus: id
quod iſte quoque facit. Verùm dabitis illi
veniam, qui tam negligenter ordinis rationem
habuiſſe videatur. Iamprimum diuiſionem
facturus, ab incrementis initium ſumpſit.
At non ſic Ariſtoteles. Qui poſt omnes animalium
partes exteriores, & interiores, numerat
lac, genituram, & eiuſmodi. Iſte verò ſic:
„ Plantæ quædam certum habent humorem, vt
„ reſinam, gummi, myrrham, ſuffimentum, gum
„ mi Arabicum. Quæ verba iam intelligitis manifeſtò
non tam narrare excrementa, quàm
excrementa eſſe ipſa. Vel cùm adeò ſupinè gũ
mi diſcreuit ab Arabico gummi, quòd ex Æ- D
gyptia ſpina cæterorum more ſtillet. Quamobrem
Arabicum vt rectè vocent, haud ſatis
ſcio. Gręci cùm alia genera non ſine adiectione
nominarint: hoc vnum κόμμι dicunt ἁπλῶς,
ac nomine tanquam ſuo. quemadmodũ & Plinius,
& Scribonius, & Celſus. Ergo ſi ſpecies
eſt, quam ob cauſam diſtulit à ſuo genere?
Quĩ Arabicę arboris lacryma Myrrha quoque
eſt: quæ igitur erit denſa, gummi fuerit Arabicum.
Hæc cùm ſuffimentis addatur, candem
culpam commiſsiſſe dicatis, qui generis
vocabulum in ſpeciei anguſtiis coarctauerim.
Quid facerem? θυμίαμα hic poſitum eſt. Hoc
à quibuſdam pro genere capitur, ab aliis pro
ſtyrace tantùm. Sic vulgus quoque thus, ſpeciem
ipſam, incenſum: cùm tamen æquè cætera
eundum vſum præſtent. Nunc narcaphthum
thymiama vocãt: quod corticis naturam
præ ſe fert, non lacrymæ. Itali corruptiuſculo
ſono, Tegniame: Apothecæ quædam analogiam
ſequutæ, ſtyracem rubram. Analogiã
vſus intelligo: propterea quòd veræ Styracis
vires gerat. Habemus in titulis Hymnorum,
qui attribuuntur Orpheo θυμίαμα pro ſuffitus
certa ſpecie. Ea compoſitáne ſit an ſimplex,
nondũ exploratum habeo. Hanc Ariſtoteles
partem ſapientius expreſſiſſet: Plãtarum
partes, alias ad totius conſtitutionem, alias ſuperuacaneas.
Quæ totum cõſtituunt, alias ſimplices,
alias cõpoſitas. Harũm autẽ omnium
qualitates genericas eſſe: vt liquiditatem, duritiam,
colorẽ, ſaporem. Quia liquidum, durum,
coloratum, ſapidum, affectiones ſunt corporis
naturalis: quanquam non quælibet cuiuſlibet.
vt non ſint ſummi generis omnes, vt corpus
eſt, ſed generum. Non ergo plantarum, qui
plantæ ſunt. Ideò cenſentur communes in plãtarum
genere, neque habentur pro differentiis
ſubſtantialibus, vt quidam ſatis leuiter
exiſtimarunt. Igitur excrementa quædam
dura, vt fungi & adnaſcentia tubera. quædam
mollia, vt lacrymæ. Harum aliæ manent
liquidæ, vt vitis lacryma ex vulnere: aliæ
ſolideſcunt, vt gummi. Dicam ergo,
Si naturales partes aliæ ſolidæ, aliæ non: ſeipſam
imitari naturam in excrementis, vt hæc
quoque ſint ad eundem modum. Quin liquidarum
quoque partium ratio non diſſimilis.
Quippe ſucci quidam ſemper manent liquidi,
vt oleum: nonnulli concreſcunt, vt ſuccus
Eupatorii, radicis dulcis, prunorum agreſtium,
papaueris, ſcammonii. Vinum quoque
apud Arcadas, prodidit in libro de miſtorum
affectibus Ariſtoteles, in vtres inditum
adeò ſiccari vt raſum bibant. Præter ſuperiores
qualitates, pingue dicas, & aridum,
glutinoſum, trãſlucidum, boni malíve odoris,
lacteum, oleoſum, vinoſum, aquoſum: vt de
lacrymis pleniorem ſententiam aſſequamur.
Ex his colligimus, ſuccum eſſe plantę partem,
ſicut & animalis ſanguinem, in primo hiſtoriarum.
Quod vt ignorabant, ita negabant quidã
medici, magni quidẽ inter Clinicos nominis,
ſed parum apud Galenum, multo minus in Lyceo
exercitati. Hinc tranſit ad veras partes.
Quædam, inquit, arbores habent fila, & ve- «
nas, & ventrem, & ſtipites; & corticem, & «
medullam intus. Ab his profectò commo- «
dius fuiſſet auſpicatus. Tum autem videmus «
partes hìc confundi. Quis enim Philoſophus
dixerit, vnius eſſe generis cum filo ventrem?
Sic enim coactus ἶνας appello. neque verò malè
villos quis dixerit. Nam fibræ non poſſunt eſſe
quando iecoris fiſſuræ ſunt & radiculæ exiliores.
Iſte verò λειμὼν dat nobis, ſimul & acuit ad
conſulendum Ferrerium. Non enim parum

eſt negotii diſſentire à iudicio Theodori, qui vertit vbique fibras. Cui Ferrerius, Liberat te collega meus hic iſta religione. Quippe nec tibi fauet, nec ſequitur illum. Vertit enim tuum δεσμὸν, nodum. Antiquos Græca vſos voce mutata liquida in ſuam congeneram, author Feſtus qui exilem τὰς ἶνας. Ab eorum officio, quibus muſculi contexuntur & nerui, dicta fuit ἶς: Cui nos addidimus Æolicum digamma, vt vis fieret. Eſt & alius locus in quo non tua fides, ſed autoris diligentia requiritur. Nam hic meus lignum dixit, quod tu ſtipites. At hic non recenſet partes condiſſimiles, radicem, ſtipitem, brachium, ſurculum, alas, folia, ſcapum ſiue ſtipitem: hoc aut faciet poſtea, ſuo iure: aut fieri debere aio, meo iudicio. Non ergo dixit, στέλεχος: at quid? φιτρὸν, inquit Baſilius. At φιτροὶ aliud etiam habent quàm lignum. Rara vox, & à Theophraſto præterita, quam ab Homero poterat mutuari ἐκ τῆς μῦ τῆς Ἰλιάδος. vbi interpres κορμόν. ac Cormes Hiſpani Sorbas. κορμὸς ſtipitem ſignificat, aut virgultum: ſicut & apud Athenęum in quinto. Addit deinde: quaſdam maxima ſui parte corticem eſſe. Scilicet hoc quod ſunt, totum cortex eſt. Huius exemplũ rei non ponit. An alluſerit ad arundinem? quippe eius vacuum latè patet. Propius tamen ſi ſpectes, tum eam tum ferulam, cæteráque omnia ferulacea, ſiue fœniculacea, tenuiſsimo amiciri corticc inuenias. Diuiſio quoque illa fuit primo loco ſtatuenda. Partes quædam conſtantes, quædam viciſsitudinariæ. Detis hanc vocem philoſopho, qua ad rei oſtenſionem Latinitas augeatur, tametſi non extat apud Ciceronianos. Sed quid prohibet? quando eſt, valetudinarius? Sanè quædam ſunt neceſſariæ, aliæ non ita. Quærenti, quæ neceſſariæ? haud quaquam ſeſe offerent folia. occidunt enim ſuperſtite parente. Non rami: quippe ſine matris excidio exciduntur. Non cortex: ſcilicet ſuo ſtrangulatur ſuber: adempto, lætior adoleſcit. Non cacumen: Robora craſſeſcunt decacuminata. Non medulla: ea namque de ſarmentis exempta, Græci profitentur, acinos ſine gigartis produci. Non radix: quoniam ſemperuiuum radice nulla viuit, & ſemen fert, & ſibi ipſum radix eſt. Ex quibus liquet ſatis, harum nullam eſſe plantæ neceſſariam, quatenus planta eſt. Sola caro videtur eſſe eiuſmodi. Non enim in arundine, ſicuti dicebamus, ſolus cortex. Nam quibus deeſſe videtur caro, in iis illa eſt confuſa cum medulla: veluti de ebeno prodidere. Quin alii carnem id totum ſolam putant: medullam habere negant. Non conſtantes partes duplices ſunt. Nanque aut ſuapte natura mutantur, vt frondes: aut vi deficiunt, vt rami. At iſte perinde atque facto impetu, aggreditur ilico fructus ſitum. Quem tamen propius ſic decebat: alias fructum ferre, alias non.

A Prius enim eſt, τὸ τί quàm τὸ πῶς. Earum quæ ferunt, alias multum, alias parum, quaſdam quotannis ſemel: atque ita perficere aliquas, nonnullas verò non: Eſſe etiam biferas, etiam triferas: in quibus ratio perficiendi defectúſque ſpectatur. Eſſe, quæ tertio quoque tantùm anno ferant. Item partim tempori, partim ſeró. ad hæc ſimul cum frondibus, aut ante frondes, aut póſt. Flores quibuſdam ſine fructu, quibuſdam ſine flore fructus. Maximam partem fructus è floribus edere. Sunt quibus haud vnius generis fructus, vt quercus. Hæc à ſubſtantia, numero, tempore: tum à ſitu. Fructum aliis ad ramos, aliis ſtipite, aliis in brachiis, ſupra frondes, in fron-

B dibus, ſubtus frondes, ab radice. Surrecti péduli, affixi, ſeſsiles, hærentes, cum peciolo, ſine peciolo, ſingulares, numeroſi, frequentes, ſparſi, conferti, diſsiti, ſtipati, rari, atque eiuſmodi. At hic ſtatim fructum, inquit, ſub cortice quædam ferunt: id eſt, vt declarat, inter corticem ac ſtipitem. neque poſuit exemplum. Mihi nondum venit in mentem cuius arboris cortex ſcindendus ſit, vt fructus eximatur: tanquam è Iouis femore ſiquis eductum velit Bacchum.

Barbarvs interpres rem fecit etiam obſcuriorem: ἐν τοῖς inquit τῷ φλοιῷ καὶ τῷ φιτρῷ. Nam ſi eſt ἐν τοῖς τῷ φιτρῷ, etiam findatur ſtipes, quando fructus intra illum ſit. Cu-

C iuſmodi Græci mentiuntur è Myrrhæ viſceribus Adonin cæſarem prodiiſſe: ſi Grammaticorum etymon verum eſt. At alibi, μέσον dicit: vt non meminerit, cuius eſſet vſus, τὸ μεταξύ. Tranſit hinc ad ea quæ primo quoque loco dicenda erant. Quædam, inquit partes ſunt ſimplices, vt earum ſuccus, & fila, & venę: aliæ ex iis compoſitæ, vt rami, ſurculi, folia. Ariſtoteles animalium hiſtoriam ab iis inſtituit incipere, quas ὁμοιομερῆ καὶ ἀνομοιομερῆ vocat Theodorus, atque cum ſicuti, ſimilares & diſſimilares, minus bene. Nam ſi per τουτέστι εἰδικῶς dictæ ſunt ſimiles inter ſe partes carnis: ea accidentia, quæ in ipſa illa ſubſtantia inſunt, dicentur ſimiliaria: puta rubor, denſitas, mollitia. Ita duritia in oſſe capitis erit diſsimilaris, ſi

D mollitiei cutis comparetur: quin cutis oſsi diſſimilis eſt. Quomodo potuit attribuere Gaza prædicationem denominatiui primitiuo eius? Pilum militis militare eſt, quis militem dixerit militarem? Militarem quidem pro eo quod eſt militari virtute præditum: & Conſularem virum, conſulari dignitate perfunctum: nam dum Conſul eſt, Conſul dicetur non conſularis. Sic caro erit ſimilis, non ſimilaris: ſed affect' qui in carne eſt. Auris & naſus diſsimiles, non diſsimilares. Et verbum de verbo expreſſum eſt. Nam quid aliud eſt ὅμοιον quàm ſimile? ſed mihi videtur vir optimus atque doctiſsim' Theodorus, adiũgere voluiſſe relationis aptitudiné. At ea vis in primaria voce eſt. Similis

lis. Quòd ſi hîc quoque animum curioſum explere volueris, vt ſit mutuus reſpõſus relationis, dicemus, conſimiles & condiſſimiles. Eam miratus ἀκριβολογίαν, age age Baiuli, Minutius inquit, iam te video rabiem caniculis: proinde ab iis tibi cauendum cenſeo. Tametſi, inquit ille, mordebunt, tamen haud transferent affectum illum liuoris rabioſi. Et cancri fluuiatiles vbi ſint, ſcio. Non iſti oblongi cammari caudati, qui ſunt ſquillis affines atque congeneres: ſed orbiculares, quibus, vt marinis, cauda pro operculo alui ſubtus eſt. Ne putemus cum ægrotis bene actũ eſſe qui in medicorum quorundam manus incidêre. Proſequamur partes. Cortex an ſit inter cõſimiles partes recenſendus, valde ambigo. Ex neruo nanque vena, & ſua ſibi carne compoſitum, videor animaduertiſſe. Tum autem vulgò qui iactatur error etiam à viris doctis, amouendus eſt. Vocant enim partes condiſſimiles, officiales. Ita nanque partiuntur: aliæ ſimplices, aliæ ex iis compoſitæ quæ ſunt officiales. Simplices, vt caro, neruus, os, vena. mihi tamen aliter videtur: Arteriam, venam, alia quæcunque agunt aliquid, officialis merita eſſe appellationem. Et haud multas partes eſſe, quæ plus efficiant officiorum, quàm neruus. Alueus eſt & portitor ſpirituum: ſenſibus eos miniſtrat, & eſt inſtrumentum motus. λύγον intelligit interpres vbique minorem ramum: maiorẽ verò, κλάδον. At ſi quis diſpiciat accuratius: maiores rami, quæ brachia dicimus, ægrius vel flectuntur vel franguntur quàm vt κλάδοι meritò queãt dici. Notũ eſt quid κλᾶν ſit, ἀνάκλασις & διάκλασις apud opticos. Brachia verò nominantur ab animaliũ proportione: ſicuti cor, matrix, medulla, pediculus. Priſci commune fecere nomen ſummis, imis, mediis. Sed imos, ſi quis inueniatur qui vocarit ἀκρέμονας, animaduertatur ab eo licentia hæc: non ἐν ἄκρῳ μόνον. ὄζους & nodos, & valentiores ramos agnoſcit Theophraſtus. Hic vſus τοῦ λύγου paulo eſt γενικώτερος. nomen fruticis eſt quem vulgus agnum caſtum: Amerinem interpretantur Latiné. Ab eo noſtrum ligare, à ſpecie ſcilicet: quemadmodũ, viere, à generis nomine, vimine ſcilicet. Leuiter Varro putabat, à legendo ligare. In XV. λόγων Athenæus περὶ λύγου πρὸς δεσμοὺς ἢ πλέγματα ἐπιτηδείου. Eum etiam in coronarum vſum vęniſſe ait, ex Anacreonte. Cuius rei fabulam ſcire nihil intereſt noſtra. Pro vinculis eſt apud Homerum in hymno Bacchi. Succenſerem ipſi qui & hîc, & mox, & ſuprà, & in ſequenti libro δένδρα pro eo poſuit quod eſt φυτόν. verùm maximus vir Plato ſic quoque in Timæo. Tum ad Ferrerium: Habes quid λύγος agat noui tua iſta in officina? Virgas, inquit ille, appellauit haud, opinor, inepte. Sed nunc demum venit in mentem, cur & hîc & ſuprà

A δεσμὰ nodos dicat. Non enim nodos ὄζους intelligit arborum, de quorum duritia ſcribit Theophraſtus: ſed eam vinculi complicatam arctationem, qua faſces cohibentur. quod quantum ad rem faciat, vos videritis. Δεσμὰ dixit villos Græculus: quia certò ligna ſunt fiſſilia, qua craſſiora procurrunt filamenta: inter quæ, & à quibus tamen exiliora prodeunt mutuis nexibus atque appendicibus complicata. Eę partes in carpino incertiores atque obſcuriores animaduerſę ſunt à diligẽtioribus. hæc habebã. Et Baiulius. Aſcribit deinde partes tũ partes tũ has ſpeciebus, his verbis: Non omnes, inquit, hæ partes omnibus in plãtis inueniuntur. Rectè: ſed aliquam poſitam oportuit in exemplis. Sunt mihi libri ſecretioris Philoſophiæ, in quibus i- B ta ſcriptum eſt: Inter corticem & librum cedri, lanitum quoddam interoriri, quod Chaldęi & Syri vocarĩt *Sach.* Hoc ei arbori cùm ſit peculiare, verum erit & quod ait: nõ omnes omnibus partes eſſe, & ipſum non omnes enumeraſſe. Auget deinde ſententiam, cùm dicit: Sed aliæ plantæ cum has tũ alias habẽt partes. ſcilicet has, quas ſuprà dixit. Ego verò ſic explicatis partibus, adderem: nõ omnes omnibus natura eueniſſe. Hic autem perpaucis enumeratis, negat eas cõmunes omnibus eſſe plantis. Ergo quos non receſet, relinquit mihi homini ſuſpicaci dubitandũ, ſint eæ cõmunes néc ne. Addit inde ſaltuatim, pręter eas item alias inueniri, ἄνθη καὶ βλαστοὺς, καὶ φλοιὸν περικυκλοῦντα τὸν καρπόν. Flores ponit, fructũ C ſubticet: fructus enumerat corticẽ, interioris libri non meminit: geniculorum oblitus eſt, quorum init rationẽ Theophraſtus inter frugum differẽtias, tametſi in aliis quoque ſunt, vt in arũdine, flãmeola, proſerpinaca. Neque ſupinè tranſeundũ id cùm florem facit plãtæ partẽ: quod negat Theophraſt⁹. βλαστοὺς accipit ſtolones. Meli⁹ ἀποβλαστήματα, ἀποφυάδας, παραφυάδας, quę tamẽ neutiquã plantarũ partes ſunt, ſed fœtus: ſicuti radices quæ ſerpentariæ radicibus adnaſcũtur. φλοιὸν pro putamine poſuit: Ariſtoteles κέλυφος. Velim ſcire. quid tuus Crateuas, Augeri, fecerit, βλαστοὺς Germina, inquit ille, magno ſanè ambitu ſi- D gnificationis. Nam & folia exeunt in ea ſignificatione: & rami, tam grandes quam minores, βλαστάνουσιν ęquè omnes. Itaque ſi βλαστοὶ ſint pulli, illi quos ſtolones appellabas, non ſunt plantæ partes. Si ſint germina, non ſint aliæ partes quàm quæ ſuprà commemorabantur. Ita videtur, inquit Baiulius, Comparat hinc animalium partibus plantarum partes, rectè admodum. Verùm vbi diducit in ſpecies orationẽ, an ſit librarii culpa, videndum eſt. Sic enim ſcriptũ, eſt, ὁ δὲ φλοιὸς ὅμοιος δὴ τῷ στόματι ζώου. Lego equidẽ δέρματι. Animalis nãque cuti ſimilis cortex eſt. Et ita puto tuus habet, Ferreri, codex. Ille annuit

Digitized by Google

hic ſubdidit. Cum diuiſit in ὁμοιομερῆ, & ἀνομοιομερῆ, tamen haud pudet repetitionis. Quaſdam inquit, diuidimus per partes ἀνομοίων, quaſdam δὲ ὁμοίων. Ergo carnem connumerat inter conſimilia. Pulmonem verò quoniam hac accipit ratione, non immeritò nos excitauit ad propius inſpiciendum. Diuerſo nanque modo intelligo, cùm dico, quælibet pars oſſis os eſt: & cum dico, quælibet pars tibiæ tibia eſt. Sēper de oſſe loquor ſolo, quod eſt cruris inferioris. Sic quælibet pulmonis pars, caro pulmonia eſt: at non quęlibet pulmonis pars, pulmo eſt. Agnoſco nanque pulmonem, officii nomen, quod nequit expleri parte. quanquam ne id quidem fortaſſe verum eſt. Non enim omnis pulmonis pars caro eſt: habet enim tuniculas & fiſtulas. Eſt igitur ἀνομοιομερές. Ad reliqua. Nōnulli fructus, inquit, ſunt paucis ex partibus compoſiti: quidam ex multis vt in Oleis. Habent enim hę corticem, carnem, & teſtaceū quiddam, & ſemen, & fructum, & operimenta. Hîc non poſuit, qui fructus paucis conſtarent partibus: Tāto erat res dignior exemplo, quo magis erat controuerſa, vel etiam fortaſſe falſa. Nullas enim paucioribus quàm tribus partibus compoſitus eſt, cute, carne, ſucco. Huiuſcemodi fortaſſe tuber eſt. Obſcuriora, in ſeminibus puſillis, vt lactucæ. Videamus quot oliuis aſſignarit: quot in aliis inueniantur. Quinque hîc audio, corticem, carnem, teſtam ſemē, fructum. At in iuglande quot? Cutis, caro putaminis, teſta, cutis nuclei, nucleus. ſex hîc In malo punico, ſeptem, Cutis, caro corii, caro parietum, membrana diſſepiens, membranula inuoluens acinum, caro acini ſucculenta, acini lignea medulla. In pepone, cutis, caro, viſcera, corium ſeminis, membranula interior ſeminis, nucleus. Res igitur autoris huius vt ſeruetur, baccas aliquot adducamus in medium: velut myrti & lauri: addetis etiam, ſi videtur, corna ipſis. Verùm hęc leuia ſunt, neque infantibus ignota. Dicendi verò modū quoque caſtigādum cenſeo ὥσπερ τῆς ἐλαίας. Arborémne proponit an fructum? Oleámne, inquam, an oliuam? Si oleam: quonam modo dicat αὐτοὶ ἔχουσι σάρκα, καὶ πυρηνῶδες. Horum arbor neutrum obtinet. Si Oliuam, ergo quid habet τὸν καρπὸν, quod ſit τοῦ σπέρματος διαφέρειν? πυρηνῶδες verò in oliua potius oſſeum eſt quàm oſtreaceum. Quin contuſionē diutius patitur quàm fracti partes diſsiliant. Pinguis enim tenet naturæ neſcio quid, quod à teſtarum valde abhorreat ſiccitate. Itaque apud ſapientes Chaldæorum, quædam oſſa eiuſmodi, peculiari nomine deſignantur: vt palmulæ, ſopheli. σπέρμα verò dicit hic perpuſillum nucleolum, qui eſt oſſi intimus: ſicut etiam in ziziphis. Nam in palmulis aliquando quæſitum oculis comprehendere nequiuimus: adeò compactum corpus eſt. Περικαλύμματα interpretor, operimenta, non ſolùm ſingulorum ſingula, ſed etiā

A vnius plura. Piſtacium ſub corio continet oſſeū: atque ob nucleum membranam. Caſtanea erinaceum, corium, cutem. Strobilis oſſea ligna, ſpicatim concamerata: mox ſemina in teſtacea lorica exteriore, amicta propriis membranula. Quod addit an in omnibus ſit, vereor vt probari queat. σπέρματά τισιν ἐκ δύο φλοιῶν. difficile eſt è lactuca ſumere teſtimonium. Quis enim duo illa in eo ſemine ſine magno negotio deprehendet? Ne afferam longè alia minutiora. Omnino quædam tomentacea faciunt, vt ambigamus: qualia generibus matricariarum. Id adeò, vt floſculaceum ſemen profeſſus ſit in quibuſdam Theophraſtus, non corpulentum. Tandem claudit opus hoc multis propoſitis operibus nobis

B quæ ſunt particulatim recenſenda. Summa, inquit, præſentis orationis eſt, has plantarum partes definire, operimenta & differentias: id quod eſt admodum difficile, præſertim verò ſubſtantiam & colorem. Item quandiu durent: & quæ continuatis euentis accidant eis. Præterea quemadmodum plantis non inſint mores animæ: nec æquè eo quo anima afficitur afficiantur. Si ergo pro portione partes animæ cum plantæ partibus ſtatuamus, neque fortaſſe poſsimus hæc percenſere, magnis differentiis plantarum partes enumerando implicati. Pars enim cuiuſque rei

C proprio ex genere eſt, propriáque ſubſtantia. Et cùm plantæ ſpecies gignetur, manet in affectibus propriis: niſi ei à tempore imbecillitas afferatur aut grauitas, qua proprio de affectu cadat. Auditis hęc, quę, qualia, quāta, quot? Excuſat imprimis ſeſe, ſi quid omiſſum ſit. Id quod etiam Theophraſtus profitetur, ob variam, obſcuram, & vt ait ille, πολύχουν, id eſt multiplici perplexitate differtam hiſtoriam. At huic quanquam eadem, haud tamen æquo iure competit excuſatio. Quippe & aliquando apponit puerilia: & ſępe omittit ſeria. Quemadmodum iis quoque in capitibus, quę recenſet hîc, cùm dicit plātarum περικαλύμματα eſſe inueſtiganda. Nam ſi de fructibus ſentiebat, cur illa non docebat nos? Aliis eſculentum

D intus eſſe, quibuſdā foris. Nonnullos totos edēdos eſſe vt tubera. Omnes tegi, aut corio, aut cute, aut teſtaceáque aut tota obtecta, aut ſemiopertа: cuius haud vnus modus. Aliter enim glās obducitur, aliter abellina. Tegumentū duplex: carneū amygdalo, coriaceum piſtacio. Coriū ſpinis armatur caſtaneæ: aſperatur puſtulata ſcabritia glandi. Quibuſdam & nucleus eſculentus, & exterior pulpa, velut armeniacis: aliquibus altrinſecus tantùm: foris, vt perſico: intus, vt iuglādi. Eſculentum intelligo ad cibum ſuaue, & ἄλυπον, nō medicatum: quale perſicis. Quod non ad voluptatem aut alimentum comparatur, ſed ad lithiaſin & ebrietatem. mirum enim quantum vtrique confert. In coriis proximus modus. Nam myriſticæ nocis, tam

cis, tam exterius palliolum quàm interior callus, eſui eſt. Hæc hunc ad modum ſi docere inſtituiſſet, ferremus eum, ſi quid eſſet omiſſum: tanquam hominem humani, diſcipuli docentem: denique non ſecus atque nos vellemus excuſatos eſſe. Quin ipſe ſeſe ſi non excuſaſſet, non ſolùm excuſatum haberemus nos, verumetiam laudaremus. Quantum enim ſapientia & eruditione cedere volumus ingeniis felicioribus, tantùm pudore certare, animi candore, atque modeſtia ſuperare, certum eſt. Arbitror enim literariorum certaminum conatus eiuſmodi eſſe, Deo nos ſimiles vt facere poſſint. Eſt verò quædam ſpecies in animo generoſo nobilitatis, quæ nos etiam Deos efficiat. Tum ego ad Minutium: Bone Deus, qualẽ tu ſumpſiſti, vel Fatum adiunxit tibi contubernalem ſociúmque tuarum contemplationum. Diuinus enim vir Baiulius eſt: quíſque cũ paucis veram ſapientiam cum illuſtri coniunxit eruditione. Nunquam, inquit Minutius, hoc mihi vel obſcurum vel ambiguum fuit. Nunc verò quod ſemper te arbitrari exiſtimaui, cùm palàm profiteris, etiam puto eſſe debere confeſſum apud omnes ordines omnium nationum. Haud enim vilis vlla res eſt, quam tu cunque ſemel admiratus fueris. Sed vt ad rem ipſam reuertamur, libenter quærerem, quam ob cauſam, tu Baiuli, myriſticæ nucis corium ſuo nomine vocare nolueris. Quia, inquit ille, metui mihi à Criticis. negant enim eſſe macin. Nunc extra illam diſputationem cùm ſimus, dicam quod ſentio, niſi non vultis. Nam me quidem valde piget conuaſare diuerſas materias controuerſiarum. Iam ergo hic ſeparatim licebit, ſi annuentes videro. Annuentibus tum nobis omnibus ſic initium dicendi fecit. Principio à Dioſcoride ſcribi de maci: de myriſtica non ſcribi. Hanc igitur ignotam illi: ergo non notam partem: at pars nucis macis hic veſter eſt. At Plinio nequaquã nucis amiculum, ſed cortex arboris. Apud Dioſcoridem, craſſum eſſe macin corticem: noſtrum verò tenuem. Maci Galenus aſcribit acerbum ſaporem, Dioſcorides aſtringentem. Atque hæc quidem non de nihilo videntur educta. Cæterùm parcè & cautè ſunt huiuſmodi cenſuræ tentandæ: atque iſtis trepidationibus adhibendum cenſeo modum. Nimirum macis noſter cùm ex India vehatur per Syriam in Aſiam ſuperiorem, & inde in Græciam: item ab eadem India per Aſſyriam in Ægyptum, atque porrò in Italiam, ad hæc per Oceanum meridionalẽ de iiſdem Indiæ partibus in Hiſpanias: ille verò cortex nuſquam comparuerit hactenus: ſi non hic noſter macis antiquorum ſit machir, facit ſuſpicionem, machir interiiſſe: ſi non interiit, nominis affinitatem multùm valere ad perſuadendum hoc illud eſſe, & illud hoc. Argumenta verò ſi verum ſtatuunt, myriſticæ nucis corium veteribus ignoratum, fateri neceſſe

A eſt. Quod tamen ipſa nuce longè eſt nobilius: ac fortaſſe omnium aromatum obtinet facilè principatum. Cæterùm vtut eſt de hac illorum ignoratione: reprehenſores iſti ſi non faſtidirent Arabum lectionem, æquè docerent quid vtrunque ſit, ac dedocent alterum eſſe quod putamus. Macis enim aliud, aliud machir. Macis ab Auicenna pingitur luculentè qualis circunfertur. Similem dicit eſſe foliis venoſis, perplexis, ſiccis. Sic enim eſt in Arabicis exemplaribus. Machir verò eſt, quod vocat idẽ taliſafar. Vt & deſinant litigare: & cur deſinendum ſit, ſciant. Authoris ſententias nunc exequamur. ἀκρότης, dixit, τοῦ παρόντος λόγου. Latinè, ſumma: ſed alio modo. Nam ἀκρότης verticem ſignificat, & potiſſimùm. Hoc ſummum eſt conci-
B ſum, quod integra voce fuit, ſupremũ. At ſummam rei cùm dicimus, id aliud eſt, & à ſumendo ſumptum eſt. Vt ſi dixerim cum Plauti paraſito, quinquaginta, centum, triginta, ſexaginta miles ſtatim quærit ibi: quãta iſthæc hominum ſumma eſt? Propterea quòd accipit ea quatuor membra: quæ ſic ſibi ſumenda iubet miles, vt vnus fiat numerus, qui eam ob cauſam dicatur ſumma. Verùm, ſicuti ſæpe ſoleo dicere, non admodum multi ſincera vtuntur dicendi ratione: multo paucioribus, quod loquuntur, quare ſic loquantur notum eſt. Dixit, διορίσασθαι, id eſt fines ſtatuere. ergo etiam differentias. Quid igitur addit, διαφορός? Vbi gen-
C tium vidit aliquis ἔριν ἀνὰ διαφορὰς? Philoſophiæ candidati ſciunt, differentiam in definitione, pro forma: genus eſſe pro materia. Quare nomen illi, quia differt, id eſt in diuerſa fert: & amouet hoc ab hoc. Is fuit primus ac verus verbi ſignificatus. Quaſi rem difficilem apponit, τὸ χρῶμα. Non ſolùm quì diuerſum eſt à rubro viride: ſed etiam quòd verbis deſcribi non poteſt omnis caloris gradus, omnis miſtura. Vel vno in viridi tot inſunt modi, vix vt ipſorum ſenſuum comprehenſiones, intellectus facultate cõſequi poſſimus. Διαμονὴν duplicem intelligo: tum vitæ longinquitatẽ: tum, poſteaquam ſunt auulſæ, quandiu ſeruari queant eos ad vſus quibus à natura ſunt cõparatæ. Quam rem paucis admodum in radicibus curauit
D Theophraſtus. Sed interpres κρίσιν dixit, non autem χρόνον, haud malè. Significat enim χρόνος, ſicuti dicebamus, tractum temporis, non electionem. Obſcuriſsimè verò, τὰς συνοχὰς, τὰς συμπτώσεις αὐτῶν. Quid eſt enim συνοχή? Quaſi cùm dicas, continuationes plantis euenientes. Poſt hæc, quod excuſſit iam, quaſi nouũ quæſitum reponit, ὅτι, inquit, οὐκ ἔχουσι τὰ φυτὰ ἤδη ψυχῆς, οὐδὲ διάθεσιν ἴσην διαθέσει ψυχῆς. Profectò mirificam dicendi ſuperſtitionem, quæ plantis attribuat animam, animæ affectus auferat. Habet enim mores ſuos planta qui à vegetatrice proficiſcũtur. Non in iracundia quidem aut eiuſmodi: ſed quo dicimus, in morem fluminis verſus anguem cæleſtem interſitum

ſinus ſuos explicare. Vt mos aquæ ſit in procliui deorſum verſum ferri. Nihil enim eſt aliud mos quàm modus, extritis mediis elementis. Non habent animalis animam plantæ: ſuam habent. Non habent animalis affectus plantæ: ſuos habẽt. ſic enim mollius dicetur, ſi morum vocabulum vos offendit. Affectum verò ſic ſtatuemus, ſicut appetitũ ſtatuebamus, ſine phantaſia ſcilicet. Ita ſalſuginem appetit palma & crethmon: qua lactuca pereat. Is eſt affectus ille, atque huius ſimiles alii. Non enim à ſeipſo motum erumpit gummi, ſed exactum ab expultrice. Iccirco plantæ quoque primo vere dicuntur ὀργᾷν, ſicut & animalia quæ vrgentur in Venerem, eadem potiſſimùm tempeſtate: vnde & verbum noſtrum hoc à Græco illo. Illa verò verba omninò æquiuoca ſunt. Non B enim aſpernabor tam commodum vocabulum. Audite verba: ὥστε διάθεσιν ἴσως δέοι θεῖναι ψυχῆς. Ergo, inquam, eſt hic æquiuocum ψυχή: Hac lege non veniet appellatione animæ plantæ anima. Quòd ſi verum eſt: vita quoque contra quam profitebatur, ambiguè de plantis & animalibus dicetur. At ζῶντα dicebat: ζῶα negabat. Tamen eſt actus animæ vita. Denique ſi animæ, vti dicebat, in planta eſt, animæ affectuum pars in plãta erit. Suo quidque ſcilicet modo, anima, affectus vita. Alioqui ex iiſdem principiis illud deduceremus. Animæ pars in equo eſt, ergo non habet ἤθη. At habet ſuos, licet non humanos: ſic lactuca ſuos affectus, etſi non equinos. Et tranſlatam plantam diuerſas in regiones, per initia ægrè pati peregrinum C cælum: poſtea paulatim aſſueſcere nouis impreſſionibus. Aſperiores verò nobis etiam nunc reſtant ſalebræ in extremo ſcrupei huius itineris: lapides enim loquitur. ἐὰν δὲ ὦμεν τὰ μέρη τῆς ψυχῆς μετὰ τῶν μερῶν τοῦ φυτοῦ μηκυνθήσεται ὁ λόγος, καὶ τυχὸν οὐδὲ δυνηθείημεν διεξελθεῖν ἂν ταῦτα μεγάλαις διαφοραῖς ἀπαριθμουμένης τὰ μέρη τῶν φυτῶν. Quid? Nónne cuique materiæ parti materialis formæ pars deſignata eſt, ita vt cùm illius ſectione ſecetur ipſa quoque: ſpecies verò ipſæ, ſpecierúmque partes, tum finitæ tum notæ ſunt. Quòd ſi negat perſequendam eſſe illarum hiſtoriam, quia multæ ſunt, quare dixit μέρη, non autem εἴδη? Omnino hæc eiuſmodi ſunt vt non perplexius quicquam ab Heraclito ſcriptum putes. Cuius commentationes ad D naratorem Delium remittebat Socrates. Neque illum deterrere debuit à recenſione generum ignobilitas (vt ipſi videbatur) quarundam ſpecierum. Nihil enim eſt in naturæ cẽſu otioſum, nihil deſpicabile. Quapropter Ariſtoteles, quæ certis præſcriberentur differentiis, digerit omnia: quæ rariora ſunt atque incertiora, narrat extra ordinem: quod fecit in libro de miraculis quæ perceperat auditione. ignobilia remittit ad naturæ ordinem ſine nomine. Quemadmodum ἰσογώνιον in circulo quærendum reliquit ex trigoni principiis. Nam ſicuti natura haud multo ſtudio contendit vt talia faceret frequentiora, ſubſtraxitque tum à conſpectu, tum ab vſu hominis: ipſe quoque viciſſim de ea contentione ſtudióque, quod aliis adhibere conſueuerat, remiſit. Vocat igitur naturæ opera talia, ἔργα. Galenus quoque optimè ſenſit id. A ſapientiæ ſtudioſo nobiliora tantùm occupanda, non omnia complectenda. Quod & ille diuinus canebat vir:

Non ego cuncta meis complecti verſibus opto.

Vbi modeſtiam videtur auxiſſe, verborum efficacia, more ſuo. Neque enim ſolùm ſeſe voluntatis imperio abdicauit, ſed etiam votis abſtinuit, omnia complectẽdi. Concludit deinde ſic: Enatam ſtirpem non mutare propriam habitudinem, niſi ab euentis extrinſecus acciden B tibus. At mutantur in alias nulla cauſa manifeſta. Quin à tempore mutari (quod ait) falſum eſt. Si enim mutaret tempus, ſemper mutaret. ſemper enim eſt. Clarius patet, aliam ſubeſſe cauſam. Adhibito ſanè cultu non mutatur. At cultura nihil agit aduerſum tempus. Adhæc, tempus eſt tractus motus ſiue duratio, ſiue quid aliud aptius conuenit. Eſt igitur aliquid conſequens quantitatem in quantitate. nempe corpore quanto. Quantitatis actio nulla eſt. at omnis mutatio, actio. Tum autem quo naturæ decreto faceret accidẽs ſubſtantiam? Generatio nanque actio eſt ad ſubſtantiam. Quod autem corrumpit hoc, idem gignit hoc aliud, aut hoc proportionale aut hoc ſimile: aut in actum producit, quod erat in potentia. Sic eſt C corruptio potentiæ, actus generatio. Quod fit in ſemine, cùm ex eo fit animal: in ouo, cùm ex eo fit auis, aut piſcis, aut ſerpens, aut eiuſmodi. Quin, vt ſubtilius loquamur, corrumpitur priuatio. Quæ tam eſt neceſſariũ principium ad generationẽ, quàm neceſſariũ eſt principium eſt vacuũ, ad motum. Hæc autem nonniſi ſublimibus ingeniis explorata ſunt. Sic illud hac eadem ratione vanum eſt χρονικὴ ἀσθένεια. Imbecillitas enim à tẽpore nulla prouenit, ſed à contrariis, gelu, æſtu, ſquallore aëris aut terræ. Quæ tres voces exceſſum frigoris, caloris, ſiccitatis cùm ſignificent, iccirco vſus ſum quia facilius patimur ab ipſis. Quartũ nomen, quo nimium item humorem indicare poſſem, non habebã. Non enim fuerit βλαχεία: ſed hoc ab illo po- D tius. Hæc ergo foris oppugnant: & nihiloſecius intus laboramus contrariis qualitatibus, vnde fit ſenectus atque ſolutio cõpaginis naturalis. Habetis ſecundũ caput: à cuius particulis propoſitis deducit partes narrationis, quã inſtituit in ſequẽti. Ponit itaque à tẽpore partiũ differẽtias. Florum, inquit, & fructuum, & foliorũ, in plãtis quædã perennant, quædã non. non enim permanent ſicut cortex. Ergo intelligit, nulli corticem decidere, folia verò quibuſdam tantùm. Omiſit verò nobilem atque iucundam hiſtoriam, in exemplis, quæ potuit adducere, nec adduxit. Citrus folia non amittit, fructus

alios

A alios maturos habet, alios affectos tãtùm, nondum etiam perfectos: alios inchoatos modò, alios in ſpe floris: vt intelligatur, etiam in plantis proportio quædã ſuperfœtationis. De cortice item videndum. Aliquibus, niſi auferatur, nocet: quod de ſubere dicebatur: & decidit vitibus, & ἀφαιρεῖται arbuteo generi. Verba deinde ſequuntur perplexa ſatis, καί τι σῶμα πάλιν ἀπὸ πράγματος τοῦ ἀποῤῥίπτοντος τοῦτο διά τινα αἰτίαν. Quaſi ſit aliud corpus præter frondes, quod ab arbore defluat. Et vulgum ſimul cum aliis philoſophis ſecurè ſecutus eſt, in verbo ἀποῤῥίπτειν. Non enim arbor abiicit, ſed ipſæ cadunt. Sic Ariſtoteles: Equus ἀποβάλλει dentes. Sic puer ἄβολος, cui nondum excidêre dentes. ἀποῤῥύειν melius Theophraſtus & Hippocrates. B Aggreditur poſt hæc cauſam, propter quã labantur frondes, tametſi non erat cauſis reddendis locus hîc: ſed ad ſequentem librum integra deferenda conſideratio. Is primus error: alter non minor, quando nullam ponit: tertius, vbi nugatur. Ait enim, ſemper ab arbore partes non diſcretas cadere. Sic enim ait, πίπτουσι μέρη μὴ διωρισμένα. Quæ nanque ſit hæc redditio cauſæ? quæve cadunt partes non diſcretæ? non enim rami. Quin comparatio diſſipat ſententiam. Sicut, inquit, in homine pili, & vngues. Nam & pili diſcreti ſunt, neque labuntur annuo caſu: & vngues nunquam, niſi morbo, amittuntur. De Ceruinis potius cornibus loqueretur. C Empedocles quoque hæc inter ſe voluit comparata. Cuius duo verſus ab Ariſtotele recitãtur in libro De affectibus miſtorum:

Ταὐτὰ τρίχες καὶ φύλλα, καὶ οἰωνῶν πτερὰ πυκνὰ,
Καὶ λεπίδες γίνονται ἐπὶ στιβαροῖσι μέλεσσι.

Verùm aliis alia cauſa eſt. Nam nec ſquammæ, nec pennæ, neque pili excrementa ſunt, vel mugili, vel aquilæ, vel equo, ſed partes officiales adeò: eæque vel vtiles, vel etiam neceſſariæ. Quanquam enim aquilæ vita non pendet à pennis, vitæ vſus pendet tamẽ. Pili verò in homine nulli neceſſarii: quidam verò adeò ſunt inutiles vt etiam impediant vſum vitæ: cuiuſmodi ſunt ii, quos in ſuperiore labro myſtacas Græci vocant. D Nam quod ait Galenus ad tegendum homini datos à natura, tollit eius prudentiam, ſimúlque eleuat eorum fidem quę de ipſa prædicabat: Exædificaſſe nobis manũ (quod & Philoſophus ait) quæ futura eſſet inſtrumentum inſtrumentorum. Cæterùm ineptia huius pertinaciæ apparet in cadaueribus, quibus pilos creſcere manifeſtum eſt: cùm tamen illorum iis nullus ſit futurus vſus. Cæterùm excrementorum rationem ac finem declarauimus aliâs. Quæ verò ſequuntur, valde me perturbant. πάλιν φύονται τρίχες, ἢ ἐν αὐτοῖς τοῖς μέρεσιν ὅθεν ἐξέπεσον, ἢ ἐκτὸς ἐν ἄλλοις. Communis eſt & pilis, & frondibus caſus. Quo differunt poſtea? Quia pili, inquit, aut iiſdem exeunt è partibus, aut ex aliis. De pilis non eſt hîc hiſtoria propria, de frondibus eſt. de pilis narras, de frondibus nihil. Vtro igitur frondes adiciuntur, aut deficiuntur? Exeuntne indidẽ, an aliunde? Nam in iis quæ ſurculos è ramis fundunt, ſurculi non prodeunt inde quâ ſeſe priore anno frondes extulerant, ſed ex ocello qui in cauo pediculi frõdis extuberat. In illis autem quę ramos nullos emittunt, cuiuſmodi ſpartum eſt, etiam atque etiam conſiderandũ cenſeo. Deinde redit ad priſtinos errores. Arborum partes indiſcretas eſſe: hoc enim eſt ἀδιαίρετον. At frondes quis non videt hærere? Nihilo ſecius profectò, atque Ceruo cornua, & vngulæ, & dentes. At hæc, diſcreta omnia, materia, forma, finibus. Sic & ipſe mox pilos eſſe animalis partes, vt frondes arboris. Hæc tamen haud videtur cauſa, quam ob folia delabantur. Quin de foliis ambigunt, partéſne ſint: quia cadunt. Tum quare cadant, quærimus: cùm ſint partes. Quæſtionis ratio. Totum non eſſe totum demptis partibus: ergo ne eſſe quidem, ſicuti dicebamus. Cùm verò caſus explicat affectionem, turpiſſimè dixit, ταῦτ᾽ οὐκ ἔστι διωρισμένα. Si enim indiſcreta eſſent, non amitterentur, ſed diſrumperentur. habent enim principia cohæſionis, non continuitatis. Sed iam cum ipſo ad aliud caput nos conferamus, in quo partium ſtatuit differentias: magno ſanè lapſu. In hoc enim de partium ſcribit affectibus: at id accidens eſt. in ſequenti de differentiis: at hæ ſubſtantiales: atque ab iis accidentium φύσικως notiores. Antecedit enim notitia quantitatis figuræ coloris, ſitus cognitionem caſus foliorum. Hæc igitur notiora tum naturæ, tum nobis. Quippe & magis cõmunia, & ſenſui propiora. Sed videamus, quemadmodum ſapit Ariſtotelicas diuiſiones. In partibus, inquit, per magna differentia eſt: in multitudine & paucitate, magnitudine & paruitate, vi & debilitate. Hoc autem propterea eſt, quòd ſuccus qui in magnis arboribus eſt, in quibuſdam eſt vt lac, qualis in ficu. In aliis liquidus, pici ſimilis: qualis qui de vite ſtillat. In nonnullis ἀρχέγονα: quemadmodum in origano, & in planta quæ dicitur opigaſs, & aliis. At aliter animalibus Ariſtoteles præſcribit differentias genere, ſpecie, quantitate vtraque, qualitate, proportione, loco, ſitu, τῷ ἔχειν, καὶ μή. Genere differt equi crus à corui crure. Specie, lingua pſittaci, à lingua pici. Quantitate continua, pes phœnicopteri, ab alaudæ pedibus. Diſcreta, mammæ mulieris à mammis canis. Qualitate, vt figura, calore, moribus. Proportione, piſcium ſpinæ ab oſſibus terreſtrium. Loco, vt mulli iecur ab aliis. in læua nanque ſitum eſt parte. Situ, vt cornua ſupina, prona, ſurrecta. A quibus poſtremi prædicamenti capiàs exemplum. Habet enim ceruus, ceruа caret: extra vnam, cuius cornua ſeruantur etiam nunc in Francia. An verò ſuccum pro cauſa debuit afferre? Vt quoniam in quibuſdam eſt liquidus, in aliis lacteus,

in nonnullis piceus ſit: icci rco differant partes multitudine, magnitudine, vi. Vt omittā, quòd magnas tantùm arbores nominauit, in quibus agnoſceret lac & humorem liquidum: cùm tamen longè maior ſit numerus herbarum lactariarum. Vereor autem ne ſibi ipſe impoſuerit: vbi nos viribus carere putaret. Nam qui ſperaret aliter ſeſe eſſe perſuaſurum nobis, è vite manare ſuccum liquidæ ſimilem pici? Conſultiùs ita cōſtituiſſet. Quædam validæ, quædam imbecilles, quædam totæ, quædam ſola radice aut ſtipite. Abies valida eſt ipſa, radix imbecilla: rapi ſcapus inualidus, radix firma: ciſculo vtrunque robuſtum. Ita etiam quædam plenæ, quædam inaniores: vnde ſuccorum quoque ratio non contemnenda comprehendatur. In vi-
B ceſima ſectione propoſitarū quæſtionum ſcriptum eſt, Inanem caulem quæ ferant, id eis euenire propter debilitatem. Cæterùm id aliter ſe habet. Quippe ex iis quæ plenæ ſunt, videmus aliquas imbecilles. Eiuſmodi ſalix, tilia, populus. In vacuis ferula valida eſt nempe filo valentiſſimo. neque reſpondet analogia. Denſior buxo ſtipes eſt quàm quercui: at valēti or quercus. Neque putandum eſt: naturam in id vnquam intendiſſe, vt impleret aliquando fœniculi ſcapum: nihilo magis quàm ſit vnquā pedes homini quatuor meditata: eſſent enim imperfectæ ſibi plantæ illę. hoc autem nemo dicat, qui modò Philoſophię limen ſalutarit.
C Quod reprehendebamus, attributum lac grādioribus: quando fruticuli multo plures abundent, admittit illam quoque caſtigationem. Quippe magnas illas vbi nominauit, admiſcet earum cenſui, puſillum fruticem origanum. nam τὸ ἐν ποσί, nota eſt repetita partium diſtinctarum. Agedum, Ferreri, tua hîc opera opus eſt, vt ſciamus quęnam ſit planta ὀπώδης: & quid ſit ἀρχέγονος ſuccus in origano. Quænam ſit in eo vetuſtatis aut principatus prærogatiua, doce nos ſi quid habes. Habeo, inquit ille, Originem. originalem is eum vocat. Mihi tamen duò faceſſunt negotium. Primum, quia non multum ex origano fluit ſucci: alterum, quòd vnicuique plantæ ſuus eſt ſuccus à natalibus ipſis ſtatim. Ilico, inquam, vbi dici poteſt, plāta eſt: dici item poteſt, ſuccus eius eſt. Neque ante o-
D riganum origani ſuccus eſt: neque plantæ cuipiam poſt plantam ipſam. Ita ἡ ἀρχὴ, neque origano abſolutum quiddam eſt, neque τῶν πρός τι. Hanc tam plebeiam concertationem adornabo narratione rei non contemnendæ. Noſtis eam trichomanis ſpeciem, quam vocāt capillum Veneris, vt ea ſit arida ſi tangatur, vt prorſus exuſta videatur: & nomen ipſum adianti fauet opinioni. Ex eius herbæ libris quaternis, parum abeſt quin tantundem premat ur ſucci. De opigaïde, nihil hîc mutat. Authores ergo multi cùm minus bonis vocibus vtantur, ſibi ſolis videntur ſcripſiſſe. E populi verò fęce ſumpta vocabula ſuis cum autoribus interiêre.

A Quamobrē neque in oratione dignitas, neque in ſententiis manſit fides. Opigaïs autem fortaſſe hinc ſit, vnde vel Medicus vel Cyrenaicus eximatur ſuccus: vel etiam ipſum opium hîc exemplum ſtatuat papaueris. non laboro: vterque enim ὀπός. Neque verò vos latet quot plātis nomina caſus immutarit. Euerſis imperiis victoria tranſtulit in victos etiam linguæ ius. Vel Aſiam nunc ipſam aſpicite penè totam: vt miſera in ſpuriorum abierit mores. Hoc enim ſunt Scytharum Parthi, à quibus Turcæ. Vnde hi Muſulmani, illi Beſermani. Nam de Græcia nihil dicere quàm lugere, ſatius puto. Quot cenſetis repetita ſub aliis nominibus? quot aliena nomina haud ſuis ſtirpibus attributa? Ita quærimus interdum, quod habemus:
B quod abeſt, habere putamus. Etiam apud Paulum videtis barbara vocabula. Inter quæ Midamuda in Aboali codice, librarii inſcitia, mēdoſè ſcribitur. Proclus quoque in libro de Magia, carduum vocare videtur enebiſon. Itē racemum virgultum quoddā aculeatum: quod alioqui non explicat, cuiuſmodi ſit. In hydroſcopio, quod Democriti nomine circunfertur, & in libris γεωπονίας habetis multa, quæ perturbant Herbariorum diligentiam. Diu latuit amelus Virgilianus. Et hodie quoque bocchus flos quid ſit, in culice quæritur. Verùm contigerit hæc calamitas ſeculorum ſucceſſionibus, fortunę viciſſitudine: vt cichoreacea vocentur
C aliter à Theophraſto quàm legantur in commentariis Dioſcoridis. At aues quot ab Ariſtophane ponuntur, quorum nomina nulla ſcripſerit Ariſtoteles? Vt contenti rebus appellationibúſque certis, deſinamus iam periclitari diuinando. Tu verò vbi voles expedi. Rurſus, inquit, planta eſt partes habens ſiccas: alia humidas, & eiuſmodi. Quaſi verò non omnis planta partes habeat ſolidas ad conſiſtendum, alias liquidas, quibus illæ & alantur & contineantur. At iam poſuit prius differentiam ſpecierum quàm generis. Prius enim lacteum, & piceum dixit, quàm liquidum. Nam illæ ſunt huius differentiæ. Poſt hæc dicit: Plantas aliquas habere diſtinctas partes, neque ſimiles, neque æquales. Aliis eſſe ſimiles, ſed non æqua-
D les: aliis æquales, ſed non ſimiles. Quibus profectò verbis nihil eſſe potuit fallacius. Dum enim argutatur in vocum tranſpoſitione, putauit orationis concinnitate rerum naturā contineri. Nos verò vim ipſam perſpiciamus: nec opera ponetur fruſtrà. ſpero nanque in tertio partitionis membro circuli quadraturam inuentum iri. Ibi partes facit quantitate pares. figura diſſimiles. Mirificum Architam qui folio æqualem ſpinam agnouerit. Huic adiungit difficilem ſententiam: Locum iis præſcriptum eſſe nullum. Quis neſcit ſuum cuique locum, locíque finem eſſe pręſtitutum? Ex oculis rami frondéſve ſemper exeunt. Omnibus cortex extimus eſt, ſemen intimum, & medulla: radix infima.

dix infima. Fructus, vbi flos aut analogum extitit. Poſt hæc concludit caput certis legibus, differentiam ab accidentibus. Impurè tamen loquitur, cùm ſic dicit: αἱ διαφοραὶ δὲ τῶν φυτῶν ἐν τοῖς ἐκτὸς μέρεσι γιγνώσκονται καλῶς. ὁμοίως δὲ καὶ τῷ σχήματι αὐτῶν ἐκ τοῦ χρώματος, ἐκ τῆς ἀραιότητος, ἐκ τῆς πυκνότητος, καὶ ἐκ τῆς τραχύτητος, καὶ ἐκ πάντων ἄλλων τῶν συμβεβηκότων αὐτοῖς. Aſſentior enim ad figuram pertinere nõnihil aſperitatem: non eſſe tamen figurę quippiam. Non enim aſperitas eſt illa ſuperficies, ſed affectus ſuperficiei expoſitione partiũ, quo tactus progreſſus diſcontinuatur inæqualitate. Igitur ex illarum ſitu figura fit in ipſa illius planitiei variatione. At aſperitas ſuo τῷ τί ἦν εἶναι refertur ad tactum, Non enim dicitur aſperum quicquam, niſi ad reſpectum tactus. Sed pauci poſuerunt operam B in prima Philoſophia. Quin ipſa inæqualitas non eſt figura ſed relatio, & quãtitatis affectus non figuræ: ſed affectus figuræ ſimilitudo eſt. at aſperitas eſt inæqualitas ſuperficiei. Præterea tametſi color aliquo modo ratio eſt, qua figura viſilis fit: (quippe non eſt figura viſilis in corpore tranſlucido) tamen non eſt ratio color, qua figuræ notio capiatur aut ſenſu aut intellectione, ſed alia duo: nempe lineæ vel linearum ſecundum ſuas partes ſitus, & linearum mutua diſpoſitio. niſi velitis etiam addere quantitatem. Quandoquidem aliud eſt quadratum, aliud ἡ τετράγωνος idea. Lineæ partium ſitus intelligitur diuerſus in recta & obliqua, vnde figura variatur. Linearum diſpoſitione figuram conC fieri etiam tyrones ſciunt. Non pendere figuræ cognitionem à colore ſatis patet: idem enim eſſet triangulum & quadratum alba. Tanto minus dabit illud pro confeſſo, aut pro vero Philoſophus: per denſitatẽ aut raritatem cognoſci figuram. Omiſit etiam quartum membrum ſimilium & æqualium: quod neutiquam fuiſſet ab Ariſtotele prætermiſſum. Quæ in calce ſunt, haud magnum afferunt momentum ad ſcientiæ perfectionem, ſed neque multæ indigent operæ ad explicationem. Quapropter quintum iam caput aggrediamur. In hoc quinto capite fructuum declarat ſitum. Ego quidem à foliorum atque ramorum ſitu cœpiſſem prius. Frondes aliis ad cacumen, vt pino: aliis infernè, vt ceratiæ: pleriſque in ramis: herbis D multis in ſtipitibus folia: ſurrectę lauro, deuexæ abieti. Tum à figura, colore, magnitudine, craſſitie, frequentia, duritia, neruis, dorſo, venis, oris, aſperitate, horriditate, rigiditate, & horum contrariis, ſiqua ſunt. item ab aliis affectibus. Nam quædam pro loco aut ſitu aliam atque aliam figuram ſortiuntur: vt in ſcabioſa, coriandro, ſerpentaria. Quædam ſolſtitio inuertuntur alia ad ſolem circumaguntur. Primam differentiam deſignat à loco, propterea quòd aliqui ſupra ipſas frõdes producuntur, alii infra. Ac prioris membri maxima pars arborum popularis eſt: poſteriori paucæ com-

A prehenduntur. Ficus ἀμφοτερίζει. groſſos enim ſupra frondes gerit. (Bolæ vocantur à Venetis, cætera Italia Florones appellat.) Alterũ genus infra erumpit. Aliam ſubdit huic differentiam haud abſimilem. Illa erat relatiua: hęc erit abſoluta. Quidam fructus à trunco exeunt, quidam ab radice, quidam ex ipſorum medio. Sic enim ait: τινῶν δὲ καρποὶ ἐν μέσῳ. Huius poſtremi non ponit exemplum. Secundi eſſe modi ait Ægyptias margaritas. Videtis & hîc ἰδιωνυμίαν. Hoc enim eſt vingũ, & aracidna Theophraſti. Cuius Philoſophi lapſum vel hinc animaduertere potes: cùm dicebat ille caulẽ fructus aut floris cauſa procreari: in hiſce enim funditur ab radice. Vel ex eo quòd non omnes caules fructum florémve gerunt. Non enim trichomanes, non filix, non ſalicum genera quædam, non omnes populi. Exemplum primi petemus à ceratiis. In tertio verò membro non ſatis mirari queo fructus locum, qui radicem inter ac truncum ſit. Et locum hunc, inquam, hîc mecum ipſe quæro: & hiſtoriam non memini, quæ mihi loci huius facere poſſit ſuſpicionẽ. Sed quis ferat, quod ait deinceps? Quarundam fructus, & frondes, ac neruea filamenta indiſcreta eſſe. Hoc enim eſt ἀδιάκριτα. Nemo vnquam, puto, vidit arboris cuiuſpiam fructum & folia confuſa ſimul. Nam folia quædam etſi manduntur, veluti folia tambor: at ea non ſunt alimenti vice, ſed medicamẽti potius. Hac enim lege frondes omnes eſculentæ (vt olera) fructus explerent naturam. Aliam hinc aſſuit differẽtiam. Quarundam folia eſſe inter ſe omnia ſimilia: in aliis non item. Rectè hæc quidem. nanque ſi ſcabioſæ folia conferas ima ſummis, vti ſuprà dicebamus, duas eſſe dixeris illorum matrices. Sed & in agrimonia non eſt omnibus eadem facies. Quam naturam cùm negligentius Dioſcorides explicaret, implicuit nos haud contemnẽda dubitatione. Parthenii folia coriandri foliis tenuibus ſiue exilibus, λεπτῶν quidem, ſimilia dicit. Vtra intelligit? ima ad radicem, an ſumma ad vmbellam? λεπτὸν, éſtne ſicut anguſtum in vacuo, ita exile in corpore, latitudine, & profunditate parua, cuius omnia vndecunque latera propinqua ſint? an tenuitatem ſolam dicit profunditatis, quæ contraria eſt craſſitiei, & latitudinem concedit? Illa exilitate cotula noſtra referetur ab illis ſummis foliis: hac tenuitate lata folia repræſentabuntur in matricaria. Cętera vtrique communia æquè omnia: viroſus odor, flos, natalia, craſſis, vſus. Faueo tamen cotulæ: quando chamæmelo, quod ibi deſcribit, ſimilior eſt: atque, vt ſciant qui neſciunt, ita ſimilis vt eadem putem ſpeciem, ſicuti Moloſſum & Corſos canes. Differre tantùm qualitatibus ignotis nobis, quæ capi queant ab vna ſpecie. Quemadmodum agreſtitas fera, & Heroica humanitas in vna hominis ſpecie. Nanque in eodem loco legi, ac commiſtas indiſcretè quidem, chamæ-

melum, cotulam fœtidam, cotulam odore nullo, ne ſi fricaretur quidem, præterquam herbaceo. Iſtam verò Dioſcoridis ſecuritatē, quam de nobis præ ſe ferre viſus eſt, non ſemel experti ſumus, pudenda ſæpe doctiorum vſque ad conuitia velitatione. Sui nanque eupatorii florem ſi pinxiſſet poſteritati, non nunc diſquireremus, vtrū eſſet agrimoniáne an ea qua vtuntur vulgò. Equidem non obtundam, ne grauatim videar admittere ſapientum iudicia, vtroque vtor ſimul ſemper, vbi requiritur eupatorium. Ita & calumniam fugio & periculum vito, neque illis non credens neque mihi habens fidem. At enimuerò non faciat naturæ Deus, vt agrimoniæ folia cannabinis ſimilia ſint: niſi vel præſtigio fiat, vt id quod cernimus non videamus: vel eorum mutet figuram, ſcindátque continuam planitiem illam quinque partito, atque digitatam faciat pentaphyllo ſimilem. Sed hæc videbimus, vt excuſſeris tu Cæſar in tuis commētariis. nunc ad propoſitum. Quædam, inquit, ramos pares habent: quędam non. Ex æquo & bono, vt conſueuiſtis vos, Minutium intuens, non ex ſummo iure. Qui enim ramos tam oculatè metitus eſt, vt ſine fidei aut pudoris periculo queat hæc ita pronuntiare. Hic omittit differentias: & affectionem ponit naturalem omnibus communem: augmentum ſcilicet atque additamentum. Quo loco præpoſterè loquutus videtur. Eſt ſiquidem πρόσθεσις quàm αὔξησις prior. ſcilicet πρόσθεσις eſt alimenti, αὔξησις corporis. Et non ſuo loco partes enumerat: ῥίζα, λύγοι, φυτεῖ. Deinde cùm dicit: ſimiles eſſe membris humanis plantarum partes, quæ continent alias partes: oſtendit eſſe partes compoſitas: radicem, ramos, ſurculos, truncos. Itaque rectè μέλη dixit. Sic etiam Ariſtoteles in principio hiſtoriarum. Sic Latinè membra, non ſolùm partes. Verùm curta nimis ſententia eſt. Quaſi verò non & cæteræ partes, ſimplices dico, augeantur. Id etiam nihilo prudentius: Media, inquit, radix eſt inter plantam & alimentum. At radix, nónne plantæ pars eſt? Quónam ergo modo fuerit inter plātam & radicē media? An murus eſt inter viam & ædes medius? Erit igitur medius inter ſe & viam. τὸ μεταξὺ habemus apud Ariſtotelem, quod neutrius eſt. Hoc differt à continuo: cuius terminus partium partis pars eſt. Addit abſurdum inde loquendi morem. Non ſolùm, inquit radicem appellamus, ſed etiam vitæ cauſam. Eam plantis afferre victum, tanquam portitorem, fatemur. At quis dixerit, homini vitæ cauſam eſſe os? Hoc enim eſt plantis radix, ex Theophraſto & Ariſtotele. Habet tamen in plantis vnicum radix officium, excipiendi. In homine verò, & excipiendi quod habet opus, & tum mala expellendi, tum bona emittendi. Id quod diuinis Plato verbis in Timæo, τὴν εἴσοδον eſſe ἀναγκαίων (ſcilicet τῆς τροφῆς) τὴν ἔξοδον τῶν ἀρίστων. Haurite, verò obſecro vos, nectar illud, τὸ δὲ λόγῳ ἀνάλογον ἔχει ῥίζα, καὶ ὑπερεστῶσι φρονοῦσι ἄλλοι, καὶ ἀεὶ στομάτων ταμιῶν. Quod verò non ſit vitæ cauſa radix patet ex iis arboribus quæ ſolo cacumine amputato, pereunt. Contrà in animalibus quibuſdam. viuunt enim muſcæ abſciſſo capite: ergo ſine ore. Non eſt igitur vitę cauſa os, nihilo magis quàm ſpecus fontis. Pro certo habent ſaltuarii decacuminatione abietem interire: verùm quòd huic addunt cupreſſum, nobis id falſum compertum eſt, niſi fortaſſis adiungant ætatem. Nouella nanque manu noſtra pacta cacumen amiſit caſu: quæ etiam nunc viuit ingens, priſtini verticis in locum proximo ramo ſubſtituto. Hæc igitur argumenti pars eſt, quòd radice non læſa, & alia parte læſa, plantæ quædam moriuntur: altera pars eſt, quoniā abſque ea viuunt aliquæ plantæ, tum quod maximum eſt, ſemen & perferūt & perficiunt. Tale eſt ſemperuiuum. malabathrum quoque prædicabant veteres, eiuſmodi. Verùm nunc apud Indos nihil tale reperitur: ſed Gręcorum mendaciorum veſtigia manifeſta in arbuſcula ἀλλοκαύλου naturę, ſicut loquitur Theophraſtus. Aduoluit enim ſeſe tembul adminiculis maſionæ modo. Cortex quoque vel medulla tota ſi moro detrahatur, vitam ſimul auferri Theophraſtus author eſt, in quinto de cauſis. Suprà tamen memorabamus, abſque medulla vitem viuere Conſtantini præceptis: vnde prodeant vuæ quas vulgus Corinthiacas vocat. Nam Theophraſtus idem, è palmitis medulla lignum in acino prouenire dicit. Vnde ſcire potuit id, niſi ſi ea ſublata nullum ibi granum compareret? Medullam tamen qui findet, facturus inſitionem, ei opera perditur, vt vulgò perſuaſum eſt. In vulgaribus racemis acini maiores habent gigarta, minores non habent. Idem in primo de cauſis ita ſcribit, rami etiam præter radicem habent in ſe principia vitalia innata. Ergo non erit radix plantarum vita. Quòd verò, ſicuti dicebamus, ori queat comparari, Mneſitheus quoque docuit. Is ineptas radices aliquas aiebat ad alendū, quia multum ſucci traherent: ídque adeo vt excoquendi poteſtas plus haberet operæ quàm virium. Ad alias nanque deſtinatum partes ipſæ nequeunt conficere. Itaque vt in ore animalis ſuccus nondum perfectus eſt, ſed affectus tantùm: ſic neque in radicibus. Quam omiſit rationem, ſic ineas, Radici non eſſe perpetuò attrahendum, ſed quantum ſatis habeat. expeti reliquū à partibus ſuperioribus. Ipſam, quod pro ſe facere ſentiat, retinere: atque è re ſua ſuo more coquere. Radicem Democritus quoque vitæ ſtatuit authorem. Tortas arbores viuere diutius, propterea quòd vegetiore nitantur radice. Succum enim ab ea intercipi. Iccirco non corrumpi eas ſuperfluo atque aduentitio, quemadmodum contingit paluſtribus. Similem deprehendemus apud Philoſophum rationem. Claudos eſſe libidinoſos, retenta

tenta ſcilicet vberiore materia ſupernè. At proceras rectáſque arbores minus diu viuere. Ego verò in promptu multa memini quorum præſidio ſecus ſentiam. Quercus rectiſſimas, grandiſſimas, vetuſtiſſimas: ſalices flexuoſas æui breuiſſimi. Cupreſſus longæua eſt, & pinus: vtraque rectitudinis atque proceritatis ſpecie viſenda. Hæc plantarum natura ſi cum animalium genere comparetur, longè diuerſa videatur: voracia nanque animalia parum viuunt. Igitur plantæ longæuitas non aſcribetur ex multa radicis attractione. Argumentationem, Philoſophi more ſic explicemus. Radix non eſt vitæ cauſa efficiens, non forma, non finis, non materia, ſed materiam excipiens prima pars. Quin materiam exceptam ipſam non potius tranſmittit agendo quàm amittit patiẽdo, cæteris ad ſe trahentibus partibus. Nimirum attractione ſubit ſuccus, non appulſione. Ieſemini talea noſtra manu pacta primo ſtatim anno florem tulit: biennio pòſt ſequenti plures etiam pertulit. Eam nos transferre cùm vellemus ad opus copiarium, ne veſtigium quidem radicis inuentum eſt. Contrà, araneu, quòd gelu periiſſet, triennio pòſt effoſſi radicem mirati ſumus, non ſolùm viuere ſed etiam lætiſſimam eſſe. Poſt hæc ridicula fundit. Stipes, inquit, eſt qui ſolus à terra oritur, & ſimilis eſt hominis ætati. Verùm neque ſolus oritur è terra ſtipes: nempe folia quoque prodeũt herbarum primò. Ita falſa canit: ſi vox hæc, ſolus excludat cæteram naturam. Quòd ſi intelligit ſingularem: nihilo felicius. in fruticibus enim nullus eſſet ſtipes. Quis non rideat collationem ſtipitis cum hominis ætate? Quæ temporis & ſubſtantiæ poteſt eſſe ſimilitudo? Reſoluantur verba in ſua principia, more Ariſtotelico: ſtatim ineptia deprehendetur. Subſtantiæ prædicamentum ſimile eſt prædicamento menſuræ motus. Sed & partes omiſit quaſdam: alias non omiſſas repetit. Omiſit albumen in quercu: quod cum animalis pingui potuit comparare. Sunt in adultis item partes aliquæ non ignobiles, quibus nouellę carent: vt in pino tęda: quod in ſecundo de cauſis proditum eſt. Repetit παραφυάδας, quos ſtolones ſuprà dicebamus. Ab radicę pullulare canit Virgilius. Si quis velit argutari à frequentia (hoc enim eſt θαμινὸς) πολλοὶ, vnde verbum illud (nam poteſt ab animalium fœtura duci, πῶλοι) pollinem quoque dixerit acutè quis ab eo quod πολὺ factum eſt. Cæterùm à rotarum verſatione magis arridet πολεῖν. Definit autem κλάδους, qui mittantur à ſtolonibus rami. At quàm bene quámque pro vocis vſu nõdum ſtatuo. Nanque apud Theophraſtum etiam à matrice ipſa, hoc eſt à ſtipite, prodeunt κλάδοι. Paulo pòſt malè deſcribit, quod bene ſentit. Quæ, inquit, κλάδους habent, quædam ſunt perpetuæ, quædam non: ſed quotannis ſubnaſcuntur. Nam κλάδοι etiam ſi ſtolonum tantùm ſit: at hæ differentiæ, perennandi, & intermoriendi aliis quoque competunt. non ſolùm quibus ſtolones nulli, verumetiam ne ſtipes quidem vllus eſt. Linguæ caninæ nihil horum aſcribit Dioſcorides: & ea moritur. Pinus non fruticat, & perennat. Perennat ſcolopendria, & lingua ceruina, ſine ramis vtraque, ſine ſtolonibus. Propterea verò quòd non omnes partes ſupradictas omnibus arboribus ineſſe dixerat, idcirco recenſet eas accuratiùs. Quædam, inquit, neque ramos habent, neque folia: vt fungi & ſimilia. intelligit tubera. Addit aliam ſententiam: Partes omnes à ſucco gigni. Hoc fecit vt materiam indicaret. Nemo verò putarit, animatæ rei partes aliunde concreſcere quàm è ſucco. Aut quis ignorat partes aliquot per initia conſtitutionis, non plantæ quæ nondum exiſtit, ſed è ſeminis confieri ſucco? Poſt hæc, quemadmodum ſuprà diuerſa radicis attulit nomina: de medulla hic idem capit conſilii. Eam non ſolùm μυελὸν, ſed etiam μήτραν nominari: item σπλάγχνα, & καρδίαν. Quo in loco delineatur ſententia Philoſophorum, qui in æquiuocis, tranſlatis, & analogis ſemper vnum primum ac principẽ loco ſtatuunt, quod ſit vel nobiliſſimum vel notiſſimum: idemque aliorum meta, modus, menſura, caput. Proinde cùm animal nobis notius ſit quàm planta (nobis enim nos notiſſimi ſumus) optimè factum fuit, cùm partibus noſtris indita ſunt prius nomina quàm generi plantarum. Et eſt animal nobilius planta. Ac de cordis quidem vocabulo ſatis conſtat: infrequentior viſceris appellatio: rarior quoque matricis vox. Non enim ad vitam, ſed ad generationem comparatum fuit à natura membrum, quò fœtus contineretur. Contrà, medulla vitæ cauſa non fœtationis: vnde etiam cordis nomen participauit. Locum medulla potius indicat quàm officium. Satis patet, à medio dictam. Apud Theophraſtum & Xenophontem cerebrum dictam memini. Quem vocis vſum retinent etiamnum Siculi. Nec diſſimulauit eorum vicinus interpres Serapionis, qui popularis eſſet oppidi Rhegii. Nam illi à Græca voce, cuius linguæ olim alumni extitiſſent, τῷ ἐγκεφάλῳ affinem fecere *Ciſilionem*. Tametſi longè latéque patentem ſignificatum coarctarunt nunc limitibus plantę, quam palmitam vulgò vocant, longè aliam à cacto, ne cum quibuſdam fallar. Ac quanquam longè abeſt ab officio cerebri medulla hæc: tamen quia cerebrum medullæ rationem obtineret, haud inuita accepit conditionem appellationis. Iſte verò interpoſuit hæc importunè: Arborum partes ex eorum ſucco ſic concreſcere: Quatuor ex elementis conſtare ſuccum. Pertinent enim ad libros De generatione: & cum qui debet inſcribi De miſtorum affectibus. Sunt enim propiora principiis ſcientiæ naturalis. Saltuatim deinde percurrit, & partes

aliquas agnoſcit ad foliorum florúmque generationem comparatas. Sententiam profectò longè alienam à ſcito Philoſopho. Non rami frondes gignunt, ſed plantæ virtus quæ in ramis eſt: ſicuti vis eadem ramos ipſos in ſtipite, ſtipitem ab radice, vtrunque ex ſemine aut analogo. Si gignerent folia rami, nunquam aliunde gignerentur illa: at gignuntur in herbis quæ ramis caret. Neque ſanè generat vnguem manus, neque verò dentes caput. Quinetiam peſsimè dixit, πολλάκις. nam quod ab eſſentia tale eſt, tale ſemper vbique eſt. Si igitur apti natura ſua ſunt ad folia generanda, ſemper exiſtent tales, nòn πολλάκις. Ab hac diuiſionis parte producit alias. Quarum vna florum generationem etiam ſurculis attribuit breuioribus: ſalicis exemplo. Sanè pannos demittit ſalix ſpicatim confertos, & lanitium quoddam, corylorum ac populorum more. Addit: Quidam « & flores, & fructus, & alia quæcunque è ſemi- « ne generantur, atque ea quoque vnde illa con- « teguntur. Verba malè conciliata. Nam ſi è ramus præter flores & fructus exeunt omnia quę è ſemine proueniunt: egredietur etiam radix. Nunquid verò ipſimet etiam rami? Nam hi quoque de ſemine producuntur. Partes exequutus, carúmque nomina ac differentias, tum officia generandis foliis, floribus, fructibus, diuidit ſummum genus in genera media. Illæ ſunt partes quibus corpus conſtituitur: hæ ſunt vt generum ſpecies. Illas integrantes diſputationum magiſtri vocant: has ſubſtantiales. Ipſa verba ſubiicienda ſunt, vt appareat quàm ſit author idoneus ad hanc diuiſionē. τῶν « φυτῶν εἰσὶ τινὰ δένδρα, τινὰ δὲ μέσον δένδρου καὶ βο- « τανῶν, καὶ ταῦτα ὀνομάζονται θάμνοι. καὶ τινὰ μὲν εἰσὶ « βότανα, τινὰ δὲ λάχανα. Proponamus in alia formula picturā huius rei, ſic: Animalia quędā ſūt aquatilia quędā inter aquatilia & terreſtria. Et quædā ſunt terreſtria, quædā verò ſunt iumenta. Auditis laruam, non Ariſtotelem. Prius dicit relationē quàm extrema. Nondū ſcio quid herba ſit, & eò me allegas ab arbore vt interea fruticem inueniam. Poſtea ſubinfers herbam, disiunctis penitus partibus. Sed & ſpeciem ſeparat exaduerſum à genere ſuo: nempe olus ab herba. tum omiſit φρύγανα. Nos ergo rectè: Plantam φυτὸν, in arborem δένδρον, φρύγανον cremium, fruticem θάμνον, herbam βοτάνην, quæ iam vulgata ſunt. Quocirca minus vulgata his adiungamus: Non eſſe verum quod aliqui profitentur, herbam eſſe quæ intermortua, rurſus ab eadem radice fundit ſcapum. Multa nanque talia ſunt cremia. velut pæonia, matricariæ ſerpentaria, & alia. Item contrà non paucæ, & perennantes, & plures annos æuum ſuum tranſigentes: vt lingua ceruina, ſcolopendria. Alii dixerunt, herbas eſſe quæ caule careant. ne id quidem verum eſt. Hac lege excluderentur olera omnia: neque quicquam herbarum eſſet nobis edendo. Dignam ſen-

A tentiam quæ per Plautinam ſcenam traducatur: in qua deridet ſuorum popularium coquus artem: *Qui, inquit, aliis ſuper alias aggeſtis herbis, boues vt ſint efficiunt conuiuas.* Sed herba eſt cuius ſatu exeunt ab radice ilico bina folia, poſt ea foliola, quæ è ſeminis in ipſa tranſmutati ſubſtantia fiunt primùm. Nam in arbore, cremio, frutice, non hæc folia, ſed ſcapus erumpit ſtatim. In hoc igitur genere duplex natura eſt. Quibuſdam nullus exit ſcapus, quod de canina lingua ſcribit Dioſcorides: in nonnullis prouenit, vt è lactuca. Atque harū vna differentia pro tempore. Sunt enim quæ citò, vt braſsica: ſunt quæ ita ſerò, ita rarò: vt à quibuſdam ἄγονα

B natura ſua ſint exiſtimatæ: qualis tuſſilago.

Altera differentia de caulium numero, vel frequenti, vel ſingulari. In aliis tribus generibus egreditur ſcapus, aut vnus, aut plures. Si vnus, aut magnus, & eſt arbor: aut paruus, & eſt cremium: ſi plures, eſt frutex. Horum verò affectus proprii ſunt: Arboris, vt ne intereat, & denuo ſubnaſcatur: Cremii & fruticis, vt aliqui tales ſint, aliqui intermoriantur: id quod cum herbis communè habent. Ad hæc, genera plantarum propter imperfectionem abeunt alia in alia, ſicut & ſpecies. Nam ſiſymbrii ſpecies in mentam: triticum in lolium: hordeum in auenam. Sic genera, corylus, ſi non colatur, frutex eſt: item

C punica. ſi auellantur ſoboles, arboreſcunt. Huius ideæ proportio quædam eſt in braſſica & lactuca, & paliuro. De paliuro ſcriptum eſt à Dioſcoride. Lactucæ ſtipitem ad hortorum poſtes quęſitum prodit Theophraſtus. Braſsicam vidimus nos tam grandem, vt vnum folium, proceri hominis, riſus gratia, fuerit palliolum. Hîc Minutius, luculentam à me gratiam iniſti tū Baiuli, qui tam modico loco tam inſtructam aciem oſtendiſti. Et ſanè bene armata, nunc primùm placuit. Antehac anfractus Labyrinthei mihi videbantur. De Frutice verò illo qui arbori affinior eſt, etiam apud nos videor meminiſſe. Nam germinales arbores legere eſt in titulo, Soluto matrimonio, quarum è brachiis v-

D ſus eſſet, ſicuti cremiorum ad cremādum. Hoc enim eſt φρύγανον, ſicuti φρυκτώρεια. Pollux in perſonis Tragicis pro arido atque aduſto poſuit. Sic Latini veteres flagrum. Et in libris γυμνασίας τὰ φρύγανα, καὶ ὕφλεκτα. Et aliquando materiam vocat Theophraſtus, ad ignem ſcilicet, non ad opus. Arabes quoque id nomen impoſuerunt: vt intelligamus ad faſces conficiendos, qui eſſent ignibus vſui. Quo loco libet hunc moroſum (me intuens dicebat hæc) caſtigatorem vellicare. Nanque in ſuis illis admirabilibus ſanè myſteriis, ὕλην dicebat ex Chaldæis aquam: nunc ad ignem videt eandem duci. Hîc me arridente continuauit orationē. Tamen habeo quiddam haud plebeium,

& non

& non eſt alienum ab iis quæ de ſucco dicebas. Eſt enim χυμὸς & χυλὸς idem re, ſed differunt τῷ ἰῷ. vtriuſque verò eſt origo eadem. Priori indidem vnde noſtro humori: in poſteriore eſt ὕλη illa, in vtroque τὸ χεῖν. Vt omnino ſit, & liquidum & fuſile. Plantam verò non omnem ſtirpem olim dictam puto: ſed eam tantùm quæ pangeretur. Fuiſſe nanque palantem à palo. Palus autem concitum: integrum paxillus. Vt ala ab axilla: extrita insuaui conſonante, quemadmodum Cicero docet. Quin vocem aliam, ſtirps, ſolis firmitate præditis fuiſſe reor peculiarem: quaſi στῤῥόπους. Vtriuſque poſtea ſignificatũ ad cõmunem omnium vſum factum commodiorem. Pumilas autem arbores, arbuſculas docti, arbuſti nomine vocant barbari. Qui purè loquuti ſunt, pro arborum ordine poſuerunt, quibus applicatas diſponerent vites. Appellant Taurini Ligures Altinum. Pro fruticis natura Iureconſultus vſurpauit in titulo, De termino moto. Olus verò dicit quancunque herbam eſculentam, claro indicio priſcæ frugalitatis: quæ ad victum nihil obſonii ſibi deeſſe exiſtimaret, modò ne deeſſet olus. Hoc enim ὄψον eſt, ſicut & panis, σῖτ. Sed fortaſſe hæc importunè. Quam tu nobis importunitatem narras? inquit Baiulius. Nunc verò demum perfecta res eſt. Ædes exædificatæ ſunt: tu eas inſtruxiſti. Ego verò ad hominem redeo. Cùm hæc tractauit, quaſi ad alia vocatus, ait: πάλιν εἰσί τινα δένδρα, ἃ καὶ ἔχουσι μὲν τὰς οἰκείας ῥίζας φιλεῖν. καὶ φυτεύονται ἐν αὐτοῖς κλάδοι πολλοὶ, ὡς συκῆ καὶ ἐλαία· τινὰ δ' οὔ. At iam dixit hoc. Eſt igitur verè πάλιν. Ridiculè verò dicit, ſtipitem à propria radice naſci. Nam vnde igitur? ſi non à radice. & à qua radice, ſi non à propria? Deinde animaduertam, κλάδους hîc ab radice prouenire: at ſuprà κλάδους educebat definitione παρὰ τὰς παραφυάδας. Vt idem totum faciat, & partem. Nunc igitur, cùm δένδρον dicit: non quit θάμνον intelligere. Diſtinxit enim hæc. præſertim quia ponit φιλεῖν, non φιλεούς. Et tamen exempla dat oleæ, ficiſque: at eæ fruticeſcunt. Hoc quod dicebamus, doctũ oportuit: Quaſdam niſi colantur, abire in fruticem. Itaque ſtolonibus exciſis aut auulſis, arboreſcunt. Nec locus prætereundus ſine portorio. Punica in arborẽ cultu redacta nihilo deterius fructificat: contrà corylus, ipſa frequentia popularium fœcundior. Ratio: Quia Punica ad arboris naturam propius accedit: corylus ad fruticis. Alia in oleis ratio. Non enim eam ob cauſam in Italia proceriores, in Prouincia breuiores: ſed hîc apud nos ob Circii vim, ne affligentur. Eſt enim ventus (vt ſcitis) ferus admodum. Videte verò hominis vel fidem vel eruditionem. λάχανα definit, τὰ ἔχοντα ἐκ μιᾶς ῥίζας κλάδους πολλούς. Iam hoc erat θάμνος Braſſicam vbi poſuit ad exemplum: fecit primùm vt addubitarem. Non enim memini à me

A hac viſam facie. Sed certum eſt iis qui ſtolonibus ſtipatam viderunt credere. Quos inter etiam cognoſcas Theophraſtum. Ex hac definitione, ſeiunges ab oleribus lactucam, quæ λαχάνων facilè princeps eſt. Nam Catonis de braſſica iactatas religiones nihil moror. Et malum præbet ſuccum: optimum lactuca: ſi ab herbis optimus poteſt proficiſci. Ab his digreſſus recenſet herbas quæ ſtipite carẽt. Differentia verò ſic pote ſtatuenda eſt. Herbarum quædam ſurculum exerunt, quædam nullum. Ex iis quæ caule carent, aliæ florem ſtatim edunt in ſummo ſolo, vt chamæleon albus: aliæ ferunt in ligulis, vt chelydonium minus, mandragora, cyclaminus, aſarum: aliæ fundunt ab ſtipite, non vno modo. In nonnullis vmbella, partim conferta, partim ſparſa: in aliis alio B ſitu. Quibuſdam frequentes ſcapum ſtipant, vt in hhlomo. Agrimoniæ in ramos diſſiti. Adiungemus his eius herbæ modum, quam centumgrana vocant, & laurum Alexandrinam. Sequitur pòſt differentia ἀπὸ τῆς διαμονῆς. Quædam, inquit, quotannis gignuntur, & ſiccantur, vt triticum. Mihi tamen hac in parte videtur valde mancus. Nam quædam perpetuant: hoc enim plus eſt, quàm διετίζειν, aut perennare. Eiuſmodi ſunt capillares: Quędam non perdurant, atque diuerſis formis diſtinguuntur: aliæ pereunt, neque renaſcuntur, vt triticum: aliæ renaſcuntur, vt gentiana. Atque C harum aliquæ perennant, vt agrimonia: quædam intra anni ſpatium moriuntur: idque haud vno more. Triticum pluſculum durat, & trium temporum, ac fortaſſe quatuor particeps eſt: nimirum autumno ſatum, æſtate metitur. Puſillum trimeſtria. Quapropter non bonum exemplum duxit à tritico: neque enim quotannis naſcitur, niſi ſeratur. Inde tradit viam, & rationem ſcientiæ triplicem, Syllogiſmum, exemplum, picturam: quibus artibus plantarum facies pernoſci queant. Vt per picturam ſit notum nobis, τὸ ὅτι ἐστί. Intelligo verò cum Ariſtotele ἁπλῶς τὸ ζητούμενον. per ſyllogyſmum autem τὸ διότι. Quod falſò negat Auerrois in tota medicina extare vſquam: & vix in vniuerſa Philoſophia naturali tres concedat extare D demonſtrationes. Accipiamus hîc ſyllogiſmum, laxiorem demõſtrationem. Veluti: herba, quia calida eſt, aperit: aut, vt ſubtilius dicamus, quia ſic calida. In quem ſyllogiſmum inducet nos media ratio cognoſcendi, id eſt exemplum. Vt quia radix aſparagi aperit: etiam paſtinacæ. Quia dictamum venenis aduerſatur: etiam pulegium. Quam rem fuſiùs agit Theophraſtus: hîc in ſequenti libro ſtrictim. Neque verò ſolùm fines tractat, ſed figuras quoque, colores, magnitudines, natalia, frequentiam, exceſſus, & defectus. Nunc autem obſcurè ſatis profitetur: Herbas eſſe quaſdam εἰς δένδρα ἀνακλινούσας. Vult, opinor, innuere δενδρολάχανα Philoſo-

phus dixiſſet, ἐπαμφοτερίζειν. Alternationem naturæ ſignificat hoc. Ponit exemplum. Si ocimum intelligit, quod baſilicum vulgus vocat, Sotion autem μινύανθον: hinc nobis in Æthiopiam Abyſſinorum abeundum eſt, vt videamus an arboreſcat. Ibi nanque maximum: ſed fruticis potius quàm arboris magnitudine. Et nos aluimus in hortis penſilibus ea magnitudine, vt folium Arancii frondes æquaret. Certo igitur nobis fuerit φρύγανον: huic autem an eſſe poſſit λάχανον, videndum eſt. Nondum enim cõperi fruticantẽ. At huius λοχάδες πολλαὶ φύονται ἀπὸ μιᾶς ῥίζης. Quę verò vocat ἄκρα δύο, accipit: quemadmodum ex Themiſtio faſtigia vertit Hermolaus, genera. Summis tamen generibus ſolis ea conuenit appellatio. Sed facetus eſt cùm dicit εἰς ἄκρα inclinare. non enim in ſumma, ſed in ima inclinamur. Perſtat verò in ſuperiore culpa, vbi ait:
« Quaſdam in eadem natura eſſe, & herbæ &
« oleris. Nam etiam phrygani & oleris naturæ
« conueniunt in quibuſdam. Quæ verò ſubdit,
« ecquid capere poſſim? Quædam, inquit, cùm
« exeunt, ſpicæ figuram gerunt, ac euadunt po-
« ſtea cuiuſmodi ii qui in Arabia dicuntur Benteli. Et planta, quæ nominatur Helioſcopium. Benteli apud ipſos Arabes quid ſit, quæſitum non inueni. Si non eſt amomum, quid aliud afferam neſcio. Eſt enim amomum omnino id quod Roſam Hieroſolymi aut beatæ Mariæ vulgus vocat. Perplexa ſarmentulla in racemi modum. Quæ ſi nihil ſpirat odoratum, natalium humori, atque vetuſtati ſit attribuen-
« dum: non detrahendum ſpeciei, propter acci-
« dentium abſentiam quorundam. Athenæus 3. δειπν. Bentelos conchæ genus margaritiferum prodidit apud Indos. Audite verò nouum procemium inepti huius. Qui perinde, atque rem valde nouam, fruticum aggreditur naturam: in qua tamen defatigatum putabam: nos certè exercuit ad faſtidium & languorem vſ-
« que. Myrtus, inquit, & malus, & pyrus eo ge-
« nere continentur. Quarum rami multi & inutiles ſunt ab radicibus editi. Ac propterea decet harum præponere diuiſionem: vt ad exemplum faciant, & ratiocinationem. Neque enim debemus omnium veſtigare definitiones. At quomodo συνδιαιρεῖν, ſi nequit διαιρεῖν? Et
« audaciore verbo vſus eſt, ἐφέλκομεν. imperioſa
« negatio. Modeſtiùs, δυνάμεθα. Nã profectò ſa-
« pientis eſt, perſequi definitiones. Sunt ſiquidem ad ſcientiam προτάσεις immediatæ. Iſte verò nos adeò væcordes exiſtimauit: vt ſuo iuſſu ſperaret obtũdere poſſe aciem perſcrutationis noſtrę. Nihil enim cordato viro dignius quàm definire. Quinetiam propoſita in præfatione hac non exequitur: ſed tranſit ad diuiſionem cum ſuo πάλιν. Plantæ, inquit, alię domi altiles, aliæ hortenſes, aliæ agreſtes. Agreſtes intelligo, quæ humani ſtudii cultu carent. Ergo ſi τὰ κηπευτικὰ diſtinguit ἀπὸ τῶν κηπαίων, Ado-

A nidis horti penſiles non erunt horti: cuiuſmodi plurimi in Africa, Hiſpania, Romæ, Genuæ, Venetiis, Ferrariæ, hîc. Recitabo quod adſcripſi margini, αὕτη ἡ γνώμη, ἢ ἀπαιδεύτου ἢ παιδός. Duo nanque membra ſunt, ſi ἄγριον eſt, quod humano cultu caret. Non differre autem ſpecie, ſed accidente docebat in Timæo Plato: qui τὸ ἄγριον πρεσβύτερον τοῦ ἡμέρου dixit. Habemus apud Theophraſtum, quid ille ſenſerit: nec minus ex Ariſtotele. In nuptialibus inſtitutionibus declarat Plutarchus: ab agreſti non diſtare mitem genere, ſed modo. In Bœotia conſueuiſſe ſponſas aſparago coronari: vt oſtenderent ſpinam, ex maximè incommoda, mitem factam, atque humanæ vitæ aptam. ἥμε-
B ρος melius dixiſſet quàm κηπαῖα. Quam vocem ad alia quoque deduxit lacteus ille fons: qui in ſexto de legibus, vias ἡμερωτέρας appellauit, quæ eſſent commodiſſimæ: ad ſaltuum, niſi fallor, differentiam. Quippe munitionibus ad hominum vſum factas aptiores, atque compoſitiores. Sic eodem in libro benè inſtitutum virum eſſe mitiſſimum: rudem verò literarum, efferatiſſimum omnium animalium. Cultura nanque cicureſcere plantarum more. Non tamen verum eſt, meliores omnes euadere. Iſdem ſtudio, atque opera noſtra fieri deteriorem, proditum eſt. In tertio de cauſis, corni fructum, ſi colatur arbor, miteſcere quidem, ſed degenerare. Adeò verum eſt, quod
C ſcripſit oraculum in primo Politicorũ: Quoſdam homines ſeruos naſci. De plantis dicamus idem. Vt hinc quoque caſtigetur author hic, qui mitia omnia meliora eſſe profeſſus eſt. Etiam fœnum-græcum deſiderare cultum vllum negant. Crocum verò vel deſpectum, vel contemptum, vel calcatum melius euenire. ἥμερος Theodorus, vrbana dicit, minus bene. Quando & extra vrbes mites arbores ſunt, atque ἡμέρους μὲν, οὐκ ἀγρίους, ἐν ἀγροῖς μέντοι. Sed & meliores quàm vrbanæ, liberioris cæli beneficio. Quin vos, Minuti, ſola ipſa, quæ eſſent arboribus conſita, etiam intra mœnia, prædia ruſtica nominatis: tantum abeſt vt ruſtica, propter cultum, velitis vrbana dici. Poſt hæc
D ab actionibus plantarum ſumit argumentum multarum diuiſionum, ſed confuſè admodum. Primum à fructu, deinde ab oleo, tum à foliis. Atqui debuit, à foliis primùm: ſunt enim communiora, & priora, & notiora tam naturæ, quàm nobis. Tum autem quę inculcauit, repetit & contradicit ſibi, de ſterilitate ſalicis. Suprà nanque ſalicis breuioribus ramis flores attribuebat: nũc amouet à toto genere fructũ. Sic Homerus ſalicẽ canebat frugiperdam. At amerina, ſi ex multorum ſententia ſit in ſalicum ſenſu: ſuis baccis ſiue granis infirmet hanc ſententiam. Cęterę verò pannos etiam ferunt, ſicut & coryli: quod & ſuprà dicebamus. Sunt tamẽ ſalicum genera quędam ad viminum atque ciſtarum vſum, quæ nullum ferant fructum.

Theophraſtus

Theophraſtus quoque in primo de cauſis, inter ſterilia populum numerat, & ſalicem, & ſambucum. Verùm de aliis cùm viderimus, de ſambuco non patiar illudi nobis: Vmbellam enim ſpargit admodum odoratam: & è flore baccas. Quędam etiam quercuum genera negauit fructum ferre. Nos ſanè aliquot pumila roborilla ſterilia nouimus: ſi glans exigatur. at gallam ex iis legimus grandem oppido. De oleo verò perridiculè. Oportuit enim membra digeri alia. Et de eo iam ſuprà dixerat. Sic igitur fortaſſe melius. Quædam vinum, quædam oleum, quædam lac, quædam reſinam, quædam aqueum, idque album, viride, croceum, cruentum, nigrum. Nonnulla liquores alios, qui ad hoſce referentur induſtria atque æquanimitate Philoſophorum, ex Indicis nauigationibus. Laxè verò nimis loquutus eſt, ποιοῦσι φύλλα. Tam facit arbor folia, quàm vel corticem vel radicem ipſa: homo verò vel pilos, vel vngues. Pars ſiquidem arboris folium eſt, ſicut & aquilæ penna. Verùm vulgi morem ſequutus videtur: quemadmodum nos quoque, cùm dicebamus hanc eſſe arboris a-
" ctionem. Illud repetit imprudenter. Quibuſ-
" dam folia fluere, non item aliis. De ramis autem inuerecunda negligentia. καὶ τὰ μὲν γίνεται κλάδοι, τὰ δ' οὔ. Sic enim potius: partim à ſpecie, partim à locis. Nam ſparto & iunco forma nullos quæſiuit ramos. A locis autem non priuationem ſed copiam, proceritatem, craſſitiem, rectitudinem, rigiditatem, & his contraria. Item ab ætate. Sic & de foliis aridioribus, & gelidioribus: item è contrario nimis vliginoſis, & æſtuoſis citius amitti. Amygdali nouellæ, etiam ſæuiſſima hyeme frondes pertinaciſſimè retinent ſub ver vſque. Tum alia differentia, de qua ſuprà dicebamus. Situm quædam mutant antequam cadant, vt ſalices: inuertuntur enim ſolſtitio hæ. Quædam μαθηματικῶς non amittunt, quia non cadunt: ita quantitate cõtinuantur: at φυσικῶς amittunt, quia non amplius viuunt frondes. Poſtea colligit ex partibus hic propoſitis, multa de plantarum differentiis dici poſſe, quæ hiſce verbis enumerat:
" Magnitudo, paruitas, deformitas, bonitas fru-
" ctuum, prauitas. Sed ſtatim confert agreſtia cum hortenſibus: quoad exigit natura fructuũ. Non igitur propoſitas partes exequitur, vt dicat maiora hortenſia, procceriora, ſpecioſiora: eorúmque fructus præſtantiores. Sed fertiliora dicit agreſtia genera, meliores hortenſium
" fructus. Notanda verba, μᾶλλον καρποφοροῦσι τὰ
" ἄγρια. Iam dictum eſt, admittere cultum quaſdam, atque inde conſequi fœcunditatem. Succum, quem requirebant, nactæ vberiorem, & melius degunt & plus ferunt, vt vites. Ariſtoteles fortaſſe ſic loquutus eſſet, τὰ μὲν ἄγρια ἀφθονώτερα τῷ καρποφορεῖν, τὰ δ' ἥμερα καλλίονα τοῖς καρποῖς. Nanque ſic intelligas ſuauiores. In ſorbo, & cydonio minus ſuaues agreſtes ſunt, & præſtã-

A tiores tamen. Hoc enim quærimus in aſperitate ad remedia, non ad cibum: ſicut ad victum quoque in agreſtibus malis ſtudent Cantabri. vegetiorem, atque vt dicam, experrectiorem premũt ſuccum ad potum, vini vice. At ex miti malo qui fluit liquor, is mollior, languidior minus vibrat virium, minus tangit guſtum. Eas vinum vicarias vocant Auariæ. Attendendum ex Theophraſti lectione, quid ille ſuper hac re ſentiat. Idem quoque in libro de cauſis primo, fructuum vbertatẽ attribuit agreſtibus: quos ob copiam perducere nequeant ad maturitatem, licet arbores ipſæ ſint valentiores. Putet tamen aliquis, ſi magnitudo fructuum mitiorum cum agreſtium copia comparetur, paria facturas. Succi verò contumaciam cauſam eſ-
B ſe quo minus percoquantur, id quod μάλυνσιν vocat Philoſophus: nobis qua id ſignificemus, nulla propria vox eſt. Proinde in eodem libro rectè obſeruatum eſt, mitiorum nucleos multo minores eſſe quàm ferarum. dilutior enim ſuccus. Intelligemus tamen abeſſe oportere nimiam ſoli vbertatem. ibidem nanque diſputatur, arborum fructus luxuria degenerare. Fit ſiquidem vt ſucci plus ſuppeditetur quàm poſſit perfici. Ad eam rem exemplum è ficu peti, quanquam in Græcia tantùm. Illa in terra non matureſcere, niſi aut pertundantur, aut ſcalpantur, aut oleo perungantur, vt eis ægrè ſit. Eſſe verò plantis oleum inimicum, & apud Theophraſtum meminiſtis, & in ſexto de legibus ſcriptum eſt. Herbæ quoque haud cõ-
C tinuò nitidiores omnes, quę locis lætioribus: ſi Dioſcoridi credimus, leucadem montanam latioribus eſſe foliis, quàm campeſtrem. Acutior illa diuiſio fuerit. Quaſdam cultu miteſcere, vt cydonia: quaſdam in ſua natura cohiberi, quo minus degenerẽt, vt ſiſymbrium: alias fieri deteriores, vt iridem. Nonnullas contemptum contemnere, vt fœnumgræcum. Pueriliter autem mox diuidit ſic. Siccis aliquæ proueniunt locis, aliæ in mari. nonnullæ in fluuiis, quædam in rubro mari. Diſtinxit ineptus à mari, mare rubrum. At ſinus omnes ſimul, & oceanum Philoſophus vnum mare facit in Meteoris. Hic igitur etiam ruffum hominẽ ab homine ſeparet. Rubrum dixi erythræum: non quòd neſciam ab vllo colore dictũ, tametſi pingitur: ita cæruleum nanque eſt: ſed à cognomi-
D ne rege nuncupatum. Conqueratur de ruſticitate Opicorum noſtrorum, rerum omnium rudium præterquã occupandi aliena. Qui pari vel inſcitia vel negligentia τὰ βράχεα in mari, breuia nominarunt. at equidem malim, fremia. Non enim quia βραχέα, ſed quoniam βρέμει. Quemadmodũ ὑάδας malè quoque nominarunt, ſi ſuculas παρὰ τὰς ὗς: non autem Succulas, ἀπὸ τοῦ ὕειν dictas ſtatuere. Hæ verò loci differentiæ, quæ ſicco & humido continentur, cùm ſint maximè vniuerſales: quippe ſtatim ipſorũ elementorũ, iure optimo debuerũt aliis

anteponi. Sic ergo poterat, opinor, commodius: Quædam ſiccis, quædam humidis. Intelligo nunc ſicca, medicorum more, non vt Phyſici vocant ea quæ penitus humore carent, ſed quę aperto aut mediocri humido. Humida verò loca diſtinxiſſet hũc ad modũ: Aut in humore naſci plantas: aut prope, vt in ripis: aut alio modo, velut ad parietes, aut rupes, in quibus aquarum halitu, vel aſpergine, vel appulſu concrerantur, vt adiantum, lichen. Ab humoris partibus ſic: In humore: aut ſummo, vt lenticula: aut ab radicibus, vt aliæ multæ. Item aliquas nunquam emergere, vt algarum genera. Aliquas extare, vt aquapium. Ab humoris differentia, aut in perenni, aut in ſtante, aut vbi fuit humor, neque amplius eſt. *In reſiccatis enim* prodit Xanthion. Poſt hæc à qualitate. In dulci, in ſalſo. Plutarchus in libro de cauſis naturalibus, negat aqua marina plantas ali. Cui rei cauſas aſſignat quatuor: craſſitiem qua ſubire nequeat: grauitatem qua impediatur aſcenſio: vim deſiccandi, qua tollitur alimentum: & poſtremò pinguedinem. Marinæ pinguetudinis argumentum eſſe quòd ardeat. Pannos quoque non poſſe lauari marinis aquis, vt in nitorem dentur: neque verò celeriter exiccari. Cæterùm prima cauſa nulla eſt. Neque enim tam craſſa fuerit quin tranſmitti queat per meatus plantæ. De grauitate verò perridiculé. Nam è mari nebulæ tolluntur à Sole ſolo: tanto facilius à Sole, & à plantæ vi. Quaſi verò non & terreſtres partes cum aqua ſubeant ſimul: quæ aqua pro alimento plantis omnibus futura eſt. Nam eſt id à Philoſopho ſcriptum in ſecundo de generatione, verbis nectareis: ὅσα δὲ ἂν δόξειεν μάλιστα μόνῳ ἑνὶ τρέφεσθαι τῷ ὕδατι τὰ φυτὰ, πλείοσι τρέφεται. μέμικται γὰρ τῷ ὕδατι γῆ· διὸ καὶ οἱ γεωργοὶ πειρῶνται μίξαντες κίρνειν ἄρδειν. Eiuſmodi quoque vim ſicciorem deberi dicam marinis plantis. Sunt enim quædã etiam terreſtriũ tum ſicciſsimæ tum pauciſſimo contentæ alimento. Velut Africanæ feræ, quæ rariſſimè bibunt: eſt etiam inter illas quædam quæ nunquam bibit. Eadem iniecta in os aqua (eius nanque rei periculum factum eſt) interit. Spina Ægyptia in ſabulo & execcto, & ſalſo naſcitur. Botrys apud nos, & pulicariæ, & crithmum, & ea cui ego tormentillæ à candida molliſque lanugine, ſi per doctos licet, nomen facere auſus ſim. Prӕterea pugnant inter ſe oppugnationes illæ duę. Exiccat alimentum: haud facilè exiccatur. Nemo quoque eſt qui neget pingue aptum eſſe ad alendum. Ad hæc quot reperiemus pingues arbores, frutices, herbas, oleo, reſina, lacte. Nam & ex platano factum fuit oleum. Quot inuenientur plantæ ſalſuginem præ ſe ferentes? Veluti matricaria tenuifolia: ciceris genus, & lupini. Longè ſapientius Ariſtoteles: Vbi res conſtet, ſi opinio aduerſetur rei: quærendum rationem, non rem ignorandam. Ita contra Parmeni-

A dem, Zenonem, Pythagoreos, Megarenſem ſectam cùm pugnat armatus, tum nos armat ad vincendum. Theophraſtus in quarto, adhęreſcit ei ſententiæ quæ fouetur à nobis hic. Sanè verò in mari quoque ſemina ineſſe vitalia piſces argumento ſunt: quorum capitones, & labeones, & mugiles aluntur limo: quem in ſtagnis marinis atque in æſtuariis cùm guſtarem, adeò ſalſum comperi vt mihi fauces vri viderentur. Et ſtatuendum nobis cenſeo, piſces nobilioribus naturæ legibus animantes eſſe, quàm arborũ quamlibet etiam nobiliſſimam. Ideo Theophraſtus in quinto de cauſis ait: halimon & hederam ſalſugine ſua connatam necare ſtirpes. perniciosiorem halimon. Quomodo igitur non alentur ſalſis quæ ſalſa

B ſunt? An ſi mutant in ſalſuginem ſuccos dulces, non admittunt ſalem ſi nactæ ſint? Itaque in ſecundo, Plantas aliquot ſui eſſe generis: nec niſi propter mare, quaſi ſalſedinis appetentes, ali poſſe. Quin palmam ipſam aggeſto ſale plurimùm iuuari. Quemadmodum & inter olera betam, braſsicam, rutam, erucam. crethmon ad hortenſes parietes frequentibus vrinis fortè perfuſum, lætiſsimum euaſiſſe deprehendimus. Nimirum maris accola, ſenſit à maris affini beneficium. Androſthenes ita narrauit: In Tylo inſula rubri maris aqua ſalſa fieri nitidiores arbores: eámque ab hortulanis peti ſolitam poſt imbres ad irriganda ſata.

C Theophraſtus quoque in eo quem dixi libro, de rubri maris arboribus loquens, ait eas contraxiſſe naturam eiuſmodi vt alantur mari. Contrahi nanque naturæ leges conſuetudine. Id quod & Hippocrates ſcriptum reliquit, in libro de aëre & aqua: & Ariſtoteles in viceſima octaua ſectione, conſuetudinem dicit eſſe magnam rem. Quare in quarto de cauſis idem prodidit Theophraſtus: Thracium triticum etiam in meliora tranſlatum nihilo maturius germinare: propterea quòd è natalibus aduentitiam naturam contractam adiunxerit ſpeciei. Ita verò demum, ſi conſuetudo non ſit aduerſatrix naturæ. Neceſſe eſt enim à principiis id deduci: quæ principia (ſicut ait Philoſophus in octauo Metaphyſices) ἐνυπάρχει.

D Ita duplicis naturæ ſunt. Aut conſtituunt: velut forma trimeſtrium facit, vt intra nonageſimum diem matureſcant. Aut non repugnant: vt triticum illud ſeriùs enaſci poſſe. Itaque ſi ad primordia quibus planta conſtat, poteſt acceſſio fieri conſuetudinis, qua ſalſugines admittat ad alendum: hoc ipſum ſalſis ali poſſe, affectus erit aliquis à primordiorum illorum conſenſu fluens. Secundum hæc apponit diuiſionem ex affectu quantitatis, qui deſignatur à locis. Nempe ſiccis quæ gaudent, læduntur humidis. ideo creſcunt minus. Ineptè verò interponit hic: Quippe diſcerpſit membrum ſequens. Quædam, inquit, in ripis fluminum, quædam in lacubus. Sequentem quoque

quoque diuiſionem mutilam fecit. Quædam, A inquit, earum quæ proueniunt locis ſiccis, naſcuntur in montibus: quædam in planis. Sic enim debuit: In planis non vno modo, terrenis, ſabulonibus, arenoſis, argilloſis. In aliis: vt collibus, rupibus, montibus, muris, parietinis, ſepulchretis. Item à tempore, temporíſque affectibus, æſtiuas, hyemales, apricas, vmbratiles. Mox tamẽ attingit partes minutiores, cùm dicit: Sicciſsimis viuere locis aliquas, vt in Æthiopia: quia in terra melius quàm alibi proficiant. Tum Minutius: Vter verò tibi ſiccior videtur locus: ſaxúmne in Prouincia vel Calabria cuius ſuperficies obducitur muſco, an Æthiopicæ terræ ſolum? Et ille: O Minuti, vt ſemper ad manus habes tela, quæ etiam fugientibus B intorqueas. Mihi verò hoc repentè nimis obiectum eſt. Quando igitur neque antea prouiſum, neque nũc meditatum quicquam habeã, te, quem par eſt excitatum re dubia cum veritate quippiam decidiſſe, nos illis impartiri æquius eſt. Age verò ſodes, fac, vt ſiquid in ea proſpexiſti, ne nos quoque neſciamus. Habebis ergo, inquit ille, quod iudices non quod diſcas: Humoris mihi videri triplicem modũ, qui ad terræ naturam pertineat. Vnum, vbi humus ſuapte vi vda eſt: vnde & audis appellationem. Talis enim eſt etiam non compluta. Alter eſt, qui extrinſecus appellitur ad terram, quæ intra venas nihil habet tale. Tertium agri C genus eſt, quod neque intimum continet humorem, neque reficitur extimo. Prima ſors obtigit terris noſtris. Alterius generis eſt Ægyptus, quę ſtatis Nili crementis inundatur. Item Cyrenaicus tractus: quibus tantum nocturni reponunt rores, quantum exugitur æſtu diurno. Poſtrema ratio initur in Æthiopia, quæ neque ex ſeſe exudat, neque rores bibit. Ros nanque pars humidi tenuior eſt ab ſole ſublata, nequedum mutata in aërem. Quam iccirco rurſus nocturnum gelu circunuentam cogit in guttas. Ideo neque nubilo cadit, neque magis æſtibus: & ſerena bruma pruina fit. Ergo ſaxum in Sicilia aut Liguribus aridũ eſt ipſum: eius verò ſuperficies aere adhęreſcẽte humeſcit, ſuóque efficit frigore, vt aliquid D craſsioris citius concreſcat: vnde guttas etiam videmus. Ita cuiuſmodi ſorte ſolum afficitur vel rore, vel irrigatione: ſaxum aëris concretione comparatur ad muſcum excitandum. Cæterùm hæc cùm ad eam partem quæ plantarum tractat generationem potius pertineat: malo hîc finem facere, quò per me tibi liceat exequi reliqua. Faciam, inquit ille. Summa huius ſententiæ videtur eſſe: Tenue ſolum amare nonnullas, pingue alias, quaſdam aliuſmodi. Sic pingui triticum bene habitum eſt: Secale infeliciore: Hordeum leui, ac ſolutili. Plutarchus in cauſis naturalibus memoriæ prodidit prouerbium agricolarum: σῖτον ἐν πηλῷ, κριθὴν δ' ἐν κόνει. Valentiſsimum enim quodque plurimo egere nutrimento. Verùm eſto. Sit triticum Athleta lacertoſus ille, cui appares multa millia coliphiorum. At cùm parem fortunam ſtatuit, vt æquè degenerent mutato ſolo, videtur iniuriam facere meliori cõditioni. Degeneret ſanè triticum, defraudatum demẽſo ſuo, quantum de naturę penu debebatur. At hordeum ſi lætiori mandetur ſulco, quare non fiat melius? An verò cõquere non poteſt quod nimium eſt? Ac de his ſic in præſentia. Nam equidem alia habeo, de quibus haud ita facilè iudicetis. Sunt enim formarum actiones occultiores quàm vt extare atque deprehendi queãt per elementares qualitates. Sic gammari fluuiales afferunt capiti grauitatem: marini cancri etiam temulentiæ veſtigia ſimul ac dolorem: at ſues eorũ cibũ leuari cephalalgia Plutarchus in eodẽ libro ſcriptum reliquit. Non adducam hyoſcyamum & cicutã, aliis venena, aliis eſſe cibos animalibus. Afferã minus tritũ illud: Cannabini ſeminis vi ſteriles homines, gallinas fieri fœcundiores. Subdit deinde, quaſdam celſis locis, alias humidioribus viuere. Hanc diuiſionẽ anteceſsiſſe oportuit. Celſum ſiue editum: ac depreſſum, ſiue humidum: differentiæ loci ſunt primæ. Referuntur enim ad partes vniuerſi, vel medii puncti, quod cẽtrum vocant, vel ſummi ambitus, quam dicunt circunferentiam. Huius rationem montes obtinent: illius ima, vt valles & campi. Subtilius tamen per voſmetipſos intelligetis, quàm quomodo hic inſtituerit docere. Nam earum quæ in campis ſunt, paucæ admodum aut nullæ in præcelſis viuunt ſaxis. E contrario, quæ ſummis præruptis oriuntur, in campos demiſſæ, complures melius habent. Largior enim munificentia naturæ ſuppeditat quantum vſui futurum ſit, quantúmque ex iniquitate loci deeſſe videbatur. Siquidem: vt eſt ex tertio de cauſis diſputatum, montanis radices breuiores, & brachia curta admodum ſi cum campeſtribus conferantur. Sunt etiam quæ vtrobique viuãt tertia naturę cõmoditate, vt adiantũ. Neque enim vel plena vel edita cõtẽnit loca, modò ſint illa vda & ſaxea. Etiã ex opacis ſepib⁹ trichomanes legi manu mea. Et paſsim proſtat alioquin altis rupibus, iiſque Soli expoſitis, ex aquarũ procurſu, aut aſperſione ortum. Quẽmodum verò loci locatíque proportio ſit accipiẽda, ſolus Ariſtoteles diuinitus, vt omnia, docet. In frigidis animalia quædã frigida propter ſimilitudinem atque cognationem collocata ſunt à natura. Frigida quædam in calidis ob temperationem: & è contrario. Aſinũ ſiccã frigidáque temperauit craſis. At idem frigoris adeò impatiens eſt vt in eiuſmodi regionibus morte luat impatientiam. Quædam in contrariis agitant propter victum: vt quæ ſpirant in aquis. Ab aquis enim victum capere, aërem trahere nequeunt. Iccirco data eis fiſtula ad hauriendum ſpiritum: aut alia commo-

ditas,qua poſsint ab illo abſtinere. ſdque duabus legibus. Nam quędã ſupprimũt diu, velut mergus. alia diutius, vt crocodilus, hippopotamus: quibus cor humidum, pulmo ſpongioſus, humoris eiuſmodi plenus, vt ex eo fieri facilè queat ſpiritus,quò cordi conſulatur. Alia diutiſsimè. quippe ſub canicula totos illos dies latet delphin. Et vereor huius latitationis cauſam multo magis lãtere nos quàm delphinum ipſum. Natura enim hæc temporaria eſt, non perpetua. Nec ad pulmonem confugiemus,ſed ad cor, prętextu aliquanto verecundiore: dicemúſque tum pauciſſimũ illi calorẽ ineſſe, nec egere ventilationis. In hac contemplatione, ſatis manifeſtum eſt nos ab Empedoclis ſententia longè diuerſos abire. Is putauit piſcium concretionem calidiſſimam,atque ob id id frigidiſſimum ablegatos elementum. Vbi non ſupinè prætereunda ſit Galeni ſententia in tertio artis: Habitudines conſeruari ſimilibus, aëre,victu,exercitio, aliis. Nam vt verum hoc eſt. ita patitur multas cauſas dubitationis. Iuuenis calidus in ſecundo gradu, ſi aëre calido victúque gradus eiuſdem vtatur,item veſtitu, exercitio: quibuſdã viſum eſt,tot ex caloribus illius calorem auctum iri. Verùm haud ita eſt. Omnes enim calores illi vnum ad gradũ perueniunt,atque in eo ſiſtentes ſeſe finem faciũt. Sed de his ſatis. Aliquibꝰ plãtis expeti loca ſicciora, quia ſiccæ ſint ipſæ. Aliis cõtraria, quia nimis humidæ. Melones ergo ſabuloſis melius proueniũt. Cæpe quoque tenue ſolũ magis amant. in eo & optima & grandiſſima: in vliginoſo marceſcunt. Ea de cauſa ſi ſerantur aridiora, commodius exeunt, plus proficiunt. Id quod in xx. ſectione ſcriptũ eſt. Viſcida nãque valde ſunt. Propterea repoſita etiã germinãt. Quippe opulenta natura ſibi ipſa ſolum ſemẽ, planta eſt. Nam & calor multus viuificus, & humor plurimus, ſed is qui neutiquam propterea reſoluatur, quin turgeſcat in vitam. Idem euenit pulegio proportione quadam. In carnariis enim floreſcere prodidit etiam Plinius. Piſorum vmbilicum in ligulam ſeſe promouere,ac porrò ſurculi faciem meditari vidimus. Sic & fabas,& caſtaneas,& triticum ipſum. Hæc à ſitu ſic. Nunc à qualitate alia diuiſio, Sunt quæ ſiccis, ſunt quæ gaudent vdis. ſicciſſima ſectantur, quæ ſummis rupium ſpectamus labris. Hærent enim radice, penè dixerim,nulla. Inter hæc eſt, os leonis, cuius meminit Columella. Verùm idem humidis quoque prouenit. In vmbroſis autem florem gerit candidum,alibi puniceum. quod & violis Martiis euenire conſtat. Vidimus & minus Centauriũ pro locorum qualitatibus eadem affici coloris mutatione. Nec remiſſo animo intuendum hoc: ſiquidem albeſcit cera ſolis vi: vmbræ ignauia flores albeſcunt illi. Quia tollitur à cera mel,eæque partes expirãt, quarum tenuitate conflatur color. Sic & à roſa ſerotina, po-

A ſteaquam diu ſub ſole ſteterit. At quibus ab vmbra comparatur albedo, in iis aqueus humor inelaboratus obruit eam tenuitatem, de qua ſuprà dicebamus. Colligit dehinc, plantas à locis multas ſortiri differentias: adeò vt aliquot naturalium infelicitate dicat eſſe feliciores. Nam cùm humo anima penè plantæ ſit: quæ tamen oriantur in Æthiopia, ſi ſint tranſlatæ: meliore neſciant vti conditione. Vocem hanc, παρὰ, non ſemel poſita eſt in hiſce libris, pró eò quod eſt prӕterquam. In libello qui inſcribitur Ariſtotelis de ſignis, eius vſus eſt pro iccirco. At enimuero diligentius hęc ſunt perſpicienda: quoniam locorum viribus nequaquam videntur præſcribi plantis differentiæ. Differentias intelligo ſubſtantiales. Nullo nãque naturę operę vnquam factum fuit vt ab accidenti ſubſtantia mutaretur. Etiam exactius
B ſpecum hanc introſpiciamus noſtro more. Non enim, quod ait, ex iis quę profitetur, colligi poteſt. In ſiccis, inquit, aliqua tantùm degunt: non igitur in humidis ea mutabuntur, ſed interibunt. In locis verò ſterilibus quid animaduerterim libet recitare. In ſumma rupe leonis dentem reperi, ſcapo quidem vegeto atque ſurrecto, verùm ſine flore, faſtigio acuto, iunci facie. Cùm ei florem excidiſſe exiſtimarem, circunſpexi: atque ibi toto eo tractu multæ perſimiles plantæ, aliæ nouellæ, adultiores aliæ: omnibus ſcapi ſimiles, flos nullus. Vt niſi foliola quæ latitabant in gramine, rem prodidiſſent, etiam nunc faterer me neſcire quæ fuiſſet herba illa. Redeam ad locorum
C qualitates, ſi per hunc liceat. At his relictis abit ad eorum abitum: Aliquas tranſponi nolle: nonnullas fieri trãſpoſitione meliores. hoc verum eſt. Amygdalus melior fit: Pinus autem perit. Potuit etiam ſic: Adultas non transferri. Frequenti tranſlatione fructificandi vigor hebeteſcit. Adeò puſilla prunella protulere pruni quartùm tranſlati, vix vt ad trientem ſteterint. Theóphraſtus ſcribit, ſiſymbrium frequentes efflagitare tranſmotiones. Perpendamus verba porrò: τινὰ μὲν τῇ γῇ πεπήγασι, καὶ οὐ φιλοῦσι χωρίζεσθαι ἀπ' αὐτῆς. τινὰ δὲ ἐν τόποις κρείττοσι μετατίθεσθαι. Quid? Hærent terræ, atque ideo nolunt ab illa ſeparari? Atque tranſponuntur, ea nónne hærent item terræ, ſed ita,
D vt nolint à terra ſeparari? Eſt enĩ terra matrix. Præterea capiamus, τὸ κρείττοσι, relatiuè. Meliora illis eſſe loca hæc: non autẽ ἁπλῶς κρείττω. Quando in nitidiora tranſlatæ. conyzæ minus viuũt diu, minus matricaria tenuifolia, minus botrys. Ἐν τόποις, ἁπλικώτερον. Et faſtidium peperit illud toties inculcatum: Alios alibi fructus eſſe meliores. Poſt hæc à partium qualitate differentias colligit aſperitatis & lenitatis: ſeu quis mauelit à partium: Ne obtundant nos vel qui ſcindunt, vel qui faſciatim miſcent prædicamenta. Hîc Minutius Nunquam te pœnitebit prudentiſsimæ iſtius modeſtiæ, cuius cũ admirabili

admirabili humanarũ diuinarúmque rerũ cõiũctione, ſapientis nomen apud omnes bonos es cõſequutus. At hoc noſtrũ ſeculum, quónã fato eueniſſe dicam: vt & pro curioſis damnet omnes ſciẽtias, & nihiloſecius de quacunque re propoſita tum diſputare, tum iudicium facere audeat? Certè ambitio vbi acceſsit ad ignauiam, arrogantiam parit ex inſcitia. Hominũ genus hoc in marcido otio ſuo negotioſiſsimũ dum faſtidit omnia, ſemper aliud agens, ſui quiſque dux extitit. Itaque eorum gloriæ vides euentũ. Sed ad prędicamenta. Satis, inquit ille, de his: niſi huius impuritas orationis bonã ſententiam diſtorſiſſet. Nam cùm Philoſophus oppoſitas hîc differentias ſtatuiſſet, læuitatis & aſperitatis: interpres ita deformauit: τὰ μὲν σκληρὰ, τὰ δὲ λεῖα. Durum obiecit, lenĩ, pro contrario. At μαλακὸν, vnde noſtrum malus, contrarium dicit τῷ σκληρῷ: aſperum verò quod eſt τραχὺ, τῷ λείῳ, vnde noſtrum lęuis, interpoſito v. Poſt hæc à figura: vt quædam ſciſſa, quædam non. Vtitur exemplis vitis & fici, in re manifeſta non neceſſariis: quod factũ oportuit in obſcurioribus hiſtoriis, nec factũ eſt. Ruellius, vt ſemper, diligentiſſimus fuit in foliorum recenſione. Sic tamen animi gratia perſtringamus. A figura: orbiculata, vt vmbilico Veneris: penèorbiculata, cyclamino, chelydonio minori, aſaro: oblonga, hyſſopo: plana maximè parti: teretia, ſemperuiuo minori: oræ continuæ, ariſtolochiis: criſtatæ, lauro: ſerratę, vlmo: obtuſis denticulis, ſcordio: dentatæ, cichoriis duobus: ſinuatę, tertio cichorio, quod monachi vocatur caput: furcatæ, caucalidi: digitatæ, elleboro, aconito: pinnatæ, filici: capillatæ, fœniculo. A ſuperficie, aſpera, mordacia, aculeata, borragini, vrticæ, cinaræ: aculei, aut à ſpecie perpetui, vt ilici: aut ab ætate in ſpecie, vt ſoncho. Pro foliis ſpinę veræ, vt corrudæ: quaſi ſpinæ, vt iunipero. Tenuia, multis: craſſa, portulacæ. Pediculo annexa maximè parti, recto, flexo, longo, curto. Prodeuntia ſine pediculo, vt lilio. Item à locis plantæ: Ab radice, à ſtipite, à ramis, in ſummo, in imo. Mucronata, iridi: obtuſa, maiori parti. Hoc ad figuram. A quãtitate, magna, parua, lata, ſtricta. Ab alia quantitate: ſingularia, frequentia. A relatione & ſitu: conferta, ſparſa. A colore, viriditas penè omnibus, ſed aliis alia. Paucis pallida, vt atriplicis ſpeciei. Item rubra, vt alteri ſpeciei, & betę. Huic natura: nonnullis morbo ſub autumnum interitura: rubo, viti, malis. A ſitu, ſurrectæ, pendulæ, pendæ, curuæ, criſpæ, cõuolutæ, ſinuatæ, vt lactucis. Striatæ, neruatæ, venoſæ, anfractuoſis canaliculis. Et quæ in ſuperioribus omiſſa, ad ea referri debent: mollia, rigida, carnea, coriacea, lenta, fragilia, ſplẽdida, triſtia, lanata, hirſuta, odorata, acida, amara, ſalſa, dulcia, aſpera, inſipida, continua, pertuſa: qualia plantæ, quæ roſellam gerit Æthiopicam: aut quaſi pertuſa, vt hyperico, Deinde à ſuccorum differentiis. Caſia etiam ſunt altera ex parte biſtortæ, cyclamino autem rubra. Communis omnibus dilutior color in ſuperficie inferiore. Tum affectus, tremendi, cadedi, permanendi, & ſolſtitialis inuerſionis. Sed ad alia. Partem deinde connumerat, quam tamen non faciat partem. Ait enim: Arborem quãdam, ipſam quidem nihil eſſe, niſi corticẽ. Hîc erat opus exemplo, quod certam ac notã faceret rem ambiguam & ignotam. Eſt prætereà vox vna, cuius officiũ me latet. Sic enim ſcribit: τινὰ δὲ φυτὰ [illegible] φλοιὸς μεσοτ[illegible]. Nã quomodo cortex exiſtat in plantę medio? aut quo tandẽ modo in medio eſt, ſi præter ipſũ nihil eſt? Op⁹ eſt ergo diuinatore. Sed ab itinere præſtat, & vota facere Ferrerio. Faceſſã, inquit ille, negotiũ magis. Hic enim ſic: Alię tortę cortex ſunt, medianus. Librũ ergo voluit dicere. At is in omnibus ſanequã [illegible], & membranæ propior. Qui ergo ſtabunt? in plantis nanque oſsium, molliorúmque partium ſubſtantiæ confuſæ ſunt, ad conſiſtendi firmitatem. In animalibus ſeparata: idque non non vno modo. Quibuſdam enim intus ſunt vt homini, aui, piſcibus quibuſdam. Aliis oſſiũ vicaria firmitudo extrà. Vt teſtaceis omnibus & cruſtaceis, locuſtaceis & eiuſmodi. Quo exemplo malim equidem eſſe corticem verum extimum, quàm librum interiorem: vt ſaltem ſtare poſſint. Eſt enim ſtirpium erecta ad cælum natura, noſtræ perfectionis æmula: cæli appetens longè quàm nos feliciùs: qui fruſtrà ſpectamus ipſum, nec niſi terram ſapimus. Tu verò perge. Hinc partes, inquit, enumerat ἀπὸ τοῦ ἔχειν. Ita diſcurrit per alia prędicamenta. Quædã habere filamẽta, quædã carere: cis. Ponit exemplum calamorũ: ſed eius, quę caret, adduxit nullũ. Paucis enim, ſicuti dicebamus, obſcuriora ſunt, vt carpino. Tãto diligentiùs accuratã oportuit hiſtoriã. Populus quoque, prętertim alba, minus habet expreſſa: habet tamẽ. At omne lignum ſciſſile eſt, idque neruulorũ meritò, quos ἶνας ſuprà dicebam⁹: hîc δ' ὑμένας. Galenus vtroque nomine in neruorum, atque muſculorum compoſitione, tum alibi ſæpe, tum in libro περὶ [illegible]. Prætereà nulla planta venis caret. At venarum parietes omnes ex villis eiuſmodi texti ſunt. Ab eodẽ prędicamento ſequitur alia differentia: Nonnullæ ſpinas habent, aliæ non. Hæc quoque acutiùs ſic: Deponi cultu ſpinas pyro, aſparago, aliis. Apponenda etiam figura ſpinarum, etiam ſitus, etiam ſubſtantia. Non enim eiuſdem cum ſtipite ſubſtantiæ ſunt in roſa: at in ſpino ſunt. in hoc rectæ, in rubo aduncę. In ſtipite, ramis, foliis, fructib⁹. Cõcolores pyxacãthæ: cynobato diſcolores. Quædam connatæ, vt rhamno: quædam agnatæ, vt lactucæ. Quare prudentiùs atque vtiliùs poneret quæ omiſit, quàm quæ poſuit repeteret. Sicut & nunc: Habent, inquit, quędam ramos multos. At hoc quoties

γινᾶται,inquit,ἐκ τῆ ἰλέφου,peſſimè. Nam ver A bum γινᾶται cum præpoſitione hac, ἐξ, ſignificat τὸ ὅδιτῆ ὕλης. Præterea ἴλεφος eſt ſuperficies, quippe detracta eſt aſpira io. Nam fuit ἴλος ἄσθεν. Nihil ſanè corporis tãgitur, præter ſuperficiem: ſicuti ne videtur quidẽ quicquã. At à ſuperficie nulla gignitur planta. Denique ab radice oritur, non à ſuperficie. Quinetiam nõ ſolùm vt exeat ab eã, ſed etiam vt ſubſtet ei. Imò verò plus creſcit in caput deorſum quàm in ſtipitem ſurſum. Videamus illa: καὶ ἀραιῶς αὐξάνεται κάτω πλατυνέται. Non multa neque cita capit incrementa ſurſum verſum: quia latior infernè fit. Non enim facilè & ſurſum ſubmittitur, deorſum demittitur multùm ſimul. Tametſi poetarum eſculus illa præſto eſt, quę preclarè contemnat iſtam ſententiam. Tantundem ſubiicere ſeſe vtrinque vtroque B canunt. Sanè cùm ſit alia radicis, alia ſtipitis natura: vtrique licet ſuam ſibi materiam vindicare ſine inuidia, atque incommodo conſortis. Verùm maxima ex parte ita viſuuenit, vt quod ſupernis partibus deeſſe, adeſſe radici videatur. Ita raphani folia ſi attondeantur, excreſcit mirum quantum radix. Hoc tamen aliquando cùm noſtro iuſſu factum eſſet: factum eſt item, vt radix ligneſceret. Hyemis quoque ſæuitia conſumpta nouella ſeges altiùs radicatur. Poſuit, vti dicebamus, ἀραιῶς pro eo quod eſt, tenuiter & exiliter: quia ſubdit πλατυνέται: ſiue paulatim aut tardè. Omnia hæc adaptari queunt. Infrà pro eo quod eſt rarò, rectè vtitur. Laxè nimis vnam tantùm attigit C mathematicam dimenſionem, πλατυνέται. Non enim ſolam acquirit latitudinem. Neque ſquilla ſeſſilis eſt, ſed globoſa ac turbinata potiùs aliquantum. Verba quæ ſequuntur, magis pertinent ad generationem. ἀκολουθοῦσι μᾶλλον διαρκεῖνται τῷ ἡλίῳ. Quaſi ſol ſit autor dearticulationis: vt eius beneficio folia explicẽtur. At non ita eſt. Forma nanque facit id. Si Sol efficeret: omnis planta iiſdem foliis eſſet prædita. Sol enim vnus omnibus. ἀκολουθοῦσι Barbarus abſolutè poſuit. Ariſt. dixiſſet ἐξηγοῦνται. Tandem abſcedit hinc à partibus ad partium partes. Succi, inquit, è fructibus alii potabiles, alii non. οἱ ἐκχυλισμοὶ ieiunè admodũ. Nãque & ſola inciſione, vt à ſtipite, radice, ramis, D fructibus: aut etiam expreſsione, vt tum ab illis tum à ſeminibus, tum à floribus. In aliis vulgata ſunt: illud nõ item. Euphorbium in Mauritania, & Libyæ ſolitudinibus, vbi *Alfarbiũ* dicitur, fructum fert vt cucumerem, ſed oblongum: à quo punctim ſcarificata cute fluit gummi. E ſeminibus verò vulgò premitur oleum: Cannabis, lini, rapi, & illud mirabile quod è ſemine fit ſaliuncæ. Sic enim voco tum ſpicũ, tũ lauãdulam. Non enim combretum eſt, neque ſpica Celtica, vt boni quidam viri putauerunt. Inde partiretur in tria ſuccorũ genera, aquea, vinoſa, oleoſa. Adderet liquiditatis & concretionis, quas dicebamus differentias. Tum deduceret vtilitates, ad medicamenta, ad opera, ad victum. Nanque allii ſucco pro glutino vtũtur quidam. Scriptas eo membranas foliolis auri tenuiſſimis inducunt, ita videntur auro ſcriptæ. Aliunde ad vini vices, quàm è fructibus haberi ſuccos intelliget, qui palmæ cuiuſ- "dam Indicæ legeret hiſtoriã. Malè verò loqu- "tus eſt, quod bene ſentiebat: ποτοὶ μὲν σαφυλῶν, "καὶ ἄλλων πολλῶν. ἄποτοι δὲ ἄλλων φυτῶν. Sic ſcitè, ποτοὶ μὲν ποτοί, ὡς ὁ ἀπὸ τῆς σαφυλῶν, ἄλλων δὲ πολλῶν ἄποτοι. Neque ſatis capit rerum vox illa ποτοί. Suguntur enim quidam, non potantur. Aptius ſic, ὡς ἐς τροφήν. Tum hoc diuiderem. Illam quoque differentiam malè poſtpoſuit. Quidam pingues, vt oliuę, pini, iuglandis. hæc enim eſt abſoluta illa τῆς ποσότητος, quæ refertur ad eſum. Sapor enim cibi vſu ſuapte natura prior eſt. Nam tametſi ſenſus & ſenſile mutuò relata, neutrum altero prior eſt hac in natura: tamen hanc naturam antecedit ea per quam hæc eſt. Scilicet ex ſitu partium eſt aſperitas, & aciditas, & dulcedo, aut ſaltem in ipſo. Eſt autem aſperum affectus ſuperficies: qui in liquidis fit ſapor. Arctatur ergo ad ſenſum, & fit ſeipſo poſterius. Verùm hæc paucis nota ſunt: ſapores quot eſſent, à multis diſputatum eſt. Verum hæc diſquiſitio pertinet in ſumma ad ſecundum de anima: in ſpecie ad librum de ſenſu & ſenſili: priuatim verò ad librum de ſaporibus. Quorum omnium operum iacta fundamenta fuerint in libro de affectibus miſtorum, qui ſequitur ſtatim libros de generatione, falsò cenſetur pro quarto Meteorol. Theophraſtus igitur, & Galenus, & Aboali, & Ioannes Serapionis de ſaporibus ſcripſere: ſed eorum pauci propriis locis: omnes vt mutila, aut in quibus iudicium deſideres. Iſte verò diſtinguit ſic, γλυκεῖς καὶ μελιώδεις: vt aliud ſit dulce: aliud, melleum. At dulce genus ad lacteum, melleum, ſaccharinum, adipaceum, alia. Malè nanque faciunt qui tanquam genera æqualia diſparata ſtatuunt: quemadmodum ii qui nihilo feliciùs vinoſum interpoſuere. Quod ſanè ſuæ certę ſit ſpeciei, cum dulci, aut aſpero, aut acido, aut eiuſmodi coniunctum. Alioquin à pyro, quoque, malo, ſorbo, moro, cydonio, carne, piſce, omnibus deduxeris. Verùm iſti penè omnes fuere Philoſophi negligẽtiores: Metaphyſices verò ne minimam quidẽ partem attigerunt. Præpoſterè & id cùm mox differẽtias habet calidi, & acris. Hæ ſiquidem primæ adeò ſunt, vt penè ab omnibus exiſtimarę ſint ſaporum cauſæ, tametſi nobis aliter videtur. Nam ſi ſapor à calore fit: ergo calidum elementum primò, & per ſe ſapidum exiſtet. Quid quòd multa miſta calida inſipida? Quòd ſi quis dicat, ex quatuor qualitatum temperatione confieri ſaporem: reſpondeat, an in elemento quopiam, quà elementum eſt, ſapor inſit. Non ſanè ineſt. Cæterùm quemad

modum neque vita prodit ab elementis, neque riſus, neque ſenſus, neque intellectio, neque crementum, neque motus voluntarius, ſed à formis aliis, quàm elementaribus: ita ſapor quoque. Si non eſt ab elemētis guſtare: quare ſit, guſtari? Haud nego formarum inſtrumenta qualitates eſſe illas: cauſas eſſe, nego. Nam qui Stoici quærebant vim συνεκτικὴν in aëre & igni: ſi pro formarum caperent inſtrumentis, haud malè facerent: neque tamen plenè ſaperent. Non enim magis cōtinget ignis terram, aut aër aquam in compoſito, quàm fluidiora continentur à terra, vt conſiſtāt, ab aqua vt veniantur. Omnia verò ſimul à formæ imperio, quæ ſibi aut conſtituit temperamentum, aut conſtitutum à conditore, comparat ad vſum domicilii ſui. Tantum abeſt vt ex atomis animam conflatam nugemur, quæ corpora ſunt: aut ex elementorum fragmentis, vt venenauit hanc Philoſophiæ partem Alexander. Rectè verò addit iſte: θερμοὶ καὶ δριμεῖς. Antecedit enim acrimoniam calor. Elementi calor affectus eſt, acrimonia compoſiti. Quatuor ſaporum connumerat genera, pingue, dulce, acre, amarum. Omiſit ſalſum, cuius natura maximè faciebat ad diſceptationē. Videtis enim & à Theophraſto inter plantas, & ab Ariſtotele pro animalibus iactatam quæſtionem hanc, quam ſuprà non leuiter attigimus. Acidum quoque nimis otioſè ab animo neglexit. nonnullæ plantæ tales ſunt. Dehinc fructuum partes numerat Meliùs tamen ſic: Fructuum partes aliæ ſolidæ, aliæ liquidæ. Liquidæ ſucci nominantur: quorum vſum ſuprà diximus. Ex cibariis ſuccis nonnulli ad potum, ſunt qui adſuctū, cæteri ad eſum cū pulpis promiſcui. Solidorū partes, caro, putamē, teſta, corium, cutis, ſpina, vmbilicus, pediculus, ſemen, diſſepimenta. Tum dat cucumeris exemplū. In quo ſuccū quamobrem non enumerauit? An quia cum carne ſimul appetitur, neque ſugitur ſeorſum? Quin puto ſicut & multos alios, ſi preſſus hauriatur, pro veneno futurum. Sic exitialis Indicæ plantæ, cuius è farina, illo abiecto, conficiūt panes. Nec abeſt ab hac natura porri ſuccus, & aliorum quæ nominare nolo. Verba eius ſunt: τινὲς δὲ συντίθενται ἐκ σαρκὸς, καὶ κόκκου, καὶ λεμμάτων, ὡς οἱ σίκυοι. λέμμα vult, opinor, corticē dicere. Sic Theophraſtus in quarto, de putaminibus ouorum paſſim. ſic ἐκλέπειν. Nam vox pro vagina, aut theca, aut folliculo: quæ in cucumere nulla ſunt. Et ſtatim cū ponat aliā diuiſionis partem, τινὲς δὲ ἐκ χυμοῦ καὶ κόκκου, ὥς φασι: nihilo peiore conſilio potuit addere λέμμα, καὶ σάρκα ἄβρωτον μόνον. Et paulò pòſt: τινὲς δὲ ἐν θήκαις, ὡς οἱ κόκκοι τοῦ κυάμου, τινὲς ἐν περικαλύμματι καὶ ἐν λέμματι, ὡς ἐν ὑφάσματί τινι, ὡς ἐν σίτῳ συνέχεται. Hic Ferreri⁹: vtrobique fruſtratus eſt hic Græcam lectionem. Nuſquam enim tuum λέμμα illud interpretatus eſt. Et mutilus videtur alioqui tuus eſ-

A ſe codex. Sic enim ſcripſit iſte. Quidam fructus compoſiti ſunt ex carne, oſſe, & grano, vt pruna. Deinde ponit cucumerem ſine lemmate, quod ſine controuerſia corticem ſignificat. χυλὸν tamē malī, quàm χυμόν. Hic, vt ſequamur Theophraſtū in hac natura, non medicos in corpore humano: qui ἐκ χυλοῦ χυμὸν gigni dicent. κόκκον autē ad omne granorū genus an aptare liceat, haud ſcio. Nō enim dicā lactucæ κόκκον, ſed καρπὸν apud Dioſcoridem, & ex vſu communi σπέρμα. Pro granis Punici mali habemus apud Theophraſtum, Dioſcoridem, Aetium, Paulum, Plutarchum, Callimachum: in planis ſeminibus an ſit locus huic ſignificato, non memini. Poteſt. & non laboro, ſed tu, B vbi voles. Poſt hæc, inquit Baiulius, à ſitu, partium declarat differentias: Aliis extrà eſſe corticem, intus carnem: aliis è contrario. Diuiſio hęc è ſtultis inſanos fecit Grammaticos, cùm ex hac viciſſitudine fructum omnem in pomum ac nucem perridiculè ſecant. Sed hæc iam vulgata, aut nullam, aut tuam Scaliger manum poſcunt. Obſeruemus verba: τὰ μὲν τὸν φλοιὸν ἔχουσιν ἐκτὸς, τὴν δὲ σάρκα ἐντός. τὰ δὲ τὸ ἔσωθεν ἐντὸς, καὶ τὴν σάρκα ἐκτός. Nam etiam quæ carnem foris, os intus habent, nihilominus habent φλοιὸν ἐκτός. Nemo enim fructum vidit cortice carentem, aut corio, aut cute. Simplicior in malo ratio eſt. caro intus, foris cutis. Multiplicior in pruno. cutis extima, C os intimū, caro media. Operoſum æquè in Armeniaco. cutis extima, nucleus intimus, os circum nucleum, caro ſub corio, nucleus ſub cuticula. Duo eſculenta, os inutile ad cibum, cutes indifferentes. σάρκα quoque pro nucleo poſuit. Ne mihi quidem nunc in mentem venit, quo apud Græcos nomine vocetur eſculentū illud quod oſſe teſtâve includitur. πυρῆνα tā pro acinulis punici quàm pro nuculis ſiue oſſibus inuenimus in ſecunda Meteorol. Sic Theophraſtus, Mneſitheus, Herodotus. Polybius quoque in xii. hiſtoriarum, vbi de Ægyptia loto ſcribit, eius oſſiculum πυρῆνα vocat. Quæ verò ſequuntur, haud abſque negotio percipiantur. Quidam, inquit, ita ſunt à Natura cō- D parati, vt in ipſis ſtatim & ſemen, & eorum operimentum generetur. cuiuſmodi palmulæ ſunt, & amygdala. Quidam non ita. At quotuſquiſque fructus eſt, cui non ſimul cutis, & ea quæ intra cutim ſunt, progignantur? Et in palmula quid appellat ſemen? Nam amygdalorū primis rudimentis nihil quicquam intus diſcretum inuenias, ſed vniforme quiddam ſatis ſolidum ſub cute. deinde lacteſcit. Tum elacteſcens incipit diſcriminari. Idem fit in omnibus quæ viderim: itaque fieri ratio perſuadet in cæteris. Vt materia primùm confuſa ſit: poſtea ſua cuique parti ſub peculiari forma conſtituatur. Sic etiam melius diceret, Quidam fructus intra ſe continent ſemina. quidam nō, ſed ipſi ſunt ſemē. Quippe in amygdali globo

idem tum fructus tũ ſemen. Illud quærendum: an cutis in fructu primùm ſit, quod fiat. nam il lud liquet: nullam partem tam paruas ſuſcipere mutationes. Ab his in alienum locum exactam diuiſionem reſtituit. Suprà ſuccos ποτοὺς καὶ ἀπότους dicebat: hîc ad cibi libellam appendit. Verùm in his quoque eſt quod incommodat. „Fructus, inquit, aliqui eſculenti, & per accidẽs ad cibum inepti. Quid enim intelligit illis verbis κατὰ συμβεβηκός? An μάλωσιν, an cariẽ, putredinem, aduſtionem, vermiculationem, grandinationem, rubiginẽ, ſiderationem, ſiriationẽ, venenationem? Sanè haud aliter queam interpolare. Tum ſententia pueriliſ eſt. Nam qui è propria forma excidere, vt putrefacti; ii non ſunt amplius in vlla fructuũ differentia; ſed cadauera ſunt fructuum, & corpora modò naturalia. Qui non corrupti ſunt, ſed affecti tantùm ſuſtinẽt adhuc fructuum naturæ opinionem, ii etiamnum ſunt βρωτὰ in ſuis principiis, etiam ſi edi nequeant. Aliud enim eſt ἐδώδιμα, aliud τρόφιμα. Quod acutiſſimè & Scotus, & ante hunc Auerrois in libello de beatitudine docuit nos. Verùm hæc fugiunt plebeios animos, & ridiculis ridicula ſunt. Nam poteſt è plumbo enſis fieri, at non eſt plumbum pro enſis materia natum aptum, ſed factum δυνατόν: id eſt arte factum, vt poſſit: non natura natum, vt aptè poſſit. Et quoniam nunc primùm cecidit, vt audiremus ab hoc viſitata illa verba κατὰ συμβεβηκὸς, magnoperè ſcire aueo, qua facie ſint apud te, Ferreri. Peruulgata, inquit ille: & ſcitẽ admodum. Decet enim architectum vti ferramentis ſuis. Sed præſtat te audire. Nam iſte etiam dactylos maluit, quàm Palmulas. Sic ergo ille. Conſultiùs ita inſtituiſſet: Eſculenti, & non. Deinde ſpecierum proportione: Quibuſdam quoſdam in cibatum recipi: eoſdem non æquè omnibus. Tum explicare differentiã hanc, per accidens. Ex eſculentis, non; ex nõ eſculẽtis, ita. His aſcribere dubios: vt boletos, aut fungos. Etiã ſtatuere principia medicinæ. Intereſt enim Philoſophi iacere illius artis fundamenta. Recognoſcit hinc proportiones inter ſpecies. „Hyoſcyamus, inquit, „& elleborus noxius homini eſt, cibus cothur„nicibus. Confundit hiſtorias turdi, & cothurnicis. Meminiſtis è Galeno, quid reprehendãt in Auicẽnæ codicibus Plinius in x. veneni appetẽtem cothurnicem prodit, neque nominat. Error à negligẽtia: cùm morbo comitiali præter hominem, tentari ſolam ſcribit. canes enim ex ea lue vidimus interiiſſe, nec minus equos aiunt corripi. Interpoſuit autem hæc inter hiſtoriam partium, ad quam redit ſatis pudenter quam imprudenter omiſiſſet. Quidã, inquit, in vaginis ſunt, vt fabarum grana: quidam in operimentis & corticibus. quaſi in textura quapiã: velut in tritico, atque aliis eiuſmodi. Haud valde magna differẽtia. nã fabæ medulla intra corium eſt, & cum corio in ſiliqua. Triticum item habet cutem, ex qua furfur. Tum perinde eſt in folliculo, atque ſi in theca eſſet: & ſanè æquè eius theca eſt. Vt ſpica ſit tritici ſiliqua: ſiliqua ſit ſpica fabæ. Differunt verò, ſicuti differebant priſcis hominũ pharetræ à pharetris deorũ. Humanæ enim operculo carebant: dii ſuas habebat ἀμφηρεφῶν. quaſi quis dicat opertas cõtignatione. Sic hominibus pẽdebãt à cinctura: diis ab humeris. Animaduertemus etiã, cùm ſeparat ἀπὸ τῆς θήκης τὸ περικάλυμμα. Genus illud huius eſt. Siliquarũ multas edocere potuit differentias. Quædam eſculentæ, grana non: vt ceratiæ. Quædam non totæ eſculentæ: vt caſiæ. Aliquæ nullo modo: vt fabarum, lupinorũ, papaueris cornuti. Aliquæ coctæ edũtur totæ: vt phaſeolorum. Aliquarum ſola ſuperficies, membrana relicta: vt piſorum, & ciceris columbini. Item à figura. Phaſeolis, & caſiæ teretes. Preſſiores fabis, & fœnogræco. Maximè compreſſæ ceratiis, populo, ſenæ. Omnes curuæ, Orbiculatæ ciceri arietino, & quibuſdam ſolani ſpeciebus, & papauerum generibus. Vnicoriæ his, at tricoriæ folliculis quibuſdam cum veſtigiis angulorũ, hyoſcyamo fimbriatæ. Quædam intus carneæ, vt caranciæ: quàm à cancellis arundinaceis, quæ ſibi habent pro adminiculis, characiam dictã videtur excogitaſſe verus ille Parthenius (vt tu Cæſar appellare ſoles) Hermolaus Barbarus. Præterea à granorũ ſubſtãtia, magnitudine, figura, numero, medulla, cortice, colore, ſitu. Papaueris ſemina perfecta non pendent, ſicuti neque nuclei pinei in ſtrobilis: animantium more quæ abrupto abſoluuntur vmbilico. Pediculo hærent, aut ligula in multis etiam matura. Solani pendent, carãciæ adhæreſcunt. In illis enim vacua ſpatia: pulpa his pro tomento eſt. In fabis carneo pariete ſeparantur: in ariſtolochia & lilio camerulis herciſcuntur, quaſi parietibus intergerrinis. In caſia ligneis vallis diſſepiũtur In fœnogræco, atque in ſtaphyſagria ſtipantur ita vt vnum modò corpus eſſe videatur. Tranſit ad alios fructuum modos. Quidam, inquit, “in carne ſunt, vt palmarum: quidam in cellulis “multis & corticibus & teſtis, vt iuglandes. “Horum verborum ſententia ſi perpendatur, intelligamus os palmulæ, fructum ab eo dici. Os enim in carne eſt: ſicuti iuglandis fructus in teſta. At palmulæ verò fructus caro eſt, non intra carnem. Comparantur autem ſubtiliùs ſic: Carnem tam in palmula quàm in iuglande, non loco ſed vſu differre. Nam in vtraque primo loco eſt cutis, deinde pulpa, tùm teſta ſiue os, poſtremò medulla. Hæc in iuglande multa, in palmulis minima: ſed ex qua tamẽ æquè palma naſcatur, atque ex illa nux. Vſu igitur diſſimilia. Quia in palmula medulla eſculenta non eſt, in iuglande eſt. In palmula caro eſculenta eſt: in iuglande non eſt: iccirco putamen dictum, & à Vaſconibus mutila voce Tam: quia putetur, id eſt abiiciatur: vt nux pura,

At peponis ſuccus longè ſuauiùs ſapit quò vergit ad florem. Amarior cucumis ad pediculū. Et ſcriptum eſt in xx. ſectione: quoniam terræ propior eſt. Tum quæ in glande natura contraria: nimium dulcior pulpa quę cuppula tegitur: facit contra rationes Theophraſti. minus enim tangitur à Sole. Eiuſce rei cauſa temperatura ſiccior. Quare quod Solem minus ſentit, plus habet aquei, minus excocti. Hinc ait: Arbores quaſdam frondibus maturè veſtiri, item fructus edere, alias non ita. Prudentiùs igitur hæc illis præpoſuiſſet: vt quædam maturè ferrent, quædam ſecius. Deinde, eorum qui feruntur fructus, alios pręcoces eſſe, alios ſerioresneque cæterorum officiorum, aut leges, aut proportionem ſequi. Morus ſerò floret: eius fructus citiſſimè abſoluitur. Contrà Perſicus, tempeſtiuè florem editum ſerò perficit in fructu. Pyrus quædam tardè floret, tardè fructificat. At quæ ſuperba dicebatur ab antiquis, tempori floret, tempori percoquit. Poſthæc adiungit appendicem: In aliquibus differri adeò maturitatem, vt hyemem ſequantur. Quaſi dicat, nō niſi exacta hyeme. Non enim ſatis politè loquutus eſt cùm dixit, χειμῶνι ἀπολειφθέντι πρὶν ἂν πεπανθῶσι. Ariſtoteles ſic poſuiſſet: καὶ τινὰ μὲν προΐενται ἐπὶ τὸν χειμῶνα, τινὰ δὲ ὑπ' αὐτοῦ ἐπείγονται πρὶν πεπανθῆναι. Intelligemus oleum, & zizipha inter ea quæ ſub hyemem procedunt. Serò etiam inter frutices ſemen ſuum pæonia dat, ac fortaſſe omnium poſtrema, niſi apricis admodum locis proſtet. Qui verò fructus arborum exacta demum hyeme ſint idonei ad cibum nondum memini. Braſſicam Februario aut Martio ſemēteſcere ſcio. Verùm is fructus extra epularum vſum eſt. Diſcerptā hîc animaduertamus diuiſionē. Nam cùm ſuprà dicat, quoſdam citò, quoſdam tardè maturitatem adipiſci: & nunc ſeris dilationem addat poſt exactam hyemē vſque: interpoſuit illa ſine cauſa: καὶ τινὰ τῶν φυτῶν ὀξέως προάγουσι φύλλα. His explicatis, ad foliorum, fructuum, integumentorum colores tranſit. Ponit viridem in nigredinem inclinatum: item album, rubrum. Verùm haud complet diuiſionem. Sic enim ſcribit: ἐν τῇ ποικιλότητι. At etiam ſunt, qui ex parte vnum, alium ex alia colorem habeant: veluti pyra, & mala quædam, & Armenica, & Perſica. Ad hæc ſorbis, meſpilis, pyrorum generi, ac malorum cuidam rubiginoſus eſt. Cinereus cuidam Indicæ quaſi caſtaneæ. Poſtremò luteus, aureus, croceus, fuluus, flauus, viridis, dilutus, puniceus, purus, niger. Apponit deinde ruboris cauſam: διὰ τὴν θερμότητα τὴν ἐκκαίουσαν τὸν ἀέρα τὸν κεκερασμένον μετὰ τοῦ ὑγροῦ. Quę Theophraſt' dicere debuerit, quę voluerit Albertus, alibi eſt à nobis declaratum. In præſentia ſic ſtatuendum mihi videtur: Non hunc eſſe locum declarandis cauſis: Neque aërem materiam ruboris eſſe. Neque in omnibus calorem: non enim in gleba Armenica, non in ſandalo, non in roſa. Et ex Galeno quid accipiendum ſit, non latet vos. Neque terreſtrem ſuccum ad fructuum rubedinem quæri. In eis enim terræ minimum ea parte eſt, qua ſunt inſolatione facti rubei. Adhæc, album videmus in cucurbitis. Candida quoque mala quædam nota ſunt mihi: & ea quæ mala inſana minus ſano iudicio vocat Hermolaus. eſitata nanque nullos excitant furores. Quotidianis bellariis vtuntur Genuēſes. Quorū vaferrimus animus quantum diſtet à veſania, voſmetipſi videritis. *Melongena*, ſcriptū eſt in codice Aboali: & Arabicum nomē eſt. Ligures *Merezanas* vocāt. Viridis quoque Piſtacus nucleus. Colores verò an elementis inſint primarii primùm, quorum ex commiſtione tales euadant cęteri, non eſt præſentis operæ. Vocat nos author dehinc ad figuras. In quibus paulo equidem ſuperſtitioſiùs verſatum eſſe dicerem, niſi idem agentem ſubuererer Theophraſtum: τὰ σχήματα τῶν καρπῶν οἱ ἀγροί εἰσι, διαφέρουσιν εἰσι δέ τινων. οὐ γὰρ πάντες εἰσὶν οἱ καρποὶ γωνιώδεις, οὐδὲ πάντες διὰ γραμμῶν εὐθειῶν. Principiò quare differentias haſce aſtrinxit anguſtiis ſylueſtrium? ait enim, οἱ εἰσὶν ἄγριοι. Nihilo ſanè inter ſe differunt mites & ſylueſtres, niſi ſuauitate & magnitudine. Ac quod mihi quidem nunc in mentem venit, diuerſa ratio in illis, atque in nobis eſt. Qui enim ruri degunt mortales, longè ſunt vmbratilibus proceriores. Cælo nanque fruuntur puriore, atque vberiore. Agreſtes verò id eſt feræ, & ἥμερα id eſt mites arbores, aliis differunt euentibus. Succus nanque his vberior ſuppeditatur cultu, aperta tellure ad radices, quam in partem, & roris & Solis vis ſeſe inferat, nulla ſuperficiei cruſta, quod feris euenit, retardata. Adhæc tonſæ, qua opus eſt, redigunt luxuriam ad frugalitatem: reuocato ad ſeriam operam ſucco, qui futurus eſſet minore commodo in brachiis inutilibus. Siquis acutiùs contempletur: dicat, figuram nonmutari (eadem nanque eſt in vtriſque) ſed figuræ modum. Mathematica figura mea per θέσιν mutabitur, ſi nunc ſurrexero: naturalis nunquam, niſi mutilatis partibus aliqua de cauſa. Verùm hæc ad Metaphyſicum: illud cum Theophraſto perpendendum. Non omnes ait fructus eſſe angulis conſtitutos. Imò verò neque verum hoc eſt, neque cum ſequenti cohæret parte. Nam ſiue angulos verè capias eos, qui duabus aut pluribus conſiunt lineis: ſiue angulum, vt Pythagorei, quancunque flexionem: hoc enim eſt ἀγκών: omnes fructus erunt γωνιώδεις. Saltem ipſum ad pediculum orbicularis interrumpitur linea. Prætere a pars item altera minus ſana eſt. Non enim implet rei naturā illa oratio. Nō omnes fructus rectilinei: Imò hæc: Omnes fructus non rectilinei. Quin penè toto in rerum ambitu vix ſemel atque iterum reperiamus lineam rectam.

Quis neſcit, omnes eſſe fructus curuilineos? Non cohærent autem: propterea quòd angulus tam è curua linea quàm ex recta conſtare poteſt. Non enim recta vlla quatenus recta eſt, aduerſatur angulari quatenus angularis eſt. Eſt enim angulus extremitas figuræ, inter duas lineas mutuò ſe contingentes ad communem punctum. Eſt igitur qualitas à ſitu conſtituta. Quoniam verò curua linea quandam præ ſe fert duarum linearum proportionem: iccirco etiam ſub eum denotarunt angulũ Pythagorei. Sed exquiſitiore vſu, opponemus angularibus vnilineam, curuæ rectilineam. Licentiùs in Timæo Plato, τῶν πλαγίων, ὀξύτητα. Sanè latera ipſa nequaquam acuta ſunt, ſed acutæ figuræ termini, & cauſæ, & efficientes, & formales. Memini hunc ad modum in primo de Cælo ſcribi: Omnem motum aut rectum, aut circularem: quia omnis magnitudo talis. Magna difficultas in re non parua in rerum notionibus. Omitto hic diſputationem: de lineis agamus. Non abſque magna difficultate dixeris, quodcunque corpus circulare non ſit, id eſſe continuò εὐθύγραμμον. Non erit enim totum, ſi ad angulum ſit concurſus. non erit alterutrum, ſi ex vtroque ſit. Non mouentur in rectum elementa, quia ſint εὐθύγραμμα: ſicuti mouetur cælum circulariter, quia eſt circulare. Et peſsimè loquutus eſt, δι' εὐθείας γεγραμμένη. Eſt enim corpus omne πολύγραμμον, ergo πολύγωνον: aut μιαγωνία, vt eſt in tertio de Cælo, circularis. A mathematicis ad Indos: vbi facit ſcriptor caput ſeparatum. Mihi non videtur opportunum. Nempe tametſi nunc ſubuehit aromata, mox tamen ſuperiorem materiam repetit (vt videbitis) ſaltuatim: Aromatum ſtirpes non omnes aromaticas eſſe. Sed aliquibus radicem ſolam, aliis ſolum corticem, lignum nonnullis. Balſamum verò totam. De noſtratium quoque partibus idem ſtatuamus. Valerianæ radix ſola odorata eſt: item caryophyllatę, & primulæ veris, & eius quam *Getiam* nigram vocant Vulgaris hæc & ad ſcoparum vſum quæſita, ſed radice ſpirante cinnamomum, aut veriùs nardum. Folium aſperiuſculum, oblongum, ſubnigrum: ſcapo ſurrecto, capitulum ferente ſquamatim concreto, haud diſſimili batiſoſolæ: capillamentis cinaræ ſubpuniceis. Filipendulæ tum flos, tum radix diuinum odorem dant. Fraxini ſolus fructus aromaticus, nullíſque Indicarum mercium faſtui cedens, vel gratia vel poteſtate. Caſiæ cinamíſque cortex in precio: verùm lignum quoque commendant, & folium & radicem. Balſami ſurculi apud nos vetuſtate exoleuerunt. Nec fructus quicquã penè ſapit. De ligno aloes quot nugę? quot impoſturę? de hoc alibi. Imò verò, inquit Ferrerius, ſi meminiſti: indignum, Baiuli, facinus cõfidentię. Nam cẽturio magnus ille qui omnes aut barbaros, aut ſophiſtas, aut de-

A lirantes, aut inquinatores vocat: eum non puduit, quorum pigeret ſtudiorum, ita vt etiam nugatoria diceret: maximo nominis ſui detrimento in ipſis quæ ſiſſe famam: vt qua ambiret eam opera, hac eadem illam perderet. Is ita ſcriptum reliquit: Regis aulicus lignum oſtendit mihi eius arboris quæ fert aloen. De aſphodelo herba triuiali, & ſcientia, & fides par. Vt liberos noſtros moneamus quàm ſit periculoſũ è lutulentis bibere, fontes omittere. Pax, inquit Baiulius. Hæc alias: nũc ad noſtra. Hinc potius aliud caput auſpicatus fuerim. Aggreditur enim materiam, modúmque generationis, iam naturalis quàm arte factæ. Quaſdam ſeminio prouenire. alias ſponte, nonnullas a-

B uulſione, tanquam in colonias tranſmigrare. Eſſe & quæ talea prodeant deſumpta vel à ſtipite vel à ramis. Imprudenter addit ἀπὸ τῶν σπερμάτων. Iam enim dixerat, ἐκ τῶν σπερμάτων. Theophraſtus quoque tractat illam partem, τινὰ δὲ ἐκ τοῦ φυτοῦ. Nam ex oleæ ſtipite aſſulatim decuſſato partem demittunt, pars exerta vt germinet. Verùm aut huc illa, aut hęc ad illa tranſcribenda fuerant: vbi de plantarum agebat tranſpoſitione. Plantaria quę Latini vocãt non ignoratis. Quoties viui radix cum ſua terra tollitur, vt alibi ſit. Quod dixit, ἢ δι' ἑαυτῶν, Ariſtoteles, αὐτόματα. Ratio diuiſionis commodior ſic: Partim ſponte, partim ex aliis. Harum quædam ſeminio, quædam taleis, vt olea.

C Aliæ oculis, aut ſpongiis, vt arundines, aſparagi. Aliæ bulbis agnatis, vt dracontion. Nonnullæ inſitione: cuius nomina, ſpecies, modos, vtilitates, tum ex veteribus accipiemus, tum ex commentariis Conſtantini. Theophraſtus etiam è myrrha ſmyrnidem naſci putauit. Addentur differentiæ. Nam ſeminio quædam, aut nunquam, aut vix, vt ficus: aliæ citò, vt apium: aliæ ſerò, vt pæonia: ſeriùs nobis exiuit ſtaphyſagria. An id eueniat ſemper, clam me eſt. Obſcura, quæ ſequuntur: τινὰ δὲ ἑαυτῶν κατὰ μικρὸν ἐκτυποῦνται, τινὰ δὲ ἐν τῇ γῇ. Videtur velle, δι' ἑαυτῶν, ſua poteſtate, nullius indigas terræ creſcere. Crementum illud puſillis fieri progreſſibus, quia matricis fotu

D careant largiore. Aloes herbam vidimus, multos iam annos (vt aiebant) appenſam laquearibus, adeò viridem, vt cum vegetiſſima ſpatula fœtida contenderet. Ex his animaduerti, quemadmodum ſibi contradicat. Nam in principio ſecundi libri, terram ſtatuit vnum è principiis neceſſariis quæ debeatur plantarum generi. Vtitur hoc verbo ἐκπίπτειν, pro creſcere, etiam alibi: quanquam nec aptè, nec planè pro re ſatis. Vnam ſiquidem tãtùm denotat dimẽſionem: ſicut alterum ſuprà, πλατύνεται. Sic enim apud Philoſophum, ποσὸν & πόσον ἔχει, quod ἰλατὸν in libro de miſtorũ affectibus. Notabitur & id, Alieno loco ponere de incremento quędam, qui continuare propoſuiſſet continuationem generationis.

Quip-

Quippe mox dicit: alias aliis in arboribus prouenire, veluti inſitione. Ariſtot. in hiſtoriarum libro quinto proportionem huiuſcemodi generationis in plantarum genere atque in animalibus recenſebat. Sic ergo nos. Quædam in aliis ſponte, quędam arte prodeunt. Eorum quæ ſponte naſcuntur, non vnus modus. Aliter enim oritur epithymum & viſcum, aliter polypodium, muſcus, lichē, quem accipiunt plerique pro pulmônaria. Alio modo agaricū & aliorum fungorum genera diuerſa. Longè alia lex hypociſthidis. Artis præcepta & ſumma capita, inoculatio, emplaſtratio, inſurculatio. Græci, ἐνοφθαλμισμὸν, ἐμφυλλισμὸν, ἐγκεντρισμόν. Thuſci, *ineſtare*: Lombardi *incalmare*: Taurini penè Latina voce, *inſerir*: Galli, *enter*: Vaſcones parum à Græca declinant origine, *empeutar*, ἐμφυτεύειν. Surculos vulgus *graphiones*, à graphiorum ſpecie, vnde & κέντρα Gręci. Cęterùm hæc quemadmodum fiant, neque medici deſcribere intereſt, neque Philoſophi præſcribere: ſed ad agriculturæ libros ſpectant omnia, quæ eſt pars œconomiæ. Ne nobis contingat, quod viris alioqui bonis ac doctis vſuuenit: vt ad ineptias adigeret ambitio. Quo conſilio agriculturæ leges, præcepta, præſagia, medicamentorum vim, in plantarum hiſtoria, Philoſophiæ diuiſiones, diſputationes, metalla, terras, lapides commiſcuere. Et cùm de ſtirpibus inſcripſerunt libros ſuos, nihiloſecius tum de iis quæ diximus, tum de animalibus agunt. Sed hoc oſtentationis vitium fuit multis magnis viris, vt globatim congererent omnia: non vt nihil reliquiſſe, ſed vt nihil neſciſſe viderentur. Proſequitur natalia:

„ In ſimili, præſtantiora euadere, quæ inſerantur.

„ At hoc eget multa tum diſpectione, tum moderatione. Armeniaca nanque meliùs in pruno, pyrus in cydonio. Amygdalus è pruno maxima, & externa carnis pulpa mitiore. Quamobrem ſeipſum peropportunè caſtigat appoſita analogia. Affinitate ſcilicet, qua conſiant naturæ rationes: veluti mali cum pyro. Verùm paulo pòſt vbi narrat artemiſiam in agreſtem cognominem inſeri: non ſanè venit in mentem mihi quid id vel herbæ ſit vel fruticis eo nomine, quæ ſibi ipſi agreſti mitis inſeratur. καλλιέλαιον verò ἔτι ἐλαίαν vocat τὸν κότινον ἀγριέλαιον. καλλιελαίας analogia, ſicuti καλλίκαρπος, καλλιστέφανος olea fuit illa mirabilis, quā deſcribit ad Panthium Ariſtoteles: Ex ea ſumptam ab Hercule taleam, atque ad Olympicas coronas pactam. Malè dixit agreſtum γένει διάφορον à miti. Habent autem inſitiones certos deſignatóſque operæ limites. Plutarchus in ſecundo conuiuialium quærit, cur oleoſæ arbores ineptæ ſint inſitioni: tum nominat, κῶνον, κυπάριττον, πεύκην, πίτυν. De quibus aliter prodit Theophraſtus. At in non oleoſa viuere, ac creſcere oleoſam poſſe: vt oleam in lentiſco. Reſpondet, arboribus oleum nocere. Itaque vbi ex inferioribus partibus aſcēdit, interficere. Ea de cauſa non ali ſurculum: quòd oleum ſuapte natura ſuccis diuerſi generis nequeat commiſceri. Quæ cauſa poſterior etiā efficiat, vt non facilè coeant in vnum ſurculi oleoſi cum ſtipite matricis non oleoſæ. Putauit deinde ſeſe aliam quoque in pinu, ac picea cauſam adduxiſſe.

„ Præ luxuria, inquit, fructum non ferunt.

„ At ſanè fœcundam ſcimus eſſe pinum. Præterea in ſteriles immittuntur fœcundarū ſurculi, & ferunt. In platanum enim, quæ ſterilis eſt, ſi fructus vſum ſpectes, inſitam legimus malum. Multa negarunt veteres quæ poſtea diligentiores docuit tempus. Et verborum oportuit eum eſſe memorem quæ ſcribuntur in quinto de cauſis: in olea inſitam terebinthum. Etiam in eadem legimus inditā punicam, ex libris Chaldæorum: cuius fructus patria lingua dicatur, *Sazip*. Nunc ad cætera. Paulo imprudentiùs repetit agreſtium differētias, ac mitiorum, quas iccirco prætērimus. Inde conuertit ſeſe ad productionem, & prouentum, & ſimilitudinem: quam ſententiam barbariſsimus interpres venenauit. Sic enim ſcriptum eſt πᾶν φυτὸν ὁ σπείρεται. Ergo nullum ſemen diceret producere ſimile ei ſemini, ex quo natum eſt. Quod eſt tam falſum quàm quod maximé. Probum catúmque dialecticum: ecce verò cui ſit idem, ἓν πᾶν, & πᾶν ἕν. Hæc ſententia eſt etiam in quinto hiſtoriarum de animalibus. Igitur cùm ita ſit, vt aliquando ſimile, aliquando generetur diſsimile vel in ſpecie vel in indiuiduo: videtur quædam naturæ veluti circularis conuerſio ſuper ſeipſam, aut reciprocatio. Videlicet ex meliore deterior: & contrá. Nam fit ex tritico lolium, triticū è lolio. Sic alibi dicebamus de generatione, quædā non aliena multùm ab hac hiſtoria. Mutationū cauſæ, præter ſoli geniū, multæ ſunt: cultus, ætas, vicinia. Nam quædam perpetuas inter ſe gerunt inimicitias: aliis, prope illa ſquillam naſci, bono fuit. Ad hęc anni ſqualor, humor nimius. Auſtri nobis profectò plurimùm afferunt nocumenti. Comparat etiā inter ſe euētus hoſce: Nam faciliùs bono è ſemine mala planta quàm ex malo bona. Porrò autem confert cum animalibus. In his enim frequentiùs ex bonis mala. Quam omiſit rationē vt potero, dicam. Pauciora quæri videntur ad plantæ generationem. Operoſius animal eſt. Mutatur cęlum, pabulum, cura, armentarius, alia multa. Præter hæc, plantæ ſemen vnum & ab vno, vtranque vim obtinēs tum actiuam tū paſsiuam. At animalia diuerſæ ætatis, regionis craſeos, pabuli, habitudinis coeūt. Itaque fœtus variatur. Denique quò quicque perfectius eſt in genere corruptibilium, eò eſt obnoxiū pluribus imperfectionibus. Omnis enim qualitas eiuſmodi contrarium ſibi quiddam habet aliquo modo. Ergo quod pluribus fuerit concretū qualitatibus, à pluribus quoque contrariis

appetetur. Quid tu aias, vide: inquit Minutius. A Etenim ſi ſit ita, magno in periculo veſtrum corpus illud εὔκρατον verſari video: ne ſit obiectum pluribus morbis, quàm meum hoc, quod ſit minus commodè temperatum. Nã ſi habet plura, quàm δύσκρατον, contraria: neque paucioribus ei reſiſtendum eſt, à quibus crebrius tentabitur, neque fortius reſiſtet. Nam ſi per contrarium contrarii retardatur, aut obtunditur impetus: neque calor qui eſt in medio, tam eſt validus in eucrato, quam in bilioſo: minus frangetur frigoris vis extranei ab eucrati mediocri, quàm ab exceſſu caloris bilioſi. Scio, quæ dicantur, in tertio artis medicæ, turbæ: deinde quàm difficile poſſit etiam à doctis occurri, non neſcio: verùm B ita mihi videtur, à pluribus tentari quidem: ſed melius reſiſtere. Neque verò deeſt vel ratio, vel exemplum in natura. Nam contrà, caloris exceſſu minus affligatur: quia minus caloris intus habet, quod addat illi extraneo. Itaque non facilè coniurat. Eadem quoque de frigore dicentur. Exempla verò minimè ſunt ignobilia: neque ab ignobili petuntur artifice. Duo ſunt apud Philoſophum vtrunque in ſecundo de animalium generatione. Commiſtus enim mulus ex aſino, & equa: vtrouis robuſtior eſt. Et æs, quod ex ære, atque caſſitero conflatum eſt, longè firmius atque durius vtroque eſt. Ex hoc itaque bellicos tubos C conficimus: ex illorum vllo nullum. Tum Baiulius, eius ingenii, iudiciſque vegetam, acrimoniam lectiſſimis verbis adornauit: quę propterea non hic ſcripſi, ne eorum venuſtatem, aliqua memoriolæ vacillatione deformarem: ac poſtea reſumpſit orationem. Docet hinc, inquit, fructificationis impedimenta primùm, deinde remedium. Cauſam affert à corticis duritia: Eiuſmodi nanque arbores eſſe docet ſteriles. Quòd ſi radicès earum findantur, atque ipſis indatur lapis, tolli ſterilitatem. At enimuero fac, vt à corticis duritia ſucci exitus impediatur, quo minus concreſcat in fructum: quanam ratione fiſſa radix illum corticem queat emollire? Nam contrà fortaſſe, defraudatus ſucci portione cortex citius euaſerit a- D ridior atque durior. Quanquam non video excogitari poſſe ſentẽtiam ineptiorem. Quid enim roboris cortice durius? Quid ceraſi contumacior? Et ferunt tamen. Quin tenerior nouellis cortex: atque hæ fœcũdæ minus: & iis fœcũditas vnà cum duritia corticis accedit. Salici cortex mollior: at ea ſterilis. Quid? per corticémne fructum funditẽan per oculos? Quà exeunt oculi, non exire poteſt fructus? Areius fructus natura tenuior, quàm is ex quo brachia coaleſcunt. Similis veterum ſententia, quam recitat etiam Plinius: Craſsioris cutis animalia minus eſſe dociliora. Canina coria quàm firma, ingeni um ad omnia non ineptum, quis ignorat? Quid craſſius elephanti corio? De eo mira narrant. Quin eadẽ in ſpecie reperias, quod diruat funditus hanc opinionem. Elephantorum fœminis corium minus craſſum, quàm maribus: illæ minus dociles, quàm mares. Huic contrarius affectus eſt, bene, facilè, multum ferre. Aliud incommodum eſt ſerò ferre. Ei aduerſatur facultas, celeriter fructificandi. Naturalis hæc in quibuſdam: alias ars adiutat: puta, fimo, irroratione, ablaqueatione, attonſione, paſtinatione. Habetur etiã in nonnullis hoc à principiis naturalibus. In caulem citiùs euehunt ſeſe ſata ſemine vetuſto olera, quàm horno: quẽadmodum & à Theophraſto narratum eſt, & proponit Ariſtot. in xx. ſectione. Adducit id pro cauſa: quòd humoris habet minus ſemen, quod habet plus ætatis. Ideò quaſi vapidum ocyus cõſeneſcere. Proinde hiſtoria Theophraſti quædam etiam torrefacit ad ſementem. Equidem arbitror, certum tempus perficiendo in plantam ſemini cõſtitutum, atque præſcriptum à natura. Igitur quaſi progreſſus ſuos ad id operis feciſſe ſemen, quod aliquandiu ſeruatum ſit. Exiſtunt enim, vti dicebamus, in eo facultatis actiuę principia. Quaſi recèns collectum in ſua ſit adhuc infantia. Nunc vera ſtata ætas ſecum ei attuleris aptas vires ad munus obeundum. Sterili verò arbori non cuiuis inditur in radicem lapis: ſed ſi cuius radix luxuriat nimis. Defraudat enim ſucco ſuo conſortes partes, quẽ non tranſmittit, ſed quaſi abiurat, aut intercipit in ipſo portorio. Is affectus plurimus, ac frequentiſſimus euenit amygdalo. Etiam iuglandis rectã radicem, quæ demittit ſeſe velut ad perpendiculum (*Penem* Vaſconum rura vocant) abſcindunt, lapidémque, aut tegulam ſubdũt, ne deorſum creſcat. Eandem exercent in vitibus ſolertiam, luxuriantibus fibris amputatis. Adeamus ad reliqua. Sexum ſuprà ſtirpibus amouebat: nũc etiam diſcretũ profitetur. Neq; verò id ex vulgi ſolũ vel opinione, vel appellatione ſed actionis quoque proportione, quæ actio alteri ſexus parti, ſcilicet marib⁹, eſt attributa. Maſculæ, inquit, palmæ frondes, aut culices, aut liber, ſi fœminę frondibus componantur, eius fructum celeriter matureſcere, neque cadere. Tale quiddã prodidit etiam Herodotus in ſecundo hiſtoriarum, ac repetitum ab Athenæo eſque opinioni Theophraſtus aſſentitur. Haud ſanè contemnendam cõtemplationem. in ſuperiores commentationes ex tertio de anima referebatur à nobis: datum animalibus motum, ob ſenſum. Aut enim appetimus, aut fugimus: vt non temere veteres vmbram illius in plantis ἐπιθυμίας, inueſtigatione ſua fecerint illuſtrem. Eſt enim modus quaſi quidam coeundi. Vbi deintegro hac quoque in parte animalium, plantarúmque natura conferri poſſit. Nam vt in illorum quibuſdam ſexus eſt nullus in aliis eſt, quæ tamen non generant, cuiuſmodi ſunt apuæ: in aliis eſt & ſexus, & ſexuis vſus: ita

ita in plantis. Exempli gratia, triticum ſine ſexu. Cannabe, & ſpinachia obtinuere manifeſtum, nullo tamen viſu coitus. Palmæ ſuo quodam coibunt more. In quibus alio modo ſit miſta natura plantæ cum animalium natura, quàm in zoophytis. Quippe in vrtica ſubſtantiæ generum miſtæ ſunt: in palma ſubſtantiæ quidem ſeparatæ: ſed cum iis affectus animalis miſti. Neque enim verum eſt quod ait Porphyrius, ſpeciem cum ſpecie non miſceri. Non enim eſſet mulus ab equa & aſino tertia ſubſtantia. Tum Minutius ad me: Quid ad hæc tu deambulator? Quid aliud, inquam, niſi quemadmodum arthritis ex deambulatore fecit me, vt ceſſor eſſem: ita Baiulius effecerit, vt ex Lycei milite, rupto ſacramento fiam transfuga? ſed audiamus Ferrerium. Meditari nanque videtur neſcio quid de ſubſcriptore ſuo. Eſtne, vti dico? Quid ni, inquit ille, mediter: an idem ſit culex, quod puluis? Vterque ſanè ſubuolat, ſed iocoſa ſignificationis ambiguitate. Bona fide, Baiuli, quid culicem dixiſti? Quid aliud, ſubridens ille, quàm culicem? Nam & σκάφω ſcaphan dicere licet, & ψῆνα culicem. Quid, reſpondit Ferrerius, ſi illud liceat, hoc non liceat? Nam ψῆνας Pollux maſculæ palmæ fructum dici ſcripſit: fœminæ βάλανον: ſicuti, quod vulgo quoque ſcitur, ramum ſpathé. Et Theophraſtus in ſecundo hiſtoriarum, poſteaquam de caprificatione, quæ dicitur ἐρινασμὸς, ita ſcripſit, vt & ψῆνας caprificorum culices, quorum ingreſſu mites ficus aperiantur ad maturationis authores ſoles excipiendos, & horum culicum alios culices interfectores κνῖπας nominaret: ſubdit hac in parte ſeſe naturam quodammodo imitari, quo ad palmæ fœtificationem. Excuti nanque ab indigenis maſculæ florem, lanuginémque, ac puluerem fœminæ, vnde cõcipiat: ſidque ea de cauſa vocari ὀλυνθασμόν: quoniam ſit ὄλυνθος caprifici fructus. Eum locum Plinius nulla ſententię facta mutatione, Latinum fecit. Idcirco meus hic φοίξινος, apud quem nunc diuerto, accepit me lautè ſuis palmulis: verùm à puluere, non à culicibus fœcunditati conciliatis. Eſt, inquit, vt ais, Baiulius. Verùm meminiſti nos interpretes. Vertẽdum eſt, quale quale prodiderint authores, non euertendum. Sin aliter ſentiamus: at condamus noſtra: de noſtro edamus, interea non licet. Et meminiſti nos ab optimo viro Galeno præceptis hiſce verecundiſsimis imbui. Herodotus verò in ſecundo, ψῆνες ait ἐνδύνουσι τὸν καρπόν. Quamobrem ille, cùm de Aſſyriis tantùm loquatur palmis, fortaſſe fiat ibi ſic. Nam caprificatio quoque ſola in Græcia operæ eſt, non Illyrico, Prouincia, Hiſpania. Sed ne tota quidem Græcia, ſicuti prodit Theophraſtus. Culices igitur hîc ſunt: bene, maléue, ipſe viderit. Puluis apud tuum eſt, rectè ex Theophraſto, quem haud interpretatur hîc: malè ex authore quem ſuſcepit exprimendum Latiné. Pollux

A verò, ſi voluit ſequeſter eſſe ita, vt & ſeruaret ψῆνας, & fructus faceret, non animalia: declaret illa Herodoti verba, ἐνδύνουσι. Sic iſte mox de ficus caprificíque coniugio, de culicibus nihil. Vt hinc etiam detur materia ſuſpicioni peregrinitatis. Vt Syrus quiſpiam fuerit, aut Ægyptius, non in terra Græcia natus. Non enim tam peculiarem notam ſibi popularis hiſtoriæ præteriiſſet. Nunc maris ac fœminæ docet differentias. Vna eſt, à germinatione. Celeriùs enim prodeunt, quàm fœminę, maſculæ. Altera: quia ſunt minora. Maior ſcilicet in fœmella ſucci copia. Tertia: quòd ſunt odoratiora, nẽpe ſicciora. Itaque in ſexto de cauſis, nullum fructum bene olere dulcem. Tametſi nobis aliter videtur. Pepones enim quanto dulciores,
B tanto ſunt odoratiores. Nec abeſt ratio. Succulentiſsimi cùm ſint: caloris egent ad percoquendum. Additur ergo calor ad temperaturam dulcedinis vſque. Mala quoque ea, quę *Apiola* dicuntur Italis, dulcia illa quidem, tam iucundè fragrant, vt vniuerſas Indias ſua ſuperẽt ſuauitate. Mitto perſica, mitto mel ipſum: ne tot faſtidiatis obiectiones: néue cauſæ diffidere videamur. Fœniculi quoque ſemina grandiſſima, dulciſſimáque guſtaui: ſed quorum dulcedine non obtunderetur odor. Sic eidem nondum notus fuerat odor animalium. Et tamen res percrebuerat in ore ac ſermone hominum, atque etiam in libris, de odore pantherarum. Non perſequar hîc odoratorum ani-
C malium genera. Vt quid? Non enim locus hîc. Tum Minutius. Quanquam res eſt auditu periucunda, tamen aliàs te audiemus. Ne imitemur eos qui libros integros excutiunt, vndique coaceruant, vt cumulo fidem faciant eruditionis, non delectu, atque temperãtia. Itaque Barbari quidam, quos iſte Scaliger ſuis commouit ſubtilitatibus, vtuntur illius commentarioli breuitate, quàm inſcripſit De comicis dimenſionibus. Quos ego. Sed audiamus Callimachi φθόνον illum barbarũ, atque immanem, quem fecit Apollinis auribus illud immurmurantem τῷ φησὶν τὸν ἀοιδὸν ὃς οὐδ᾽ ὅσα πόντος, ἀείδει. Quare illius quoque calcibus vt exterminaretur, meritus fuit. Mos eſt hic triuialium. Quot
D hîc rerum capita, ita vti ſunt, recenſuiſti: quæ in immẽſum excreuiſſent in manibus iſtorum vaporariorum. Quæ poteras ex Theophraſto, Plinio, Dioſcoride, Galeno, Conſtantino commemorare, parcè, atque frugi oratione delibata, ad ſuum quicque locum tranſmiſiſti. Quare quibus cœpiſti legibus, ſequere, nec muta. Ergo, inquit ille, mares plantæ aliæ quoque præter palmas, odoratiores ſunt fœmellis ſuis: vt in Perſicis ac Cydoniis. Sylueſtres itẽ, quàm mites, generis eiuſdem. Minus ſcilicet humoris hauriunt è ſolo tenuiore. Roſa tamen culta melius olet, quia ſucci opus habet temperatioris. Obſeruabimus loquendi modum. Alio caſu dixiſſet alius, ἐξ τὴν ὠδίαν. Item

ϖεϱὶ πεϱ,nō ϖεϱὶ πι. Hęc auté verba poſt ea quę ſequũtur,commodiùs diſtuliſſet: ἀλλαχοῦ δ' ἐκ τῆς τύπων ἢ πάντων συμβαίνει. Nam pertinerit ad ſententiam ſuperiorem: quãdo & folia,& cortices, & culices nominauit: non neceſſariò requiri omnia, ſed ſatis eſſe aliquot aliquibus. Hactenus officia mutua cognationum. Deinceps verò etiam diuerſarum familiarum occultas neceſſitudines. τὸ βαλαύστιον τοῖς ἰλαίαις συμβάλλεται,ὃ καὶ τὸ ὅμοιον φυτεύεται. Interpretis incuria factum eſt,vt βαλαύστιον pro punica poneretur. Nam βαλαύστιον neque φυτεύεται vt arbor, neque φύεται vt fructus. Illud enim haud quaquam eſt.hoc nondum. Quanquam κύτινον,& βαλαύστιον, aliter atque aliter pro fructu vel immaturo,vel ſylueſtri etiam maturo poſitum,videtur interdum. De plantarum verò amicitiis, atque inimicitiis, in ſecundo de cauſis Theophraſtus,& in tertio. Repetit Plinius in XVII. Multa in commentariis γεωπονίας. Et ſunt apud Philoſophum in propoſitis quæſtionibus, in quibus etiam συμπάθεια conſiderata eſt. Illud, quod ſuprà tangebamus, arbitrati ſunt omnibus tum plantariis, tum ſeminiis commune. Squillæ eſſe omnes beneficiarias,propter quas illa ſata maxima afferat adiumenta, vel celeritatis ad naſcendum,vel progreſſus ad incremēta,vel temperaturæ ad ſaporem. Theophraſtus ὀσφραντικὴν vitem quandam narrat:quo argumēto Democritus ſentiendi facultatem ſtirpibus aſſignarit. Ergo permultùm vel cōfert, vel obeſt id quod appellat in quarto de legibus Plato γειτόνημα. Itaque in XX ſectione, ſi quis apii radicem circunfodiat, cōque panicum obſerat, atque ita demum irriget,euadere grādiſſimam. Panicum eſſe σομφὸν, id eſt raræ concretionis, & fungoſum: quamobrem & ſpatia laxare, & ſubeunti cedere. Nolim ſubarrogāter dictum. Si ſpongiam apponas, aut etiam fungos ipſos: nihil profecturum intelligamus ex eo, quod aliis ad ſitum radicibus nihil conſulat earum magnitudini. Certum igitur ineſſe vim occultam ab elemētaribus longè diuerſam qualitatibus: quam facultatem cum alibi Galenus agnoſcit, tum in libro τῆς πάσχειν,ἄῤῥητον appellat. Æquè verò malè & intelligit Aponēſis, & Aponenſem de fimi vſu carpit, vir alioqui benè doctus Luſitanus. Ariſtoteles verò de braſsicæ, ac vitis odio nullā afferat cauſam ab eiuſmodi qualitatibus. Eſt ergo viciniæ ratio:eſt ratio cognationis,vt viſci & viſciferæ arboris:eſt ratio affinitatis, vt earum quæ conueniunt inſitione: eſt ratio,vt ita dicam, pręſidii:quemadmodum in eadem oſtenditur ſectione. Rutam in ficum inditam pulcherrimam euenire: adeò ab affini iuuatur acrimonia. Nec multo pòſt alio capite, lentiſci præſidio non ſentiri vermiculationem. Iſte,vbi hanc naturæ coniunctionem declarauit, aliam ſubdit: Tam eſſe neceſſarias inter ſe quaſdam, vt altera in alteram tranſmutetur. Quo ex loco ſi quis voluerit diuerſum ca-

A put auſpicari poterit. De hac mutatione ſcribit etiam Theophraſtus: & eam confert cum animantium ſimili natura. Philoſophus duas in hiſtoriis agnoſcit mutationes. Vna eſt,cùm ex vna ſpecie fit alia,ſiue ſemine,aut vulgari generatione: cuiuſmodi videtur in bombycibus, & erucis. Altera eſt,cùm mutatur facies: vt philomelæ & vpupæ. Quin etiam vocem mutant aues in vocem aliam: nonnullæ cum ſilentio commutant. Alius cantus,alia vox,alia dearticulatio Luſciniæ autumno,quàm vere:merula verò tribus tantum menſibus canora eſt, nouenis ſilet. Hanc plantarum diuiſionem, an feliciùs, quàm ille fecerit, digerere nobis liceat, videamus. Mutari, aut ætate,quod ipſe de nuce
B dicit, nobis enim incompertū eſt, quam abeat in arborem ita vt ne amplius iuglans ſit. Sic enim ſcribit:μεταβάλλει τῷ ἐξαλλάττεσθαι.aut negligentia, vt ſiſymbrium in mentam. Aut in principiis ipſis, vt è rapo braſſica: & quod euenit mihi nuper:petroſelini ſemē egomet ipſe cùm legiſſem, atque eadem ſeuiſſem die,non petroſelinum (cum vulgo nunc alteram voco ſic apii ſpeciem) ſed exiit alliaria. Sic è tritico lolium. Aut cultu:vt è contrario,triticum è lolio. At hic dicit,in mentam mutari calamentum:& apponit illud de tragio miraculum: Abſciſſum, »
atque ſecundum mare ſatum euadere ſiſym- »
brium. Modeſtè addit,τυχόν. Non enim ſemper »
fiunt mutationes: ſed ſunt naturæ παρεκβάσεις,vt
C vocat Ariſtoteles: atque vt ex illo peracutè dicamus, φύσεις παρὰ φύσιν. Nihil enim in natura non naturale ἁπλῶς, & in communi natura, ſed in hac,hæc,huic. Alterum genus eſt παρεκβάσεων frequens & ordinaria,ſi credimus illi Philoſopho. Ait enim, Mulierem eſſe naturæ παρέκβασιν,quaſi dicas πάρεργον, & prolapſionem quādam à recto,atque primario opere inſtituto,in quod ſeriò intendat: quaſi cadat hoc ei ſecundarium præter propoſitum. Verùm detur hoc infinitis eius aliis meritis in opera ſtudiorum veritatis. Tertius modus huiuſcemodi progreſſionis naturæ eſt rarior: veluti quæ circunferuntur falsò de Phœnice,verè autem de Britannici anatibus oceani, quas Aremorici partim Crabans,partim Bernachias vocant. Ex
D creantur è putredine naufragiorum, pendéntque roſtro à matrice, quoad abſolutæ decidāt in ſubiectas aquas, vnde ſibi ſtatim victum quærant. Viſendo interea ſpectaculo penſiles, motitantéſque tum crura, tum alas. Mox ait, Triticum ac linum alias in ſpecies verti. Theophraſtus in hiſtoriis,vtrunque in lolium tranſformari ſcribit. In quinto de cauſis,an ſit id verum,dubitat. Ocymum quoque tranſire in ſerpyllum aliquãdo. Vt non ineptè Pindari prouerbium huic aptarit hiſtoriæ quiſpiam, ἀτελὴς δίχα. ſine portorio transfretante migrãtéque natura. Siſymbrium verò in mentam degenerare, non autem calamentum, vt ſcribitur hic, idem author eſt. Quidam præcipiti ingenio malefe-

maleferiati, qui ad primam quanque inſpectionem trãsfugiunt à receptis opinionibus, ac temere cõſtruunt effata vniuerſalia: ſiſymbrium mentę odorem tantùm capere, non autem ſpeciem ſibi vindicare. Nos verò ſiſymbrio perire priſtinam faciem, nitorem, rotunditatem, odorem, ſaporem, atque abire in mentam, & vidimus ſæpenumerò, & meminimus, & profitemur. Nam quod iſti de menta litigant, vt comicè iocemur, ſolentes inſolenter faciunt. ſolẽt enim arroganter facere. In lolium emigraſſe linum haud dum mihi compertum eſt. In aliam tamen degenerem dilabi plantã quotidie conqueruntur noſtræ mulierculæ. Satum quoque in cepe ſecto, eam ex ſe progignere plantam, B quam vulgus Draconem vocat, Thuſcis olitoribus perſuaſum eſt. Cuſpidis ei figura, folium ſerratum vt Betonicæ, ſed molliter & obſcurè, ſurculi viminacei, floſcellus candidus. Saporis acrimonia commendationem attulit ad vſum acetariorum. Radix penè nulla, eorum arguit temeritatem qui Pyrethrum fecere nomen. At mihi non ſemel lini ſemen, cùm ita, vti iuſſerant, ſeuiſſem, draco nullus extitit. Herbas verò formis propriis amiſſis, alias inducere non eſt mirum. habent enim inter ſe cõmunia principia. Affert à loco genus aliud mutationis, non quidem formæ aut figuræ, ſed vſus: βελίνιον, inquit, τὸ δηλητηριῶδες τὸ φυόμενον ἐν τῇ περσίδι μεταφυτευόμενον ἐν τῇ αἰγύπτῳ, ἢ ἐν τῇ παλαιστίνῃ, γίνεται βρώσιμον. Videtur Perſidis arborem in ſolo natali venenatã βελίνιον vocare. Nouã ſanè vocem, & quam apud alium in præſentia non memini. Verùm nominis ratio huic fraudi ſit. At pertinacem ac fatalem eorum væcordiam demiremur, qui perſeam arborem myxæ ſimilem, quæ fuerit venenata, & alteram perſicum dictam, longè illi diuerſam, quæque nunquam fuerit venenata, repetito, atque vt Poëtæ loquuntur, recentato triuialium errore, pro vna prodere auſi ſunt. Neſt ingenii mei, niſi meipſum fallo, quenquam vel laceſſere, vel caſtigare. Verùm leuiſſimam turbellam iſtam, quę ita turget, vt extra domeſticos parietes erumpat ad vaſtandas receptas ſententias lectiſſimorum hominum, quando ſeipſa ferre non poteſt, quî D feratur à nobis? Galenus in ſecundo de medicamentorum compoſitione κατὰ τόπους ita ſcriptum reliquit. Ab ſeſe viſam Perſeam in terris imperii Romani, præterquàm Alexandriæ, nullam. Quæ verba ſi habuiſſent in memoria ſpicileguli noſtri, non animum induxiſſent diſputare, & quærere: diuerſis ne locis eadem venenata, & non venenata queat eſſe. Quo perſuaderent nobis, perſeam dictam, cùm eſſet venenata, & perſicum, vbi non eſſet. Nam ſi Alexandrino in agro tantùm vidit perſeam Galenus, quo tempore perſicus eſſet in Græcia & in Italia plurima: quid actum agant? Vel Pliniũ legiſſent, qui aperto bello impugnat hanc inſcitiam. Nam quod afferunt è Dioſcoride, tam

A perſeæ, quàm perſici fructum eſſe ventriculo commodum: tantum abeſt vt eorum foueat pertinaciam, vt iis ipſam quoque ſubruat occaſionem deſipiendi: quando illi duas, non vnam eſſe vident arbores. Pulchros verò dialecticos in ſecunda figura duabus affirmatiuis. Probas ἀποδείξεις, quæ vnam τέκμαρσιν accipiant pro eo quod eſſe debet, ἴδιον κυρίως, καθ' ὅλου, καθ' αὑτό. Nam inter illorum ſcripta, ſimilis notæ plurima reperiuntur, vel vſque ad faſtidium. βελίνιον, verò dictum arbitror, ſicut & τοξικόν. non à Taxo, quemadmodum Grammatici pueris narrabant olim nobis, ſed ἀπὸ τῶν τόξων. Eius enim ſucco tela tingebant Barbari: id quod B hodie quoque faciunt & Alpini latrones, & Pyrenæi. ita ἀπὸ τῶν βελῶν βελίνιον. Quæ ſi proba vox eſſet apud veteres, venenum noſtrũ libentius hinc dictum exiſtimarem, quam ab eo quòd venas occupet. Verùm eam nuſquam memini, ac ne apud Pollucem quidem. Tametſi in primo recenſet ille τὰ βέλη τὰ φαρμακώδη. βέλεννος aliud Athenæo. Et videndum, an ſit idem hoc piſcis nomine, qui eſt Oppiano βλέννος. ξενικὸν vocat id Ariſtoteles apud Celtas venenum. Galenus in libro de Theriaca ad Piſonem ſcriptum habet, ἐλίνιον: aiſtque, à Græcis ita dictum, à Barbaris Ninum. Eſſe plantam, cuius ſucco Dacæ, Dalmatæque, ſagittas ſuas efficiant lethales. Fortaſſe βελίνιον eſt. Pri- C ſci tamen vtrunque pro altero pronunciabãt. An verò ſit, quem vocant Arabes Napellum, & an ſit Aconitum Napellus, non ex Belgicis plagiis, ſed ex eruditiorum fontibus hauriendum eſt. Cæterùm expediamus, quod iam reliquum eſt libelli: vt cœnæ ratio habeatur. Permagnum enim, ac perdifficile confecimus iter, nec minus aſperum, quàm infeſtum ſaltibus atque dumis. Quod alioqui longius etiamnum producit iſte: cùm de amygdalo, quæ iam dicta ſunt, déque malo Punica repetit. Quarum illa dulceſcat, hęc miteſcat. Et apponit artẽ, cuius ope gratia Punicę cõparetur: quippe ſuillo fimo, & aqua frigida. Amygdalo clauis adactis, atque educto gũmi multo. Quaſi videamus imaginẽ phlebotomię. Atque hæc ad Philoſo- D phi pertinent contemplationem, qui agricolæ docendi fundamenta iacit ad operam: ita cauſas eruit è naturæ ſinu. Poſtremò concludit: agreſtium pleraque arte miteſcere: locum valere plurimum, & cultum: certáſque temporum, atque exquiſitas leges. Sic enim interpretor vocem illam multo turgidani ſignificatu, κέντρον. Diſtinxit autem τὴν ἐπιτέχνησιν ἀπὸ τῆς γεωργίας. Quippe artem vocat illam, clauorum adactionem. Operas autem, quas colendo poneremus, agriculturam: ſtercorationem ſcilicet aquationem, putationem, & ſimilia. Tria ſtatuit igitur: rem immutabilem, locum: rem mutabilem, temporis legem: rem immutabilem cum immutabili, & mutabilem cum mutabili, artem. Illud non eſt prætereundum, O-

45

Digitized by Google

miſſum eſſe contrarium diuiſionis membrum, de quo ſuprà nonnihil à nobis dictū eſt. Cultu fieri deteriora quædam. Exempla poſita ſunt. Ad hæc Minutius cùm ſuſtuliſſet vultum, ô Baiuli, inquit, vt multa condimenta comparauit natura rebus, aliis alia. Videmus cultum quibuſdam conferre: eſſe verò & quibus noceat. In punica deprehẽdimus eam, quam conciliaſti gratiam dulcedinis certo incommodo labe factari. Eius nanque fructus arboris ex acidis facti dulces, faciliùs atque celeriùs putreſcunt: vt eſt in quinto de cauſis. Igitur acidum videtur eſſe cõtrarium corruptioni. Quamobrem magnopere miror, quid in mentem venerit recentioribus, vt adducerentur febrietibus acida prohibere. Nam tametſi aſtringunt acida, videtúrque propterea facere, ne corpus ἄζεω fiat: extinguunt tamẽ, ac ſimul obiiciũt ſeſe pro reparatione valetudinis, putrefactioni. Danda fuit igitur opera, ne tantis fruſtraremur vtilitatibus: aſtrictionem toleremus eorum commiſtione, quæ cient vrinas aut ſudores. Eiuſmodi verò non pauca ſunt, vel modicè calida, vel etiam intra modum: quorum vis multo erit vſui ſine incommodo febrientis. Ita & occurretur incenſioni, & habebitur cauſæ ratio: nimirum ſimul extinguemus, ſimul aperiemus. Igitur qui prohibẽt in febribus punica, mala ſubacida, videntur ignari tum rerum, tum etiam cauſarum. Dulcia profectò ſunt amouẽda, quæ tamen ipſi dant: & monentur à Dioſcoride tamen, id ne faciant. At ſubacida, quæ dicunt etiam vinoſa Græci (vocant Arabes *almezi*) non ſolùm non obſtruunt, verùm etiam (omittamus extinctionem, atque tuitionem à putredine) incidunt, aperiunt, & vrinam cient. Iſti tamen ſunt Arabum ſectatores: quorum conatus laudandi quidem, ſi iudicio recto ſeligerent ad ſimplicitatem, non exædificarent factiones, aut propter odium, aut propter oſtentationem. Quare impetus illorum, cum ex iis, tum ex aliis multis, quorſum euadat, vides. Tum Baiulius, Miſeret me, inquit, humanorum affectuum, quibus excitamur ad imminendum ſententiis ſapientum. Nam quando finem faciemus contradicendi, vellicandi, obtrectandi, exploſa repetendi, alienis incubandi? At nunc, cùm ſperabamus in ſumma rerum omnium cognitione conſenſum animorum, atque Reipublicæ literariæ tranquillitatem: nũquam maiore ſalo fœdiores iactationes perpeſſa video, vidénſque doleo ſtudia noſtra. Iis ſanè contigit, quod athleticis illis Hippocratis euexiis: vt cùm in ſummo conſtiterint, labãtur in peius. Sed ſperandum eſt. Interea quod ſupereſt, abſoluamus. Perſequitur hinc temporum vices, & articulos: Multa vere ſeri: pauca hyeme & autũno: æſtate pauciſſima poſt exortum caniculæ. Addítque locis quibuſdam, licet paucis, eo quoque ſeri tempore. Verùm Romę perquam rarò ſolere quicquam tum mandari

A terræ. Aegyptios autem ſemel tantùm toto anno ſerere. Ita tria, cùm propoſuit, exequitur: artem per, φυτεύματα: locum, Ægyptum: anni tempora, quatuor. Exactè dixit, καὶ μᾶλλον ὁ τῆς ἔτους καιρός. Quando eſt interdum autumnus in hyeme, ſicut in vere hyems. Itaque non ſolùm χειμῶνος, ſed etiam καιρός: quem temporis articulum verterunt noſtri, ſcitè admodum: Virgilius καμψῶς, próque rei maieſtate, cardinem. Sic enim dicimus: Res in eo vertitur: & ille, Fors omnia verſat: eſt autem in illis, *Haud tanto ceſſabit cardine rerum*. Veteres ſimpliciùs occaſionem: quod ob cauſam eſt, ſcilicet πείρασιν, & συναίτιον. Proclus in Alcibiade ſcripſit Pythagoreos ita ſtatuiſſe: καιρὸν primam cauſam, à qua proueniret omne bonum. Alterum prin-

B cipium, τύχην: videlicet officiorum vel ciuilium, vel naturalium. ἀνάγκην imponunt alii, cuius ſit vel aſſecla, vel ſoboles εἱμαρμένη. Neceſſitati nanque ſubiiciebant etiam deos illos ſuos. Plato in quarto de Legibus Dei ponit aſſeſſores: ὡς θεὸς μὲν πάντα, καὶ μετὰ θεοῦ τύχη, καὶ καιρὸς τἀνθρώπινα διακυβερνῶσι ξύμπαντα. Quare in eodem libro putat res humanas ſic habere: vt inter bonas malæ queant dici: tolerarí ſque oportere id pro re ac tẽpore. At Lycæum ponit, ac rectiſſimè quidem, τὸ ἔννομον. Ariſtoteles enim ſapientiſſimè, ac potius diuinitus in Eudemion ſeptimo: δῆλον δὴ ὥσπερ ἐν τῷ ὅλῳ θεὸς καὶ πᾶν ἐκείνῳ. κινεῖ γάρ πως πάντα τὸ ἐν ἡμῖν θεῖον. Et addit

C verba quouis cælo digna. etenim videntur inde lapſa: λόγου δ' ἀρχὴ οὐ λόγος, ἀλλά τι κρεῖττον. τί οὖν ἂν κρεῖττον καὶ ἐπιστήμης εἴποι πλὴν θεός? Sed ad plantas. De veris hic quidem tẽpore vera prædicat: de hyeme verò non vera: de autumno nihilo meliora. Placuit autem ſibi flexibus illis verborum, πλείονα, ὀλίγα, ὀλίγιστα. Iam tum primùm conſtat, autumno penè omnes ſolitas ſeri fruges. Etiam tunc cinara melior, & ſi non meliùs. Grandiores enim fert, ſed opus eſt eua ſione: gelu nanque ſæpe intercipiuntur. Hyeme penè omnes panguntur arbores. Poſt canis exortum primùm nihil quicquam ponitur in terram ſatus gratia: ac ne in Norwegia, aut Gruntlandia quidem: tametſi iis tum locis clemẽtius cælum eſt. Vbi verò deſiit exoriri quod

D tempus longè rectius eſſe poſt exortum dixerim, ſeritur multa primis quibúſque imbribus ſextilib[9], niſi fuerit annus æſtuoſus. Quod verò de Roma prædicat: & quàm minus rectè ſentiat, oſtendit: & pueris quoque notum facit, ſe non eſſe Ariſtotelem. Neque enim eius tempore Romana res erat tanti nominis, vt de illius agricultura quicquam obſeruaretur. De Ægyptiis autem ſeminibus an vera dicat, Plinium conſulemus è ſeptimo decimo. Eos enim mẽſibus omnibus ſerere prodidit. Videbimus etiam Theophraſtum, vt, cui credẽdum ſit, diligẽtiùs exploremus. Suprà dicebamus quemadmodum poſuit ἀραιῶς aduerbium pro rarò. Quem ad ſignificatum vſus eſt Ariſtoteles nomine,

mine, in propoſitionibus controuerſis, ὀδόντας ἀραιὸν, ſitum dentium innuens: ſicuti dicit pulſum Galenus ἀραιὸν, cuius interualla magna ſunt. Sic igitur eſt ἀραιὸν, vt μανόν. Vt μανὸν ſit totum tale ratione partium inter ſe: ἀραιότης, affectio diſtantiæ partium in toto. In primo hiſtoriarum animaduertendum, quàm rectè μανὸν & ἰνῶδες contraria ſtatuerit Theophraſtus. Vt intellexiſſe videatur viliorũm in ſtirpibus infrequentiam, & crebritatem, Galenus in quinto de locis ἀραιὸν oppoſuit τῷ σκληρῷ, non τῷ πυκνῷ, ſicut & in libris de pulſibus, vti dicebamus. At in ſexto conſtituitur aduerſus τὸ πυκνὸν αἴτια τῶν χιτώνων ἀραιὰ καὶ λεπτά. Manifeſta verò ſignificatione primo de ſimplicibus, pro eo quod eſt denſo contrarium. Sic ἀραιὰ B terra, id eſt laxa, non compacta. Licentiùs in Hyla Theocritus, ἀραιὰ φυτὰ pro exili. κοτάγρων autem (quod equidem ſciam) recẽtior vox eſt: ſed neque inepta, neque iniucunda: vt mihi quidẽ digna videatur, quæ ab aliquo veterum lyrico Poëtarum deducta ſit ad vſum poſteritatis. Qua cõpoſitione tollatur vel terreſtris, vel aquatilium canum ambiguitas. Hic Minutius: Quare ſuprà, cùm vocem hanc ἀραιὸν declarabas, non hæc adderes, quæ huc dilata maluiſti? Propterea quòd, inquit, condienda ſunt faſtidia vulgarium epularũ ſuauitate quapiam huiuſcemodi embammatum: & aſperitas itineris ſalebroſi leuanda talium diuerticulorum amœnitate, in quibus pauliſper liceat conquie- C ſcere. Nam quemadmodum præcipiebat Pindaro Corinna, vti Poëmatiis fabulas, quaſi animam (ſic illas illa vocabat) inſereret: ita mihi iubet pudor, horum ferculorum ſapores iniucundos emẽdare dulciariis atque bellariis. Etenim ſi tunc vobis omnia effudiſſem, nunc incœnati fortaſſe dormitaretis. Quod cõſilium non ſemel eſt à me hac in diſputatione initum: ac deinceps nihilominus ſeruãdum cenſeo: niſi vobis aliter videtur. Maximè verò, inquit Minutius, ac ſanè perplacet. Nam & odium pariunt nimis inculcata, & demulcent animum, ſecundum naturæ loca aptè diſpoſita. Sed age. Quæ ſequuntur, inquit, occupant alienas ſedes. Suprà nanque recẽſenda erant. Quaſdam è plantis ab radice folia ferre: à ligno alias. In- D terpretis error hîc: vt lignum pro ſtipite dixerit. Quaſi verò radix quoque lignum non ſit, in arboribus præſertim. E radice malleos quotidie confici videmus, quouis ferro duriores. Talis fuit Herculis claua: cuius manubrium, ſiue (ſicuti loquebantur veteres) phala, erat è ſtipite: nodi verò, & qua parte capitata eſſet, è radice. Agreſtem oliuam perhibent illam fuiſſe. Quinetiam in vetulo raphano, & lactuca, aliiſque plurimis, ligni naturam potiùs radix obtinet, quàm ſtipes ipſe. Tu verò Ferreri, ecquid obſeruaſti, tuus iſte πρέμνον ſtipitémne dixerit an lignũ? Lignum, inquit ille. Cęterum de claua quod Græci mentiuntur, puto te diuino

A iſto pudore tectũ voluiſſe. Nam Heros ille πολυτλήμων, opera clauæ cùm permultis annis vſus fuiſſet: tamen auſi ſunt more ſuo fatali mentiri Græci, apud Trœzenios prope Polygii Mercurii ſignum depactam germinaſſe. Inludat hîc Pythagoreis vetus comœdia: dicatque animas eorum quos eliſerit, hauſiſſe ſibi atque induiſſe: quarum vi noua vitæ primordia rediuiua redintegraret. Neque ridiculum fuerit hoc iis qui nos prohibent animalium ſanguine veſci: quòd ſanguis animalibus anima ſit. Videamus verò quid hic ſtirpium è gummi ſatu promat nobis. Hoc enim ſequitur iam. Rectè, inquit Baiulius, mones. Hoc enim profitetur. Et iam Theophraſtũ dicebamus educere de myrrha B ſata ſmyrnidem: At hic iſte folia quoque germinare de gummi dicit. Hoc nõdum in libris, aut ſyluis, aut hortis vſquam vidi. Aliam fecit probã quidem, ſed mutilam diuiſionẽ: eámque nudam exemplis. Folia ſtatim à terra, vt mandragoræ. Folia procul à terra, vt pino. Folia à mediis partibus, vt ſiliquæ. Rurſus ad fructificationem redit. Semel aliquas in anno ferre: alias ſępius, ſed fruſtrá: non enim alteros fructus perfici. Non eſt negligenda vox, πλεονάκις excedit enim regionum noſtrarum genium. Roſas biferas vulgò ſcimus. Item prunos, at nõ quotannis, ſeruare flores, aut inchoare fructus etiã inſtãte hyeme. Eſt & modus alius. Nanque ex vetulæ roſæ capitulo roſellam enatam poſteà C vidimus. Quod frequens eſt in flãmula, quam ab odore caryophyllum vocant, apud Italos: vt ex maiore flore prodeat minor floſculus: duplices nominant. Alia huic contraria differentia: Alternis tantùm annis ferre quaſdam: quales ſunt mali veſtræ, Scaliger, in vxoris ſuburbano. Subridens ego, bene mones Baiuli. Ex vxoris fundo mali mala ferunt alternis annis: ex vxore ipſa, mala multa quotidie. Tace, inquit Minutius, qui & pulcherrimæ, & caſtiſſimæ, & lectiſsimæ Heroinæ dominus ſis in domo tua: tuis in Poëmatiis, non dicam cuius fueris ſeruus. Tace, inquam, igitur: ne & mihi des occaſionem loquendi quæ nolis: & huic eripias dicendi quæ velis audire. Tum Baiulius: Exemplum poſthæc ponit olearum, quæ ſi ra- D mis luxuriẽt ſiue ſtolonibus, tertio quoque anno in officio non continentur. De Perſico nonnihil item potuit: niſi putetur, necdum adulta ſit anus. Vt ludat Ferrerius, qui optimus Poëta eſt. Perſicus penè annicula fit anicula. Viduatę primùm frõdibus videas, ramos penè nudos. Fructum mox haud ita multum fert. Tandem emoritur. Hinc ab ætate: Senectam nonnullis fœcundam, aliis iuuentam. Ponit exempla tria: amygdali, pyri, populi. Videtis apud hunc, alibi ferre populum, alibi ſterilem eſſe. Diſtinxiſſet propter hoc αἰγείρου καὶ λεύκης. Quinetiam rerum peritiores tria dignoſcunt diſcrimina ſpecierum. A regionibus quidam profeſſi ſunt affectus hoſce fœcũditatis & ſte-

rilitatis. Nigram ferè dicunt nihil ferre: nos & candidam ſcimus alicubi. vt curioſis etiam loci quippiam detur, vbi acquieſcant. Poſt hæc ſexuum differentiam repetit iam nunc tertiò. Denſiorem maſculam durioremque: item ramoſiorem ac lentam minus. Sic enim interpretor hîc τὸ ὑγρόν. Quemadmodum in animalibus apud Ariſtotelem, minus rigidam flexibilioremque agilitatem. Eius enim contrarium, rigidum: quod aliud eſt quàm durum. Græcum eſt hoc ῥηγνύμενον, ὅταν ἀποχεῖ ὑμέν, ἀντίκει δ' εὖ. In amatoriis Græcorum nequitiis, ὑγροὺς ὀφθαλμούς, quales Latinè vocemus, non ſtatim ſciam. Certè ſicci oculi ſunt conſtantium & crudelium, id eſt Herculis & Buſiridis: molles imbecillis animi, velut muliebres Homericorum Heroum oculi, qui ſcortillorum more lacrymantur. Amatorii ac laſciui, non molles lacrymis, ſed vdi nitida nequitia. Ad hæc, maribus celeriùs quæ ferant matureſcere. Diſſimilia quoque obtinere folia, & ſtolones diuerſos. Sanè apponantur ita omnium vel ſpecierũ vel generum differentiæ: diuerſas habere partes. At hoc proponitur: modus ac ratio quæritur. Vertit deinde ſeſe ad exhortãdum auditorem: incumbendum eſſe in veterum lectionem: eorum dicta conferri debere cum rebus ipſis. Id quod Plinius ſi feciſſet, non plus deberet calamo ſuo, quàm tu Cæſar ligonibus tuis. Fautores tamen habet ille: ac laborum quidem, me quoque: eruditionis atque rerum, quas profitetur, cognitionis, non niſi factioſos. Et putat Collinutius ſuis conuaſationibus oſtendere poſſe Plinii ſuppellectilem naturæ propriam ac legitimam: Leoniceni recenſionem curioſam ſimul atque peruerſam, declamator. Hinc auſpicari poſſit aliquis caput vltimum: aut ab iis quæ ſequuntur. Concludit enim librum capitibus tribus propoſitis atque indiſcuſſis: Perſcrutandum plantarum medicamentarios affectus: item cauſas. Narrandum generationes, ſationes, radices, ſuccorum differentias. Et addit, καὶ τοῦ γάλακτος, καὶ τοῦ χλήμματος. mendum ſuſpicetur ibi quiſpiam. Vbi poſuit χυλῶν, addit ὀδμῶν: poſtea γάλακτος. Tu verò Ferreri, quid affers ab iſtis ſulcis? Rectè, inquit ille, ὀδμῶν. Nam meritò hinc expungenda vox illa: quæ apud Sophoclem viam ſignificat, apud Theocritum αὔλακα, aut ſaltem ſulcorum ordinem aut meſſorum. Inde cognomẽ Cereris ἐπαλδμίας in epigrammate. Puto autem diuiſionis membra quædam prudentem prætериiſſe, quia nihil eſſet operoſum. Prudens, inquit ille. Nihilo verò magis herbæ nobis illæ notæ, quæ narrãtur verbis his: αἳ σπέρμα μόνον ἔχουσι. Nondum plantam vidimus quæ ſemen ferat ſolum: etiam ea, quæ Cẽtumgrana dicitur, admodum foliata eſt. Veſtigandam præterea bonitatem. Hactenus à forma: nunc à fine. Tum reuertitur ad officia formæ, cùm dicit τὰς διαφοράς. Duplex, vti dicebamus, διαφορά. altera vitę: altera, quam poſ-

A ſumus auulſarum aut cæſarum ætatem appellare, pro eo quòd quæque duret. Hoc etiam iuuatur arte. Veluti cùm in milio ſeruatur *Raned:* melle aut ſaccharo fructus. In vini fæce Perſica, tam inſuauia quàm incorrupta vidimus: guſtata abominati ſumus. Vuas Caſſinates monachi, me puero, tuebantur oblitas argillę cruſta. Et hanc legiſtis ſedulitatem in vita Caracallæ, & alterius monſtri. Habentur & alia cõplura mangonum machinamenta aduerſus naturæ ius. In viceſima ſectione docet Ariſtoteles, Cucumeres prope puteum ſatos, in puteum ſi demittantur, anni totius tractu virides haberi. Redit ad medicamenta rurſus, quorum differentiam ponit: Venerem prouocantium, eo- B rum quæ cient vrinam, quæ ſomnos conciliãt, quibus eſt natura venenata. Omiſit ea quorũ vi ſubducuntur noxii ſucci: niſi φαρμακώδη pro genere poſuerit. Claudit autem librum ſane quàm ridicula differentia: quippe lactiferarum. Nam & iam dixit hoc bis: & ſi non dixiſſet, non hîc tamen dicendum fuit. Ecce iam librum vobis abſolutum: ſi nihil addatur: multa nanque ſuperſunt. Hoc tamẽ haudquaquam ei vitio dandum eſt. Non enim librorum authores omnia complectuntur. Hæc & Galeni eſt (vti dicebamus) ſententia, & Ariſtotelis cõſuetudo. Satis enim ſit, ſi iaciantur eiuſmodi fundamenta, ſuper quibus alii quærant exædificare. More verò noſtro nos, ſi qua in mentem C venient, quæ adiungamus, iis profectò efficiemus hilariorem diſputationem. Ac primùm haud vos latet, in primo de cauſis à Theophraſto dictum de biferis. Si quid deſiderabitur, inde peti poteſt. Quæritur verò etiam, cur vere pariant arbores. Quia, inquiunt, tempus γόνιμον. Sané. At quare γόνιμον, ſiue (quod ait Lucretius) genitale? Quia calidum, & humidum. Ita eſt apud Theophraſtum. Nam ver an ſit, aut quo modo ſit mediocriter temperatum, ſatis alibi diſputatur. Recenſeamus & alia capita. Quamobrem priùs inculta quàm culta germinant? propterea quòd hæc retardantur putatione, ablaqueatione, paſtinatione. Retrahitur ſuccus, aut repercutitur: detecta radice, re- D frigerata ægreſcũt. Quid eſt, quòd ferri aciem quædam hebetãt? Tilia, inquit Theophraſtus, calida eſt: idcirco dolabrarum vim retundit. Profectò calidi ſit ferri vigorem debilitare: verùm enim comperimus in menſa quotidie: cedo cauſam quæ non habeat opus diſquiſitione. Ratio rationis eſt, quam omiſere. Laxat & ſoluit calor. At acies in aſtrictione atque compactione. Quare verò quóue modo frigida quoque faciant idem: an hîc quærendum eſt? Quippe citriorum ſucco, aceto, omphace quoque ſtupor euenit ferro, quæ nihilominus aſtringunt. Porrò aliam cùm inchoaſſet ſententiam: licétne, inquit Ferrerius, intercedere? Nam vter verò tãdem magis importunus? Túne, qui tragulã inieceris, atque abieris: an ego,

qui

qui tanquam Telephus à vulneratore opem petam? Quin igitur mederis? Quid vis, inquit, faciam? Da, inquit ille, cauſam. Dic tu potius, ait Baiulius. Cui Ferrerius: quid ſi habeo nullam? Ne des vllam, inquit ille: quoniam ſis, quo ego quoque, excuſatus modo. Age, inquit Minutius, aliquam. Tum Ferrerius: ergo quæ nunc iam primulùm ſeſe offert mihi. Nullum fieri vitium aciei puto, quemadmodùm à calore cauſabaris. Quin ſicut calor partes differt, ſic illæ cogũtur frigore. Sed apponi madorem asperũ, qui ſubire faciliùs aciem vetet. Ita cote ſubacta, quàm quæ lima ſunt eroſa, commodiùs ac citiùs ſecãt. Eius tam pręſens ad omnia, támque exprõmptum ingenium admirati conticuimus. Baiulius ſic reſumpſit prouinciam diſputandi.

Tiliam calidam hiſtoriarum ſcriptores cenſuere. Marcum Antonium, qui exacta ætate nimiam ob proceritatem incurueſceret, aiũt tiliaceis aſſulis thoracem corrigere ſolitum potiùs quàm aliis: propterea quòd calore ſuo fouerent ſenem. Ego verò cum alias arbores noui calidiores, laurum fraxinum, quę ferrũ haud ita retundant: tum ſuſpicor non tam ob calorem expetitam ad Imperatoris fométa tiliam: quàm quòd mediocris eſt inter rigiditatem ac lentitudinem. Neque enim pelles deerant ad calorem vel tuendum vel etiam augẽdum: neque alia ligna ad ſuſtinendum. Ferrum autem hebetandi cauſa eſt in tilia lentor: quod icta non adeò admittat. Hoc habet commune cum populo, carpino, & aliis. Eſt & affectus ille in genere plãtarum. Legumina Græci τακερὰ & τέραμνα dicunt, quæ coctilia ſunt: & affectum cõtrarium nomine priuante, ſcilicet ἀτέραμνα, ſiue ἀτεράμονα & κερασβόλα, non ſine ruſticæ ſuperſtitionis ſuſpicione. Quæ iacta bouis aratoris cornua fortè contigerint, non domari elixatione, quaſi ἀπὸ τῶν κεράτων, κεράτινα facta ſint. Ergo prius an vera dixerint quærendum quàm cauſæ fuerint inueſtigandæ. In Vlyſſeæ xxii. tranſtulit ad animi duritiam Poëta. Fluuia, vt priſci loquebantur, aqua melius coqui legumina, quia ſubeat: ſubtilior enim eſt, quàm deſes, atque vt Græci loquuntur, ἀργὸν. Quam ob cauſam curſu dixit exercita flumina diuinus Maro. Ad hæc plus inſolata eſt, quàm puteana, aut alia quæpiam ſubterranea. Ac quanquam craſſior videtur: id euenit ei propter admiſtas terræ particulas: multas alioqui continet portiunculas illas minutiores, atque tenuiores, quæ in meatus ingreſſæ ignis vi, vim ipſam ſecum ſimul intulerunt: quo calore, qua humectatione conſit cauſa teneritudinis. Cõtemplemur & id quod pueri obſeruabamus: ſecundum cellas ſubterraneas, peponũ ſemina temerè iactata germinaſſe, atque mirandam in longitudinem promouiſſe: haud perinde profectura, ſed minus πέπειρα futura, ſi in Sole fuiſſent. Vnde & Catullus dixit: e-

A ducari plãtas humido, firmari Sole. Iccirco in xx. ſectione, puſillos cucumeres, ſi terra obruãtur, grandeſcere magis, quia minus aëris calore diſcoquantur. Quæ ad contradictionem pertinẽt, accipiamus è ſexto Theophraſti. Cneeum ſylueſtrem ſatiuo eſſe molliorem. Quid aliud cauſæ ſit quàm partium attenuatio, quæ exuberant in ſatiuo crudiores? Etiam illud παράδοξον habeo dicere: E niuibus noſtris Pyrenęis erutas piceas, atque in agros tranſlatas inferiores etiamnũ viuere. Affectus ille radicũ & bulborum: tenuiores eſſe acriores. Cepæ grandiſſimæ, eædem dilutiſſimę ſunt: plus enim continẽt humidi. De ſeminibus autem hoc. Acriũ plantarum ſemina, non omnia ſed eorum partem maximam, radicibus ſuis eſſe acriora. Cauſam

B Philoſophus aſſignat quia ſemen ſit principiũ. Sanè principium, validiſſimũ. Ego puto à ſiccitate, ea ſiquidem calor acuitur. At in Citrii ſemine amaritudo non obſcura, verùm haud multa: in cortice acrimonia non minor: in arãcii cortice amaror inſignis. Pyrethri quoque radix longè acrior eſt ſemine. Amararum verò ſemina non ſunt radicibus amariora. Ex cucumerum hiſtoria ſuperiore quæri poteſt: in plãtis cur partes quæ ſunt propiores terræ, duriores exiſtant. Nam cacumina vidẽtur eſſe oportere ſicciora. Abſunt enim longiùs ab humore matricis: & aere cocta videntur magis. Sic etiam ſtipites aliquot radicibus lignoſiores: nõ quia plus terreſtres, ſed quia plus cocti. Cacumina verò flexibiliora ſunt, quia recen-

C tiora: νεώτερα enim, atque, vt Hippocrates loquitur, ὑπόγυον τὸ ὑγρὸν, neque tam conſumptũ. Humidum quoque plus obtinet aeris cognati. Pilorum verò tractationi nõ eſt hîc locus. Sed eorum duritia, craſſitudo, flexuoſitas, eorúmque contraria pertinent ad ſecundum ac tertium artis: ad libros de officiis partium, item de cauſis earum. Tractãtur etiam in xxiii. ſectione propoſitarũ quæſtionum. Ita ſubtilitas exquiſitior. Amicas nocere. Edera nãque non ſolùm amica eſt, ſed etiam amaſia vetularum arborum: cum quibus habet occulta quædam principia natalium communia. Strangulat eas tamen, aut alioqui necat: quippe ſalſugine, vel amplexu. Hoc eſt apud Macrobium, ex Poetæ Mimo: illud prodidit Theophraſtus. Hinc affe-

D ctus à valetudine. Nãque paucioribus agreſtes tentantur morbis. In quinto de cauſis attribuit id ſuccorum copiæ, quæ ſit in mitioribus. Humidum ſanè radix putredinis eſt. Minus quoque roboris in his. Maxima tamẽ ratio noſtra, quam dicemus. Siquidem maxima eſt cauſa, qua potiſſimùm ibi natæ ſũt. At natura eſt Peripateticorum Fatum. Suum ibi ſolum, ſuum ſibi cælum: hic pater, tellus mater: domi ſuæ patriis potitæ commodis fruuntur. Sponte naturæ editæ, naturæ ſuæ principia retinent incorrupta: aut non coacta ſaltem, vel ſi mauultis, non inuita. Metuo nanque ne vos falſo potius

verborum vſu, quàm frequentia fatigem.

Hæc nunc attigi veſtro iuſſu, ne deeſſem: ſed curſim, ne obeſſem. Si qua prætereà ſint, horum inſtar tractari queant. Nemo enim vnquam vnus ſimul omnia comprehendit, ſed is ſolus, qui eſt omnia. Cui agamus, viri innocentiſſimi, gratias: precemúrque nobis diem craſtini felicem, proſperúmque ad librum alterum; in quo cauſæ generationéſque declarantur, explicandum: vtque ſtudia hæc ſint ſecunda nobis de diſputationibus noſtris. Arduæ ſunt etenim, atque attentiori contemplatione dignæ. Simul librum claudens, Surgamus, inquit, ne quod hic, me intuens, à Platone factum nollet, nobis item contingat. Sex ſeptem dies totos ſedere fecit ille diſputatores ſuos ſi- B

A ne vlla intermiſſionis ſignificatione: quos tam diuturnis orationibus, Græcos præſertim, collectâ ſitim aqua ſaltē ſoluiſſe æquum erat. Omnis enim diſputatio tum iucunda eget aſperſione ciuilitatis, tum habet opus modo quodã temperato. Sic alius quidam in colloquii principio, cùm ad poſteræ diei conuiuium amicos inuitaſſet: non intermiſit, quin proximo ſtatim verſu faceret eos adeſſe, deuorata prius die, quàm cœna. Nos verò cedamus & nocti, & pudori. Ergo cùm ſurrexiſſemus, & iam immineret nox: cœna, quæ parata erat, appoſita eſt: tum nos ſoli diſcubuimus. Nam mulieres ſuam iam fabulam peregerant, neque voluerant comparere, veritæ ne quid nobis ſuis B interpellationibus incommodaretur.

LIBRI PRIMI FINIS.

IVLII CAESARIS

SCALIGERI IN LIBROS DE PLANTIS, FALSO ARISTOTELI ATTRIBVTOS,

LIBER SECVNDVS.

EXPEDITA cœna, cùm ſæuiſſimis atque aſperrimis Aquilonibus omnia rigerent, eſſétque in viis maximũ ſilẽtium: Quid hoc noctis, inquit Minutius, agemus nos? Nam eius prolixitatis vbi in mẽtem venit, durior mihi fit lecti ſpecies, quàm Prometheo Caucaſus. Cui cùm illũ alligarit Iouis iuſſu Vulcanus, huic ego videor adamantinis affixus curarum clauis. Dum enim expecto dum illæ abeant, aut ſomnus obrepat: annus eſt. Quid aliud, inquit Ferrerius, quàm & illudamus curis, & inuitemus ſomnum ſtudioſis diſputationibus? Niſi equidem vererer & huius iam ætatem, & Baiulii laborem, quo eum hodie onerauimus: orarem magnoperè vt alterum nobis abſolueret librum. Vix enim horarum quinque opera videtur, niſi me fallit cõiectura, ſupereſſe. Et quod noctis reliquum fuerit, quamlibet æſtiuam integram poterit æquare, modò tibi moleſtum ne ſit. Cùm me hîc reſpexiſſet Minutius: atque ille me hoc magnoperè velle intellexiſſet: rogauit Baiulium, ecquid illi tantum animi, quantum operæ, supereſſet. Et ille, quod amicum præſtare, quóque modo deceat, reſpondebo: reipſa ſcilicet atque officio, non pollicitatione. Tum ſic cœpit. Quatuor, vti dicebamus heri, propoſitis: horum duo proſequuti ſumus; quæ exequamur, totidem reliqua ſunt. Primùm erat hiſtoria plantarum. Altera contemplatio poſita fuit in earum differentiis, quas, vt potuimus, abſoluimus. Nunc tertio loco perſcrutãdæ ſunt nobis cauſæ, quas arcto hîc concluſas ſpatio, diffuſè ſimulac ſubtiliter explicat Theophraſtus. Poſtremò fuerat earum generatio indaganda. Verùm hęc duo promiſcuè hoc in libro peragemus. Ac primùm quidem qui compoſiti, & accidentiũ cauſas reddendas ſuſcepiſſet: materiam, formam, efficientem, finem ponere debuerat. Materia nanque & forma ſubſtantiæ

A partes ſunt, atque, vti dicebamus, elemẽta. Efficiens principium: Finis mouens. Harum, finis nobiliſſimus: mouet enim tãtùm. Materia, minimè nobilis: mouetur enim tãtùm. Forma nobilior. Nam vt proficiſcitur à Datore: ita dat ipſa materiæ, vt ſit hoc quiddam: & quaſi facit eam. Dico autem, quaſi: propterea quòd materia eſt per ſe ens. Quippe ſubſtantia per ſe eſt, etiam ſeiuncta aduenietis formæ ratione. Non igitur eſſe facit eam ſimpliciter: ſed vt ſit hoc, aut hoc ſub ſe, id eſt ſub ipſa forma, quæ illi eſt aduentitia. Nam materiæ ipſi eſt ſuum τὸ τὶ ἦν εἶναι, quo non eſt forma: ſed hoc quiddam, cuius notio propter obſcuritatẽ tam caret deſignatione, quàm percipitur intellectione. Tametſi

B materia quoque ipſa nonnihil efficere videtur: puta, exiſtentiam dare formæ. Alioquin inter cauſas non eſſet digna recẽſeri, ſi pateretur tantùm: quia enim cauſæ quidditas perfectio eſt. Eſt autẽ perfectio totius à parte. Pars autem, materia: cuius eſt perfectio, hoc eſſe, quod vt ſit, factum eſt. Forma quidem dat hoc, ſed non abſque materia. Intelligo nunc perfectionem, ἐντελέχειαν, quæ eſt vis aliquid faciendi. Materia quoque entelechia eſt, qua ſe ſubſternit ita formæ, vt eam exiſtere faciat: quæ ſeorſũ non extet, ſed ſit in poteſtate efficientis. Exempli gratia muris forma, qui è limo generatur, habet ſuam concretionem è materia limi, impreſſa in

C ipſum forma: quæ ante inuectionem illam, & quem vocat Lucretius cœtum, eſt in poteſtate ſiderum. Inter quæ cùm Sol perſpicuas obiiciat ſenſibus noſtris effectiones, ei vel tanquam vni, vel tanquam principi, fuit illud officium attributum. Præſtat aliud præterea nihilo ſecius materia. Quippe gerit corpore itatem quantitatis, & affectus tranſmutationum. Hoc ſit eius agere quo cauſæ vim ſit ſommo ab Opifice conſequuta. Efficiẽtis autẽ nobilitas mediocris eſt. Nã tametſi ab eo forma inditur in materiam: tamen ipſe quoque mouetur à fine. Finis igitur nobiliſſima omniũ cauſa eſt. Cæteræ nanque, etſi mouent, mouentur itẽ.

Solus finis alias mouet,nec mouetur ipſe. Naturale verò duplex efficiens. Vnum propius: vt canis hic catelli huius. Alterum remotius, ſub cuius vexillo meret illud. Hoc dicitur natura. Quæ ſi pro cælorum virtute accipiatur, finem habet ſe neutiquam nobiliorem. Non enim mus nobilior eſt ipſo cælo: neque muris actio cęli poteſtate: Quòd ſi cæli facerent hominem, ſicut ſtulti quidam profeſſi ſunt: habent corpora cæleſtia longè ſe nobiliorem fortaſſe finem. Videntur enim propter hominem facti cæli. Verùm Deus abſque vllo medio, ac de plano fecit hominem. Qui tamen homo neutiquam Dei finis eſt: ſed ſuiipſius Deus. Quanquam, vt & acutè ſimul & piè magis loquamur, neque principium Deus ipſe ſibi, neque finis eſt. In quo neque pars,neque motus, neque medium,neque extremum,neque ingreſſus. neque exitus vllus eſt: neque quicquam aliud,niſi hoc vnum,ipſe. Vnde præter antiquorum-piam diligentiam nomen illud ineffabilis effinximus αὐταυτής. Quare cùm ineffabilem dixi, non ſum auſus addere, οὐσίαν aut ὑπερουσίαν, aut eiuſmodi egeſtates noſtras: ſed ſubiecui,atque menti quæ illius ſimilis, eius aſſecla eſt, concipiendum tranſmiſi. Igitur in Deo nulla cùm ſit diſtinctio, nulla erit in eo cauſarum comparatio: neque nobilitatis, neque prioritatis,neque maioritatis. Hæc enim neceſſariò extorquenda ſunt à ſapiente, quaſi monſtra monſtris, abſurda abſurdis, inepta ineptis: vt inſcitiæ munitiſſimas latebras veſtigatas expugnemus. Cæterùm vt iſtis oculi magis doleant: non eſt huius catelli canis efficiens: quando neque materiam, neque formam facit: ſed natura, quæ in vniuerſo regnans, omnia temperans,ac diſponens,caninæ animæ vis eſt: quę & materiam conficiat, & formam propaget. Habeo præterea quod afferam noui. Ait Ariſtoteles ὑπηνέμια oua plantæ anima viuere: maris perfuſa ſemine in animalis animari naturã. Videtur ergo non dari noua quædam anima priore ſublata: ſed parti pars, tanquam ἀκρωτήριον, aut κολοφὼν, aut κορυφής. Quæ difficultas alibi diſcuſſa,nunc huc adducta eſt, quia pertinebat ad plantæ cauſam formalem. Ex his ergo cauſis à primo Philoſopho ſine vlla diſputatione ſumptis deducta oportuit accidentia, ſiue generica,ſiue ſpecifica,quæ Græci ἴδια, Latini ſignatiſſima voce propria nominarunt. Fuit enim proprium apud veteres perpetuum. Huius modi ponatur exempli gratia πέπειρον & ἀπέπειρον in quibuſdam ſpeciebus. Neceſſe eſt leguminibus & frugibus alterutrum ineſſe, ſicuti par impar numero. Alia ſunt fortuita: vt ſideratio,rubigo,carbunculatio. Hæc præter illa,rigidum,lentum,durum,fragile,craſſum,aſperum,denſum,teres,quadratum,triquetrum, fœcundũ,& alia: inter quæ vſtile traxit in conſiderationem Theophraſtus. Vnde fuſoriæ quoque arti carbonum naturam ſuppeditaret:

A quemadmodum fabro tigna. Nam ſicuti cæteris ſcientiis prima Philoſophia: ſic materialibus artibus principia tradit naturalis. Ab hoc accipit Aſtronomus quæ ſibi retineat ad momenta ſupputanda: quæ det Agricolæ, Nautæ, & Medico fortaſſe. Omnis enim cogitatio noſtra, quæ quidem tendat ad ſcientiam, omníſque contemplatio circa primam Philoſophiã, eſt aut cum motu, aut circa motum, aut de iis quæ ad motum ſpectant,affectionibus. Motus autem formalis,ratio Philoſophi naturalis eſt. Mathematicus enim tametſi abſtrahit: hoc tamẽ ipſo quod abſtrahit,accipit à naturali principium illud: Omnis quantitas eſt in corpore ſubſtantiali. Quamobrem ſecludere oportet motum,& locum,& omnem trãſmutationem.

B Hoc eſt illud χωρίζειν,toties ab Ariſtotele poſitum. Quemadmodum verò deducuntur è genere ſpecies: ſic ex affectibus genericis affectus ſpecierum. nam rectum & rigidum arborei generis affectus eſt. Qui propterea quòd fraxino competit cum temperata longitudine ac pondere: ſpecialem concludimus affectionem ex differentiis illis hanc. Eius arboris vſum eſſe ad haſtam conficiendam. Sic ex acere,larice,aliis alias meditamur, atque exercemus commoditates. Hæc erat ratio,& via bono propoſita Philoſopho, qua nos perduceret in receſſum veritatis. Verùm iſte neque omnes cauſas, neque omnium affectus, neque meliorem partẽ exequitur: neque horũ ordinẽ vel oſtendit aliis,vel ſeruat ipſe. Atque horũ quæ affert,

C tot vana ſunt, tot inepta, tot incompoſita, vt non niſi ab armato lectore excipi mereantur. Multa quoque præter inſtitutum ac propoſitum. Quare te ad prælium accincto, Cæſar, opus eſt. Cui ego, Ad prælium, Baiuli, hac ætate atque hac valetudine? At enimuero mihi cum iſtoc homine pax eſt. Te verò qualem oratorem confecit hic dies nobis? Tot enim laudibus cumulas Philoſophum noſtrum, vt mę longè beneuolentiſſimum, attentiſſimum, maximè docilem reddideris. Quin tu vnum ex noſtris collybonibus, aut fiſcicomedonibus, aut fœneratoribus, aut falſariis ſi laudandum ſuſcepiſſes, aliis verbis ageres? Quare cùm indignus ſit auditore aut ſpectatore: abeo ad niues potius, quàm tædio hoc obrigeſcam. Mane,

D inquit ille. Meminiſtin' nos pueros vel circulatorum monſtra circumlata, vel præſtigiatorum ludicras geſticulationes & auidiùs ſpectaſſe quàm ſeria præceptorum noſtrorum monumenta, & ſtipem ſimul dediſſe, vt vero otio vel careremus vel abuteremur? Et illud cum animis noſtris iampridem ſtatuimus, vt patienter hæc audiamus: quò fiat palàm non eſſe eorum Ariſtotelem authorem. Age, inquam, vt libet. Tu verò cùm ſic partiare hiſtoriam, partes, cauſas, generationes: vbi vires, ſiue facultates (vt malunt) ſiue virtutes (vt ineptè recuſant dicere) relinquebas?

Et

Et ille: Quinetiam ſextum quoque, ſi voles, addito: earum ſcilicet conditionem, pro vſu cuiuſque ſuo, ad quem ſint à natura comparata. Ita conſtitues armamentaria inſtructa, vel coquo, vel medico, vel fabro: neque omiſeris (ſicuti dicebamus ex Theophraſto) carbonarium. Sic eliciemus Galeni libros quos de alimentis déque ſimplicibus conſcripſit medicamentis: ſeorſum tamen diſponendos, non confuſa farragine: quod à nonnullis factum eſt, vno miſſu diuerſas epulas apponentibus. Prior nanque pars quæ poteſtates enarrat, ita cognoſcit vt in actum redigat. Altera quæ apparat, nihil cõtemplatur, ſed cognita accipit ab aliis vt agat. ſimplex igitur πρακτική. In illis autem libris, quos equidem Herculeos appellare ſoleo, bone Deus, quantum excitaſti turbæ? Itaque metu te eos ſupprimere, iactant aduerſariæ partis fautores, potius quàm ſuaſu fatalis illius cunctationis tuæ. Tum ego: Rectè, inquam, iudicant, Baiuli: & cauſa eſt. Vehementer enim mihi ab irritatis crabronibus pertimeſco. Præſertim cùm ſint in literis, qui ſeſe ſordeſcere velint. Et ægrè ferunt tantis aſſenſibus, atque operibus acceptæ, atque ad ſuam exiſtimationẽ allatæ opinionis commenta deleri. Quapropter combuſſiſſem libros illos, vt pleroſque alios feci, mihi crede, támque obſequioſis flammis tantum odii, ne dicam inuidiæ, libens eluiſſem: niſi animaduerterem intereſſe philoſophi, præcepta ſeruare ſua quibus alios in officio continere conſueuiſſet. Cùm igitur herbæ ibi multæ atque alia medicamenta, non igni ſed aquis potius corrigantur, abſtinẽdum eſſe duxi me ab ea iniuria, ne leges refigerem meas. Tum ille: Nihil, inquit, te vno ad eludendum pericula promptius aut expeditius: ſed memineris tamen, vt vitare poſſis. Eſt verò quod quæramus. Quamobrem de plantarum vſu nihil abs te proditum eſt. Nam is eſt ſanè medico illa in hiſtoria finis. Nihil ſanè, inquam, mihi perſuadere potuit vt animum inducerem ad ea ſcribendum, in quibus non ſine manifeſto periculo certa dignitatis meæ iactura diutius verſari liceret. Quæ alii vno tantùm euentu ſemel adducti, pro perpetua certáque facultate peſſima proſcripſiſſent audacia, quæ apud varios controuerſa eſſent: quæ ab omnibus repetita, inculcata, in vulgum data: quæ ego maiore prædicatione quàm fide circumlata obſeruaſſem: non putaui ad dignitatem meam, atque hunc medicarum rerum vſum, quem tot annis tantis ærumnis conſequuti ſumus, pertinere, vt nominis mei atque parte exiſtimationis gloriæ poſſet illudi. Quot nanque capitibus, atque nominibus, quot accuratis circunſpectionibus opus eſt nobis, ad reiicienda probandáue medicamenta? Nam tametſi multis nos onerat Galenus præceptionibus, tamen iis aliquot Arabes addiderũt. Nimirum quod Apollo iactauit olim vocibus Poetarum, inuentum eſſe

A ſuum medicinam: iis profectò verbis tantum fidei detrahebat, quantum ambire gloriæ videbatur: quibus à ſeſe inchoatam modò prædicabat artem. At nos ne nunc quidem tam longę peregrinationis finem nacti ſumus. Tum Baiulius: Quid igitur? Nam illi quidem videntur artifices abſolutiſſimi fuiſſe, quorum opera etiam fato ſuo functis vita reſtitueretur. Qua in ſcena parum ſapientem Iouem illum fuiſſe arbitror, qui quam artem vltrò dediſſet hominibus, eam ab homine ſine metu offenſionis exercitam indignaretur. Fuit enim Apollinis huius is Æſculapius filius, qui Hippolytum rediuiuum dono Dianæ dedit. Ambo Ægyptii, vt oſtendit Triſmegiſtus: qui cum
B filio loquens, Apollinis patris templũ in monte Libyę memorat cum ſepulchro cõſtitutum. Ei malo equidẽ credere quàm Pauſanię, Grę culorum omnium mendaciſſimo. Sed iam rem ipſam, ſi lubet, aggrediamur. ſatis enim proloquuti ſumus. Ego cùm annuiſſem: ſic proſequutus eſt. A materia cùm eſſet auſpicatus, & malè loquutus eſt quod rectè ſentiebat, & omiſit rerum partem valde nobilem, & attribuit materiæ actionem falſó. Non enim ea quam ſuprà nos prætexebamus, ſubtilitate. τὸ δένδρον, inquit, τρεῖς ἔχει δυνάμεις, πρώτην ἐκ τοῦ γένους τῆς γῆς, δευτέραν ἐκ τοῦ γένους τοῦ ὕδατος, τρίτην ἐκ τοῦ γένους τοῦ πυρός. ἀπὸ γῆς γὰρ ἡ ἔκφυσις τῆς βοτάνης, ἀπὸ τοῦ ὕδατος ἡ σύμπηξις, ἀπὸ τοῦ πυρὸς ἡ ἕνωσις τῆς συμπή-
C ξεως τοῦ φυτοῦ. Principio δένδρον poſuit pro ſupremo omniũ faſtigio. Neque à ſe diſcedit quãdo eadẽ laxitate in voce βοτάνης, vſus eſt. Deĩde aduertamus animũ ad loquutionẽ. A genere terræ, inquit, non autem à terra ſimpliciter. Quia nõ è quauis terra plãta prodeat, ſed à tali. Vt iã ſit materia ſecunda ſic, ex hoc loquendi modo. Mos eſt tamẽ Gręcis ita ponẽdi. Sic in Epinomide Plato dixit, τὸ τῆς ἡμέρας γένος: & in Timæo, τὸ τῆς γλώττης εἶδος. Quoniam certa forma prædita eſt, qua eſt hoc quod eſt, & non eſt quod nõ eſt. Vt materia ſit genus, cui addatur forma quam deſignat differentia: atque tum fiat ſpecies. Nam τὸ τριχῶν γένος cùm vocat idem, potuit ad aliorum differentiam pilorum facere. Sic & τὸ ψυχῆς γένος: propterea quòd tres ani-
D mas facit. Id adeò, vt auſus ſit illa profari εἴδος τρίτον ψυχῆς. Vbi non tam intelligemus ſpeciem quàm eſſentiam. Neque enim ſic eſt compoſita ex materia & forma, vt ſit ſpecies: ſed ipſa forma eſt. Plato ſanè vocem hanc εἶδος, de quacunque re poteſt enuntiare. Ab exemplaribus enim ſuis illis expicta depromit omnia: vnde ſint illorũ participatione materiata hæc, aut in materia: & ex nomine ἀπὸ τῶν ἰδεῶν εἴδη. Obſeruãdũ etiã quãdo dixerit δυνάμεις. Quis enim dicat ἔκφυσιν poteſtatẽ? Quod ἐκφύεται fit: quod fit, nõ eſt: quod nõ eſt, nõ habet poteſtatẽ in ſe, neque ipſũ poteſtas eſt in alio. Eſt enim poteſtas διάθεσις aut ἕξις ad agendum. At in eo quod fit, nihil horum eſt niſi ad patiendum

Aliter vſus eſt hac voce δυνάμεις, in primo hiſtoriarum Theophraſtus: pro earum ſcilicet officio partium quæ plantis à natura ſunt attributæ. Ariſtoteles & animæ facultates, vt Galenus, ita vocat & Dialecticam ac Rhetoricam, perinde quaſi ſecundarias animæ vires. Dixi Græcè διάθεσιν, non auſus diſpoſitionem: quoniã nobis periniqui ſumus. Nam ſi rei notionẽ à Græcis mutuati ſumus, cur non & notionis admiſimꝰ notionẽ? id eſt nomẽ quę ſpeciei ſpecies eſt, ſicuti ſpecies eſt imago rei. Et Gręci διακεῖσθαι quoque dicũt ad eundẽ modũ: quod eſt arctius quiddã quàm διατίθεσθαι: ſicuti κεῖσθαι, modus eſt ipſius θέσεως: nam & in ſedente & in ſtante θέσις eſt: & in eo quod neque ſtat neque ſedet, cuiuſmodi lapis eſt. Non ſolùm igitur ad partes, ſed etiam ad craſeως modum, atque porrò ad animi proportiones illius vocis applicarunt ſignificatum. ἔκφυσις autem à calore fit: qui in terra nullus eſt, vt terram dicas elementum. Sed vt res eſt compoſita: qua poſita, non opus fuit vel aquæ vel ignis adiunctione. Vtrunque enim in hac intelligitur iam: ac præter hæc aër, quem haud optimo conſilio dimiſitiſte. Contrà, peiore quidem recentiorum: ambientem nos aërem noſtri temperamenti primam eſſe cauſam impudenter nimis prodidere. Nam neque ambiens vt ambiens eſt, temperat quæ non attingit: neque (vt ad monſtrum monſtroſo vtar telo) inens, vlla cauſa eſt. Intromiſſus enim ſpiritus per guttur ad cor atque per totum corpus (vt hoc donemus falſum) diſpertitus, non conſtituet temperaturam: ſed moderabitur calori, ne exuperet cœtum illum: terra verò iis eſt prædita qualitatibus quæ contrariæ ſunt naſcendi rationibus. Siccitas enim & frigiditas, etſi faciunt ad concretionem, non tamen vera vitæ ſunt principia, neque per ſe, ſed cum calore atque humore. Si enim certus caloris humoriſque modus inueniri poſſet abſque frigidi ſicciſque admiſtione, neque frigidum neque ſiccum ad vitæ principia quæreretur. Modum verò intelligo in calore, mediocritatem, quæ miſtione frigoris comparatur: in humore verò, denſitatem, quanta requiritur ad conſiſtentiam quam ex ſeſe præſtat ſiccitas. Quos ſi non ad vitam ſolùm, ſed ad alias quoque naturales actiones deducamus quæſtionem noſtram: an friges poteſtatem vllam afferat neceſſariam ad illas perficiẽdas? Meminiſtis, quot excierit tumultus inquiſitio hæc: Nullam per ſe, niſi quantillum calor ab illo quæſiſſe præſidium videatur ad exceſſus remiſſionem. Nuper verò impotentes animi quidam alteram in Charybdin ſeſe pręcipites dedere. auſi nanque ſunt negare, frigus eſſe quicquam præter priuationem. Ex aduerſo tum Alexãder tum Auerrois, omnes actiones per calorem fieri, etiam in Herculeo lapide. At ali retentionem à frigido aut ſicco, aut ab vtroque. Mihi de caloris modo, quod viſum

A eſt dixi: neque muto. de magnetis calore non aſſentior. Alius nanque eſt ab ignis calore. At Aphrodiſienſis omnes formas excudit ab elementis. Quæ opera quàm ſit infelix, quis non ex eo videt, quòd quæ ſunt maximè ignea, non maximè trahunt ferrum? Non igitur ab igni fit attractio. Neque Sol trahit, niſi quia mutat in aërem aut ignem: quæ loca petant ſua. Neque noſter hic trahit ignis: niſi quia proximum igne facit aërem, qui propterea feratur ſurſum quem in locum ſubeat alius, ac ſecum vel applicet vel appellat, linteum, chartam, paleam. Igneſcere verò aerem illum palàm eſt. Quoniam applicata lucernæ ſtuppa flammis, antequam contingat eas, ſæpe ignem concipit. Et eundem ad modum in culinis ad focos torren-
B tur, ac prorſus vruntur multa quæ nulla flamma viſibilis afficit contactu ſuo. Propterea quòd ignis ſuapte natura pellucidus eſt: ac tanto magis quàm aer ipſe, quanto rarior eſt. Icçirco non vſurpamus eum oculis, vt ait ille, in concauo lunæ orbe. Terra ergo data eſt ad conſiſtẽdi concretionem. Quod apertiſſimè percipitur in architectatione corporum perfectiorũ, quæ animæ vi agitantur. Maximè nanque terreſtres partes firmiſſimæ fulturæ ſunt. Et ad vniuerſi rationem, ſicut & ipſa terra, in medio conſtitutæ. Nam quæ contraria poſitura ſunt animantes, eæ neque multæ ſunt, neque aliarum attigêre perfectionẽ. Vtut id ſeſe habeat,
C ſoliditatis principium terra eſt: quemadmodum eſt in ſecũdo de generatione. Quid quòd ἔκφυσις hæc non indicat ſtatim, corporaturæ huius eſſe vel materiam vel partem? Nam neque immediata eſt (ſic enim loquendum eſt) ad demonſtrãdum propoſitio: exit è terra, ergo è terra eſt. Exeunt enim exhalationes igneæ. & apertiùs: exeunt à multis multa propter inimicas qualitates. Neque omnia terreſtria è terra exeunt, neque omnia quæcunque terra profert, terra egent ad ſui tuitionem. Viuit enim ſemperuiuum eradicatum: & quod eſt perfectius, talpa. Omninò verò matricem denotat illa vox, non autem principium à materia: quãdoquidem plantæ nulla pars terra eſt: nihilo enim magis, quàm infantis vterus. Non igitur
D rem damnamus ipſam: ſed indicamus minùs accuratam dicendi rationem. Illis confieri potuit demonſtratio. Solidam oportuit, vt erecta frueretur cęli Soliſque beneficiis atque cõmoditatibus. Quòd ſi nõ omnis erecta plãta eſt: at porrecta eſto. Verùm cũcta quę ſub Luna ſũt, conſtare quatuor elemẽtis iam declaratum eſt in eodẽ ſecundo de generatione: quare non decuit hîc repetere. Hac enim de cauſa, nimirum ne toties inculcatum ſordeſcat, pręſtitutum eſt hiſce declarandis tempus certo in loco vno: ſcilicet in primo quoque aditu eius ſciẽtiæ de qua agitur. Quod & ſæpe docet alios Philoſophus, & ſẽper ſeruat ipſe. De terra verò καὶ ἄλλως, καὶ ἀλλοίως, tum à nobis, tũ à ſeipſo Plato ſen-

ſenſit in Epinomide. Quæ ſub cælo ſunt, conſtare terra omnia. Eam eſſe στερεωτάτην, vti nos quoque dicebamus, φύσεως. Aſtra ex terra, & aëre, & igni plurimo. Non ergo facta fuit in illo Chao ſegregatio, ſed defæcatio tantùm. Vt hæc noſtratia ſcoria demum ſint: illa ſuperna, flos ipſe. Sed & alibi cùm faciat elemẽta quatuor, ita vt agnoſcat tria tãtùm (Ætherem nanque puriſsimam putat aëris partem) quinque numerat in Epinomide corpora, terram, aquam, aërem, ignem, ætherem: ſicut & Ariſtoteles. Et Lucretius æthrem ſigniferum canens intelligit ab igne alium. Hic cùm ita ſubſtitiſſet, vt videretur ad alia ſeſe apparare, Minutius ſic eum appellauit: Baiuli, vt video, tibi aſſentiendum eſt de retentione. Nam ſi magnes ad ſe ferrum attrahit, ſiue, quod ego puto verius, ad ipſum it ferrum, ſicut ad Mundi punctum medium terra: non alia vi hærere ferrum arbitror quàm illa ipſa, cui eſt obnoxium ad mouendum. Quæ igitur calore trahent facultates in animantibus, eodem porrò calore continebunt. Is enim tractionis illius finis: ſicut motus ipſius quies. Quòd verò damnabas illorum ſententiam, qui frigus haberent pro carentia caloris: ſi penitus illi frigus priuationem caloris arbitrantur, aduerſus eos tecum ſentio: ſin caloris abſentiam iudicant, quia frigus ipſum res ibi ſit præſens contraria, quæ calori ſit incõciliabilis: tam erit hoc modo frigus caloris priuatio, quàm frigoris calor. Quomodo locutũ memini Philoſophũ, cũ multis aliis in locis, quæ repoſita ſunt à me certis cõmentariis τῶν ἑλικτῶν, (vt vocabant veteres) tum in primo de generatione. τὸ μὲν θερμὸν κατηγορία τις καὶ εἶδος. ἡ δὲ ψυχρότης στέρησις. Nam & Platonis in Timæo verba ſunt illa: τὴν τοῦ πυρὸς ἀπαλλαγὴν, ψύξιν. Accuratiùs tamen loquendum eſt. Quippe de natura cùm ſcriberet, cuius eſſet inſtrumentum calor: eius aduerſarium, etſi erat (vt dicere ſolent) poſitiuum, propter alienã ab illius officiis operam, priuationis nomine traduxit πρὸς τὸ μὴ ὄν, οὐχ ἁπλῶς, ἀλλ' ὡς πρὸς τὰ τῆς φύσεως ἔργα. Itaque idem Ariſtoteles ita mox: διαφέρουσι δὲ γῆ καὶ πῦρ, καὶ ταύταις διαφοραῖς. At differentia eſt poſitio, non priuatio: eſt igitur poſitio rei poſitiuæ. Quare differentia erit notio rei exiſtentis, id eſt formæ illius accidentalis, non autem eius quod nihil eſt. Priuatio enim eſt hoc quod eſt, non eſſe. Quod verò dicebam, dicit idem quoque, ἡ δ' ἔνδεια τῆς ψυχρότητος ἡ θερμότης ἐστί. Sic in quarto diuinæ Philoſophiæ contraria ſcripſit, opponi ſecundum habitum & priuationem. Sic Alexander in duodecimo dicit, Philoſophum aliquo modo ſub ſubſtantia poſuiſſe priuationem: quoniam declarauerat in decimo, non vno modo intelligi priuationem: neque ſemper eſſe carentiam totius, ſed perfectionis tantùm. Quocirca in ſecundo quoque phyſicorum cenſuit, εἶδος eſſe priuationem quodam modo. Id quod & in ſecundo libro de Cælo conſtitutum eſt. Similem inueni loquutionem in nono de Republica. Quo loco inter ἡδονὴν καὶ λύπην, mediam profitetur ἡσυχίαν: propterea quòd putabat illas eſſe motus. At Ariſtoteles eſſe negat motum, voluptatem. Iccirco in eius definitione ponit ἀθρόον. Sic in Ethicis fieri negat δὶ διαμονίαν. quod ii mirãtur Grammatici qui vulgò libros illos profitẽtur. At miraculo deſinat eſſe id ex ſeptimo Phyſicorum, vbi tollit alterationis motum à multis habitibus, quos plerique Philoſophorum ſibi putarunt particulatim adipiſci. Ait enim ille, ineuntiũ atque ſubeuntium præparationes affectuum gradus acquirere quoſdam, quoſdámque progreſſus: ſupremum habitum, qui illorum ſit vltima perfectio, ſine vllo tractu temporis imponi totum: Quod maximas habet difficultates, ſi promoueatur contemplatio ad ignis operam, ſcilicet momenta ipſa calefactionis. Sed non eſt hîc locus. Mox tamen Plato τὴν ἡδονὴν παῦλαν λύπης, καὶ τῆς λύπης τὴν ἡδονὴν dicit. Id quod cautiùs accipiendum eſt, ne ſuperioribus contradicere videatur. Nam inter eas interuallum eſt, quod aliquo (vt dicebat) medio compleatur: vnde ſuſpicari poſſumus, non eſſe alteram alterius cauſam. Non enim vidẽtur, album nigrúmque ſeſe inuicem tollere: quando fuſcum in eorum medio eſt. Dicamus igitur veram eſſe illam ſententiam, alterutrum vtrouis tolli: non tamen conuerti orationem ſine iactura veritatis, ſic: Quod alterutrum tollat, eſſe eorum alterum neceſſariò. Delet lætitiam mœror, & ab eo viciſsim deletur. At non omne quod aufert lætitiam, mœror eſt. Duo nanque habet contraria, & extremum, qui eſt mœror: & medium, quæ eſt animi æquabilitas. Adde etiam priuationem veram, quæ eſt obliuio. Hæc hic excuſsi, propterea quòd erant à Platonicarum ſubtilitatum conquiſitoribus omiſſa. Tum vt videatis diligentiam veterum Philoſophorum quicum recentiorum attentionem comparetis. Hæc cùm dixiſſet, magnæ nobis admirationi fuit, cùm in exquiſitiore Philoſophia videremus tot, tantáque ab armato iureconſulto præſtari poſſe. Sic ergo deinceps Baiulius. Neque δυνάμεις erit σύμπηξις. Dicimus aquam eſſe δυνάμει plantam prius quàm plantę pars ſit ab augmẽto. At nemo dixerit ab aqua plantæ concretionem, plantę poteſtatem. Partium autem cohæſionẽ humoris fieri beneficio didicimus ex libro de affectibus miſtorum. Elemẽta verò pro ſua quicque natura certum genus animantium vindicaſſe, palàm eſt. An verò etiam produxiſſe? Tres adeò inſignes huiuſce rei dictatores habemus. Ariſtoteles in tertio de generatione animalium, trium naturam elementorũ, in triplex animalium genus imperiũ habere dixit, quibus etiam comparent victũ, vitam, domicilium: terram plantis, aquam piſcibus, aërem τοῖς πεζοῖς: hoc enim voce com-

prehendit quodcunque terræ plana ſola ſibi ſubſtrata habent ad mouendum. Omnia enim hæc vel ſpirare, vel alio quo modo frui aëris commoditatibus ad innati caloris ventilationem, ſatis alibi demonſtratum eſt. De igni, inquit, alibi quærendum. Videlicet ſub Lunæ cauo, an ſint animalia, intelligebat dæmones. In hoc tamen igni noſtrati Pyrauſtæ naturam enarrat in hiſtoriis. In libro de affectibus miſtorum alio modo accepit, ἐν γῇ καὶ ὕδατι ζῷα, ἐν ἀέρι, καὶ πυρὶ οὔ. Quia in terris & in aqua ſtabulentur: in aëre non perſiſtant. In igne neque maneant, neque ex eo quicquam commodi capiant, ſicut aërem vſu capiãt refrigerationis atque humectationis. In libro de ſpiratione declarat etiam conſtitutionem· τὰ μὲν τῶν ζώων ἐκ γῆς πλείστης συνέστηκε, τὰ δ' ἐξ ὕδατος, τὰ δ' ἐξ ἀέρος, τὰ δ' ἐκ πυρός. ἕκαστα δ' ἐν τοῖς οἰκείοις τόποις ἔχει B τὴν τάξιν αὐτῶν. Vt etiam dæmonas agnoſcere videatur. Nam quæ nobis nota ſunt animalia nulla conſtant igne maxima parte ſui. Quare credamus Cleměti viro pio, qui ſcribit in ſtromatibus, illum ſcripſiſſe de Geniis regionum. Cuiuſmodi tutelarium numinum certam notionem habemus apud Liuium, nec minorem ex reliquis Varronianis. In Pymandro quoque apud Triſmegiſtum: aër volucria produxit, aqua natatilia. Inde tranſtulit in Epinomidem ſuam Plato. Mundi animam rerum opificem fuiſſe. Animalia quædam ex æthere fabricaſſe, vt Deos: alia ex aëre, quos Dæmones appellat: ex aqua verò τὸ τῶν ἡμιθέων γένος. At ipſi C Platonici etiam terreſtres Dæmones prædicant: & Germanicæ fodinæ pro vero aſſerunt ſubterraneos eſſe, quos ſua lingua vocant mõtanos homunciones: quia pumila hominum ſpecie viſi ſint. Sanè iſtum quoque domeſticũ ſtrepitum, cachinnúmque (vt blaterant) nocturnum quem ſeſe fingunt metuere alienæ pudicitiæ vafri tentatores, terrenum homuncionem vocant iidem Germani, Vaſcones ab horrore Draconem, Itali nonnulli Syluanum, Galli vetuſta voce Græca *Rabat*. ῥαβατάζειν enim verſari, agitare, ſtrepere ſignificat. Diſponũt prȩterea claſſes non in aëre ſolùm, ſed in igne quoque. Nam de aquatilibus numinibus nimis verò peruulgata omnia. Ridere tamen libet horum fabricatorum officinas, qui Herculem D aut Chironẽ hiſpidiſſimos ex aqua procudere auſi ſunt. Tertiam poteſtatem, quam appellat vnionis, attribuit igni: Quónam verò modo ſit hoc Ariſtotelis, qui ab antiquis proditũ funditus euertit? Forma enim vnit: ignis ſeparat heterogenea. Citiùs dixerim τὴν σύμμιξιν eſſe ab igni, ἕνωσιν à forma: nam quod ignis agit in lignum, id diſſipatio eſt. ἕνωσις tamen particulæ cuiuſcunque remanet in cinere à forma ſua: quæ iccirco non potuerit aboleri. Vt σύμμιξις ſit paſſiua aquæ: ἕνωσις actiua ignis: tametſi non ſolius aquæ, ſicuti dicebamus, nanque aëris quoque eſt. Neque σύμμιξις ſolius ignis,

A ſed ſolius efficientis: neque primarii, ſed inſtrumentarii. Controuerſia fuit apud veteres poteſtas ignis. Eum Plato in Timæo vocat αἰχμαλότητος δημιουργόν. Ariſtoteles in tertio de Cælo contrà ſentit: attribuit enim ei facultatem potiùs comparandi quàm ſeparandi. Sic enim pingo verba Græca duo συγκρίνειν & διακρίνειν. Lucretium fortaſſe verſus coegit vt diceret τὸ συγκρίνειν, conducere. Quin etiam dicit ille, ignis intereſſe, quæ ſeiuncta ſunt intra certos terminos coercere. Eſt enim συνορίζειν conterminare: ſegregari verò τὰ μὴ ὁμόφυλα. Vnire igitur per ſe: diſiungere per accidens. quia vnum faciat conuentu & conſilio, vt idem vſurpat Lucretius, id quod ſub forma vna, vnum propter eam eſt. Quod igitur eſt ὁμόφυλον, quaſi contribulẽ dixeris, facit ὁμόφυλα, id eſt vt ſimul ſit conſiſtentia, ſicut eſt ſimile natura. Nam dũ cogit quod eſt eiuſdem generis, eximit alienũ. Non eſt abſimilis huic Galeni ſententia, Coagulo coire lactis partes, ac denſari ignea vi. Quod eſſe maximè mirum poteſt ei qui rarefactionem videt ab igni fieri. Verùm, vt innuebamus, euenit hoc quemadmodum & lateribus condenſatio, ſpiſſatis aqueis partibus, aut extruſis. Exigitur enim in lacte ſerum, in latere ſoluitur in ignes. Priſci quoque Platonici, quorum ſententiam ſuper Alcibiade priore ſecutus eſt Proclus, amori diuino illi nobis ineffabili, omnibus incomprehenſibili, attribuunt ignem, quo aptet ea quæ appetunt iis quæ appetuntur. Quamobrem vtrarúmque eſſentiarum interuallum, ac potius copulatorem vocitare illum ſolita fuit Diotima. Et Iãblichus in Myſteriorum libro ait, eum qui afflatus numen ſuſcipit, ignis excipere ſpeciem quandam, ante Numinis ingreſsionem. Conſpici etiam Deo vel aduenieente vel decedente. Ideo qui ſpiritus in tenebris ad mentem noſtram appellunt ſeſe, eos afferre nobis friuola, fluxa, dubia. Et notus mihi quidam eſt, cuius oculis ſeſe præſentem ignis offerat crebrò, vel meditanti vel nuncios expectanti. Nec diu eſt cùm in ſero diei lux eadem affulſit non in laquearibus, aut aëre penſilis, atque procurrens, ſed in pauimento ſtabilis eodem loco, nihil mutans tanto temporis tractu, quoad centum paſſuum ſpatium facere poſsit aliquis deambulando. Iam verò & inter commentandum pererrare libros ſuos vidit etiam interdiu. Et penè abſtemius eſt: nequis viſum illud Bacchi faces putet, aut Sabazii lampadas. Manè vidit, veſperè, noctu, ieiunus, ſatur, ſubtriſtis, curis ſolutus, ſolus, in comitatu, clauſo cubiculo, aperto, in tenebris, ad lucernã, in via, in ædiũ veſtibulo, in horto, procul, propè, in dorſo catelli, in libris, ſuper arca, in mẽſa, ad ſcribentis manum, è regione, aduerſum, tranſuerſum, de latere, mobilem, ſtabilem, tremulum, fluentem, aſcendẽtem, deſcendentem ſubſultantem, oblongũ, globoſum, quadratum. Magna ergo illius ad vnionem

vnionem prærogatiua, qui veræ vnitati Priſcorum placitis aſcribatur. Vnit enim corpora ignis hic: Vnit mentes ignis ille. Quare nonnulla de cauſa præferri ſolitum Romanis imperatoribus, corúmque vxoribus cùm prodirent in publicum. Neque temere corpus igneum quoddam ſit commentus Ariſtoteles: qui ſedes eſſet animæ natura media quadam inter cæleſtem illam corpoream, & corporeā item noſtram. Et alibi Iamblichus idem ſcripſit, ex antri faucibus exeuntem Sibyllam Delphis igneo globo, tum luſtrari, tum illuſtrari conſueuiſſe. Quanquam autem componuntur igni congenera corpora propter generationē: non tamen, vt ait hic. Quippe terram & aquā B ignis vi coire ad plantam conſtituendam. At ea non ſunt ὁμόφυλα. non ergo συγκρίνει. Præterea ſi vnit elementa tria, tanquā partes in plantis, quid erit quod vniat ipſum tribus illis? At in ſecundo libro de generatione, contra veterum hanc ſententiam verba ſunt illa, quibus id ſuccenſet quòd ii amota forma, eius officio ac naturæ ſubſtituiſſent ignem. ἐξαιροῦντες τὸ τί ἦν εἶναι, καὶ τὴν μορφήν. At verò, inquit, ὡς δὴ μὲν πέφυκε διακρίνειν, τὸ ψυχρὸν συνιστάναι. Quæ verba non aduerſantur ſuperioribus: ne putetis tantum virum ex eodem ore eundem ignem, vt deteſtabatur Satyrus, modò calidum efflare, modò frigidum. Nam generatio & concretio C eſt ex alienigenis, quæ dicimus ex Græcis τῶν ἀλλοφύλων, non autem è congeneribus, quæ ὁμόφυλα vocant illi. Ergo cùm ignis opera nequeant ἀλλόφυλα συγκρίνεσθαι, (διακρίνει γὰρ ἀλλόφυλα) per ignem non fiet coitio, & vnio ad generationem in Ariſtotelis officina, ſed per formam. Sic etiam in primo de anima ſubtiliter exploſa eſt actio perficiens ab igne, atque attributa formæ. Quibus de cauſis intelligemus non eſſe idoneam ignis facultatem ad vnionem partium, quibus planta conſtituatur. Multa nunc occurrunt quæ dici poſſent de cōpactione déque diſſolutione, quæ fiat vel à frigore vel à calore. Sed fortaſſe nimis multa fuerint hæc quoque. Illud tantùm memoratu dignum non obſtabit compendio dictionis noſtræ: Nō eſſe verū quod Olympiodorus, & ante D eū Philoponus profitebatur: Salē, etſi à calore cōcretus eſt non tamē ſolui frigore: quia nō à ſolo calore cōpactus ſit, ſed à ſicco etiā. Nam neque rectè attribuunt actionem ſiccitati: & quærendum porrò eſt an verum ſit quod tam vulgò iactatum eſt, à frigore diſſolui quod cōcretum ſit à calore. Nondum enim patratum eſt aliqua natura, vt ſine humoris ſubitione quicquam partium diſſipetur à frigore. Nam quemadmodum humore naturali partes conglutinantur, ita ſoluuntur peregrino. Saxa verò, quanquam frigore ſunt concreta, frigore tamen ſoluuntur propterea quòd internus ſuccus glaciatur: conſtringitur ergo. Qua de cauſa fit ſiccarum partium abſceſſus. At in iis quæ

A à calore coacta ſunt, cuiuſmodi ſal, alumen, nitrum, non eſt intimus liquor illis, vt ita dicam, conglaciabilis: ſicuti neque oleo, quod ipſiſſeſcit quidem, at non conglaciatur. In lateribus autem ac tegulis coctis, nullus eſt ille ſuccus omnino aqueus adeò ſeparatus à terreſtri, vt inueniri aut deprehendi poſſit, deſtitutus à præſidio ſiccitatis: quem neque ſuapte natura poteſt impugnare frig⁹, neque impreſſit ſiccitas, ſed calor. Nam tametſi & Solis & ignis calorem ſiccitas comitatur, non tamen agit. Eſt enim proxima priuationi, reſpectu ad terram: effectus autem caloris, ſi ad ignem referatur. Verùm hæc alibi longè ſubtiliſſimè diſcuſſa ſunt. Quod autē noſter hic Philoſophus etiā neceſſarias omiſerit partes, ſatis pateat ei qui animaduerterit, ab eo de aëre nihil dici: cùm tamen is ad conſtitutionem nihilominus recipiatur: vt in principiorum numero ſit reponendus. Tum verò multis ipſe mox verbis, neque neceſſariis aerem faciet autorē multarum rerū, etiam cuius vi ligna natent. Quin hoc etiam libro connumerat inter principia. Triſmegiſtus verò tam putauit eum neceſſarium, vt ſupra naturam poteſtatémque ſtatuerit elementi. Nam in Aſclepio cum παντόμορφον, ὑπάρχει, ſex & triginta ſiderum principem declaraſſet, eiúſque aſſeclam atque apparitorem Solem ipſum deſignaſſet, aerem lumine affectum eſſe omnium, quæ fiunt, rerum inſtumentum profeſſus eſt. Tranſit ab his ad comparationem quam cum teſtis facit. Quippe hæc eadem in illis quoque obſeruari poſſe. Horum, inquit, multa « videmus in teſtaceis. Tria nāque ſūt: Lutū, ex « quo fit later teſtaceus. Secūdum, aqua eſt, quò « firma efficiatur illa teſta. Tertiū, ignis qui co- « git partes eius, quoad compleatur per ipſas illius generatio. Videtis primùm, quemadmodum omittat aerem. Quare non reddet rationem minoris grauitatis in crudo latere quàm in cocto, ſi ab aere leuitas vlla fit. hoc enim aliter eſt à Philoſopho conſtitutum. Sed non ei venit in mentem, quatenus ignis vis progreſſa eſt. Si enim proceſſerit, iam in cineres laterem comminuerit. Non igitur per ſe copulat partes lateris: ſed firmat eorum cohæſionem: quia ſuccus ille quo agglutinatur, nimis multus eſt. Ignis verò eatenus ſiſtit illius copiam, quà nihil amplius redundet. at accidit igni, vt hanc ſemioperam ponat. Etenim ſi non abſiſtat: quod in illius humoris aliquantas fecit partes, in totas tādem perficiat opus vniuerſæ cōſumptionis. Vnde futurū ſit vt diſſitæ portiunculæ ſiccæ, deſtitutæ glutino dilabantur. Verba quoque minus aptè poſita ſunt: πηλὸς ἐξ ὕδ. ἔστι πλίνθοι ὀστρακώδεις. nanque lutum terra eſt aqua ſoluta: vnde & Latina vox. Sunt igitur in eo duo corpora, quorum alterum aqua eſt. Quid igitur addidit aquam? Quapropter Aegyptii ſuis in ſacris, quæ verborum inuolucris operta myſteria procul amouebant à profanis, vbi

lutum dicerent, non ſolùm Mundi molem, ſed etiam genitalem vim qua ille agitetur, intelligi voluere: quemadmodum ab Iamblicho proditum eſt. Illa quoque ſunt perpendenda. πῦρ, inquit, τὸ συνάγειν τὰ μέρη. Nã aliud eſt συνάγειν, aliud συμπηγνῦναι. Farinę diſtãtes partes humor in vnã cogit maſſã. Ea verò συμπήγνυται, vbi coquitur igni. Quanquam fortaſſe cognoſcas acutiùs maſſam, antequam coquatur, eſſe compactiorẽ. Quod & Empedocles innuit, ἄλφιτα ὕδατι κολλήσας. Vbi percocta eſt, partes plus diſſitæ ſunt. Ignis enim vt intereſt indurare, ita non omnes condenſare partes. Tenuioribus reſolutis induratio fit. At ea corpori quoque rarefacto nihiloſecius euenire poteſt. Id quod in pane manifeſto patet. Et notandum, quòd aquam dicit hîc στερεῶν: valet enim hîc, quantũ ſuprà τὸ πηγνύειν, vtrunque relatum ad aquæ facultatem. Subdit autem probationis explicationem hiſce verbis: Quòd igni hæc vniantur
" poteſt inde colligi, quòd raritas ineſt in opere
" figuli ſecundũ ſuas partes: quas vbi miſcuerit i-
" gnis, perficitur humidi materia: & conglutinã-
" tur luti partes, procedítque ſiccitas in humo-
" ris locum. Ac propterea quòd vincit ſiccitas,
" cõſequitur maturitas in omnibus animalibus, plantis, & metallis: vbi caliditas, & humiditas finem ſunt aſſequutæ. Ab raritate igitur probat ignis victoriã ſuper humido. Verba tamen obtundunt illa. Humidi naturam perfici dicit, atque in eiuſdem humidi locum procedere ſiccitatem. Quin hoc non ſit potiùs perfici quàm deſtrui. Voluit humidi officium referre, tanquam partis ad totum. Neque enim perficitur vt humidum ἁπλῶς, ſed vt humidum lateris huius: qui hoc ipſo quòd eſt tale nunc, non eget: ſed eo quòd à calore ſit redactũ ad cocturam meliorem. Æquiore quoque animo ſunt accipienda quæ ſequuntur. Abit humidum, & in eius locum ſubit ſiccitas. Si enim caret humido, non erit ex quatuor compoſita qualitatibus, neque tribus corporibus, quorũ aqua vnũ ſit. Si enim aboletur humidum, deſtruetur aqua. Interpres autem balbutit: neque dignus eſt, cuius verba Latinè exprimantur. ἡ φανέρωσις δὲ ἑνώσεως ἀπὸ τοῦ πυρὸς δεῖ, ὅτι ἀραιότης ἐστὶν ἐν τοῖς ὀστρακίνοις. Et mox σύλλεγον. συνέχεται ἐν τῷ τόπῳ. Tuus ergo Mercurius, Ferreri, quid mercis affert nouę? Nihil ſanè magnum, inquit ille. Nõ inutile tamẽ, etſi diſſimili opera. Partĩ enim concinnare videtur, partim deprauare. Nãque vbi tu, miſcere ignẽ dixiſti (& puto μίξις Grecè legitur) hic longè aliter. Quare & illam tuam ſuſtulit dubitationem. Quærebas enim, ſi perficitur humidi materia, quomodo eius in locum abeuntis ſiccitas ſufficitur? Quã dubitationem diluebas acutiſsimo iudicio. At hic ſic, Vbi combuſsit ignis, finitur humoris materia. Igitur vſsit, non miſcuit ignis hic. Tollitur humor, non perficitur. τελειοῦσθαι tamen aliud eſſe, quàm ἀφανίζεσθαι, aut ἐξίτηλον γίγνεσθαι,

A nemo neſcit in Lycæo. Nunquam enim factũ eſt vt Ariſtoteli τὸ τέλος idem eſſet, quòd ἀφάνισις: Quin in primo de anima non eſt paſſus hoc vocabulum morti attribui. ait enim τὸν θάνατον πέρας εἶναι, τέλος autem nequaquam. Sic neque Stoici, neque Academici, neque eos ſequutus M. Tullius, in libris ſuis de Finibus. Et profectò noſtra Latina vox Finis, generationem ſignificat non abolitionem: ſiquidem à verbo fio ductum eſt. Itaque vulgò quoque ii qui metallicis præſunt: vbi aurum argentúmve excoctum eſt, quaſi finem ſit, id eſt perfectionem conſequutum, à fine denominant, tam Itali, quàm vel Galli vel Hiſpani. Qua ratione τέλη quoque dicuntur vectigalia: propterea quòd eſſent regnorum, rerúmque publicarum
B perfectiones, & anima quaſi quædam. Nam quod vſurpat vulgus de iis quos mori nos dicimus, παρὰ τὴν μοῖραν καὶ τὸν μόρον, quod vulgus, inquam, de iis dicit τελευτᾶν, non tam affert labem voci propter odium commune mortis, quàm eleuat illius obtrectationem vocis lenitate. Sic enim veteres putarunt ſapientes: abire nos hinc, quod & ἀποίχεσθαι & ἀπελθεῖν dicere ſoliti erant, ad meliorem vitam, & verum propriúmque finem adipiſcendum. Quod verò dicebas raritatem, reor iſtic eſſe ἀραιότητα. Quod ſi ita eſt, probè hic vſus fuerit: non vt ſuprà querebaris, laxè. Ego verò, quia nõdum iſte cunctator (me intuens) ſuas edidit Origi-
C nes: auſim παρὰ τὸ ἀραιὸν tam libenter aridum noſtrum deducere, quàm ab ara. Et ab ariditate aream meſſorum. Aram verò παρὰ τὰς ἀράς, non autem quòd eſſent ignibus arefactæ. Sed hæc πάρεργα. Nihil minus, inquit Baiulius. Vbi nanque libri contexuntur: vnica materia perpetuo filo deducenda eſt: nihil arceſſendum peregrini. At in confabulationibus multa queũt interuenire: quod & apud Ciceronem videre licet, & ſibi licere veteres omnes voluerunt. Sed ἅλις δέ. Quàm parum ſibi conſtet mox apparebit. Nam ſi vniuntur partes igni: magis vniri debeant, in quibus eſt plus ignis. At plus eſt in animãtibus: in lapidibus minus. at plus eſt in lapidibus cohæſionis & vnionis: in animalibus: minus. Verba eius ſunt hæc. "
D In lapidis metallíſque maturitate hoc manife- "
ſtũ eſt: in plantę animalíſque non ita ſunt, pro- "
pter quòd in iis partes haud ita compactæ, vt "
in lapidibus. Aliqua enim euenit his effluxio: "
lapidibus verò nulla, nullúſque ſudor. Quod "
enim rarum non eſt, ab eo nihil emitti poteſt: "
ac propterea quòd ſolidum eſt, ex eo item e- "
naſci nihil. Nam quod ſuapte natura creſcit, "
loco eget, in quo dilatetur atque perficiatur. "
At lapides ac fictilia ſemper eodẽ ſtatu habi- "
túque ſunt neque vel augentur vel diſtenduntur. Ex hac comparatione non peſſimum fructum capere poſſumus: niſi promiſcuiſſet aut adiunxiſſet quædam, quæ quanti ſint videndũ eſt. Negat animantium partes adeò compa-

ctas

ctas eſſe atque lapidum partes aut metallorũ. A
Conſultiùs feciſſet ſi moderatiùs loqueretur.
Etenim leonum oſſa longè denſiora ſunt quàm
lapides aliquot. Quid firmius xiphiæ ſpatha
piſcis? id adeò vt eo tonſoriam cotem ſectam
audiuerim. Quid pumice rarius? Dicet diſco-
ctum lapidem. At alii ſunt lapides non excocti,
quemadmodum tofi fluuiales. Quam verò af-
fert rationem, quàm ridicula eſt, ne dicam futi-
lis? Propterea quòd, inquit, nihil effluit è lapi-
dibus aut metallis. Ex animalibus effluunt
excrementa, cum alia tum ſudor. Sic enim con
cludes: ſudoris eſſe plenos lapides & metalla. Sa
nè verò bellulam Chryſippeam κεραστίνην. Nã
& hominis corium ſit duriſſimum: quando nõ
prodeant inde cornua. Ratio in lapidibus eſt:
quia non aluntur intus κατὰ τὴν εἰσαγωγήν, ſed
per appoſitionem. Nam qui ſudor in ſtatuis a- B
liquando fit: neque olim fuit, vt illi miſelli reli-
gioſè nimis olim metuebant: neque vnquam
ab internis partibus erupit, ſed aër calidior,
aëris marmoriſve frigore coactus, quemadmo
dum ſolet in parietibus balneorum. Fallacio-
læ verò vanitatem poſſimus exemplo pumi-
cis animaduertere, à quo, licet rariſsimo, nihil
» exit. Deducit inde ſententiam cum definitio-
» ne. Quia, inquit, quod ſolidum eſt, in eo nihil
» ſuapte natura poteſt augeri. Videbatur com-
modiùs negari poſſe, quippiam naſci quàm
augeri. ratio pendet à principiis naturalibus.
Quia nequit ſolidum corpus aliud ſolidum
ſubire corpus. Malè quoque loquutus inter-
pres eſt, εἰς ὃ: potius, ἐν ᾧ. Poſt hanc cauſam red C
» dit huiuſce ſententiæ. Quoniam, inquit, quod
» creſcit, eget, in quo dilatari poſsit, loco: atque
» inde aſſequi fines ſuos. Cæterùm minus ſub-
tiliter dictum eſt hoc. Siquidem naſcitur pi-
lus, & in longum creſcit: neque dilatationis e-
get. Itaque melius Galenus. Solido in corpo-
re non naſci pilum, quòd corpus humore defe
ctum ſit: pilus humor ſit concretus. Nam ſi na
ſcatur, poſſe produci longiùs: quoniam ſatis iã
ſit nactus loci, quantum primis ceperit exor-
diis. ἐν τούτῳ, ſum interpretatus illis duobus,
ſtatum atque habitum. Si quis habeat aptius
ad efficaciam ſententiæ, atque orationis per-
ſpicuitatem, laudarim. Interpretationis enim
officium cùm ſit exemplum alieni ingenii, pro
ſuo quiſque ſtomacho ipſum facit. Malè ad- D
didit, τὸ ἐκτείνεσθαι τοῦ αὐξάνεσθαι. hoc enim, ge-
nus illius eſt. Nam concipit αὔξησις trinas di-
menſiones: ἔκτασις vnam tantùm. Illud non con
temnendum: Metallorum partes haud eatenus
eſſe compactas, quin vel rari vel tenuioris ſal-
tem habeant nonnihil. Duplex argumentum.
Nunquam dirumpuntur, quin diſsitarum par-
tium extrema videantur manifeſtò poſtulata.
Et citiſsimè eorum maxima pars ignem con-
cipit. Caſsiterũ quoque Apuç germanũ vocà-
re conſueui. Vix enim vidit, nedũ vt ſenſerit,
& continuò ſoluitur. Orichalcum profectò i-

gni leuiſsimo ſtatim concaleſcit. An verò qui
intus aër eſt, ad ſonitum quicquam faciat, ali-
bi ſatis eſt quæſitum. Hinc poſſemus alterum
caput incheare. longè nãque alia materia. Ha-
ctenus enim de concretione: deinceps de facul
tatibus iis quæ ad vitæ modum pertinent. Eſt, “
inquit, in plantis motus ſecundo dictus modo. “
Ineſt enim attractio, quæ vis eſt ad haurien- “
dum è terra humidum. Eſt autem attractioni “
huic motus, qui procedit in locum, vbi certo
modo perficitur maturatio. Quæ cauſa eſt vt
ferè puſillæ herbæ vnius diei hora vna genere-
tur. In ſecundo libro phyſicorum, tot genera
motus accepimus & mutationis, quot & rerũ.
Vbi Philoſophus entelechiam facit motum
mobilis, quà mobile eſt: ſcilicet habitum ſub-
ſtantiæ, quantitatis, qualitatis, τοῦ ποῦ. Itaque di-
xit hic in plantis inueniri motum, δευτέρῳ τρό-
πῳ. Quoniam motus ſecundum ſubſtantiam
primus ſit: ſecundũ quantitatẽ ſecundus. Quã-
quam vbi ſincerè loquimur, μεταβολὴν genera
hæc appellamus: κίνησιν verò ſecundum locum
tantùm. Nam mutatio quantitatis eſt, motus
extremarum partium auctarum. Nõ quòd ex-
tremitas mota ſit: corpus enim non eſt: ſed
vt corporis. Neque hoc in omnibus fit, niſi
in iis quæ creſcunt tantùm. Nam quæ alio di-
latantur modo, eorum idem manet extremum,
& locum mutat, quanquam haud totum. Id
quod in ſpongia cæteriſque rebus lentis ma-
nus compreſsione coactis animaduertere li-
cet. Eſt hic motus verus cum quantitatis mo-
tu miſtus. Manus enim ſpongiáque maior fa-
cta eſt, κατά τι. Quippe ſecundum extrema:
non quidem phyſica ſed mathematica muta-
tione. Quia quantitas ſubſtantialis eadem, lo-
calis non eadem: vt ſit magnificatio ſine aug-
mento. Solius enim corporis alimento aucta-
bilis augmentum eſt apud Philoſophos, quod
ſignato nomine crementũ dicebamus. Quod-
dam ergo mobile totum, ſecundum totum, mu
tat locum: vt cadens lapis. Aliud non ſic, ſed ſe-
cundum partes omnes tantùm, non quoad ſu-
perficiem, vt cælum. Non enim mutant ex-
trema locum, ſed ſolæ partes, actu & potentia.
Exigunt autem hæc haud vnam conſidera-
tionem. Nã continui ſolidi mota parte, com-
mouetur totum, vt lapis. Non ſolidi alia ratio,
vt rei lentæ, quale filum: & raræ mollis, vt ſpõ-
giæ: aut denſæ, vt paſtæ: (optimam enim vocẽ
puto ad παῖς Græcorũ, ſicut maſſam ad μάζαν.
Idque ἀπὸ τοῦ πάσσειν.) aut rarefactilis, vt aëris.
Animalia perfecta vel tota ſe mouent, vel etiã
partem. Imperfecta quædam non tota, vt vrti-
cæ quædam ſaxis adhæreſcentes, & oſtrea: at-
que in iis gradus. Nam reptione cochleæ: aſ-
ſultu pectines. Cæterùm duæ reſtant adhuc
ſubtilitates: Vna pertinet ad principia philoſo
phiæ, quibus crementi natura declaratur: Al-
tera ſpectat ad hunc locum peculiaris. In prio-
re quæritur cuiuſne ſit crementum, formæ, an

materiæ, an neutrius, ſed materiati formaríque corporis: atque ibi, an eueniat crementum corpori per formam an per materiam. Hæc à nobis alibi diſputata ſunt aduerſus Alexandreos, qui dicebant creſcere corpus, quia forma creſcat. Nam ſi crementum motus eſt, & omnis motus fit in ſubiecto præexiſtente: crementum non fiet in materia quæ accedit: nondum enim corpus eſt, neque in materia, id eſt in corpore, puta Cæſaris, cui fit illa acceſſio: non enim mouetur ipſum. Ergo in forma quæ & præexiſtebat, & mouet ſe prorogando in eã partem, quæ prius fuit cibus, poſtea fit corpus & vnum cum præexiſtente corpore. Hæc à nobis lucidiſſimè dicta, quæ illorum tenebroſiſſimis anfractibus implicata tegebantur: vt intelligamus quanta vęcordia formæ dent incrementũ, propter illam promotionẽ qui tot argumẽtis in libris Phyſicorũ ſolius corporis motionẽ contẽdũt eſſe. Nos verò dicimus, neque generationẽ, neque crementum, neque alterationẽ motũ eſſe: ſed mutationis ſpecies. Mutari verò Cęſaris quantitatẽ cremẽto corporis ſui: non quia ſuperficies inde motæ, vbi erant, maiorem occupent locum: ſed quia deletis illis appoſita noua maſſa, vnita, animata, alię fuſiores poſtea ſint ſuperficies, ęque tã intus quàm foris. Atque ita, mutatũ, non autẽ motũ corpus eſt. Ac tametſi crementũ hoc nõ eſt generatio, nõ eſt tamen abſque generatione. Generatur ſiquidẽ noua quãtitas corporis applicati, mutata priore ſubſtãtia cibi atque alimẽti in corporis ſubſtantiam. Qua ex ſubtiliſſima contẽplatione, ſecundam quæſtionem diſcutere poſſimus. Quærã enim, quod ad hũc locum pertinet, vti dicebamus, an præter crementũ alius ſit in plantis motus. Ac ſanè quis non intelligit in plantis eſſe cum ipſo cremẽto alterationem? An vllo in corpore naturali fit accretio, cuius non fiat multarum variatio qualitatum? Quid de generatione? Hanc quoque in ipſis agnoſci neceſſe eſt. Gignuntur enim in plantis plantæ: vt epithymum. Gignuntur ſemina: quæ tam ſunt illarũ partes, quàm matricis fœtus. Et plantæ quidẽ ſunt ipſa ſemina. Non enim amygdalus procreata ex amygdalo, quod ſatũ fuit, ab eo differt, niſi ſicut differt actus & potentia. Quemadmodũ pullus & ouũ quo ex ille prognatus eſt, ſunt vnũ numero in ſubſtantia, ſolis differũt accidẽtibus: quot, qualia habet alterũ, alterũ non habet. Neque hornũ triticũ gignitur, cùm à terra prodit è ſemine: ſed cùm ſemẽ concreatur in ſpica. Neque pullus cùm excluditur: ſed cùm ouum, ex quo fit poſtea, perfectum eſt. Hæc ſunt quibus an me pararim vt ridear, equidem neſcio. Certè vereor ne plus ſatis aliquem iſtorum commouerim, qui neque docere ſciunt, neque volunt diſcere. Cum veſtra tamen bona venia pergam. Eſt, inquit, κίνησις ἐν φυτοῖς: quia ἐφέλκυσις. & hæc ἐφέλκυσις eſt δυνάμεως ἐφέλκουσα plantæ partem. At non

A eſt. Neque enim illud ὑγρὸν in quo ſit motus, eſt plantæ pars. Quippe nondum vnitum eſt. Nondum, inquam, ἥνωται, nondum ἀλλοιωθέν: tantum abeſt vt ſit ταυτὸν κατὰ μέρος exactiùs cõtẽplanti. At Sophiſtarũ diffugiat (vt loquuntur) ſuppoſitiones. pro eo quod futurum eſt. At alio modo Philoſophari iubet dictator ille noſter, in tertio de cælo ſcribens, ἀκριβολογεῖσθαι, καὶ μὴ ὡς ἐξ παρόδου λόγους ἀποδέχεσθαι. Rem vero ipſam diligentiùs perſequenti nonnihil localis motus in plantis apparere queat. Certas enim videmus herbas quæ flores ſuos conuertũt ad Solem. Alias vel flante vento vel aperto Sole aperiri: contrà, conſtringi aliquas. Præterea

B ſunt quarum frondes ſolſtitio inuertantur. Dicam tamen hoſce non videri motus à plantæ principiis, ſed ab extrariis euentis. Attrahit enim cæleſtis ille calor ad ſe ſimiles partes ſibi, quæ in floribus ſitæ ſunt: & languidiores laxat atque exugit, quaſi repetens id quod ſuum eſt: viuidiores autem corroborat. Frondes verò circumactu obuertuntur potius quàm obuertunt ſeſe, æſtus violentia. Quemadmodum alia quoque criſpantur: alia ſiccitate incurueſcunt. Nam quæ in hiſtorias à veteribus relata ſunt: arbores quaſdam tranſgreſſas itinera publica, in aduerſo agro poſtridie quàm in natiuo fuiſſent viſæ, palàm extitiſſe: Græcorum fidei mandanda ſunt. Nempéne dæmonum

C quidem vel arte vel potentia fieri poteſt: ne id portentis aſcribatur. Vnicum huic mentiendi morbo remedium: non credere. Minus item bene dixit illud, Attrahi de terra humidum: non enim terra humida eſt. Sed ab humore qui cum terra miſtus eſt, partem trahit ad alendũ. Nec interpres rectè: τῇ ἐφελκύσει δὲ κίνησις. Hoc enim modo, motionis eſſet motio. Peius illud ὅπως ἔρχεται. Nemo ſanus dicat, motionem abire in locum. Poſtrema verò verba ridicula. Quippe & falſum eſt, herbas puſillas vnius horæ momento naſci: neque enim tunc, cùm exeunt, generantur: ſed longiore tractu temporis fit apparãtus ad generationem: tum ipſa forma introducitur (vt loquuntur) in non tempore: id eſt in momento indiuiſibili, quod

D inſtans ſophiſtæ dicunt, accommodatiſſimo vocabulo ad id ſignificandum quod non ſtat. Fugit enim tempus ipſum hoc quod eſt, neque admittit deſignationẽ. Ergo generatio fit in inſtanti: præparationes ad generationem puſillarum herbarum quandiu quatenúſque fiant, neque eſt iiſdem cuique legibus à natura præſtitutum, neque vnquam vlli mortali homini compertum. Tum fac, ſic verum eſſe: iam non erit ea ratio. Attractio nanque non eſt huiuſce cauſa celeritatis, ſed velox attractio. Alioqui cùm in omnibus eſſet attractio, eſſet item in omnibus celeritas. Accutiùs dicam: neutiquã id verum eſſe. Iam enim enata planta trahit, vt alatur. Antequam genita ſit, quî trahat? Quónam ergo pacto fuerit velocis generationis attra-

traċtio cauſa? Illud non perinde ad redarguendũ poteſt dici: dicetur tamẽ, vt ne ignoretur à quibuſdam. Obſeruatum à nobis eſt, aliquot è paruis quoque haud paruo pòſt enaſci tempore. In iis vidimus portulacam. Plus interdum in naſcendo quàm in viuendo moræ trahit. quartodecimo pòſt anno mirati ſumus exiſſe de terra, ídque præter tempeſtatem, ſeróque anni. Milium quadriennio poſtquam fuerat mandatum ſulcis. Quædam perpaucos conſumunt dies: vt eruca, naſturtium. Par arborum, ac fruticum ratio, Prunus paucis menſibus: amygdalus paucioribus: Perſicus exit citó. At ſtaphyſagriam ſcimus anno toto ipſo integro ſerentis vrere ſpem. Adhæc, attraċtio maior eſt in animalibus: quippe plus obtinent inſtrumenti, qui naturalis calor eſt: neque tamen ea celeriùs generantur. Rationes obſtant aliæ. Quippe res naturales aliis aliæ maiore opera opus habent. Iccirco celeritas vel naſcendi vel creſcendi pendet aliis à principiis, quàm ab attraċtione. Oportet enim ad celeritatem, attraċtum & in pauca & in paucis momentis tranſmutari. Eſt Arabica loquutio: ἐν μιᾷ ἢ φ μιᾶς ἡμέραις. Ludere liceat nobis in minus ſeria oratione. Metuebat ne ſemihoram præteritæ diei, alterum tantum attribueret aliquis ſequenti. Non potuit ergo vel verè vel tutò illa ſubdere: ἐκ ἴσι δὲ τοῦτο ἐν τοῖς ζώοις. In iis enim maior attraċtio. Et eſt animal quod Ariſtoteles propterea vocat ἐφήμερον: cuius etiã meminit Cicero. Illius vitæ finis dies natalis eſt Hinc natalium ἡλικότητα (vt Galeni ſcitiſſimo verbo vtar) coniećtari licet. Nulla ſanè herba nota nobis eſt quæ non extendat vltra diem vitæ traċtum. Non ipſi fungi huic fato ſunt obnoxii. Quædam etiam animantes citiùs, quàm plantæ generantur: vt canes, quàm palma, vel capparis. Atque is puſillus frutex eſt. Apponit fulturam ſanequàm fragilem. In animalibus,
» inquit, materia καθ' ἑαυτὴν διῃρημένη. Tardiùs
» animalia generari, propterea quòd materia
» ſecundum ſe eſt ſeparata. Quid? In planta quod attrahitur, nónne eſt ab attrahente ſeparatum? Quòd ſi dicat, plantis ilico ſubditum & contiguum alimentum ſubeſſe, non id attinet ad generationem ſed ad crementum. Quinetiam in animali ſpećtes idem. Præſto eſt ſiquidem materia ad vmbilicum. Tum adeò in iis quæ naſcuntur ex ouo, propinqua eſt materia: ſimul vt etiam ſi. Quòd ſi planta gignitur celeriùs: idcirco fit, quia debilioribus, paucioribus, parabilioribus cauſis contenta eſt: non autem propter attraċtionem. Il-
» la verba: ἐκ ἴσι δὲ ἡ ἡ πέψις, εἰ μὴ ἐν χρόνῳ μάλιστα καὶ αὕτη: plus negotii faciunt ad intelligendum quàm afferant fructus, etiam ſi intelligantur. Quare ad illa tranſeamus, in quibus inter ſe comparatarum partium, quæ ad incremen-
« tum pertinent, init rationem. Generatur, in-
« quit, & creſcit, quod tenue magis, quàm quod
« craſſum. Quippe craſſum multimodis eget

A facultatibus, tum propter propriæ figuræ dif- «
ferentiam, tum quòd eius partes inter ſe longè «
diſtant. Atque iccirco cita plantę generatio eſt, ob tenuitatẽ alterius ad alteram: & celeriùs perficitur. Prĩcipiò quod ait, tenues partes celeriùs coaleſcere & maturius adoleſcere, verũ quidem eſt. Temperare tamen illam ſententiã, prudentis intereſt viri. Radix enim citius quàm ſtipes generatur: quę tamẽ in multis eſt & durior & craſſior ſtipite. Prius quàm folia ſtipes. Ad hæc bina illa folia, quæ prima prodeũt è ſemine, craſſiora ferè ſunt quàm quæ ſubnaſcuntur poſtea: an in omnibus, an in pleriſque? Poſtremò nullus, opinor, putet non & librum, qui eſt inte-
B rior, & corticem, qui exterior, ſimul fieri. Ab initio quoque mundi eodem momento & craſſa & tenuia extitere. Neſcio an ſic voluerit: ab initio teneram plantam poſtea dureſcere. Quam verò affert rationẽ, Tardiùs gigni denſum quàm rarum, aut craſſum quàm tenue: nulla eſt. Craſſum, inquit, multis eget facultatibus: id eſt maiore, vt puto, interpolatione. Quippe opus habet tum colleċtione tum coaċtione. Rarum autem non ita. At enimuero vtrique idem eueniat æquè: ſi è mediocri tum rarum tum denſum fiat. Et manifeſtum eſt poſt primordia generationis multas ſubire partes ab alimento: cuius mediocritas partim craſſorum, partim tenuium materia futu-
C ra ſit. Sic è ſucco qui fuerat panis, fiunt & ſpiritus tenuiſſimi rariſſimíſque: & oſſa craſſiſsima denſiſsimáque. Atque inter hæc extrema, alia media pari proportione, caro, parenchymata, adenes, venæ, chartilagines, atque eiuſmodi. Tantundem igitur operæ ponatur in ſoluendo craſſum ad raritatem, & cogendo rarum ad craſsitudinem. Duas addit probationis rationes. Vna eſt hæc: Propter, inquit, figuræ differentiam. Ineptam profećtò atque falſam. Figura enim operoſior in tenuibus ferè, vt foliis & floribus: durioribus autem moles rudior. Si velis ei ſuppetias ire, dixeris, Succos è ſemine priuſquam partes ſolidas generari, quæ illis è ſuccis conficiuntur. vix tamen etiam ſic euaſeris. E partibus nanque ſeminis quæ ſunt
D plantæ partes in potentia, fiunt plantæ partes in aċtu, non autem ſucci, qui materia futuri ſint media pro generatione partium. Cęterum modus iam ſit vel defenſionis vel reprehenſionis. Altera autem ratio an tolerabilior? Denſius, in- «
quit, ſerius gignitur, propter partiũ inter ſe in- «
terruptarum longinquitatem: quoniam ſcilicet «
explẽda ſunt loca rara. Sic Philoſophus in ſecũdo libro de generatione: ex aere terram fieri, verùm difficulter, διὰ τὸ πλείονων εἶναι μεταβολήν. Idémque retrò ex terra illum, eandem ob cauſam, non propter raritatem ac denſitatem. Hæc igitur hîc ſententia prudentiùs accipiẽda eſt. Nam quod attinet ad artium operas, longè difficilius eſt, aut comminuere ſolidum aut laxare compaċtum, quàm explere aut infarcire

vacuum rarúmque. Et in rarefactione quæritur
capacior locus. Continétis ergo margines ſub-
mouendi: obſtant enim. Ad denſandum, ſiue
fiat extremorum reductio cum mediorum coa-
ctione, ſicut in niue, cùm luſus gratia globos
premimus: ſiue extranei cuiuſpiam immiſsio,
quemadmodum ſi in cauernoſum ſaxum inda-
mus puluerem: vtroque modo fit minore ne-
gotio. Itaque in tertio de Cælo, τὸ γὰρ λεπτομε-
ρέστερον ἐν μείζονι τόπῳ γίνεται. Addit exemplum,
διὰ τμιζομένου, καὶ π ἀματουμένου τοῦ ὑγροῦ ῥήγνυται
τὰ οὐ δεχόμενα τοὺς ὄγκους ἀγγεῖα. Sic & alter ille
Deus tuus, ô Cæſar: *nec iam ſe capit vnda.* Quin
Galenus in libro περὶ πλήθους, caſsiterinum
vas incuruatum ventrem feciſſe ſcribit fermen-
teſcente nouella Theriaca. Intelligamus igitur
B hic: initiò partem raram eſſe: deinde intromiſ-
ſis aliis partibus dēſari. Sic rigidus ſtipes fit, qui
fuerat lentus. Quod verò ponitur vltimo lo-
co, διὰ τὴν λεπτότητα ἐπί·ν πρὸς ἔπειγειν: mutila eſt
oratio. Sic explebitur fortaſſe: Plantam alia
aliam celeriùs expediri ad exoriendum, quo te-
nuioribus eſt prædita partibus. Ita enim pro-
cedit argumentum. Si plantæ partes celeriùs
tenuiores gignuntur quàm craſsiores: ergo plan-
tæ quoque ipſæ tenuioribus conſtantes parti-
bus gignētur citiùs quàm quę craſsioribus ſunt
conſtitutæ. Hoc tamen falſum eſt. Et falſita-
tis ratio hæc, A vi coquendi fit opus. Nam
quæ plantæ multa eiuſmodi præditæ fuerint
facultate, eæ craſsiores, & citiùs diſcoquent &
commodiùs, quàm imbecillior rariores. Na-
turales enim poteſtates, etſi ſunt entia abſolu-
ta, earum tamen affectiones ſunt ad effectas
referendæ res. Ergo non ſatis eſt hanc illámve
ſtirpem tam eſſe validam ad coquendum, aut
digerendum, aut aliud aſſequendum: ſed o-
portet vt ſit ſatis valida ad hoc, vel ad id, vel
ad illud conficiendum. Cùm ergo ſtirpis ali-
mentum ex humore ſit eodem, & quercui, &
adianto, & portulacæ: neque ſit eadem om-
nibus facultas ad rarè denſéve faciendum: non
erit incrementum ab eorum expectandum vel
raritate vel denſitate, quæ ſit in temporis tra-
ctu poſita. Sumitur vniuerſum hac de re iu-
dicium ab agentis proportione. Tum autem
de multis exemplis cauſa nobis eſt, quæ huic
authori nulla. Vel attrectemus apium. Den-
ſa eius admodum folia: citiſsimè tamen & e-
xit & perficitur. Cucurbitæ rariora multo: ſe-
riùs exit tamen. Caloris innati vis, in hac pu-
ſilla, in illo maior. Arundo quoque tar-
diùs exit ſata ſpongia, quàm è ſemine braſsica.
Cùm tamen ibi actus ſit in ſpongia: hic ſola
potentia ſeminis. Vtrunque tenuitatis genus
in ſe cohibet fœniculum, ſi braſsicę compare-
tur. Nam & tenues habet partes, quia calidas:
& tenues, quia raras. Minùs tamen citò quàm
braſsica, prodit. Illud omnino in promptu ha-
bendum eſt, non à calore tantùm elementari,
(quemadmodum multi, qui ſe dicerent Peri-
pateticos, profitebantur) ſed ab eo tanquam
inſtrumento: à certa verò forma tanquam à
principio perfici. Quin ne illū quidem elemē-
torum aſſeclam facit authorem Galenus hu-
iuſce miniſterii, ſed opificem alium quendam,
quem negat depaſci noſtrum humidum natu-
rale: acutè ſanè & magno iudicio, niſi ſiſteret
illius opificii primordia ſtatim in illo ipſo. Nā
vel ipſam animam, cùm quid ſit quæritantra ca
loris ambitum ſeſe continet, non egreditur ad
formæ vllam conquiſitionem. ſed de hoc alibi.
His igitur omnibus cùm ſtaphyſagria longè ſit
calidior, ab ipſo primo ſatu biennium tamen,
vti dicebamus, tranſmiſit ad naturalium rudi-
menta in hortis noſtris. Confici etiam ſuis i-
pſe telis queat. Citiùs plantam generari quàm
B animal, dicebat ſuprà. At planta, quà planta
eſt, ſolidiores habet partes quàm animal, qua-
tenus animal eſt. Non enim (vſitatis vtar ver-
bis) de animalis eſſentia eſt, habere oſſa: Sic
enim ſi eſſet, omne animal haberet oſſa. at
non habent omnia. Non ergo ſunt diuerſa ge-
nera comparanda ad generationis celeritatem:
ſicuti neque diuerſæ figuræ ad circuli quadra-
turam, præſertim ex denſitate ac raritate, mol-
litia, duritia. Sed, vti dicebamus, à caloris vi:
neque illa ſola, ſed cum humido: neque iis tan-
tùm, ſed à forma directis. Peſsimè verò inter-
pres τὸ λεπτὸν oppoſuit τῷ πυκνῷ. Suprà nan-
que ſtatuebamus hoc ex aduerſū τῷ ἀραιῷ. Coa-
ctus repeto. Sic in tertio Meteoron. τὸ πυκνὸν
C opponitur τῷ μανῷ. vnde pugnus & manus. λε-
πτὸν autem contrarium eſt τῷ παχεῖ. Tenue
nanque aut accipitur à partium ratione, aut ad
ſuperficiei modum. Ita filum ex aere dicimus
tenue, quoad ſuperficiem quæ inter extrema
parua eſt. Item bracteam. At vtrunque den-
ſum eſt. Hic tenue opponitur craſſo, cuius la-
tera duarum dimenſionum longè diſtant. Sin
reſpectus ſit ad partium ſitum, exemplum ab
aruis capiamus. Solum tenue vocant Græci λε-
πτὸν. quod & λεπτόγεω dicitur. Loquendi quoque
modus alienus eſt à legibus philoſophiæ: ἧττόν-
τι μᾶλλον. Generatio nanque nec plus agno-
ſcit, nec minus. Et ſententia de cremento fal-
ſa eſt: plus creſcere, quo quicque plus eſt tenue.
Simul enim creſcunt omnia, cortex, liber, al-
D bumen caro, medulla. Quinetiam in genera-
tione nihilo id eſſe verius declaraui dudū: quā-
do radix omnium denſiſsima partium, omnium
prima generatur. Manifeſta proportio falſitatis
in aliis quoque. In quibuſdam flores fundūtur
primùm: vt Perſico, amygdalo: in aliis poſt frō-
des: vt in ceraſo. Ita florent aliqua prius, in qui-
bus oſſa futura ſunt poſtea. At partes illæ craſ-
ſioris naturæ ſunt. Flos enim eſt in potentia fru
ctus: & quidem talis. Quare eſt oſſigeri fructus
os in potentia flos. In cinara folia prius quàm
lanugo. Ad calorem igitur ſtatuiſſet ſigna
generationis, tanquam ad agentem cauſam ſub
formæ dictatura, non ad partes quæ ſunt pa-
tientes.

rientes. Repetit autem ſententiam de raritate, cùm ſic dicit, Plantarum partes ferè omnes raræ ſunt, propterea quòd earum calor humorem attrahit ad ſumma. Tũ alimẽtaria materia totas in partes ipſarum diſtribuitur: quod autem ſuperfluit, effunditur. At quemadmodum in balneis calor attrahit humidum, ipſúmque conuertit in exhalationem: tum ea leuata, vbi ſuperabundarit, in guttas tranſmutatur: ſic etiam tum in animalibus tum in plantis fit. Quæ exuberant, aſcendunt ab inferioribus ad ſuperiora, & deſcendunt à ſupernis ad inferna. Simul igitur vna opera multa expedit. Nam de raritate quod dixerat, repetit: eſque caloris attrahentis addit vim, quóque modo ſuperflua exigantur. item balneorum comparationem. Videtur igitur etiam finalem cauſam raritatis aſſignare. Adhæc virtutem attractiuam alimenti, & expulſiuam ſuperfluorum: de quibus accuratiſſimè Galenus. At hic laxè admodum, ne dicam ignauè. Vix enim percipio quamobrem hæc huc ingerat. Tum ſuo more malè eloquitur. Neque enim raræ partes ſunt, quia per eas humidum attrahit calor: ſed è contrario, quia ſunt raræ, ſubire poteſt humor. Raræ verò factæ, vt impleantur & depleantur. Implentur enim eo quòd vicinis habeant ſuppeditare, quantum poſcant: ſibi retinere, quantum ſatis. Illud quoque falſum. Plantarum partes eſſe raras ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον. imò verò omnes. Nam ſi ſpectentur, aut animo capiantur minima naturalia: ea ſunt denſa. Sin illorum ſitum: diſſita reperias, vt admittant & tranſmittant. non enim alio modo fiat incrementum. Interpretatus ſum aduerbium ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, ferè, Theodorus ex Plinio, maxima ex parte, quo dicendi modo Cicero quoque vtitur. Rectè verò ſubire ſcribit humorem calore tractum. Sic in ſecundo libro de generatione: τὸ δὲ λεπτὸν ἀναπληστικὸν, ὅτι μικρομερές· τὸ δὲ μικρομερὲς ὅλον ὅλου ἅπτεται. Ad eundem modum hîc: διαχωρίζεται ἡ ὕλη ἡ θρεπτικὴ εἰς ὅλα τὰ μέρη. Hoc loco τὰ ἄκρα ſunt accipienda, non ſolùm ſumma ſed etiam extrema omnia, vel quæ in imo ſunt: tametſi videtur ipſe pro ſummis poſuiſſe: cùm ſeſe interpretatur ἀναβαίνει ἀπὸ τῶν κατωτέρων ἐπὶ τὰ ἀνώτερα. Dixit autem διαχωρίζεται, quod Ariſtoteles διακρίνεται, ſacri libri διαχωρίζεται, medici διαδίδοται: quos nos quoque ſecuti ſumus in verſione. Quòd autem incommodet illud ἐπὶ τὸ πλεῖστον, ex illis deprehendimus, εἰς ὅλα τὰ μέρη. Nam ſi ad partes omnes fertur, tota rara planta fuerit. Si nutriuntur omnes plantæ, plantæ omnes erunt raræ. Neque bene dixit interpres ὅλα ἀντὶ τῶ πάντα. Declarat autem quid ſit illud θρεπτικὸν: humidum ſcilicet. Ne verò capiamus humidum ſimplex, ſed corpus in quo ſit humiditas: quod & Galenus docet. Ἀτμίδα quónam verbo repræſentemus, ideò poſſumus quærere, quia viri docti quemadmodum Latinè dicerent in

A Galeni libris, ſatis habuere: nobis quid in cæteris ſpeciebus pronunciaremus, reliquere. ἀναθυμίασις videtur eſſe genus ad omnia corpora quæ ab imis feruntur ſurſum. Eius ſpecies duæ non in vno loco Meteoron. altera humida, altera ſicca. humidam vocat ἀτμίδα: καπνώδη, ſiccam. Sed in ſecundo negat ſicco generi commune nomen à Græcis eſſe poſitum: fumum verò eius eſſe ſpeciem. ἀναθυμίασιν autem dicemus exhalationem, qua flatus, humor, vapor, comprehendatur. Neque enim reor Latinos eo nomine carere, cuius egere dicit ſuos populares Philoſophus. fit enim vapor. Sic vbi calor igneus abiit à vino, quod reliquum eſt, vapa dicitur. Siccam exhalationem ſtatuit idem pro materia, quam diducit in tria: pro tonitru, inter

B nubes ad concuſſionem, quæ fit in terra: ad aeris motionem, quam ventum appellamus. Tametſi dubitare cogor an λιγνὺς, quæ Galeno frequens vox eſt, genus haberi queat ad ſiccas illas exhalationes. Nam λιγνὺν à flamma ducit in tertio: vt ſit vapor corporis ſiccioris: καπνὸν autem ſicciſſimi. Galenus in tertio de locis, vtitur καπνῷ ἀντὶ τῆς ἀναθυμιάσεως τῶν χυμῶν cuiuſcũque modi. In eodẽ tamen diſtinctiùs ſic: ποτὲ δὲ πνεύματος ἀτμώδους, ἢ καπνώδους, ἢ αἰθαλώδους. At in Timæo aliter ſcriptũ eſt. τὸ μὲν ἐξ ὕδατος εἰς ὕδωρ ἰὸν, ὁμίχλη. τὸ δ' ἐξ ὕδατος εἰς ἀέρα, καπνός. Et addit ἀνάπαλιν illud: λεπτότερον ὃ μὲν ὕδατος, παχύτερον ἀέρος. quod alibi diſcuſſum eſt. In lib. de mi-

C ſtorũ affectibus, ſubtiliores partes à craſſioribus emiſſas nominat, καπνὸν, λιγνὺν, κνίσαν, ἀτμίδα, ἀναθυμίασιν. πνεῦμα quoq; tale eſſe. Ac ne flammam quidem ab ea ſeparat natura. ἀτμὶς autem fortaſſe Latinum non habet nomen, quo tota res ipſa circunſcribatur ſimul. Eſt enim aſcendens humiditas: id quod etiam docebat Galenus in primo de ſimplicibus, vbi ἀτμὸν quoque vocat. Huius ſpecies tenuis, quæ aut in aquam concreſcat, aut in aerem denſiorem, non habet proprium vocabulum. Aquea duplex, δρόσος ros, & pruina πάχνη: propterea quòd eſſet ros παχυνθεὶς: eſt enim & πάχος & ἄχνη, ros craſſiuſculus in ſpumea natura. Aerea duplex: vna, nebula, quam & caliginem dicimus. Huius vocis, ſi patiuntur delicatiores, vi-

D deor acutiſſimè originem veſtigaſſe. Primùm ſui ortum habuit inter paſtores: quorum mutuus conſpectus cùm eſſet eiuſmodi aeris ademptus ſpiſſitudine, vocibus inter ſe monebant vbi eſſent locorum, quid agerent, quò eundum eſſet. Vſitatum Priſcis verbum, calare. Altera vocis pars eſt, ſicut in alio verbo inſtigo, ab inſtando, & agendo: paſtorum quoque ſoboles: certè comes. A Græcis Caligo dicitur ἀχλὺς, & conferta ὁμίχλη, παρὰ τὸ ὁμοῦ τὴν ἀχλύν. hæc ſuper terræ faciē ſparſa eſt: cùm pendet, νεφέλη. Si prægnans eſt imbribus, ſiue ſterilis: quam denotauit ſeparatim Philoſophus. nobis nubes dicitur. Sicui magis arrideat id, vt humidarum genus ſit ὁμίχλη, ſicciorum λιγνὺς

haud repugno. Non enim ſolùm licet Philoſopho νεωτερίζειν, ſed etiam pernecesſarium eſt. Nã ipſe quoque Philoſophus, quæ vulgi arbitrio circunferebantur promiſcuè vocabula, tam ad humidam quàm ad ſiccam exhalationem, diſtinxit primus ad certas ſignificãdi functiones, ἀναθυμίασιν & ἀτμίδα. Hæc autem ſic digeſſi non vt abducam in ſeruitutem loquendi iudicia libera doctiorum: ſed vt ipſi vel hæc admittant, ſi non incommoda cognouerint: vel accõmodent ſua meliora. Non enim me latet Fuliginem eſſe fumum tenuem, & à pinguibus ferè. Attendite verò iam præterea quæ dicat hic, ἀτμὶς ὅταν περιττεύουσα μεταβάλλῃ εἰς σταγόνας. Nanque τὸ περιττεῦον eſt cauſa prægrediens mutationem. Neque enim ſoluta, aut aliquo modo à calore victa perſtat: atque vt, ita vobiſcum feſtiuè ſemotus à Criticis, audeam, gutteſcit. Eadem pluuiarum quoque cauſa. Exhalatio nãque aut abſumitur æſtu nimio tota, quo tempore nullus inuenitur demiſſus cælo ros: aut non tota, ſed vel pauca tenuiſque eſt, vnde fit ros: aut pluſcula reliqua eſt, à qua fit pluuia. Vbi verò plurimum remanet, imbres ingruunt. Quod verò dicit, aſcendere τὰ περιττώματα: capiatur alio modo quàm cùm dicit, deſcendere. Etenim cùm aſcendunt, περιττώματα ſunt in potentia: quippe miſta cum bona parte boni ſucci. Vbi deſcendunt, expelluntur ab expultrice, ſecreta prius ab excernente vi. Augenda quoque ſignificatio verbi huius, deſcendunt, vel tota vel omnia: ſed à medio ad ambitum Iuriſconſultorum more. Non enim deſcendunt haud pauca: quæ neque aſcendunt, neque deſcendunt. Ad hunc quoque modum Meſue loquutus eſt, cùm medicamenta quædam vocauit attrahentia, quæ deducerent à capite: quædam eradicantia, quæ ſubducerent à pedibus. Quaſi verò eradicatio non ſit attractio: aut quaſi non eodem motu ſeſe applicet ferrum ad Magnetem, ſi ſupponatur, ſiue ſuperponatur. An quid aliud aluum cenſeamus, quàm medium quaſi punctum, quod centrum vocant: tam pedes, quàm caput pro circunferentia ſtatuamus? Tum Ferrerius: Audis, inquit, Scaliger, quàm curioſè carpat hic imperatoris illius tui gloriam. Sæpè equidem te de eo prædicantem audiui: Nullum illo ſubtiliùs diuidere, digerere aptiùs, prudentiùs ordinare, feliciùs exequi: denique (vt veteres Attici dicere ſolebant) nullo modo παχυ. Nam de apparendi conficiendique modo, vel Galenici & ei primas dant, & vltrò ſeſe ei dedunt. Hic autem voluit intelligi medicamenta capitalia: pedes autem feſtiuè radices non ineleganti dixit analogia. Nam & Priſci Graii ἴλλειν quidem de ſummo, & de latere: ῥίζαν autem ab imo, conſueuerant. ſed hæc leuiora. Duo magis me mouent. Alterum eſt, cùm animaduerti abs te τὸ περίττωμα non eſſe dictum excrementum. Id quod mihi periucundum fuit: cui viſum fuerit olim, multa eſſe

A περιττά, quæ non excernũtur. Vtramque vocem τῶν περιττῶν ſed hanc poſteriorem addere priori motum πρὸς τὴν ἀποβολὴν: cuius eſſe decet ſtudioſum philoſophum. Nam excrementum & ſuperfluum eſt, & conſignificat excretionem. Cùm igitur vtrunque Latinè dicatur: ſeparato vſui diſtribuẽda ſunt. Quòd ſi quis obiiciat: in vocabulo hoc ſuperfluum, etiam fluorem contineri: non tam eorum tueatur cauſam, qui nomine vtuntur excrementi, quàm hoc ęquè amoueant. Amouento igitur, atque aliud quęrunto. Haud pauca ſeſe offerent. illud non abiiciemus, exuperans, quo τὸ ὑπερβάλλον vertimus. Sicut in numeris, idquod excedit æqualitatem diuiſorũ, B Græcè dicitur περιττὸν, à nobis impar. Quia quod ſupereſt, videtur eſſe ambitu maiore. Idcirco περί. Par verò rectiſſimè, quòd non excederet: quoniã iuxta poſitæ partes iiſdem limitibus præfinirentur. Hoc fuit ἄρτιον. Vnde & pars. Quandoquidem aureum illud à pace conciliatione que animorum dictum ſæculum, admirabilem illam ἰσονομίαν, pro maxima beatitudinis portione ducebat: damnata penitus πλεονεξία, quæ nunc multorum ſummum eſt numen. Impar autem non perinde è re ipſa dictum eſt. Superpar enim melius. Verùm rudiora omnia primordia, præſertim τῆς ὀνομάτων ϑέσεως. Itaque cæcos ſequimur, ſed neutiquam C cæci. Hunc ad modum Ariſtoteles, aliique tum Philoſophi tum etiam hiſtoriarum ſcriptores τὸ περιττὸν dixerunt in natura, quod eſſet rarum atque extra hunc ordinem vulgatum rerum quotidianarum. Sicut de phœnice, bonaſo, ſolidungulis cornutis ſuperfœtatione, octimeſtris partus vita: quæ media ſunt inter mõſtra, & euenta, ſpeciéſque ordinarias. Quin τὸ πλῆθος πρὸς τὸν χυμὸν non fuerit, quin inſit τὸ περιττόν. At quę pars boni ſãguini eſt nimia, nunquã venerit excremẽti appellatione. Superuacuũ & ſuperuacaneum Cicero i. τὸ περιττὸν: apud quẽ an excremẽti vox inueniatur, neſcio. Hoc primũ erat quod me moueret ad dicendum. Alterũ non in verbis, ſed in re eſt: Guttę quomodo concreſcant ex ipſa exhalatione. non frigore cogi, con feſſum eſt. At in libro de miſtorum affectibus, D Alexander ait, condẽſatione quoque fieri, non autem ſemper coactione, quæ frigoris opus ſit. Exemplum addit operculi vaſorum in culinis. Vapor enim gutteſcit, non frigore, ſed inſpiſſatione ſola. Qui conatus tanto Heroe videtur indignus mihi. Quippe & gelatio, & ſpiſſatio, & horum omnino genus coactio, ſunt effectiones. Autorem quærimus. Equidem arbitror in operculo minus eſſe caloris: caleſcit enim ſolo vapore. Quare minor ille calor, pro frigore eſt feruido vapori. Concreſcit ergo. Sic à balnei fornice vincitur exhalationis calor. Quo cedente, guttæ ſuccedunt aqueæ. Sed ad penſum. Sequutus Baiulius: deducit deinde ſententiam ad naturalis rei comparationem. Sic enim fieri fluuios ac fructus ſub terra. Terræ

rę anguſtias repleri: atque inde fieri largiores exhalationes, quæ interiore compreſſu terram findant. Hunc ad modum extare fonteſque fluuióſque antea nunquam viſos. Hæc ſic. Verùm vt ſuperioribus comparatio reſponderet, addidit, ἀπὸ τῆς ἐνίων ψυχομένων. In ſublime nanque fertur ἡ ἀτμὶς, de qua agitur. Addidit & illud fluuiorum materiam eſſe pluuiam. Sic enim pluuiam τῷ ὑγρῷ τῷ ſupradictæ comparabat: & ἀτμίδα cõferebat: ἀτμίδι, & τοὺς σταγόνας τοῖς τῶν βαλανείων στεγάσμασι: vtrique verò τοὺς ποταμούς. Quæ omnia, quemadmodũ accipi debeãt videamus. Dicit, οἱ ποταμοὶ οἱ ὑπὸ τὴν γῆν. At omnes fluuii de terræ viſceribus exeunt. Sententia verò illa, ὕλη γὰρ αὐτῶν εἶναι ὕετος, Ariſtotelis eſt Meteoron. primo. De fluuiorum principiis tres ſunt ſententiæ: vna ſtatuit eorum materiam humidas exhalationes: altera creat ex aqua pluuia: tertia ſubuehit è mari. Hanc poſtremam fouit Epicurus, à quo Lucretius accepit. Habent autem maximas dubitationes. Nam neque omnes exhalationes, quæcunque ſubter vniuerſos Europæ tractus fiunt, vnum modò concreare Danubium queant. De pluuiis ad eundem ambigitur modo & efficaciore opera. Quantilla portio Garumnæ: ſi perennitatem ſpectes, vniuerſi imbres, adde etiam niues, Aquitaniæ? Bona verba quæſo: ne pueriliter agere videamur. De Oceano, tanquam de patre, non, vt ille dicebat, rerum, ſed vt quidam volunt, fluuiorum, quid habemus? De materia non poteſt, vt in aliis duabus opinionibus, dubitari. Plus ſatis eſt, vel ad multo plura. Quæritur de ſubitione. Qua natura ſeſe ſurſum inferre valeat elementum graue? Aqua tale eſt. Hoc quia probationibus certis demonſtratum piſcũmque eſt à te, Cæſar, omnium, quod equidem ſciam, primo in tuis exotericis exercitationibus, non faciam vt me ſinam abſtrahere à propoſita plantarum materia. Dicit ἀτμίδα fieri πλείω, quoties in anguſtiis aquæ fuerit. Ita demum eſt, ſi multum ſubtus ferueat, quò plus concipiat caloris. Cæteroquin ex aqua patula maiores contingunt exhalationes: ſi de ſuperiore loco æſtus ſubtrahat. Celerior enim fit motus qui liberior eſt. Si enim addenda eſt his exanguibus ſententiis anima pro ſale: ſicut è contrario pernis ſal pro anima. Fluuiorum verò, qui cùm prius non extarent, poſtea emerſerint, generatio tum à Philoſophis, tum ab hiſtoricis recẽſetur. Haud valde abſimili ratione, atque illi qui poſtquam in priore curſu certis intercipiuntur locis, exiliunt aliis poſtea. De aquarum miraculis non vno libro Plinius: item Vitruuius, Ouidius, Seneca, Solinus, Ariſtoteles, Herodotus, Strabo, Pauſanias, Lucretius, Athenæus. Venimus ad eam tandem partem, quę fidem faciebat incõſideratioribus ingeniis, hos eſſe libros Ariſtotelis. Ita nanque ſcriptum eſt: Expoſuimus cauſas, quibus fontes ac fluuii generarentur, in libro noſtro, qui Meteorom inſcribitur: In quo etiã de terræ motu diximus. Sæpenumero iis tum fontes aperiri, tum fluuios emicare, qui nulli prius extabant. Findi nanque terram exhalatione. Facto igitur terræ motu ſæpe id inuentum eſt: fontes ſcilicet ac fluuios coniugari. Hæc in libris Meteoron. ſanè ſcripta ſunt, ἤδη δὲ καὶ ὕδατα ἀνεῤῥάγη: ſed alio modo. Non ait, aqua terram, ſed vento findi. Quemadmodum ventus fluctuum cauſa ſit: ſic etiam αἴτιον τῆς ἀναθυμιάσεως τῆς γῆς. hæc verba ſunt in ſecunda. Nam quod inſcriptio induxit illorum animos, vt aſcriberent diuino viro: non debuit. At quot viris illuſtribus argumentum contemplationis huiuſce ſuppeditatum eſt à Natura? Scripſit

B Meteora Democritus, Anaximenes, Empedocles. Anaxagoras, Clidemus, & alii. Et ſanè qui hæc ſcripſit, cùm Meteora ſcriberet, putabat ſua ſcribere non aliena. Illa quoque ſunt animaduertenda. Ex terræmotu πηγαὶ, καὶ ποταμοὶ πολλάκις συζεύγνυνται. Fortaſſe vult: diſtãtes fontes, interſtitio ſublato, per hiatum coire in vnũ. Notabimus etiam verbum σχίζεται ἐκ τῆς ἀναθυμιάσεως ἡ γῆ. Intelligamus terræ ſoliditatem. Nã de ſoloarenoſo non poteſt. Fiſſile nanque deſcribit Philoſophus, vt omnia, mirificè: ὅπερ πλεῖον διαιρεῖται, ἢ ἐστι τὸ διαιρούμενον διαιρεῖ. Abuſi ſunt hoc ſignificandi modo veteres medici, qui lac σχιστὸν appellarint, cuius ſeroſa pars à craſſiore ſepararetur. Sed iam militares oſtendunt

C ſeſe pro nobis ſtationes. Quod enim poſitum eſt ab illo in ſecundo, negat hic iſte. Motũ, quẽ à cõcuſſione hoc in loco nominat σεισμὸν, Ariſtoteles etiam τρόμον, iſte plantis euenire negat. Paulo ante hæc ſuprà quoque in animalibus. At contrà Philoſophus & ſentit, & profitetur. Eius verba ſunt: τὸ σεισμὸς ἐν τῇ γῇ, ὥσπερ ἐν ἡμῖν τρόμος καὶ σφυγμὸς ἐν ἡμῖν. Idem quoque dicit Galenus in libro de Tremore. Vento, flatúve adacto obſeptóque tolli partes obſidentes ipſum, conatibus illius tentantis eruptionem premi naturali motu muſculorum, retrahentium cutem ad priſtinæ ſtatum ſuperficiei. Tum ita fieri ſaltum atque palpitationem. παλμὸς enim, qua ex voce vox noſtra deducta eſt, huius generis eſt. aliquando ſubſilitionem ſumus interpretati.

D barbari noſtri ſeſtigationem: ſic enim vulgus Italicum & Francicum vocat titillationem paulo corruptiuſculo nomine. Similis motus in piſcibus videtur, aut moribundis, aut vibratione, reſilitionéve molientibus euaſionem. Eum Græci motum dicunt ἀσπαίρειν. Philoſophus etiam ἀσπαίζειν. Sub toto illo genere ſunt, pulſatio, oſcitatio, pandiculatio, tremor, ſaltus, palpitatio, horror, ſucceſſio, excuſſio, titillatio. Motu nanque comprehenduntur, eo cuius autor ſit flatus aut humor. Vt etiam quis addat pruritum non ineptè, ſi rem propiùs contempletur. Plato quoque huic aduerſatur.

quippe ſcripſit in Timæo, tremorem & rigorem modum eſſe τοῦ σεισμοῦ. Eius verba memini. τὸ δ' ἀεὶ φύσει συναγόμενον μάχεται κατὰ φύσιν αὐτὸ αὑτῷ εἰς τοὐναντίον συναθοῦν. τῇ δὲ μάχῃ καὶ τῷ σεισμῷ τούτῳ τρόμος καὶ ῥῖγος ἐτέθη. Galenus quoque ſententiam perpendit hanc, atque ita commendat vt medicis ſuccenſeat, qui in hac Naturæ cognitione paſsi ſint ſeſe ab eo qui non eſſet medicus, ſuperari. Quaſi non ſit id ipſum Philoſophi potiùs, à quo medicus mutuetur. Motus enim eſt. Ergo cùm vel ſucci vel gummi foras expuuntur, non fit id præter Naturæ leges: ſi intus vel humore vel flatu, qui in ſibilis viridium lignorum, dum vruntur, deprehenditur, colluctante fiat motus eiuſmodi. Quin eodem libro vocabuli tranſtulit vſum alia quoque ad elementa. τὰ δ' ἀνομοιότατα μάλιστα φέρεται διὰ τὸν σεισμὸν πρὸς τὸν ἑαυτῶν εἰς ἂν ὁμοιωθῇ, τόπον. At etiam in ventriculo, id quod iſti Galenifugæ Aboaliſtæ meri neſciunt, fit aliquando tremor. De quo Galenus cùm inter accidentium differentias quædam deſignaſſet, vbi tractat eorundem cauſas, iterum verba facit: at Aboali, quod equidem meminerim, nuſquam. Hic verò noſter ad illam turpiculam ſententiam, fœdiorem appoſuit rationem. Quoniam, inquit, aer in partium ineſt raritate. Quin hæc erat cauſa terræmotum efficiens. At ventus aeris moti affectio eſt. Is, qui ſupra terram exiſtit, flatus dicitur. Ab eo qui ſubtus terram agitatur, terræ tremorem fieri contingit. Ab eo qui in nubibus contingit, eueniunt ipſa tonitrua, ſicuti dicebatur. Hic Minutius cùm ſe velle aliquid oſtendiſſet, conticuit Baiulius. Tum ille, Etſi, inquit, meritò vos amo de iſto animo, cùm Galeni ſitis tam impenſè ſtudioſi: tamen non committam vt quantum vos ei debere profitemini propter ſingularem eius diligentiam in contemplatione veritatis: tantum ego me comparem ad eandem veritatem apud ipſum veſtigandam. Neque piguit vnquam me iuriſprudentiam cum Philoſophiæ primordiis coaptare. Cuius cùm partes habeantur tres: quæ animum colat ad beatitudinem, tum in cognitione poſitam, tum in actionibus conſtitutam: quæ corporis curet ſtatum, atque habitudinem: quæ fortunarum ineat habeatque rationem: vnde Logices, Moralis, Medicinæ, OEconomiæ deductæ ſunt leges: non putaui libero nobiliſque homini, ſolis Scæuolæ Papinianiſve reſponſis acquieſcendum, ſed quæ iudicia darent de rebus controuerſis, protinus ex ipſis vnde illi duxiſſent fontibus, haurienda. Quocirca non parum me apud Ariſtotelem exercui, quantùmque operæ poſuerim in cognoſcendis Galeni placitis, nunquam profectò pœnitebit. Ergo quod in libro de Tremore ſcripſit, hîc inter vos diſcutiendũ cenſeo. Duo ſunt, quæ mihi minus placent. Alterum, cùm dicit non fieri tremorem, niſi cùm quis ſeſe mouere vult. Alterũ, quod ait tremorem non eſſe neruorum affectum, ſed actiuæ poteſtatis. Primum patiebatur obiectionem à capitis tremore. Nam tametſi nolo mouere, tremit tamen. Haud eſt, inquit, ita. nam & aues vbi pendent in aere, nec videntur alas mouere, mouent tamẽ. Nõ apparet tamen motus. Quòd moueant, ex eo manifeſtum eſt: quia ſi auis mortua in eodem aere ſtatuatur, decidet. Hoc fit, quoniam hæc non mouet ſe, illa ſe mouet. Hoc exemplo confudit Galenus id quod eſt ſiſtere, cum eo quod eſt mouere. Nõ negamus in vtroque conatum poteſtatis naturalis: ſed in volente mouere, motũ agnoſcimus: in eo qui nõ vult mouere, motus prohibitionem. Iam tremit ergo moueri nolens, quàm mouere volens. Ita capitis pondus mutat locum inuita virtute. Non enim tunc mouere vult, ſed neque mouere neque moueri. Nam quod putat hanc (neceſſariò fingam) ſtitionem eſſe motum, fallitur. Motus enim eſt mutatio loci: at ſiſtẽdi conatus, neutiquam ad motum tendit, ſed ad motus prohibitionem, quam à ſiſtendo ſtitionem dicebam, ſicut à ſtando ſtationem. Auis autem viuens non cadit, quia motitat aliquantũ ſeſe. Statim enim atque ſeſe delabi ſentit, colligit aerem. Non tamen ſemper id facit vt mouet: neque tamen tum cadit, quia ſiſtit ac tendit neruos. Quare hoc quoque verbo Ligures aucupes vtuntur, ad eiuſmodi quietis deſignationem. Neque verò melius, quod ab Hippocrate deducit argumentum. Prohibet, inquit, Hippocrates eum qui crus habeat vlceratum, vel ſtare vel etiam ſedere. Hinc igitur tam in ſtatu quàm in ſeſſione, quæ vulgò quietis iudicantur, colligemus eſſe motionem. Vtinam tantus vir hæc ſilentio prætеriiſſet. Iam tum primùm conſtat in vtroque membri deuexitatem excipere poſſe facilè defluxiones. Id quod ne contingeret ægroto, decubitum ab optimo ſene præſcriptũ. Pendula nanque crura multum arceſſunt humoris è procliui tanto magis ſtanti. Nempe laborant muſculi, dum vetant rurſum prorſum fieri motationem: idque non mouendo, ſed motum prohibẽdo: quando motus loci mutatio eſt: hic loci ſeruatio eſt. Alterum quod indicabamus, iam nũc dicam. Carpit Herophilum qui dixerit, tremorem eſſe affectum neruoſæ ſubſtantiæ. Haud huius eſſe, ſed motricis facultatis. Et in epilogo ſic. Palpitationes, conuulſiones, paralyſes eſſe inſtrumentorum nocumenta. at tremorem affectum imbecillæ facultatis. Atenimuero ſi tremor, motus eſt: motus, corporis affectus, tremor erit corporis affectus. Facultas mouẽs non eſt corpus: non ergo mouentis facultatis affectus tremor eſt. Nihilo magis quàm terræ motus eſt affectus grauitatis, quæ in terra eſt. Non enim grauitas quatitur, ſed terræ ſubſtantia corporea. Ita, quemadmodum ſuprà ſtitionem cũ motione confudit, hîc eodẽ modo cauſam cum morbo. Imbecillitas enĩ eſt poteſtatis affectus: ea eſt cauſa tremoris, qui eſt affect' neruoſæ partis. Sic

tis. Sic paralyſis, cōuulſio, palpitatio, ſunt partiū affectus, quorum cauſæ ſunt facultatum debilitates. Poſtremò cùm definit morbum, affectum qui primus impedit membri functionem, atque iccirco læſionem eius: hic ſtatuit morbum facultatis læſionem. Omnino vel altero in loco falſus, vel vtroque. Nanque in febre fit potius virtutis læſio quàm membrorum: calor enim non naturalis obruit naturalem, atque auertit ab officiis propriis. In tremore verò quid? Nō enim tremor officit viribus, ſed frigus: puta aut venenum, aut humor, aut aliud tale quippiam. tremor autem eſt aut morbus, aut accidēs. Hæc ſi minus probabuntur vobis, at ſatis mihi fuerit à Iureconſulto profecta, quæ nondum viderit vllus veſtrorum factioſorum. Quare cedo quæ ſequuntur. Nihilo, inquit ille, meliora. Icirco in locis arenoſis non moueri terram. Cæterùm alia ratione cauſa deducenda eſt. Quippe iis in locis multum ineſt aeris. Sed icirco nō fit quia partes obſidentes aerem mutuis inter ſe cedunt obſequiis, neque contrà nituntur. Non enim continuum corpus eſt. Sed & illud malè: ἀλλ' ἐν τόποις μανοῖς. Imò nuſquam in corporibus denſis: in quæ aeris aditus nullus, vnde poſtea cogatur erumpere. Aquæ verò tunc attribuit, cùm dicit ὅταν ἐνίοτε ἐν τῷ ὕδατι κινῆται καὶ τῷ ὄρει. Turbo potius in aqua dicatur, aut κλυδών. Cuiuſmodi locus eſt ad promontorium, quod Vaſcones & Cantabri vocant *Capberton*. Tranquillo nanque cælo ſecundum litus illud excitatur flatus quouis decumano maior. Minus quoque ſcitè idem attribuit aquis & lapidibus: cùm ξηρὸν vtrunque dixit. Quippe nullum ſuppeditatur exemplum vſu: nulla ratio præfertur ab etymologia. Sed origo vocis exprimit potius contrarium. Nempe παρὰ τὸ ἱστάναι τὴν ῥοήν. Solidæ nanque rei fluxis intereſt ac liquidis certos terminos conſtituere. Illud quoque ab Ariſtotelis dignitate lōgè alienum eſt. τῇ φύσει τοῦ ἀέρος τοῦ θερμοῦ καὶ ξηροῦ ὄντος τὸ ἀναβαίνειν. Quin equidem à Philoſophorum nullo vnquā dictum reor, Aerem calidum & ſiccum. De frigore caloréque controuerſantur: humidum vno ore concedunt omnes. Non præteribitur ſine commendatione verbum κατακυριεύειν. Sic enim eſt, vt aeris partes dominentur, & ſint potiores. Ariſtoteles in ſecundo libro de Cælo, τὸ κυριώτατον τοῦ παντὸς, quod eſſet in vniuerſo præſtātiſſimū, vocat. idem vſus Demoſtheni. Et habem⁹ κυρίαν ἡμέραν. & apud Galenū τὸ κῦρος διαγνώσεως & in quinto de locis τὸ μὴ εἶναι ἀρχὴν τῷ κυρίων ἓν μορίων, id eſt, non eſt membrum primarium. Atque is qui in animalibus negabat motum, auſus eſt addere, ἀλλ' ἐν ἄλλοις πᾶσι. Neque eo contentus, addidit καὶ πολλάκις. Exempla quoque appoſuit, ἐν θερμαινομένοις καὶ ὑάλοις καὶ λοιποῖς μετάλλοις. Nemo tamē ollam vnquam vidit tremere neque vitrum, niſi cùm intus aqua feruet, ex eius motu mouetur. At idem lignum quoque facit. Et agitante intus humore ſeſe ſubter cortice, cùm tentant eruptionem lacrymæ, nihilominus euenire par eſt. Senſum latet, quia non obſeruatur. Quin ea muſica inſtrumenta quæ vocant organa, tubis caſſiterinis confecta, ſi maiora ſint, dum fiſtulæ inflantur illæ, non ſolùm tremunt ipſæ, ſed & ſaxeæ pilæ, quibus templorum tholi ſuſtinentur. Hoc admota manu ſæpenumero deprehenſum eſt à nobis. Tanto magis templorum turres, æneis pulſatis tintinnabulis. In vitro tamen & in fictilibus cùm multi ſint meatus, atque intus concluſus aer, nunquam tamen inde tremere ſunt deprehenſa. Diſſiliunt ſanè calore circunuenta, cùm flatus obieſſi in cauernulis attenuātur. Gelu quoque, propterea quòd aquea natura vitri eſt. Cogitur ergo magis, quàm quantum eius natura fert: tulit autem quātum & quoad licuit per ignem. vlteriora momenta pari non poteſt quin abſiſtant partes. Poſt hæc vbi rationem dat egreſſionis aeris, rectè ſanè ſentit. Item æquè bene, aurum ob denſitatem mergi, lignum propter aereas partes fluitare. Dixit ἀρχὰ τὰς, vt πολλάκις. Sic in octauo de Republica Plato πεσσυνταίας. In nono autem etiam ſeſquipedale, ἑπταπλασιοπολλαπλασίας. Verba ſequuntur quæ me valde remorata ſunt, ὅθεν οὐ διὰ τὰ φύλλα οὐ κατωθεῖται τὸ κατὰ βυθὸν πολλάκις ξύλον, ἀλλὰ διὰ τὸ καταρρέπον τὸ βαρύ. Nonne ſatis erat ſic? Non prohibent frondes quin lignum ſubmergatur, vbi nō ſubmergitur. οὐδὲ τὸ ξηρὸν διὰ τὸ καταρρέπον. Addēdum verbum abſque negatione. Neque grauè mergitur, puta aurum propter τὸ καταρρέπον. Quod quid ſit cùm haud ſciam, ne laborabo quidem. Sed pro nobis Ferrerius, vt ſolet. Aliter, inquit ille, hic. Non propter folia fundum non petit, quod ſæpè fundum petere ſolet lignum, nec propter grauitatem: ſed quia aliud ſolidum eſt ac denſum, aliud rarum. Profectò mirifica verba. Nam ſi buxus fundum petit, citiùs faciet cùm viridis eſt quàm ſiccus. Si ergo viridis ramus foliatus fluitarit, foliorum beneficio continget id neceſſariò. Tum quod negat grauitate vrgeri trahíve ad fundum, quis non deputet inſani verba eſſe? Nō enim rarum omne fluitat, ſed id in quo plus aeris eſt ſcilicet. minùs ergo graue. Hic verò noſter diſſimulauit τὸ καταρρέπον. Sic & ſuprà, illam aeris, quam tu meritò dānabas ſiccitatem, ſuſtulit de medio. Perpulchram ſanè μάχαιραν, & haud noſtrarum ſimilem. Sed in viam redi. Etiam, ſequutus Baiulius, minus probis vocibus hic vſus eſt, ad ea quæ proponerentur. Dixit βραχὺ, i. breue, lignum in aquam ſi demittas, fluitare. Quin longum quoque nihiloſecius, & latum optimè. Imò verò quanto longius ac latius, modò ſit eiuſdem ſpiſſitudinis, rectiùs, commodiùs, leuiùs & extat & fertur. Temperaturæ gradus idem adiuuatur à figura, ſiue (vt prudentiùs dicam) modus dimenſionis: id quod eſt etiam in quarto de Cælo diſputatum. Ἐπιπλεῖ rectè: rectiùs ἐπιπολάζει. Quæ deinceps adiungit, vulgaria ſunt: vſque dum ſcribit, omnia fo-

bes referantur. Iiſdem nimirum legibus Iouis ſuperficies vna futura ſit cum ſuperficie Saturni. Ad illud diuerticulum fugiendum: Mathematicè vnum eſſe, quia nihil corporis intercedit: Phyſice non eſſe, quia diuerſis ſub formis conſtent. Ita videtis δῆθ᾽ ὑπὸ ἀπύρου λαμπτῆρος ἐν ἀχλύι σκοτεινῇ τὸ φῶς ζητουμένους ἡμᾶς μᾶλλον. Græcè dixi quò noſtras indicarê miſerias in quæſtione veritatis: dedecus celarem τῆς ἀποτυχίας. Sed ad rem. Ab aere fieri dicit hoc vt fluitent, non autem à ligni materia. Hoc ergo fuerit illud ὑποκείμενον, de quo ſuprà quærebamus. Quapropter alterius offert exemplum materię. Ideo quidam lapides fluitant, inquit, quia vacuum quod in ipſis eſt, exuperat partium quãtitatem. Intelligẽdum hîc vacuum quod opponitur denſo, non autem pleno contrarium. Abutitur ſcilicet voce hac. Itaque coactus fuit addere: Locum aeris eſſe maiorem quàm terreæ locum molis. Declarat igitur τὸ κενὸν aeris eſſe locum. Cæterùm haud ſatis eſt eſſe maiorem: quin longè maiorem oportet eſſe. Paruum ſiquidem terreum corpus in maximum corpus aereum diffunditur. Quod eſt in ſecundo de Generatione, & in ſecundo Meteoron. dicebatur: plus occupare loci rarum, quàm idem denſum. Quare, inquit, rupis cotiſve leuioris fruſtum in aquam ſi demittas, eius extabit dimidium, alterum dimidium ſubibit aquam: propterea quòd plus habet aeris quàm lapidis. Plus in mole, inquam, ſcilicet quanta ſit ſatis ad æquandam leuitatem ſuam cum lapidea grauitate, non autem in vi: ſic enim plus extaret quàm dimidio. Quo in loco poſſem alia quoque, ſi audeam, attingere. At vereor ne occurrendo toties, offendam. Tànto, inquit Minutius, tibi frequentiùs atque audaciùs accurandum eſt ne ſis animo ſemper impedito. Non enim te potes ex hiſce turbis ſine turba expedire. Age age quicquid id eſt, eſto iam. De memorabili, inquit ille, æqualitate, quę tam inęqualiter tractauit diſputatores potius quàm ab illis tractata eſt, vt integrum librum Gentilis ingeſſerit ſuis commentariis. Non meliore conſilio quàm qui tot tantáque de tribus doctrinis conſarcinarũt. Optimi quidem viri illi atque doctiſſimi, ſed immodici, atque, vt ita dicam, intempeſti. Quod igitur iſti dicunt æquale ad pondus, id nequit inter Philoſophos vel recipi vel admitti. ignis enim pondus habet nullum. Reliquum eſt vt ſit æquale, aut reſpectu ad menſuram, aut ad vim, aut ad proportionem. Ac menſura quidem æqualis, inter ignem & terram conſtare nequeat in corpore viuẽte. Si verò vis æqualis omnium ſit, tum verò corpus illud nullam vnquã in partem naturaliter moueatur. Vltimus modus eſt, quem Galenus πρὸς τὴν δικαιοσύνην referebat. Vt quia latitudo ſanitatis (exempli gratia) certis continetur, vt ita dicam, ſpatiis elementorum: quæ portio accedet ad punctum intimum, ea ſit circunſcripta ratione huius æqualitatis. Si viuẽs homo conſtitui poteſt tribus terræ partibus, cùm terræ plurimum habet: & duabus ac ſemiſſe, cùm multum: & ex duabus, cùm ſatis: hũc ad illam mediocritatem recenſebimus. Cui miſtioni non eſt neceſſaria æqua ignis natura: ſed ſi duas ignis partes qui obtinet, plurimum habet: qui vnam & ſemiſſem, multum: qui ſemiſſem, ſatis: hic ſemiſſis ignis duobus illis terræ aſſibus æquale fuerit. His dictis, cùm oculos, vt ad reliqua pergeret, in librum coniceiſſet: hæc, inquit Minutius, vt indicta ſilentio præterires? Malim iſta quidem ad quæ te iam paras, ignorare. Nihil vnquã accuratiùs audiui. Igitur ad alia. ῥαχίαν, inquit, pro coticula poſuit. Pollux in primo, pro litore aut ſcopulo. Plutarchus in commentario, εἰ πρεσβυτέρῳ πολιτευτέον, pro ſtrepitu: ῥαχίαν ποιοῦντι ἐν ὕμνῳ, καὶ ψόφον. A ſcopulorũ, atque littor, alliſione fremitum expreſſit. habetis & apud Sophoclem. Vt in tranſcurſu noſtrum hunc ſermonem faciamus hilariorem Virgiliana eruditione. Ille nanque cùm eſſet omnium bonarum literarum pleniſſima bibliotheca, refer ſit opus ſuum diuinum illud, variis atque reconditis literaturis. Cæterùm tanta dexteritate atque pudore, vt ea vix attigiſſe videatur. Itaque de ſcopulis dixit, *Dorſum immane mari ſummo.* Græci enim ῥάχιν dorſum vocant, ῥαχίαν ſaxum quod extat è mari. Sic eſt apud Strabonẽ, Thucydidem, & alios. Deformauit autem ſentẽtiam obſcuritate orationis. δῆθ᾽ οὕτω, inquit, πάντα τὰ λίθη ἐκ βαρύτερα εἰσὶ τῶν ποιούντων λίθων. At qui lapis? Nam quantum in ipſo eſt, verúmne ſit hoc, ſanè neſcias. ῥαχίας enim non ſignificat pumicẽ, de quo hic intelligat hæc dici neceſſarió. Docet autem nos Plinius Thyrçum lapidem natare fluitaréque grandem: comminutum mergi. Quam cauſam ſubiicet, hæc à nobis eſto. Aeris in eo multum contineri, non in minimis partibus, vt in lignis ſolet, ſed inter maiuſculas. Quibus diſſitis, ſimul cum abeuntis aeris leuitate, natandi beneficium amittat. Sic peluis ænea fluitat integra: conciſæ pars longè leuior mergitur tamen. Ratio eſt, quòd aer, qui eius in ſinu eſt, tam repentè nequit ſeparari, quàm citò pondus deprimere poſſit. Perſtat igitur. Si foramine ſubire poſſit aqua, tum decedet aer: quia paulatim res ea geri queat. Itaque minus rectè Plinius eodem loco prodit: inania vaſa non faciliùs quàm plena ex aquis extrahi. Quin illa ipſa inania nullius egent penitus extractionis, ſed multa vi vix depreſſa ſpontè reſiliunt, adeò vt etiam deligata ſecum ſuſtollant onera. Ita nos ſuſtinebant natare diſcentes pueros cucurbitæ: quod munus explebat antiquis cortex. Quæ verò ſcribũtur hîc de lapidum generatione, minimè pertinent ad hunc locum. Sed vniuerſalis conſideratio tractationis intereſt, quæ miſtorum affectus deſignat. Priuatim verò ſpectat ad librum de terris, glebis, lapidibus, lapillis, gemmis. Nam metalla gemmarúmne ſubſequantur an antegrediantur generationem, parum eſt di-

Digitized by Google

ligenter à Philoſophis obſeruatum. In Timæo, de lapidibus Plato: certo commentario Theophraſtus. Plinius non bono conſilio diuerſis hæc maximè locis tractat. In ſecundo lapidum naturam exequutus, in vltimo gemmarum, lapillorúmque texit hiſtoriam. Eadem tamen & natura & generatio: materia ſub alia forma ſpeciei. In iis enim maxima ex parte aquea & aerea lux. Nihilo conſultiore opera, cùm à ſimplicibus corporibus inchoatum opus deduxit, poſt terrarum deſcriptionem, ſtatim ad rem maximè compoſitam: hominem dico. Inde narrationem illico demiſit in res minus compoſitas: verùm euerſo ordine. Marmora enim gemmis prætulit. At ſunt hæ compoſitiores atque operoſiores. Ad propoſitum redeamus. Gignuntur, inquit ἐκ τῆς συγκρούσεως τῶν ὑδάτων. Ex aquarum mutua offenſione: quaſi ſit hoc efficiens, & ἀρχή. Materia verò ſpuma. ſpuma nanque ex colliſione. rareſcit igitur aqua primúm. Sic aerea natura pinguior ac viſcidior diutiùs conſtat, quoad calore quopiam mariſve ſalſugine deniſcat ad lactis, vt hic inquit, modum: tum collecto ex attritione ſabulo fiat lapis. Prudenter addit, τῷ ἐπιμένειν τοῦ χρόνου. Multæ nanque multiplicíſque interpolationis eget aqua vt lapideſcat. Ad aquas calidas parieti adhæreſcentes cruſtas legimus ex aſpergine. Nec aliis naturæ legib⁹ ἁλοσάχνη, & halcyonium. De adarce alibi dictum eſt. Echini marini medullam miratus ſum: lapidea erat, ſed eiuſmodi, vt nemo qui vnquam vidiſſet echinum verum, dubitaret olim vixiſſe illam. Huiuſmodi miracula multa Plinius recenſet, ſcribítque intra arborem lapidem inuētum. Etſi non tam intus conformari, quàm intrò immitti potuit integer: circū quem obductæ partes arboris coaleſcere quiuerint. Quemadmodum de quibuſdā ſpoliis videtur ſcribere Theophraſtus. In mare autem bonus hic vir ingreſſus, ſi non exit ad plantas, in elementi feritatem potius transferatur culpa. Otioſè tamen admodum ſcrutatur arenas, quarum enarret generationem. Terræ, inquit, pars quædam dulcis non eſt. Igitur intra illam partem recepta ſi reſtiterit aqua, nō poteſt ab aere alterari, propterea quòd illæ partes in terra non ſunt: quippe ſalſæ. Ergo concalefactæ tam illæ quàm aqua, luti genus efficiunt natiuum. Cuiuſmodi dulcibus in aquis gigni nequit: ideirco quia in iis non dominatur terræ ſiccitas. Quare vel mutat illam aqua in ſuam ſpeciem, vel propemodum hoc efficit: atque vtrunque alteratur. Indurat ergo terræ duritia, propter vim ſuam compingendi: & aquæ diuidit ita ſubſidentiam, vt è limo fiant particulæ puſillæ. Ac propterea quæ prope eſt mare terra, fit arenoſa. Auditis hominem, qui medio in mari nihil habeat ſalis, vnde condiat orationem ſuam. Miram verò audaciam. Negare dulcibus in locis arenam reperiri. An verò fluuios nullos eius terræ, cuius iſte ſit ciuis, arenas alluere? Tam miſerè, ne dicam væcorditer, immemor ſui, mox vt in campis irriguis aqua dulci ſcribat arenam generari. Multis in æſtuariis ad fundum arena nulla eſt, ſed limus: reliquiæ ſcilicet maritimarum quiſquiliarum, quæ ibi relabente reſtitarunt æſtu: vnde græca vox λῆμμα. Subtus verò quantumquantum, totum id arena eſt. At interiores ac ſubteriores venæ minus ſalſæ: vt omittam quod vulgò canunt nautæ, maris fundum dulcibus aquis eſſe mitiorem. Et accedit propius ad opinionē Philoſophorum. Nam ſi ſalſugo contingit aquæ propter Solis vim: igitur quæ aqua maximè remota fuerit ab ea vi, maximè videtur ab ipſa diſtare ſalſugine. Plinius tamen ab hac ſententia diſceſſit in ſecundo, non ſine admiratione ſuorum popularium: quandoquidem in xxiii. ſectione propoſitarum quæſtionum verba ſunt quæ pro nobis aduerſus illum faciunt. Arena verò terræ ſpecies eſt, ſicut & ſabulum, & calculi & lapides volares, quos à glarea nominant alicubi *glareones* Itali: qua ex materia montes integros conſtare conſtat, non à mari genitos, vt hic ait, ſed à natura cōditos cum mari ſimul. Arenam quadraginta amplius vlnas effoſam vidimus propter litus: vbi turrim pro portu fundandam redemerat Architectus. Eam reor equidem nulli vnquam antea mari cognitam. Nam quod ait, in minutas ſolui partes, vix credibile eſt à natura fieri: vt quæ ad Cantabros eſt, vllis olim ſæculis detritior ſit futura. Partes item illæ terræ, quem habeant ſuæ ſalſitatis authorem, contemplandum. Non enim à terra ſalſedo, tanquam accidens à ſubſtantia. Frigida terra ſalſedo, calorem habēs ſuæ principium generationis. Attendite & id, σκληρυνομένη ἢ σκληρότητος τῇ δυνάμει τῆς συμπήξεως. Nam ſuprà quoque τὴν σύμπηξιν, attribuit aquę: & hîc terræ, non aquæ. Et agendi poteſtatem aſſignat terræ; quæ tamen omninò paſſiua eſt. Nam neque frigore hoc, neque ſiccitate agit quicquam. Denique duritia nihil poſſe durum fieri, niſi per admiſtionem: nemo neſcit. Non igitur erit τῇ δυνάμει. Cauebo verò mihi ab illo dicendi modo, ἅπασα ἡ γῆ οὐκ ἔστι γλυκεῖα. Sic enim dulcis eſſet nulla. Quod verò dixit, πηλὸν ἔμφυτον: ſumptum id eſt de primordiis Philoſophiæ. Quoniam limus in potentia fuit illius naturæ: quaſi dixerit, genuinum. Sic Ariſtoteles ventos vocat ἰθαγενεῖς, qui ſuis è natalibus rectà ſpirāt. indigenam vocauerim Latinè. Ita corrigendus codex eſt, vt addatur negatio: ὅτι οὐ κρατεῖ ἐν τούτοις ἡ ξηρότης. Scilicet in dulcibus aquis deſit ſiccitas. Alioqui contradicat ipſe ſibi: niſi cum tuo duce, Ferreri, diuerſam inſiſtis viam. Imò te, inquit ille, (quod minimè reris) ænigmate verberabo. Nam neque tecum ſentit hic, neque aduerſatur tibi. Quī fieri poteſt? ait Baiulius. Atqui factum, inquit ille. Nam neque addidit negationem: & τούτοις interpretatus eſt, illis: non autem iis: nouo errore corrigens errorē. Profectò, vt huic aſſētiar Scaligero: verſionis onus piſtrinariū eſt. Ad molā enim alligati vertimur in gyrū

æquè

“ æquè atque vertimus, Tu verò, vbi voles. Ap“ pendit, inquit ille, huic impoſturę auctarium de “ nihilo meliore merce. Idem nanque contingere “ re campis apertis Soli, atque vliginoſis. Are“ ſcũt enim partes eorum Solis vi, dulci nimirum “ exuſto ſucco, quò fiat vt ſabulum generetur. Id “ eſſe maximo argumento: quia ſi quis profun“ diùs fodiat, natiuus inueniatur limus. Eſſe verò “ hunc arenæ radicem: non enim arenam fieri, ni“ ſi per accidens. Atque hæc quàm vera? Eſt in Galliæ parte regio, quam nunc vocat *Beauſſam* vulgus. Ibi arbor nulla, omnia ſub imperio Solis ſunt, vligo lætiſſima, vber glebæ feliciſſimũ, arenarum nihil. In Aquitaniæ tractu, quas *Lanas* appellant, ericis, geniſtis, paliuris, aliíſque fruticillis eiuſmodi tota facies operta eſt, quo minus Solis radios apertos experiatur. Nihil ibi præter arenas etiam profundiſſimas. Contrà, permultis locis ſub aruo pinguiſſimo ſubſunt arenæ: ſubter eas ſaxei ſcopuli. Neque magis verum eſt, arenam per accidens fieri, quàm lapillos. Forma enim ſua eſt, qua ſit arena, non puluis, non lapis, non aliud terræ genus. Si per accidens exiſteret, aliquãdo coiret vel aqua vel igni. neutro fit. Adhæc, in aqua putreſcit nunquam. Plato in Timæo de arena & ſaburra nihil: de generibus aliis terræ concretæ multa. Etiam videre eſt quàm diligens fuerit Theophraſtus, niſi vitii culpam ſuſtineat iniuria temporis: vnde facta eſt tam præclari commentarii mutilatio. Ita digerit Plato. Saxum, fictile, lapis, lapidis ſpecies fuſilis, ex quo vitrum. Generationẽ verò deducit ab aqua cõcreta. συμπαγὲς ὄν, inquit, ὕδωρ μεταβαλλὸν εἰς ἀέρος ἰδέαν καὶ πάλιν εἰς ἀέρα ἀέρ. ἀλλ' ἄνω βαρὺς, περιχυθεὶς τῷ γῆς ὄγκῳ σφόδρα ἔθλιψε, ξυνέωσέ τε αὐτὴν εἰς ἕδρας, ὅθεν ἀνῄει νέος ἀήρ. Et concludit συνωσθεῖσα δ' ὑπὸ ἀέρος ἀλύτως ὕδατι γῆ, ξυνίσταται πέτρα. Deinde diuidit in ſpecies. Aerem verò commiſcet ad ſplendorem. Tantum abeſt vt per humidi conſumptionem factum dicat lapidem, vt eius materiam conſtituat humorẽ. Sic etiam Empedocles. Lapidem feruentium aquarum vi concreſcere: id quod & Ariſtoteles recitat in xxiiii. ſectione. Et in xxiii. iam dixerat arenam eſſe ſaxum puſillas in partes fruſtillatim comminutum fluuiorum agitatione, mariſve ſalo. Sic in hoc ob æſtum, in illis ob curſum, arenam fieri: in lacubus immobilibus nullam. Iſte vult per limi concretionem: ille contrà, per diſſipationem. Ægyptum alluuione factam vult Herodotus: quia ſuperioribus locis arena ſit. At enimuero multis in partibus arena viſitur, nullius aquę vel argumento, vel veſtigio, vel ſuſpicione. Quare neque limus pro materia, neque pro efficiẽte poſſit humor aſſignari. Neque veriſimilius eſt, ex maioribus lapidibus minores factos per diſſolutionem, quàm ex minutis maiores per concretionem. Locus eſt in ea, quam dicebam, Aquitaniæ parte, *Lanarum* nomine (*Cohortes* vocant) ſub prætura Vaſſatenſi. Eius loci lapicidinæ ferunt ſaxa, quorum in ca-

A uernulis adhæreſcũt myrtuli, buccini, cochleæ, non alia conſtantes materia quàm cuius eſt earum matrix: adeò verò frequentes, vt pleræque directiones earum occurſu deprauentur in ędificiis. Ibi qui putet Oceanum reſtagnaſſe, vix vniuerſos Aremoricos à diluuio vindicare poſſe videatur. Hoc ideo dico, quia ſi marinæ ſpecies extra mare generantur ſaxeæ: nihiloſecius arenas procul ab illo concreari poſſe fateamur. Nam quemadmodum dicebamus, integri montes arenarum ſunt in Vaſconia paſſim: quos ſi tandiu texit mare, quoad ſabulum gigneretur: neceſſe fuit, vniuerſam penè Galliam totis illis ſæculis ſub mari latuiſſe. Quod verò videre velim, quò ſeſe receperit, poſtquam hinc deceſſiſſet. Concludent igitur emunctiora iudicia con-

B tra noſtrum hunc ſic pote: Fluuii arenoſi, qui non ſalſi. Arenoſa terra ſicca, humore nullo. Arena ſub pingui terra. Arena ſine limo. Ergo neque ſalſitas author eſt arenæ, neque humor, neque Sol, neque limus. A ſale proinde petas argumentum. Ab Sole cõcretum in magnos grumos, ſub Sole poſitum haud vnquam areneſcere. Nota mirificam vocem. Εἰσί τι ἀμμακρυσμώδη ἀπὸ ὕδατος γλυκέος, & mox μακρυσμός. quaſi factum ſit à natura id. μακρυσμὸν enim authorem notat actionis, quam ſignificat. Facetè dixit, ἐξάγεσθαι τῇ κινήσει τοῦ ἡλίου, mora motus ab arenæ effectore mari fertur, deinde ad effectum effectoris: ſalſuginem, inquam, cuius authorem Solem facit. Verùm laxè nimis dicit, κατὰ τὴν θέσιν τῶν λεχθέντων. Neque enim ſic fit ſalſum, quod ſal-

C tum nt: ſicut arenam dicebat arenam fieri. Nam ſalſilago creatur ademptione partium dulciorum. Arena verò totius humoris. Feratur tamẽ intra τὴν ἀκριβολογίαν. Tum aſtruit multum ine- “ ptiarum. Propterea quòd ambiat aqua terram: “ iccirco potiore prærogatiua deberi aquæ no- “ men elementi, quàm ipſi terræ. De ratione vel “ puer iudicet. De re ipſa non niſi ſapientibus, quid ſit ſtatuendum conſtare puto. Vel à magnitudine ſumatur argumentum, vel à cenſu rerum naturalium compoſitarum. Nam quęcunque ſunt hic apud nos, etiam piſces ipſi plus terræ quàm aquæ habent. Nam quòd piſcium recentia cadauera quædam fluitent, id efficit aer qui in illorum vacuis continetur. Sicut τἆλλα cadauera terreſtrium. Ea poſtquam ſub aquis cõ-

D putruerunt, multo concepto aere de putredinis calore, ſurſum enatant. Cæterùm piſcis fruſtum in aqua inditum fundum petet: non igitur aquæ plus habet: tanto minus, quæ ſurſum creantur exortes aquei loci. A mole verò ſi euocemur ad huiuſce rei diſquiſitionem: vt Gręcum eſt prouerbium, ſecemus medium. Aquæ facies ergo, quę comparet, terrę tractu tota fuſior eſt: etiam ſi demantur appendices fluuiorum. At ipſa corpora ſi conferantur inter ſe, vix, exempli gratia, ſemuncia eſt aqua totius ad aſſem terræ. De more ſuo ῥίζαν hic appellat principium. Arabes ita loqui ſoliti ſunt. rerum principium radicem

vocant: plantæ principium non radicem, ſed ve-
nas. Et odioſa ſententia: ἡ ῥίζα τῶν φυτῶν ἐϛὶν ὑδάτων
γλυκερόν. Aqua enim ſuis primordiis inſipida. Si-
quidem dulcedinis opifex eſt moderatus calor.
At is in aqua nullus. Omnium Philoſophorũ
conſenſu eſt in natura frigidiſſimum. Non ergo
conſtabit aqua ex atomis Democriti. Corpuſ-
cula nanque omnia illa figurata ad guſtus omnẽ
ſpeciem. At inſipidum priuatio eſt: non enim
ſenſum afficit, ac ne tentat quidem. Erit ergo
corpus ſine figura quippiam: ridiculé. Nam ex
vacuo totam efficere nequeat aquam. At ſolum
vacuum figura carebat. Hic autem veterum fo-
uet ſententiam, quorum fuit princeps Thales:
Aquam ſolam eſſe primum rerum elementum.
à qua tantum abfuit Ariſtoteles, vt in ſecundo
B Meteoron. ne fluminum quidem principium
cõceſſerit haberi. Hinc ex propoſitis conſtruit
“ demonſtrationem. Aqua leuior eſt quàm ter-
“ ra: ergo aqua dulcis, quàm ſalſa. Nimirum quia
“ ſalſa terrea eſt. Qui cõfirmat exemplo iam per-
“ uulgato. Dulcem aquam ſubiturũ, idem in ſalſa
“ nataturum. Ariſtoteles in propoſitis quæſtio-
nibus, oneratas naues extare plus in mari, quàm
in fluuiis. Haud plenam tamen hîc addit ratio-
“ nem. Dulcem propter partium tenuitatem ſuſti
“ nere non poſſe: ſalſam propter craſſas poſſe.
Mihi aliter videtur. Nõ propter partium tenui-
tatem, craſſitudinémve, quicquam eſſe aptum
vel ineptum ad ſuſtinendum: ſed ex earum co-
hæſione. Quapropter in oleo defæcatiſſimo
plus extat lignum quàm in aqua. Olei tamen
C partes tenuiores: aerei nanque plurimum obti-
net, aquæ multum, terræ exempta fæce minimũ.
Itaque gutta pannis aſperſa latè ſubit, ac diffun-
ditur: aqua non item. Quæ cauſa eſt vt ſtilus
duapondo mucrone demiſſus in aquam citiùs
deſcendat, quàm lamina decempondo eandem
in aquam ſecundum ſuperficiem impoſita? Sci-
licet ſeparat ſtilus partes: lamina nõ ſeparat. Sic
quod aqua non ſuſtinebit, ſuſtinebit aquæ gla-
cies eiuſdem: non ob partium differentiã, quan-
doquidem ſubſtantia eſt eadem, ſed ob partium
differentem poſituram. coniunctiores enim ſũt.
Qui poſuit exemplum, vt efficeret quod præci-
pit Philoſophus in ſecũdo Metaphyſices: Non
poſſe quibuſdã, niſi exemplis, perſuaderi. Quip
pe rationes etiam veriſſimas, ſi vulgares eæ non
D ſint ac paſſim receptæ, non admittere. Hoc ge-
nus hominum vocat idem mancipia ſenſuum,
atque intellectu mancos ait, in duodeuiceſima
ſectione. Ecce verò appendicem. In mari mor-
tuo nullum animal mergi: nihil propter ſiccita-
tem gigni. Aiunt tamen ex Ariſtotele Cypriis
in fornacibus pyrauſtam generari, quam etiam
pyralin vocat Plinius. Tametſi mauult Her-
molaus, pyroton: pyralis auis apud Ariſtotelẽ.
Dixit, animalia non mergi. Sic Plinius, Came-
li, inquit, ac tauri impunè fluitant. Inde fama ni-
hil in eo mergi. quaſi de cęteris nullo dum facto
periculo. At Solinus certò quicquã mergi ne-

A gat. An de eo Strabo quicquàm ſcripſerit, nunc
non memini. Geneſareticum tantùm nominat.
De bitumine quoque Babylonii ſoli: ad hæc in
eodẽ mari nihil quicquã gigni. Ratio ὅτι κινεῖται
ἡ ξηρότης ἐν αὐτῷ, καὶ ἐν παντί, οὐδὲ κοινωνεῖ τοῦ σχήμα-
τος τῆς γῆς. Quæ verba non paruæ indigent con-
ſiderationis. Nempe in ipſa terra multa oriun-
tur, aſelli, lumbrici, talpæ. Nihil autem propiùs
terræ naturam, quàm terra ipſa. Non igitur eſt
ſiccitas in eo mari, quatenus ſiccitas eſt, ſed ſic- ”
citas inepta ad generationẽ. Quæ ſiccitas ſub- ”
ſcriptorem, atque etiam collegam ſuæ habet
ineptitudinis amarorem. Sed & peſſimè dixit,
σχήματος: quod accederet ad figuram terræ. Ve-
rùm neque figuram eſſe vllam elementis in ter-
tio de Cælo diſputat Ariſtoteles: & in quarto,
ne ad motum quidem quicquam facere ἁπλῶς
τὸ σχῆμα ποιεῖ τὸ κάτω ἢ ἄνω, ἀλλὰ τὸ θᾶττον: tantum
abeſt vt quicquam præſtet ad generationem.
Tum ſi quis terrę globum ſpectet, æquè intelli-
gat aliis quoque communem elementis eſſe fi-
guram illam. Proſequitur ab his rationem ſalis
generandi, poſtquam de maris ſalſitate verba
fecit: eámque ſudori comparat, atque apponit
(vt retur) cauſam. Fit, inquit, ſal in ſtagnantibus
aquis, in quibus quod erat dulce ſalſeſcit. Supe-
rat verò terræ ſalſugo ſalſuginem illam: in illa e-
nim remanet incluſus aer, in hac non remanet.
Ac propterea non eſt illud terræ corpus parti-
ceps ſecundum omnem modum cuiuſpiam dul
cedinis. Siquidem aquæ genus id eſt, quod exit
ex ipſa terra, ſicut ſudor. Quæſiuerunt aliqui,
Sal quare non niſi dulcis aquæ cõmiſtione fiat,
cùm ſit calidum & ſiccum. At iſti ſupponunt
falſum: nam & ſine dulci fit. Contẽtioſis autem
reſpondebimus, Aqua dulci cohæſionem tem-
perari. In cautibus tamen exeſis Ægeo mari, ad
Nauplium & Epidaurium, ſcio lectum ſal à mi-
litibus ex aſſultu fluctuũ relictis ibi, mox à Sole
concretis aquis. Aqua verò dulcis id præſtat, vt
de pinguitudine ſua deponat aliquid mare. quod
enim tale eſt, minus commodè concreſcit. ideir
co glacies ex aqua fit, ex oleo non fit. Spiceſſit
oleum, non glaciatur: ſic & aer. quod & à Phi-
loſopho edocti ſumus. Id etiam verúmne ſit, cõ-
ſiderandum: quod erat dulce ſalſeſcere. Nam
ſanè ex aqua ſalſa fit ſal: neque dulcis illa prius
ſaleſcit, quàm ſalſeſcat. Adhuc dubitabo, an ter-
ræ ſalſitas ſalis ſuperet ſalſilaginem. non enim
videtur. Actu nanque ſal ſalſum eſt: terra verò
potentia tantúm. Neque affectio terræ propria
eſt ſalſitas: & ſalis propria eſt. Sed ſalem ſub ter-
ra fieri, ſicut & ſulfur, & ignes, quónam authore
alio quàm cęlo? Salem verò terrę ſudorem cùm
vocat, ſanè facetus eſt. Hoc idem cùm de mari
dixiſſent antiqui, riſit Philoſophus in Meteoris.
Illud attentiùs in memoria habeamus, Terram
ſine humore nunquam vel ſaleſcere vel ſalſeſce-
re. Quare cùm Sol ſit efficiens, aqua materia:
terra potiùs eſſe videbitur (parcite auribus viri
elegantiſſimi) commateria. Nam efficientis ra-
tionem

tionem ſibi nullo modo vindicare poteſt. Plato in Timæo ab aqua ſalſa, & terra, vt ſalſuginem ab aqua trahat, à terra concretionem. Nitro quoque olei principium attribuit quoddam. Plutarchus ceiui lacrymam dulcem, apri ſalſam ſcribit. Apponit cauſam: frigus in Ceruo, calorem in apro. In calidis animalibus atque animoſis excrementa omnia calida, amara, ſalſa. In xxiii. ſectione, ſtans aqua ſaleſcit: ex mobili ſal nullum fit. Exigit enim concretio quietem. Et ibidem, Maris aquam quo plus coquitur, eo plus acquirere ſalſedinis. At calidior eſt prope litus (vt eſt in quinto Hiſtoriarum) ſanè ex reflectione radiorum à propinquitate fundi. Et apriciora omnia litora concaleſcentibus faciliùs arenis. Quónam igitur modo litoralis aqua dulcior ibi dicitur ab eodem? Contrà nanque videri debeat: ſi ſaleſcit à calore. Quo enim coctior, eo calidior. Reſpondeo, Motu aquam calefieri atque aereſcere: dulceſcere igitur. ſpumeſcit enim: non ergo parum concipit aeris. Plutarchus, alios humores agitatos frigeſcere. mare incaleſcere. fortaſſe. Nempe omnis aqua calorem concipit agitatione: aeris enim haurit multum. Ex æſtiuis extractam puteis cum iumentis potui damus, ne frigore ſuo noceat, aut torminibus, aut angina, vexatam prius baculo exhibemus. Hæc cùm dixiſſet, reſpirabat. Percontanti Minutio quid eſſet negotii: Vota, inquit, ſoluamus Neptuno, vt ait ille, ſalſipotenti. Iam verò tandem vix enauimus, ac terram attigimus, in qua ſtirpes intermiſſas reſalutemus: atque vtinam melioribus auſpiciis. Nam quaſi rem arcanam ex Iacchi, vt aiunt, vanno myſtica notandum monet. Quocirca nouum hinc inchoare caput licet.

« Scire, inquit, debemus, plantas eſſe non ex « ſimplici materia, ſed compoſitas. Quaſi verò hic ſit locus. Nam per initia libri huius poſuit iam δυνάμεις illas. Et in libro De miſtorum affectibus, iam illa verba ſunt: αὗται μὲν οὖν τῆς τε φυτῆς ὑπάρχουσι, καὶ ζώοις. loquitur de qualitatibus: at qualitates in elementis. Ibi quoque in eiuſdem libri extremo, ad animalium atque plantarum hiſtoriam tranſiturus ait, hæc ex condiſſimilibus eſſe compoſita partibus. At nullum ſimplex corpus conſtare poſſe partibus inter ſe diſſimilibus, in ſecundo libro De Cælo iam declaratum fuit. Iam eſt in ſecundo De generatione, quod ſuprà dicebamus, ex quatuor omnia conſtare. Prioris ſententiæ verba memini: ὁμοίως τὰ ὁμοιομερῆ θεωρητέον, καὶ τέλος τὰ ἐκ τούτων συνεστῶτα, οἷον ἄνθρωπον, φυτὸν, καὶ τ' ἄλλα τὰ τοιαῦτα. Alterius hæc: ἅπαντα δὲ τὰ μικτὰ σώματα, ὅσα περὶ τὸν τοῦ μέσου τόπον ἐστὶν, ἐξ ἁπάντων σύγκειται τῶν ἁπλῶν. Illud durũ, αἱ βοτάναι καὶ τὰ εἴδη. Herbæ, & ſpecies. Adiūgit porrò haud ſatis cōmodam « comparationem: Sunt, inquit, cōpoſitæ plantæ, « ſicut ſalſedo ex aqua maris, & arenarum ſubſtā« tia. Eſſet igitur circulus in natura. Sic efficiens cauſa ſuum haberet effectum pro cauſa efficiē-

A te: aut forma formatum à ſeipſa pro forma ſua: aut materia materiatum pro materia. Nam ſi quemadmodum ſuprà dicebat, ex aqua maris fit arena, propterea quòd aqua ſalſa eſt, & ex arena fit ſalſugo. profectò ἴσως κύκλῳ ἀποδείκνυται. Quod tamen eſſe ἀδύνατον in Reſolutoriis declaratum eſt. Præterea non eſt ex aqua & terra compoſita ſalſugo: nam quæ & quota ſalſuginis pars aqua eſt? nuſquam ſubſtantia pars eſt accidentis. Etenim pars & totum ſunt eiuſdem prędicamenti. alioqui non eſſet vnum per ſe. Mirifica deinde verba fundit, cùm vult cauſam reddere quare planta compoſita ſit. Exhalationes, « inquit, vbi concreuerunt, poſſunt comprehen« dere cauſam, qua fit vt ſint plantæ. Iam illud excuſſum oportuit quomodo concreſcat. non e-

B nim à ſeipſa hoc obtinebit exhalatio, ſed à calore gignitiuo. Cuiuſmodi motum Democritus appellabat, σοῦν, vt Philoſophus in quarto De Cælo ſcriptum reliquit. Verbum quoque συμφυλάττει, Ariſtotelicum ſanè, ſignificat agendi poteſtatem. Itaque dixit δύναται. Cæterùm exhalatio quæ ſit materia, neutiquam poterit formam comprehendere, qua fiat planta. Quin potius comprehendi. Occupatur enim atque vindicatur ab alterius formæ prehenſione. Quippe affectā materiā paratis qualitatibus forma facit eſſe ſecū hoc, aut hoc. Quid autem ſit illud quo afficiat, (hoc ſanè eſt, συμπήγνυσι) magna fuit controuerſia. Hac quoque propoſitione videmus non probari, quod intendebat: quatuor ex elemētis eſſe plantam compoſitam.

C Nempe ἀναθυμίασις, ſuapte natura poteſt vnico tantùm elemento conſtare. Quæ verò ſequuntur verba, ſunt ſanè quàm incommoda. Decidit, inquit, aer inde, atque irrorat locum. Atque ex eo ſeminum proueniunt ſpecies ex vi ſiderum. Nam quid confert aeris caſus ad probandum, quòd exhalationes, vbi aſcendêre, concreſcunt? Neque intelligo quid ſit ἐντεῦθεν. Vnde nanque cadit aer? An vult ex eo aere? Vt ſit aer efficiens plantarum cauſa irrorare nanque effectio eſt. An, ex eo: id eſt congreſſio aeris, & materiæ quæ eſt in loco? Cadere verò voluit, opinor, ad terram ſe demittere. A terra tamen abſcedit aer nunquam. Profectò alium intelligat igitur aerem, ſcilicet ſuperiorem. At ne ſic quidem poſſit. Aſcendit enim aer omnis, non au-

D tem καταπίπτει. Sanè duo ſimul hęc eſſe nequeūt, aer & deſcenſio: tanto minus aer & caſus. Cadit enim quod deorſū fertur natura ſua, poſteaquā ſubductum eſt id quo violenter ſuſtinebatur. Omitto διὰ τῆς δυνάμεως: malim διὰ τὴν δύναμιν. Rurſum verò ineptit, vbi dicit Aquam « eſſe plantæ materiam neceſſariam. At, bo« ne Deus, cuinam miſto non eſt aqua neceſſaria? Ipſa metalla, quæ rerum omnium duriſſima ſunt, ex aqua concreta conſtant. Cùm ex Galeni diligenti obſeruatione, tum ex Pragenſibus fodinis id compertum eſt: opere intermiſſo, ſuperficie per initia madore oblita

tandem Chalcitidis euaſiſſe cruſtam. Iam ipſe A ſuprà teſtam dicebat è luto conſtitutam: cuius luti pars haud parua eſſet aqua. Cur ergo ἀναγκαία ὕλη? Non enim eſt vel plantæ propria, vel aliis miſtis non neceſſaria. In libro De affectibus miſtorum, terram & aquã ſtatuit Philoſophus, quaſi pro materia: aerem & ignem, quaſi pro forma. propterea quòd illa paſſiua ſunt, hæc actiua: eáque tanquam præuia formæ inſtrumenta. Theophraſtus in ſecundo De cauſis, quo in libro recenſet aquarum differentias, è quarum vi plantarũ generi maleficia beneficiáve queant proficiſci, aqua frigida rigatos hortos meliùs proficere prodidit. Verùm aliter à noſtratibus fieri meminiſtis. Solum ocymum ſub Sole calefactis aquis, atque per pannum trãſmiſſis, perenni gaudet irroratione. Cætera frigida æquè pereunt omnia, ſicut & calida. Ea de cauſa per æſtatis tempus, è puteis hauſtam manè permittimus ſub veſperum inſolari, qua rigaturi ſumus in ſero diei, cùm deferbuit: poſtquam diurnum cælum paſſa eſt, vt miteſceret ac deponeret cruditatem. Ideo perit oryza, ſi propter fontes exiſtant elices, vnde frigidior exeat aqua. Prata non minus degenerant ob eandem cauſam. Aquilonias verò atque auſtrinas pluuias, nocturnas diurnáſve reducemus ad ſimilem rationem: ita vt citra teporem aqua ſit, non frigida tamen. Vrit enim quemadmodum & auſtrina. De his
" apud Theophraſtum ſatis. Poſt hæc diuidit a-
" quarum genera. Non cuiuſcũque modi aquam
" venire ad generationem. Non enim ſalſam, ſed
" dulcem. Probat. Salſa grauior. Concludit inde.
" Iccirco pari niſu non quit aſcendere cum dulci.
" Probatio pendet ex problematibus, & quarto
" libro De Cælo. Attexit deinde corollam, quò
" merci ſ augeat commendationem. Hinc, inquit,
" fontes & fluuii. Verùm periit muneris gratia per repetitionem. Vt poſſimus perurbanè παρῳδεῖν, δὶς κράμβη θάνατος. Addit odioſa verba de curſu fluuiorum: καὶ εἰς πάλιν διαστρέφουσι. Cæterùm à cauda quæ nos pupugit, incipiamus. Quis inde fluuios fontéſque deducat, quòd aqua ſalſa cum dulci nequeat ad plantam ſubire? Contrà potius vſu venit: Fontes eſſe debere ſalſos, propterea quòd hæc à plantis aqua relicta ſit, attracta ſcilicet, atque epota dulci. Legimus enim in hiſtoriis, aquarum ſcatebras extitiſſe repentè ſucciſis ſyluis. Neque melius hîc dictum eſt, aquam aſcẽdere, quàm ſuprà, aerem deſcendere. De ſalſa verò quid ſenſerit Plutarchus, iam ſuprà ſatis. Nam quis adimat ab aquis aſcenſionem propter ſalſitatem: terræ concedat, à qua ſit ipſa ſalſitas? *Aſcendere*, accipio laxè nunc cum hoc authore noſtro, pro eo quod eſt in ſuperiora loca trahi. Quis igitur arborum cacumina multa eſſe terra neget conſtitutos? eámque terram ipſam, ab imis petitam, attractámque radicibus. Huius aſcenſionis argumentum poſſe capi vel à pituita, vel à ſanguine, vel ab atra bili, quæ ſæpenumero craſſa admodum, atque etiam ſalſa ſubeant cerebrum. Sed & ſudor etiam capitis ipſius ſalſus eſt. non enim eſt pura deſcenſio in corporibus propter grauitatem, purus aſcenſus propter leuitatem: ſed vtroque attractio de ventriculo & iecore, quæ ſunt vice puncti medii. Hactenus anfractibus καὶ μαντείαις σκοτεινοῖς ſtuduit, quibus errationem ſuam oſtentaret. Iis valde vexatos nos hactenus, reficere animum induxit hac gelidiſſima tempeſtate vaporariis, è quibus exemplum petit. In cameris receptam ad fornices "
exhalationem in guttas concreſcere, quæ po- "
ſtea deſcendant. Dixit, καταπιέζεται ὁ ὄροφος. Verbum vulgare ſub ſarcinis: verùm hîc minùs aptè poſitum. Non poteſt intelligi quomodo contignatio aut camera prematur guttis, quæ pendeant. Deorſum vergat *Bantia* Va-
B ſconica ſuffixa ferreis clauis, & grauior quidem fiat: non premetur tamen. Egreſſi verò tandem omnibus ex aquis, ad terras reuertamur. Qua in egreſſione, primùm aquaticas herbas occurrere par eſt. Negat eas herbas augeſcere poſſe iuſta magnitudine, quæ ſalſis proueniunt locis. Addit cauſam, Ob humoris, inquit, ſiccitatem. Intelligit ſiccitatem potentialem: Omnis ſiquidem humor humidus actu eſt. Sed quàlis hæc ſit ſententia, videamus πληθυσμὸν appellat plenam magnitudinem. Attamen ita cenſeo. Suum cuiuſque generis eſſe πληθυσμόν: ita vt etiam maritimis arboribus ſua ſit iuſta magnitudo. Nemo it inficias, apuas, & ſquillas, & aſillos, & aſellos, atque alia minuta (quæ vo-
C cat Ariſtoteles ἀφυαὶ, Gari confectores ἀφύεια) ſuam conſequi magnitudinem, haud ſecus atque crocodilum, priſtin, phyſeterem. Nam maritimæ plantæ maris, vti dicebamus, fruuntur alimento, neque in terram tranſlatæ viuunt. Hæc vt concilientur, eandem plantam conferemus, quæ in terra & quæ in mari naſcitur. Nanque ad Oceanicum Germaniæ litus arbuſculæ quædam ſunt infelicibus natalibus, non contemnendis tamen: quippe ſaxis hærent, radice vel nulla, vel obſcura adeò vt vix ſui ſpecimen præbeat. cæterùm contra pertinaces inſtent. Praſon marinum quod eſt ſub aquis admodum prolixum, ſi transferatur in arauum, longè breuius futurum: idque adeò vt euadat nullum: quod multo minus eſt quàm eſſe
D paruum. E' Pepones in Venetis litoribus audiui grandiſſimos eſſe, atque etiam nitidiſſimos ſuauiſſimóſque. Fruſtrà verò auferunt alendi vim, atque crementa ipſa à ſalſedinis natura, ſi meminerint orcarum & balænarum. Sed & illud demus, ſalſo videlicet non ali plantas: at non continuò ſequetur in ſalſo non ali. Nam ſi non ſubibit, vt hîc vult, aqua ſalſa: non oberit igitur. Deinde ſic agam, In aqua ſalſa plus aquæ dulcis eſt quàm in terra ſine aqua: cuiuſmodi ſunt hæ terræ noſtræ in quibus arbores viſuntur. Paululum humoris deprehendas aquæ non item. In ſalſa dulcem

conti-

contineri, perſuadet ratio, docet Ariſtoteles, exprimit experientia confeſſionem, oſtentat natura: piſces enim dulces ſunt. Alligatis ad nauigiorum latera lanis exprimitur ad bibendum dulcis exhalatio. Quamobrem vt piſces in mari, (dulci namque ſcribit ali Philoſophus) non ex mari: ſic etiam ſtirpes in ſalſa, non è ſalſa. Iſte verò ludit, cùm à ſicco prohiberi ne creſcant, ſcribit. Quippe tum (vt dixi) maxima capiunt incrementa piſces, qui ſunt alioqui terreſtribus animalibus molliores, tum palmarum (quod & alibi dictum repetere cogimur) cultui ſal adhiberi prodidit Theophraſtus. Poſtremò ſi è quercus cinere fit ſal, (fit enim) haud quaquam eius alimento repugnare videtur quod in eius eſt ſubſtantia: ex iiſdem aluntur quibus conſtant animantes. Illa etiam quæ ſubdit, ſunt diſpicienda. Opus, inquit, habent & materia & loco: quæ duo principia conueniunt inter ſe. Exiſtimauit arbori mare non eſſe locum idoneum. Non omni quidem arbori locus ille aptus eſt. at marinæ arbori non ineptus, & naturalis. Repetendo cogor ineptire, dum repetẽtem ineptum ſequor. Euenit ergo mihi quod & iudici. Is vt cædem expiet, cædem iubet. Falſus autem eſt, cùm apponit locum ſimpliciter εὐκρατῆ.. Quædam profectò plantæ vſqueadeò læduntur hoc, vt etiam intereant. Capparis, artemiſia tenuifolia, cunilæ omnes, aliæ multæ. Perſuaſum receptúmque eſt, iridem cultum aſpernari, fieríque deteriorem. At cultus habet cum eucraſia proportionem. Neque monticolis, neque iis quæ aquis ſunt populares, mediocritas vlla conuenit. Non igitur aſſignandum τὸ εὐκρατὲς pro loco plantis, ſed ſuum cuique. Et eſt demonſtratio: Non omnes plantæ ſunt εὐκρατεῖς: non igitur opus habent locis temperatè temperatis. & reclamat hiſtoria inſtituta. Nã primùm hîc agnouit in aqua ſalſa: mox à niue. tum redibit ad ſalſas: inde ad alia loca, quæ ſint calida. poſt hæc ad arenoſa: ab iis eas ad plantas quæ in aquarum viſuntur ſuperficie: porrò ad aquas calidas, loca edita, loca ima, ſaxoſa, ſicca, humida. Quibus expeditis plantarum aggreditur cõſtitutionẽ. Vbi videbitis, quot quoties retractet: quem ordinem non pudeat obturbare. De his igitur agamus ſigillatim. Non ferè, inquit, inueniemus in niue plantam. Dicit ferè, σχεδόν. Propterea ſubdit, à ſe viſas in niue plantas, ſicut & vermes. Ac de vermibus quidem Philoſophus quoque prodit Hiſtoriarũ quinto. Aſſignat rationem: quid ita non gignantur in niue: Caloris, inquit, penuria. At quare gignantur, eſt cauſa craſſities atque incluſus aer. nix enim ſpumæ obtinet modum atque proportionem. Itaque ſolutæ niues etiam lutum creant, in quo herbulas naſci tranſlatitium eſt. In poteſtate niuis igitur herbillæ fuerant eæ, perinde atque lutum. In ſecundo libro De generatio. demonſtratur hæc ſententia magno ambitu propoſitionis, ὅτι, inquit, εἰσὶν ὑπερβολαὶ ἢ τῇ ξει τοῦ ψυχροῦ, ἢ ζέσει τοῦ θερμοῦ· οὔτε ἐκ κρυστάλλου, οὔτε ἐκ πυρὸς γίγνεταί τι. Alibi tamen de ignigena volucella dictum eſt. Nam ſalamandram vel impunè pati, vel etiam flammas extinguere, non ex illis progigni fabulantur. Olympiodorus ait in papyretis inueniri. Iccirco fæces à vitrariis excuti, ne labem fornacibus afferat. Tradit autem hic, mutilas mancáſque plantas illas eſſe quæ de niuibus oriuntur. quippe foliis carere: quemadmodum aliis quoque locis malè temperatis nequeunt flores edere plantæ quædam. Scythę, qui tum maximè bella gerunt, cùm maximè glacie rigeſcit tellus, equos habent adeò ſibi aliena tempeſtate conſulentes, vt vngulis rumpant cruſtas, atque apertis veſcantur herbis. Addit, omnes herbas, quæ in niue oriuntur, amaras eſſe. At neque nix amara eſt, neque quod fit ex ea, lutum. Et aer, qui continetur in niue, multus debuit intus dominari, ſolitus in miſtorum concretione dulcedinem comparare. Ac ſanè gelidiſſima nix admittere nequeat amarorem: ſi eius vel cauſa, vel comes perpetuus calor eſt: vt voluit Galenus. Qui opium amarum putãt, huic opinioni minùs aduerſabuntur. Empedocles etiam, qui canit igneam piſcium naturam, delatam ad humoris domicilium, quo temperarentur, non auſit huic repugnare ſententiæ. Hîc ſubiit Minutius, quia videbare progreſſurus ad alia, nec amaroris cauſam dare nobis velle: accipias, ſi probâris: Obſeſſus ſub niue calor, vbi ſeſe in humidũ tabeſcentis niuis inſinuarit, creat aliquid quod ſit amarum: quia deceſſerint amabiliores partes, ſicut à mari. Sic ſub inclinationibus cæli clementioris acquirunt à niuibus arua fœcunditatem. Niuibus operto agro, non exhalat calor genitalis. Iccirco effœteſcunt terræ continuatis ſationibus: quoniam & abit in ſegetem materia, & cum ea ſpiritus viuificatores. Augentur autem magis poſt niuem ſata, quòd radices maiora ceperũt incremẽta. Ita penu fit opulẽtius in parſimonia, quò lætiores epulæ poſtea cõparentur. Hunc ad modũ his in campis vagandũ eſt. Quod ſi Georgius Valla feciſſet, non id obiiceretur ei quod cõmiſit in cõmentario quintæ Satyrę Iuuenalis: vbi ſquillã piſcem cum ſquilla cepacei generis confudit, ſumptis hoc ex libro verbis ad ſuæ ſententiæ confirmationẽ. Sed iam deduc nos ad alia loca. Faciã, inquit ille. poſteaquam tam ſtudioſè nos ex illis niuibus eduxiſti. In ſalſis & ſiccis, inquit, haud ferè videtur plãta: procul enim ſunt à bono temperamento. Sanè pertinent hæc ad ſuperiora, propterea non immorabimur. Quam addit cauſam, neque accipio, & vix percipio. ἐλαττοῦται, inquit, ἡ γῆ. At quemadmodum decreſcit terra, cùm à terra & ex terra ſalſum fieri prædicarit? Siccum quoque ad terram pertinet. Tum ſi minuitur terra: fieri videatur id, propterea quòd in plantas abeat ſolùm. Haud diſſimilia quæ ſequuntur, ἐξ ὧν μακρὰν εἰσὶν ὑγρότης, καὶ θερμότης, ἀφ' εἰσὶν διὰ γλυκέος ὕδατος. Quoniam procul abeſt

Digitized by Google

humiditas & caliditas, quæ per aquam dulcem comparantur. quibus verbis nihil eſſe poteſt abſurdius. Nemo vnquam dixit, aquæ beneficio parari calorem. His expeditis de ſalſæ proportione tranſilit ad plantarum generationem, declaraturus ea quæ affici queant ab euentu, qui poſtremus omnium dulcibus terris euenire poteſt. Fit interdum, inquit, vt terra dulcis emoriatur. itaque minus celeriter in ea procreantur herbæ. Hoc peccat: quòd de cæteris omnibus affectibus prius erat ei dicẽdum, quàm de pernicie terræ. Eſt hic omnium vltimus profectò. Quippe à formæ priuatione. Alii à forma ipſa, vt fertilitas, celeritas generationis, cultus facilitas, æquabilitas ad diuerſa progignenda, bonitatis diuturnitas. Hi affectus habitudinis terræ ſunt: ille priuationis. At eſt negatione prior affirmatio. Scilicet ſimplicior, & æquiparatur enti: negatio verò priuatióque, non enti. Poſt habitudinis affectus per gradus certos deuentum oportuit ad interitum. Inciperet igitur à ſubſtantia. Veluti cùm aſſiduis operibus exhauritur: οὐσίας enim partes abeũt. Deinde procederet per alia prædicamenta: qualitatem, cùm frigeſcit ventis aut areſcit æſtibus: quantitatem, cùm in cliuis per imbres gleba detergitur, tenuíſque cruſta relinquitur radicibus defraudatis. Item à ſitu partium. Quemadmodum ſi perpetuis dẽſeſcat imbribus. Tum ex pauita ſuperficie nequeunt ſata caput exerere: ſi qua prodeunt, adoleſcendi poteſtas nulla: non enim cedit indurata cruſta. Quamobrem cuneata ſtipula ſtrangulatur. Poëticè admodum dixit, νεκρά. Vt ea terra mori dicatur, in qua nihil viuere valeat. Vrbanè admodum Philoſophus in primo Meteoron. non ad officium generationis, ſed περὶ τὴν ἐξαμοιβὴν, καὶ τὸ παραλλάττειν dixit, terræ partes habere ἀκμήν τι καὶ γῆρας. Quapropter ea quæ fuerunt ἔνυδρα ξηραίνεσθαι καὶ γηράσκειν: & feſtiuè ſubdit, ἕτερα δὲ πάλιν ἀναβιώσκονται, καὶ ἔνυδρα γίνονται κατὰ μέρος. Itaque de locis item loquens haud multo pòſt vtitur auſpicato verbo ἀνθεῖ. Hoc enim animalium eſt, cùm fruuntur commoda valetudine, quod & ἀκμάζει dicit idem in Hiſtoriis. Cæterùm hic non conſtat ipſe ſibi. Quid enim ſibi vult, ὀξέως? Nam neque celeriter, neque tardè mortua in terra quicquam vllum facere proceſſum
,, poteſt. Poſt mortem agit de vita. Dulcia loca
,, propter humorem & calorem eſſe commoda.
,, Verùm prudentiùs tractat hoc quàm ſuprà fa-
,, ciebat, cùm traheret ab aquis dulcibus calo-
,, rem. Nunc ab aquis humorem, ab aere calo-
,, rem, aeris calorem ab Sole. Tum duo conclu-
,, dit: Maturari coctiones fructuum his in locis,
,, Et in montibus plurimum humoris attrahi per
,, aeris calorem. Non eſt modica diſceptatio in eiuſmodi cõparatione, quæ fit montium & camporum, vt pernoſcatur vter ſit calidior locus. Nam ſanè vel ventis vel niuibus montes quàm cãpos (quibus in locis vtrique ſunt) & celeriùs, & grauiùs, & diutius occupatos videmus. Id ſi præ oculis habeamus, ſoluetur controuerſia: Montanas herbas montibus, planis campeſtres feliciùs prouenire. In alſioſis alſinem, in opacis betonicam, in apricis meon, in aquaticis ſium, in ſabuletis pulicariam, in parietinis capparim, in litoribus batin, in ripis botryn. Habemus & parietes, & macerias, & ſaxa, & reſiccata loca, velut ad xanthium. Si quis verò nectareis Platonis condimentis augeat herbulas haſce facere commendabiliores, poſſit. Locum quidem non eſſe principium, ſed principiorum ſtationem. Formam verò principium, quæ affinem nacta materiam eatenus perficiat, quoad aptum ſibi atque idoneum domicilium ſua opera comparatum induat. Epicurus verò cùm præficiebat rebus generandis litem & amicitiã, nominibus integebat qualitates. Vnde conſtet illius error, ſi præponat accidentia ſubſtantiis. Subſtantiæ ſanè cõtrarium nihil eſt: nequit igitur inter eas eſſe lis. Item formæ non conueniunt admiſtiones: vna enim vnius tãtùm eſt. ergo non eſt amicitia. Actiones igitur qualitatum, & fruſtrà, & temere principia ſtatuebat. Quòd ſi quis ſubtiliùs cõtempletur, non ex amicitia potiùs quàm è lite fieri putet generationẽ. Eſt enim generatio, non quidem nunc noſtra illa momentanea præſcriptis Ariſtotelis introductio formæ, ſed antiquis recepta, atque habita propter hãc præparatio: eſt, inquam, in hoc tẽporis tractu nihil aliud quàm conflictus pugnãtium quoad vnum fiant. Itaque in Platonicis legimus myſteriis, quod & ipſe docet Ariſtoteles, Belli finem eſſe iuſtitiam, vt ſibi quiſque poſſideat quantũ ſatis putet, tum verò ſequitur pax: nihil enim prætereà vel laceſſit vel laceſſitur. Hũc ad modũ perfecta generatione iuſtitia conſiſtit in miſto. Ex duobus nanque conciliatis fit in vnum coitio: quemadmodũ ex maris fœmellæque ſemine cõflatur fœtus. Ea duo non pugnant, vt alterũ ab alterius iniuria ſeſe vindicet, niſi motu, agitatione, ſubitione, denique tacito conſenſu mutuo naturali: vult hoc perfici, vult hoc perficere, atque ita demum quatenus inter ſe conueniat. Alterius generis ſi interueniat ſemen, tum verò pugna fiat ex impacabili diſſidio, quo nulla ſequatur generatio. Abeamus hinc alias ad terras iam, in quibus non oriantur plantæ, inter quas,
terras arenoſas nominat. Cauſas addit, Quòd «
in ſabulo, & ſalſedo inſit, & Sol haud ſatis ha- «
beat viriũ ad continuandum pabuli partes diſſi- «
tas, quas in plantam deinde transformet. Ideo «
vel non naſci herbas ibi, vel infrequentes. Na- «
tas verò non eſſe pro ratione propriarum ſpe- «
cierum atque differentiarum, ſed ex proportio- «
ne tantùm ſimiles. Hæc niſi veſtra lenitate con- «
diantur, non bellè cedat authori. Non enim deditas à natura ſabuletis herbas accipiemus, ſed alias quæ proba in terra naſci conſueuere. eas è ſabulo non prodire quis neſcit? Si quo caſu peregrinæ gignantur ibi, vel minus benè, vel haud ita diu

ita diu poſſe frui credamus alieno beneficio. Nihilo ſanè meliùs quàm ſi Lituanus demigret Genuam, vel tabeſcat fame, vel nunquam penitus abeat in eorum mores. In omni verò ſabulo ſalſuginem dominari, non niſi demens auſit dicere. Arenarias verò herbas plus (vti iam tangebamus) triginta meliore ſolo fieri deteriores ſcio. Inter quas partim repetam, partim addam, agrioraphanon, pulicarias tres, polygonon, botryn, artemiſiam leptophyllon, criſpulam, crethmon, eryngium, alias innumeras. An verò verũ ſit locis mutari ſpecies, fortaſſe quærat aliquis. Quippe ne mutatis quidem illis, eas mutari declarauimus ex Theophraſto. Dixit autem τὰ διάφορα, pro eo quod nos τὰς διαφοράς. Ariſtoteles ſic poſuiſſet, οὐδ' ἐγένετο, ἀλλ' οὐ κατὰ τὸ εἶδος. ſententia verò ſemiplena eſt. Non enim fit id quia Sol continuare partes nequeat, vt ſit vltima cauſa: ſed vltima cauſa, defectus humoris eſt. Nam ſi Sol continuat ſcapi partes dodrantalis: quare non addit duplum aliis ſuper alias cõtinuatis? Non igitur Solis vis cauſa vera, ſed forma fines quoſdam præſcribens ſibi certa in materia: quæ vbi deſit, ſpecies confici nequeat. Nunc ad alias. Quæ in aquæ naſcuntur ſuperficie, eas herbas ex aqua concreta fieri. Radice carere, propterea quòd radix ad terram pertinet natura ſua, diſtinctáſque partes habeat. Ibi verò terram eſſe nullam. Foliis carere, quia careant æqualitatis temperamento. Intelligit eam quam lenticulam aquæ nominant: Interpres ἐπίπλεον tranſtulit. Nomen hoc hac in re hactenus ignotum mihi, quódque cum figura minimè conueniat, & cuius veſtigia ſint alius plantæ nomini cognata. Poſtremò qua ratione ſit ἐπίπλεον, ſi foliis caret? Quocirca ſcire peruelim quid ταμίας iſte tuus habeat in ſuo penu, Ferreri. Nihil, inquit ille. Quid nihil iſtud eſt? ait Baiulius. Quid aliud, inquit ille, quàm nihil: ſiquidem totum hoc omiſit orationis, quæ de nomine ſtatuit? Prudenter, inquit Baiulius. Silentio verò, diſſimulationéve, diluátne potius an augeat dubitationem? Nàm in tribus diuerſis exemplaribus ea leguntur. Videbimus igitur mox, in ſimili negotio, an ſibi futurus ſit in ære ſuo. Nunc ad alia. Nam quòd ait folio carere, mihi quidem contrà videtur: nihil aliud quàm folium eſſe lens paluſtris ipſa. Sed & Græcorum mendacia ſi patiamur pro veris circunferri, quale foliũ Indum eſt? Quantum verò eſt? At hoc aiunt abſque radice ſuper aquarum ſuperficie concreſcere. At longè aliter ſcriptum eſt in Indicis nauigationibus. Arbuſculam eſſe ἀλλόκαυλον, vt alibi dicebamus ex Theophraſto, cuius ſtipites flaccidi, aut vieti per ſe ſtare nequeunt, ridicarum aut aliarum beneficio ſurrigunt ſeſe. Verba verò quædam ſuperioribus contradicunt. Priore libro negabat eſſe plantis partes διηρημένας: at hic, ἡ ῥίζα ἐν τοῖς μέρεσιν ἐδ' ἐρρίζωται τῆς γῆς ἔχουσα μέρη διηρημένα. Quod etiam plus eſt quàm quod alibi

A dicebat διωρισμένα. Iam de illarum generatione quæ proueniunt in terra. Qui volet capita diſtinguere, licebit vbi libuerit. In terræ partibus impactas eſſe; earúmque partes exiſtere tales neceſſarió. Leuiculam ſanè ſententiam, Plantas quæ terræ infixæ ſunt, eſſe tales neceſſarió. Omne enim quodcunque eſt aliquid per ſpecificam formam, tale eſt neceſſarió. τοιοῦτον, inquam, non ἁπλῶς τοῦτο. Competit enim per ſe definito definitio, ſine vllo medio. Vnum enim ſunt re ipſa, ſola differunt ratione. Profectò natura eſt omnibus rebus naturalibus principium per ſe, vt hoc ipſum ſint quod ſunt. Quapropter aquaticæ quoque tales ſunt neceſſarió. Quid ſit ἀναγκαῖον, κατὰ παντός, καθ' ὅλου, quo conueniant, quibus inter ſe differant, in primo Poſteriorum ſatis declaratum eſt. Natura enim

B vis ordinaria Dei eſt, ídque adeò vt Peripatetici non diſtinxerint τὴν εἱμαρμένην ἀπὸ τῆς φύσεως. Quomodo igitur aliter ſeſe habeat quicquam in natura, ſi natura Fatum eſt in Lyceo. Fatum eſt neceſſitas ſub illa Zenonis religioſiſſima porticu? Quod ſi natura conſtant omnes plantæ, neceſſitate quoque conſtabunt tales. Tales, inquam, perpetuò: velut eæ quæ non mutantur. Tales non perpetuò, ſicut illæ quæ mutantur, vel ſemine quod patitur triticum: vel poſt ſationem, quemadmodum de menta dicebamus. Quippe hoc ipſum principium, quod eſt eſſe mutabilem, immutabile eſt. Ergo natura vis eſt ordinaria Dei: fortuna verò voluntas Dei. Quibus nutibus atque gubernaculis totus orbis & conſtat & variatur: & multa eſt in

C vno, & vnum ad multa. Notabimus verbum συμπηγνύντα: vnde noſtra, pango, palus. Plato in octauo de Republica ἔγγεια vocat τὰ φυτά, τὰ δὲ ζῷα ἐπίγεια. Quo nomine & ab Anaxagora & à Pythagora dicta ſcribit Plutarchus in cauſis naturalibus. Meliùs dixiſſet τὴν φύσιν τούτων τοιαύτην εἶ, quàm τὸ μέρος. Nec tam placet συμπηγνύντα, quàm ἐμπηγνύντα. Ea συμπήγνυνται, quæ mutuo contactu confixa hærent. ἐμπήγνυνται, quod ſubit in ſolidum corpus, vi partibus diductis. Procedit deinde ad generationis modum ſic: Hæ fiunt ex putrefactionibus in humido loco & fumoſo. nanque putredines aerem continẽt. Largioribus ergo vel imbribus vel ventis Sol efficit vt extent. Eas enim cogit areſcere & cõ-

D creſcere. Ac terræ quidem ſiccitas earum radices facit: vnde naſcuntur plantæ, fungi, tubera, atque alia talia. Fiunt omnia hæc in locis, quæ certo caloris modo prædita ſunt. Nam coquit aquã calor in terrę partibus interioribus. quam terram cõprehendit Sol. Excitatur hinc exhalatio, atque ita tranſit in alteram naturam, ſcilicet plãtæ. Simili ratione omnibus in locis maxima ex parte ſiccis completur plãtæ perfectio. Non ſolùm mala multa hic, ſed etiam malè bona. Non enim plantæ omnes, quæ in terra naſcuntur, ex materia putrefacta fiunt: ſed quæ αὐτόματα ſunt tantúm. Quanquam ne ex putrefa-

A ꝺa quidem omnes. Aliud enim putrefieri: aliud corrumpi, vt fiat aliud. Hoc enim illius genus eſt. Non putrefit ſemen, ex quo planta fiat: putrefit mus, vt ex eo vermes generentur. De his etiam ſuprá. Temerè verò nugaces quidam, æquè hominem de limo prodire poſſe, atque ſoricem putarunt. Nam & impium eſt in ſacris myſteriis noſtris, & deſciſcit ab Ariſtotelica veritate. In ſecundo libro de generatione, per lineam in ſe recurrentem fieri dicit πῦρ ἐκ πυρός. Eam mutationem reciprocam ſolis aſſignat elementis: Altera non recurrit, ſed rectâ tendit. Non enim ex homine fit limus, ex quo fieri poſſit homo. Ex vitulo concreantur apes: nunquam retrò redit in vitulum apiculæ natura. Icirco ſic dicit ille, ἄνθρωποι δὲ καὶ ζῶα οὐκ ἀνακάμπτουσι. Duæ verò duorum modorum
B generandi voces εὔθυνσις καὶ κάμψις declaratæ ſunt in libro De miſtorũ affectibus. Atque hęc hunc ad modum hactenus recepta ſunt. Vulgò tamen iactatum eſt, è Cimicibus contritis Cimices item exoriri. quod mihi quidem non fit veriſimile. Sed quibus primordiis illis in locis concreabantur olim ii, qui fuerunt ibi contriti, ſubnaſci alios. Ligna enim quædam vt abiegna, & paleas habere illiuſce ſpeciei ſecum rudimenta naturalia, manifeſtum eſt. Qua natura ſuperſtite, atque incolumi permanente, non tam redintegretur in contritorum tabo, quàm noua ex veteribus principiis ſubſtituatur generatio.
C Ita fiet igitur, vt quæ ſint perfectiores plantæ ſolo queant ſeminio prodire. Cupreſſum tamen in Creta inſula, vel emoto ſolo tantùm exilire produnt. Non omnes igitur è putredine. Accuratiùs quoque diceret ἐκ συμμιγνυμένων quàm ἐκ σήψεων. Et illa eſt ἀτμὶς, non καπνός: non enim ſic Ariſtoteles. Quippe fumus ex aere nullus apud illum, ſed ex igni & terrea materia. Et ſatis duriè loquitur καταπήγνυσι ὁ ἥλιος ξηραίνεσθαι. Vrget Sol deſiccari, imò exuggit ipſe. Et ὁμωνύμως συμπήγνυσθαι. Suprà impactam eſſe: hic concreſcere. Et quid eſt? ἡ ἔχουσα τῆς γῆς τὰς ῥίζας αὐτοῦ ποιεῖ. Nãque verbũ ποιεῖ, principiorũ intereſt: pertinétque ad ſolam cauſam efficientem, ſi fideliùs loquamur. Radix autem per formam eſt, non
D per ſiccitatem. Adhæc nemo dixerit, ſiccitate fieri corpus vllum. Quin Ariſtoteles cùm amoverit actionem ab humiditate & ſiccitate, in libro De affectibus miſtorum: & Galenus in cõmentario De curandi ratione per venæ ſectionem, humiditatem cum calore ac frigore tanquam actiuam cõnumeraſſet, non appoſuit ſiccitatem. Tantum abeſt vt ei poſſit opus attribui, quo plantæ pars inſtrumentaria conſtituatur. Sic in tertio quoque libro De Cælo cognoſcitur pro paſſiua. Neque bene diſcluſit à plantis fungos, cùm dixit per diſtributionem, φυτά, μύκητες. οἴδημα pro tubere, ſcriptum eſt, hoc enim tumorem ſignificat: aliis ὕδνα dicuntur. οἴδνα in codicibus Galeni ſcriptum à quibuſdam prodit Hermolaus. Nõ enim ſemper imbribus

prouenīunt, à quibus ὕδνα ſanè dicta ſunt: hoc enim eſt ὕειν. In Africa nãque ſine pluuiis & plurima & maxima. Eo cõſilio Latini tubera. Nequis ὕδνα putet à ſuibus iocoſa excogitatione nominata, quorum opera paſtores vt ſugent ipſa: quoniámve mirificè ſit eorum appetens id animal, icirco reuinctis roſtris ſequuntur eos. Atque hac de cauſa puto panem porcinũ à quibuſdam vocitari. quãquam cyclaminum ſic appellare malint alii. De eorũ natura, generibus, natalibus, nõ pauca Theophraſtus, Plinius, Plutarchus, Athenæus. Multa omiſere tamen, quæ nobis nota ſcripſimus alibi. Plato in quinto de Republica, tubera, ſpõgiáſque eſſe, nec eſſe plãtas. Itaque ἀμφοτερίζειν. Videmus hic naturæ ſcenam. Vt plãtæ ſint perfectæ quædã, nonnullę careant ſtipite, ramis deficiantur aliæ, fructus aliquæ non ferunt, aliis flos deeſt, ſunt quæ florẽ ſine fructu fundãt: quibuſdam neutrum. Videmus aliquot nihil aliud quàm foliũ eſſe: tubera verò ſunt radices meræ. ¶ Tũ Minutius. In prętura mea, itémque ſub Pyrenæis minutuli naſcuntur fungi, moſchum halantes: vnde etiam *Moſcherons* eos nominant. Nihil è terra prodire ſuauius arbitror. Hos vereor ſimul cum multis aliis ignotos fuiſſe priſcis. Quemadmodum id quoque quod habeo de tubere compertum. Allatum eſt è Vaſconia mihi tuber cum ſtipite ac folio: quod exemit ſuſpicionem de cyclamino. ſalicinum enim fuit. Præterea diſſectum à me nullam præ ſe tulit faciem nouam, nullum guſtũ peregrinum. Et erat cum multis aliis lectum, donóque datum à cliente, quæ tum ſunt à nobis eſitata. Nec mihi quàm rarum, tam mirũ fuit, qui legiſſem apud Theophraſtum, quæ in viceſimo primo recẽſentur à Plinio. De arachidna diximus alibi. Anthalio quoque cyperi folium gerit. Caſtigandus vel Plinius, vel eius codex eſt, vbi hæc de Arachidna: neque ſtipitẽ, neque folium, neque aliud quicquam extare ſupra terrã. At Theophraſtus ab radice primaria, quæ demittitur, radiculas alias efferre ſeſe per ſumma ceſpitũ, è quibus exeat, quod vſui ſit in cibum. Tum Baiulius. Hæc innuebat author fortaſſe, cùm dixit ἀπὸ τῆς ὁρμῆς. Malè verò loquutus eſt: καταπήγνυσι ταῦτα ὁ ἥλιος. Nam quemadmodum terrã continet Sol: ἀνιέναι ſanè τὸ καταπήγνυσι ſicut & illud, ἀλλοίωσις εἰς φυτόν. Tametſi τὸ ἀλλοιοῦσθαι ſubſtantiæ eſt: tamẽ ἀλλοίωσις apud Grecos eſt qualitatis, ſubſtãtiæ verò μεταβολή. Si tamẽ origini verborum cõſulamus, erit loci tãtùm μεταβολή. Eſt enim verè iaculi vel lapidis vel eiuſmodi, cùm iacitur: vnde vallum militare *iaci* dicitur: βάλλειν. & in ſumma, id quod Ariſtoteles & Plato ῥίψιν vocãt. ἀλλοίωσις autem rectius de ſubſtãtia: hoc enim eſt ἄλλο. ἑτεροίωσις ſiue ἑτέρωσις in qualitate: ſcilicet ἕτερος ὁ συνεχῶς ὁ γέρων ἑαυτοῦ παιδὸς, ἀλλ' οὐκ ἄλλος. Cęterùm tyrannus vſus eſt, ſæpe bonorum extortor iudiciorum. Poſt hæc vbi oſtendit, calidis in locis æquè omnibus plantã perfici, deducit orationem ſuã ad cõtrarię qualitatis loca.

loca. In frigidis naſci, ſed contraria ratione. Aere ſiquidem frigido calorem deorſum premi, cuiúſque partes cogi. euenire propterea vt locus afficiatur coctione ſimul cum humore ſibi ſocio. Igitur humore ſuperfluo reſiccato finditur locus, atque ex eo plantæ prodeunt. Rectè videantur hæc dicta omnia: ſi fiat, quam vocat Philoſophus ἀντιπερίστασιν. Accipias tamen τὸ ὁμοίως, de generatione, non de modo. Non enim ſunt omnia τὰ ἐναντίως κείμενα, ſed eſt genericũ ὁμοίως. Ariſtoteles dixiſſet ἀλλὰ, non autem ἀλλήλων, vt diſtinguit Galenus, pro corpore calido, non pro qualitate tantùm. Dixi ego συμπήγνυσι, cogit: quomodo Varro putat à cogendo caſeum. Perpendenda illa, καὶ ὁ τόπος ἐξήρανεν πάλιν μετὰ τῆς παρούσης ὑγρότητος αὐτῷ. Eſt enim ἐξηρασμένος ἀκυρώτατα de loco. Si enim coqueretur locus, fieret hoc ipſum quod generatur. Haud tamen ſpernendus ſenſus eſt. Si quidem ſimiles oportet eſſe qualitates in conſeruante & conſeruato: tametſi (quod ex Ariſtotelis præceptionibus docetur) non ſemper, ſed aliquando contrariæ pro mediocris temperamenti cõſtitutione. Etiã videndum an τὸ ψῦχος proficiſcatur ἀπὸ τοῦ ἐνδόθεν. Nam deducit affectiones haſce, quaſi per ἀποδείξεως gradus. Hanc verò ſententiam, de frigore circunſtante, penes alios autores item inueniamus. Sic Theophraſtus de cauſis quinto, Arborem quæ gelu paſſa fuerit, celeriùs germinare. Nos quoque videmus vberiore prouentu lætas eſſe vineas anno poſtero, ſi priore gelaſcunt: idque non ſine miraculo ſapiẽtum. Quaſi verò prioris anni ſuccus ſeruetur inelaboratus ad coniunctionem, ſocietatémque cognati ſucceſſoris ſucci. Vt contrà rebus eueniat materialibus, atque iis quæ materia carent. Illæ nanque fiunt opulentiores atque valentiores ad operam futuram: immateriales opere non delaſſantur. Quin anima noſtra torpeſcit otio, frequẽtioribus officiis, functionũ crebritate multo vegetior euadit. Concipit enim ex diuinitate ſua in ſeipſa, parit præclaras illas ſoboles, quæ ſunt affines cæleſtium operationum itaque decedit nihil. Explicat autem in ſecundo de cauſis comparationẽ Theophraſtus: Calorẽ per ſe cõ coquere, frigus per accidens. Meminerimus etiã Vitis genus quoddã, quod plꝰ appetat frigoris, neque ignotum Plinio. Regreſſum verò caloris ſuper frigus vocat idem Philoſophus in primo καρκίνωσιν, à Cãcri flexu reflexúque cùm ingreditur. Theodorus carcinationem maluit, quàm Cancritionem. At in hoc etiam latebat, itio, quæ non erat in illo. A pręceptore Theophraſtus accepit illam comparationem frigoris, & caloris ad eandem affectionem. Etenim in libro illo De affectibus ſcriptũ ſic: λέγεται δὲ καὶ θερμαίνειν τὸ ψύχειν, οὐχ ὡς τὸ θερμόν· ἀλλὰ τῷ συνάγειν, ἢ ἀντιπερισπᾶν τὸ θερμόν Proſequamur deinceps quæ loquitur de partibus aquaticis. Atque, ſicuti dicebam, qui volet, vbi volet, ſecet in capita: multis enim poteſt locis. In dulcibus, in-

A quit, locis, in quibus fit, vt non admodum alienetur aqua, cùm aer incluſus terra fuerit adeptus ſiccitatem: & aquæ compactus humori, idémque aer manſerit intra aquam, tunc exeunt plantæ. Quemadmodum nymphæa medicamentaria, ſpeciéſque aliæ multarum herbarum etiam minutarum, quæ hunc ad modum generantur. Cæterùm extenſæ non ſunt, propterea quòd earum radices aguntur in terræ ſuperficie. Dixit, γλυκέσι, ad differentiam τῶν ἁλμυρῶν, ἐν οἷς μὴ συμβαίνει μὴ χωρίζεσθαι. Alius fortaſſe vertiſſet perennibus: perpetuis etiam transferre poſſis. Perennare verbum vetus in ſacris. Ariſtotelis vox eſt διατίζει, quam etiam vſurpauit Theophraſtus. Interpretatus ſum ξηρανθῇ, ſiccitatem adeptus fuerit. Sic enim loquar modeſtiùs, quàm ſi dixerim aerem ſiccatum aut areB factum. non enim ſiccus aer vllus. Quanquam ne ſic quidem mollior ſententia fit. Scilicet in planta quàm extra plantam ſiccior aer eſt. Sed planta per ignis terræque acceſsionem ſiccior quàm aer, aerem nihiloſecius humidum tanquam ſui partem continet. Tanto aptiùs, cùm illum aerem qui prius erat intra terram, dicit exiccatum: neque tamen veretur eum in humidi elementi partibus intimis, id eſt, terræ ponere. Oſtendit autem interpres quantum profecerit in Græcis libris, qui Nymphęam *Nufar* appellarit: *Nenufar* vocant Arabes: Itali nomen à diſcis menſariis indiderunt. Hiſpani Græca voce C corrupta, propter natales aquas, *Golfano*. Negat autẽ fruſtrà ſimul ac temere puſillas herbas idcirco creſcere, quia radices minus profundas agãt: tanta (quod ſine obtrectationis ſuſpitione dictum ſit) inſcitia plantariç rei, vt neſciat Meon haud magnum fruticulum demittere longiſsimam radicem. Eryngion longè breuiore ſcapo tãtum producere radicis, vt Herbariorum turbæ opinionem fecerit infiniti. Contrà, pinum cupreſſúmque vaſtiſsimas arbores ſuperficiaria penè radice niti. Nymphæa quoque fuſiſsimas & craſsiſsimas in cratis modum complicatas ſpargit. Apium aquaticum legimus nos triũ cubitorum, radice minima, eáque capillacea. Credo quòd humoris copia nequeat excoqui. Quod miraculo vobis ſit, vidimus in ea planta. D Riuulus eſt, qui vbi reſtagnat ad latera, eius aquæ regreſſum non habent. ibi carecta denſiſſima. In ſinu laxiore planta fuit illa, pollicari ſcapo, intus cauo, fœniculaceis internodiis: à quibus ramuli, quantum coniectura poſſum capere, prodierant: tum in iis foliorũ nihil: ſed viminilla ramulorum vndequaque pullulantium in ſtellæ modum cingentium matricem ſuam ſub aquis fluitabant. Quæ fibrarum ſpeciem primo quoque obtutu præ ſe ferebant. Id quod & tunc putaui: & nunc an non putem, dubito. Nã & Nymphææ radix plurima per aquas fluitat, inter earum & terræ imæ ſuperficiem. Folia verò, & ſapor omninò fuit, cuiuſmodi hortenſis apii minoris, quod falſò vocant Petroſelinum.

Illud quoque non omittendum: ἐκ τεταμένα ad longitudinem potius reduci. τείνειν Ariſtoteli, cùm de neruis loquitur, ſonat hoc: ita vt ſimul etiam deſignet poteſtatem extenſionis. Scilicet quanquam extenſum, tamen extendi porrò poſſit. Neque id propter vocabuli flexum, veluti ἐλατόν, τηκτόν, χυτόν apud eũdem alibi, ſic τατικὸν ſed ſimplici voce, τείνεσθαι. Vtitur ad ſolã prolixitatem in libris Poetices eo participio. Dioſcorides tamen ſpartam, ſulamque materiã paſſim deſcribit eo verbo. Atque hæc quidem de frigidis aquis: nunc de calidis. In locis, inquit, in quibus aqua currit calida, ſæpenumerò plantæ gignuntur: propterea quòd aquæ recentes exhalationes ſuper terram trahit calor. Humiditatis aqueæ natura frigida ſubtus manet, ac concreſcit aer in eo humido. Etiam cùm amiſſus fuerit aeris calor, planta rurſus in eo generatur, nõ alio modo, quàm multo tempore. Omnia ſatis patent. Calor nanque trahit. quod quemadmodum fiat, alibi diſputatum eſt. Manere ſubtus aquam frigidam, ſicuti ſuprà declarabamus, per contrariam naturam. Iccirco dixit, loca, in quibus currit aqua, non, in quibus naſcitur. Peſſimè tamen conſuluit veritati: qui non putarit, gigni poſſe plantam, niſi refrigerato aere. Sic enim ſcribit: ὅταν ψυχθῇ ἡ θερμότης τοῦ ἀέρος: cùm abierit. At ille ἀποστελλομένης, cùm miſſa fuerit. Et iam dixit συμμίγνυται τῷ ἀέρι. Suprà volebat exiccari, nũc refrigerari. Diuturnæ verò interpolationis ad generationem egere plantam, rectè ſenſit. Propterea quòd calor nimius aquæ currentis eſt: cuius exceſſu quæſitum ad vitæ domicilia temperamẽtum prohibetur, aut corrumpitur. Nam tepor comes, aut apparitor vitę eſt. Quapropter ad Iuliam Carnicam piſces in calidis aquis viuũt, in quibus orti ſunt. Hæc de de locis affectis ſimplici qualitate. Nunc de iis, quæ prædita ſunt pluribus compoſitis: quales à ſulfure, atque eiuſmodi. In ſulfureis puſillas herbas naſci: idque ventis flantibus contrariis, atque inter ſe confligentibus. Aere nanque citato calefieri loca. Sic ignem generari. Atque in fundo, inquit, gignitur Arſenicum: quod ex aeris limo deſcendit, attrahítque ſecum ignem, ac putredinem. Minus autem foliorũ ea fundere, propter ſupradictam mali temperamẽti rationem.

Quibus ego non aſſentior. non enim ventis opus eſt ad ignem excitandum. Actu igitur ignẽ quærit hic. At plantæ animã non eſſe ignem patet ex vniuerſali diſputatione, ſecũdo de anima. Satis verò caloris obtinet ſulfur, ne dicam nimis. Tantum abeſt, vt ignis acceſſio ſit neceſſaria. Θειώδη vocat ſulfuroſa loca. Nam quod veteres θεῖον, vulgus θειάφιον. Arſenicum eſſe auripigmentum docuit Hermolaus obſeruatione multa. De aqua ſulfurata Plinius in xxxi. cũ ſcribit, in ea nihil herbarum naſci prodit. Hic autẽ Arſenici definitionẽ formula deſcribit quadã. Cùm ignem attribuit, efficientem declarat cauſam. Materialem verò, cùm dicit, aeris limum.

A Finem verò, illis verbis: τέλος γὰρ γίνεται ἐκ τούτου φυτά. Vt hoc ipſum Arſenicum ſit plantæ futurum materia. Summa eſt, Vento agitatas aquas, in ſulfure conceptis ignibus, aeris limo commiſtas auripigmentum fore tandem, quod euadat planta. Profectò inſanæ cucurbitæ Chymiſtarum citius effecerint aurum potabile, quàm ex auripigmento natura ſtirpem. Quemadmodum verò deſcendat ex aere limus, non minore negotio quærendum eſt. Raras autem plantas, aut nullas eiuſmodi naſci locis, docet Ariſtoteles in xxiiii ſectione. Feruidas aquas ſalſum ſaporem maxima ex parte referre, propter alumẽ aut ſulfur, aut nitrum. Salſum amaro valde affinem eſſe. Id quod patet in aqua maris, vt prius dicitur in xxiii. Vtrumque verò minus aptum

B ad generationem, diſputatum poſtea in xxxii. Sic aurium ſordes, & ſalſas, & amaras in excrementorum cenſu nulli vſui naturæ pro animalis alimento, propterea repudiari, atque exigi. Iam verò diuerſo capite videamus, quę deinceps à locis calidis, frigidíſue polliceatur. Quæ planta ferat aliquid eſculentum, locis gigni calidis, lenibus, excelſis: tertio præterea, aut quarto climate. Quæ verò arbor accedebat ad huiuſcemodi naturam, altis & frigidis oriri: in quibus frequentes ſunt, ob humoris attractionem, ac mediocre temperamentum ex calore Solis, in diebus hybernis. Cùm perobſcurè, tum minus conſtanti ſibi ſcribit hæc ſententia. Obſcurum illud, πλησίον ἐγγὺς τῆς τροφίμου. Quid enim illud, quod prope eſcam eſt? An in

C eo eſt, vt propemodũ ſit eſca? Quaſi dicat, penè cibum eſſe. Vt intelligamus eas arbores quę glandem ferunt, aut corna, bacáſve agreſtes alias. Iſtud ita concinnetur. At illa inconſtantia quî poſſit ſibiipſi conciliari? Cum dixit, ἐν τόποις ψυχροῖς: & poſtea, ἀλεεινοῖς. Illud enim ex extremis vnũ, hoc inter extrema. Et quis neſcit, vel frigida, vel calida, vel temperata loca alta eſſe, non neceſſe eſſe? Et neceſſe eſſe, vt ne ſint frigida, quæ ſunt alta: ſi ita dicat, quemadmodum ſuprà dicebatur, frequentiores plantis montes, quàm campos eſſe. Loca verò κοῖλα quæ ſint, nõdum mihi diuinare licuit: niſi velit, ſolum leue, & ſolutile. An alius ita ſit loquutus, videndum erit. Illud veritas haud poteſt pati, ἐν χειμερινοῖς. Quis non putet, frigidis locis æſtate po-

D tius, quàm hyeme produci plantas? Quippe tũc ex contrariis affectibus temperationem aſſequuntur ad generandum aptiorem. Et illius ſententiæ frangetis audaciam: fructiferas arbores locis calidis prouenire, alias frigidis. In Indiis, Arabiis, Ægypto venena præſentiſsima. In Belgio, Germania maliferas frequentiſsimas. In Æthiopia ſub Ægypto ſyluas immẽſas ſteriles. Habetis & Braſileta, & Sandaleta, nulla ad veſcendum vtilitate. Addit fruſtrà, ὑψηλοῖς Cyrenaicis campis nihil felicius. Et Damaſceni colles ſunt potius quàm montes. Contradicit & ibi. Inquit: peculiare ſuis locis lutũ fert pinguiores

res plantas. Non enim leue ſolum lutoſum eſt. At hoc ſuprà beatum faciebat. Huic nos accedimus ſententiæ, non ſuperiori. Vulgò commẽdatur vliginoſa grauiſque gleba. Laudata Virgilio Campana fœcunditas: nos Beauſſam habemus noſtram. Talis circumpadanus ager, & quem noſter interfluit Garũna. Tametſi ne hoc quidẽ ceſſerit ex ſententia. Scilicet humidiores fructus eueniunt vdis locis, non pinguiores. Manifeſtò deprehenditur id in vuis, atque ficis. Siccioribus pinguiores: porro enim excoquitur aqueus ſuccus, atque acreſcit. Poſtquam de pingui ſolo dixit, de aridiſſimo verba facit.

„ In ſaxis, inquit, ſolidis quę planta naſcitur, multum ſumit
„ temporis ad proueniendum. Aer nanque in iis
„ comprehenſus cogitur aſcendere. Cùm verò
„ propter lapidis robur exitum non reperiat, re-
„ ciprocat, ac ſeipſum calefacit. At humor qui re-
„ liquus eſt in lapidibus, ſurſum trahitur, atque e-
„ greditur exhalatio cum humore & reſolutio-
„ ne partium minimarum, quæ in lapidibus in-
„ ſunt. Is enim lapidibus frequens mos, eis vt au-
„ xilio ſit Sol ob peculiarem maturitatem. At
„ que hunc ad modum gignitur ex ipſis plan-
„ ta. Ea non ſurgit, niſi ſit propter terram, aut hu-
„ morem. Vt enim planta ſubſidat, opus habet a-

qua, terra, aere. Intelligatur ergo planta, ſi prope Solem ſit, celeriter naſci: ſi ſit Sol ad occaſum, ſerius. Quæ verba magnopere vereor, ne ſint ipſis erroribus pauciora. Audiatur primũ contradictio. Suprà negabat è ſolida re naſci plantam. E lapide nanque non prodire ſudorẽ, quòd eius partes eſſent compactiores. At hîc vtrique contrarias fundit ſententias. Illud perridiculum: Aerem, qui ſua natura tenuiſſimus ſit, obſeſſum non habere quà exeat, ſed reciprocare: humorem, qui ſit alioqui craſſior, exitum inuenire. Aerem, cuius natura ſit aſcendere, demitti: humorem, cuius interſit naturaliter deſcendere, ſurſum proferri. Nam quod apponit: Aerẽ ſeipſũ calefacere, vel Ariſtotelica ferula dignũ eſt. neque declarauit, quid eſſet τὸ βιάζειν ἀὴρ, inquit, βιάζεται ἀναβῆναι. Quin eius natura ſurſum fert, non ſuſpellit vis. An voluit dicere, conatur? Vt interpretis culpa ſit: cui multo cõmodiora non pauca prȩſto verba fuerint, ἐπιχειρεῖ, μηχανᾶται, ὁρμᾷ, & metaphoræ plurimæ. nam verbo θέλει, βούλεται frequenter vtitur Ariſtoteles περὶ τῶν ἀψύχων. Et illudit nos illa balbutiẽte loquutione πολλάκις ἔθος δεῖ τοῖς λίθοις, ἵνα βοηθῇ αὐτοῖς ὁ ἥλιος διὰ τὴν ἰδίαν πέψιν. Potius ſit, ἔθος ἐστὶν. Sic ſuprà ἔθος ὕδατος, ἔθος ἀέρος: quod nos, ſolet. Verbum quidem fauet, εἴωθε: reclamat vſus. Neque prætereunda viciniæ prærogatiua. E lapide negat prouenire plantam, niſi prope terram ſit. At quid aget vicina, ſi non attingat? Nónne huic accommodare poſſis prouerbium, μεταξὺ χείλεος καὶ κύλικος? Perſeuerat enim ſitis, admoto calice, niſi hauriatur. Ab illa terra ſtirps ipſa nihil ſugget per eas radices, quæ terrȩ affixæ nõ ſunt. Etiam deſiſterem fatigatus euincendo veritatem, ſi non etiamnum prorſus iſte prouocaret. Quid? Si prope Solẽ ſit, celerius adoleſcere? Securè nimis, laxèque, & otioſè. In aridiſſimo lapide Solis vicinitate iuuari plantas. Cùm contrà, ſuper lapidibus in opacis inſint herbulę: nec niſi prius obducto muſco: qui locis exuctis Sole, nullus ſit. Neque tum ex lapidis exhalatione, quàm aeris concretione, roris incubatu, nebularum inſeſſu. Tum ex iis, quæ addit, verbis nihilo meliorem intelligamus eſſe Mathematicũ, quàm Philoſophum cognouiſtis: niſi quis veſtiùm inducat animum ei ferre ſuppetias Occidente Sole minus maturari generationẽ: quaſi verò tum plus diſtet ille. Sed ſuccurrendum B eſt binis copiis. Quippe non ex longinquitate, quæ non longè maior eſt, ſed ex radiorum differentia. Validiores πρὸς τὴν κάθετον, ἐγκάρσιαι minus. Perpendiculo fiunt anguli recti: ex tranſuerſo vel nulli, vel obtuſi. Hoc eſt primum antipharmacum. Alterum eſt à mora. Si enim cœperit generatio ſub crepuſculum, abit cum Sole tum dies, tum calor ille quæſitus ad vitam plantæ. Cæterùm, ſi quod dicebam, verum eſt: Sole potius offici, quàm afferri lapidigenis plãtis adiumentum: Solis diceſſu temperatius foueantur. Quo loco habeo, quibus vos excitem, ſi obrepat ſomnus. Enimuero dicente Minutio, ſe potius dormitationem ſimulaturum, quàm vt quicquam vel ſolo nutu committeret, quo C ille ſibi deſiſtendum putaret: Ignoſcite, inquit: ſi ne id quidem, quod in ſecũdo libro De generatione ſcriptum eſt, placet mihi. Nam ibi materiã & formã cùm rectè pro principiis ſtatuiſſet: cęliſque motum perpetuę mutationis cauſam faceret: negauit motum primi mobilis eſſe cauſam generationis: ſed hoc munus aſcripſit Soli, cuius motus cùm ſit perpetuus, perpetuam fuiſſe, eſſe, fore mutationem. Cùm ſibi conſtans, quoad nos attinet, ſit diuerſus, diuerſas efficere mutationes: accedendo generationem, recedendo corruptionem. Hoc, inquam, minus explet animum nobis, aliquot de cauſis. Principiò nõ illum ſolum putamus eſſe cauſam: non paruam iuris huius partem ſibi cætera quoque ſidera vindicare. Non enim fruſtrà cęleſtes alios ignes D affixos cælo cenſendum eſt. Quin eorum nonnullis Chaldæi Sapientes longè maiores attribuunt poteſtates, quàm Planetis ipſis. Deinde quis non videt, non de quacunque generatione dici poſſe, quod ibi dicitur? Nam homo, qui penè ſolus, aut finis, aut ambitus eſt totius generationis (hoc enim ſentit ipſe quoque) toto nihiloſecius anno generatur. Præterea non potius hyeme corrumpitur, quod vere generatum eſt, quàm æſtate. Vruntur enim non pauca. Quin omnium ſtirpium principes primarięque fruges autumno, recedente nimirum Sole generãtur. Creſcunt media verò bruma. In Angot Æthiopiæ prouincia, Nili accolæ toto ſeritur anno, metitur, conuehitur. Nullus menſis à tritura vacuus. Pars operarum in area eſt, alii ſemen-

tem faciunt,alii ſarculo purgant ſegetes adoleſcentes. Habemus & hyemales flores,, & autũnales. Fructus aliquos ad Nouembrem. Quare cùm aſſentior, Solem generationis autorem eſſe,ſicut arbitratur ille: ſic eius comites eiuſdem officii populares facio. Item faculas alias , quas tum ad hoc,tum ad alia , de octauo Cælo ſuos ignes arbitror in nos noſtráque non temerè iaculari. Animalium quoque generationem quorundam in illius receſſu fieri. Legamus hiſtorias piſcium, & habeamus in memoria nobiliſſimã poſt hominẽ animantem: Equum dico. Eius fœmina ſemper concipit poſt Solſtitium . Eodem verò modo corruptionem quoque . Exceſſum nanque vnius actiui contrarii diſſidium cum aduerſario ſuo nullis ſtatis temporibus,exercere: quo ſoluantur corpora noſtra. Cùm autem duo ſint contraria , calor & frigus : atque hoc hyeme,ille ſoleat æſtibus excedere modum: tam æſtatem,quàm hyemem corruptionis cauſas afferre poſſe . Sed de hoc ſatis . Auditis hunc de Solis beneficio commoda prædicantem: vt non ſine cauſa priſci,contra Æthiopum morem , illius aduentum execrantium , adorarent Orientem. Picta eſt huius religionis facies apud Socratem Platonis: & in apophthegmate & in epigrammate. cuius meminit ipſe quoque Cicero. Iam pars maxima templorum noſtrorum ſic ſita eſt: vt precantes ſpectemus Orientem. At ſapientiſſimo Trimegiſto placuit aliter Aſclepium docere: Ad Orientem matutinas precationes , ad Occidentem veſpertinas conuerti debere. Quaſi verò Deus vel motu trãsferatur vel capiatur anguſtiis locorum . Maluit tamen Plato Pythagoræ figmentis capi , quàm de ſuo ſi quid habebat,promere veritatẽ. Nam in ſexto de legibus ita ſcripſit de ritu venerationis: τὰ δ' ἐπὶ δεξιὰ γεννητέον τὰ περιττά,Idem in Epinomide. Quare vt ſibi conſtet,Deos quoque Olympios in iiſdem partibus agnoſcat,neceſſe eſt. In IIII. nanque De legibus,Diis terrenis τὰ ἄρτια, καὶ τὰ δεύτερα, καὶ τὰ ἀριστερὰ tribuit. Olympiis autem τὰ περιττά. Neceſſariò igitur τὰ δεξιὰ, atque adeò ipſam vnitatem. Immutabilis,indiuiſibilis aliorũ principiũ , meritò ſuperis aſsignabitur. Supera nanque principii loco ſunt inferis. Sunt enim quaſi forma: vt in quarto tum Phyſicorũ, tũ De cælo declaratũ eſt. Sic vnitas nullius eget alimenti: ſed cæterorum parẽs ipſa eſt . Quamobrẽ hæc perfectio: numerus autem omnis inchoatus. Hæc ab ſe,& in ſe rurſus . in eam enim deſinit omnis numerus . hic ab illa , & in illam. Præterea motus omnis ab vno ad duo. Nam tametſi finis,vnum eſt,tamen eſt aliud à principio & ſemper σὺν δύο. Cũ ergo fiat à dextro in ſiniſtrũ: ſiniſtrũ reducetur ad rationẽ paritatis. Vt intelligamus illud maximi Poetæ: *Numina læua finunt.* Quem ad ſcopulum fecere naufragium literatores omnes. Dextrum verò & ſiniſtrum in cælo nuſquam eſſe , ſatis eſt abs te, Cæſar, in Exotericis diſputatum. Cęterùm præter illa tot argumenta,fortaſſe non inuitis auribus hoc accipies : Nã ſi in dextra parte ſunt Dii Olympii, quauis in parte cæli ſunt iidem. Nulla nãque cæli pars, quin oriens ſit. Tum iidẽ ſint nuſquam: ſiquidem nulla pars item,quæ non ſemper occidat. Eſt enim pars eadem vbique ſimul & oriẽs & occidens. Dextrum igitur,& ſiniſtrum idem. Hic Minutius: Etſi nihil ad haſce ſubtilitates addi poſſe videatur,tamẽ haud tanquam iudex,ſed perinde ac dubitator audiẽdus ſim fortaſſe. Nã ſi oriẽs dextrum eſt,& nobilius: atque ab eo fit motus in ſiniſtrũ: finis erit ignobilius. Nã quare moueatur cælum à dextro nobili,vt ſit in ſiniſtro non nobili? Quis erit ille tandẽ appetitus? Adhæc quale iudicium,quod imũ & ſummũ faciat in ãbitu cęli: quod & Plato negat in Timęo, & ipſe Ariſtoteles. At hoc euenire neceſſariũ eſt ſi dextrũ ſit oriens, occidẽs ſiniſtrum: vt polorum alter ſit ſummũ cæli tanquam caput: alter tãquam pedes, imũ. Itaque non erit recta ſphæra iis, qui ſub æquinoctiali degũt,ſed iis qui ſub polis. Quin quod eſt abſurdius,alter ille polus, qui huic noſtro eſt obuerſus, erit vice capitis: noſter hic, pro pedibus . Cùm tamen maxima terrę pars ſub hoc noſtro ſit hemiſphęrio: cuiꝰ ratione cæli ſummum ſit potius hoc, quo nos tegimur: ſi alterutrum ſit eligendum. Qui polus cùm à vertẽdo *vertex* dictus ſit : factum eſt, vt ſuprema cuiuſque rei pars eodem vocabulo deſignaretur: illius proportione, qui de excelſo cæli loco nobis immineret. Poteras autem ſapientũ diſputationẽ tangere: qua dubitatur morãne Solis,an radiorũ perpẽdiculo difficiles ſint æſtus ſub torrido cingulo an vtroque. Quam quęſtionẽ antecedit illa: ſit ne difficilis ibi mãſio. Et ante hanc illa : ſitne illis in terris habitatio. Verùm hæc apud Ariſtotelem, & Aboali controuerſa , nobis manifeſta, ſuſtulerũt τὸ ζήτημα , εἰ ἔστι: ſolam reliquere diſquiſitionem τοῦ διότι: quæ verſatur in prima propoſitione. Nã ſanè compertum eſt ex Hiſpanicis nauigationibus, totam penè partem illam habitari: ſed tot tantiſque vel commoditatibus æquè penè , vel incommodis, vix vt à Sole cauſa duci poſſe videatur. Verùm de his alibi: ne te nũc ſub torrida remorer . Tum Baiulius, Haud importunè hæc. Pertinent enim vel maximè ad plantarum generationem. De vario diſcrimine locorum ſanè valde mirum. Nam & memini Iauæ inſulæ maioris rerum omnium opulentiam: & Æthiopum quorundam rerum omnium inopiam. Et multis locis aerem moderatum. Alibi ſub eodẽ cælo ſoluta pice, Luſitanæ claſſi fuiſſe periculũ ab exuſtione. Hic autem error eſt ſuperioribus par: cùm tria tantùm nominauit elementa, ſubticuit ignem. Libri huius initio totidem ſtatuebat: aerem præteribat ὑπόστασιν plantæ conſtitutionem vocauit, malè . Eſt enim vox ſignificans, aut locum, aut ſitum, aut rem quidem , locum verò ſitúm ve conſignificans. Nunc plantas aggreditur, in quibus humor nimius, nimiáve

ve

ve ſiccitas dominatur. Neutro enĩ affectu poſſe tales adoleſcere. Quippe aerẽ, qui in ipſis ſit, ab aqua prohibitum aſcendere nequire. Siccitas vbi ſit, calorem naturalem verti ad extrema: & obſtruere plantæ vias, per quas commeandi facultas ſit. Ac propterea non ali plantam. Rectè illud: vbi exuperet humor nimius, non poſſe capere incrementum. Nempe non excoqui. At non rectè cauſam. Aqua dicit aeris aſcenſum prohiberi. Non potius impedit humor aerem, quàm vterque impeditur. Nihilo ſecius aſcendunt in plantis aqueæ partes. Alioqui non alerentur. Tum aqua ſi prohibet aerem quo minus ſubeat cacumẽ: non impediet quin occupet latera. Igitur in latum ſaltẽ potuit promouere. Quod exẽplo Iecorarię cõfirmare licet. Minus id quoque benè. Vbi ſiccitas ſit, ad extrema cõuerti calorẽ. Nunquã verò percipere quiui, qua, cuius naturæ lege calor obſtruere valeat plãtæ vias: eius enim eſt aperire. Deĩde ſi procurrit ad extrema, ſola ſtipabit extrema: quę vię ducũt ad extrema, non obſtruet eas. Tum locis perhumidis plantæ ſunt, quarum ignea ſunt extrema. Poſſit quiſpiam tueri ſic: Ex calore ſiccitatéque coanguſtari meatus. Sanè. Non vniuntur tamen. Quare ſucci potius penuria fit. Nam quamobrem quæ partes interſunt inter folii peciolum & oras, non intereà turgent: ſi extrema tantum conniuent? Quo verbo commodiore vſus eſſet: non autem obſtruendi. Hoc enim materiæ proprium βύειν: vnde noſtrum, imbuere. Quin ſiccior planta, non continuò denſior, aut obſtructa magis, ſed rarior maxima ex parte: Vt arũdinum genera, Calamus odoratus, Acorus, Ferula, Iuncus Africanus. Ratio ſimpliciſſima, quare non creſcat: ſucci penuria, ſicuti dicebamus. Præterea plantę quędam ſiccæ admodum, proceræ admodum ſunt: Cupreſſus, Gaiacum Acacia non valdè parua. Quædam humidioribus maiores: Abſynthium quàm Portulaca. Sicut etiam temperatioribus humidarum nõnullæ grandiores, quanquam frigidiores quoque: vt Lactucæ, quàm Borrago. Eadem fructibus itẽ ratio. Strobili magni: Solani puſillæ baccæ. A partibus argumentum haud minus validum: ſi quis Iuglandem ſpectet. Nam quæ pars ambit nucleum, ſicciſſima eſt: fuſius tamẽ creuit. Neque calorem, vel extimum, vel intimum pro cauſa prodas, à quo non ſit exuctus humor, quominus tum putamẽ citimũ, tum nucleus vltimus, vtrunque, inquam, minus quàm teſta media ſiccum ſit. Forma, viri optimi, forma eſt cum mero, miſtóque imperio tum creandi, tum ſiſtendi limites accretionũ. Ea iuſſu primi, ſummi vnius opificis normalem dirigit lineam: cuius ad directionem metatur omnia. Ei calor & humor pro inſtrumentis, frigus & ſiccitas ad inſtrumentorum temperationem, comparata ſunt ab Artifice cũctiſcio, cunctipotente. Iis illa vtitur: iura dat: non ab ipſis accipit. Certas habet à Conditore leges, ſuas cuique ſpeciei deſti-

A natas. In eadem ſpecie ſi loca, ſi cæli ſegmenta, vel inclinationes abundant, obſtrepant, aduerſentur: pro modo materiæ ſuas vires periclitatur, atque efficit, quantum ſatis pro copia próque inopia. Hæc vbi dixit: triáque digeſsit elementa, non eodem, quo ſuprà, cenſu: nunc nouo capite diuerſam init rationem principiorum.

Opvs, inquit, habet planta rerũ quatuor, vniuerſali ratione: certo ſemine, cõuenięti loco, aquę modo, aere ſimili. Hęc omnia cùm certo cõuenerint fine, planta gignitur, & augetur. Cùm illa receſſere, recedit item planta præ imbecillitate. Omiſerat aerem ſuprà: nunc apponit locũ: infrà verò etiam φυτείαν. Excluſam ab aere loci rationem vni aſcribit terræ: cùm tamen pars

B maior ab aeris, quàm à terræ complexu ambiatur. cum tamen ab aere terra patiatur. Melius Democritus: ἀεὶ δὲ πρὸς τὴν τοῦ τόπου ἁρμόζειν φύσιν ... καὶ γὰρ ὁ τόπος ᾖ, τὰ πρὸς ἄρκτον ... φυτεύεσθαι. Intelligit enim tam aerẽ, quàm terram. Explicabimus ſic acutius: Erit aqua plãtę principium, pro materia: aer, pro loco item terra. Semen autem non tam ſit plantæ principium, quàm planta ipſa tota in potentia. In ſemine forma ſibiipſi, quod commodum ſit, exædificans domicilium. Hoc multis è locis à Philoſopho potuit accipere Themiſtius, quod planiſsimè ſcripſit. Locus eſt concaua, reducitúrque ad efficientem ſicut & inſtrumentum. Sunt enim extra rem. Nam Galenus cùm Platonem ſequutus inſtrumentum pro quinto genere cauſæ ſtatuit,

C inęquali abutitur diuiſione. Quod imprimis eſt vitandum ſapienti. Etenim cæteræ quatuor cauſæ primæ æquè ſunt: neque quicquam prius habent. Inſtrumẽtum autem habet. non enim mouet, niſi motum. Videmus etiam membra hæc huiuſce diuiſionis apud noſtrum Philoſophum inter ſe non reſpondere. Sic fortaſſe dixiſſet Ariſtoteles: Quatuor ex elementis confieri plantam, pro materia. Certa forma, quæ in ſemine ſit, conſtitui. Egere cælo, vt educatur: loco, vt conſeruetur: alimento, quia corpus eſt viuens, ergo creſcens, ergo ſolubile, ergo reparabile. Præterea cauſæ cauſam omiſit. non enim ſatis aer eſt, ſed præceptorum habet Solem, Lunam, cætera ſidera. Ille longè omnium maximus error eſt: cum ait, ſolam aquam eſſe plantarum a-

D limentum. Quæ namque conſtet quatuor elemẽtis, alimentis totidẽ refici par eſt. Itaque in 2. De generatione Philoſophus lacteis verbis illis: quę hodie à me recitata, nunc rurſum me cogunt propter ſingularem ſuauitatem ſeſe pronunciare, ἅπαντα δ᾽ ἐκ πλειόνων τρέφεται. καὶ γὰρ ὅσαπερ ἂν δόξειεν μάλιστα μόνῳ ἑνὶ τρέφεσθαι τῷ ὕδατι τὰ φυτὰ, πλείοσι τρέφεται. μέμικται γὰρ τῷ ὕδατι γῆ. Cuius orationis nectar video vos libenter, non ſine maximo ſenſu voluptatis haurire. Non enim ille hominis poti⁹, quàm naturę videtur ore loqui. Tanta cũ ſimplicitate tantum numerorum coniungit, vt vetuſtas natiua, non ambitio-

ſè quæſitus cultus, expleat animum paucorum,
ſed Atticum illum, atque αὐτόχθονα. Sic in Hi-
ſtoriis cùm pleraque omnia ſcribat: Theodo-
rus additus calamiſtris fuſam, laxam, atque e-
tiam turgidam interdum trahat orationem: vi-
ſus eſt barbaris quibuſdam, qui temere tumul-
tum verborum quæritant, etiam (ſi Deo pla-
cet) Ariſtotelem ipſum dicendo ſuperaſſe. Qui
tamen hominibus Romanis haud paucis lo-
cis Latinæ dictionis puritatem ægrè tueri poſ-
ſe videatur. Auxerit GAZA literas Latinas, il-
luſtrarit, denique genuerit: damus, agnoſcimus
laudamus, admiramur optimi atque innocen-
tiſsimi viri ſtudium, merita: non obtrectamus,
amamus, ſequimur. At enimuero dicatur,
melius quàm ſit Ariſtoteles loquutus, loqui:
ſuſcitabitur animus eruditiorum ad iudican-
dum. Obſeruabunt impuras loquutiones, an-
xias, peregrinas: καὶ ὡς καλλωπίζειν Atticam il-
lam Palladem auſus ſit. Quanto melius Cal-
limachus? Is vbi pinxiſſet Venerem: Palla-
di non purpuriſſum afferre, ſed verum, nati-
uúmque colorem ex curſu maluit educere. ἃ
δὲ δὶς ἑξήκοντα διαθρέξασα διαύλως. Quare opor-
tet aſciſcere genuinam puritatem, non è pyxi-
de venalem fucum quærere. Sic enim ait: χρί-
ματα ἰδίας ἔκγονα φυταλιᾶς: non autem appende-
dere ſtalagmia, ſpintheres, cincinnos meretri-
cios. Matrona eſt Ariſtotelis oratio: quæ ad
ſuum decorem nihil ſibi petat præſidii. Sed ad
noſtra. Quod ait hic: vniuerſali ratione plantas
egere ſemine, falſum eſt, niſi ex bono & æ-
quo iudicetur. Scilicet vt ſemen ſit etiam ἀνά-
λογον. Nam ſtirpes quæ ſemen ferunt nullum,
nullo item ſemine ſuam poſſunt ſpeciē propa-
gare. Analogum intelligo, quod non plenè, di-
rectóve ſuſcipit cum ſpecie primaria prædica-
tionem. Non enim fimus, ex quo Mus naſcitur,
eſt eiuſdē naturę ſpecificæ cum ſemine maris, &
fœminæ Murium. Auxit errorem, cùm excluſit
excuſationem: addit enim διωρισμένου: ſemine
certo atque à natura præſcripto. Quin confu-
ſa quorumdam principia ſunt in ſeminibus i-
pſis, vti dicebamus, Rapi & Braſſicæ, & alio-
rum. Vt quintam omittamus cauſam, τὴν φυτείαν
Nam neque plantatio, neque cultus, neque cu-
ra vlla humana maximæ plantarum parti de-
ſideratur. Videamus quota, quantilla pars ſit v-
niuerſæ naturæ ſtirpium labor vel agricolæ, vel
olitoris. Aerem verò ſimilem cùm requirit,
quam exigat ſimilitudinem, cōminiſci nequeo
Nam ſi calidis calidum præſcribit, profectò na
turæ ignarus eſt. Etenim Pontica, ſiue Scythi-
ca planta, quam dicebamus cum vulgo fal-
ſò Calamum aromaticum, in gelidiſſimis lo-
cis admodum calida naſcitur: ſicut contrà, La-
ctuca, Papauer, Cucumis in Africa, & in Æ-
gypto. In plaga torrida Cacao, tam gelida hu-
miditate, vt ibi ſolum quouis precio permu-
tetur ad refrigerationem. Sin id ὅμοιον accepit
pro latente quapiam proprietate, ne illæ nobis
A illuſerit. Latiùs enim patet eius ambitus ſigni-
ficati, quàm vt vel præſentis operæ vel etiam
intellectus noſtri anguſtiis capi poſsit. Dixit,
συνεπιλείπουσι: vt præpoſitio, σὺν, indicaret ſocie-
tatem: verbum autem ipſum, finem. Quaſi
quorum finis ſit coitio hæc ad plantæ gene-
rationem. ἀποχωρίζουσι verò feſtiuè, abſcedunt
ab eo modo temperationis. Abſiſtunt, vt Vir-
gilius loquitur. Abſunt, ſimpliciſſimè. Quip-
pe non in motu res ipſa poſita eſt, ſed in con-
cretione. Eruditorum vulgus dixiſſet, diſtant.
Et, ἀσθενεῖ, ſi reſpiciamus ad perfectam tempe-
rationem: ad cuius reſpectum ſit morbus. Si-
bi quidem ſana planta: ſed ægra, ſi ad medium
referatur. Interpretatus ſum, σύμμετρον, ὕδωρ, a-
quæ modum: ſicut agri modum Horatius. Non
quòd metuam, quod vel minatur, vel expro-
brat, vel monet Plinius: carere nos voce, qua
Græcam explicemus. Vitruuius enim anti-
quior illo commenſum vocat. Simpliciſsi-
mè ſic poſsim, quantum ſatis. Verùm iam nos
ad montes ducet, fortaſſe non recuſantes: te,
Cæſar, vt reor, inuitum. Non enim iam ſupe-
rabis ἐν παρόδῳ curſu cliuum, quo teipſo per-
niciores in campo ψιλοὺς prouocabas. At tu
ſi nolis aſcendere, ſpectato ſaltem montanas
herbas: quas iſte præſtantiſsimas prædicat ad
medicamenta. Propenſiores enim propria
natura dicit, atque præſtantiores ad medici-
C nam. Ad vſum verò cibi fructus ipſos durio-
res, ſi coctionem ſpectemus. Tum autem mino-
ris operæ ad alendum. At verbum vnum admi-
ſcuit, quod plus tardat meum curſum, quàm
montes iſti, quos ipſe dicit ὑψηλούς. Inquit e-
nim: εἰ ἔστιν εἶδος. Arbitror id innuere: non omnes
ſpecies ad medicinam facere. Si vſus venerit, vt
cuiuſpiam forma comparetur ad id operis: e-
ius Ideæ indiuidua montium beneficio fieri ge-
neroſiora. Hoc quoque ſenſit Auerrois ille ma
gnus. Tam miſerè falſus hac in parte, quàm an-
xiè fuit acutus. Nimirum haud omnes herbæ
petuntur ob calorem, quem à montibus com-
parent: neque propter ſiccitatem, quæ indidem
quæri poſsit. E lacubus excipiuntur quædam:
à litoribus aliæ. Dant & paludes, & opacæ
D valles, locáque Solibus inuiſa. Quemadmo-
dum cibi quoque non vno ex loco petuntur o-
mnes. In xx. ſectione Philoſophi verba memi-
ni: οἱ σίκυοι πέπονες ἄριστοι ἐν τοῖς ἑλώδεσι. Polium
igitur è montanis eruam: Rha mihi campi mit-
tent. At dicent: eiuſdem ſpeciei quæ ferunt mō-
tes medicamenta potiora campeſtribus pericli
tati ſumus. Hoc fefellit illos. Nam cuius plantæ
humidum obtundet efficaciam, de montibus ef
fodiam. Cuius expetetur ſiccior acrimonia, de-
ſumetur inde. Vbi contrà quid aliud vſus flagi-
tauerit: id contrariis in locis inuentum, erutúm-
que curabo. Illud eſt. Auerrois argumentum,
Mōtes eſſe cęlo propiores. hoc alterutra poteſt
intellectione capi: ſcilicet ad qualitates aut ele-
mētares, aut cæleſtes. Si de elemētaribus ſentit:
hoc

hoc iam refutatum eſt. Si de cæleſtibus: ſtultè putauerim, cæli vires illas immateriales, puſillo, cliui tractu vel profligari, vel fatigari poſſe. Æquè valens puto cæli robur in imis terræ viſceribus ad metallum, & in ſumma Teneriſe, aut Caſio ad Buphthalmum. Quippe nec vllo temporis æuo, neque ſpatii ſatiſcit longinquitate. Decepti namque ſunt illi Philoſophi, atque in iis Conciliator, qui naturam effœteſcere putabant. Mutatur illa quidem ſine ſui mutatione: ſcilicet in officiis, functionibus, effectionibus aliam atque aliam oſtendit ſeſe: tamen eadem nihilo ſecius, velut ille Diſcobolos, vbi ſeipſum erexerit. Nam ſi materia, quæ fuit olim nunc eſt eadem: ſi nihil ei deceſſit quantitatis: ſi formæ non patiuntur τὸ μᾶλλον, καὶ τὸ ἧττον: ſi, quemadmodum dicebamus alibi, natura Dei poteſtas eſt: qui fieri poſſit, vt ſe minor ipſa ſit? Oportet enim, quod patitur, à fortiori pati. Quid obicis eſt formæ hominis, quo præpediatur eius vis ad materiam ſibi nunc, ſicuti prius, conformandam, conformata vtendum? Nam ſi fluunt à formis accidentia, neque mutantur formæ non erunt accidentium mutationes aliæ, quàm quæ interſunt autoris ſui. A terra tollatur reflexio radiorum ac quædam alia talia (nam hinc haud negarim virium accidentalem variationem) at immaterialem illam vim, qua dantur formæ rebus, in quibus nulla vehemens qualitas dominatur, puta gemmis, auro, videmus nullo diſtantiæ ſitu defatigari. ¶ His cùm videretur aliquid addere velle, ſuſcepit Ferrerius ſermonem: Maius, inquit, opus, Baiuli, motum eſt à te, quàm vt capi queat anguſtiis huiuſce diſputationis. Breuiſſimè tamen in perplexiſsimo iudicio quid ſentiam, non præteribo. Vt rectè abs te dictum eſt, non fatigari Naturam, ita non minus rectè dici poſſit: eius actiones adeò varias eſſe, vt nobis illa (tametſi non deficit) deficere videatur. Itaque ſic illa ſententia condienda eſt. Non Dei vim delaſſari: non ſeipſa fieri minorem, aut deteriorem, ſed manente robore illo, conſiliis illis inconcuſsis, inuictis, infinitis, opus eſſe minus interdum. veluti cùm haud ſemper hominem creat. In Muris opificio virtus eadem, Deus idem. Non in hoc inferior ſeipſo ſed in opere inæquali, tamen æqualis ipſe ſibi. Non abſimili ratione, ſi conſideres in eadem ſpecie, quæ nos appellamus indiuidua diuerſa. In vnaquaque ſpecie certus ambitus præſcriptus eſt, quantitatis, qualitatum, figuræ, numeri partium, ſitus, finium, officiorum. In iis quaſi ſpatia facit natura deambulans in eodem ſæculo ſæpe: quemadmodum Samogethios accipimus nanos natos ex gigantibus, & gigantum patres poſtea. Quanto maiore commodo liceat ei diuerſis ętatum tractibus operari ſimili ludo? Neque verò ſine ratione vagatur hęc oratio mea. Non enim veſtrûm quenquam latet vetus ab Ariſtotele ſæpius vſurpatum pro-

A uerbium: πῦρ ἐπὶ πῦρ. Hoc eò ſpectat, vt ſi magnas intueamur coniunctiones: quoties ſimiles coierint naturę ſiderum, ſimilibus ſignis, domibus, gaudiis, exaltationibus, faciebus, terminis: efficaciora quoque ſint euenta. Hæc vulgò quoque nota ſunt. At illa ſolis doctis: abductum caput Arietis à ſuperioris cæli capite, non amiſiſſe vires ſuas: qua in re tecum ſentiamus: ſed ſociis copiis amiſsis, eius operam minoris factam, non poteſtatem. Quamobrem & quod tu profitere, profiteamur: & quod illi prædicant, hunc ad modum cenſeo prædicādum. Cùm ab his conticuiſſet: ait Baiulius, Bone Deus, quanti fuit mihi deerraſſe, vt tam nobili, tantis differto commoditatibus exciperer

B diuerticulo. Redibo igitur in viam: Quod de coctione ſcribit hic, attentius eſt obſeruandum. Generoſius eſt è collibus Triticum, quàm è campis. Plus alit: minus corrumpitur: citius concoquitur. Poma quoque montana maxima ex parte, pro cibis, ſucco ſunt aptiora: campeſtria dilutiore: minus ſapiunt, celerius corrumpuntur: minus alunt, propter aqueæ materiæ ineptitudinem: ſicuti montana propter terreſtrem ſiccitatem. Et quæ diximus alibi de ſententia Theophraſti, ſuper Mali, Fraxinſque natura campeſtrium, prohibent nos huic accedere ſententiæ. Attendamus etiam plantarum cum animalibus comparationem, meo quidem iudi-

C cio, non iniucundam. Quippe tum plantæ, tum animantes montium indigenæ, ſuo quæque in genere diutius viuunt, quàm campeſtres. Hoc obſeruatum eſt in xiiii. Sectione. Cauſæ duo ſubſunt: calor in humido: cuius non tam quæritur multitudo, quàm affectiones duæ: μήτε εὔπηκτον μήτε εὔξηρον. Igitur montanorum humor cùm ſit minor, minuſque obnoxius τῇ πήξει, καὶ τῇ ξηράνσει: haud quidem tanta moles eſt, at vitæ diuturnitas, & fœcunditas maior. Hoc excipere licet ex libro περὶ μακροβιότητος, & ex decima Sectione. Gallinæ quoque minuſculæ ſunt fœcundiores. Et in ſecundo De cauſis Theophraſtus, excelſas arbores fructum puſillum ferre prodidit. Multo ſcilicet opus habere alimēto. Infœcundas viuere diutius ob ean-

D dem rationem. Nam cùm ille ibi, tum præceptor optimus antè dixerat, τὸ ὀχευτικὸν βραχυβιώτερον. Quare putarunt quidam, paſſerum nullum excedere bimatum: ſanè haud contemnenda opinione. Ex illis parum captatur, minimū capitur: fœcundiſsimi ſunt: frequentia non magna. Eſt & proportio quædam ſecundum quaſi gradus, ſanitatis, roboris, vitæ. Igitur ſi ſalaces morboſi, etiam breuioris vitæ. In Hercule, qui Veneri fuit imprimis obnoxius, neque indiciū, neque iudicium vitæ fieri potuit. Igni nāque vitæ finē anteuertit. At memoria prodita ſunt athletarū nomina, qui, vt valentiores eſſent, victoriarum ſpem, in libidinis abſtinētia collocarūt. Plato quidem in octauo De legibus, Aſtylū Diopompū, Criſſonē commemorat: ſedante omnes

lecum Tarentinum. Ne verò putet quiſpiam ſubeſſe contradictionem: Montanæ minores: Montanæ fœcundiores: Montanę longæuiores: Fœcundæ minus viuunt. Comparantur enim eodem in genere cum Campeſtribus, quæ ſunt maiores. Tum autem ſi æquè fœcundæ ſunt, minus viuũt. Quod autem ſequitur facile intellectu eſt: Loca ſole viduata infœcunda eſſe. Verbum quod ſuprà ponebatur, hîc repetit, ἀπεμμαχρυσμένα, id eſt οἱ ἀπόθεν τόποι. In quodam codice legebatur ἀπεμμαχρυσμένα, voce tranſlata infelicia ſanè ſunt illa loca. Excipitur idem ſenſus è quinto de Republica: πόλεις, inquit, κακὰς, καὶ ἡμαρτημένας. Inde tranſit ad contrarium, videlicet vbi nimius eſt Sol. Verùm phraſin vti probetis, Græcè pronunciabo: ἐὰν ὁ ἥλιος μακρότερα τῇ ἡμέρᾳ σχολάζῃ ἐν τῇ κινήσει αὐτοῦ, καὶ κατοπυκνεύῃ τὸ ὑγρότατον, οὐκ ἔχει τὸ φυτὸν δυνάμεις φύλλα, καὶ καρποὺς προάγειν. Perpéſa ſuprà fuit hęc ſententia de mora Solis. Vtroque opus eſt, & ipſa, & directo radio Solem verò ſuo motu non producere diem: dicet aptius Ferrerius: niſi quatenus promouet in orientem contra diurnum motum. At hoc quotidie facit. Et fortaſſe non tunc animaduertebat noſter hic.

Ad aquas deinde redit: vt hoc etiam loco videamus quanto cum periculo poſſimus in capita diſcurſus hos ſiſtere. Sed quaſi rem inducat nouam, vſurpauit interrogationem. Quid autē de plantis, inquit, oportet intelligere, quę naſcūtur in aquoſis locis? In iis vbi quieſcit aqua, fit quaſi limus. Neque vis eſt in aere, qua fiat, vt aquæ ſubſiſtant partes. Continetur aer ipſe in terræ partibus interioribus: prohibétque aquæ craſſitudinem aſcendere. Illis igitur in locis fluctuante vento, coarctata terra, ſeipſum ſi comprimat inuolutus aer, & compingat humorem ventus: plantæ prodibunt ex humore hoc, haud ita multo differentes inter ſe ſpecie, figuráque propter aquę ſtationem, atque craſſitudinem, & calorem Solis de ſuperiore loco. Atque hæc quidem breuiſſimè potuit: ſi animum appuliſſet ad Ariſtotelicam dicendi rationem. Nunc infeliciter diuagatus incidit in aquaticam hanc quietem. Si, inquit, quieſcat aqua, limus fit. At etiam non quieſcente. Nam quot fluuiorum fundi limoſi ſunt? Non enumerabo, qui nullo nobis noto numero continentur. Sequanam modò videte. Multi ſunt in Taurini Nilo ipſo non infeliciores. Grana diluuiis hybernis quantum glebæ deterſit à vicinis pratis, tantum reponit pauculis vernis diebus, etiam cũ fœnore nonnunquam. Neque hoc inferior Duria: Beneficiũ par: curſus productior: alueus maior: vberiores aquæ. Ex alpibus vterque: hic ab iis, quas altrinſecus accolunt Cētrones: ille in præfectura Sutriorum. Deinde curioſius addit operam ventorum, quaſi ad fundi ſubuerſionem, vt admiſceatur aquæ. Quin citius quietiores aquas limoſiores ipſemet intelligit. Et profectò Solis vim excipit acriorem, atque incraſſeſcit,

A etiam contactu terræ nullo. Id quod vel in lapideis alueis, vel in vaſis vitreis compertum eſt. Sequuntur illa verba. οὐκ ἔστι δυνάμεις ἐν τῷ ἀέρι, ἵνα ὑποστήσῃ τὰ μέρη τοῦ ὕδατος. Nequit aer ſuperare partes aquæ. Sanè ita fit. Obducta enim quaſi cute quadam, nequit afferre aer ſeſe. At cùm ait: καὶ κωλύει τὸν παχύτητα τοῦ ὕδατος ἀναβαίνειν: profectò ludit nos. Quis enim dicat, aerem depreſſum loco inferiore ab aquæ craſſitudine, atque cohibitum eo loco, efficere, ne aquæ craſſities aſcendat? Quin inter duas illas craſſities interſitus, eam dico, quæ ab imo vult aſcendere: quod ait hic: & eam, quæ inuolutum cohibet: potius hanc vrgeat impetu ſuo naturali, proſcindátque adeò, vt erumpat. Tanto, quę ſubdit fœdiora: Agitatu ventorum compingi terram. Nam ſanè tunc aer ille compreſſus à ſuperiore limo, dirumpet, vti dicebamus, ipſum facilius propter agitationem. Quò fiat, vt & decedat ipſe, & aquæ ſubeunti cedat. Tantum abeſt, vt illa vera ſint συμπιέσῃ ἑαυτὸν ὁ περιειλημμένος ἀήρ. qua vi, quóve inſtrumento ſeſe comprimat aer? Nónne aeris forma ſurſum leuat aeris materiam in ſeptimo, & octauo Phyſicorũ? Aquæ verò quietem ſtatuit pro cauſa temerè: quare nō multum differant inter ſe plantarum ſpecies. Nā in terra quæ lōgè quietior eſt, diſſimiliores ſunt plantæ. Et longè ſunt inter ſe diſſimiles Nymphęa, Sium, Lenticula. In mari, Coralium, Alga, Bryon. Aggreditur eam nũc, quam Iecorariam vocamus. Cuius hiſtoriam, ac generationem, ſuprà decuit cum Lenticula contexi. Rurſus, inquit, de plantis, quæ ſunt humidis locis, quarúm
C que ſuperficies apparet in ſumma tellure vireſcēs, hęc dico in eo loco paruam eſſe raritatem. Cuius humorem loci cùm Sol ingruens mouerit, atque eiuſmodi motus euentu, caloréque terrę partibus interioribus inuoluto calefecerit locum: id quod nunquam cōtingit, in quibus planta non habet vnde creſcat: tunc humore ſuapte diffuſo extenſione, fit fumus in terræ ſuperficie, quaſi textura quædam vireſcens. Atque inde planta gignitur carēs foliis, ex eo genere plātæ quod extat in aquæ ſuperficie. Sed hoc illo maius eſt, propterea quòd terræ propius. Tametſi neque in altum tolli, neque extendi poteſt. Hæc, inquam, ſi ſuperioribus attexuiſſet, quibus aquaticæ Lenticulæ narrabat hiſtoriā: vnico verbo poterat explicare ſic: Par Epaticæ ratio: ſed āplior magnitudo, propterea quòd terræ propior eſt. Quanquam hæc cauſa manca eſt admodum. Breuiores enim plantæ folio eſſent grandiore, quia prope terram ſunt magis. At enimuerò etiam procul à fundo Nymphæa fundit folium grandiſſimum. Æquali verò tractu Hydroſelinum tenuiſſimum. Sic in terreſtribus: latum Platanus, Hippuris capillaceum. Neque verò putetis hanc potius calumniam, quàm animaduerſionem. Nam aquaticæ folia craſſa, vt Nymphææ, terreſtri tenuiſſima vt Chærephyllo. Aquaticæ tenuia

tenuia, vt Hydroſelino: terreſtri craſſiſſima, vt Vermiculari. Loquendi modus Sacris libris peculiaris: *ſuper facie terræ*. Sic hoc loco: ἐν τῷ ὕψει τῆς γῆς. Saluſtius ad pugnæ tranſtulit aſpectum, non nimis, vt quibuſdam duris videtur, durè. Faciunt enim pugnam milites. Sed ne Ouidius quidem temerè, vultum vnum rerum *Chaos* videtur appellaſſe. Tetigit enim litem, & amicitiam veterum Philoſophorum, quas duas cauſas efficientes illi ſtatuebant. Erant ſiquidem ipſis Mundi conditores hi. Neceſſitatem faciebant primum, & maximum, & valentiſsimum. Alterum, Mentem voluntati obſequentem, atque eius præſcripto formarum, diſcretionum, conſtitutionum architectam, claſſium ordinatricem. Quod apud veritatis ſtudioſos maximè impium eſt. Ridiculum etiam, neceſsitatem ſtatuere priorem Cõditore. Quin neceſsitatis nomen ipſum exterminant à Deo Sapientes, ídque optimo conſilio. Tertio ponebant loco naturam: vim, vti dicebam, ordinariam, conflatam ex aſſenſu mutuo Mentis, ac neceſsitatis. Hæc erat illorum picta trinitas. Vſqueadeò veritatis lux etiam in tenebrarum cæcitate ſui ſpeciem præbuit antequam de Cælo coram fulgeret nobis. Sic naturam iſtam *Spiritum* Virgilius appellauit, agnouítque cunctis partibus integrum vbique inſinuatum. Quartum principium addiderunt, Materiam. Iccirco in ea materia, dum adhuc eſſent omnia confuſa, fuerat vultus vnus: id eſt, principiorum conſenſus abſque motu. μικρὸν, inquit, ἀραιότης. Quia ſi multa raritas eſſet, exhalarent illa: neque retinerentur intus ad plantæ materiam. ἰκμαίνων ἡ ὕλη. Feſtiua loquutio. ἐπικλύζον alibi dixit Ariſtoteles: vel, vt alio codice legitur, ἐπικλύζων. Nos commodè, vt opinor, ingruens: vt de imbre Poëta dixit. Cæterùm addidit, de quo addubitemus. Sol, inquit, calefecerit locum motu. Non enim Solis motus calefacit. Quin contrà, quies potius id facere videatur. Proportio manifeſta eſt in arcus maioris tranſmiſſione. Æquiparatur enim quieti mora motus. Quanquam id, vt alibi dicebamus, non eſt cauſa, ſed Solis calor. Tempus enim nihil facere, ſatis oſtendimus ſuo loco: ſicut &, quemadmodum motus calefaciat. Etiam præter Ariſtotelis morem loquutus eſt, vbi dixit: καπνὸς γίνεται. nam fumus eſt exhalatio ſicca. Et ſuauiter accipienda verba illa, μὴ ἔχειν φύλλα. non habet folia: ſed ita tamen, vt potius tota plãta folium vnicum, laciniatum atque in ſe inuolutũ eſſe videatur. Quod de Iaſionis flore prodit Theophraſtus. Explicatius eſt ad truncos Roborum vetuſtorum: cætera natura ſimilibus foliorum rudimentis, nomine medicorum vulgò, Pulmonariæ. Explicatioris in hoc figuræ ratio certa ſub forma ſiccitas. Euenit aliquando, vt aquaticæ ipſius facies expreſsior ſit, & foliorum illa diuturna meditatio exeat in veram conformationem. Quamobrem ligulas quoque erigit, & flores. Interdum humore deſtituta, nihil aliud eſt, quàm coriacea lapidis obductio. ἀναβαίνειν, vnam intellexit modò dimenſionem: in altum ſcilicet, tum rectè, tum verè. ἐκ τείνεσθαι, eandem dimenſionem, neque rectè, neque verè ἴκτασις enim etiam in longum eſt. Iccirco dixi, non verè. dico non rectè, propterea quòd applicat malè ſententiam ad id cui non competit. Negat enim ἐκτείνεσθαι. At productio tã in latum, quàm in longum, quàm in altum, ex libro De mistoaffectibus. Hoc enim πατόν. Sed iam de plantis iis, quæ in aliis generantur plantis, quid ſentiat, videamus. Quo loco ſi quis voluerit nouum ſecare Caput, liceat. Sæpe verò, inquit, aliis etiam in plantis plantæ progignuntur quædam, non eiuſdem vel ſpeciei, vel ſimilitudinis: ídque ſine radice. Mouentur autem hæc ſic. Planta, quæ ſpinis prædita ſit, vbi in aqua pingui ſita mouetur, aperiuntur eius partes. Tum verò Sol educit per vaporem, quæ in ea ſunt, putredines: eíſque affert coctionem. Propriáque natura in locum putrefactum præſtat opem calore temperato; atque inde plantam auget. Quaſi filamenta videatur in ſeipſum totam producere. Hoc plantarum proprium eſt, quæ multis præditæ ſunt ſpinis. Tum igitur ea generatur, quam Linozoſtin vocant: aliæque ſimiles ei. Hanc ſententiam capias ex Hiſtoriarum libro quinto Philoſophi. Cùm animalium quorumdam natura ſit, vt in aliis animalibus, neque alibi, neque aliter oriantur. Dixit ἀλλοφυῆ: ſicut Theophraſtus ἀλλόφυλον, hunc herbarum modum. Et ſubdit: οὐ τῷ αὐτῷ εἴδους. quoniam τὸ ἄλλο multipliciter dicitur: ſicut & τὸ αὐτό: quemadmodum alibi dicebamus. Et addidit, τῷ αὐτῷ ὁμοιώσεως: quaſi dicat, neque genere eædem, neque τῷ ἀνάλογον. Non enim Viſco, & Quercui quicquam ſimilitudinis. Sic enim loquutus fuiſſet Ariſtoteles. Dixit, ἄρριζα. Iccirco quia plantæ aliæ cũ radice oriuntur: vt Muſcus, Polypodium: quæ perinde naſcuntur in plantis, atque Viſcum & Epithymum. Sed ambitioſè admodum, κινοῦνται δὲ οὕτως. Mouetur, pro eo, quod eſt, gignitur. Et obſcura eſt oratio: ὑπὸ τῆς κινήσεως φυτῶν πολλῶν ἀκανθῶν ἐν πίονι ὕδατι. Nam quid eſt quod plantam mouet. Accipit hic motum pro eo quod eſt λίπανσις. Pinguem aquam voluit eſſe materiam, propter lentorem, qui in illis eſt capillamentis, & in Viſco. Verùm palàm eſt, Thymum ſiccisſimis gaudere locis: tum illud Thymi genus Epithymum ferre, quod durius eſt, & Thymbræ naturæ propius, ac propterea minus pingue: quod ſanè tenui admodum ſolo prouenit. Neque verum eſt, quod ait: aculeatarum eſſe proprium hoc: niſi forte Quercus, & Thymum ſua vidit hic in patria ſpinis horrida. Ex Paliuris autem quæ planta prodit? Itaque, ſi neque ſoli generi competit aculeatarum, neque toti: non erit proprium. Illud verò non tã ex

vſu, quàm ex etymo: cùm vocauit Cuſcutam A
Linozoſtin. Nam & Apothecæ Lini podagram ſcitiſſimo vocabulo dicunt. At Veteres Mercurialem dixere Linozoſtin: temerè ſanè. Nihil enim ei cum cinctura Lini. Quanquam illud quoque animaduertendum eſt. Cuſcutam, ſiue Caſsytam, non è lino prodire, ſed è ſolo macro (maceſcit enim lini ſatu) natam Lini ſtipulis aduolui: ſicut & Vitias, cæteráque plantarum impedimenta: quorum meminit Theophraſtus, Plinius, Galenus. In pratis quoque glareoſis ſeorſum ab adminiculis oritur Cuſcuta: quod & aliàs diximus: è quibus euulſa, atque inchoatis vuis obuoluta, tum adhæreſcit, tum viuit: adeò verò creſcit, vt mirandam in magnitudinem demittatur. Diuiſio ſic ſcitè admodum ſtatuetur. Eius generis plantas, alias foliatas, alias non: vt Epithymum. Quaſdam ſementigeras: vt Cuſcutam, & Viſcum: quaſdam non. Quod autem attribuit id officium Soli, non tam malè, quàm mutilè: Informatricis enim eſt. Illud enim prudentiùs accipiendum: Auget, inquit, plantam. Equo ſi enaſcatur cornua: bene cordatus Philoſophus nequaquam creuiſſe dicet equum: ſiquidem non fuerit naturalis equi pars. Ita non creſcere terra dicitur, à qua prodit planta. Tota enim ſpecie diuerſa ſunt ſtirps, & terra: Equus, & cornua: Quercus, & viſcum, μαθηματικῶς
C ergo ſint aucta quantitate, non vniuoca ſubſtantia. Et accuratius id interpretandum, ἀναπιμπλᾶται ὁ ἥλιος τὰς ἐν αὐτῷ σήψεις· πέψει τε ποιεῖ τούτῳ. In priore parte fortaſſe latet error. Non enim ex Thymi putredine fieri Epithymum arbitror: ſed ex bono ſucco elaboratiore: ſicut in animali pilum. Quod ipſe fateri cogatur, qui plantam ſcribit creſcere. non enim creſcat ex putredine. In altera parte ſimilis negligentia. Cui τούτῳ? Non enim plantam coquit Sol, à qua ſuccos educit: ſed quas educit, putredines excoqui. Negligentius etiam vocauit putredines, locum: dixit enim εἰς τόπον τὸν σεσηπμένον. Plato potuerit: Ariſtoteles ſibi licere noluerit. Ille enim τὴν ὕλην χώραν appellauit. Mutilè quoque narrat, cùm filamenta no-
D minat. Viſcum quidem huius naturæ eſt, at non huius figuræ. Et minus rectè: εἰς ὅλον ἑαυτό. quando non tota planta tegitur capillamentis. Alludit tamen ad illud Plinianum palliolum, de quo aliàs. Hæc cùm enarrauit: iam bis ter dictam ſententiam repetit nouo capite, noua recenſione principiorum. Plura enim, quàm ſuprà, ſtatuit, & inconſtanti ſententia. Omnes, inquit, herbæ, & ſiquid ſuper terra creſcit, atque in terra, proueniunt ex aliquo horum quinque: ſemine, humore aqueo, loco accommodato, aere, plantatione. Atque hæc quinque ſunt, vt ita dicam, plantarum radices. Audacter ſanè, cùm herbas nominauit, addere inſtituit, καὶ ἐπαυξάνεται ἐπὶ τῆς γῆς: vt plantas omnes amplecteretur. Audacter, inquam: propterea quòd animalia quoque ſuper terra creſcunt: itémque ea quæ non creſcunt, horum aliquo opus habent. Quin cælum ipſum in loco eſt idoneo ſibi. Nam quod hactenus perſuaſum fuit multis, primum cælum in loco non eſſe: falſum oſtendimus alibi. Omnino verò æquanimitate quadam excipienda ſententia eſt. Non enim ex iis omnibus vnum conflauit omnibus principium: ſed aliud alii neceſſarium ſtatuit. Quanquam & locus, & aer, aqueus humor, omnibus. Semen, æquiuocè: ſicuti dicebamus. Plantatio ſolis plãtis, ſed non omnibus. Et verbum φύονται, quod, proueniunt, interpretatus ſum, plus quàm æquiuocè: aut illa præpo-
B ſitio ἐκ. Nam quæ prouentus ſimilitudo, ex loco, & ex ſemine, & ex materia, & ex plantatione? Materia, ἐξ οὗ. Locus, ἀφ' οὗ. Plantator, ὑφ' οὗ. Semen ἐξ οὗ, καὶ ὑφ' οὗ. Siquis locum malit, ἐν ᾧ: nihil mutat. Hîc, ſicut & priore Libro, ἀντὶ τῆς ἀρχῆς ῥίζαι: ſed peiore conſilio. Nam radix propria plantæ pars. Confusè igitur promiſcuéque vſus eſt & partis, & cauſarum ſignificato. At ῥίζα pars ineſt: ῥίζα principium extra eſt. φυτείαν dicere malui plantationem, quàm ſatum: ne cũ ſemine confunderem. Locus verò perfectionis principium vnum eſt. Propterea nanque tum motus, tum quies fit naturalis. iccirco pro Entelechia poſuit ſæpe Philoſophus. Poſtquam plantarum cauſas recenſuit, & generationes,
C ὡς τὸ ὅλον: nunc aggreditur dicere, ὡς τῶν μερῶν. Tripliciter, inquit, ferunt arbores fructus ſuos: "
aut ante frondes, aut cum frondibus, aut poſt "
frondes. Ponit hic eiuſmodi partitionem, cuius "
mox cauſam reddat. Rectius tamen præpoſuiſſet, quàm diſtulit diuiſionem, τῶν διφόρων, καὶ τῶν ἀφόρων. Atque inde τῶν φυλλορροούντων, καὶ τῶν μή. Tametſi non ſunt ſtatim contraria, τὰ εὔφορα, καὶ τὰ ἄφορα: ſed τὰ εὔφορα, καὶ τὰ μή. τῶν δὲ μὴ εὐφόρων, τὰ μὲν πολύφορα, τὰ δὲ ὀλιγόφορα, τὰ δὲ μετειόφορα. Item alia differentia earum quæ alternis ferunt: πολύφορα, quidem, ſi confertum ſpectes prouentum: ὀλιγόφορα, ſi continuationem interceptam: quando quod ſemel tulerint vno fœtu, ad duos annos partiendum ſit. Notabimus etiam verbum, ἀκολουθεῖ. Videtur pro eo poſitum, quod
D eſt συμβαίνει. Sic enim Ariſtoteles. nã ſi φαίνονται, non ἀκολουθεῖ. Illud an verum ſit, attendendum: Fructum ferre prius quàm folia. Florem quæ fundant ante folia, ſcimus: at fructum quæ ferant, equidem in memoria nunc non habeo. Talem diuiſionem condiamus etiam lepidiore conatu: Plantas alias ferre, alias non. Quæ ferunt, ad ſterilitatem mutari, loco, ætate, negligentia. Secundum ſationum tempora nonnullas reſpondere fœtura ſtata. Veluti ſi poſt brumam triticum terræ mandes. Alias accelerare. Braſſicam, & Lactucam ſi quis ſerat, quo tempore ſementeſcunt adultæ, ſemen ſecum ferunt ex humo prodeuntes. Quædam penè toto anni tractu fœcundæ ſunt, alium alio ſubeunte fructu. Nonnullæ biferæ ſunt. In quibuſdã nouelli fru-

fructus veteres pellunt. Sunt etiam, ſicuti dice-
bamus, quæ nullis anni tempeſtatibus obno-
xiæ, circuitiones à ſatu ſuas ſeruent. Cinara ſi
telluri per autumnum committatur, vere ma-
gna ex parte Pineam reddet pro opera: ſi per
hyemem, æſtate: per ver, autumno. Hæc igi-
tur illis anteponenda: aut ſic dixiſſet: διὰ γὰρ φυ-
τόν. At interpres omnem vim corrupit oratio-
nis, cùm ait: διὰ τοίου φυτόν. Non enim ex illo po
teſt hoc inferri. Quanquam & hic repetit, &
» mutila. Eſt igitur, inquit, planta, quæ radicem
» non habet: nulla gerit folia. Eſt etiam, quæ cau-
» lem ſine fructu fert, & foliis: cuiusmodi Chry-
» ſocome, ſiue Chryſitis. Sic diuidebamus nos:
Quædam partes habet omnes: quædam non.
Harum quædam vnicam, quædam plures. Tu-
bera enim tota radix mera ſunt. Contrà, quæ
radice carent, duo ſunt generum. Aut enim
radicem habent nullam neceſſariò, vt Viſcum.
Aliena enim radice tum nititur, tum alitur.
Hæc eſt neceſſitas naturalis. Detracta nan-
que Viſci planta, atque humo pacta non vi-
uet. Paraſiticas haſce ſtirpes appellare conſue-
ui: quaſi quæ victitent aliena quadra. Aliæ ſunt,
quæ non carent quidem radice, ſed carere ta-
men poſſunt: vt Sedum, atque alia, quæ auul-
ſa viuunt. Quæ verò ſit iſta mirifica Chryſoco
me, non equidem ſcio. Nam quid eam non e-
xiſtimem propiorem miraculo: cui ſit in no-
mine aurea coma, in re coma nulla? Tum alias
ad partes deducamus diuiſionem: Sine ramis
Iuncus. Sine folio Cuſcuta. Sine flore Ficus. Si-
ne fructu flos Iridis. Sine vtroque Adiantum.
Iam verò propoſitæ ſententiæ cauſas perpen-
» damus. Sic ſcribit: Plantæ, quæ fructum prius
» edunt, quàm folia, multum pinguis obtinet.
» Igitur extenſo calore, qui naturaliter ineſt plan-
» tæ, & eius maturitas acceleratur, & corrobo-
» ratur in ramis plantæ feruendo. Tum prohi-
» bet, quin ab ea ſuccus aſcendat. Atque inde
» tum fructus, tum folia prodeunt. Tamen mi-
hi videtur huc nullam eſſe allatam rationem,
propter quam fructus frondibus anteuertant.
Nam ſi κωλύει τὸν χυμὸν ἀναβαίνειν: aut ne fructus
quidem prodibunt, aut fructus non erunt ἐκ
τοῦ χυμοῦ. Neque poſſimus interpolare tam
duram orationem, vt dicamus, tenuiores pro- D
dire partes, quæ fructibus debeantur. Nun-
quam concedam: quaſuis fructuum partes, qui-
buſuis frondium partibus tenuiores. Mem-
branas ſiue cutes, coria, putamina, teſtas con-
templamini: maximam hæc auferent partem
Iuglandis, Corni, Ziziphi: vt Pinum taceam.
In ipſo quoque vel Pruno, vel Perſico eſt co-
rium, & teſta. At eæ prius edunt fructum quàm
frondes. Florem, inquam, prius: qui fructus
inchoatus eſt. Tum qui fructus exeunt, quàm
folia, poſteriores: eorum non omnium par-
tes omnes craſſiores ſunt frondibus. Palmu-
læ caro tenuis. Medulla Balani Myrepſicæ te-
nuior. Nuclei ſtrobilorum. Quid Mora? Ergo

A ſi ſumamus argumentũ à tenuitate, præuenerint
fructuum portiunculæ tenues partes alias craſ-
ſiores. At enimuerò Punicæ corium prodit pri
mum longè craſſius tum frondibus matricis ſuę
tum acinulorum ſucco. Et Perſicus neutiquam
pinguis arbor eſt: antegreditur tamen fructus
rudimentum frondes. Non amplius immora-
bor: Vos deducetis animos veſtros per ipſas
ſpecies ad veritatem. Inter herbas quoque ra-
tio conſtare nequit. Neceſſe eſt enim, folia pro-
dire primùm. Hæc enim erat herbæ definitio.
Et in eis tamen pingues multæ. Neque bonus
Philoſophus ſic loquatur. Calor, aut maturitas
in ramis corroboratur, inque iis feruet. Quis
dicat, τὴν θερμότητα, quis τὴν πέψιν feruere? Sed
B ſit interpretis durius ſcribentis. Illud condona-
ri nequit: Calore prohiberi ſuccum, quominus
prodeat. Aperit enim calor. Deinde tot locis
declaratum eſt: rarefacta plus occupare loci.
Atque hic poſuit ζεῖ. Quare teſtes adhibeamus
bellicis tormentis: quæ tu, Minuti, iocosè *ful-
minalia* vocitare ſolitus es. Vbi concepit ignem
puluis ille ſulfure, nitróque conſtans, occupat
immenſa ſpatia: vt vel ferream propellat molem
vel tubum dirumpat ipſum: interdũ etiam diſii-
ciat. ¶ Videamus alterum partitionis membrũ.
Ait ſic: In plantis, quæ celerius folia producunt «
quid intelligẽdum eſt? Humidorum multę ſunt «
effectiones. Cùm igitur Solis calor cœperit a- «
quæ partes diſpergere, ſurſum trahit eas Sol, & «
C maturitas ſerius euenit. propterea quòd fructus «
maturitas non eſt niſi in cõpactione. Et antece- «
dũt folia fructus ipſos propter acceſsionẽ mul- «
tæ humiditatis. Sequitur nihiloſecius ſenten- «
tiam ſuam, quam exploſimus: Craſsiores eſſe
partes, quibus conſtent frondes. Maior quoque
propoſitio falſa eſt. Celerius in planta produ-
ci quod tenuius eſt. Hoc enim tum dudum, tum
alia diſputatione refellebamus. Quippe radix
omnium partium maximè terreſtris eſt: atque
ea longè omnium prima generatur. Sic in a-
nimali arteriarum prius tunicæ, quàm caro,
conformantur. Finis enim primarius motor
eſt vel artificis, vel naturæ. At craſsiorum
partium quarundam finis nobilior, quàm a-
liarum aliquot minus craſſarum. Multa ſunt
D exempla. Sed manifeſta natura tum carnis tum
neruorum comparetur. Cordis quoque con-
cretio craſſior eſt: cuius tamen ortus primus
ac princeps partium tenuitate ſuperatur ab a-
dipe, parte perquam ignaua ſanè, atque e-
tiam ignauorum. Intueamur illud exactius: Mo- «
to, inquit, humore trahit eius partes Sol ſurſum. «
Differtur itaque maturitas. At maturitas ad «
fructum pertinet. Quæ verba vexabunt inge- «
nia vegetiora. Nam ſi partes trahit, trahet te-
nuiores. Partes ergo fructuum non frondium.
Præterea dicit antecedere folia, τῇ προσαγωγῇ τῆς
πολλῆς ὑγρότητος: Ergo multus educitur humor.
Terræ igitur multum relinquetur. Quamobrẽ
hæc futura fuerit fructuum materia. Id quod ab

eo longè diuerſum eſt quod intendit. Quinetiam, vt hoc omittamus, illud eſt animaduertendum, Non poſſe quod ait, euenire: maturitas vt ſit ἐν τῇ συμπήξει. Nam ille terreſtris humor ſecandus, atque coquendus erit à Sole, quò fructus exeat: & tamen tunc, cùm inchoatur educente Sole: terrea ſunt illa συμπηγνύμενα. Notabimus verbum διασπείρειν: vnde noſtrum diſpergere. Poſt hæc eorum rationem reddit, in quibus frondes ſimul, fructúſque proueniũt:

" Humorem illum, ſiue lentorem eſſe pinguem: cuius è tenuioribus partibus edatur fructus: è craſſioribus folia.

Quam ſententiam redarguat multarum natura plantarum. Exemplum ſumatur à Roſa: ſi quis eius partes mentis vi ſeparatas diiudicet. Nam vt quæque maximè terreſtris pars eſt, ita primo quoque tempore producitur: pediculus, alæ, turbinatus tumor ille, qui tandem excreſcit in capitis & nomen, & proportionem. Ipſius quoque floris folia (ſicut & alii fructus omnes) terreſtria primùm, aerea poſtea fiũt. Vt non tã ſit ἐν συμπήξει: quàm ἐν μανώσει maturitas. Hoc autem ex Ariſtotelis principiis à Conciliatore & aliis diſputatũ eſt: Cõcoctio ſit ne per inſpiſſationẽ, an per rarefactionem. De hoc alibi. Tantùm illud hîc Non eſſe tutum illis perfugium, qui ventriculi operã negant eſſe coctionem: præparationem aiunt ad coctionem. Hoc gladio putarunt ſe poſſe ſoluere Gordianum illum nodum, quo captiua teneri Philoſophi ſententia videbatur. Nam in ventriculo nemo non videt ſuccum, quàm prius erat in cibo, liquidiorem. Nec iudicium Conciliatoris ſatisfacit. Quemadmodum ſit id accipiendum, diximus ſuo loco. Falſitatem huiuſce nouæ ſententiæ videamus. Omnis motus quæque pars cuique parti vniuoca eſt. Omnis pars alterationis alteratio eſt: augmenti augmentum: τῆς κατὰ τόπον φορᾶς φορά. Actio caloris naturalis in cibum, vt fiat ſuccus: in ſuccum, vt fiat ſanguis: in ſanguinem, vt fiat ros: in rorem, vt fiant aliæ tres illæ θρυλλούμεναι humiditates: in haſce, vt fiant corpus. hæ inquam, omnes actiones alterationes ſunt. Eadem materia, idem agens: idem finis: idem motus igitur genere, ſubinde procedens per ſpecies adúſque vltimam. Scilicet alteratio vna per hanc ſpecialem, & hanc: & hanc perfectibilis alterationem. Non enim fit in ventriculo, ſicut in cacabo præparatio. Sed idem calor, ſui ſimilis, vno tenore, diſſimilis tantùm inſtrumentis. Vt ad rem redeam: noſter hic arbitratus eſt, rerum ſummam in calore, tenuitate, tum aliis eiuſmodi qualitatibus verſari. At quanto melius Peripatetici, & Proclus ipſe, quem equidem Platonis & Ariſtotelis glutinum appellare ſolitus ſum. Is enim in Alcibiade tria ponit. Primum, οὐσίαν, quam vocant ἐντελέχειαν Peripatetici. Secũdum, potentiam, quam δύναμιν nominat. Tertium, ἐνέργειαν, ſiue actionem. Eſſentia dominatrix eſt. Ab ea fluit potentia. Ab hac actio. Eſſentia conſenſu omnium eſt in prædicamento ſubſtantiæ. Potentia ſiue poteſtas, ſiue facultas, ſeu vis, aptitudóve poſterior eſt natura: etiamſi, vt vult Duns, in eodem ſit prædicamento, atque idem re cum eſſentia. Tanto poſterior ſit raritas, & tenuitas in obſequio, atque adeò nexu ipſius eſſentiæ, cuius eſt proles, etiam ſi ſit alumna. Nefas enim eſt, vt ex Platone, & Ariſtotele ſcribit Plotinus, effectibus cauſas ſuperari: vt ego addo, vel etiam æquari. Ambitus quidem par eſſe poſſit: vis nõ poſſit. Sic etiam Galenus χρείαν, & ἐνέργειαν diſtinguit opportunè. Pendet enim actio ab ea natura, quæ in vſum, atque vtilitatem conſtituta eſt. Tametſi χρεία partium omnium eſſe quit: ἐνέργεια earum tantùm quæ valent aliquid efficere: quàm ob cauſam dictæ quoque ſunt officiales. Hinc ſcire licet, an rectè Galeni περὶ χρείας, De vſu partium interpretemur. Et ſane rectè: ſi caro vlli eſt vſui ad fines à natura deſtinatos. Vti nanque videtur ea pro partium ſupplemento. Scilicet ἔργον facit, officium nullum facit. Quod ſi χρεία capiatur ad animalis functiones, vt quidam videntur interpretari: nulla ſit carnis χρεία. Non enim vtitur animal ea. Verùm ad alia. Vocant enim nos antiqui. His enim ſcribit iſte, morem fuiſſe, folia quoque fructus appellatione deſignare. Quos hîc antiquos innuat, non liquet. Nec malè fecit vſus poſteritatis, quæ tam ineptam ſuſtulit ambiguitatem. Vtinam verò ne ſcripſiſſet quæ ſequũtur. Ponentur ergo, ne fallant, ſi quid eſt caſtigandum.

" Cùm, inquit, humor tantus eſt, vt concoqui compingíque non poſſit, propter aeris ἀνάπτυξιν, & ſtudium attractionis, quæ deſuper à Sole fit: tum eiuſmodi humor, in quem nõ eſt excitata concoctio, alteratur in folia, quæ nullo alio fine diriguntur, quàm humiditatis attractione: atque vt ſint fructuum operimenta, quæ Solis vehementiam defendant. Non igitur neceſſe eſt, vt eadem ratio ſit, & frondium, & fructuum. Nanque ſuccus aſcendens, vbi alteratus fuerit, in foliorum naturam tranſit.

Nõ me latet, quod Ariſtoteles de vite luxuriãte ſcripſit: quódque dicebat Theophraſtus nimis læto ſolo bonas arbores degenerare: quòd ſuccus ille nequeat concoqui: quapropter abire in deteriorem partem: opúſque naturæ quaſi ſtare citra fines ſuos. Hæc ita capienda ſunt. Oppreſſam nimio ſucco vim generatiuam ſubſidere, ac cedere oneri: non autem gradus eſſe concoctionis eiuſdem operæ in generatione dimidiata foliorum, & perfecta fructuum. Nã tametſi ſuccus idem eſt, eadem vis vniuerſalis generandi, & informandi: tamen priua vis priuis operibus deſtinata eſt: vt hæc flores gignat, illa folia. Nihil, inquam, fortuitum ibi, ſed certis præſcriptum terminis, ac principiis. Diuerſus verò abit ſæpenumerò ad materiæ copiam, vel inopiam. Cùm tamen & corpore minimo Scincus, & maximo Crocodilus in eo-

eodem humore,ſub eadem figura, ſub eodẽ genere conſtituti ſint:vt ex largiſſima copia materiæ, ſemper increſcentem, vt aiunt, molem ſibi vindicarit altera ſpecies:ex eodem altera theſauro tantilla fuerit vnciola contenta. Adiũti quoque tres illæ notæ ſpecies ex humore prognatæ, atque in humoris vi educatæ, ſiccæ adeò ſunt: vt omne ſui ortus, hoc eſt humoris, commercium reſpuant, ac ſocietatem. Noſter verò plantarius Philoſophus admodum materialis eſt. Proinde quaſi ludat teſſeris, ſi non cadit ſenio, patiatur iaci Canem. Nihil magis ridiculum, quam putare, totam naturæ molitionem comparatam ad fructus creationem. Id ſi patrare nequeat, conuertat ad frondes operam: ac tanquam in diuerticulo merẽdam capiat: quia non licuerit ad hoſpitem cœnare. At enimuerò natura eadẽ quam ob cauſam non omnes fructuum partes eſculentas fecit? ſanè propterea quòd alium finem cutis habet, alium putamen, alium nucleus, alium alia: ſtipes, radix, cortex, rami, denique frondes ipſæ. Quid, quod & alibi ſæpè, hac itẽ parte ſibi contradicit? Conſtitutas enim frondes ait fructuum præſidio. Id igitur agit conſultò natura, non autem fruſtrata ſpe operis, atque officii prioris. Et quædã profectò plantæ ſucciſiua opera, neque ex propoſito, ſed per accidens generatæ viderentur: nimirum quæ nullum ferunt fructum. At quotus quiſque vel è plebe Philoſophorum putet: naturæ condenti Scolopendrium ad fructum defuiſſe materiam? Aut, vt acutius dicam, ſuperfuiſſe: quæ idcirco permanẽs incocta pòſt abierit in folia? Sed formæ ipſi, pro modo rationéque virium, quantum materiæ depoſcitur à fine, naturæ conſiliis atque opibus eſt attributum. Satis eſt hoc à Philoſophorum principe tum in libris Vniuerſalibus, tum in priuata Hiſtoria declaratũ. Nam in quarto De Cælo, formam dicit eſſe ducem, perfectionémque materiæ: τὸ μὲν περιέχον εἶδους, τὸ δὲ περιεχόμενον τῆς ὕλης. Sic in ſecundo Phyſicorum τῶν πρός τι eſſe materiam, propterea quòd ἐν ἄλλῳ εἴδει ἄλλη ὕλη. Non alio modo alia, niſi quia recipit à forma, vt ſit hoc aliquid. Variatio igitur, & alietas eſt fundamentum τοῦ πρός τι: vt materia ſit huius materia. Eſt ſiquidem alia: quia aliud. Sic etiam in eodem libro de Cælo diuinitus: καὶ ἔστι μὲν ὁ αὐτὸ, τῷ δ' εἶναι οὐ ταὐτόν. Vt ſecundum eſſentiam ſit in prædicamento ſubſtantiæ: ſecundum eſſe dicatur ad aliquid. Eſt enim huius materia. Quare optimè dixerat, τὸ περιεχόμενον. Vbi ne τὸ ἔχειν ex vſu vulgi pro eo capiamus, quod eſt, occupare tantùm, ſed pro poteſtate ipſa efficiendi, atque gubernandi. Quemadmodum Plato in Cratylo τὸν ἄνακτα καὶ τὸν ἕκτορα, pro eodem iubet accipi: ὅτι κρατεῖ τε, καὶ κέκτηται. Quare ſerua eſt materia: forma verò princeps. Cùm igitur à fructu folium forma differat: etiam materia diuerſa erit. Non autem κατὰ τὸ μᾶλλον, καὶ τὸ ἧττον τῆς πέψεως. Videmus enim poſt inchoatum fructum multas arbores magnam vim fundere frondiũ.

Eſſet alioqui foliũ fructus incoctus: & fructus folium coctũ. Sicuti de pituita, & ſanguine Galenus ἀντιστρέφει. Aut folium eſſet παρέκβασις naturæ: ſicuti vocat idem Philoſophus. Et natura cogeretur à materia: dictator à plebe: vel ſibi illa aduerſaretur. At Platonis in quarto De republica ſcita ſententia eſt. ὁ φαμὲν τό γε αὐτῷ τὸ αὐτὸ ἑαυτῷ ἀεὶ τὸ αὐτὸ τἀναντία πράττειν. Hæc ſunto ex præceptionibus vniuerſalibus. Reliqua deinceps è priuatis narrationibus, atque diſputationibus. Nam in xx. ſectione propoſitarum quæſtionum, Myrtos nigras cultu mutari poſſe negat. Quo fit, vt agnoſcamus, formam conſtare, nec cedere materiæ, aut accidenti. In libro ſecundo Hiſtoriarum priſcos Philoſophos caſtigatos: qui putarint, ſuperiorum dẽtium ordines in cornuum abſumi materiam. Quippe ſi ita ſit: vitulo cornibus auulſis, aut exuſtis, dentes ſuperiores emerſuros. Homo, cui maximum ſit cerebrum, vnde tum dẽtes, tum cornua confieri queant, eſto corniger. Balænæ quoque huic Cantabricæ, cui dentes nulli, vaſtiſſima ſunto cornua. non deſit enim materia. Igitur Ariſtoteles cum τὰ ἀμφόδοντα carere cornibus, quia dentes haberent ſuperiores, ex veterum ſententia prodidiſſet, emẽdauit addita hiſtoria: Nonnulla eſſe, quæ dentibus careant ſuperioribus, quibus tamen nulla ſint cornua. Ibi nominat Camelum. Non eſt igitur, quod aiunt recentiores, taxari à Plinio Philoſophum: ſed ab vtroque veteres, qui ſic ſenſerint. Sequitur enim Plinius illum in vndecimo, tota ſententia. Neque prudenter iidem Plinium reprehẽdunt, qui Ceruarum attulerit exẽplum. Sic autem inquiunt, Non eſſe in Ceruis naturæ defectũ, ſed occaſione ſexus euenire, careat vt Cerua cornibus. Tentaſſe nanque naturam in iis quoque, ſicut in maribus, quod erat proprium ſpeciei: verũm materia defectam. Hæc illorum opinio. Quaſi verò natura ſit alia, quæ materiã ſuppeditet: alia, quæ materiam depoſcat ſibi: tãquam Æneas ab armigero Achate, cùm oppreſſus hoſtium vi dicit: *Suggere tela mihi*. At enimuerò exiſtimandum eſt: materiam facilius ac parabilius præſto eſſe, quàm imponi formam. operoſior enim hæc. In Cerua igitur ſi vis ineſt informatrix, vnde ſumat, quod quantum opus habet, nihil ei defuturum puto: modò ſit ab infinita illa poteſtate certus præſtitutus finis. Cornua verò non debẽtur Ceruinæ ſpeciei, vt Cerui ſpecies eſt: ſed ſpeciei in mari tantùm: ſicut mammæ, matrix, in fœmina tantùm: omnino verò membra, ſemináque genitalia, altera in alterutro. Profundius hæc ita conſiderabuntur: Haſce differentias duobus eſſe modis. Vnus modus, ſecundum habitum vtrinque poſitum: vt membra virilia, & muliebria. Alter modus, ſecũdum habitum, & priuationem: cornua, non cornua. Rurſus digeramus ad hunc modum: Differẽtiarum aliquas eſſe formales: eæ ſpecies conſtituunt, neque variantur: vt ſpirare, ſentire,

moueri, intelligere. Quaſdam materiales, quæ in ſpeciei principiis poſitę non in iis conſiſtunt, ſed partim in alterutram, vt membra generationis: partim in alteram pręciſè partem demittunt ſeſe, nec quærunt alteram: vt Leonũ iubæ, Ceruorum cornua. Quid? Videamus quot luſerit natura modis. Dentata in anteriore mandibulæ ſuperioris parte, non cornuta: Leo. Cornuta nõ dentata: Bos. Neque cornuta, neque dentata: Camelus. Cornuta & dentata: Indicus Aſinus. In vtroque ſexu cornuta: Bos. In mari tantùm: Arietes noſtrates. In fœmella tantùm: Arietes Africani. Non ſunt igitur vel iubæ, vel cornua ſpecierũ differẽtiæ: ſed ſicut par & impar in numero. Omnium verò ſtultiſſimum, quod profitentur: Naturam materia carere ſolo Ceruæ ſexu. Nam quotidianum naturæ opus queat ab aliis operibus eiuſdem mutari, differri, intercipi, impediri: At cum primordiis Mundi ſpeciem inſtitutã, quare in maſculo integram, in fœmella ſemper mutilam dicas ob inopiam, Nõ habuit in penu ſua Deus materiã, cum Ceruam fabricabat, vnde depromeret ad cornua? Sunt verò coniunctiones, atque neceſſitudines ſuperioris naturæ cum inferiori cohærentes adeò, vt vna tantùm ſit Sapientibus, non duę: ſed intellectionis imbecillitate duæ, non vna, cenſeantur. His iiſdem de cauſis malè eſt à Philoſophis pronũciatum: qui naturæ propoſitum dicerẽt, ſemper marem generaturire. Quod ad opus perficiundum cùm impediatur, quod eſſet reliquum, fœminam, quaſi hoſtiam ſuccidaneam ſupponere. Haud negamus eſſe marem, quàm fœmellam, maioris operæ. At Hominem quoque perfectioribus eſſe conſtitutũ principiis, quàm Leonem: Ad Leonem tamen non diuertere: quaſi cum ſit hominis fruſtrata creatione. Sic in Timæo Plato fœminæ virum cùm antepoſuit, agnouit ex cõparatione ſtatum conditionis: non autem conſtituit operæ gradum in officiis naturæ: Ibi, inquit ille, viros, qui à fortitudine degenerarint, ſequẽte ſæculo mutatos in mulieres. Quin ſimul vtrunque dicit aliquando creatos ita, vt vnum fuerint corpus. Diſiunctos poſtea, quo more nunc fit à natura. Vbi voluit ille ſub iis ambagibus æqualem finem propoſitum cõſiliis illius. Hanc diſputationem colligemus ex ſummis Metaphyſicæ principiis. Quæ Sapientia cùm Deum rerum omnium authorem cenſeat, eundémque omnium item rerum formam quodammodo dicat: neceſſe eſt, vt quantũ formæ aliæ diſtant ab illa prima forma nobilitate, tantum à formis hiſce materia. Quod verò pertinet ad præſentẽ contemplationẽ de fructuum ac frondium generatione, ne nos moueat, quod in vigeſima ſectione ſcriptum eſt: Rhaphano, inquit, hybernis temporibus ſi adimãtur folia, ſolúmque deſuper pauiatur, ne deſcendat aqua, grandiſſima radix æſtate fiet. Nam tametſi videntur verba hæc eandem radici, foliſſque materiã conſtituere: haud tamẽ ita eſt. Sanè ſuccus

A à terra materia longinqua, & communis eſto. Negatis foliis foliorum creatrix vis in otio eſt. Succus qui non aſcendit, virtuti radicis auctrici tranſmiſſione fruſtratum reſeruatur: atque ita creſcit. Nunquam tamẽ dixerim: ſuccum illum, ex quo radix continuò futura fuerat, porrò coctum ac maturatũ, ſeſe in folia daturum, ſi permittatur. Sed communẽ maſſam rudem, atque inchoatam educi ſtatim, atque alterari ad trãſmutationem, fieríque materiam ſecundã, aliam pro radice, atque in radicem, aliam in alia. De foliis quoque minus benè loquutus eſt: „ἃ δὴ οὐκ ἔχουσιν ἄλλον σκοπὸν, εἰ μὴ ἕλκυσιν τῆς ὑγρότητος. „ Nam ſi folia nullum ſibi proponunt aliũ finem, præter humoris attractionem: igitur folia ſunt excrementa. Excrementa nanque nullũ habent finem ipſa, niſi humoris attractionẽ: vt pili qui-

B dam. Qui non alia de cauſa ſunt: niſi vt ne ſint. Pili muſtacei creſcunt, vt tondeantur. facti ſunt à natura, non vt aliquid facerent, ſed vt aliquid fierent. Longè ſanè nobilior eſt eorum conſtitutio, quàm fumus, quo ex concreãtur. Quanquam ne id quidem, tametſi tum Alexãdri, tum eſt Theophraſti iactatum authoritate, probatur mihi: Folia pręſidii nomine condita: quibus eſſet munimẽtum fructibus ab incõmodis. Omitto, quæ ſuprà commemorabam, argumenta multa. Complures ſunt plantæ, quæ nullum fructum ferunt, folia ferunt. ergo non propter fructum. Enati flores ſinu foliorũ tutela pleriſque in arboribus, longè ſanè imbecilliores, quam fructus ipſi: quãto verò propiores iniurię? prui-

C nis extremæ brumæ, veris imbribus incuntis. Non igitur folia fructuum cauſa. Hoc vnum ſit: illud alterum. Si per ſe, ſi primò, fructus ad propagationẽ, foliis prohibetur, quin matureſcat: propagatio fieri nequit ſine maturitate: folia non ſolum non afferent vllum iuuamentum, ſed etiã impedimento erunt. Sin ſecundo loco, naturæque inſtitutis iidẽ fructus ſunt ad animaliũ cibum deſtinati: iam hoc quoque frondiũ frequentia corrũpitur beneficiũ. Quocirca ſtringuntur vites, propterea quòd obſunt frondes. Quo in rerũ genere mihi quidẽ videtur naturæ conſilium multo callidiſsimum: quæ vltro auxerit hominis ſtudium, non tam neglecta, quàm relicta parte operis ei, cui theſaurum appararat.

D Adhæc, non omnes fructus ſub foliis. Poſtremò fructuum omnium maximè vtile ac neceſſarium nullo eiuſmodi munimento tectum eſt: Triticum, inquam, ſicuti ne frugum quidẽ alia genera: quæ tam curioſa iudicia non mediocriter hoc in negotio vexare poſſunt. Hinc ex olearum Hiſtoria diligentius proſequitur ſententiam ſuam. Nam, inquit, quod humor hic ſit folia, maturitas autem flos: ex olea patet „ Aliquando nanque contingit certis annis, vt ſterileſcãt. „ Suffecta deinde materia fructum ferant, ſolito „ prouentu. „ Hoc nos tantum abeſt vt negemus, vt etiam pro nobis facere contendamus. Putantur ſanè vites: nempe quò ſucci quantitas vuis

ſufficiat,

A ſufficiat, neque vel in brachia, vel in frondes diſtrahatur. Cæterùm haud ita eſt: vt quo anno ſterileſcunt oleæ, non fiat ſuccus idoneus ad fructus confectionem: propterea quòd vlteriore opera, quàm pro foliis illũ percoquere nequeãt. Sed vis ipſa fructificans prioris anni ſedulitate fatigata, ſequenti effœta conquieſcit. Eſt enim, quod & alibi dicebamus, hoc omnibus materialibus commune rebus, vt agendo fatiſcant. Sic intelligenda ſententia eſt Theophraſti, hæc eadem prædicantis in primo de cauſis: Frondibus luxuriantem minus ferre fructuum. Et in quinto: Paucas extare frondes Amygdalo, quæ fructus ediderit vberiores. Concludetur ex illis B contradictio deprehenſa. Fructibus exiſtunt præſidio frondes: Vbi nullus fructus, frondium plus. Pro inſuauibus illa verba notanda ſunt: ὅταν ἡ φύσις πέψιν ποιήσῃ, ἀναβαίνει ὁ καρπὸς ἐκ τῶν λεπτοτάτων, ὃ δὲ ἐκ ἐπαύθη ἐκ τῶν διεφθαρμένων. Aſperitas ea ſic lenietur: Educi fructũ de tenuioribus partibus, quas non abſumpſerit calor. Dixerim, ἐπαύθη: factum eſt, vt deficeret. Nam *κίνησις* ſuprà ponebatur pro generatione. Iccirco motus priuatio, *pauſa*, dicta eſt hîc. qua voce Veteres vtebantur. Id ſi quis aliter interpretetur: more noſtro, ſatis habeamus, & acquieſcamus: ſequamúrque libentiſſimè doctiorem. Neque enim, vel ego moror hæc, vel ipſa me morãtur, in quibus diuinatio, quàm iudicium, potior eſt. Oratione ſcabioſa ſemper vngues noſtri fiunt fœdiores. C

Enarrat deinceps alias partes certarum ſpecierũ: ſpinas ſcilicet: quas eſſe ait è genere plantarum: eodem ſanè, ſed non ex eadem natura. Ita *φύσιν* capit hîc pro ſpecie: vt ſit minor, quàm genus: non admodum ſcito conſilio. Et ait: in eiuſmodi plantis raritatem ineſſe quãdam, per quã aſcendat humiditas frigida, quæ Solis concreſcat vi. Quorum verborum partim inepta, partim falſa ſunt. Ineptum: quando tanquam rem myſticam profitetur: humoris commeatum per corporis ſpatia. Deinde contrà, quàm ſtatuit, intelligamus. Profectò denſiores ſunt arbores ſpinoſæ, quàm quæ ſpinis carent in eodem genere. Exemplo eſt Pyrus ipſa manifeſtò. Ex D feris translata locis, adhibito cultu deponit agreſtem illum habitum ſimul cum aculeis, quos adulta tuliſſet: ſimul laxatur illa denſitas, quæ videtur in eius popularibus, vnde tráſportata fuit ad naturam meliorem. Neque aſſentiendum ſuper illo humore, quem frigidũ profitetur. Quin ſtirpes quædam, quoad frigidiuſculæ ſunt, nullã ſpinam gerunt: vbi per ætatem prouectiorem tum anni, tum ſuam concaluere, ibi verò tãdem aculeaſcunt. A Lactuca petatur hoc: quæ per id tempus calorem prodit ex amaritudine. Cinara quoque ſatis eſt calida. Nec Eryngiũ teſtatur aliud, nec tacet Aloe: tum Vrticæ morſus pertinacias omnes expugnabũt. Et opinionẽ hanc ſub triumpho ſenſus captiuam ducent. Verba verò illa, καὶ μετ' αὐτῆς βραχέα διάκενα, ſatis obſcura ſunt: niſi ſic accipiãtur. Humoris haud multum prodire: ſicut fit in ramorum generatione. Rationem ſimul reddit, quam ob cauſam ſit aculeis figura pyramidalis. A craſſo nanque prodeũtes attenuatur in mucronem. Propterea quòd aer, inquit, paulatim plantæ circunfuſus, eius auget partes cum intenſione materiali. Id quod plãtis item ipſis euenit. Tenuiore nanque cacumine ſunt. Cæterùm minus plenè huius explicaſſe rei cauſam viſus eſt. Neque verum arbitror, augeri plantas aere circunfuſo. ſed animæ vim auctricẽ id efficere Sole adiutã. Figuræ verò cauſa videtur in ſpina eſſe: quòd baſis alimẽto propior eſt, atque iccirco latior. Sic & racemorum facies, & Strobilorum. Denique omnis ſtipes talis eſt. Quanquam Pyris, & Cucurbitis contraria ratio. exereſcunt enim in extremum magis: at neque Cucumis, neque Pepo. Nam Oui lex alia. poſterior enim pars minus ampla, quia premitur inter excũdum. Iam hinc verò tranſeundum nobis eſt ad affectiones, à coloribus initio ſumpto. Vt ab his quoque priuatim noua materia, noua capitis inſcriptione deſignanda ſit. Plãtis omnibus deberi viriditaté natura ſua, quaſi rem communem. Videamus, inquit, interior albedo quemadmodum communis eſt, ita foris viriditas. Huius rei cauſa. quòd vtuntur materia propiore, magiſque cocta. Quo igitur viriditas omnibus in plantis inſit, oportet, vt materiæ trahant, & rareſaciãt arboris lignum. Paruam tum efficit caliditas coctionem: & humoris aliquid remanet, quod foris apparet. Atque hæc eſt viriditas, quæ in plãtis inuenitur: niſi maior fiat coctio. Mediocris autem in foliis eſſe debet, & in lignis poteſtate. Hæc autem viriditas non corrumpitur: ſi humor exiſtat in ea, qui ſit è genere terræ. Fit igitur ex vtriſque his color ille viridis. Argumento ſunt arboris cortices, qui nigreſcunt areſcente illa. Intus autem atri ſunt. In arboribus igitur inter duos colores viridis color fit in earum ſuperficie. Sententiæ ſumma eſt hæc: Omnium affectionum communem eſſe maximè plantis viriditatem. Eius autem modũ ponit ſic: Inter candorem, & nigrorem. Ab humore verò cauſam. Eius affectionis euenta ponit: Interire in quibuſdam: in aliis perpetuari. Idem à partibus. Propterea quòd aliuſmodi fit in cute arborũ: aliter in foliis. Et à loco: Quippe non interior, ſed exterior. At hoc ſubtilius perpendamus: Pallent enim quædam moritura. Alia contrà, pallor occupat ineunte ætate: porrò adulta virent. talis Buxus. Præterea ne credamus, intus omnes albeſcere, Sãdali rubri ſũt, & Braſilum. Fuſago, & Scotanũ, lutea. Varium Agalochũ. Niger Ebenus, Terebinthus, Sorbus, Larix, Iuglans, Pyrus, aliæ multæ non albę. Nunc propoſitiones ipſas contemplemur. Vt communis, inquit, intus albedo: ſic foris viriditas. Ergo non eſt κοινότατον viriditas: ſi reſpõdet albedo. Quin albedo maior. ſuperficies enim non æquatur interiori toti corpulentiæ. Ratio,

quam dicit, vt intus albedo ſit, foris viriditas, hæc eſt: Quia, inquit, interior natura propior eſt, vt coquatur. Ergo viriditatem retur à defectu coctionis. Nihil hoc alienius à veritate. Nã folia ſuum finem coctionis hunc habent. Alioqui ſemper eſſent imperfectum ens. At videmus nullum alium prætereà colorem aſſequi. Contrà potius appetente alio colore corrumpi. Sic moribundæ Vitium, Ruborum, Malorum frondes rutilant. Adhæc, extima ſunt aut æquè cocta, aut ſi differunt ab intimis, coctiora ſunt neceſſariò. Aere nanque iuuãtur, & Sole. Tamen æque cocta putandum eſt. Plantæ nanque vis coctrix æqualis eſt pro partiũ ratione: ſibi quidem ſimilis, ſubiecto diſſimilis. Tum autem: durior extima pars: Ergo cocta magis. Itẽ aridior. At ab humore molle fit, qui calore nequeat expugnari. Etenim exteriora omnia ſicciora. Pro munimẽto nanque data ſunt. Ita conſtituuntur ab efficiẽte illo, propter finem hunc. Poſtremò ſi viriditas eſſet propter μώλυνσιν ſiue incoctionem: ſemper eſſent immaturi fructus quidam: vt in genere Malorum, Pyrorum, Prunorum, Cucumerum, Peponum, Anguriarum, & aliorum multorum: qui nihilominus & maturi ſunt, & edendo, & dulces. Cretenſes vuas precioſiſſimi vel Pramnii, vel congeneris vini matres, ſemper acerbas crediderís ex colore. At illæ tum ſuauiſſimæ, cùm nectar illud fundunt, prope quod voluit ille vetus Iupiter naſci: vt eſſet vnde lautè ſuos acciperet vndecim epulones. Multis aliis in fructibus hæc obſeruatio neceſſaria eſt. Albicant initio, aut pallent: deinde vireſcunt: poſtea nigricant, aut rubidi fiunt. Ergo ſi, vt ait, viriditas eſt inter albedinem, & nigredinem: ſanè erit mediocris inter coctum & non coctum. At cãdidum à coctione fieri narrabat. Coctum tamẽ in exemplo eſt nigredinis, nõ coctum albedinis, vt in fructibus oſtendebatur. Poſt hæc quæ ſequuntur, falſa ſunt: ἵνα ἡ χλοερότης ἐν πᾶσι τοῖς φυτοῖς. Non enim in quibus dicebamus, nec in Aſpalatho: niſi Aſpalathum Scotanum eſt. Ne ciccam nunc è ſcopulis Coralium. planta nanque eſt. Ex hortis autem Atriplices, Betas, Blita: ex areis medicamẽtariis Biſtortam, Cyclaminum, pictas albo ſerpentarias: ex aggerum toris Carduum argentatum, Argẽtariam, Cottonariam. Infra verò cauſas horum ipſe quoque digerit. Reddenda fuit hîc, quam poſuimus alibi, cauſa: quare ſint in vmbra Rubi pallidi: aliæ plantæ in opacis tanto viridiores. Quamobrẽ rubeſcant autũno folia, Mali, Rubi, Vitis, Opuli. Ex quibus agnoſcamus albedinem in multis abeſſe lõgius à maturitate, quàm virorem. Vel cùm ſeminum medullam videmus candidam prius in viridem trãſmutari plantam. Nempe fit hæc vlteriore coctione coloratio. Semen enim diximus alibi plãtam eſſe inchoatam. Peſſimè verò illud: αἱ ὕλαι ἕλκουσι, καὶ ἀραιοῦσι τὸ ξύλον. Quis enim attribuit vnquam materiis actionem, vel attractionis, vel rarefactionis? Ait verò ex hu-

A more terreo fieri viriditatẽ: non malè. Areſcentes ergo cortices nigreſcere: propterea quòd terreſtre manet: abit aqueum. Aquam enim viriditatis eſſe matricem diximus aliàs: vnde fit in ſubgrundiis ad parietes muſcoſa cutis. qua reſiccata paululũ cõficitur impluuiatus color. Non tamen iccirco ſequitur, verum eſſe, quod ait iſte de coctione diminuta. Neque enim plus coctus chylus, quàm ſãguis, lac autẽ quàm ſãguis coctũ maius, productiore, non intenſiore coctione: ſed caloris facultate remiſſiore. Itaque plus habet aeris, minus ignis. Sic agitatum albeſcit oleum concepto aere. Ita nix: ita ſemẽ genitale ex ſanguine. De coloris conſtitutione, actu, potentia, viſibilitate, luce, lumine, ſatis alibi diſputatũ

B eſt. Inter quæ illud à vulgo alienum. Hanc enũciationem, aer eſt lucidus, alio modo ſuſtinere prædicationem, quàm illam: Paries eſt albus. Phraſin attendamus. molliſſimè namque dixit, ἡ χλοάζουσα χροιά. vireſcens color, pro viridi. Et ὀφείλει, quaſi debitum à natura. Quod autẽ hîc appellat ἀφᾶγμα, ſit potius εἶδος. Alterum genus aggreditur affectionum, figuram: cuius modos aſſignat tres. Quædam, inquit, aſcendunt: quædam deſcendunt, quædam medium petunt. Quę ſe attollunt, in iis eſſe naturam in medulla, quæ calorẽ ad ſeſe trahat. Igitur in medullæ raritate comprimere aerem, atque iccirco turbinari, ſcilicet ignis modo, qui leuitate ſua cacu-

C minatur in Pyramidis figuram. Quæ verò deſcendunt, harum meatus compingi. Vbi vẽtum ſit ad coctionem, tunc humoris materiam condenſari: quò in humore medulla fit. Inde ſurſum exit tenue: reciprocat humidum deorſum. Mouetur enim à propria grauitate. Quæ verò ſunt inter has, earum humiditas attenuatur: propterea quòd natura boni temperamenti propior ſit coctioni. Tum meatus mediocres ſunt. Extenditur ergo materia tam ſurſum quàm deorſum. Eſt autem ſub planta prima coctio. Secunda in medulla, quæ à terra exit, atque exiſtit in plantæ medio. Poſtea diuiſio fit, quæ euenit à ſecunda, non à prima coctione. Tertia verò coctio in animali eſt. Non enim fit hęc coctio, niſi

D propter naturę ſecretionẽ in membris, & naturaliũ diſtantiam inter ſe. Quibus verbis habemus explicationẽ modorũ trium, primo loco. Deinde περὶ πέψεων iudicium, ſecundo. Cęterùm primum, ac maximum erratũ eſt, cùm attribuit aſcenſionem ac deſcenſionem figuræ. Hanc enim Veterum opinionem de naturæ diariis deletam oſtendimus à Philoſopho. Tam enim aſcendens, quàm deſcendens eiuſdẽ figuræ queat eſſe. Itaque Rhaphani, tum ſtipes, qui ſurſum, tum radix, quæ deorſum tendit, pyramidalis eſt. Atque ita pyramidales ambo: hæc vt illam ſuperet faciei manifeſta delineatione. Tanto peius cum ipſo agatur: cùm medias plãtas, quæ neque aſcendunt, neque deſcendunt, iccirco putauit ab vtriſq; diuerſa figura eſſe. Dicet ergo plus ignis obtinere, quæ ſuſtolluntur. At hoc falſum eſt.

Altius nanque Taxus attollitur quàm Perſicaria. Et acriores ſunt vel Spathulæ, vel Iridis, vel Acori Scythici, vel aliarum complurium radices, quàm ſtipites. τὸ κάτω intelligit medium, aut ad mediũ. Sic Ariſtoteles: ſic Timæus Locrus, τὸ κάτω, καὶ τὸ μέσον ταυτὸ, ὥσπερ τὸ ἄνω καὶ ἡ περιφέρεια. Plato verò etiam confutat eorum opinionem, qui imam cæli circunferentiã τὴν κάτω arbitrarentur. Negat enim, in orbe perfecto, cuiuſmodi Mundus eſt, τὸ ἄνω, καὶ τὸ κάτω: id eſt, vt Veteres loquebantur, *ſus* & *de*. Munit autẽ ſententiam hanc verbis hiſce: εἰ γάρ τι στερεὸν εἴη κατὰ μέσον τοῦ παντὸς ἰσοπαλὲς, εἰς οὐδὲν ἄν ποτε τῶν ἐσχάτων ἐνεχθείη, διὰ τὴν πάντῃ ὁμοιότητα αὐτῶν. τὸν γὰρ κάτω, πρὸς ὃν φέρεται πάνθ' ὅσα τινα σώματος ὄγκον ἴσχει. Vbi cauendum cenſeo nobis ab illa voce, ὄγκος. Significat enim molẽ, aut corpus, omnino quãtitatem: at non cõtinuò in horum quopiam βάρος. Ignis ὄγκον habet, βάρος non habet. ὄγκος cuiuſcunque corporis eſt: βάρος non cuiuſcunque. In animalibus aliter τὸ κάτω ſtatuitur ab Ariſtotele. Non ſanè vẽter in piſcibus, reptilibus, quadrupedibus. Hoc ille vocat ὕπτιον. Quæ verò caudæ propiora, & eiuſmodi, τὰ κάτω. Non ad vniuerſi rationem partium ſitum referẽs, ſed ad corporis conſtitutionem. Sic τὸ ὕπτιον in folijs Theophraſtus. Theodorus rectène ſit, an ſecus interpretatus, alibi diſputatum eſt. Author autẽ malè loquutus hic eſt quod ſentiebat: Natura, inquit, eſt in medulla, calorémque trahit. Et falſum æquè. Rariorem naturam plus trahere: Sãbucus enim, & Ferula, grandiſſima: Terebinthus, & Gaiacum eſſent minima. Tum autem ſi creſcit, quia medulla trahit: at dum creſcit, medulla quoque creſcit ipſa. Fit igitur: Quod autẽ fit, non eſt. Quod nondum eſt, nondum trahet. Trahet quidẽ propter ſe, vt fiat: non trahet propter alia, vt illa faciat: quippe ipſa nondum perfecta eſt. Neque trahet, vt mittat: ſed vis attractiua in omnibus partibus eſt: quæ ſibi quæque trahit. Quod verò denſitas & raritas nihil faciant ad magnitudinem comparãdam, patet ex Fungis & Quercu, ſi inter ſe comparẽtur. Sed neque ad celeritatem. Simul enim tum carnes tum oſſa creſcunt. Neque verò magis in acumẽ calidæ plantæ faſtigiantur, quàm vel humidiores, vel frigidiores. Lactucæ, Taxi ſtipites contemplemur. Néue mucronis cauſam tuto nos poſſe reri, exiſtimetis. Aſphodeli, Ari, Allij, Dracontij bulbos orbicularibus globis reclamare, palàm eſt. Tribulus autem non vno mucrone infeſtus eſt. Planta ſanè aquea tum natalibus, tũ ſapore. Piperis grana, & Agnicaſti rotunda. Non igitur euenit ab igni, ſed à forma. Adhæc, ignis figura non eſt pyramidis, ſed globi: ſi qua tamen debetur illi, non propter ſe, ſed propter Vniuerſum. Neque enim eius propria eſt, ſed cum cæteris elementis omnibus communis propter locum, non propter formam ſuam, neque propter finem. Elementi finem intelligo naturalium corporũ cõſtitutionem. Nam

A quòd ignis hic noſtras pyramidem imitetur, eiuſce rei cauſa motus eſt: Siquidem tenuiores partes celerius aſcendunt: grauiores ab imo fuſæ reſiſtant: mediocres antecedunt has, illas ſub ſequuntur. Sed & alibi demonſtratũ eſt, neutiquam pyramidis figuram igneæ deberi naturæ propter celeritatem. Mobiliora nanque ſunt corpora ſub facie globi. Nihil enim eſt quod offendat. In pyramide latera ſunt ad baſim, aut ſaltem latus vnum, multorum inſtar laterum: vt natura fert circularis. Animalia quoque nos docent eius ſententiæ vanitatem. Neque enim caput pyramidis imitatur naturam. Et ima ſerpentum pars, nimirum cauda potius eam refert. Et illud à veritate prorſus alienum. In iis, quæ deſcendunt, obſtrui medullæ meatum materiæ denſitate, quando coquitur. In Rhaphani ſtipi-

B te rariſſima medulla; item in rapis: quorum tamen radix grandiſſima demittitur. Neque id verius: Tenue ſurſum appetere: humidum deorſum: Acriores enim, ſicuti dicebamus, atque odoratiores ſtipitibus ſuis radices non paucæ. Et Rhaphani mucro imus longè mordacior eſt, quàm radicis corona ſumma, de qua ſtipes exit. Et illud putidum, Grauitate moueri deorſum. Non quòd negem, in radice multum terræ cõtineri. Verùm, vt hoc concedam, ita illud obuciam: Plantarum radices quarundam, quàm ſui ſtipites ſint, eſſe laxiores. Habemus Zinziber ex peregrinis ſcapo firmo, radice rariore: ex noſtratibus Ben rubrum. Ne nunc obiectem fructuum partes, tota ſemina, compactiore ſo-

C liditate, quàm quali conſtent radices. Vel Iuglandium teſtulas, vel Perſicorum, vel Olearũ, vel Palmularum oſſeos, lapideóſque nucleorũ amictus conſideremus. Denique Lithoſpermũ: vnde & nomen. Cum Strobilorum ſquammea lorica illa quæuis radix conferatur. quota pars erit huius ſoliditas cum illa comparata? Graue igitur etiam aſcendit. Fit enim opus illud à vi, ſicuti diximus toties, diſtributrice: quæ & terram ſurſum leuat, & ignem deorſum vel pellit, vel trahit. Terræ ſcilicet, atque ignis domina, Domini ipſius opificis primi iuſſu. Non enim dubito, vos exiſtimare, non alium rerum eſſe conditorem, alium qui condita tueatur, ſpiritũ. Et illum, vbi iſta condidit à ſeipſo, qui à ſe non poteſt abeſſe, ab his abeſſe noluiſſe. Deus De-

D us, ô viri optimi, neque otioſus, neque negotioſus, neque in opere, neque extra opus: ſed ſine opera operis caput, principium, medium, finis, totũ: &, vt vno verbo omnia tum expleam, tum ambiam, tum ſuperem, Ipſe: cuius ſimpliciſſima atque indiuiſibili ſui intellectione, ſicuti facta ſunt vniuerſa: ita ſuum quæque finem atque ordinem omnia nanciſcuntur. Elementorũ autem ratio cùm ita ſit: eſſe per ſe, vt propter aliud ſint, ſcilicet ob corpora, ſicuti dicebamus, naturalia: tametſi propriis formis ſuorum locorum ſedes, ſuam quodque appetunt: tamẽ obſequentia nobilitati finis ſui, meliorum ac nobiliorum

formarum imperio parent. Vt non tam in capite ſit ignis Apibus, quàm in ſpiculo, quod earum pars eſt infima. Obſtrepit deinde Philoſophiæ legibus, vbi coctionē tripartitur. Primam ponit ὑπὸ φυτόν: ſic enim loquitur: alterā in medulla: tertiā in animali. At enim haud queat ita diſponi: vt ſit, πρώτη, δευτέρα, τρίτη. non enim ſūt in eodē. Ea ſanè quam ſtatuit in animali, quónā ordine ſit in plantis tertia. aut ſi extra plantas eſt, quomodo tertia eſt? In animali verò, quæ coctio eſt, nec in planta eſt? An intellexit ſpiritus, qui dicuntur à medicis animales? Hoc ſi ita ſit, erit etiam quarta. Plus enim diſtant ſpiritus, qui ſunt inſtrumēta ad intellectionem, & memoriā, à ſenſoriis ſpiritibus, quàm ipſi longè ſunt à ſpiritibus animalibus, qui ſunt in planta. Maius eſt interuallum inter hominem & oſtream quàm inter oſtream & quercum. Præterea quid eſt, ὑπὸ φυτόν? nónne τῷ φυτῷ medullam pro parte ſtatuit? Quónā igitur modo illa: aut quid aliud, ſanè quiduis, ſub plāta eſt? Si radicem intellexit, malè loquutus eſt, cùm à plāta radicem ſeparauit. Quòd ſi tertiam coctionē accipiamus pro ea quæ ſit in membris, magnopere conſiderandum eſt, an in plantis vlla ſit huius naturæ proportio, quæ deducit coctionis opus ab ore ad cutem vſque. Profectò radix tametſi oris vices gerere dicatur ab omnibus propter ſuctionem, tamen primores eius partes cohærētes ipſi terræ videntur hanc ſuſtinere proportionem. At interiores pro ventriculo ſunt. Et eſt, vbi Ariſtoteles ad vētriculi referat officium: quaſi ponat ibi primum veſtigium concoctio. Altera igitur æquè in venis erit, ſine vllo iecore. ſicut in animalibus quibuſdam, quæ membrum nō habent illud: quemadmodum nōnulla alia, quibus ſine teſtibus vaſa ſunt ſeminalia. Tum à venis in mēbra perficietur hæc tertia, quam temerè ſtirpibus abiurat, ſolis cōſignat animalibus. Etiam fluctuat in priore ſententia, qua negabat, plantas habere partium diſtinctionem. Quin commune humidum quoddam attractum in radicem mutatur ibi primum ad eius priuata cōmoda. Inde in medullā, atque alias partes actū, diſtribuitur in venas, vnde poſtremò fiat alimētum verum, ac membrū ipſum. Appellat autem ἐξαίρεσιν ſecretiuæ facultatis officiū. διακριτικὴν eam nominat Galenus: διάκρισιν verò φυσικῶν differētē conſtitutionem. Quoniā & ſucco, & carni, & neruis, & medullæ & radici alius atque alius debetur ſuccus. Nunc plantarū perſcrutatur analogiam: verū intēpeſtiuè hîc. nāque ſtatim ad motum, quem hîc reliquit, redit: tum ad figuras. ſic enim dicit, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἡ ὕλη τῶν φυτῶν κάτω τείνει. Quæ meliore fato nunc omiſiſſet, quàm diſtuliſſet. Quis enim huic aſſentiatur: maximam plurimámque plātarum naturam ad deſcenſionem propenſam eſſe? At enim arbor nulla nobis cóperta eſt, cuius radix æquali magnitudine ſtipiti reſpondeat. Fabuloſam Eſculum excipio: quæ vtroque tractu partes illas æ-

A quauit ſibi, gentili mendaci melliti potius, quàm Melitæi ſenis. Natę, inquam, ſunt arbores, atque natura habitæ plus ſubire, quàm demittere. Sic in manibus vngues Alexander ait magis creſcere, quàm in pedibus. In homine pili frequentāt ſuperiores potius partes, quàm inferiores. Ariſtoteles quoque, & Aphrodiſienſis idem prodiderunt, iumēta, non creſcere à pedibus ad genua, tam poſterioris, quàm anterioris cruris. Contrà, hominem plus ibi. Hæc contemplatio perſequēda eſt accuratius in ſecundo Hiſtoriarum. Eſt autē plantis in creſcendo modus. Nam quædam properant: aliæ ſerius eriguntur. Nouellæ,
B quæ ſuapte natura feſtinant, vdum ſolum atque vber nactæ, ſeipſas acuunt ad ea incremēta capienda, quæ ſibiipſa ſint oneri. Eadem fortuna illis, quæ nimiis ſtudiis attondentur. Illæ igitur, & hę, niſi fulturis adiutentur, euadunt flexuoſæ. Aliud genus, alia illarum cauſa, quæ propter duritiam, atque ſiccitatē amittunt recti ſpeciem. Haſce longæuas eſſe ſcripſit Democritus. Minus enim morboſas, quia minus ſiccæ ſint. Sic Ægyptiorum crura, ſic Æthiopum à calore concuruari, ſcriptum eſt in xiiii. Sectione: ſic & crines. vbi facetiſſimè diuinus vir: ἢ δ' ἐλάττας δεῖν ὥσπερ βλαστάνειν τῶν τριχῶν. Iam verò intempeſtiuè interpoſita verba illa videamus: Vicinæ, "
inquit, plantæ ſunt inter ſe. Icciréo ſunt frequentiores multis locis. "
Quam vicinitatem huic fre-
C quentiæ prætendat, neſcio. ridiculā orationem. quia frequentes ſunt, vicinas eſſe, aut è contrario. Frequentia eſt in vicinia, & in multitudine. Vicinitatem non continuò frequentia ſequitur. Duæ tantū vicinæ poſſunt eſſe. Illa relatio fundatur in numero, & in parua diſtantia: hæc in hac ipſa diſtātia tantum: in numero non eſt neceſſe. Præcipitem dehinc ſeſe agit in figuras, iterum. Eas in natura & quantitate ſeminum cōſiſtere, Flores & fructus in humiditate, atque in materiis. Quæ verba ſunt maximè perpendenda. Rectè facit, cùm figuras contemplatur. Tractat eas Mathematicus, hoc, quo ſunt quantæ ſibi, & quales. Phyſicus, hoc, quo ſunt aliis. Metaphyſicus, hoc, quo ſunt, quod ſunt. Dicam inter
D doctos: Naturalis vt ſunt mobilis affectiones: Mathematicus ſub ſimilitudinis ratione, æqualitatis, inæqualitatis, proportionis, continentis, cōtenti, productilis, curtatilis, vnitatis, pluralitatis: ſimplicitatis, multiplicitatis, rationalis, irrationalis, fortuitæ, neceſſariæ, cōceſſæ, confeſſæ, ſūptę, datæ, deductę, cōcluſæ. Metaphyſicus (audebo, inquā, inter vos, nihil veritus otioſorū loquutuleiorum ſimultates, aut obtrectationes) ad leges entitatis, extremitatis, atque etiā extremalitatis: hæc enim eſt forma conſiderationis eius: ſicut & actualitas, & potentialitas. Nam ſi circulus quadrabilis eſt, potētialitas ea eſt in illo ad quadraturam. Hæc ridebunt illi. ſed mirum eueniet: vt illi nos irrideant, non tamen irrideamur. Neque enim vel animus, vel eruditio ſapientis ab ignobilibus Lucianorū ingeniis pati poteſt.

poteſt. ἄτρωτος eſt. Tela excipit: vulnera non accipit. Itaque illudenti Diogeni, ac dicenti: ô Plato, circulum video, circularitatem tuam iſtam non video. Nimirum, inquit, oculos, quibus circulum videas, habes: quibus circularitatem videas nō habes. Videamus, etiā quemadmodū diſtinguat hic à materia naturā. Et animaduertamus, quibus artibus à florū, fructuúmque natura potuerit amouere figurā: eámque nihilo ſeci* ponere in natura. Nónne flores in natura ſunt? ponere in quātitate ſeminū. Nōne in natura ſūt, tū natura ſeminū, tum quātitas? Aut quomodo materiā ſeparat ab humiditate: & materias dicat non materiā. Vt primū excutiamus: accipiat materiam pro cauſa efficiente: vt figura ſit in facultate ſpiritus generatiui. Hoc ſanè probè: at illud non probè, cùm figuram ſic ponit in quantitate, vt in natura. Non enim quantitatem figuræ autorem eſſe, diſputatur tum alibi, tum in libro De ſubſtantia orbis. Si enim verum eſſet hoc, nullæ duæ diuerſæ figuræ poſſent æquales eſſe. Id quod vel ruſticulis agrorum menſoribus eſſe falſum ſatis patet. Tum à quantitate diſiūgere flores, extremæ verò dementiæ eſt. Quod autem τὴν ὕλην diuerſam ſtatuit ἀπὸ τῆς ὑγρᾶς. ſi quantitatem ſolam humidam intellexit, nequeat ex ea fructus conſtituere: Sin humidum pro corpore affecto humiditate, non potuit à materia ſegregare. Dixit autem, materias, in plurali, non inconſultò Alia nanque florum eſt, alia fructuū Eam accipit, quam propinquam vocat Philoſophi. Et illud examinandum: Cur flores, ac fructus exemerit à naturæ vi, quam ſtatuebat effectricem. Quaſi verò ſeipſam informet materia. Verùm enim tāto minus ipſa qualitas humida. Hæc cùm dixit, vult ad ipſas procedere cauſas generationis: quam more ſuo κίνησιν vocat, ſicut & ſuprà. Ariſtoteles in quarto de Cælo tres recenſet motus, ad locum, quantitatē, generationē: quia motū alterationis in primo libro declaraſſet, eā ob cauſam omiſit ibi: & in 2. De generatione poſtea reſtituit. Plato in 10. De legibus aliter. In quinto Phyſicorū negat generationē eſſe motū, ſed ſolā credi iubet tranſmutationē. Quod & alibi dictū eſt à nobis aduerſus hoſce nouos adoleſcentiæ prauos introductores. A generatione diſcedens hic ad motum redit: quem attribuit primarium animalibus, vt cum plantis comparet. abutitur oratione tamen. Nā primum motum recognoſcit in animalibus. At primus motus, tum nobilitate, tum alia quauis ratione conſiſtit in primo corpore naturali, quod Cælum appellatur, & animal æquiuocè dicitur. Præterea non omnia locum mutant animalia. Quædam enim propter eius generis immobilitatem Græci dicunt, vel μόνιμα, vel σκήνιμα, vel σκηθρά, quæ vox apud Platonē in Phædro eſt. Adhæc, quod & hodie dicebamus, motus, quà motus eſt, tametſi per ſe competit animalibus, non tamen primò, ſed tanquam corpori naturali. More autem ſuo ſententiam oratio-

A nis flagitio deprauauit: καὶ ἐκ ἀπεχώρησεν ἀπ' αὐτῆς πάντα τὰ ζῶα. Imò verò, οὐδ' ἐν τῷ ζῴων ἀποχωρεῖ. Nam ſi eſt in plantis, nobiliori lege ſit in animalibus. Videtis verò, quatenus hæc à ſuperioribus diſiunxit. ad ea namque pertinent, quæ ſuprà de motu diſputabat. Itaque nunc demum aſſignat cauſam incrementi. Plantæ, inquit, omnes aſcendunt tandiu, quoad compleantur. Cuius rei cauſa eſt, quòd animalis cuiuſque longitudo prope eſt ſuam latitudinem: in planta verò procul. Propterea quòd eius radix, ignem intelligo & aquam, properè aſcendit, quo planta fabricetur. Principio, quod ita plantis aſcri-
B bit, quaſi differant hoc ab animali: id animali quoque commune eſt: creſcere ſcilicet in longum, donec cōpleatur. Ratio præterea perobſcura eſt: & quę ſi per nos perſpicua facta fuerit, aduerſetur autori. Prope latitudinem eſt animalis longitudo. Vult, opinor, dicere: cor & iecur in medio conſtituta: propter id animantes æqualiter & vegetari, & creſcere. Verùm haud ita eſt. In longum enim ad viceſimum primum ita creſcimus: vt accretionibus haud parum latitudinis reſpondeat. Inde ad viceſimum ſeptimum, vt aiunt, iuſtæ latitudinis ambitum capimus. Eadem ratio eſt à nobis in canibus & equis animaduerſa. Et poſteriora prius in iumētis, quàm anteriora. Atque hæc tamē tum cordi, tum iecori propriora. Quod autem contrà
C ipſum faciat, ſic videamus. In plantis, inquit, longitudo diſtat à latitudine. Anteuertat ergo latitudo: propinquior enim. Profectò facilius eſt, in latum humorem diffundi, quàm aſcendere. Neque opponamus ignis vim, cuius imperio pareat humor. Nam habet ille imperatorem: Formam, inquam: quod toties inculcauimus: cuius præſcripto res agitur tota. Et plus aquæ, longè plus terræ eſt. Et quare non ſemper creſcit arbor, quandiu viuit? Ei ſanè non deſit humor, vnde fiant additamēta perpetua. De huius vocis, ῥίζα, vi, ſuprà ſatis: & nunc primùm in mentem venit, à Timæo Locro ita ſcriptum eſſe: τεσφὰ δ' πάσα ἀπὸ ῥίζας τᾶς καρδίας. Addit cauſam ſanèquam ineptam: ἵνα δημιουργηθῇ τὸ φυτόν.
D Quaſi verò plātæ tota ſit in lōgitudine ſita ædificatio. Perſcrutemur in animantibus, ſecundum genera, modos incremētorum, atque varietatē: facilè deprehēdemus hominis in iudicando feſtinationem. Angues, Anguilla, Muſtela piſcis, Gonger, Acus in longum penè tantùm protenduntur: Orchis, Maia, Pagurus, Echinus in globum potiſſimum turgent: Solea, Raia, Paſſer, in latū funditur. Homo autē arbori quàm ſimillimus. Tum Minutius, Rectè admodū. hoc enim inuerſam arborē dicebant Veteres hominē. Ad quā ſignificationē Grāmatici nomē ipſum cōuertere. Imò ſubuertere, inquit Ferrerius. Alia profectò vocis origo eſt: ὅτι ἄνω ἀθρεῖ ὦπα. Vt illud ſit: *Os homini ſublime dedit, cælumque videre iuſſit.* Cui Minutius, Cum auibus id quidem commune habet. Quanto melius, cerebrum, id

m.

eſt intellectionẽ,non obtutum natura obuertiſ-
ſet ad cælũ? Nunc verò miſeris mortalibus ſur-
ſum ſpectat os: animus ad cellam vinariam, aut
peius,quod mihi dicere nunc religio,atque etiã
cautio eſt. Quod verò ſubiicias, Baiuli,iam li-
cet: Puto,inquit ille, nimis audacter additũ ad-
uerbium ἀεὶ. nequit enim fieri,vt creſcant ſem-
per. Vel hyemis interpone incommoditates vel
ipſam operam hauriendi, antequam tranſmute-
tur,quod in tractu eſt. Quòd ſi τὸ ἀεὶ non tam
crementi continuationem ſignificat,quàm ex-
tenſionem in longum,donec iuſtam nanciſcan-
tur proceritatem: hoc etiam euenit accretioni,
quæ fit in latum, quoad ea quoque nihilo ſecius
expleatur. Neque verum eſt,in lõgitudinem ſo-
lùm ſubiici, quin aliquid addatur etiam ab late-
ribus dimenſionis. In ſeptima decima verò Se-
ctione quærit Philoſophus, cur in longum po-
tius creſcant omnia. Cuius reſponſionem ſuo
loco ſumus interpretati. Eſt enim Pythagori-
ca, & in verbis tantùm poſita, atque notioni-
bus eorum. Et effectus ibi pro cauſa,pro effectu
poſita cauſa eſt. Non enim augetur longitu-
do ter, vt ibi dicitur: niſi quia creſcunt corpo-
ra. Longitudo namque corporum, non cor-
pora longitudinis. Verùm Pythagorei nume-
ros ac dimẽſiones pro rerum principiis ſtatue-
bant. In ſecundo De cęlo,cum plantis cõfert a-
nimalia. Animalibus dextrum aſſignat, & ſini-
ſtrum: plantis nullum, ſed ſuperum,& inferum.
Alia ſimilitudo: cùm medici, & plãtarii Philo-
ſophi vocãt alas, & brachia. Ex ſitu verò ponè
& antè deſignabitur:quibus habeamus ad Solẽ
reſpectum. Quare etiam dextrum,& ſiniſtrum:
ex ſitu,inquam,nõ ex officio. Plato ad motum,
& operã æquè dextram & ſiniſtrã natura com-
paratas: vſu, & inſtituto defraudari putauit, in
ſeptimo De legibus, nimis ambitioſè fortaſſe.
Demonſtratio nãque aduerſatur euidentiſſima.
Ne in ſpecie quidem ipſa deprehenditur æqua-
litas eiuſmodi. Pauciores enim Scæuolę. Sic ſa-
nè dicti priſcis ii, quibus vſus eſſet in læua po-
tior: nunc ab Italis *Mancini* dicuntur. Latitudi-
nem igitur, atque craſſitudinem indiſcretã ha-
bent atque promiſcuam in ipſo tereti: qua ra-
tione longitudo quoque ſimul cum iis in globo
eſt. Ideo neque anticam,neque poſticam,neque
dextram, neque ſiniſtram dignoſcere poſſimus,
propter officiorum indifferentiã, & vniformi-
tatis conditionem. Nam dextrum & ſiniſtrum
ſunt contraria. In dimenſione corporis vnifor-
mis nulla eſt cõtrarietas,niſi eius ratione,in quo
per ſe ineſt dextrum & ſiniſtrum. Sic enim no-
bis intuentibus plantam, quæuis eius pars, pro
ratione locorum à nobis mutatorum, fiet ea-
dem modò ſiniſtra, modò dextra: nunc ante-
rioris, nunc poſterioris adipiſcetur appellatio-
nem. Quæritur autem in xvi. particula, quare
teretes ſunt ſtirpes. Sanè maxima pars talis.
Quæ minus explet eam perfectionem, in ea
terræ multum ineſt, humoris multum. Horum

A vtrunque difficile concoctu: atque ad hoc na-
turæ diuerſæ. Quocirca ſequitur nonnihil inæ-
qualitatis. Haud paucæ verò plãtæ non ſunt te-
retes. triquetræ quædam. Iuncus, quem *Cipe-
rum* nominant, & iuncus Africanus, quem vi-
dimus grandioris baculi craſſitudine,ferulæ le-
uitate. quadratæ verò multæ. Quare non eſt
verum quod aiebat Archita, æqualiter moueri
ſuccum,vt fiat planta,à puncto medio ad ambi-
tus lineam. Præterea non reſpondet in cæteris
partibus eadem proportio. Nam & folia plana
ſunt:& fructus plerique preſſi. Leguminum ſili-
quæ,Fœnugræci,Papaueris, Thlaſpeos, Opu-
li,Ceraciæ, Caſiæ tot ſemina. Cæterùm hæc a-
crius cùm diſputare poſſem: impedit me vocis
illius,quàm ſuprà reiiciebam, recordatio. ea e-
B rat,aduerbium ἀεὶ,quod temerè attribuerat in-
cremẽtis, quæ perpetuò fierent ſurſum verſum.
Sanè huius erroris monuit nunc nuper Theo-
phraſtus in primo De cauſis: Prima,inquit,ge-
neratione prodit prius radix, quàm germina.
hoc nos quoque ſuprà memorabamus. Id quod
cùm fiat ante plantæ abſolutionem: ante abſo-
lutionem planta deſcendet prius,quàm aſcen-
det. Qua contemplatione facetus erat Empe-
docles. Radicum generi terrę naturam cùm at-
tribueret æquum erat, illam primo quoque vel
loco,vel tempore vindicare. Germina verò Æ-
theri curæ eſſe. Qui cùm ſit remotior, poſte-
riore iure ſerior ei pars deberi videatur. Philo-
ſophus autẽ noſter perſequitur in ramis figurã
C mox,in quibus eam ſtatuit aliã atque aliã à rari-
tate. Differentia, inquit, in ramis eſt à ſuperflua „
raritate. Cõpreſſis enim ſuccis natura caleſit, & „
maturat coctionẽ: atque inde rami efformantur: „
extántque ipſa folia, ſicuti prædiximus. Quam „
igitur conſtituit differentiã? Non ſubſtãtiæ: nõ
enim ab accidẽte variatur. Non figuræ: quoniã
rarũ & denſum eadẽ capi figura poteſt. At quã-
titatis? Hoc quoque fefellerit. Haud maiorẽ lo-
cũ occupet rarũ,quàm denſum, ſuperficie ſcili-
cet exteriore. Quid? eadem in arbore non dif-
fert raritas & denſitas, niſi per ætatem: qua a-
lius alio ramo compactior ſit. Nouelli ab imo
ſtipite ſunt teneriores, quàm ad ſummum vetu-
D li. Quanquam equidem dixerim differre quæ
ſunt obuerſa Soli, & quæ auerſa. Adhæc ſu-
perflua raritas ſuperfluæ differentiæ cauſa fue-
rit, non cuiuſcunque. Raritatem vbi nomina-
uit, auſus eſt ſubnectere vocem compreſſio-
nis. Apertio namque raritatis aut cauſa, aut
comes: Compreſſio verò vtrique contraria.
Maturatio autem non eſt (vt loquuntur) de eſ-
ſentia differentiæ. Eadem forma in maturis, &
in acerbis. Præterea ſi rami raritate proueni-
rent, rariores eſſent ramoſiores. Hoc autem
falſum eſſe, docet Arundo. Si à denſitate, fre-
quentioribus ramis conſtaret Quercus popu-
lo hoc item à vero tantundem abeſt. Neutrum
igitur erit pro cauſa. Tum non eſt neceſſe συμ-
πιλοῦσθαι τὸν χυμὸν, quo maturet natura coctionẽ.
Quædam

A Quædam enim ſunt iccirco μεμωλυσμένα: quòd multa ineſt materia, quæ percoqui non poteſt. Illud ambitioſè dictum, θερμαίνεται ἡ φύσις. Nam quis dicat, Naturā concaleſcere? quin idem dicat, Solē calidum eſſe, vel ignis formā, vel ipſum etiam Deum. Dixit, φαίνεται τὰ φύλλα, apparent: id eſt exeunt. Nos ſatis opinor cōmodè, extant. Sic φανὴς Amor, Orphei deus ille priſcus, qui ex Chao primus omniū extitiſſet. Deinceps alium aggreditur affectum partium: caſum ſcilicet foliorum. Quo capite cùm potuit, tum debuit de eorum ſcribere conuerſione: quo modo, quóve tempore, quáve in planta, quam ob cauſam fieret. Qua de re ſtudioſius Theophraſtus. Cuius tamen iudicium accuratè cenſeo diſpiciendum. Ait enim circumagi, quia per idem tempus decidāt. B Dimidiatum ſanè motum eſſe obuerſionem illam, ſi caſui comparetur. Verùm neque omnium cadētium eſt inuerſio, neque ſolſtitio, ſed bruma cadunt folia. non ergo tum motus ille deſtinatur. Adhæc factum oportuit, vt ſciremus, qua de cauſa quibuſdam ad Solem conuertuntur, vt maluæ folia: quarundam non item. Quamobrem flores aliqui ad idem ſidus hiāt, alii occludūtur. Id quod me hodie tractare memini. Proclus in libro de Sacrificiis etiā certas herbas nominat, σεληνοτρόπια, ſicut ἡλιοτρόπια. Addit: occulta iungi neceſſitudine cum illis numinibus, quibus etiam hymnos concinant. Nec acquieſcit huic ſuperſtitioni. Iaiam addit: In iis herbularum conuerſionibus plauſum quēdam non incompoſitum in aerem dari, qui cęleſti illi C reſpondeat harmoniæ. Latere verò id aures omnium mortalium, quia nulla intercedat proportio ſenſilis ad ſenſum. Animos verò non omnium latere, ſed inſipiētum. Quis ergo illi palàm fecit, inuidit nobis miſeris? Ergo plauſus ille materialis non eſt. Nam ſi accinit cæleſti cōcentui, gradu tantùm, non ſpecie differt ab illo. At nos illi iſti ipſi, quos is vocat inſipientes, hactenus arbitrati ſumus, hæc omnia noſtratia, & illa cæleſtia etiam pluſquam genere differre: neque vlla rerum ſerie noſtris vocibus, & illis cōcētibus conuenire poſſe. Iā ſi percipitur animo, non ſenſu, diuinā ſanè rem oportet eſſe. Mirum verò ſi plus diuinitatis ea in herba ſit, vt agnoſcat Solem ac Lunā, quibus gratuletur, quàm in cęteris omnibus hominibus, quicūque non tra- D ducāt animas ſuas per corpora beſtiarum: quíve fabæ ſtatuant aras. At nos hoſce Pythagoreos, atque Ægyptios pictores mendaciorum, non alio plauſu, quàm Ouidii tranſmutationes excipiamus. Quæreret hîc porrò Philoſophus noſter, quare plantæ frons, quæ Solē ſpectabat, tranſlata, ſi aliorſum alia vergat facie, peius habeat? Nihil enim iacturæ factū videbatur: quādo tantundem vel cæli, vel Solis obtinet ad priſtinorum commodorum cōpenſationem. Nam ſi beneficii partē amiſit: at alibi nihil minus repoſitum eſt. Haud difficilis ſolutio. Damnum citius percipitur quàm commodum. Priuatio, quàm habitus facilior. Serò diſpēdiorum miſeriæ ſarciuntur. Tū præter hæc illud quoque veſtigaret, quod pertinet ad quarundā oppreſſiones, interitus, mutilationes. Abolētur aliquæ totæ vel intra ipſum annū, quo natę ſunt. Aliarum partes tantùm. In quibus non vna natura. Nonnullis folia cadunt, aliis abſiſtit cortex: aliquibus etiam perit ſtipes. Hanc ipſe partē vt ieiunè attingit, ita cauſam tegit obſcuris verbis: Amit- »
ti folia διὰ τὴν ἐμφορὰν τῆς ὀξείας ἀραιότητος. ἐμφορὰν prouentum dicimus alibi: hîc impreſſionem, interuentum, ſuperuentum. Τὴν ὀξύτητα verò quid intelligam, nondum ſatis liquet mihi. Non conuenit huic loco propter qualitatē. Nemo enim dicat, Archigenis veſtigia ſequutus, acerbā, aut acutam raritatē. Neque, vt Iones ſolebant, accipi quit in ſignificato celeritatis. Nā anni ſerum eſt, quo tempore cadunt folia. Vehementē fortaſſe voluit. Cæterùm à raritate nulla fit. quin potius obſtructioni caſus eſt attribuēdus. Dēſat enim frigus oras venularum, qua traducitur alimentum. Quocirca neceſſe eſt, frondes abſiſtere. non eſt igitur raritas. Quibus verò non decidunt folia: raritas iis permanet, per quam etiamnum commeat alimentum. Euenit id præſidii formæ beneficio: cuius in fide atque clientela eſt ſucci conſtantia, copia, calor, viſciditas, pīguitudo. Eius generis arbores in libro Agriculturæ vndecimo recēſentur à Græcis, ſi rectè memini, quatuordecim. Palma, Citrus, Pinus, Laurus, Oliua, Cupreſſus, Ceratia, Picea, Buxus, Ilex, Myrtus, Cedrus, Iuniperus. Salix quoque addita non ſeruauit ſententia ipſi naturæ fidē. Et non paucas videmus alias, quæ non amittunt. Sanè Abieti non decidunt, non Sabinæ. Plinius in XVI. Pinum omiſit: Pinaſtrum memorat: apponit Aquifolium, & Taxum, & Andrachnen in Græcia, Vnedonem apud nos. Suber tamē cùm adiungit, miſcet genera. Cadunt enī ſuberi non autumno, ſed vere nouellis ſubeuntibus. id quod videmus quotidie trans Garumnā. Cupreſſum quoque tacuit: Terebinthū annumerauit. Noſter verò ſic proſequitur cauſas: Percoctus humor cum materia faſtigiatur »
in cacumē: ac poſtea attenuātur. Tum vbi ma- »
teria extiterit perfecta coctione, ibi meatuum »
ſumma, quæ ſunt ſupernæ, penitus obſtruuntur. »
Itaque folia cum materia deficiuntur, areſiunt, »
atque cadunt. Quòd ſi eueniat cōtrarium, non »
cadit planta in priuationem ſuorum foliorum. »
Rurſū verò cum vicerit plantā frigus: incluſus »
calor intus ipſā calefacit: & in extremis extrinſe- »
cus apparet frigus. Quo tēpore caſiæ frōdes e- »
uadūt, neque cadūt. Quēadmodū neque Oleis. »
neque Myrtis, neque aliis. Quid igitur intelligit humorē, quē dicit cum materia faſtigiari? Ergo facit humorē aliudā materia? Pręterea quid eſt? Coctā materiam in Pyramidis educi formam. Nam tametſi folia ſunt corpora, nemo tamē ea digna putet hac appellatione. Quanquam quot folia videmus abeſſe à triāguli facie? Hoc enim

nomē eis rectius conueniat. Nam quot ad orbis ambitū imitandū comparatæ ſunt à natura? Maluę, Vmbilici Veneris, Violarū, Cyclamini, Azari, Chelidonii minoris, Alliariæ, Terreſtris ederæ, Cucurbitarum, Perſonatię, aliarū? Quot eo in genere ſerrata? quot ſinuata? Sed ita, nullum vt referant triangulū. Qua in claſſe digitata quoque cōprehēdam: Apiorū genera plurima, Batrachiorum, Crotonem, Staphyſagriā, Pentaphyllon, Saniculam, Caryophyllata, Sideritidas, Matricarias. Addā ne etiā capillamenta, & cirros ipſos? Nam quod glaucescere frōdes ait, quæ indeciduæ ſunt, id falſum eſt. Non enim id in Ilicis generibus, non in Lauro, non in aliis agnoſcimus. E ſola penè Olea petas exemplum. Sed & glaucæ ſunt Salici: eædémque deciduæ. Ne verò phraſin prætereamus: καποχχαίνει paſſiué. & laxè dixit, νικήσῃ. Nā plantæ victoria eſt, non humoris. Attrahit enim illum ipſa: quippe ſua natura non aſcēdet humor. Eſt in alio codice κινήσῃ, vt frigore obſeſſus humor intus agitetur. Et abuſus eſt verbo, ἀποτελειῶται. Nulla ſanè foliis à glaucedine proficiſcitur perfectio. At τέλος apud Philoſophos vbique perfectio. Cōtrà potius, glaucedo foliorum eſt affectio, quaſi morbus. Morti ergo vel ſimilis, vel quaſi ſemimors. non igitur τέλος. Quæ verò ſequuntur, & aliis alibi aſſuenda, & dilucidius explicanda fuerāt. Inquit enim: Arbores & plantæ, cùm attrahendi vim obtinent vehementem, fit prouētus fructuum ſimul. Is prouētus contingit, propterea quòd natura vtitur coctione per continuam ſucceſſionē. Et in quaque coctione fructū producit multum. Ac propterea plantæ quædā, eæque ſæpe in tēpore fructificant. Cum ſuperioribus, inquam, decuit hæc cōiungi: in quibus de fructificandi officio, atque opera gignēdorum foliorū diſputabatur. Igitur cùm dixit, ἅμα: prodidit ſe crimine repetitionis. Erat enim mēbrū tertiū diuiſionis in ſuperiore narratione. Quid autem ſit ἐν χρόνῳ, ſanè me latet. fortaſſe ſit (niſi non placet vobis) ἐν τῷ αὐτῷ χρόνῳ: pro eo quod eſt, ſimul. Dixit τὰ δένδρα, καὶ τὰ φυτά. Oratoris hoc potius quàm Philoſophi: vbi poſita voce amplioris ſignificatus intēditur oratio. Verùm prudentiùs nomen generis tacuiſſet. Non enim plantæ omnes fructū ferunt. Et earum quæ ferunt, haud paucæ ſūt: quæ tametſi magnam vim attrahendi nactæ ſunt, nunquam tamen folia ſimul & fructū edunt. Nihilo verò conſultius repetit ea, quæ de aquæ natura plantis aſcribebat: Aquaticas enim vix fructum ferre, tum ob humorem nimium, tum propter meatuum dilatationē. Item quia radice fluxa ſūt. At calore corroborato accelerari coctionē: attenuari humorem, atque concreſcere. Vix verò videntur cohærere poſſe, vt & multus inſit humor, & τῶν πόρων πλατυσμός. Vt omittam etiam craſſitudinē, cui meatus non admodū laxi eſſe queāt. Quod verò craſſum quoque intellexerit, ex ſequētibus colligetur. Dixit enim, λεπτύνεται. Nam ſi ſit tenue, nō eſt tenue? ἐπικρατεῖται verò eſt victoria, & oppreſſio à multitudine. Obſcura, quæ ſubdit: ἐφ' ὧν τοὺς τέλη γίνεσθαι συμβαίνῃ. Vult, opinor, dicere: occupatas aqua plantas ad perfectionem perduci caloris vi. At non è contrario: Quæ ſatis habeant caloris, humoris nimii ſuperuentu amittere fœcunditatem. Quòd ſi ita ſenſit, malè ſenſit. Cauēda & illa: καὶ τοῦτο δείκνυται ἐν πάσαις ταῖς βοτάναις ταῖς λεπταῖς. quid enim eſt, quod ait inueniri? Puſillas herbas fructū non ferre propter humidi copiā, proptérque meatuū laxitatē? Medicæ tantum humoris ineſt: vt eam Arabes, Humidæ appellatione deſignarint. Cytiſus quoque nō parum. harum vtraque haud parū rara: & fructificant tamē. Nam fructum vocat omne ſemē Dioſcorides. Fert Anagallis: fert Ocymū iſtud minutum: fert Eufraſia: fert Cētumgrana omnium fortaſſe minima, omniū fortaſſe plurimum. Cęterùm à colore ſuprà digreſſus adhęc, ad eum redit pudētius, quàm reliquerat: Fuſcedo, inquit, in locis valde calidis euenit: in quibus parū fructus prodit ex humore: propterea quòd arcti meatus ſunt. Cùm igitur ita inſtituit natura, vt facere velit coctionē: neque humorē, quātum ſatis ad materiā ſit, nacta eſt: tunc fiūt meatus anguſtiores. Reciprocat ergo coctio, quam continuam efficit calor: & tunc apparet color medius inter album & nigrum. Et cùm ad hunc modū fit hoc: tunc nigrū occupat, vt nigreſcat, aut coloretur quocunque genere coloris, quod accedat ad nigrū. Id quod ex Ebeno, atque Vlmo videre eſt. Perpendamus ſingula. Fuſcedinē locorum attribuit caliditati: fructuum paucitatem, meatuum anguſtias. Haud malè deducit ex aduſtione colores atros. At iiſdem locis ligna candida videmus, quibus & nigra. Eodem cælo fruitur & Carpinus & Terebinthus: itē Sandalum album & rubrum. Elephāti albi ſunt ad extremā Æthiopiā ſub torrida. Sunt fructus atri, aut punicei, nec minus humidi. Vel Prunorum genera, vel mora facient fidē. Sunt acerrimæ radices albæ, Rhaphani, Coſti, Lepidii, Struthii, Cepullæ, Allii, Vri, & Vrſi in Germania nigri: in Syria & Arabiis, & Africa niueo Equi cādore. Quid ebore cādidius? Quonā ſub cælo gignitur ipſum? Haud negarim candoris frequētiam locis frigidioribus: quales Vulpes in Pruſia, Lepores in alpibus, Perdices in terra Allobrogum, & Mures quoque: quos etiā veſci niue credunt indigenæ. Cauſa eſt: quòd aliquorum ſuccus aut copia, aut alia vi, vel frigoris, vel lentoris reſiſtit calori: quominus abſumatur. Contrà, pali, qui piſcinarum, ſicuti dicebā, prægiguntur excipulis, in aqua diu cùm manſerint, adeò nigreſcunt: vt etiam teſſellatis operibus expetātur. de fructuum paucitate nihilo felicius. Nam & Cyrenaica, & Africa, & Cyprus, & Ægyptus, & Aſſyria, atque Iaua maior feraciſſimæ ſunt. Iampridem verò confutatum eſt à nobis, coārctari meatus à calore. Quin contrarium euenit exuſtis partibus liquidioribus. Tenuis

nuis enim eſt, implere. At liquidũ tenue eſt. hęc quotidie videtur in pumicibus, & carbonibus. Habemus exẽpla raritatis in locis calidis, Thapſiæ, Ferulæ, Galangæ, Zedoariæ, Zinziberis, Calami, Turbith. Cõſultius Theophraſtus, neque frigori, neque calori tribuẽdam cenſet fœcũditatem. Quid autem ſit φαιὸν, declarat. τὸ μεταξὺ μέλανος καὶ λευκοῦ. Sic in Timæo verbis iiſdem. In nono quoque De republica: ὥσπερ πρὸς μέλαν, φαιὸν ἀποσκοποῦντες ἀπειρίᾳ λευκοῦ: vt fuſcũ putarẽt album, albi ignoratione. Eſt autẽ φαιὸν, qualis color oliuis. Apud Firmicũ legimus λευκόφαιον. hoc cinereũ eſt. Quod autem nigri tulit exemplum ab Vlmo, mendũ eſſe putabit neceſſariò, qui nolit illum temeritatis inſimulare. Hinc alias aggreditur affectiones à propriis elementorum formis, leuitate ſcilicet, ac grauitate. Mergi ſcribit Ebenum propter denſitatẽ. Rectè dictum, ſed non rectè repetitum. Malè tamen eloquutus eſt: καὶ ἀὴρ οὐκ εἰσέρχεται. Nam neque in alia ligna ingreditur aer, ſed ineſt: & in Ebeno ineſt aer: aut ne in illis quidem: vt temerè quidã recentiores eum amouent à miſtorum compoſitione. Quid illud? Contrariam eſſe lignis candidis naturam. quippe non ſummergi: quia nimiam ob humiditatem prohibeatur aer egredi. At nimiam ob humiditatem viridia ligna ſummergũtur magis, quàm ſicca. Non eſt igitur id, quod prohibet humiditas. Præterea mergitur Buxus, qui cãdidæ, quàm nigrę naturæ propior eſt. Et Gaiaci candida pars item ſubit aquas. Ita falſus eſt, vbi dixit: διὰ τὸ συνέχειν τὸν πόρον. Arida namque ligna meatus habẽt laxiores, & Pumex, Arundo, Cucurbitæ cortex: quorum nihil mergitur. Quæ verò ſequũtur, neque illa huius ſunt loci, neque vera. Siquidem poſt affectiones non eſt perſcrutanda ſubſtantia. At hic de materia florũ ſcribit. Sic Plato cùm ſacrificia, cerimoniáſque prioribus libris & enarraſſet, & legibus conſtituiſſet, in decimo demum diſputat, an Dii ſint, magna ſanè ordinis iniuria, quę peruertit: præſertim quòd ne ad Legiſlatorem quidem, ſed ad Metaphyſicum pertinet id negotii. Minus autem verum eſſe, quod ait: floris materiam tenuem eſſe, proptereáque primo quoque tempore concreari: patet ex plurimis ſtirpibus, quarum partim craſſiuſculi flores citius, partim tenuiores ſerius emittuntur. Pruni flos, quàm Roſa, compactiore ſubſtantia: Lilia florent ante vitem. Perſicus præuertit Morũ. Quemadmodum verò ſibi contradicat, ſatis compertum eſſe poteſt. Nanque ſuprà dicebat, arborum folia confieri ex incocto ſucco. Ergo ex inchoato. Hîc autem, ὅταν ἄρξηται ἡ πέψις, malè dicat flores generari: Quare non iniucunda more noſtro fuerit illa perſcrutatio: qua de cauſa per initia tenera folia ſunt, poſtea dura: cõtrà, fructus initio duri, poſtea teneri. Adhæc, ſi à proportione tenuis, & craſſi fiat ordo prodeundi: ſcilicet flores, quia tenues, antequã folia, quia craſſa: ergo folia, quæ prod ibunt ante florem, erũt partium tenuiorum. Hoc autem falſum in Fico, Moro, Vite, aliis. Illud etiã, quod ſubdit, haud negligẽter excipiendum eſt. Duos recẽſet colores, alterum ſapphirinum, alterum glaucum: meatuũ anguſtiis illum attribuit, hunc æquali temperamẽto. At enimuero quis putet, Salicem mediocriter temperatam? Quis in Biſtorta colorem inferiorem à meatuum anguſtiis euenire? Sapphirinum ſanè colorem tum ibi, tum in Ambubeię floribus conſpicari licet. Nam glaucum diluti plus habere dicit in Timæo Plato: λαμπρὸν δὲ λευκῷ συμμιχθὲν, καὶ εἰς μέλαν κατακορὲς ἐμπεσὸν κυανοῦν χρῶμα ἀποτελεῖται· κυανοῦ δὲ λευκῷ κεραννυμένου γλαυκόν. Sed de his alibi. Iſte verò vt confundit, vt repetit: ita partes diſſitas agglutinat importunè. Hîc enim ἀπὸ τοῦ ἔχειν, quod eſt vnum ex prædicamentis, aggreditur diſputare: Quaſdã plantas carere floribus propter partiũ diuerſitatẽ, quæ in ipſis ſunt: tenuitatem, aſperitatem, craſſitudinem. Nulla igitur planta florẽ feret. Florũ princeps roſa eſt. In ea planta quæ mollitudo alibi, alibi aſperitas? In flore quæ partium tenuitas, ſi odoris vehiculũ, ſi coloris intelligas: quę craſſitudo, ſi capitis ſuccum, ſi ſeminis, ſi vnguiũ ipſarum? Verùm id à forma contingere ſatis patet: vbi quis animalium ſpecies fuerit cõtemplatus, quarum indiuidua nullum ferunt fœtum. Idque neque à craſſitudine fieri, neque duabus ab aliis affectionibus, quarum hîc affertur natura pro cauſa ſterilitatis. Summi autẽ Opificis ſapientia (Sapiẽtia ipſemet) cùm ſui ſimilia fecerit omnia quodam modo, æternitatem etiam quodã modo ipſis eſt impertitus. Quod ergo materię denegarat propter cõtraria, formis attribuit propter vim, ſeriémque propagationis. Ea tamen haud ſẽper ſolo ſemine vero fit, ſed quædã principiis proportionis. Iccirco aliter alia in materia cõmuni proprio modo continuãtur. Aliqua non niſi ſemine, vt Frumentũ. Quædã non niſi ſpõgiis, aut auulſione, vt Iris. Nonnulla vtroque vt Lilia, & Spathula fœtida. Ferunt enim vtraq; ſemen, hæc acinaceũ, illa paleaceũ in camerulis. Eſt etiam præter hæc genus aliud: in quo cùm oſtẽtaret theſauros natura ſuos, nullã ſibi quæſiuit à nobis opẽ. Nã quot aliæ plãtæ ſunt, quæ ſpõte prodeũt nullis excitæ præſidiis? Adiantũ, Scolopẽdria, Polypodiũ: quæ nullo noſtro cõmẽto ſeminiorũ occultis principiis expediũtur. Nos verò, ſicuti materiæ fatemur penuriã in iis, quæ non florẽt: ita nullã exigi dicimus, aut expectari ab ea forma, qua illæ ſunt hoc, quod ſunt. Sunt autẽ ſteriles. Itaque etiã ſi ſuppeditaretur materia, nullũ ferrẽt. Nam quid amplius vos ſuſpẽſos animi detineã? Detur Equus Mulæ: detur Aſellus: admittatur Mulus ipſe. quid iũ poſtea? Materia eſt: cõceptus nullus eſt. Nõ enĩ eſt forma. Quid enĩ materia ſola fiat, abſque forma? Atq; eæ quidẽ ſic ſũt perfectæ, nihil vt præterea deſiderẽt. Non enim in Ficu Ficus forma florẽ appetit, neque ſemen Iris, neque in lingua Ceruina caulẽ, neque medullã in Arundine, neque in

Tubere folium. Quemadmodum ne canis quidem animi religionem, quæ vni debetur homini. Sed præſcripto limite contenta ſummi opificis dicto parent. His dictis cùm porrò vellet progredi; Licétne, inquit Minutius, properanti iam tibi paululum faceſſere negotii? quo mihi otium ſit ab hiſce litigatoribus. Curſus, inquit ille, totus hic veſter eſt. Proinde tuo, quod hactenus feciſti ſemper, arbitratu moderator. Extitit nuper, inquit Minutius, à Brutiis libellus quidam: in quo de coloribus ſatis accuraté. Igitur ex eo didici: Glaucum quidem eſſe, quod omnes profitentur, Cæſium. At Cæſium non à cæli colore, ſed à cæde dictum, igneo ſplendore nobilem. Hîc cùm Ferrerius ſubriſiſſet: vtrunque tibi vides, inquit Baiulius, explicandum, & B riſus cauſam, & ius huius controuerſiæ. Vnica, inquit ille, opera præſtabitur. Perlegi ego quoque illum, vt ſoleo noua omnia. Argumenta ridicula: libido animi præceps: eruditio peruerſa. Nam Catilinæ oculos fuiſſe cæſios, diuinat ex verbis Ciceronis. Aſſentiamur. At quia ille ſanguinarius, oculi propterea ſanguinei? *Tyberim flauum* legit apud Horatium: eundem Maroni *glaucum*. Quid ni? Tumidus, & turbulentus, infectúſque gleba, quã detergit ex Apœnino fuit, fuit, cùm *iret deiectum monumenta Regis*, vt canit ille. At Virgilianus, *Mitis vt, in morem ſtagni, placidæque paludis, Sterneret æquor aquis, remo vt luctamen abeſſet*. Itaque ex alio vultu co- C lor alius. Sic Garumnã ſæpè Tarni colore flauum vidimus: aliquando verò & Atheſim tuũ, Cæſar, ex montibus Tridentinis talem ex te audiuimus: qui alioqui ab eodem ſummo Poetarũ dicitur amœnus. Adeò verò delirauit ille: vt Glaucum equum à Virgilio commendari ſcribat ex eo colore, quem *balium* nominant equiſones. Cùm tamen hunc ſub ſpadicis fulgore pinxerit Poeta: ſub Glauco illũ, quem *leardum* Itali, Galli *griſum* nominant. Nam quem vult ille ſpadice dilutiorem, damnat eum Maro Giluí appellatione. Hoc enim eſt κιῤῥός. Quænam verò illa eruditio? vbi ex Ariſtotele ſtatuit eundem glaucum, & χαροπὸν: quos ille diſtinguit in primo Hiſtoriarum. Ex Platone ſaltem didiciſ- D ſet ea, quæ ſuprà narrabamus: cõſtare glaucum ex cæruleo & albo multo. Et Ariſtoteles equorum aliquot ait oculos glaucos. Sanè ii ſubcærulei. Adhæc, Glaucoma in oculis vitium, cuius eſſet coloris, perſpectum oportuit. Quod autẽ ſcribit à Græcis Leonem χαροπὸν, verum eſt. Ii ſanè ſunt ignei oculi, quales illi beſtię. At enimuerò ne propterea huic adglutinet cæſium Catulli Leonem: quo faciat idem glaucum, & χαροπόν. Fruſtrà erit profectò cum multis aliis eruditis, qui illius epitheti cauſam (quod equidem ſciam) hactenus ignorarunt. Sunt ſanè iubati Leones χαροποί. Ii non ſunt barbari, niſi famelici, aut laceſſiti. De eorum clementia pleni libri. Sunt verò & non iubati, ex Pardis cõcepti, qui atroci feritate ſunt, atque malefica perfidia. Ho- A rum oculos eſſe glaucos, ſiue cęſios is intelliget, qui apud Oppianũ meminerit, vniuerſum Pantherarum genus eſſe glaucum. Sed ad rem. Tum Baiulius: Recenſebit nunc iam partes alias, non ſecundum ſubſtantiam, ſed à qualitatibus. Craſ- » ſum, inquit, corticem quæ habent, ſecundũ hu- » moris extenſionem protelantur. Facere verò » ad hoc etiam caloris occurſum: ſdque euenire » tum Pinaſtro, tum etiam Palmæ. Nolo hæc im » pugnare. Quaſi verò ea, quæ tenui cortice ambiuntur, non ſecundum humoris extenſionem producantur. πεύκην ſum hîc Pinaſtrum interpretatus. Nam στρόβιλον ſuprà ex agriculturæ libris Pinum dicebamus. πίτυν verò Piceã. Fructus tamẽ ſit στρόβιλος, πεύκη arbor: vt qui Pinum, B quàm Pinaſtrum malit: liceat. Nam neque Theodorus, neque is, quem ille ſequitur, Plinius è Theophraſto hæc eodem modo ſemper. Apud quos quid ſit Larix, alio loco animaduerſũ eſt. Hinc ad eas, quas quaſi partes appellabamus, transfert orationem. Lac, inquit, quæ planta » fert, id ea obtinet in medio. Subeſt enim calor » fortior, atque ibi pinguedo manet. Cùm igitur » coquere cœperit calor, proprium in humorem » vertitur pinguedo, ac medica cum concretio- » ne cogit. Tum concalefacto loco euadit humi- » ditas lacti ſimilis: excitatúrque exhalatio ab hu- » more, qui lac illud ad extrema trahit. Is humor » calorem continet apparentem, atque hunc ad C modum concreſcit lac: natura enim caloris eſt effectio cõcretionis. Hîc quoque ſeparati Capitis, qui volet, ſegmentũ facere queat. Partem enim, aut quaſi partẽ nominat lac. Nominis addidit ab ſimilitudine rationẽ. Aſſignat in planta locum: mediũ ſcilicet. Ponit efficientẽ cauſſam, calorẽ. Agnoſcit modũ ἐγχυματίζει. Statuit materiæ præparationem à qualitate ſubſtantiali: πέττει. Et inde naturæ progreſſum ad tranſmutandum στρέφεται. Dixit, εἰς τὴν οἰκείαν ὑγρότητα: quæ certa debita, propria ſit ipſi. Aſtruit modum progreſſus illius: συμπήγνυσι. Et modi modum: ῥέπει. Poſtremò declarat motum lactis illius, à medio ad extrema. Et moti vehiculum. quippe humorem agnoſcit quendam, illud qui ve- D hat. Haud penitus ſine cauſa. Sanè eſt pingue ineptius ad motum, propterea quòd hæret. Et profectò quidam pro glutino lacte ficus vtuntur. Hæc à nobis ita Peripatetico more digeſta ſunt, atque explicata. Verùm nonnulla queant aptius intelligi. Nam ſi pro efficienti cauſa deſignat calorem ſimpliciter, hoc erit commune rebus omnibus naturalibus: Siquidem calor inſtrumentum eſt agentium formarum, quemadmodum ſuprà dicebamus. At ſi calorem intelligit qualitatis intenſionem, qua dicitur aliquid calidum: hoc falſum eſt. Lactuca enim, & Papauer, tum lactea ſunt, tum frigida. Nigri verò lac etiam frigore letali. Sententiam verò illam deſtruit oratio: τὸ πηγνύειν. Namque articulus is, vt alibi dicebamus, vniuerſalis ambitus nota eſt. Idem eſſet igitur, atque

πᾶσαν

πᾶσα σύμπηξις. Quantum verò abſit à naturæ opere contrario, multa ſunt argumento, quæ frigore concreſcunt, non calore. Eſt idem ergo τὸ ζῶν, καὶ τὸ ζῶν. Vtrunque ponunt aliquando Philoſophi: vt in primo De generatione Ariſtoteles, de vini gutta multam in aquam infuſa. λύεται γὰρ τὸ εἶδος, καὶ μεταβάλλει εἰς τὸ πᾶν ὕδωρ. Sic etiam Plato in Atlantico. Notabimus: συμπήγνυται τὸ γάλα. eſt enim quod Græci, τὸ πυὸν. Dixit ἀποχεῖται, quod Ariſtoteles ἐκπάχει. Et στρέφεται, motus localis eſt. non mutationis ſubſtantialis: ſed μεταβάλλεται quemadmodum Plato quoque vtitur in decimo De legib⁹. Poſuit, βραχεῖα, pro ὀλίγη. Cuiuſmodi loquutio etiam Galeni eſt in tertio De locis: ἐκ τε πόσεως οἴνου βραχεῖ πλείονος. Sicut haud multo pòſt contraria ſtatuit, μεγάλην καὶ βραχεῖαν. ἀκουστέον autem illud: τὴν θερμότητα τὴν φαινομένην. Calor enim per ſe nunquã φαίνεται. Dixit autem ἐκβάλλει: non ſolùm ῥέει. Non vt tantùm intelligamus ἐκθλιβόμενα, verũ etiam ſponte quoque emitti. Quoniam ex emiſſo, ſiue emanante lacte gummi concreſcere dicat mox. Mutilus quoque hac parte eſt. nullam enim de ſuccis mentionẽ facit, vel croceis, vel ſanguineis, vel pinguibus, vel non pinguibus. Nõ pinguis eſt multarũ. pinguis, Phoni, & Hyperici, & eius, quam maiorem Centauream ridiculè vocarunt aliqui. Narrandum præterea fuit ei: quemadmodum quædam ſemper haberent lac, vt Tithymalli: quædam non ſemper, vt Lactuca. Hanc enim elacteſcere vetuſtate, abſumíque in medullam quandam araneaceam. Cæterùm qua ratione porrò concreſcat lac, videamus. Vehementius, inquit, concreſcit lac cũ frigus extiterit. Concretum nanque deinceps exit proprio de loco: atque tum gummi eſt. Gũmi verò calidum exit, dum ſtillat. Concreſcit igitur aeris attactu, defluítque in loco bene temperato, & aquæ ſimile eſt. Aliud funditur, & coaleſcit lapidibus ſimile, aut conchyliis. Cum verò guttatim fluit propria manens in ſpecie, fit quale vocant *Smerium*. Quod autem alteratum eſt, vt lapis ſecundum quod apparet, frigidum eſt. At calor, tale vt ſit, efficit. Cúm verò frigus fuerit, & defluxerit, lapideſcit. Igitur Gũmi genera à qualitate frigoris, & caloris, quaſi cauſa efficiente, diſcutit. Sanè concretionis modum deducit inde. Lac autem eſſe gummi materiam ex eo colligi poteſt, quòd eorum quædam in lac ſoluuntur, ſi diluantur. Error eſto igitur: ſi generibus attribuit omnibus tanquam materiam. A frigore verò cogi patet, ſed minutiore. Non enim valido ſoluuntur calore, ſed remiſſo. Vruntur enim potius à vehementiore. Contradicit autem ſibiipſe ſic. Concreſcere intra arborem à frigore: exire verò calidum. Bis aduerſatur iis quæ dicit. Frigoris, & caloris idẽ locus intus. Item, concreſcit intus: exit. Non enim poteſt exudare, niſi liquidum. iccirco dicit: aquæ ſimile. Quid? tertiò quoque. Concreſcit à frigore: calore lapideſcit. At concretio

A via eſt generationis ad lapideitatem. Eius verò, quod lapidis induit naturam, nullum poſuit exẽplum: Succinum igitur eſto: quod & ſegnitiem arguat, qui omiſerit: & inſcitiam, qui cogi dixerit à calore. Lapidis verò nomine peti debere iubebit Dioſcorides: qui illum etiam Lyncuriũ nominat. at hunc mauult è Lynce Theophraſtus. Videndum etiam quæ prodat Plinius, ne in re manifeſta vos obtundam locorum oſtentatione. Pantheræ nunc ſunt in Gallia. Pardos aliquot vidimus: Lynces complures. Ex horum omnium generibus vrinam multam: lapidem nullum. Pharmacarii pro Lyncis lapide, quendam ſupponunt ab radicibus Cemmeni montis ſpecie non contemnenda. Cui facies

B perpuſilli deſinens in vmbilicum, ac metam vtrinque obtuſiuſculam. Furuus ei color ſubluſtri ſubpuniceo. Diffractus medius radiolos iaculatur à puncto, quaſi modioli nouæ planieici ad ambitum. *Smerion* verò quid ſit, equidem neſcio. haud ſanè Smiris ille vitrariorum. Et apud Pollucem σμήνεγγες τείχεσσιν Interpres autem Nicandri addit, τῶν μυρῶν, καὶ τῶν τραχήλων, καὶ τοῦ μετώπου. Suidas σμήχεσθαι τὸ ἀπόξεστον, ἢ χρῖσαι. Fortaſſe ſcriptum oportuit, σμύρνη: ſed non vulgaris: Stactem potius intelligas. Quanquam neque hoc laboro, neque volo aſcribi mihi. Hæc cùm diceret, Ferrerium reſpiciebat. Is eum vbi conticeſcere animaduertit: Negas, inquit, te ſcire Baiuli, quid ſit *Smerion*. At ego non ne-

C ſcio, edoctus quidem ab hoc antecurſore meo. Tranſtulit enim, propolida. Propolin tamen ex aluearis excipimus: ſtillatitiam ab arborũ nulla vidi. An verò mihi liceat inter vos heroas, ac præſides veritatis aliquid comminiſci? Eſt Erithace, quod in mellificiis vocat Ariſtoteles: doctiores Vernilaginem: quidem etiam Vernicem ab anni tempeſtate. Hoc eodem nomine vocant Iuniperi lacrymam. vt ex ea communione dimanarit error huius autoris. Hanc lacrymam recentiorum inſolentia prohibere conata eſt Arabes, ne patrio vocabulo *Sandarax* appellarẽt: propterea quòd hæret veſtigiis Græcorum Sandarachæ. Ita ſuis iſtis caueant legibus, ne Brizo fuerit Deliis dea vaticiniorum, quæ per ſomnia fierent: quando βρίζα fuit apud

D Thracas frugum genus. Hic nobis tum iudicii mirantibus acrimoniam, tum amplexantibus reconditam eruditionem, Baiulus ſic eſt proſequutus. Nunc de colorum affectu à temporibus. Quædam ſtirpes, inquit, alterantur in hyeme. Fiunt enim virides interdum, aliàs glaucæ: neque corrumpuntur ipſæ, ipſarúmve folia, fructúſve. Propterea quòd quibus id contingit, habent illæ in ſummo calorem craſſum, atque in radicibus tenuem humiditatem. Itaque in ingreſſu anni obtinet humiditas calorem illum ob aeris frigiditatem. Atque vbi accedit ad frigus calor, impellit is extrorſum humiditatem vnà cum eo, quo tinxit arboris ſuperficiem calore conſequente. Rurſum verò cùm

regreditur frigus, & ariditas ad effectum, & humiditas continet caliditatem: tum glaucus fit color. Qui affectus à concretione, atque ſubſtantiali eueniunt habitu, eoſdem à conſimiliũ tempeſtatum conſtitutione contingere poſſe par eſt. Quemadmodum iracundus ex intemperie ſua ſolet ad iram concitari: ſic frigidiore præditus indole, ſi inedia, ſi vino, vel exercitio vehementi, vel æſtu acuatur, facilius mouebitur ad illius proportionem. Simillima ſanè cauſa tum conſtitutionum, quibus tempora ſunt affecta, quas καταστάσεις vocat Hippocrates, tum earum habitudinum, quæ ſua cuiuſque corporis eſt. Ergo quemadmodum plantæ ſunt quædam ſuapte natura glaucæ, cuiuſmodi Salices, & Oleæ: nimirum tales efficiet hyems aliquas. tamen addit, quod egeat diſquiſitione: Plantas aliquando fieri virides hyeme. Nam viriditatem affectum maximè communem plantarum generi dixerat ſuprà. Intelligamus igitur hîc eas per id tempus fieri vegetiores, quæ frigore gaudeant. Quas inter duarum naturas imprimis aduerſa animaduertit Elleborum nigrum, dico, & Mandragoram. Paleſcunt enim calore: ac miſerè ſanè Mandragora: Frigore verò talem ac tantam aſſequuntur viriditatem, penè vt nigræ videantur. Harum ille cauſam reddidit nullam. Verùm ita ſit: niſi melius aliunde tanquam ſymbolum conferatur. In Mandragora terream abſumi humiditatem calore nimio, qui eius humiditatis innatæ hoſtis ſit. In Elleboro verò facilè reſolui partes ſubtiliores, augeríque calorem intimum ab extimo ambiente ad humoris perniciem. Attribuit iſte glaucedinis cauſam calori craſſo. Laxam orationem. Interpretemur colorem, caloríſque vehiculum humidum, vt emolliamus hoc duriuſculè dictum. Ipſum igitur oſtendit per ἀντίστασιν: cùm dixit, ἄνω. Et contrà, ἐν ῥίζαις ὑγρότητα λιπαρὰν. Pictura tamen hæc potius, quàm ratio. Glaucedo nanque plus pertinet ad aerem. Iccirco materiam craſſiorem in radicibus contineri, par eſt, à frigore repercuſſam: tenuiorem aereo calore ſuo, pinguíque reſiſtere, atque ſupereſſe. Quare minus rectè eſt ab eo inſtitutum, vt ſuperante calorem humido putemus glaucedinem commodius concreari, quàm viriditatem. Glaucedo nanque ex humido eſt aereo: viriditas terreo. Theophraſtus autem quærit in quinto De cauſis, quare arbor eadem colores diuerſos reddat. Artem quoque docet ibi. Vidimus nos in eodem racemo nigerrimos acinos, itémque candidos. Quid mirum? Nam eodem quoque in animali ſic natura luſit: ſic arte comparatum eſt. Notanda loquutio. στρέφονται ἡ ξηρότης εἰς ἐνέργειαν: ad efficaciam ſuam redit. Hæc ſic à ſubſtantia, & affectibus, & fine plantarum: vt earum talis ſit finis, quo ipſæ ſint aliis. Iſque duplex, aut ad propagationem, aut ad cibũ. Ab huius finis qualitatibus impręſentia ordiri ac texere inſtituit orationem: Amarus, inquit, gignitur fructus, vbi calor & humiditas non ſunt abſoluta in coctione. Frigus enim, & ſiccitas impediunt perfectionem, atque ita fructus in amaritudinem vertitur. Huius argumentum rei eſt: quòd amarum, in ignem ſi mittatur, dulceſcit. Fateamur à calore & humido certa lege diſtributis, atque tẽperatis, dulces fructus euenire. A cruditate fieri negamus amaritudinem. Abſynthium vetus amarius eſt nouello. ſic Intubi genera: ſic Lactucarum. A frigido autem amarum prodire, ſicuti dicebamus falſum putant, qui ad aras Galeni dixerunt ſacramentum. Mel quoque porrò coctum amareſcit. In partibus ergo terreſtribus interdum eſſe amarorem, quæ ſint etiamnum incoctæ. Itaque per calorem eas digerentem fit acceſſio dulcorationis in fructibus. Mellis autem partes abſumi teneriores vlterio recoctione: relinqui terreſtres, atque amareſcere. Ab exemplis enim naturæ petendas eſſe rationes noſtras: non ab argumentis noſtris rerum naturas ſubuertendas, iubet Ariſtoteles. Sic agnoſcendum partes in Opio, in quibus ſit amaror. Cùm enim pro maximè frigido iactatum ſit, non poſſe dari partes calidas, quarũ guſtus vincat ſaporem frigidarũ. Ab imperio nãque, victoriáque affectionũ tum indicari, tum iudicari qualitatũ quantitatem. Neque illò fugiendum, vt negemus Opium amarum: dicamúſque potius eſſe ſaporis horribilis (ſic enim loquuntur) ſed verè amarum eſſe. Quid quod Papauer album vulgò ſerit Aſia, atque India, vnde ſuccum premãt (*Amfiam* vocant) & ad animi hilaritatem, & ad Venereos vſus? Verùm de hoc alibi: nũc hoc agamus: Acerba quędã cùm ſint amara, eadémque Solis vi maturata dulceſcant, eóque tẽpore ſint calidiora, quę antequam matureſcerẽt, fuerint frigidiora: non omnem amaritudinem in calido conſiſtere, concludendum atque tenendũ eſt: ſed in abſentia, aut in exceſſu. Quid nos ad id cogit? quid abſurdi propterea ſequitur? Non enim in elementorum principiis ſapores eſſe, ſed à formis dari, per formas conſtitui, fuit aliàs à nobis diſputatum. quis enim mentis compos ab elementis afferri, apponíve quantitatis, figuras, numeros, ordines, ſitus auſit profiteri? Etiámne latratum, & cantus auium, & riſum hominis, atque etiam ſermonem? Nam de intellectu, & ratione, ipſáque anima, quæ cõtaminarint iſtæ nebulæ Aphrodiſienſes, & pudet dicere, & piget meminiſſe. De amaris hæc in humo dulci: nunc de dulcibus in aqua calida. Dulcem his in aquis euenire fructum: propterea quòd Solis vi trahit aciditas eam, quæ ſibi propria qualitas eſt. Hoc autem eſt frigus & ſiccitas. Atque inde remanent humores intus quidam pauci, dulces. Et plantæ aluus calefit, vbi aſtiterit, atque immoratus fuerit in ipſa Sol. Quocirca fit plantę fructus aſtringens parum. Vbi plus coctus fuerit is, diſſoluitur aciditas paulatim, vſque dum abſumatur ipſa, & exiſtat

dulcor

« dulcor. Erit ergo fructus dulcis: at folia, & ra-
« mi, aridi. Perfecta verò maturitate magis ac ma
« gis amareſcit fructus. id ſanè fit ob calorem ni-
« mium cum humore pauco. Quippe conſumi-
« tur humor: & fructus efficit vt aſcendat calor.
« Atque ibi tū ipſe fructus amarus eſt. Principio videmus, vel repetitum, vel dilatum. Suprà nanque debuit hæc: vbi de ſalſis, de dulcibus, de amaris ſcribebat aquis. Quibus verò locis aquę hæ exiſtant acidæ, nondum eſt compertum mihi. Tamen ex hypotheſi, tanquam in campo militari, genus hoc exercitii meditemur ad palum. Nam è contrario in ſolo dulci naſcuntur Acidulæ genera multa. Quamobrem interea ſingula videamus. Primum illud occurrit: Acidam gigni, quoniam trahat acidum ſibi ſimile. igitur acidum iam in planta eſt. Ergo non eſt ab attractione illius generatio. Interpretemur etiam illud liberalius, τὸ ἐξωθεῖν ἕλκει. Non enim eſt acidi trahere, ſed pellere: ſicut eſt in Timæo, & apud Galenum, atque iactatum vulgò. Simile verò eſt quod ait Philoſophus in Sectione viceſima: Origanum muſto iniectum efficere vinum dulce, quia partes aquoſas auferat ad ſeſe, quemadmodum Sol ab vuis. Paſſæ nanque ſunt dulciores. Vt hoc quoque errorem arguamus illum, cùm dicit: excedenti maturitatem fructui fieri amaritudinis acceſſionem calore vlteriore. Fiat in Prunis, fiat in Ficubus periculum. Myxa quoque & Ziziphæ profitebuntur idem. Philoſophus autem Origanum acrimonia ſua non tam attrahere ad ſe vini acrimoniam dicebat, quàm eius partes coquere dilutiores. Quòd verò paſſæ ficus ſint dulciores, præter guſtus iudicium etiam perſuadent rationes. Quia tametſi vltimæ comeduntur, tamen ſi vomitus cieantur poſtremæ prodeunt. Nam & adhæreſcunt viſciditate: & à natura propter dulcedinem appetitæ retinentur. Quod verò dixi: καὶ τὰ φύλλα, καὶ ἀκρέμονες ξηροί, falſum eſt. Non enim neceſſe eſt, matureſcente fructu, areſcere folia: tanto minus ramos. Et illud vt infelix ſit, videte: ποιεῖ ὁ καρπὸς τὴν θερμότητα ἀναβαίνειν. Nam vbi maturitatē fructus adeptus eſt, haud amplius quicquā trahit, ſed ab extraneo diſcoquitur calore: More verò ſuo reſilit, atque adiicit ſeſe ad figuras partium, & ait: acinos eſſe pyramidales propter caloris attractionē, & ſuperfluū tum frigus, tum humorem, qui exiſtunt intus ex genere aquæ acidæ. Manet enim humor in medio, ac denſatur. At ſummitates attenuantur. Cæterùm quis dicat πυρῆνας omnes eſſe pyramidatos? Nominum affinitas elucet in Puniceis, atque ipſam æquat rem: at in aliis multis deficit ea ratio. Præterea quot nouimus acinulos ad eius figuræ modum à natura elaboratos, ad acorem nequaquam? Iam in Frumento Indico paratum habemus exemplum ad contradictionem. Quin illo in genere Punica dulcia quis neſcit? Ad hæc in Punicorum nullo caloris vehementiam memini.

A propter quam ignis figuram illam falſò decantatam ſibi vindicent. Quis denique ſomniet, intra ipſos humidum exiſtere, quo in loco nucleus inſit ligneus? ſi tamen nuclei hoc in loco non refugitis appellationem. Haud abſimilis in Moro naturæ opera. Qualis proportio in acinulorum congeſtorum, confertorumque imitatione: talis intus in ligneis filamentis. Figuræ verò cauſam in Punicis acinis petamus è ſchola Mathematicorum. Ductæ nanque lineæ à puncto ad ambitum, ipſum ad punctum angulos conficiunt: ad ambitum ſtatuunt baſim. Eam ob rem anguſtiore ſede videamus acinos illos hærere carnibus internis, quàm mēbranæ

B contegēti. Quapropter pro loci portione corpulentiæ modum nacti ſunt. Vt illud etiam explicetur: non ignis more mucrone ſurſum verſum ſurrecto conſiſtere. Ex Pythagorę ſomniis fluxit hoc delirium in Timæum vſque τὸ πυραμίδος στερεὸν εἶδος, τοῦ πυρός. At ignis ſpecies cùm ſit maximè mobilis, mihi videtur, non à corpore quod haberet baſim, ſuper qua firmiter conſiſteret, ſed ab eo quod in puncto verſaretur (id verò globoſum eſt) ducere debuiſſe naturam ſuam. Sanè triquetra corporatura æquilatera omnium firmiſſima. Nam pondus eſt ad perpendiculum: à cuius cuſpide introrſum baſim ducta pendens linea rectum efficit angulum vtrinque. Id quod cum pyramide habet

C commune. Poſtremò pyramis eſt τῶν ἑτεροσχημάτων. quippe compoſita ex circulo & angulo, qui in cuſpide eſt. Quòd ſi ſit laterata, iam neutiquam repręſentet ignem. Et cuſpis ad ſubeundum apta eſt: planicies non item. Eſſet igitur ignis corpus compoſitum ex contrariis. Egregios verò Ariſtotelicos, qui harum nugarum expugnatori Herculi hoſce libros attribuere. Primus Pythagoras à numeris & figuris, tanquam à primordiis rerum ſuam duxit Philoſophiam. Quam exceptam ab Empedocle, Democrito, Platone, Epicuro, Lucretio, aliis, funditus euertit diuinus præceptor. In eodem quoque libro ignem in duo genera cùm diducat Plato, ſcilicet in lucem, & hunc alterū vſtionis autorem: non potuit luci pyramidem

D attribuere. Non enim in globo poſſet contineri. At continetur in corpore Solis. Nā quòd exeat in conum, id nequaquam propter figuram fit, ſed quia non poteſt eſſe infinita, neque tractu, neque poteſtate. Iccirco & terminatur aliquando, & interea deficit paulatim. Sic finitur vmbra quoque. At hæc illi contraria eſt. At figuræ nihil eſt contrarium. Ignis autem noſter hic facie ſua miſerè fefellit illos. Oſtentauit enim metę cuſpidē, quaſi ſuapte natura talis eſſet. Longè tamē res ſeſe aliter habet. A corpore nāque putà ligni, cùm abit, tenuiſſima quęque pars primū quęnque ſibi occupat locum ad aſſenſionē: quas partes cùm aliæ craſſiores impari leuitate conſequi non poſſint, ſubſequūtur. Illas auſert celeritas in anguſtū propter paucitatē Hoc

etiam ſuprà. verùm abſoluamus iam opus hoc. Video nanque me in extremo verſari iam. Redit ad claſſes atque recenſiones temporum, & locorum, quorum beneficio maturitas accedat: In bene temperata regione ante brumam accelerari maturitatem: cùm prope eſt, vt adſit bona temperātia, & humiditas extiterit luculenta, & aer fuerit purus: neque fructus multo calore opus habeat, egeátve coctionis. Haud tamen ſatisfacit. Quod ante brumam tempus eſt, eius tractus ſanequàm multus. Igitur æſtate quoque plurima perficiuntur matureſcendo: etiam vere affecto. Et negare tamen auſus eſt, à fructu exigi calorem multum: oblitus frugum, de quibus vel ſolis, vel inter prima debuit verba facere. Nam quod addit mediocrem vel anni, vel loci temperiem, malè fecit. appoſito verbo, εὔδιον. hoc enim conuenit calidioribus locis. Nihilo verò tutiora, quæ ſequuntur. In omni, inquit, ſtirpe, cùm primùm ſatæ ſunt, præſtat amarus aut acerbus ſapor. Humor enim poſtquam eſt in extremis partibus, maturat loca, quæ in plantarum medio ſunt. Ex quibus eſt etiam fructuum materia. Prodit ſiccitas, & ſequitur humiditatem: atque hunc ad modum prima coctio fit acris, aut amara, aut acerba. Propterea quòd à calore, atque humiditate coctio eſt. Cùm verò vicerit humor, & ſiccitas calorem: eſt eadem de cauſa fructus, per initia immaturus. quia fructus generatio per id tempus eſt abſque dulcedine. Nihilo, inquam, tutiora. nam & partitio manca eſt illa: Amarum, vel acerbum: & eam mox auget ipſe, cùm dixit, δριμύ. Et præter hęc eſt etiam ςύφον: & genus ipſorum, αὐστηρόν: & inſipidum: & dulcia quædam, vt Lactuca. Eo nanque tempore aut dulci, aut admodum eſt diluto ſapore. Habet autem apud Latinos *acerbi* vox ætatis aliquando notionem, aliquando ſaporis. Sic dicimus apud Ciceronem, impolitas res, & acerbas. Ita fructus erunt acerbi quidam ætate guſtui nō acerbi, ſed aut amari, aut aſtringentes, aut acidi. Hoc enim quoque ab acerbo differt. Eſt enim acerbus ſapor inter aſtringentē, & acidum. Plus ineſt in aſtringēte terræ: plus in acido ferueſcētiæ illius, quam non ignorauit in Timæo Plato: Galenus agnouit in aceto, ſub illarum partium notionibus, quas dixit eſſe tenues, quarum beneficio poſſe ſubire profitetur. Petatur exemplum familiare. Illico poſt exutū florem, aſtringens eſt in vite fructus. Is vbi adultus fuerit acerbus, etiam in vino, ſi ante maturitatem prematur. Poſtremò acidus eſt ſuccus, vbi partes aereæ vaporarunt ex vino: vnde etiam *vapa* dicitur: quo tempore quiddam igneum hæſit in partibus terreis. Perpendenda & illa. Humiditatem, cùm in extremis fuerit, coquere loca. Nam ὑγρότης abſtractum eſt. Et τὰ ἄκρα non ſola obtinet. Neque ſane humiditas vnquam quicquam coxit. quin coquitur, non coquit humor. Ipſa etiam loca quid vnquam coxit? Sed de hoc ſuprà quoque. Cùm verò dicit,

A Cōſequente humiditatem ſiccitate, contingere primam coctionem, vel acrem, vel amaram, vel acerbam. nequit hoc conſtare ſibi. Non enim amari, & acerbi principia dixerit eadem Galenus. Extrema verba malè cohærent, ὅταν δ᾽ ἐπικρατήσῃ ὑγρότης, καὶ ξηρότης τοῦ θερμοῦ. Nam quomodo ſimul hæc duo queant vincere calorem? Æqualia facit igitur, vt ſit temperamentum ſimplicis victoriæ. Id quod ſanè cum Galeno probatur mihi: tu Cæſar quare non probes, videbis. Puto tamen voluiſſe, ὑγρότης, ἢ ξηρότης. Haud malè verò de ſaporibus. Sunt enim multo certiſſima Indicia temperationum: quemadmodum rectè docuit Idem medicorum princeps. Quin etiam in Sacris libris ſanctioris Philoſophiæ, non ſolùm ſapores ſua obtinent nomina, verumetiam ipſa corpora ſubiecta: id adeò, vt fructus acerbi certa peculiarſque voce cognoſcantur. Superſunt de Myrobalanorum generatione paucula, non tam neceſſaria ad cognoſcendum, quàm ad refellendum, atque oſtendendum, librum hunc falsò Philoſophi nomine circunferri. Non enim de vnguentaria glande agit hîc, de qua ne alibi quidem verbum vllum: ſed de recētiorum hiſtoria, nec ipſi Galeno cognita. An Theophraſtus inter Ægyptias aliquid deſignarit, videbimus, Cæſar, in tuis cōmentariis. Inchoat autem Caput hoc à contradictione. Etenim cùm dixiſſet, vel amarum, vel acrem, vel acerbum ſoporem ἐν πᾶσι τῷ per initia: nunc ita ſtatuit, Arborum Myrobalanorum fructus initio dulces eſſe. Verùm communi natura acerbos, & concretione amaros. Id euenire propter ramos arboris ipſius, quorum textura ſit rara. Cùm ergo matureſcunt: ſequitur, inquit, humorem calor: & maturantur fructus: atque initio dulces ſunt. Rurſus autem per eandem illā raritatē (ſic enim interpretor verba hæc corrupta, πάλιν ἀκολούθως ἕλκει διὰ τὴν ἀραιότητα τοῦ τὸ δένδρον πόρους) ſuperat frigiditas & ſiccitas calorem, & humiditatem. Atque inde alterantur fructus in acerbitatem. Vincit rurſus calore Sol propter attractionem ſuperfluæ ſiccitatis in illo ſemine, quod eſt in arborum ſuperficie. Vincítque frigus ſiccitatē. Et ſūt fructus vehementis acerbitatis. Inde aſcendit denuo naturalis calor adiutus à calore Solis exteriore: & vincit calor: ac ſiccitas. Atque ita euadunt amari fructus. Satis erat, hæc recitaſſe tantùm, ne vos diutius obtunderem. Quædam videtis ipſimet. quàm indigna ſint, in quibus opera ponatur ad contradicendum. Cæterùm me vt promiſſis liberem, attigero modicè. Ait, Myrobalanos amaras eſſe: guſtum tamē aſtringere. Ramorū affert pro cauſa raritatem Arundo tamē, quæ eſt Sacchari matrix, rariſſima. etiam Ficum attrectes: etiam Vitem contemplemur. At quaſi veterem ludum, quem vocabant *Troiam*, componere videtur, currendo, recurrēdo, intercurrendo. Miſeret me illarum qualitatum relegentiū laborū peregrinationes quibus iam

iam defunctæ fuerant. Nam quare calorem frigus occupet ſuperuentu ſuo, cùm iam in eo ſunt vt maturitatem conſequantur? Illudit verò nobis, cùm dicit: corroborari calorem calore Solis, διὰ τῆς ἐφελκύσεως τῆς ἀκτῖνος ξηρότητος. Vt aliquid ponat ſiccum, tanquam ſubſtantiam. Nemo enim dixerit, trahi qualitatem. At hoc in loco eſt humoris abſentia ſublecti, ſubducti, abſumpti per calorem. Plato verò, ſicut alibi dicebam, facit ignem ἀνωμαλότητος δημιουργόν. Igitur aut non maturat calor: aut ἐν ὁμαλότητι non eſt dulcor. quorum vtrunque affirmat ille. A calore maturitatem: in ipſa æqualitate conſiſtere dulcedinem. Hoc alibi diſcuſſum eſt. Habetis quæ pro diuino Præceptore opponamus, opinor, audacter aduerſus hoſce quouis plagiario peiores. Malim nanque mihi ſurreptum nomen bonum, quàm impoſitum malum. Enimuero præſtat, de meo aliis benè eſſe, quàm ex alieno malè mihi. Et quoniam vos aſſentiri video, eamus expuituri miſeriam hãc in ſinum appetentis auroræ huius. Nos igitur, cùm illud probum os piæ verecundiæ pleniſſimum conticuiſſet: & iam luceſceret: atque gallorum cantus vndique crebreſcẽtes exaudirẽtur: ei quàm maximè fieri poterat, cumulatè gratias egimus. At eas illo ad omniũ bonorũ ineffabilem datorẽ meritò referente, ſuum quiſque conceſſimus in cubiculum.

GRATIAS TIBI
DOMINE
IESV.

E TYPOGRAPHIA CRISPINIANA ANNO DOMINI MILLESIMO QVINGENTESIMO, SEXAGESIMO SEXTO.

INDEX IN SCALIGERI

LIBROS DVOS DE PLANTIS, ARISTOTELI

aſcriptos. Prior numerus paginam, poſterior columnam notat: literæ verò a. b. c. d. paginæ ſectiones.

Abies 19,1,b,58,& 1,a. & 59,1,d. & 135,2,c
Abſynthium 119,1,c,& 140,2,a
Acacia 119,1,c
Acerbus ſapor 142,1,c
Acetum aſtringit 84,2,d
Aceto ferrum ſtupeſcit 84,2,d
Acidorum vis 82,1,a.& 141,1,b.& 142,1,c
Acidula 141,1,a
Aconitum 69,1,c
Acorus 119,1,c
Acori Scythici radix 131,1,a
Acteon à canibus dilaniatus 42,2.c
Actionum humanarum & iudicio ſuſceptarum antecedentes cauſæ 24,1 b.c
Acus 133,2,d
Adenes 97,2,c
Adiantum 58,1,d.66,1,a.67,2,c.125,1,c.127,1,a.137.2.c
Adonidis horti 64,1,d
Aegyptii à Chaldæis didicerunt, 15,1. menſibus omnibus ſerunt 82,2,d
Aequalitas quadruplex 105,1,d
Aer quibus animantibus in victum ſolus ſufficit 28,2. diuerſis diuerſus eſt 38,1,d.nunquam congelaſcit 108,2,c nullus ſiccus eſt 115,2,b
Aeſculapius Apollinis filius 89,2,a
Aeternitas & perpetuitas quid differant 48,2,d
Aethiopia inops 118,2,d
Aetites lapis cuius ſit naturæ & qualis 24,1
Agalochum varii eſt coloris 129,2,d
Agaricum vnde in Europam aduehatur 46,2,b
Agnicaſti grana 131,1,d
Agrimonia 59,2,c. 63,2,c
Agrioraphanon 113,1,a
Αἴμον quid 24,1
Albarum plantarum & animantiũ maior eſt frequentia locis frigidioribus 136,2,d
Albumen in quercu 61,1,c
Alga 66,1,a.122,2,b
Alimenti diuerſorum animalium varia genera 182,2,b
Alliariæ folium 136,1,a
Allium 131,1,d.& 136,1,c.
Aloe 19,1,& 129,1,d
Alpini latrones 81,2,b
Alumen 83,1,a
Amantium in res amatas Platonica transformatio 30,2,b.c
Ambitionis fructus 69,1,a. & 77.1,b
Ambubeiæ florum color 137,2,a
Amomum 64,2,b
Amygdala 72,2,d
Amygdalus 65,1,c.97,1,a.129,1.a
Anagallis 136,2,b
Anaxagoras cur aſſereret plantas eſſe animalia 15,2,c
Anates ex putredine ortæ ad Britã niam 80,2,d
Angli & Thraces vinum non bibũt ſi non habent 48,2,b
Angot Aethiopiæ prouincia mirificè fertilis 117,2,d
Angues 133,2,d
Anguilla 133,2,d
Anima quomodo ſimplex & multiplex 17,1, Intellectualis à quo condita 30,1. ſecari non poteſt 47,1,d. otio torpeſſcit ac langueſcit 115,1,c
Animæ principis ac primariæ officium 14,1, ſenſitiuæ quot ſint facultates, Ibidem. Eius tres partes ſeu poteſtates 47,1,
Animalia nunquam gignentia 14,2, voracia parum viuunt 61,1,a. montana diutius viuunt campeſtribus 121,2,c
Anſeres ſabulum vorant 28,2
Anthalio 114,2,c
Antiſthenis fortitudinis apparens cauſa 45,2,d
Aperiunt radix paſtinacæ & aſparagi 63,2,d
Apes ex vitulo concreantur 114,1,a
Apium 76,2,c. eius amica planta 80,1,c. vis 98,1,d.falſò petroſelinum vocatur, 115,2,d.eius plurima genera 136,1,a
Ἀπὸ, *ὑπὸ* & *ἐκ* quid differant 124,2,b
Appetitus ferocia,& ſedes 15,1.a quid ſit 16,2, quis ineſt plantis 22,1. *ὁμωνύμως* dicitur 20,1
Aquæ ſola aqua viuunt 28,1. non generant 78,2,d
Aqua quibus animantibus ſola ad victum ſufficit 28,1,marina cur inutilis alendæ plantæ 66,2,b. eius ad terram proportio 107,2,d.frigidiſsima & iumentis propinanda quomodo temperetur 109,1,b. ſalſa dulcem continet 110,2,d.quomodo ex ſalſa dulcis educatur 111,1,a
Aquapium 66,1,a
Aquiloniis regionibus arbores grandiores, radicéſque vaſtiores creſcunt 17,2,b
Aquilæ vita laborioſa eſt 42,2,c.
Arabes diligentes 13,1,in dicendo delicati 46,2,b
Arachidna 114,2,c
Arancii radix 61,1,b.frondes 64,1,a. cortex 85,2,b
Arbor quibus conſtet partibus 51,2,d.& 52,1,b. cur vere pariat 84,2,c. lapidem intus naturâ continens 106,1.c. excelſa cur puſillum fructum fert 121,2,c infœcunda cur diutius viuat, Ibidem.
Arborum vt fruticum & herbarum variæ differentiæ 70,1,b
Areæ nomen vnde dictum 94,2,c
Arenariæ herbæ 113,1,a
Argentaria 130,1,d
Arida ligna laxiores habent meatus 137,1,c
Arietes noſtrates 128,1,a. Africani arietes, Ibidem.
Ariſtolochiæ figura 69,1,c.ferme 73,2,c
Ariſtoteles temerè ac imperitè de riſus 16,2, eius methodus quomodo adumbretur 24,2, eximia laus 25,2,d. eius verba nectarea 66,1,c. diuinus doctor 67,2, d. eius verba cælo digna 82,2,c. lactea 110,2,d. naturæ ore loqui videtur, Ibid. Eius oratio, pudica eſt matrona 120,1,b
Armeniacum 72,2,c
Aron 131,1,d
Arſenicum 116,1,d. & 2.a
Artemiſia 111,1,b.& 113,1,a
Arundo 76,2,c.98,2,d.119,1,c.134,2,d.137,1,c
Aſarum 63,2,a. eius figura 69,1,b
Aſellus 28,1,d

Aſia miſera 58,2,a
Aſinus frigidis læditur, tametſi frigidus 67,2,d. Indicus 128,1,a
Aſpalathum 130,1,c
Aſparagus 63,2,d. cur eo coronarentur ſponſæ Bœoticæ 64.2,a eius vis 69,2,d. & 76,2
Aſphodelus 131,1,d
Aſtringunt acida omnia 84.2,d.
Aſtringens ſapor 142,1,c
Atriplex 69,1,d. & 130,1,c
Auerrois reprehenditur 29,2,& 31 2, & 63, 2,c. Magni nomine celebratus 120,2,c. Miſerè falſus & anxiè acutus, Ibid.
Aues Ariſtophanis 58,2,c. quædá certis téporibus canoræ 80,2,a
Aues quæ verè ἀπόδες 7,2,b,
Augeri quid ꝓpriè ſit 13, 2 & 95,2,c
Auicena ridetur à doctis 29,1,a
Auripigmentum 116,1,d. & 2,a
Autor primus rerum, Anaxagoræ quis fuerit 38,1,b
Azari folium 136,1,a

B

Balænæ Cantabricæ nulli ſunt dentes 127,2,b
Balani medulla 125,1,d
Βαλαύστιον 80,1,a
Barbus 37,1,a
Baſilicũ, quid vulgus vocat 64,1,a
Batis in litoribus bene creſcit 112, 2,a
Beauſſa ager in Gallia 107,1,a
Βεβαιῶσαι quid ſit 27,1,a
Ben rubrum 131,2,b
Benteli quid ſit Arabibus 64,1,b
Beta 69,1,d. & 130,1,c
Betonica in opacis locis fœlicius creſcit 112,2,a
Biſtorta 130,1,d. & 137,2,a
Bliton 130,1,c.
Borago 69,1,c. & 119,1,c
Bos 128,1,a
Botrys 68,2,d. 112,2,a. & 113,1.a
Βώλιτος quid 24,1,b
Βόλιτος quid 24,1,b
Braſilum rubrum 129,2,d
Braſsica 62,2,a. mirificè grãdis c. eſt mali ſucci 63,2,a. quo menſe ſementeſcit 75,1,c. eius vis 98,1,d. 120,1,c. 134,2,d
Bryon 122,2,b
Buffo terra veſcitur 28,1,d
Buphthalmos 121,1,a
Buxus 58,1,b. 129,2,d. 135,2,b. 137,1,b

C

Cacaus 120,1,d
Cæpe quod ſoli genus amat 68,1,b
Cæſius color vnde dicatur 138,1,a
Κάχρυς quid ſit propriè 82,2.a
Calamus odoratus 119,1,c. aromaticus falſò creditus 120,1,d. 137,1,a
Calida in frigidiſsimis locis nonnunquam fœliciter procreantur 120,1,d
Calor laxat & ſoluit 84.2,d. diſsipat 85,1,a. quomodo coquit 115,1,c. attrahit 116,1,b. aperit 119,1,b. eſt inſtrumentum formarum agentium 138,2,d
Callimachus Venerem pingens 120,1,b
Camelus qualis ſit 40,1 c, & d. & 128,1,a. caret ſuperioribus dentibus & cornibus 127,2,b
Campana fœcunditas 117,1,a
Cancer eſt ἀλληγόρως θάλασσιος 24,2,b marinus 67,2,b
Canes ſicco ſunt cerebro 40,2,a. cur ſunt feri 42 2 c
Cannabini ſeminis vis 67,2,b. & 72,1,d
Cantarica perna 6,2,d
Capillares 63,2 b
Capillus Veneris 58,1,d
Capitones aluntur limo 66,2,a
Capparis 97,1 c. & 111,1,b. 112,2,a
Capra frondibus veſcitur 28,2
Carcinatio 115,1,d
Carduus argentatus 130,1,d
Caro 97,2 c
Carpinum 85,1,c
Carpinus 136,2,c
Caryophyllata 76,1,c. & 136,1,a
Caryophyllum 83,2 c
Caſei nomen vnde deducat Varro 115,1,a
Caſia 73,2,a. eius cortex, lignũ, folium, radix 76,1,d. ſemen 134,2,a
Caſſyta 124,1,a
Caſtanea 54.2,a. & 68,1,c
Catonis de braſsica iactatæ religiones 63 2 a
Caucalis 69,1,c
Caucaſo alligatus Prometheus 87, 1,a
Cedrus 135.2 c
Centaurea maior 139,1,b
Centaurium dicitur fel terræ 41, 1,b. minus 68,1,d
Centum grana 63.2,b. admodum foliata eſt 83.1,d. 136,2,b
Cepæ grandiſsimæ cur dilutiſsimæ 85,2,a
Cepullæ radix 136 2 c
Cera quomodo albeſcit 68,1,d
Ceraſi cortex contumax, 78.1.d
Ceratia 59,1,c. 73.2,a. 134.2,a. 135 2 b
Cerebrum neruorum eſt primum principium 27,2
Cerui cur parum dormiunt 40, 1 d. horũ cur dulcis eſt lachryma 109,1,a. horum cornua 128, 1,a
Ceruæ vnius cornua in Frãcia ſeruantur 57,2,d
Ceruinæ ſpeciei cornua non debentur 127,2,d
Chærephyllum 17,2, & 122,2,d
Chamæmelum 59,2,d
Chamæleon albus 63,2 a
Channa 27,2,b
Chartilagines 97,2,c
Chelidonium minus 63 2,a. 69,1, b. eius folium 136,1,a
Chelydonium hederaceum, teſticulorum ſacerdotis nomine inſignitum 70 2,c
Chriſtiani officium 49,1,c
Cibus duos ob cauſas nobis neceſſarius 16,1. ventriculo ingeſtus 126,1,c
Cicer ſalſuginoſum 66,1,d. columbinum 73.2,b
Ciceronis inſcriptio in librum de partitionibus reprehéditur 47, 1,d
Cichorium vtrunque 69,1,c
Cicuta 67,2,b
Cimices ex contritis cimicibus gigni non ſit veriſimile 114 2,b
Cinara 69,1,c. 98,2,d. 125,1,a. 129, 1,d
Κίνησις quid propriè ſit 95,2,b
Circius ventus violentus 63 1,d
Citrus 56,2,d. eius ſuccus aſtringit 84.2,d. & ſtuporem ferro inducit, Ibid. Semen 85,2,b. 135,2,b
Claudi cur libidinoſi 60,2,d
Clearchus à Themiſtio frigidè excuſatur 14,1 a
Clinici medici imperiti 51 2,d
Cnecus ſylueſtris 85 2,a
Cochlea oculis caret 24.2
Cœlum quomodo corrumpetur 31,1, qua eſt ſubſtantia ex Iamblicho, Ibidem, 2. Dei perfectionem imitatur 49,2,b. Primum eſt in loco 124.2.a
Comitiali morbo intereunt quoque bruta 73 1 d
Conciliator deceptus 121,1,a
Cõſuetudinis virtus in plãtis 66,2,
Conyzæ 68,2,d
Cor quanquam eius cõcretio craſſior eſt, primùm gignitur 125, 2,d
Coralium 122,2,b
Coriandrum 59 1,d. & 2,c
Cornus 125,1,d. 64.2,b
Corruda 69,1,c
Corylus 62,2,c. & 63,1,d
Cortex 53,2,d
Coſſus 28,1
Coſti radix 136,2,c
Cothurnix veneni appetens 73 1 d
Cottonaria 130.1,d
Cotula 59,2,c
Κρᾶσις quid ſit 43,1, & 2
Crementum non eſt abſque generatione 96,1,b

Creſcere

Creſcere & augeri quid differant 13,2,c
Cretenſes vuæ 150,1,b
Cretenſes cur porculenæ rem diuinam facerent 7,1,b
Crethmon 113,1,a
Criſpulà 113,1,a
Crocodilus 68,1,a
Crocum 64,2,c
Croton 136,1,a
Cucumis 84,2,a.110,1,d.129,2,b
Cucurbita 98,1,d.129,2,b.eius folium 136,1,a. cortex 137,1,c
Cunilæ 111,1,b
Cupreſſus 61,1,a.115,2,c.119,1,c.135,2,b
Cuſcuta 124,1,a.& b.125,1,c
Cyclaminus 63,2,a.69,1,b.114,2,a.130,1,d.eius folium 136,1,a
Cydonium 65,2,c
Cynosbaton 69,2,d

D

Definire in primis decet cordatú virum 64,1,d
Definitioné non exiſtentia facit, ſed eſſentia 35,1,d
Delphin quando latet 68,1,a
Demonſtratio quam Ariſtoteles vocat τὸν ὅτι à ſignis 26,2,d
Dens leonis,herba 68,2,b
Deus quomodo à quibuſdam deſcribatur 27,1.& 2, eius naturam aut vim non eſt Phyſicorum ſcrutari.Ibidem.Eius cognitio animos perficit 32 1,qualis eſt 42,2,d. & 50,1,b. 88,1,b. Eius virtus 121,1,c.& 131,1,d
Dictamum venenis aduerſatur 63,2,d
Differentiarum penes formam & materiam in animalibus,diuiſio 127,2,d
Differentium varia genera 57,2,d
Diogenes à Platone admonitus 133,1,a
Διαίκησις quid 25,1,c
Dioſcorides aliquantum negligens 59,2,c
Δις Saturni tertia proles 9,1,d
Diſcobolos 121,1,b
Dracontion 76,2,c.& 131,1,d
Δύναμις aliud eſt quàm περαίνει 73,1,b

E

Ebenus ſupra aquam non fluitat 104,1,a.niger eſt 129,2,d.137,1,b
Ebrietas quid multùm proſit 54,2,d
Ἐκ,ἐπὶ,& ὑπὸ quid habeant diſcriminis 124,2,b
Echinus 106,1,c.33,1 d
Electio in nobis vnde oriatur 22,1
Elementa tria in triplex animalium genus habent imperium 91,2,d. quatuor neceſſaria ſunt alendis iis quæ ex quatuor elementis conſtant 119,2,d
Elephantus lapides vorat 28,2.
Elleborus 69,1,c.niger 140,1,b
Empedoclis de piſcibus ſententia 68,1,a
Ἐντελέχεια 35,1,b.87,2,b
Epicurus arguitur 112,2,b
Epicurei ſunt ſemiphiloſophi porci 20 2,c
Ἐπιθυμία vnde dicatur 1,b.24
Epithymum 123,2,c.124,1,b
Equorum pili non ſunt eis excrementa ſed partes 57,1,c
Equus nobiliſsima poſt hominem animans 118,1,a
Equa ſola ex iis quæ non ſuperfœtant,pregnans admittit marem 7,1,c
Eraſmus irridetur 37,1,a
Eruca 66,2,b.97,1,a
Eringium 113,1,a.115,2,c.129,1,d
Erythynus 27,2
Eſculenta in fructibus 54,2,d
Eufraſia 136,2,b
Eupatorium 51,2,c
Exhalatio 100,1,b
Ἐφήμερον animal 97,1,c

F

Faba 68,1,c.74,2,d
Febris 103 1,a
Febrientibus quæ & quomodo adhibita proſint 82,1,b
Feles ſiccisſimo ſi cerebro 40,2
Feraciſsimæ regiones 136,2,d
Feræ Affricanæ rariſsimè bibunt: quædam nunquam 66,1,c
Ferula 113,1,c.131,1,b.137,1,a
Ficus 59,2,a.70,1,c.76,2,c.125,1,c.137,2,a
Figuræ nihil eſt contrariũ 141,2,d
Figuræ variæ herbarum 69,1,b
Filipendulæ flos & radix ſunt diuino odore 76,1,d
Filix 59,2,b.69,1,c
Finis nomen vnde ortum 94,1,a. nobiliſsima omnium cauſarũ 87,2,c
Flammula 83,2,c
Flos eſt fructus potentia,98,2,d.in quibus ante & poſt folia fundatur,Ibidem.
Fœcunditas varia 124,2,d
Fœniculum 69,1,c.98,1,d
Fœnũ græcũ 68,2,c.65,2,c.134,1,a
Folium eſt pars arboris 65,1,b.nõ eſt cauſa fructus 128,2,c. quibus arboribus non decidit 135,1,b. quibus herbis rotundum eſt 136,1,a. glaucedine velut morbo laborat,Ibidem.
Forma à quib9 datur 21,1,a,b.eius nobilitas quibus rebus cernitur,Ibidem.
Fraxinus 76,1,d.88,2,b
Frigida in calidiſsimis locis nonnunquam gignuntur 120,1,d
Frigus ſaxa cogit & ſoluit 93,1,d. quomodo coquit 115,1,c. quomodo calefacit, Ibidem d
Frondes vnde gignantur 62,1,a
Fructus omnis tegitur 72,2,c. diuerſorum colorum 75,1,d. omnis eſt curuilineus, Ibid.2,c. pinguior cur ſiccis locis naſcitur 117,1,a
Frugalitas priſcorum 63,1,b
Frumentum 137,2,c
Fumus quid 123,1,d
Fungus 61,2,a.97,1,c.114,2,b.131,1,c
Fuſago lutea eſt 129,2,d

G

Gaiacum 104,1,b.113,1,c.131,1,c.137,1,b
Galanga 137,1,a
Galenus oculorum ſenſum non animi acié ſequutus 15,1,b.defciuit ab Hippocrate & Platone,Ibid.Verboſus, ambitioſus & ridiculus 23,1,& 2,Platonem in quo ſequutus 119,2,b
Gallinæ minuſculæ fœcundiores 121,2,c
Gammari fluuiales capiti nocent 67,2,b
Gaza 120,1,a
Gelu quid valeat in vitibus & arboribus 115,1,b
Generatio quid ſit 42,1,c.quorſum inſtituta à natura 48,2,a. quid iterum ſit 56,2,b. quomodo fiat 96,2,d
Gentiana 63,2,b
Genuenſes vaferrimi 75,2,a
Genus eſt loco materiæ 26 2,a. quid ſit 43,1,d
Germania Soli compedes fabricata eſt 31,1,b
Getiæ nigræ radix 67,1,c
Gignendo inepti ſunt ſenes & infantes,mulus,anguilla, adianthum,ephemerus 19,1,a
Glacies cur ex oleo nõ fiat 108,2
Glaucedo vnde 140,1,d
Glis 28,1,& 2
Conger 133,2,d
Γλῶττα nouũ placẽtæ genus 9,2,b
Græci inſignes mendaces 83,2,a. 96,2,c
Gryllus 32,1,a
Gummi ſordeſcit 51,2,b

H

Halimon 66,2,a
Hedera 66,2,a. vetularum arborum amaſia 85,2,c.terreſtris quo folii genere cõſtat 136,1,a
Helioſcopium 64,1,b
Hepatica 122 2,b
Heraclitus præter modũ obſcu-

rus 95,1,c
Herba quid ſit 62,2,a. quomodo ratione florum diſtribuéda eſt 63,2,a. quomodo item ſurculorum ratione, Ibid. quædã quo ſolo gaudeat 112,2,a. nullanaſcitur in aqua ſulfurata 116,1,d
acetariæ Herbæ 9,2,d
Hercules vnde compoſitam clauam habebat 83,1,d. admodũ obnoxius erat Veneri 121,2,d
Herculeus lapis 24,1
Hermodactylus 70,2,c
Hermolaus Barbarus verus parthenius 73,2,c
Heſychii ſeculũ Βαρβαρώτατον 24,1
Hippocrates reprehenditur 23,1
Hippopotamus 68,1,a
Hiſtoriarum commentarii à Scaligero ſcripti 7,2,b
Homo quem finem ſibi ſtatuere debeat 47,2,a. cerebro præ cæteris animantibus magno præditus 127,2, b. inuerſæ arbori ſimillimus 133,2,d
Hordeum quò degenerat 62,2,b
Humidum radix putredinis 85,2,d
Humoris triplex modus 67,1,b
Hydroſelinum 122,2,d.& 123,1,a
Hyoſcyamus venenum eſt ac cibus 67,2,b
Hypericon 69,1,d.& 139,1,b
Hyſſopum 69,1,b

I

Iaſionis flos 123,1,d
Iaua inſula opulenta 118,2,d
Iecoraria 119,1,b.122,2,b
Ieſus ſapientia Dei eſt 50,1,a
Ignis nunquam putreſit 31,2,nullo eſt pondere 105,1,d. qua eſt figura 131,1,d
Ilex 69,1,c,135,2,c
Imbecillitas nulla eſt à tempore 56,2,c
Inſcitia ſupra modũ audax 50,2,b
Inſecta quædã nullius ſexus 27,2
Inſtans ſophiſtæ, aptè cur dixerint 96,2,d
Inſtauratio eſt quaſi iterata generatio 48,1,b
Inſtrumẽtũ cur cauſa nõ ſit 119,2
Integrũ duob⁹ modis dicitur 19,1
Intellectus hominis nobilior quàm forma cœli 31,2
Intubus 140,2,a
Iris 65,2,c.69,1,c.111,1,c. eius flos 125,1,c. radix 1,a.137,2,c
Iudicium vnde mutuabantur veteres 14,1
Iuglans 54,1,c.73,2,c.119,1,c.125,1 d.129,2,d.131,2,c
Iuncus 125,1,c
Iuncus Africanus 119,1,c
Iuniperus 69,1,c.135,2,c
Iupiter inconſtans 89,1,a

L

Labeo piſcis alitur limo 66,2,a
Lacerti quanquam ſiccisſimo cerebro, diutiſsimè dormiunt 40 2,a
Lactuca 56,1,a. olerum facilè princeps 63,2,a. optimum ſuccum præbet, Ibid. 69,1,d.& Ibid. 2,d.119,1,c.120,1,d.124,2,d.129, 1,d.131,1,c.138,2,d.139,1,c.140,2 a.142,1,c
Lacrymæ in plantis 51,2,b
Lapides vorari ab elephãtib⁹ 28,2
Larix 129,2,d
Lateres ac tegulæ 93,1,a
Lauendula 72,1,d
Laurus 59,1,d,69,1,c.135,2,b
Laurus Alexandrina 63,2,b
Legumẽ cur aqua fluuiali melius coquatur 85,1,c. eius formarũ attributa 88,1,d
Lenticula 19,1,66,1,a.122,2,b
Leo carne alitur 28 2,138,1,a
Lepidium calidum 17,2, eius radix 136,2,c
Leporis fœcunditas 7,1,c
Leptophyllon 113,1,a
Leucas montana 65,2,c
Leuis nomẽ ũde deducatur 69,1,b
Liberalitas media eſt inter prodigalitatem & auaritiam 26,1,c
Libri duo de plãtis ſint Ariſtotelis, vnde initio iudicium 11, 12,a,b,c,d
Lichen 66,1,a.77,1,a
Lignum omne fiſsile eſt 69,2,c
Liliũ 69,1,c.73,2,c.137,1,d.& 2,c
Limaces partibus ægre diſtinguntur 47,1,c
Limo quænam alantur animalia 28,2,66,2,a
Lingua ceruina 61,2,a.& 62,1,d. Canina, Ibid. 2,a
Lini ſemẽ 72,1,d. podagra 124,1,a
Linozoſtis 124,1,a
Lucianorũ ignobilia ingenia negligit ſapiẽtis animus 132,2,d
Lucii eſu mutuò victitant 28,2
Lumbricus 28,1
Luna quomodo priſcis nuncupetur 31,1
Lupini quoddam eſt genus ſalſuginoſum 66,1,d
Lutum quid ſit 93,2,d

M

Machir 55,2,a
Macis qualis 55,1,c
Magnes ac eius vis 17,2, pontificia Magnes quæ 24,1,91,8
Maia 133,2,d
Mala Apiola Italis 79,2,b
Mali punici partes 54,1,c
Malorum moribundæ frondes rutilant 130,1,a
Malus nomen vnde quidam deriuent 69,1,b
Malua 134,2,d.136,1,a
Mandragora 17,2,63,2,a,140,1,b
Manus laus 71,5,d
Marci Antonii ſenio & proceritate incurueſcentis ſubſidium 85,1,b
Marem à fœmina cur Deus diuerſum cõſtituit in diuerſum conſtituit in humano genere 45,2,c
Marinæ pinguetudinis argumentum 66,1,b
Maris fundus cur aquis dulcibus mitior 106,2,a
Maſcula planta 27,a
Materia per ſe non corrumpitur 21,1, ſemper paſsiuè ſumitur 36,1,c. falſò putatur naturæ deeſſe 128,1,b
Materiæ primæ eſſentia 16,2
Materiam primam quomodo natura perficiat, Ibid.
Materialia omnia agendo tãdem fatiſcunt 129,1,a
Mathematicæ concluſiones 38,c
Matricaria 59,2,c.66,1,d.68,2,d, 136,1,a
Matrix quorſum tributa eſt 61,2,c
Medicinam cur Apollinis inuentum eſſe dicatur 89,1,d
Medullæ nomen quid indicat 61, 2,c
Mel 140,1,a
Melones quib⁹ locis melius proueniunt 68,1,b
Μέλαν quid Ariſtoteli 24,2
Menta 113,2,b
Mentiẽdi morbo remedium vnicum eſt non credere 96,2,c
Meon 112,2,a,115,2,c
Mercurialis 124,1,a
Mergus 68,1,a
Meſpilum 75,1,d
Meſue ſugillatur 100,1,c. Eius laus d
Μεταβολὴ quid ſit propriè 114,2,d
Metaphyſica omniũ, Phyſica cæterarum ab ea ſcientiarum eſt mater 88,2,a
Milium ſerò natum 97,1,a
Miſsilia in Saturnalibus 8,1,b
Miſtio quid ſit 45,1,b
Montes integri arenarum paſsim in Vaſconia 107,2,a
Morbi incurabiles extra artem ſunt 34,2
Morum 125,1,d. rubi 74,2,c
Morus quomodo moriatur 60,2, b. eius flos & fructus 75,1,b, 137,2,a
Monſtra quædam ab Ariſtotele φύσεως ἁμαρτήματα vocata 7,2,a
Motus quomodo à Platone & Ariſtotele diſtribuitur 13,1, quid propriè ſit 14,2, perfectio eſt ſed non ſimpliciter 48, 2,d

2,d. localis duplex eſt 95,2,c
Mugil limo alitur 28,2
Mulus quibuſdam in terris gignit 27,1. vtrumque parentem quibus rebus vincat 45,2,d
Mundus ex nihilo creatus 21,1. Empedoclis mūdus 50,1,d
Muricum genus immobile 13
Mus é limo gignitur 87,2,b
Muſcæ viuūt abciſſo capite 6,20,2
Muſcus 123,2,c
Muſtela piſcis 133,2,d
Mutatio latè patet 14,2
Mathematica 95,2,c. reciproca ſolis elementis conuenit 114,1,2
Myrepſicæ medulla 125,1,d
Myrrha quid ſit 51,1,d
μύρια,& iocus circa hoc vocabulum 25,1
Myrtus 70,1 c.127,1,2.135,2,c
Myſtaces 57,1,c

N

Nardus 76,1,c
Naſturtium 97,1,2
Natura quid ſit 113,2,b,121,1,b
Naturalia corpora tribus cōſtant modis 36,1,2
Nebulæ 66,1,b
Neptunus, ſecunda Saturni proles, vnde dictus 8,1,c
Neruorum primum principium eſt cerebrum 29,2
Nilus Ægyptum inundat 67,1,c
Nitrum 93,1,2
Niue opertus ager cur fœlicius ſata pòſt effundat 111,2,c
Nux 73,2,d
Nux myriſtica 54,2,d,& 55,1,b,& d
Nymphæa 115,2,c,& d.122,2,b,d

O

Oculi conſtantium & crudelium ſicci: mollium humidi 84,1,b
Ocymum 110,1,2.136,2,b.
Odiū inter braſſicā & vitē 80,1,d
Ὄγκος quid ſit 131,1,b
Olea 70,1,c,76,2,b,140,1,b
Oleum 65,2,b,75,1,b,77,2,2,95,1,2
Oliua 54,1,b,135,2,b
Ὀλόσχοινον & ὀλόσχοινον quid vocet Scaliger.
Olus 63,1,b. huius nominis deriuatio Ibidem
Omphax aſtringit 84,2,d
Opigais 57,2,c 58,1,2,d
Opium 111,2,b,140,2,b
Opulum 134,2,2
Orchis 133,2,d. Ὄρχις 24,1
Origanum 58,1,c,141,1,c
Ὀρμή quid 24,1
Ὄρεξις quid 24,2
Oryza quomodo pereat 110,1,b
Os leonis,herba 68,1,d
Oſtrea 32,1
Ouū & pullus quî differāt 96,1,d
Ouum vetuſtum ſupernatat: non recens 104,1,b

P

Pæonia 61,1,d.75,2,c.76,2,c
Pagurus 133,2,d
Paliurus 62,2,c.123,2,d
Palma 19,1,56,1,2.72,2,d.73,2,d.97,1,c.125,1,d.135,2,b
Palmita 61,2,d
Panicum quale 80,1,c
Panis nomen vt quidam à Græco trahant 63,1,b
Panis porcinus 28,2,& 114,2,2
Pātheræ potius ſunt ſæuæ quàm fortes 41,2,c
Papauer 73,2,b 220,1,d.134,2,2 138,2,d. album 240,2,c
Papilio 28,1
Parenchymata 97,2,c
Parmenides peripateticis deambulādi præbet occaſionem 29,1
Partes aliquot plantarum è feminis ſucco 61,2,b
Partium animalis & plantæ diuiſio 19,1. plantæ 51,2,2. harum qualitates genericæ, b. officialium proprietas. 126,2,b
Parthenii folia 52,2,c
Paſſer 121,2,d.133,2,d
Paſſio quædam πάθος eſt 24,1
Paſtinacæ radix aperit 63,2,d
Pauſanias Græculorū mendaciſſimus 82,2,b
Peluis ænea integra fluitat: partes conciſæ merguntur 105,2,c
Πέμματα priſcorum 8,2,2
Pennæ auibus partes ſunt nō excrementa 57,1,c
Pentaphyllum 60,1,b.136,1,2
Pepo 54,1,c. eius ſuccus 75,1,2. dulcis eſt odoratior. 79,2,d. in Venetis litoribus 110,2,d. 129,2,b
Perdix 28,2
Perfectiſſimum corruptibile eſt obnoxium multis imperfectionibus 77,2,d
Perſarum regum deliciæ 30,2
Perſea 81,1,d
Perſicaria 131,1,2
Perſicus 74,1 b. citò naſcitur 97,1,2. 125,1 d.137,1,d
Perſonatiæ folium 136,1,2
Petroſelinum quid falſò credatur 115,2,d
Περιχύται & ἐπιχύσεις quomodo differunt 73,2,b
Phaſeolus 73,2,b
Philoſophi multi reprehenduntur 128,1,b
Philoſophiæ partes tres 102,2,c
Phœnix 100,2,c
Φοίνιξ idēm ſonat Gallis ac Græcis 42,1,c
Picea 135,2,b
Pilus equo non eſt excrementum: ſed ex partium numero 57,1,c. ex quo ſucco naſcitur in animali 124,1,c
Pingue aptum ad alendum 66,1,c
Pinna 32,1
Pinnata 69,1,c
Pinus 59,1,c.61,1,2. 115,2,c.125,1,d.135,2,b
Piperis grana 131,1,d
Piſa 73,2,b
Piſcibus cur data fiſtula 67,2,d
Piſcis quomodo aquam & aerem trahat 37,1,c
Piſcis fruſtum aqua mergitur 107,2,d
Piſtacia 74,1,2
Pituita & ſanguis apud Galenum ἀντιστρέφεται 127,2,2
Planetæ cur ſic dicantur 30,2
Planta 13,1. non generans 14,2. appetit autore Platone 15,2. quomodo appetit 22,1. ſpirat Anaxagoræ 35,2,d. fœmina in ſe concipit mas nunquam 42,2,2. eius principia duo, b. eius parēs vterque ex Anaxagora, Ibidem. eius penes perfectio tēpus 46,2,b. alimentum per interualla trahit 47,2,d. eius excrementa 51,2,b. eius ratione locorum, vbi naſcitur ſectio 64,1,d. quædam locis qualitati ſuæ conſentaneis gaudet quædam contrariis 68,1,b. nulla venis caret 69,2,c. mas odoratior eſt ſua fœmella 79,2,d. cur eius partes terræ propiores, ſint duriores 85,2,b. quædam his, alia aliis caret 114,2, b. ſicca eſt maior quàm humido 119,1,c. quædā admodū ſicca: & eadē valde procera. Ib. nonnúquā humida & frigida tēperatiorib' eſt grādior. Ibid. ſæpe humanam manum ac induſtriam negligit, idque maxima pars 120,1,c. montana cur diutius quàm campeſtris viuat 121,2,c. impedimenta eius 124,1,2. eius eſt quidam in creſcēdo modus 132,2,2
Planudes, ſemilatinus 13,1
Platanus emittit oleum 66,1,d. 122,2,d
Plato ab ægyptiis didicit 15,1. reprehenditur 49,2,c.& d. hallucinatus in oraculis diuinis 50,1,2. de Deo loquēs delirat 82,2,b. pythagoræ figmētis captus 118,1,c. Diogenem admonet 133,1,2
Platonis liber quintus de Legib' diuinus 10,2,c
Polium montanum 120,2,d
Πολυγονία quid theophraſto 10,1,d

Polygonon 113,1,a
Polypi ſallamentis aluntur 28,2,c
Polypodium 123,2,137,2,c
Poma montana meliora campeſtribus 121,2,b
Pontica planta 120,1,d
Populus 58,1,b.59,2,b,65,1,a.2,69,85,2,c.134,2,d
Populares perſuaſiones quàm noxiæ 6,1,c
Porcina caro à Galeno commendata 7,1,a
Porphyrius reprehenditur 79,1,a
Porricida 28,1,d
Portulaca 69,1,c.97,1,a.119,1,c
Prædicamentũ ſubſtantiæ 61,1,c
Πρᾶξις & χρῆσις quomodo differunt 25,1,b
Praſon marinum 110,2,c
Primulæ veris radix 76,1,c
Priſca frugalitas 63,1,b
Priuatio cum nihil ſit, entis cauſa eſſe nequit 16,2, Quomodo cõſideratur ab Ariſtotele, Ibid.
Proclus diuinus ac verè magniloquus 29,2,d
Prometheus alligatus Caucaſo 87,1,a
Πρόθεσις quàm αὔξησις prior 60,1,c
Pruina vnde fit 67,1,c
Prunorum agreſtium ſuccus 51,2,c
Prunum 72,2,c
Prunus 97,1,a.eius fructus 125,1,d,flos 1,c
Pſittaci vbi gignantur 44,1,d
Pulegium venenis aduerſatur 63,2,d.68,1,c.
Pulicaria ſabuletis delectatur 112,2,a.eius tria genera 113,1,a
Pullus & ouum quomodo differant 96,1,d
Pulmonaria 123,1,d
Pumex 137,1,c
Pumilæ arbores 63,1,a
Punica 62,2,b.70,1,c
Purpuræ 27,2
Putrefactioni acida occurrunt 82,1,b
Πῦρ ἐπὶ πῦρ 121,2,a
Pyramis 131,2,a
Pyrethrum eſt calidum 17,2, eius radix eſt longè acrior ſemine 83,2,b
Pyrus 69,2,d.75,1,b.129,1,c & 2,d
Pythagoras vnde ſuam philoſophiam duxerit 141,2,c
Pyxacantha 69,2,d

Q

Quantitas non à ſole ſed rerum formis terminatur 17,2,non agit 56,2,b
Quercus 58,1,b.61,1,a.131,1,c.134,2,d
Quies quid propriè ſit 49,1,a

R

Rabat Gallica vox vnde 92,1,c
Racemorum pyramidalis cur ſit facies 129,2,b
Radicula 70,2,d
Radix non eſt cauſa vitæ in omnibus plantis 60,2,a.& 61,1,a, eſt os plantæ 70,1,a. maxima interdum puſillam plantam gerit & puſilla maximam b. hyeme plus creſcit 2,a.c. quædã alba & eadem acerrima 136,2,c
Raia 133,2,d
Rami vnde prodeant 61,1,d
Rapum 58,1,a.70,2,c.120,1,c
Regioni cuique ſuus genius 9,2,a
Reſpirationem quorſum animantibus natura dedit 37,1,d,& 2,d,& 38,1,c
Rha campeſtre 120,2,d
Rhamnus eſt connata 69,2,d
Rhaphanum 71,1,b,128,1,d, eius ſtipes & radix cuius figuræ, 130,2,d.131,2,b. & 136,2,c
Rhea Saturni vxor ũde dicta 8,1,c
Ricini nec gignuntur nec gignũt 27,1,& 2
Romanum forum ignarum philoſophiæ 29,2
Ros quid ſit 67,1,c
Roſa 79,2,d,137,1,d,& 2,b
Roſa beatæ mariæ 64,1,b
Roſa hieroſolymitana aut beatæ mariæ 64,1,b
Ῥοῦς Anaxagoræ 13,1
Rubus 69,1,d,eius moribundæ frondes rutilant 130,1,a & d
Ruellius diligentiſſimus in foliorum recenſione 69,1,b
Ruri qui degunt homines vulgo ſunt proceriores 75,2,c
Ruta 66,2,b. in ficum commodè inſeritur 80,1,d

S

Sabina 135,2,c
Sal 53,1,a,& d. Fit ex quercus cinere 111,1,a
Salix 19,1,b.58,1,b,59,2,b, quæ æui breuiſſimi 61,1,a, quædam infrugifera 64,2,d, frugiperda Homero Ibidem, ſterilis 65,1,a.135,2,c, temperata 137,2,a,140,1,a
Sambucus 65,1,a.131,1,b
Sandalorũ genera 129,2,d,136,2,c
Sanguis & pituita apud Galenum ἀντιστρέφεται 127,2,a
Sanicula 136,1,a
Samogethianani 121,1,d
Sapientiæ initium contemplatio cum admiratione 30,2
Sapores vnde 140,2,c
Sapor, cur pungit aut ſecat 12,2,a
Saturnus Sole minus excellens 33,1
Saturnus cur ſuos voraſſe dicitur 8,1,b
Scabioſa 59,1,d,& 2,c
Scaliger cur ſuos commentarios edere differat 7,2,c. Eiuſdem hiſtoriæ De plantarum natura 10,1,c
Scammonii ſuccus 51,2,c
Scarus thymo alitur 28,2
Σχέσις πρὸς σκιὰν ad ἕξιν 24,1
Sciurus fructibus veſcitur 28,2
Scolopendrium 61,2,a,62,1,2,137,2,c
Scopus quomodo à fine differat 34,2
Scordium 69,1,c
Scotanum luteum 129,2,d
Scythica planta 120,1,d
Secale quo ſoli genere delectetur 67,1,d
Sedum 125,1,b
Semen eſt multiplex 73,2,c, acrium plantarum cur acrius eſt ſuis radicibus 85,2,a eſt planta in potentia 97,2,d
Semperuiuum radice exemptum viuit 19,2,b,52,1,d,69,1,b,90,2,c
Seneca reprehenditur 29,2
Senſuum varietas in quot & quibus rebus poſita eſt 24,2
Serendo ineptum tempus 82,2,c
Serpentaria 59,1,d,62,1,d
Serpentes, quanquam ſicciſſimo cerebro, diu admodum dormiunt 40,1,a
Siccitas non agit 63,1,d, nihil gignit 114,1,d
Sideritis lapis 24,1,136,1,a
Siliqua 37,2,a. multæ eius differentiæ, Ibidem
Siſymbrium 62,2,b,65,2,c,68,2,c,80,2,b
Sium 112,2,a,122,2,b
Smyrnium calidum 17,2
Societatis hominum inter homines cauſa 25,1
Sol præſtantior Saturno 33,1
Solani femina 73,2,c
Solea 133,2,d
Somnus quid ſit 39,2,a. Eius cauſa 40,1,a
Sonchus 69,1,c
Sopheli 54,1,d
Sorbus 75,1,d,129,2,d
Sorices 27,2
Spathula 131,1,a,137,2,c
Species non corrumpitur 35,1, eius perpetuatio imago quædam eſt æternitatis 45,2,a. eius quatenus logica eſt procreatio 89,2,c
Spica 73,2,a
Spinus 72,1,d
Spinarum, ſummæ pyramidalis cauſa 107,2,a